

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREDERIK STANG OG GEORG SIBBERN

DEN POLITISKE KORRESPONDANSE MELLOM
FREDERIK STANG OG GEORG SIBBERN
1862 – 1871

VI

AUGUST 1869 – OKTOBER 1871

UTGITT FOR
KJELDESKRIFTFONDET
AV
ALF KAARTVEDT

OSLO 1990

FORORD

Med dette bind avsluttes utgivelsen av den politiske korrespondanse mellom førstestatsråd Frederik Stang og statsminister Georg Sibbern. I forordet til bind I er det gjort rede for brevvekslingen mellom de to og de prinsipper som er lagt til grunn for publikasjonen.

Jeg takker personalet ved Universitetsbibliotekets håndskriftsamling i Oslo for hjelp og imøtekommenhet gjennom mange år, de brevavskrivere som har vært med og gjort utgivelsen mulig, og kontorfullmektig Inger Marie B. Gjelsvik, som har medvirket ved utarbeidingen av det kombinerte sak- og personregister.

Bergen mai 1990.

Alf Kaartvedt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm Aug. 7. 1869.

Kjære Stang,

Jeg har slet ikke befundet mig vel efter den stærke Turing; men jeg haaber at Reisen gjorde Dig godt, og at Du føler Dig ganske restaureret. Vi havde Statsraad imorges Kl. 10 paa Ulriksdal, hvor alle de indkomne Sager bleve afgjorte, og hvor jeg fik min Reisetilladelse til Udgangen af September. Jeg har faaet en Smerte i min høire Fod, der er opsvulmet; og jeg blev fornøiet, da Malmsten sagde mig, at det ikke behøvede at hindre min Reise, hvilken jeg imødeseer med megen Længsel. Exc. De Geer følger med mig imorgen. Da Overtoldbetjenteposten i Frederikshalds Tolddistrict – hvortil forøvrigt Petersen i Marinen ikke havde meldt sig – idag blev foredraget, yttrede Kongen heelt hastigt: Det var ilde jeg glemte at tale med Stang om Petersens Anbringelse i Toldvæsenet. Jeg bemærkede at jeg havde nævnt for Dig, at Kongen havde sagt mig, da Overtoldbetjent Embedet i Lillesand blev bortgivet, at Han agtede at tale med Dig om Petersens Befordring. Jeg omnævner det passerede som et Vidnesbyrd om at H.M. har Petersen vedvarende i Sin Erindring.

Klokken er henved 8 og da jeg skal pakke og er klein tilfods, maa jeg reservere mig nogle Øieblikke, og jeg maa derfor slutte disse Hastværks Linier. – Hjærtelig Tak for sidst og mere, som jeg haaber fra Værnøe Kloster.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 12. Aug. 1869.

Kjære Ven,

Jeg skrev Dig nogle Hastværks Linier til Aftenen inden jeg forlod Stockholm.

De Geer og jeg kom hid iforgaars; vi havde en heldig Reise over Gothenborg og Strömstad, og derfra over Land hid, hvorved De Geer fik

Anledning til at see Sarpem som vakte hans store Beundring, og hvor vi just vare saa heldige at komme paa en Tid da en Masse Tømmer blev sluppet udover Fossen. Han havde vanskeligt for at rive sig løs fra sin Beskuen. Bliver Veiret godt, tænke vi paa under Løbet af næste Uge at gjøre en Udflugt til Tellemarken; men Tiden bliver saa knap, at vi faae tage Veien frem og tilbage over Skien med Dampskib. Jeg længes efter at høre, hvorledes Du befinder Dig efter Din Tilbagekomst. Du maatte da umiddelbart efter atter holde her med at modtage Prinds Oscar og give Middag for det Høie Herskab! Jeg føler mig endnu træt efter Stadsen i Stockholm. Et Par Dage inden jeg reiste fik jeg en Smerte over Vristen paa min høire Fod, som endnu er opsvulmet, saa at jeg maa gaae med en opsprettet Støvle og afholde mig fra at spadserere meget. Jeg formoder, det maa være Rheumatisme.

Jeg nævnte for Dig i Stockholm, at Prinds Oscar, da jeg traf Ham paa Jernbanen paa Reisen til Stockholm i Juli Maaned, havde fremkastede nogle Yttringer om at Han skulde have Lyst til at overvære Aabningen af Suez Canalen, i hvilken Anledning Han spurgte mig om Nordstjernens Togt. Han tillagde, at det kun var en løs Tanke hos Ham endnu, og da Han under det senere Samvær i Stockholm ikke med et Ord berørte denne Sag, fandt jeg heller ikke Anledning til at bringe den videre paa Bane, især da jeg af Grev Wachtmeister havde erfaret, at der vilde være megen Betænkelighed mod Prindsens Forsæt af den Grund, at Sultanen og hans Regjering med megen Jalousie betragter Vice Kongens Forføjninger i denne Henseende, – Noget som Grev W. ogsaa havde fæstet Prinds Oscars Opmærksomhed paa. Det er vel saaledes mueligt, at Prindsen har opgivet sin Plan, og har Han ikke heller talt med Dig herom efter Ankomsten til Christiania, tør man vel haabe, at saadant er Tilfældet. Den Svenske Fregat Vanadis skal imidlertid gjøre et Togt i Middelhavet og, under dette, er det Mening at den skal anløbe Ægypten for Aabnings Høitideligheden. Om det skulde være af Interesse ved denne Leilighed at vise vort Flag, tør jeg ikke dømme om; men jeg kan dog tænke mig, at det kunde være af Betydning for vor Marine. Nu er det vistnok saa at Nordstjernens Togt er bestemt til Buenos Ayres; men havde man Midler til at forlænge Togtet med halvanden eller to Maaneder, vilde det være mueligt for Nordstjernen først at gjøre Afstikkeren til Ægypten i November Maaned og senere gaae vesterud. Om Du selv finder, at heri er Noget at agte paa, saa taler Du vist herom med Statsraad Broch.

Siden jeg kom hid, har jeg hørt, at Biskop Arup skal have sit Embeds-Jubilæum den 28de August, og at deraf skal gjøres Høitidelighed. Skulde der fra Kongens eller Styrelsens Side gjøres Noget for denne ærværdige Overhyrde? Jeg indbilder mig, at Du selv har tænkt derpaa, og maa bede om Tilgivelse for at jeg fra min Permissionskrog indlader mig paa at give noget Vink. Storkorset af St. Olaf har han forlængst. Seraphimer-Ordenen turde det have sin Vanskelighed med, da Statsraad Riddervold, om Spørgsmaal herom opstod, maatte være nærmere. Men skulde ikke Medaillen for Borgerdaad *i Guld*, der hos os er en stor og sjælden Udmærkelse, kunne være passende ved denne Leilighed? Herom kan Du bedst dømme; men i hvert Fald forekommer det mig, at det vilde være en smuk og Naadig Opmærksomhed af H.M., om Høistsamme paa Dagen sendte den gamle Biskop et Hilsnings Telegram. Finder Du dette, kan Du foranledige saadant, om Du enten berører dette for Kongen selv eller skriver herom til Bretteville. Jeg vender mig, under min Tjenestefrihed, blot *til Dig* som rette Vedkommende, og beder Dig om at gjøre, hvad Du synes bedst.

Idag seer da Veiret noget bedre ud, og Barometret stiger. Vi trænge til Solskin og Varme. De Geer beder mig om at bringe Dig hans bedste Hilsen.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 14. August 1869.

Kjære Ven,

Jeg skrev Dig til iforgaars, og her er jeg atter for at uleilige Dig. Da jeg sidst kom tilbage til Stockholm blev mig leveret en Ansøgning fra Consul Bernhoft om Afsked fra sin Stilling som Ordens Cancellist (hos Ordens Ceremoniemesteren); men jeg undlod, at foredrage den til Afgjørelse, deels til Følge af al den Tummel, hvori vi befandt os, deels fordi jeg ønskede, at Valget af Eftermand samtidigen kunde blive bestemt. Det forekommer mig at ville være vel at opretholde Stillingen ved et passende Valg blandt de høiere Departements-Embedsmænd; men jeg kom ikke til, under vort Samvær i Stockholm, at tale med Dig herom. Jeg kom leilighedsviis til at tale med Statssecretaire Aall om Kammerherre Ruge i Statssecretaireiatet, som er en peen Mand; men ved nærmere Eftertanke finder jeg, at maaskee end bedre Valg kan gjøres. Skulde Statssecretaire Aall have fæstet sig ved hvad jeg leilighedsviis

yttrede, turde Du være saa elskværdig at sige ham et Ord herom. Igaar fik jeg et Brev fra Kammerherre Chr. Holst af den 6te dennes, hvormed han lader følge et Brev, han havde faaet fra Stiftamtmand Arntzen (Ordens Ceremoniemesteren), og hvori omhandles Bernhofts Afsked og Udnævnelse af en Eftermand. Holst bemærker i sit Brev, at Sagen ikke var saa presserende, da han (som Cancellist hos Skatmesteren) kunde besørge hvad som fornødiges for Capitlet den 21de dennes. Jeg skrev allerede igaar til Holst og bad ham underrette Arntzen, at Bernhoft havde indgivet Afskeds-Ansøgning, og at jeg skulde søge sat Sagen i Bevægelse. Nu er det min Bøn til Dig, at Du vil tage under Overveielse, hvilken Departements Embedsmand bør bringes i Forslag. Du vil bemærke, at Arntzen har givet et Vink om Expeditions Chef Bang; og Bretteville, som jeg talte meg i Stockholm nævnte indfaldsviis Bureau-chef Nicolaysen (jeg troer han er Bureauchef). Selv kjender jeg for lidet til Personlighederne for at kunne gjøre nogen Antydning. Man burde ogsaa paa Forhaand gjøre sig forvissat om at Vedkommende var villig til at modtage Stillingen. Jeg troer ikke nogen Indstilling tidligere er bleven gjort af vedkommende Ordens-Embedsmand; men jeg finder det dog i sin Orden, at baade Ceremoniemesteren og Skatmesteren foreløbigen og underhaanden gjøres bekjendt med hvem som agtes bragt i Forslag. – Du turde derfor strække Din Elskværdighed saa langt, at Du nævnte for Manthey og Arntzen, hvem Du finder bør foreslaaes. – Naar jeg da faaer høre fra Dig, skulde jeg skrive til Bretteville og bede ham om at indhente H Ms. Bestemmelse om Bernhofts Afsked og om Udnævnelse af en Eftermand.

Min Fod er endnu opsvulmet; men jeg haaber det vil gaae over, saa at jeg i næste Uge kan gjøre Touren med De Geer til Tellemarken, paa 4 à 5 Dage. Jeg har haft Brev fra Harbitz, som siger at han tænker paa at komme herover; men dette bliver ikke førend efter vor tilbagekomst fra Tellemarken. Du har vel kjære Ven! liden Lyst til at gjøre nogen Udflugt; men skulde Du have saa venlig en Hu, vilde jeg foreslaae for Dig at komme herved Lørdag den 21de, og blive over Søndagen. Det vilde være elskværdigt af Dig, om Du skjænkede os denne Glæde. Vi bør nemlig være tilbage fra Tellemarken, om Touren gjøres, tidlig Løverdags Eftermiddag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Aug. 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for tre venlige Breve af 7de, 12te og 14de Aug., det første fra Stokholm og de to sidste fra Vernø-Kloster. Jeg skulde have besvaret de to første tidligere, om det ikke i en Anledning, hvorom nærmere nedenfor, var bleven bestemt, at jeg skulde gjøre en Lysttour omkring Hønefossen og Drammen, paa hvilken jeg var fraværende fra den 15de til den 17de.

Hvad Du skriver i dit Brev af den 7de om at Kongen vil have Opmærksomheden henvendt paa Lieutenant Petersen til Befordring ved passende Leilighed, har jeg meddeelt Statsraadet.

Hvorvel jeg personlig ikke var synderlig stemt for Ideen om at gjøre noget Tillæg til det for Nordstjernen bestemte Togt i Hensigt at vise vort Flag ved Suez-Canalens Aabning, saa vilde jeg dog ikke stole allene paa mit eget Omdømme, og jeg henkastede derfor Ideen løselig for Broch; men han erklærede sig plat imod den, blandt Andet af den meget afgjørende Grund, at Øvelses-Contoen har en meget ufordeclagtig Status at opvise.

Jeg er fuldkommen enig i hvad Du skriver om Biscop Arup; og jeg skal i det Brev, som jeg tilskriver Hans Majestæt i Overmorgen, ikke undlade at foreslaae, at Arup tildeles Medaillen for Borgerdaad i Guld. Samtidigt skal jeg skrive om Sagen til Bretteville, for at den ikke skal gaae Kongen af Glemme.

Min ovenfor omtalte Lystreise om Hønefossen og Drammen havde – *mellem os sagt* – den Hensigt, under det kortvarige Ophold i Drammen at anstille det tentamen med Stadshouptmand Schwartz, som jeg omtalte for Dig i Stokholm. Skjønt jeg venter paa en nærmere Meddelelse – mundtlig eller skriftlig, eftersom Omstændighederne føie sig – fra ham, maa jeg desværre dog ansee det for overveiende sandsynligt, at han ikke bliver at vinde for Statsraadet. Herom skal du høre mere fra mig, naar noget Definitivt kan siges.

Tak Excellencen De Geer paa det Bedste for hans Hilsen og bring ham en hjertelig Hilsen fra mig.

Den Skade, Du siger Dig at lide af i det ene Ben, er vel af en Beskaffenhed, kan jeg troc, svarende i Fornemhed til din høie Stilling. I saa Fald er Du jo ikke at condolere; tvertimod, den siges at være til Baade for Sundheden i det Hele.

Lev nu vel for denne Sinde og modtag – din Frue ogsaa, om hun vil være saa naadig – [o.s.v.].

Esk. Jeg bemærker først nu, at jeg reent har forglemt at omtale Ordens-Cancellist-Posten. Jeg har talt om Sagen med Aall og med Manthey. Vi ere alle enige om, at Expeditionschef Bang, der er foreslaaet af Arntzen, vil være et særdeles heldigt Valg. Under disse Omstændigheder har jeg fundet det overflødigt at omtale Sagen med Arntzen, der, som bemærket, selv har bragt Bang i Forslag. Derimod har jeg, overeensstemmende med dit Ønske, forvissat mig om, at Bang er villig til at modtage Stillingen. Den eneste Hage herved er, at Bang agter at melde sig til Christians Amtmands-Embedet; men saa udmærket duelig Mand han end er, er der dog, efter min Opfatning, ikke Grund til at troe, at han vil opnaae denne Befordring, da han i alle Henseender er yngre end en Concurrent til Embedet, der ogsaa er en særdeles duelig og fortjent Mand, nemlig Expeditionssecretair Rye. Da det imidlertid ikke haster med Beskikkelse af Ordens-Cancellist, siden Holst i Mellemtiden kan besørge alt Fornødent, saa tilraader jeg, at det udstaaer en kort Tid med Besættelse af Posten, indtil det viser sig, hvorvidt Bang, mod Formodning, skulde blive befordret til Amtmand. Dette vil ikke længe blive uafgjort; thi allerede i næste Uge ere de 6 Uger siden Ledigheden indtraadte i Christians Amtmands-Embedet forløbne. Arntzens Brev følger hermed tilbage.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Aug. 1869.

Kjære Ven! Eet Punct i dine sidste Breve staaer endnu ubesvaret, nemlig din venlige Indbydelse til at see ned til Klosteret med det Første. Jeg lod dette Punct staae aabent, da jeg skrev mit sidste Brev; thi Lysten til at see ned til Klosteret var stor, og hvorvel mit Besøg, efter tidligere givet Løfte, i ethvert Fald maatte være skeet til din Broder Amtmanden, saa vilde dog dette, siden I boe hinanden saa nær, nogenlunde være kommen ud paa Eet og det Samme. Men paa den anden Side maatte jeg overveie, om jeg efter den megen Fraværelse, jeg, som bekjendt, har havt i den seneste Tid, turde tiltroe mig selv Evne til virkelig at høste Glæde og Recreation af en ny Fraværelse, uanseet de Scrupler, som jeg maatte forudsee, at en saadan, af Hensyn til mine mange og desværre tildeels

opsatte Forretninger, vilde fremkalde hos mig. Jeg er, bedste Ven! bleven staaende ved det Resultat, at det baader mig bedst at forblive hjemme nu i nogen Tid. Jeg siger dette oprigtigt og ligefrem, siden det er, og kun kan være, af Velvillie for mig, at Du har sendt mig din Indbydelse. Men modtag imidlertid min hjertelige Taksigelse, skjønt jeg, som oven anført, allerede ved tidligere Engagement vilde have været forhindret fra directe at føre mig din godhedsfulde Indbydelse til Nytte.

Jeg antager, at Du, naar Du modtager disse Linier, netop vil være hjemkommen fra din Telemarks-Tour, som jeg haaber maa have været tilfredsstillende for Dig og dine Rejsesæller.

Bring min hjertelige Hilsen til Excellencen De Geer og – om det er tilladt – min ærbødige Hilsen til de tvende Excellence-Fruer.

BRETTEVILLE TIL STANG

Stockholm 21de Aug. 1869.

Kjære Stang!

Af mit Telegram af idag vil Du have erfaret, at Hs Majestæt har bifaldende afgjort alle indkomne Sager undtagen Tromsø Amtmandsembede, som blev forbigaaet, og Dessens Udnævnelse til Major, som blev udsat, da Kongen haabede, at kunne hjælpe baade Dösen og Dessen. Kongen bifaldt strax, at der ikke idag foretoges noget Stjernefald, ligesom Høistsamme med Glæde meddeelte vor kjære Arup Medaillen for Borgerdaad i Guld. Tak skal Du have for den gode Veiledning Du gav med Hensyn til Udtrykkene for hvorledes Resolutionen burde lyde. Jeg har ladet indrette en egen Protocol for denne Sag, som jeg antager Du vil holde hemmelig indtil Du paa Arups Høitidsdag overleverer ham Medaillen. Dette iagttoges af Statsraad Vogt den gang Professor Hansteen fik Medaillen.

Det gjør mig ondt at erfare, at Du har lidet Haab om, at Dit Foretagende i Drammen skal føre til et forønsket Resultat; jeg vil haabe, at Alt skeer til det Bedste. Fra Statsraad Meldahl skal jeg hilse Dig; han venter nu sin Familie hid.

BRETTEVILLE TIL STANG

Stockholm 23. Aug. 1869.

Kjære Stang! Under Dit Ophold her lovede Du i Anledning af et til Hds. Majestæt Dronningen indgivet Andragende fra Jfr. Strand, som er bleven tilstaaet et Stipendium af 75 Spdlr, om at erholde en yderligere Hjælp, at ville naar hun til Indre Deptet indsendte fornyet Andragende, forhjælpe hende til et Tillægsstipendium af 40 Spd., men at hun skulde forskaane Hd. Majestæt for yderligere Krav. Herom underrettede jeg hende strax. Under sidste Statsraadsmøde paa Ulriksdal hvor Sibbern var nærværende, nemlig den 7de Aug., kom Dronningen tilstede og det blev da sagt hende, at Jfr. Strand vilde blive hjulpen av Dig med 40 Spd. og at Hds. Majestæt skulde være fri for Overhæng. I vedlagte Brev fra Jfr. Strand til mig af 10de d. M., hvilket har gjort en Omvei først til Christiania, klager hun sin store Nød og siger at Indre Deptet har svaret, at Stipenden ikke uddeles før til næste Vaar. Dette Tilkjendegivende er maaske gjort inden Din Tilbagekomst; men Du faaer nu kjære Ven! see til at hjælpe Stakkelen paa bedste Maade. Hun plager baade Sibbern og mig og jeg har ondt af hende.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 23. Aug. 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dine venlige Breve af den 17de og 20de dennes, som jeg havde den Glæde at modtage i Løverdags ved Tilbagekomsten fra Thelemarksfærden. Rigtignok var det mig en Skuffelse, at vi ikke faae see Dig hernede – havde det været hos Broder Carl eller her, skulde vi dog ligefuldt have haft Dig i vor Midte – men jeg kan ikke undres paa, at Du efter al Din nylige Reisen nu foretrækker Hjemmets Fred. – Maaskee engang i næste Maaned, om Lysten skulde komme over Dig at indaande Luften hernede, som Du altid har fundet saa opfriskende, tør vi gjøre os Haab om at faae see Dig?

Jeg er spændt paa at erfare det endelige Resultat af Din Henvendelse til Herr Schwartz; men jeg troer dog med Dig, at der er *overveiende* Sandsynlighed for en Unddragelse. – Det var en forsigtig og discret Combination med Lystreisen til Ringergiget; og siden Du har talt med ham, har Du vel ogsaa faact en Fornemmelse af, *hvor* Hovedgrunden

ligger til hans Ulyst, og saaledes er Du ogsaa bleven istand til bedre at bedømme, hvad der tabes ved hans Ikke-Indtrædelse. At dømme efter alle ydre Omstændigheder, med Undtagelse af den ene som vi kjende, synes Herr S. just at være Manden, og mit Indtryk er altsaa, at det maa beklages, om Henvendelsen ikke lykkes.

Det har glædet mig at see af Dit Brev, at jeg i hvad jeg havde yttret med Hensyn til Biskop Arup, har truffet Din Tanke. Hvad en anden omskreven Sag angaaer, seer jeg af Aviserne, at man begynder at ivre for at faae vise Flaget ved Suez Høitideligheden. Siden man har fremhævet Prinds Oscars Deeltagelse for at vor Marine bliver repræsenteret ved denne Leilighed, er jeg tilbøielig til at troe, at Prindsen har i Christiania udtalt sig i denne Retning, og er dette virkelig Tilfældet, skulde jeg have ønsket, at H.K.H. først gennem Statsraad Broch havde gjort sig bekendt med de Hindringer der forefindes. Hvor stærk Almeenhedens Følelse i denne hvad man nærmest skulde kunne kalde Etiquette-Sag er eller kan blive, tør jeg ikke dømme om; men just fordi «Vanadis» kommer did, tør det kunne hænde, at man vil bebreide Marine Styrelsen en Undladelse fra vor Side. Det være nu som det vil: Statsraad Broch vil utvivlsomt ogsaa tildele dette Hensyn den Vægt han finder bør gives samme.

Jeg takker Dig paa det bedste for hvad Du har gjort med Hensyn til Ordens-Cancellisten og vil handle ganske derefter med Afvente af det foreløbige Spørgsmaals Afgjørelse, hvad betræffer Besættelsen af Christians Amt. Med Stor Glæde erfarer jeg at Eders Hu er henvendt paa Exp. Secret. Rye til dette Embede; thi jeg bekjender, at han har ganske særdeles slaact an paa mig som et Æmne til en *Over Øvrighed*.

Vi vare saa heldige som mueligt med vor Udflugt til Thelemarken. De Geer reiste med sin Hustru og Børn ind til Christiania idag 8 Dage siden, besaa Omegnen og Oscarshald om Eftermiddagen, og drog den følgende Dag til Ringeriget og fra Hønefossen med Jernbanen til Drammen, hvor jeg om Aftenen traf sammen med dem, og fik høre, at de havde haft en herlig Tour. Onsdag reist Grevinden og Børnene tilbage hid, medens De Geer og jeg drog videre til Kongsberg, og naaede Bolkesjø samme Aften. Det var den meest straalende Sommerqveld henimod 6, vi kom did, og der laae denne underbare Natur, storartet og smilende paa en Gang, foran os. De Geer har en dyb Kjærlighed for Naturen, og han modtog et Billede han aldrig glemmer af Fjeld og Skov og Søe, af den grønne Lie, hvorpaa de mange smagfulde smaae Bygnin-

ger ligge, og af vor hæderlige Vært Ole Bolkesjø, der er stille og kraftig som den Natur der omgiver ham. Har Du været paa Bolkesjø, kjære Ven? saa veed Du, hvad vi saae og følte denne deilige Sommer Aften. Vi maatte ud den følgende Morgen Klokken 3, for at naae Tinoset til Kl. 8, da Dampskibet Rjukan gik til Ørnæs. Vi kom ogsaa i Tid, tiltrods for den besværlige Vei, der lidet egner sig for en Vognfærd. Paa Tinoset traf vi Ole Stang fra Frederikshald, som ogsaa reiste opover. Alle de 4 Dage vi brugte til Reisen, havde vi det meest straalende Veir, ikke en Skyc paa Himmelen, ikke et Vindpust for at bryde den blanke Speilflade paa de Søer, vi fore over, og med en Luft saa gjennemsigtig, at den blottede alle de Skjønheder, som denne vidunderlige Natur eier. Vi kom til Ørnæs henimod 11, tog Vognen til Dahle, og derfra reiste De Geer i Kjærre op til det Sted, hvorfra man tilfods begiver sig til Rjukan. Jeg fulgte ham et Stykke op igjennem Dalen, men vendte saa omigjen, da min Fod ikke tillod mig Gangen til Rjukan og Skranglingen paa Kjærren gjorde den værre. De Geer var henrykt over Udflugten til Rjukan; men i Fælledsskab havde vi dog nydt den herlige Udsigt, man faaer over Gausta, naar man bøier ind ad Vestfjorddalen. Paa Qvelden kom vi tilbage til Ørnæs eller Strand; den følgende Morgen tog vi Dampskibet til Tinoset. Om bord traf vi en Thelemarxgut af særegen Begavelse, om hvem jeg skal nærmere tale, naar vi træffes. Han skulde med nogle andre Gutter til Sessions Mødet paa Tinoset, hvor vi traf Krigs Com. Dietrichson, Brigadelæge Heyerdahl, Dr. Gløersen og Capt. Fleischer. Lensmanden i Tin Olsen, en klog og forstandig Almuesmand, fulgte ogsaa med, og det var i Sandhed ikke den mindste Fornøielse at gjøre Bekjendtskab med den friske Menneskenatur der er indfattet i den Thelemarxke Fjeldramme. Fra Tinoset droge vi strax videre til Tangen ved Hitterdalsvandet; vare paa Veien inde hos Præsten Glückstad og besaae Kirken, og havde derefter den deiligste Fart paa Søerne nedover til Skien. Jeg mindes, at Du har fortalt mig, hvor smukt det er paa Farten gjennem Saude Elven, og dette besandede jeg. Vi droge der som gjennem et dobbelt Landskab; thi alle Bredder afspeilede sig i den blanke Elv med Billeder lige troe som Virkeligheden. Gjennemskjæringen ved Løveidet er jo et Storværk; og jeg som altid syntes at det var Fanden til Væsen denne Skiens Kanal gjorde med alle sine upaaregnede Udgifter!! Nu seer jeg den med andre Øine! Vi laae om Natten i Skien og Dagen efter toge vi med Dampskibet hid, og altid med det samme deilige Veir. Overallt have vi mødt venlige og hyggelige Mennesker, og De Geer har

haft Glæde af sin Udflugt, som han siger, han skal nyde godt af for hele sit Liv. Min Fod var mig som jeg før har sagt til Hinder, og den var dygtig opsvulmet, da jeg kom tilbage. Nu er den noget bedre igjen; men jeg vedbliver med en stor Støvle og maa holde mig i Roc. Den smerter ikke, saa at jeg neppe kan troe at det er noget pedagogistisk; men kjedeligt er det i hvert Fald. Heller ikke var mit Befindende forøvrigt altid det bedste under Reisen; men alligevel har den været mig til stor Fryd, og jeg tænker paa, hvad det skulde være, naar man var frisk og ung og frimodig, at gennemstreife dette Land og nyde alle dets Skjønheder!

Brevet er blevet længere end jeg regnede paa. Jeg vil blot tillægge, at vi i Formiddag have sluttet Indkjøringen af Rugen; men det er ikke blevet saa meget, og heller ikke er Kornet saa fyldigt som ønskeligt kunde være. – De tvende Fruer takke paa det bedste for Din venlige Hilsen og bede den hjærtelig gjengjældt. De Geer sender Dig tusinde Hilsener.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Aug. 1869.

Kjære Ven! Vær takket for dit venlige Brev af den 23de. Det gik, som jeg i et tidligere Brev til Dig har bebudet med Henvendelsen til Herr Schwartz. Resultatet blev nemlig, at han erklærede sig definitivt uvillig. Da hans Helbred vedvarende forhindrede ham fra at see ind til Christiania, skrev han mig et Brev til, hvori han forklarer Grunden til sin Vægning for at indtræde i Statsraadet saaledes: «Min Overbeviisning siger mig, at min Indtrædelse i Statsraadet ikke vilde hos Almeenheten og Storthinget blive mødt med den Velvillie og Tillid, som maatte være mig en uafvigelig Betingelse for at overtage en Stilling, hvis Vanskeligheder og Ansvar ere mig iøinefaldende. Og jeg nærer afgjort Utilbøielighed til at opgive min nuværende Stilling i Samfundet, hvilken, om end beskeden, er mig saa meget mere tilfredsstillende, som jeg har den Troe, at jeg i den dog seer mig istand til ogsaa at udrette noget Gavn.» Uansect dette beklagelige Udfald af Henvendelsen til Schwartz er jeg dog ret vel tilfreds med, at den har fundet Sted. Min Høiagtelse for ham er, om muligt, bleven forøget ved den nærmere Berørelse, hvori jeg ved denne Leilighed kom med hans politiske og moralske Personlighed, og om jeg ikke bedrager mig, turde jeg have udrettet Noget til at give ham

et bedre Blik paa Eet og Andet, som det, med Hensyn til hans vedblivende betydningsfulde Virksomhed paa Stortinget, er ønskeligt, at han seer i sit rette Lys. Efter Overlæg med mine her værende Colleger har jeg iforgaars tilskrevet Hans Majestæt om Henvendelse til Meinich. I Forbindelse hermed have vi henstillet til Hans Majestæt, om det ikke skulde være værdigt og tilraadeligt, naar Meinich maatte have erklæret sig villig til at indtræde, da at lade Stiftamtmand Vogt paa passende Maade erfare, at Grunden, hvorfor H.M. ikke havde tænkt paa ham ved denne Leilighed, var, at H.M. haabede, at han til den Bistand, han allerede har ydet Revisions sagen, vilde søie det Offer at møde frem paa næste Storting for der at deeltage i Forsvaret af det Forslag til ny Unionsact, som han selv har været med at udarbeide. Grundene til denne Henstillen til H.M. ere nærmere udviklede i mit Brev til Høistamme, hvoraf jeg ikke kan sende nogen Afskrift idag, da Holst ikke er i Byen. Jeg har sendt Afskrift til Bretteville, og Kongen vil selvfølgelig høre hans og Meldahls Mening.

Jeg har Grund til at tro, at Prinds Oscar her har holdt sig ganske passiv med Hensyn til Ideen om, at der ogsaa skulde fremmødes fra Norsk Side ved Aabningen af Suez-Canalen. Broch har sagt mig, at Prindsen ikke har talt et Ord til ham derom, og for mig har Prindsen ikke nævnt Sagen.

Det glæder mig at see, at din og De Geers Reise i alle Henseender har været saa tilfredsstillende. [O.s.v.]

Esk. Det behøver ikke at siges, at dette Brevs Indhold, med Undtagelse af dets allersidste Deel, maa forblive *strictissime* mellem os.

BRETTEVILLE TIL STANG

Stockholm 27. Aug. 1869.

Min kjære Stang! For Dine 2de Breve af 24de aflægger jeg Dig min bedste Tak. Af mit Telegram af idag vil Du have erfaret, at Meldahl og jeg ere enige med Eder i, at Rye bør foreslaaes til Amtmand i Christians Amt og formene vi, at kun Een bør nævnes, saaledes som Tilfældet har været i de senere Aar.

I Anledning af Dit Brev om Statsraadsmedlem skal jeg meddele, at vi Begge beklage, at Schwartz undslog sig. Meldahl gik over til min Mening, at det vilde være rigtigst, om Hs Majestæt bemyndigede Dig at

skrive til Meinich. Efter et idag afholdt ministerielt Statsraad taledes Kongen med mig om Valget af nye Statsraad, og Resultatet blev, at han paalagde mig at tilskrive Dig med Anmodning om at Du strax vilde sondere Amtmand Meinich om hvorvidt han maatte være villig til at indtræde som Medlem af Statsraadet. Skulde det fornødiges, vilde Hs. Majestæt senere tilskrive ham. At der skulde skrives til Vogt syntes Kongen ikke om, men derom er ialfald nu ikke Tale forinden man faaer see hvorledes Meinich tager Sagen. I det ministerielle Statsraad idag besluttedes, at 1 Svensk og 1 Norsk Videnskabsmand skulde gratis blive befordrede med det svenske Fartøi Vanadis til Ægypten og erholde hver af de tilfældige Midler under Ministercassen 700 a 750 Rd.Hamb. Bco. Som Personer valgtes Oberstlieutenant Leijonanker ved Wäg og Wattenbyggnaden og Stipendiat Lieblein. Saasnart Statsraadsafdelingen faaer officiel Meddelelse herom, skal det blive communiceret Kirkedepetet. Jeg formoder forøvrigt, at Lieblein foreløbig er af Exc. Sibbern underrette om, at han vilde blive bragt i Forslag; at Sibbern har corresponderet med Lieblein om Sagen og tidligere confereret med Exc Wachtmeister veed jeg. Hs Majestæt sagde mig, at naar Lieblein nu kom med Vanadis til Ægypten, troede Han, at man kunde lade det dermed beroe og ikke sende noget norsk Orlogsfartøi til Suez, eftersom Udgifterne dermed vilde blive saa uforholdsmæssig store. Han paalagde mig at nævne dette for Dig.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 31. Aug. 1869.

Kjære Ven!

Hjærtelig Tak for Dit Brev af den 26de. Saaledes endte det da med et Afslag, og medens jeg beklager dette, glæder det mig dog, naar Du siger, at Du er vel tilfreds med at Henvendelsen har fundet Sted. Jeg indseer ogsaa, at den Udveksling, som har foregaaet mellem Eder, vil i flere Henseender have havt eller vil faae den Nytte Du paapeger, og jeg kan ikke forestille mig andet end at hans personlige Følelse maa være bleven gunstigen paavirket for en Styrelse, der har viist ham saamegen Tillid. Maaske kan i en ikke fjern Fremtid en fornyet Henvendelse, *om dertil skulde vise sig at være Anledning*, medføre et bedre Resultat? Vi faae nu see, hvad den næste vil svare, og tør man dømme efter den politiske Passivitet han i den senere Tid har viist, er det maaskee at befrygte, at

man her støder paa Ulyst. Men han indtraadte dog i Unions Committeeen, uagtet det, saavidt jeg erindrer, skeede paa en modstræbende Maade, og mueligt er det, at han ogsaa nu vil gjøre et personligt Offer. Modtager han den tilbudne Stilling, og H.M. derefter, som foreslaaet, selv giver eller lader give Stiftamtmand Vogt den antydede Forklaring, da er vel denne næste Gang selvskreven til Indtrædelse, ialfald om Ledighed skulde opstaae efter næste Storthings Afgjørelse af Unions-Sagen. Du er vist saa elskværdig at underrette mig om, hvilket Svar H.M. giver Dig.

Min Hustru reiste igaar til Christiania, for at gjøre sin Opvartning for Prindsessen, og kommer tilbage idag. Min Fod er endnu det samme, saa at jeg ikke har vovet at følge med hende, ihvorvel det skulde have ligget mig paa Hjærtet at gjøre min Opvartning for det Høie Herskab. Dertil kommer, at jeg har begyndt en Carlsbader Cuur. Faaer Du dertil Anledning, er Du vist saa elskværdig at gjøre min underdanige Undskyldning for Prinds Oscar.

De Geers reiste i Fredags og kom i Mandags til Stockholm.

BRETTEVILLE TIL STANG

Stockholm 2. Septb. 1869.

Kjære Stang! Megen Tak for Dit venlige Brev af 30te August. Som i mit sidste Brev til Dig yttret, har Exc Sibbern corresponderet med Lieblein om at kunne komme til Ægypten med Vanadis. Til Liebleins Undskyldning, for at han ikke har henvendt sig til den Norske Regjering, faaer tjene, at der ikke tidligere har været Tale om at noget norsk Orlogsskib skulde gaae til Suez, og at han, som i højeste Grad interesse-rede sig for at kunne komme til Ægypten og uddanne sig videre som Ægyptolog, saaledes henvendte sig directe til Sibbern, som med Iver tog sig af Sagen og arrangerede det hele med Wachtmeister. Jeg har staaet i den Formening, at Sibbern havde omtalt Sagen med Dig under Dit Ophold her, men dette har han sandsynligviis ikke husket paa. Bliver Resultatet nu, at Nordstjernen kommer til at gaae til Suez, antager jeg, at Lieblein gaaer med dette Fartøi, men ikke destomindre hæver Pengene af Ministercassen. Dette forudsætter ogsaa Statsraad Thulstrup, som har havt Udenrigsdepartementet under Wachtmeisters Permission. Hvorvidt Lieblein, som nok endnu er i Kjøbenhavn, veed Noget om hvad der nu er besluttet i ministerielt Statsraad ham vedkommende

veed jeg ikke. Jeg skriver idag til Sibbern. Gid nu Din Henvendelse til Meinich maatte lykkes! Forinden Valget af ny Mand er istandbragt, bliver der vel ikke Tale om, at Møinichen indleverer sin Afskedsansøgning, og Bestemmelse maa altsaa tages om hvorledes Departementernes Bestyrelse skal være naar min Tid her er ude. I Statsraadmødet her, som formodentlig vil blive holdt den 18de – jeg haaber, at vi faae et Statsraad den 4de – tænker jeg at anmelde for Hs. Majestæt, at mit Aar er ude omtrent ved Midten af Octbr. og Høistsamme vil da vel beslutte, at Helliessen skal indtræde i Statsraadafdelingen. Jeg har da tænkt mig at ville være hjemme omtrent den 8de eller 9de Octbr og et Par Dage senere efter nærmere Aftale med Dig overtage igjen Indredepartementet. Helliessen vilde da formodentlig være her ved Midten af Octbr. Saasnart jeg havde taget Indredeptet, vilde Du saaledes som jeg ogsaa forstod Dig da vi sidst taledede sammen tage Revisionsdeptet, og Møinichen ved Helliessens Afreise Finansdeptet. Hav nu den Godhed i Dit næste Brev at meddele mig, om Du ikke deler denne min Anskuelse, for at Beslutningen kan blive affattet overensstemmende med Regjeringens Mening. Meldahl og jeg ere enige saaledes som af mig nu antydet. Meldahl beder mig hilse venskabeligst.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de Sept. 1869.

Kjære Ven! Jeg takker for dit venlige Brev af den 31te Aug. Fra Kongen har jeg faaet Besked gennem Bretteville om foreløbig at tilskrive Meinich, idet Kongen forbeholder sig senere hen, om det viser sig fornødent, selv at kile ham et Brev i Livet. Angrebsmaaden synes mig ikke ilde udtænkt; maatte den føre til et heldigt Resultat og det jo før jo heller! Jeg tilskrev Meinich samme Dag som jeg modtog Brettevilles Brev, nemlig i Mandags. Efter Postgangen tør jeg ikke gjøre Regning paa, at han har faaet det tidligere end iforgaars Eftermiddag.

Noget Svar vil jeg saaledes i intet Tilfælde kunne vente førend et godt Stykke ud i næste Uge. Det lader ikke til, at Kongen er villig til at gaae ind paa, at der gives nogen Forklaring til Vogt. Men Spørgsmaalet foreligger heller ikke for Alvor, førend Meinich maatte have svaret Ja.

Regjeringen holder paa at træffe Foranstaltning til, at Corvetten Nordstjernen paa sit Togt sydover skal fra Cadix, hvor den vil indtræffe

omtrent ved Midten af October, løbe ind til Suez. Broch har oplyst, at dette vil kunne skee uden nogen betydelig Udvidelse af Togtets Længde Tid eller af dets Bekostelighed.

Det arbeides paa en Indstilling om Sagen i Marinedepartementet; men lad dog denne indtil videre blive mellem os.

SIBBERN TIL STANG

Vernøe Kloster 7. Sept. 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit velkomne Brev af 4de, og for den Underretning det indeholder. Jeg ønsker meget, at Udfaldet af Din Henvendelse til Amtmand Meinich bliver gunstigt; thi er først et Afslag givet, det være nu end mildt i sin Form, hører det altid mere til, for senere at faae det forandret, og skeer dette da virkelig, bliver Stillingen dog i flere Henseender mere tvungen. Jeg har seet af Aviserne, hvormegit Christians Amt kjæmper for at faae ham, og Søndre Bergenhuus for at beholde ham. Skulde nu en høiere Haand komme og tage ham fra dem begge! Det forekommer mig dog heldigt, at Amtmand Meinich just nu ligesom fremdrages for den offentlige Opmærksomhed ved den Kjærligheds-Strid, hvorfor han er Gjenstand. Med det Kjendskab – ihvorvel ringe – som jeg har til Meinichs Personlighed, er jeg ikke uden Frygt for, at han vil *grummeligen* qvie sig for den tilbudne Stilling, og gjøre alskens Indvendinger; men det lader sig gjøre, at Du selv, *efter deres Beskaffenhed*, imødegaaer disse, *inden* det afgjørende Slag gjøres fra Høieste Haand. Jeg er ei heller uden Frygt for, at Betænkelighed vil opstaae hos ham fra den Omstændighed, at det Departement, der med den nuværende Ordning skal overdrages ham, bliver Finants-Departementet, hvis Bestyrelse altid kræver en vis Anlagthed. Vistnok er det saa, at Statsraad Helliesen kommer tilbage tidsnok, for at forberede Budgetsagerne til næste Storting; men alligevel kan det hænde, at Meinich bliver ængstelig for at overtage en ham mere fremmed Bestyrelse. Skulde en saadan Indvending, om den bliver gjort, ikke kunne hæves ved for det ene Aar at overlade Manthey Bestyrelsen af Finantserne – Noget jeg indbilder mig han ikke vilde være ængstelig for? Bretteville underretter mig i et Brev af 2den dennes, at han havde skrevet til Dig om Ombyttet, og at han havde tænkt i Statsraad den 18de Sept at faae Resolution derfor

samt om Departementsfordelingen. Gaaer det *glat* med Meinich, kunde *hans* Valg blive bestemt til den Tid; men hvis ikke, kunde det jo ventes enda et Par Uger med Resolutionens Afgivelse, naar det paa Forhaand var underforstaaet, hvorledes alt skulde ordnes. Bretteville tænker sig ved Resolutionen af 18de Sept Møinichen overdraget Finants Dept. Herom kan Intet siges, om det faaer længre Udsigter med en ny Statsraads Erhvervelse; men i modsat Fald kunde det maaskee udsættes nogle Uger med Resolution om Ombyttet, om derved opnaaes, at Alt afgjøres paa een Gang.

Jeg takker Dig for Underretningen om hvad som paatænkes med Hensyn til «Nordstjernens» Nærværelse ved Suez Høitideligheden. Jeg har bemærket, at Morgenbladet allerede har givet denne Underretning til Almeenheden. Det gjør sig nu altid vigtigt med sin paatagne Kundskabs-Mine! Jeg drikker nu Carlsbad, som Cuur. Min Fod er omtrent det samme; maaskee lidt bedre. Igaar fik vi ind det sidste af Kornet (Byg og Vaarhvede) just før Regnen kom, som vi forresten glæde os over, for at faac saaet Rugen, der for Tørken ikke har kunnet komme i Jorden.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Sept. 1869.

Kjære Ven! Angaaende hvad der for Øieblikket meest ligger os paa Hjertet, nemlig Møinichens Remplacement i Statsraadet, kan jeg nu berette Følgende: Fra Meinich modtog jeg i Fredags (den 10de) et Brev, hvori han forklarer, at uagtet Tanken paa at indtræde i Statsraadet fra flere Synspunkter indeholdt saa meget Tillokkende for ham, at det ikke var uden lang Overveielse og uden adskillig Selv-Overvindelse, at han ikke gik ind derpaa, saa var han dog kommen til dette Resultat af den Grund, at han havde for stor Mistillid til sine Evner og sin Dygtighed for en saa vanskelig og ansvarsfuld Stilling. Jeg sendte Brevet samme Dag til Kongen og lagde Høistsamme paa Hjerte *snarest muligt* selv at tilskrive Meinich; ligesaa skrev jeg til Bretteville og bad ham medvirke hertil. Igaar har jeg erholdt et Chiffertelegram fra Bretteville, der udviser, at Kongens Brev til Meinich er afgaaet fra Stokholm idag Morges, det vil sige indleveret igaar Aftes. Det vil formodentlig naae sit Bestemmelsessted den 20de eller 21de Septbr. og Meinichs Svar vil kunne være kommet Kongen tilhænde inden denne Maanedes Udgang.

Jeg har allerede før jeg modtog dit Vink i dit venlige Brev af den 7de – for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse – skrevet til Bretteville, at Resolution om Statsraads-Ombygningen denne Gang maa opsættes i det Allerlængste.

Nordstjernen gaaer nu til Port Said og Stipendiat Lieblein med den, det vil sige fra Malta, hvor han tænker at embarkere paa Corvetten.

BRETTEVILLE TIL STANG

Stockholm 18. Septb. 1869.

Min kjære Stang! Da jeg ikke kjender Stipendiat Liebleins Adresse, tillader jeg mig at anmode Dig om at foranstalte ham indhændiget hoslagte Brev, der indeholder Prima og Secunda Vexel for det ham af Ministercassen tilstaaede Stipendium 750 Rd.H. Bco.

Excellencen Wachtmeister, som jeg idag leilighedsviis stødte paa, anmodede mig om at bede Dig at ville, saasnart Omstændighederne paa nogen Maade tillod det, indkomme med Indstilling, saaledes som Du under Dit sidste Ophold her med ham havde omtalt, angaaende Budget for Ministercassen og Consulatvæsenet; han ønskede meget at foredrage Sagen i combineret Statsraad i Begyndelsen af Octbr. Maaned. Mit Brev af 17de haaber jeg, at Du har modtaget.

Vær af den Godhed at hilse Riddervold, og sige ham, at jeg skal betimelig for Hs Majestæt foredrage Sagen om Stiftsprovst Lassens Udnævnelse til Ridder af St. Olafs Orden.

SIBBERN TIL STANG

Værnø Kloster den 20 Sept. 1869.

Kjære Ven,

Jeg var ikke lidet spændt paa at erfare Indholdet af dit venlige Brev af 16de, saaledes som Du selv maa have været, da Du aabnede Brevet fra Amtmand Meinich. Jeg tør intet sige om den Følelse af Mistillid til egne Kræfter, der har bevæget ham til i sit Svar til Dig at bede sig fritagen for den ham tilbudne Stilling; thi jeg veed altfor vel, hvor stærk en saadan Følelse kan være; men er han en sund og frisk Mand, burde dog denne Følelse kunne overvindes. Vil Kongens Brev, som Du siger er afgaaet den 16de fra Stockholm, kunne udrette dette? Jeg vil vente

Svaret af selve Udfaldet, paa samme Tid som jeg inderlig ønsker, at det maa blive gunstigt.

Siden Jernbanen mellem Carlstad og Christinchamn bliver aabnet for Trafiken den 1ste October har jeg bestemt mig til at tage denne Vei for Tilbagereisen til Stockholm. Jeg tænker at reise herfra Fredag den 1ste ind til Christiania, og derfra med Eftermiddagstrinet fortsætte til Kongsvinger, hvorfra jeg den følgende Morgen vilde tage med det tidlige Train, der blot gaaer Onsdager og Løverdager, til Arvika, som vi da naae betids nok, for samme Aften at kunne komme til Carlstad. Paa denne Maade skulle vi kunne være i Stockholm Søndag den 3die. Jeg skal nærmere underrette Dig om Tiden naar jeg kommer til Christiania, for at jeg kan træffe Dig hjemme og faae den Glæde at see Dig, inden jeg drager videre.

I Slutningen af denne Uge slutter jeg ogsaa med min Carlsbader Drikning, som jeg nu holder paa med paa 4de Uge. Idag have vi efter 2 Dages stærkt Regnveir faact Solskin igjen, og Rugen, som vi saae mellem den 7. og 11. September, kommer nu smukt og jevnt op.

De har glædet mig at høre, at Lieblein faaer Plads paa Nordstjernen, og vor Ægyptolog maa vistnok være henrykt over at han nu faaer Anledning til at besøge sine Ønskers Land.

Jeg har med Beklagelse seet af Aviserne, at de gjorde Anbud paa et Laan for Christiania–Drammen Banen ikke have viist sig at være antagelige; men maaskee der vil blive gjort en fornyet Anstrængelse.

BRETTEVILLE TIL STANG

Stockholm 25. Sept. 1869.

Min kjære Stang! Megen Tak for Dine venlige Breve af 18de og 22de. Jeg har havt Anledning til at underrette Hs Majestæt om, at Postgangen havde været saadan, at Amtmand Meinich ikke kunde faae Høistsammes Brev før Torsdagen den 23de. Om Meinichs Telegram til Dig er selvfølgelig Intet yttret. Det vilde have gjort mig ondt, om Du saa lidet skulde have kjendt mig, at Du kunde have troet, at jeg vilde lægge ringeste Hindring iveien for, at Meinich fik Indredeptet, naar saadant kunde bidrage til at faae Manden til Collega. At Forretningerne i Indredeptet ere blevne mig kjære og at jeg, saalænge Gud fremdeles forunder mig de fornødne Kræfter, foretrækker dette Dept endog for

Finantsdept, kan jeg jo ikke nægte; men Egoist i den Grad er jeg ikke, og jeg er saaledes ad utrumqve paratus.

Iforgaars havde vi efter Excellencen De Geers Anmodning et combineret Statsraad, hvori besluttedes, at Lappesagen skulde igjen sendes til den norske Regjerings Betænkning. De Geer har nu imødegaaet Højesteret, og har søgt saameget han kunde at gjøre Modificationer. Han bad mig hilse Dig meget; han er en Perle. Ved samme Leilighed talte jeg ogsaa med Exc. Wachtmeister og sagde ham, at jeg havde tilskrevet Dig angaaende Ministercassen og Consulatvæsenets Budget. Han yttrede da, at han beklagede, at han havde gjort mig en saadan Anmodning om at fremskynde Sagen, da han ved nøiere at tænke efter erindrede, at han under Samtale med Dig i Sommer havde yttret at Sagen ikke hastede saa meget. Fra Lieblein har jeg faaet Qvittering for Vexelens Modtagelse.

Skulde ikke Sagen med Meinich være ordnet betimelig inden 2den Octb, har jeg tænkt mig at jeg kan faae underhaanden Hs. Majestæts Tillaelse til at reise herfra den 6te – hvilket er mig af Interesse –, og at Sibbern i førstafholdende Statsraad i den paafølgende Uge anmeldte, at med Hs M.s Tilladelse var jeg fraværende, og at mit Aar var ude som Medlem af Statsraadsafdelingen omtrent i Midten af Octbr. Hs Majestæt vilde da kunne afgive naadigst Bestemmelse om, at Heliessen skal herind, og at jeg efter Omstændighederne –, hvis Meinisch faae Indredept., skal tage Finantsdeptet –, eller hvis Meinich ikke entrerer, og Møinichen enten indtil videre faaer Finantsdept. eller om han faaer Afsked, og Manthey isaafald tager Finantsdept. ved Siden av Justitsdept., jeg da skal tage Indredeptet.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster d. 30. September 1869.

Kjære Ven,

Jeg kommer ind imorgen med Express, der gaaer fra Moss henved 9 og bør være i Christiania henimod 1. Da I have Statsraad imorgen Formiddag tænkte jeg paa henimod dets Slutning Kl. 2 at gaae op til Stiftsgaarden, om jeg der skulde faae see mine høie Herrer, og derefter faae tale med Dig. Min Kone tager herfra med Oslo og hun kommer først ind en Timestid, inden Jernbanetoget til Kongsvinger afgaaer.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, 4. okt. 1869 kl. 15.00.]

Om det afholdte Statsraad. (I Chiffre) Kongen har telegraferet til Dig; men nærmere betænkt lader Resolution om Ombytte og nye Statsraad sig ikke tilveiebringe imorgen, selv om Løvenskjold strax giver ønsket Svar, da Møinchens Afskeds Ansøgning først maa indkomme og behandles. Bretteville kan foreløbigen reise og Resolution om Ombytte medvidere, kan gives saasnart alle Forudsætninger ere tilbørligen tilveiebragte.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 4. okt. 1869 kl. 20.10.]

Dit Telegram modtaget – jeg har allerede TELEGRAFERET TIL KONGEN AT LØVENSKIOLD IKKE KAN BESTEMME SIG FØR TORS DAG MORGEN. MEN I DETTE ØIEBLIK FAAR JEG EN BILLET FRA HAM, HVOR HAN BØNFALDER OM BETÆNKNINGSTID TIL FREDAG.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. October 1869.

Kjære Ven,

Jeg kom tilbage igaar Eftermiddag. Kl. henved 8 kom mine Herrer Colleger tilbage fra en Middag, og jeg fik da vide, at der ikke blev Statsraad i Løverdags, men at vi skulde have det idag Kl. 11. Det kostede mig en Smule *Nat* for at gjennemlæse de indkomne Sager; men jeg er dog fornøiet over at jeg kom tidsnok for Statsraadet. Jeg overlagde med Collegerne igaar Aften; de fandt ogsaa, at der gjemte sig ligesom en Smule Udsigt i den tvivlsomme Tone i Begyndelsen af Meinichs Brev til Dig; og de syntes ogsaa at det kunde være vel, om den benyttedes paa den af Dig antydede Maade, hvormed jeg gjorde dem bekjendt. Da vi i Formiddag kom op til Slottet, befalte H.M. mig at komme ind til ham før Statsraadet. Han begyndte da strax med at omnævne Meinichs

afslaaende Svar, som Han strax betegnede som cathgorisk. Jeg havde med mig hans Brev til Dig, hvilket jeg læste op for Kongen. Han var fuldkommen inde paa den Grund, som havde bragt Dig til at skrive til Meinich samtiden med Kongens Brev. Jeg fremhævede for H.M. det paatagelige Skjær af Uvished, som gjennemgik Begyndelsen af Meinichs Brev til Dig, ligesom jeg nærmere forklarede for Ham Din Tanke, at saafremt en lignende Tøne af Uvished aabenbarede sig i Svaret til H.M. Selv, skulde der kunne være Spørgsmaal om at et yderligere Forsøg blev gjort paa den Maade, som Du nærmere betegnede for mig under vor Samtale, det vil sige; at Meinich undnævntes til Amtmand i Christians Amt, og gaves derved den *ydre* Anledning der udkrævedes, for at komme til Christiania og faae tale nærmere med Dig. Jeg gjentog i denne Henseende omtrent hvad Du havde yttret for mig, uden at forglemme at omnævne, at ogsaa vore Colleger baade i Christiania og her fæstede en vis forhaabningsfuld Betydning derved. Jeg paapegede ogsaa, at Statsraad Møinichen jo midlertidigen kunde tage Finants Departementet. Kongen hørte paa Alt med venlig og eftertænsksom Opmærksomhed. Han sagde, at Han ikke havde Meinichs Brev i Byen; men Han gjengav det efter Hukommelsen, – og om det end kunde indrømmes, at der var en Slags Uvished i Brevet til Dig, kunde Han ikke i det Svar, Han havde modtaget, andet end finde et afgjørende Afslag. Hvor meget Han end kunde have ønsket Meinichs Indtrædelse i Statsraadet, havde Han dog, efter det til Ham givne Svar Sine afgjørende Tvivl baade om et nyt Forsøg havde nogen Udsigt til at lykkes og om det engang vilde være heldigt at ville forcere en saa bestemt Ulyst. Af de tvende Herrer – yttrede H.M. videre – som nu senest vare blevne opstillede, foretrak Han Assessor Løvenskjold, og Han havde bestemt sig til ufortøvet at anmode Dig om at fremstille Hans Ønske for Løvenskjold. Til den Ende skrev H.M. ogsaa det Telegram, som Han agtede i Chiffer at lade tilsende Dig, efterat han havde gjort Collegerne bekendt med Indholdet. Det var nedskrevet under Forudsætning af at det skulde kunne være mueligt, om Ls. Svar blev afgivet til imorgen, da at faae Resolution om hans Udnævnelse og om Ombyttet afgjort inden Brettevilles Afreise paa Onsdag; men ved nærmere Besindelse fandtes dette ikke at kunne gaae an, hvilket jeg har antydnet i den chifferede Deel af det Telegram, jeg idag sendte Dig omkring Klokken 3. H.M. ønsker imidlertid, som Du vil see af Høistsammes Telegram til Dig, at Ls Indtrædelse i Statsraadet skeer snaarest mueligt. Bretteville vil saaledes foreløbigen faae Lov til at

reise, og Resolutionen om Ombyttet vil da senere afgives i Forbindelse med den nye Statsraads Udnævnelse.

H.M. omnævnte ogsaa for mig, hvad Du havde skrevet til Høistsamme angaaende en forklarende Meddelelse til Stiftamtmand Vogt; men Han yttrede, at Han ikke var stemt herfor, af den Grund, at Han derved skulde ansee sig paa en vis Maade bunden, og at Han ikke ønskede Vogts fremtidige Indtrædelse. Jeg tillod mig nærmere at udvikle for H.M. Din Synsmaade, saaledes som Du havde udviklet den for mig, og Han sluttede med at sige, at skulde Han skrive til Vogt, maatte det skee i saa svævende Udtryk, at Han derved ikke stillede Noget i Udsigt. Dette vil imidlertid blive vanskeligt, og det fortjener derfor nøie at overveies, hvorvidt en Henvendelse bør gjøres, hvori alt afhænger af Formen. Bretteville kommer nu snart til Christiania, og jeg kan derfor afholde mig fra al Vidtløftighed i Paavente af hans Samtale med Dig, og dette saameget mere som jeg har været saa optagen, at jeg er træt.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 5. okt. 1869 kl. 14.00.]

Telegrammet meddeelt. Kongen samtykker gjerne i det yderligere Ønskede.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de October 1869.

Kjære Ven! Tak for dit venlige Brev af den 4de. Jeg finder det heelt forklarligt, at Hans Majestæt fandt, at videre Forhandling med Meinich maatte ansees frugtesløs og i ethvert Fald mindre tilraadelig. Ulykken er nu ude med Hensyn til Henvendelsen til Løvenskjold, idet han netop for Tiden er hjem søgt af en stor privat Sorg, der nedbøier ham. Hvorledes Sagen med Hensyn til ham staaer, vil Du erfare af den vedlagte Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt; men førend Du modtager dette Brev, vil Du rimeligviis paa Telegraf-Vei have modtaget noget mere bestemt Oplysning. Hvad der bør gjøres, naar Løvenskjold ikke, eller ialfald ikke for Tiden, samtykker i at indtræde i Statsraadet, derom

forbeholder jeg mig med det Allerførste at sige min Mening, og foreløbig i Telegram imorgen.

Jeg seer af dit Brev, at Kongen er utilbøielig, eller ialfald meget lidet tilbøielig, til at give en saadan forklarende Meddelelse til Stiftamtmand Vogt som af mig tidligere omhandlet. Du har fuldkommen Ret i, at det er bedre, at Intet gjøres, end at det, der blev gjort, skulde skee i en utilfredsstillende Form. Men Spørgsmaalet foreligger ikke til umiddelbar Afgjørelse førend vi først have rukklet saa vidt at faae fat i en Mand, der vil remplacere Møinichen.

Gud maa vide, naar vi række saa langt. Nu til andre Sager.

For et Par Dage siden sendte Indre-Departementet *til Oplysning for Statsraadsafdelingen* nogle Documenter, vedkommende Sagen om den Norske Territorial-Grændse udenfor Kysten af Søndmøer. Hoslagt lader jeg følge et Brev fra Felddtøimester Kjerulf til Indre-Departementets Chef af 21de f. M., som maaskee burde have medfulgt hine Documenter, men som jeg dog har troet rettere at burde fremsende privat, da vi ikke have taget det til Departementets Journal. Dette Brev saavel som de ovenfor nævnte Documenter ventes selvfølgelig tilbagesendte, naar Sagen er afgjort. Blandt de for et Par Dage siden fremsendte Documenter var ogsaa nogle Bemærkninger, uden Underskrift, angaaende Folkerettens Anvendelse paa den foreliggende Casus. Jeg skal herved oplyse – om jeg ellers ikke allerede mundtlig har sagt Dig det – at disse Bemærkninger ere af Professor Aubert, som for Tiden foredrager Folkeretten ved Universitetet.

Hoslagt vil Du finde et Brev fra Etatsraad (eller om han skulde være Conferentsraad) Fenger i Kjøbenhavn til Expeditionschef Kjerulf angaaende Spørgsmaalet om at decorere nogle Lærere ved det Danske Veterinær-Institut. Hermed hænger det sammen som følger. Vor Taknemmeligheds-Gjeld til det Danske Veterinair-Institut (som bekjendt en Underafdeling af den saakaldte Kongelige Danske Landboe-Høiskole) er stor, siden vore Dyrslæger gennem en Række af Aar for største Delen ere blevne opdragne der og ere blevne vel og liberalt behandlede. Et større Antal af de derfra dimitterede Norske Dyrslæger have derfor ogsaa underhaanden henvendt sig til Medicinalchefen (Kjerulf), for at paa-skynde, at Noget maatte blive gjort i Retning af Taknemmeligheds-Yttring, navnlig med Anledning af, at der paatænkes en mere almindelig Demonstration baade fra de Danske og Norske i Kjøbenhavn oplærte Dyrslægers Side til Ære for den chirurgiske Lærer (Stokfleth). I det her

værende Statsraad, hvor jeg bragte Sagen paa Bane, enedes man om, at Kjerulf privat skulde tilskrive sin Ven Fenger i Kjøbenhavn for at faae den fornødne Oversigt over Forholdene. Saa er skeet og Fengers Svar indeholdes i det foran nævnte Brev, som følger hermed. Dette Brev har været forelagt det her værende Statsraad. Vi synes vistnok, det er stivt, at vi skulde ud med 4 Ordener paa een Gang til een og den samme Corporation; men Forstanden staaer stille, naar vi skulle til at reducere Antallet; thi at tage blot de to af de fire Foreslaaede, med hvem Veterinaireleverne have meest Berørelse, nemlig de to practiske Lærere (Bagge og Stokfleth) er det samme (see Fengers Brev) som at tage dem, der ikke ere Videnskabsmænd af Rang, og forbigaae dem, som fortjene dette Prædicat, og omvendt at tage de sidste og forbigaae de første vilde ligeledes være stødende, siden det just er de practiske Lærere, som der er størst Opfordring til at vise Taknemmelighed, ligesom en saadan Fremgangsmaade ogsaa vilde finde liden Sympathie blandt de fra Skolen udgaaede Nordmænd. Altsaa – det er uden Tvivl ligesaa godt, at vi engang for alle tage Spander-Buxerne ordentlig paa, hvorefter vi forhaabentlig i et halvt Snces Aar kunne holde os rolige igjen. Hvis Du ikke veed noget Bedre at foreslaae, saa tal derfor med Kongen om Sagen og see til at udvirke de fire Ordener. I ethvert Fald hører jeg vel snart fra Dig om hvorledes det gaer hermed.

Venlig Hilsen til Meldahl.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 8. okt. 1869 kl. 11.15.]

JEG HAR I DETTE ØIEBLIK TELEGRAFERET TIL KONGEN AT LØVENSKJOLD FINDER SIG SAA NEDTRYKT AF SIN HUSTRUES LIVSFARLIGE OG SANDSYNLIGVIS LANGVARIGE SYGDOM. AT HAN IKKE FOR TIDEN KAN MODTAGE DET HAM TILBUDTE HVERV. DER BØR FORMEENTLIG NU UDEN HENSTAND FATTES BESLUTNING OM STATSRAADSOMBYTNINGEN OG AT MØINICHEN OVERTAGER FINANTSDEPARTEMENTET. NÆRMERE MED POSTEN.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de October 1869.

Kjære Ven! Du vil have modtaget mit Telegram af idag. Hoslagt følger Afskrift af min underdanigste Skrivelse af idag til Hans Majestæt. De deri omhandlede Linier fra Assessor Løvenskjold til mig lyde in extenso som følger:

«Jeg beder Herr Statsraaden bevidne Hans Majestæt Kongen min underdanige Taknemmelighed for den høie Tillid, Hans Majestæt har beviist mig ved at tilbyde mig en Plads i sit høie Raad. Men jeg maa tillige bede Herr Statsraaden meddele Hans Majestæt, at jeg for Tiden er i den Grad nedtrykt af mine sørgelige huuslige Forhold, idet min Hustrue er angrebet af en livsfarlig og derhos sandsynligviis meget langvarig Sygdom, at jeg ikke seer mig istand til at paatage mig det Ansvar og den Byrde, der for mig vilde være forbunden med en saa høi og for mig desuden saa ny Stilling.»

Jeg har idag i mit Telegram udtalt den Mening, at Statsraads-Ombygningen nu uden Henstand maa besluttes og Finantsdepartementets Bestyrelse indtil videre overdrages til Møinichen. Jeg formoder, at dette allerede vil være skeet, naar dette Brev naaer Stokholm; thi jeg forudsætter, at det ogsaa har været Hans Majestæts og mine Stokholmske Collegers Tanke, at Beslutningen om Statsraads-Ombygningen allene skulde udsættes i Haab om et hastigt og bekræftende Svar fra Løvenskjold. Det var i Sandhed beklageligt, at Assessor Løvenskjolds Indtrædelse i Statsraadet skulde møde den uventede Hindring, som nu har viist sig. Vi faae imidlertid følge den Engelske Regel: «never give up» eller om Du skulde finde Virgils Ord at passe bedre: «Tu ne cede malis sed contra audentior ito.» See til, at Henvendelsen til Falsen kommer til at gaae for sig jo før jo heller.

Jeg er saa træt efter Dagens Anstrængelser (der har, som sædvanligt hver Fredag, været Statsraad), at jeg maa slutte her.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 8. October 1869.

Kjære Ven!

Jeg har modtaget Dit Telegram med den deri indeholdte Underretning om at Assessor Løvenskjold ikke for Tiden kan modtage det ham tilbudte Hverv, og jeg venter med Spænding Din nærmere Meddelelse

med Posten angaaende den ikke ringe Forlegenhed hvori vi ere komne. Jeg har gjort Statsraad Meldahl bekendt med Telegrammet, og vi ere begge ganske enige med Dig i at der uden Henstand bør fattes Beslutning om Statsraads Ombytningen og om at Møinichen overtager Finants Departementet. Denne Resolution kommer vistnok nu saa ex abrupto, at den giver nogen Anledning til Gisninger; men herved er Intet at gjøre. Jeg holdt just paa at tale med Statsraad Meldahl om at vi imorgen tidlig skulde begive os ud til Ulriksdal, da jeg modtog en Ordre fra Hans Majt om at indfinde mig der Kl. 11 imorgen Formiddag. Vi tage nu derud sammen for at faae den ovenomtalte Resolution.

Imorgen skal jeg skrive nærmere, naar jeg har seet Hans Majestæt.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 9. okt. 1869 kl. 12.30.]

Resolution om Ombytningen idag afgiven paa Ulriksdal. Protocol iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9de October 1869.

Kjære Ven,

Jeg meddeelte Dig igaar, at jeg just havde faaet Ordre til at indfinde mig paa Ulriksdal idag. Statsraad Meldahl fulgte med mig. Kongen yttrede Sin Beklagelse over de Omstændigheder, der hindrede Assessor Løvenskjold fra *for Tiden* at modtage det tilbudte Hverv, og fandt deres Indvirkning paa hans Sind saa saare naturlig. H.M. som afventer den nærmere und. Meddelelse, som Du i Dit Telegram har bebudet, yttrede forøvrigt den Mening, at Alt bør forblive in «statu quo», i Paavente af den Tid, da Assessor Løvenskjold kan give et endeligt Svar, hvilket H.M. haaber vil blive gunstigt. Da Han derhos fandt at Resolutionen om Ombytningen i hvert Fald nu maatte gives, behagede Han at afgive den i saa Henseende fornødne Resolution, hvorom jeg allerede har telegraferet Dig, og hvorom Protocol bliver afsendt med Posten iaften. Det vilde have seet bedre ud, om denne Resolution havde været afgiven inden Brettevilles Afreise, og man vil vel spørge sig hvad som har

foranlediget Udsættelsen; men ønskes det undgaaet at hans Afreise fremhæves, kunde man vel indskrænke sig til at meddele Resolutionens Indhold i Aviserne uden at gjengive den «in terminis». Vi have vendt og dreiet paa Redactionen, men have ikke kunnet finde nogen bedre. Jeg bemærkede, at Kongen var noget hæs, og den kolde Høstluft, vi nu have faaet, har formodentlig afficeret ham; men Han saae forøvrigt rask ud, saa at jeg haaber, at Han slipper en af sine sædvanlige Attaquer i Halsen. – Henimod Slutningen af Maaneden, omkring den 23de, tager H.M. til Danmark, og efter hvad der siges, følger Dronningen med. Fraværelsen skal være beregnet til 8 à 10 Dage; men det er endnu ikke afgjort, hvorvidt et Regentskab skal indtræde for saa kort Tid. Faae vi et Statsraad strax inden Kongens Afreise, bør vi, om intet uventet indtræffer, kunne klare os. Prinds Oscar ventes idag med Sin Høie Familie. H.K.H. har, efter hvad jeg har hørt, paantyt ladet insinuere, at han vil være færdig til at overvære Aabningen af Suez Canalen, om fornødne Midler stilles til Hans Raadighed; men Grev Wachtmeister er bleven paalagt at tilskrive Prindsen, at ingen Midler haves at disponere over, hvorved det Hele forfalder.

Efter hvad Grev Wachtmeister har sagt mig har han foreslaaet for Kongen, at Leg.Secret. Due i Paris udnævnes til Minister i Berlin, der som Du veed er ledig efter Sandstrømer, og at Kongen har bifaldt Forslaget. Udnævnelsen vil vel foregaae inden kort, men indtil da turde det hele forblive mellem os.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de October 1869.

Kjære Ven! Jeg har idag fra Assessor Løvenskjold modtaget den hermed følgende Billet, med hvilken det turde være rettest, at ogsaa Hans Majestæt Kongen bliver gjort bekjendt, hvorvel jeg ikke kan tillægge dens Indhold saa megen Betydning, at jeg kan finde den egnet til nogen formelig Fremsendelse til Hans Majestæt fra min Side. Den indeholder nemlig kun et forklarende Tillæg i enkelt Retning til den Erklæring, han tidligere har afgivet, og det en Forklaring, som han idetmindste selv anseer for nogenlunde selvfølgelig og derfor kun har meddeelt for at forebygge Mulighed af Tvivl.

Fra Kjøbmand Gregersen i Porsgrund er gennem Bratsbergs Amt

indkommet Andragende om at blive anerkjendt som Nordamericansk Vice-Consul. Hans Beskikkelse i denne Egenskab, som han paa Opfordring har indsendt og som følger hoslagt, befindes imidlertid at være affattet med følgende Clausul: «subject to the confirmation of His Excellency the Secretary of State of the united States of America». Dette har indgivet os her i Departementet Tvivl, om vi ikke burde sende Beskikkelsen, der er udstedt af den tidligere Minister-Resident Bartell, tilbage til Amtet for at faae Gregersen opfordret til at legitimere, at den efter Beskikkelsens Indhold fornødne Confirmation af den Nordamericanske Udenrigsminister er meddeelt. Dette har dog forekommet os at være en noget for massiv Fremgangsmaade, og vi have derfor heller valgt at sende Beskikkelsen til Dig, for at Du kan forespørge hos rette Vedkommende, som jeg mener i dette Tilfælde maa være den nuværende Nordamericanske Minister-Resident, om der er Nogetsomhelst til Hinder for, at Anerkjendelse meddeles. Du vil vise Indre-Departementet en Tjeneste ved at besvare denne Henvendelse saasart som Omstændighederne paa nogen Maade tillade, hvad enten Du for Resten vil gjøre det i Brev til mig eller til Bretteville, som om et Par Dage overtager Indre-Departementet. Beskikkelsen maatte selvfølgelig med det samme tilbagesendes.

I et Nummer af «Fædrelandet», der tilfældigen er kommet mig for Øie og som her vedlægges, findes paa første Spalte et Stykke, der er ret mærkeligt formedelst den Parallelisme, som finder Sted mellem det der omhandlede Forhold paa den Jydske Kyst og Fiske-Forviklingen udenfor Søndmør. Bladet turde Du, efter Afbenyttelse, sende mig tilbage.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. October 1869.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften Dit venlige Brev af 7de, tilligemed de indlagte Bilage, og bringer Dig herfor min bedste Tak. Felttøimesterens Notits skal jeg levere Statsraad Meldahl, som holder paa med at studere Fiskerie Sagen, og i sin tid skal Papiret blive tilbagesendt med de andre uofficielle Documenter, som vi have faaet til vor egen særskilte Veiledning.

Fire paa een Gang! Det er, som Du siger, stivt, og maaskee ville de 4 Herrer selv faae den Fornemmelse, at det er mere *Skolen* end *Individerne*,

der faae Ordenerne. Men efter Etatsraad Fengers Brev er der vist ingen anden Udvei, og jeg skal ikke undlade at bringe Sagen under Hans Majts Naadige Afgjørelse. Jeg kan ikke af Fengers Brev see, om de nævnte Herrer ere ansatte ved Landbohøiskolen eller specielt ved Veterinair Skolen; men jeg skal søge at faae fat i en Dansk Stats Calender. For Sikkerheds Skyld kunde Du maaskee høre af Kjerulf, hvorledes Udnævnelser lyder, og lade mig vide. Fenger taler om nogle skjønssomme Ord til Directeuren, der *nu* er Cultus Minister. Holder Du paa at dette skeer, saa lad mig vide, thi det maatte vel gjøres gjennem vor Legation i Kjøbenhavn.

Ja naar skal Assessor Løvenskjold kunne fatte en Bestemmelse? Det seer mørkt ud ligeoverfor den sorgelige og langvarige Anledning, der holder ham nedtrykt og uvis. Var det ikke, fordi han nu føler sig nedbøiet, turde der vel kunne forudsættes, at han gjerne modtog det tilbudte Hverv; thi hans Stilling som Dommer synes ikke at have været fyldesgjørende for hans practiske Virksomheds Iver, der baade betegner sig ved hans tidligere Ansøgning om Constitution til Borgermester Embedet og ved hans nuværende Stilling som Ordfører. Men skulde han saaledes være personlig stemt for det nye Hverv, der er ham tilbudt, er der vel saameget mere Grund til at afvente det Tidspunkt, da han kan bestemme sig. Maatte dette paaskyndes ved en indtrædende Forbedring i hans Kones Helbredstilstand! Statsraad Møinichen er en saa ridderlig tænkende og loyal Mand at han vist ikke undslaaer sig for at vedblive i Statsraadet den fornødne Tid, hvorved det bliver mueligt at vente.

Chineserne reiste idag Morges, og begive sig herfra til Kjøbenhavn.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 11. okt. 1869 kl. 14.00.]

(Chiffre) Viist Løvenskjolds sidste Billet for Kongen, som fandt den saa afgjørende, at Han idag vilde skrive Dig til om Henvendelse til Falsen. Det igaar omtelegraferede Brev fra Kongen afgik ikke igaar men skulde været sendt idag om Billetten ikke havde gjort Forandring. Merc med Posten.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11te October 1869.

Kjære Ven!

Jeg fik igaar Aften Dit venlige Brev af den 8de tilligemed Afskriften af Din Indberetning til H.M. Jeg aflæger herfor min bedste Tak. Statsraad Meldahl har jeg gjort bekendt dermed, og vi have haft vor Overlægning om Stillingen. Af Din Gjengivelse af Assessor Løvenskjolds Brev til Dig finde vi, at han har undslaaet sig paa en mere bestemt Maade, end vi af tidligere Meddelelser havde opfattet at han havde gjort. Jeg havde forstaaet, at hans «for Tiden» knyttede sig til hans Ikke-Modtagelse; jeg seer nu at han «for Tiden» er *saa nedtrykt*, at han *ikke seer sig i Stand* til at paatage sig den tilbudte Stilling. Det var under den første Opfatning jeg skrev til Dig igaar; er Assessor Løvenskiolds Svar definitivt, indtræder naturligen Spørgsmaalet om den Anden. Da jeg ikke vidste, at Kongen kom ind til Byen idag, hvilket Han ikke syntes at tænke paa, da jeg saae ham i Løverdags paa Ulriksdal, var det min Agt, om jeg ikke fik en tidligere Ordre, at søge H.M. imorgen inden det Svenske Statsraad. Jeg fik imidlertid, strax før 11, Befaling om at indfinde mig her paa Slottet, og jeg kommer nu, for nogle Øieblikke siden, tilbage fra H.M. Da jeg kom ind, leverede H.M. mig Din Indberetning, og det medfulgte Brev fra Løvenskiold til Dig til Gjennemlæsning, hvorpaa H.M. yttrede, at Han just havde afgivet en Resolution om Overdragelsen af Finants Departementet til Statsraad Møinichen, og at det syntes mindre lempe- ligt ufortøvet at gjøre Forandring heri. Jeg bemærkede hertil, at Løven- skiolds Svar syntes afgjørende, og at, om Hans Majt. bestemte Sig for en Henvendelse til Amtmand Falsen, saaledes som foreslaaet, vilde altid en vis Tid medgaae for Forhandlingen. Kongen, der, som Du veed, selv er et Stykke af en Læge, syntes at troe, at der under Løben af en kortere Tid maatte indtræde en Forandring i Fru Løvenskjolds Sygdom, enten til en Bedring eller til en dødelig Udgang, og ønskede at give Assessor Løvenskjold Tid til at hente sig fra den nedbøiede Stemning, hvori han *nu* maatte befinde sig, og nærmere at tage Forholdene under Overveielse. Hans Majt. vilde derfor lade det for Øieblikket henstaae; Han reiste henimod Slutningen af Maanedens – yttrede Han – til Kjøbenhavn, og Spørgsmaalet kunde forblive hvilende, indtil Han efter en 8 Dages Fraværelse kom tilbage. H.M. var decideret i denne Henseende. Han ansaae, at Intet derved vilde tabes, og Han agtede *idag* at skrive Dig til. Han talte ogsaa om Amtmand Falsen, og ihvorvel jeg troer, at, naar det

kommer derhen, H.M. *ikke* er stemt imod en Henvendelse til denne, har dog vist Voteringen i Statholder Sagen haft saamegen Indvirkning paa H.Ms. Bedømmelse af Falsens politiske Personlighed, at Han meget heller seer Løvenskiold i Statsraadet, om saadant skulde vise sig at være mueligt. Jeg har desuden den Tanke, hvilken forbliver mellem os, at Løvenskiolds scandinaviske Sympathier udgjøre en særegen Grund mere for at H.M. ønsker hans Indtrædelse i Regjeringen, og det vil derfor efter min Mening blive yderst vanskeligt at bringe H.M. fra den afventende Stilling, jeg ovenfor har paapeget. Indskrænket til nogle Uger medfører den jo ogsaa mindre Betænkelighed. Du vil forøvrigt af H.Ms. Eget Brev til Dig erfare, hvorledes Han er sindet.

Hans Hæshed havde endnu idag ikke forladt Ham, og Han sagde selv, at Halsen var Hans svage Punkt, og at Han vel maatte finde sig i til et andet Aar atter at underkaste sig en Cuur i Vichy. Jeg spurgte Ham, hvorlænge Hans Reise til Danmark kom til at vare, og om der skulde blive Regentskab under Hans Fraværelse, hvortil Han svarede, at Han blev borte 8 à 10 Dage, og at Han nærmere vilde tale med De Geer om Regnskabet, hvilket Han dog ikke syntes at ansee nødvendigt for saa kort Tid, især da Han tænkte sig at Prinds Oscar kunde blive Præses i den provisoriske Regjering i Sverige. Naar jeg træffer De Geer skal Du videre faae høre fra mig. Han har desværre haft det Uheld, at hans yngste Barn har faaet Skarlagensfeberen, og Ingen i Huset har før haft den, saa at det ogsaa er ængsteligt for de Andre.

Da jeg anmeldte for Kongen Uddelingen af de omskrevne 4 Ordener, syntes H.M. at det var meget paa *een Gang*, men, ved at høre de nærmere, af Dig paapegede, Omstændigheder, fandt Han, at der intet andet var at gjøre, og bifaldt saaledes Forslaget. H.M. bifaldt ogsaa at Sir Wm. Mitchel, om hvem jeg talte med Dig i Christiania, fik Comandeur Korset af St. Olafs Ordenen. Siden Christians Amt nu er bortgivet, har jeg ogsaa foreslaaet for H.M. at Exp.Chef Bang udnævnes til Cancellist, saaledes som Du i sin Tid skrev mig til.

Jeg havde i Formiddag Audients hos Prinds Oscar og Prindsesse Sophie, som begge med dyb Paaskjønnelse talte om deres Ophold i Norge.

STANG TIL SIBBERN

[(Telegram, Chra. 12. okt. 1869 kl. 16.35.)]

Telegrammet modtaget. ASSESSOR LØVENSKIOLDS HUSTRUE ER DØD IDAG
KLOKKEN TI. SIIG KONGEN DETTE.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. October 1869.

Kjære Ven!

Jeg modtog igaar Aften Dit Brev af den 9de, hvormed fulgte den Billet fra Assessor Løvenskjold, som jeg lader tilbagefølge, og som jeg fandt at være saa afgjørende til sit Indhold, at jeg søgte H.M. imorges strax efter Hans Ankomst til Staden, for und. at gjøre Ham bekendt med samme. Han gjennemlæste den med al Opmærksomhed og syntes Selv at finde, at denne yderligere Udtalelse fra Løvenskjoldes Side afstængte Udsigten til hans Indtrædelse i Statsraadet. Han sagde mig, at Brevet til Dig, som jeg igaar bebudede, var færdigt for at sendes idag ligesom et Brev til Løvenskjold. Han fandt, at der nu ikke var mere Anledning til at sende dem, og efter nogen Tids Overlægning bestemte Han sig til at ville skrive til Dig idag om Henvendelse til Falsen. Jeg haaber altsaa, at Du modtager H.Ms Brev samtidigt med dette.

Som jeg holder paa at skrive, faaer jeg Dit Telegram, hvori Du melder om Fru Løvenskjolds Død. Det har gjort et dybt Indtryk paa mig; thi hun var en elskelig Dame, og jeg deeltager inderlig i hendes Mands Sorg. Jeg agter strax at sende en Afskrift af Telegrammet til Hans Majt. Imorgen vil Hans og Dronningens Indflytning til Byen finde Sted.

Jeg skal nærmere tænke paa Vice Consuls Diplomet og give fornøden Oplysning. Jeg har endnu ikke gjort op min Hu, om jeg vil spørge den nuværende Amerikanske Minister; thi tager jeg ikke fejl er han og Formanden Bartlett ikke gode Venner; men jeg skal som sagt gjøre mit bedste for at faae Sagen klaret.

Jeg beholder «Fædrelands» Artikelen indtil videre. Parallellismen er ikke fuldstændig; thi medens «Fædrelandet» neppe støtter Sagen men raader Fiskerne til at skaffe sig lige gode Redskaber som de fremmede, har den Norske Regjering taget et andet Standpunkt. Jeg har idag

begyndt Fiskeri Sagen, men har været saa optagen af tusinde Ting, at jeg ikke har kunnet gjøre nogen Fremgang.

Efter nærmere Besindelse vil jeg beholde Assessor Løvenskiolds Billet indtil videre. [O.s.v.]

Det var mærkværdigt, hvorledes Kongens Tanke om at Fru Løvenskiolds Sygdom ikke vilde blive langvarig, slog ind!

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 13. okt. 1869 kl. 12.30.]

(Chiffre) Telegrammet om fru Løvenskiolds Død meddeelt Kongen paa Ulriksdal. Just nu faaet et Telegram fra Kongen, hvori Han paalægger mig at telegrafere til Dig, at om Du «troer Otto Løvenskiold kan om kort tid ändras för denna nya tilldragelse, uppskjutes med Falsens tillfrågande».

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 13de October 1869.

Kjære Ven! Jeg har liggende for mig tre venlige Breve fra Dig, nemlig af den 8de, 9de og 10de October. Hvad Du i Brevet af den 9de ytrer om Maaden at meddele Ombytnings-Resolutionen i Aviserne paa, er af mig bleven iagttaget, som Du vil see af Rigtstidenden. Situationen blev ganske vist mere og mere ubehagelig jo nærmere man kom det Tidspunct, da Resolution om Statsraads-Ombytning maatte afgives, uden at man endnu var istand til at foretage Noget med Hensyn til Statsraad Møinichens paatænkte Remplacement ved en ny Statsraad. Det forekom mig ogsaa, som man lod Situationen spænde sig altfor meget, naar man bestemte sig til at udsætte med at afgive Ombytnings-Resolution til efter Brettevilles Afreise. Men hvorom Alting er, saa er man dog nu igjen kommen i vanlig Orden og kan saaledes med mere Roe behandle Sagen angaaende Møinichens Aftrædelse og Remplacement, medens det vistnok – hvad Du ogsaa hentyder til – er ganske sandsynligt at man vil faae at see Bemærkninger baade i Anledning af Møinichens fornyede Overtagelse af Finantsdepartementet og maaskee

tillige om det sildige Tidspunct, paa hvilket Resolutionen om Ombytningen er bleven afgiven.

Jeg fandt det meget naturligt, hvad jeg gjennem Telegram fra Dig foer, at Kongen var betænkt paa at stille Sagen angaaende Statsraads-skiftet indtil videre i Beroc i Paavente af at der til en eller anden Side skulde indtræde en Forandring i den Tilstand, som hindrede Løvenskjold fra at fatte en Bestemmelse. Som sagt – jeg fandt dette meget naturligt, skjønt jeg for min Deel, eller efter min Opfatning af Sagens Sammenhæng i Dybden, ikke havde nogen Troe paa, at Løvenskjold, ialfald i en nærmere liggende Fremtid, vilde indtræde i Statsraadet. Jeg seer nu, at Løvenskjolds sidste Billet til mig, der vel med Grund kan sættes i Forbindelse med den uventet hurtige Vending mod Døden, som hans Hustrues Sygdom tog, har bragt Kongen til at opgive Tanken om Udsættelse af Hensyn til ham og at han i dets Sted er betænkt paa en Henvendelse til Falsen. Maatte nu blot denne lykkes! Jeg er imidlertid ikke uden Ængstelse i denne Henseende. Det offentlige Liv her hjemme er for Tiden og vil vel endnu i nogen Tid vedblive at være opfyldt med Ingredientser, der gjør det saa byrdefuldt at høre til dem, der i Henseende til Ansvarret staae i første Rum, at man ikke kan fortænke Folk i, at de i det Længste betakke sig for denne Ære. Paa den anden Side er den Circulation, vi for en stor Deel allerede have tilendebragt og fremdeles fortsætte for at finde et Subject for Statsraadet, i mine Tanker ikke uden Nytte, selv forsaavidt den mislykkes. Allerede Bevidstheden om at have søgt Styrke, om end forgjæves, giver paa en vis Maade en forøget Styrke.

Hvad Du i dit Brev af den 10de skriver om de ønskede Ordener til Lærere ved det Danske Veterinairinstitut og hvad dermed staaer i Forbindelse, har jeg meddeelt Expeditionschef Kjerulf og Bretteville, som fra idag af har afløst mig i Bestyrelsen af Indre-Departementet. Fra een af dem vil Du altsaa høre videre om Sagen, forsaavidt det fornødiges.

For en halv Time siden modtog jeg Budskab om, at ogsaa Stiftamtmand Arntzen har tabt sin Hustrue. Budet, som var her for at melde Dødsfaldet, forklarede, at hun først var bleven syg igaar Morges. Den arme Mand, der selv er saa nedbrudt af Helbred og saa skulde friste dette pludselige og tunge Slag! [O.s.v.]

Esk. Helliesen giver først Finantsdepartementet fra sig i Overmorgen og begiver sig da paa Reisen, men, saavidt jeg har forstaaet ham, om Frederikshald. Møinichen bestyrer i disse Par Dage fremdeles Revi-

sionsdepartementet, og jeg – jeg gaaer og slænger, en Situation, hvis Sødme det til en Forandring skal være meg interessant at prøve.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. October 1869.

Kjære Ven,

Det Telegram, som jeg efter H.Ms Naadigste Paalæg sendte Dig i Formiddag er et yderligere Beviis paa hvormeget Han har holdt paa at faae Assessor Løvenskiold ind i Statsraadet. Han fandt igaar, at Ls. sidste Billet var afgjørende; men efterat denne sorgelige Begivenhed, som deri var forudsat som sandsynlig, saa hurtig er indtruffen, maa Hans Majt. have faaet den Tanke at Løvenskiold, naar Sorgens første Bitterhed er over, vil finde, at det kun er i ydre Virksomhed han kan opnaae Modvægt for sine Savn, og at han saaledes, naar hans Sind faaer Roe til Overveielse, vil være villig til at modtage den Virksomhed, hvortil Indtrædelse i Statsraadet aabner ham Udsigt. Kongen maa tænke sig, at det under Uvisheden maa have været vanskeligere for ham at overse Forholdene end efterat Uvishedens tunge Slag har rammet. Jeg tør ikke sige, hvorvidt H.M. er inde paa den rette Tanke. Jeg kan blot sige, at jeg *for min Deel* finder den i Løvenskiolds sidste Billet udtalte Stemning saa saare naturlig, at jeg ikke tør forudsætte en Forandring i den af H.M. antydede Retning, som engang muelig. Jeg tænkte mig dog Mueligheden af at Telegrammet om Fru Løvenskiolds Død vilde have en Indvirkning paa H.M., og jeg beholdt derfor den mig tilsendte Billet. Det fra H.M. modtagne Telegram var mig derfor ikke ganske uventet; og naar H.M. deri indskrænker sig til at begjære at faae høre Din Mening, som Du kan bedre give, da Du er paa Stedet og bedre kjender Løvenskiold, fandt jeg ufortøvet at burde udføre Hans Majestæts Naadige Paalæg, uden først at søge en yderligere Samtale med Ham. Han og Dronningen flytte ind til Byen i Aften og jeg skal imorgen tidlig søge Hans Majestæt, for at meddele ham Indholdet af det Telegram, jeg just har modtaget fra Dig. Jeg finder det meget rigtigt, at Du gjør Dit Svar til Gjenstand for et Brev istedetfor et Telegram.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 13. okt. 1869 kl. 17.25.]

Modtaget Telegrammet. SKRIVER IMORGEN OM SAGEN TIL HANS MAJESTÆT.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de October 1869.

Kjære Ven! Jeg modtog igaar dit Telegram, hvordi Du underrettede mig om det Telegram, Du havde modtaget fra Kongen, at der skulde udsættes med Henvendelse til Falsen, saafremt jeg troede, at Løvenskjold om kort Tid kunde formaaes til nogen anden Beslutning med Hensyn til Spørgsmaalet om at indtræde i Statsraadet. Jeg telegraferede strax til Dig, at jeg herom skulde tilskrive Kongen idag. Dette har jeg gjort og Du vil hoslagt finde Afskrift af mit Brev. Jeg har i dette saa samvittighetsfuldt som muligt udtalt hvad der lader sig vente i den af Kongen omspurgte Henseende. Selvfølgelig har jeg kun udtalt mig formodningsviis; thi med Vished eller nogen til Vished grændsende Sandsynlighed lader sig Intet sige om deslige Materier.

Før jeg havde faaet dit Telegram, havde jeg nedskrevet det hoslagte Brev til Dig, hvilket jeg, efter Modtagelsen af Telegrammet, besluttede mig til først at sende i Forbindelse med Afskriften af mit Brev til Kongen af idag. Efterat mit Telegram til Dig var afsendt, modtog jeg dit venlige Brev af den 11te, hvorfor jeg aflægger min bedste Taksigelse, og til hvilket jeg forbeholder mig senere at komme tilbage.

Lad mig sec til, at Du erholder Kongens endelige Bestemmelse om Henvendelsen til Falsen, saasnart som mulig efterat Høistsamme har modtaget mit Brev. Ved at meddele mig den gjennem et Chiffer-Telegram vil der vindes nogle Dage fremfor om jeg først skulde faae den ved Brev. [O.s.v.]

Esk. Det er mig kjært at see, at Kongen har bifaldt Forslaget om de 4 Ordener til Danmark. Jeg skal meddele Kjerulff dette.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de October 1869.

Kjære Ven! Efterat jeg igaar havde afsendt mine Breve til Hans Majestæt og til Dig, modtog jeg et naadigst Brev fra Hans Majestæt, hvori jeg anmodes om at henvende mig til Falsen. Som Du allerede vil have kunnet slutte af mit Telegram af iforgaars og som nærmere vil sees af mit Brev af igaar, udsætter jeg nu med at foretage Noget, indtil jeg erholder Kongens nærmere naadigste Bestemmelse. Jeg bad Dig i Brevet af igaar at udvirke, at denne blev mig meddeelt saa snart som muligt, efter at Kongen havde faaet mit nysnævnte Brev. Nu vil jeg derimod i Løbet af Dagen telegrafere til Dig, at Kongen dog helst maa oppebie mit Brev af idag, af hvilket jeg vedlægger en Afskrift og hvori jeg – som Du vil see – fremsætter nogle Tillægsbemærkninger, der iøvrigt gaae i samme Retning som Brevet af igaar.

Jeg takker for dit Brev af den 12te, som jeg modtog igaar Aftes og som jeg forbeholder mig at besvare i Forbindelse med dit Brev af den 11te. Idag faaer jeg ikke Tid til mere. [O.s.v.]

Esk. Venlig Hilsen til Meldahl.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15de October 1869.

Kjære Ven,

Som jeg i mit sidste Brev af iforgaars sagde Dig at jeg havde til Hensigt, gik jeg igaar Morges op til H.M. for at meddele Ham, at Du gjennem Telegram havde underrettet mig om at ville skrive til H.M. angaaende den chifferede Telegram Meddelelse, som jeg efter Hans Paalæg havde sendt Dig Onsdag Formiddag. Om Du skrev igaar, og Dit Brev afsendtes imorges med Trainet, vil det være her imorgen Aften. Vi faae da see, om Du antager, at der inden rimelig kort Tid kan være nogen Forandring at vente med Hensyn til Løvenskjolds Stemning, og derefter vil da vel den definitive Cours blive anlagt. H.M. saae rask ud og Hæsheden syntes jeg næsten var forsvunden. Han lovede os Statsraad imorgen Klokken 11. Jeg har studeret Sagen om den bestemmende Grændse for vort Hjemfiske paa Søndmøre og kan vel forstaae al den Eftertanke og de Tvivl, som denne Sags Behandling maa have kostet Dig. Omsorgen for Kystfiskernes Tarv, hvis Tilværelse er knyttet til

uforstyrret Udøvelse af deres Bedrift, maner – det er vist – til den yderste Anstrængelse, men paa den anden Side har jeg dog en Følelse af at Grændselinien er, fra et folkeretligt Standpunkt, trukken *med Dristighed*. Det er sandt, at vel forsøgt er halvt vundet, og det maa derfor ansees klogt, at Departementet anseer Linien som *ubestridelig*, og enda har *Udenværker* i Behold. Men er Linien saa ubestridelig, hvortil da Kongelig Resolution for Tilfældet? Jeg er herved bleven bragt ind paa at forstaae, hvorledes Du engang havde den Tanke at afgjøre Sagen ved Departements Forføining uden at indhente Kongens Resolution, og meget vilde herved være vundet, navnlig for Undgaaelse af ethvert Spørgsmaal, som kunde paatrænge sig om Combineret Behandling. Men jeg kan dog ogsaa forstaae, hvorledes Sagens Vigtighed i sig selv bragte Dig til at forlade et saadant Standpunkt, og formaaede Dig til at ansee Kongens Bestemmelse som nødvendig. Herved kan dog siges, at i den udelukkende folkeretlige Stilling, hvori Sagen foreligger til Kongens Afgjørelse, er det noget uegentligt, at den i saa Henseende nærmeste Autoritet, nemlig Udenrigs Ministeren ikke faaer nogen Anledning til at høres, da han dog ligeoverfor Udlandet skal søge vor Paastand oprettet, ligesom vi i alle folkeretlige Spørgsmaal ere til en vis Grad sammenknyttede med Broderlandet. Men paa den anden Side vilde det vel ikke, efter Praxis hidtil, have ladet sig gjøre blot at indskrænke sig til at begjære en Erklæring fra Udenrigs Ministeren, og Dine Betæneligheder imod at føre Sagen ind i combineret Statsraad, – saaledes som dette nu er sammensat – og at lade Udenrigs Ministeren foredrage til Afgjørelse en Sag, der af Almeenheden hos os vil betragtes som et udelukkende indre Anliggende, maa jeg visselig give deres fulde Vægt. Naar jeg saaledes, efter alt, slutter mig til den Behandlingsmaade, som Regjeringen har givet Sagen og som det nu gjælder med bedste Iver at opretholde, saa vilde jeg dog, da jeg traf Dig i Christiania, og om jeg havde været det mindste inde i Sagen, have fremkastet det Spørgsmaal for Dig, om det ikke havde ladet sig gjøre ved en provisorisk Anordning at udestænge saavel vore egne Skøiter som andre – altsaa ogsaa Svenske – fra Adgang til de indre Banker, som vore Kystfiskere holde pa? Derved vilde Sagen have faaet Udseende af en Politiforanstaltning til Ordning af en indre Næring, og man havde ladet det folkeretlige Spørgsmaal uberørt, eller impliciter afgjort. Men jeg tager maaskee Feil, naar jeg troer, at Sagen kunde afgjøres ved provisorisk Anordning, og isaafald vilde mit Spørgsmaal have faldt bort af sig selv. Jeg traf i gaar Excellencen De Geer, og

da Du, efter hvad Du havde sagt mig, paa Drottningholm havde omtalt den Søndmørske Fiskerie Sag baade for ham og Statsraad Adlercreutz, omnævnte jeg for ham, at Indstillingen var indkommen og forelaae til Afgjørelse, ligesom jeg oplyste ham om de nærmere Hovedpunkter i Indstillingen, hvad de factiske Forholde angaaer. Han erindrede vel, at Du havde talt med ham om Sagen, og han indvendte ikke egentlig noget imod Behandlingsmaaden i Norsk Statsraad, siden vi blot fattede Bestemmelse for *vort eget Vedkommende*, hvorved muelige Forestillinger angaaende Svenske Fiskeres Interesser, om dertil viiste sig at blive Anledning, ikke vare afskaarne; men han paapegde dog det Mangelfulde ved den nuværende Ordning, at Unions Kongen i det ene Lands særskilte Statsraad afgjør Sager, hvori der handles om Interesser der vedkomme det andet. Han maa have yttret sig for Dig, omtrent paa samme Maade. Jeg fremhævede forøvrigt for ham, hvorledes Styrelsen ogsaa vilde blive nødt til at værge Kystboerne mod vore *egne Skøiter*, men at saadant maatte skee ved Lov. Statsraad Adlercreutz var oppe hos mig herom Dagen, og jeg forklarede ogsaa ham paa Kartet de nærmere Omstændigheder ved Sagen, ligesom jeg for et Øieblik siden for Bn. Ugglas, som besøgte mig, har gjort det samme. Ingen av dem fremkastede Noget om combineret Behandling, – de fandt det naturligt at vi varetog vore Kystfiskeres Tarv og Velfærd. Imorgen vil H.M., som jeg antager, afgjøre Sagen efter Indstillingen, og eventualiter maae vi vel være forberedte paa Forestillinger fra Bohus; men maa hver Dag tage sin egen Plage! – Grev Wachtmeister har jeg, paa Sagens uafgjorte Standpunkt, ikke ville søge nogen Anledning til at tale med herom. Vi kunde mueligens være komne ind paa folkeretlige Fortolkninger, hvilke jeg vil undgaae, da vort Standpunkt er, at vor Paastand er *ubestridelig* og stricte stemmende med Folkeretten. Jeg har bemærket, at Canc. Promemoria af 24 Febr 1812, hvorved Kongl. Resol. om Søe Grændsens Bestemmelse communiceres, fastsætter «at derom Intet ved Trykken kundgjøres». Vilde man derved undgaae at fremkalde Modsigelse fra andre Magters Side, eller hvad kunde Grunden være?

Der bliver intet Regentskab under Kongens Fraværelse. Af de 11 à 12 Dage, H.M. bliver fraværende, bliver Opholdet i Danmark kun 5 à 6 Dage, og for saa kort Tid ansees Regentskab unødvendigt. Sorg imidlertid for, om der er nogen for Tiden presserende Sag, at den kommer ind før den 22de, da vi forhaabentlig faae et Statsraad Dagen inden Kongens Afreise.

Jeg har søgt den Amerikanske Minister, men jeg har ikke truffet ham. Giv mig derfor Tid, til jeg træffer ham, med at give Dig Besked om Vice Consuls Diplomet.

Jeg har været afbrudt mangfoldige Gange under Nedskrivningen af dette Brev! Jeg har modtaget Dit Telegram og skal meddele Indholdet deraf til H.M. imorgen.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 15. okt. 1869 kl. 14.55.]

SIG KONGEN AT ET BREV SOM JEG SENDTE IDAG, INDEHOLDER NOGLE TILLÆGSBEMÆRKNINGER TIL MIT UNDERDANIGSTE BREV AF IGAAR OG AT JEG UNDERDANIGST ANHOLDER OM AT HANS MAJESTÆT OGSAA VIL SKJÆNKE DISSE TILLÆGSBEMÆRKNINGER SIN NAADIGSTE OPMÆRKSOMHED FØR HØISTSAMME FATTER SIN ENDELIGE BESTEMMELSE.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 16. okt. 1869 kl. 15.15.]

Alle med Designationer 1., 5., 8., 12. October indkomne Indstillinger idag bifaldende afgjorte (Chiffre: undtagen Toldskriver Embedet hvortil Sommerfeldt udnævnt). Kongen reiser Fredag. (Chiffre: Intet Regentskab. Kongen lovet Statsraad Thorsdag om behøves. Presserer nogen Sag, send desforinden.) Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16de October 1869.

Kjære Ven,

Jeg underrettede H.M., imorges før Statsraadet, om Indholdet af Dit igaar Aften modtagne chiffrede Telegram. Gjennem Telegrafen har jeg ladet Dig vide Udfaldet af Statsraadet i Formiddag. Bifald til alle Indstillinger med Undtagelse af den om Toldskriver Embedet. Der er en

uheldig Skjæbne, der hviler over Bureauchef Holm. H.M. yttrede, at det var en overeenskommen Sag, at Sommerfeldt burde forlade sin Stilling som Skibsbygnings Inspecteur, og Han udnævned ham derfor til Toldskriver, paa samme Tid som han bifaldt Indstillingen om Aschehousgs Udnævnelse til Toldcasserer. Det blev forøvrigt fremhævet, hvorledes Bureauchef Holm ved flere Leiligheder havde været foreslaet som No. 1, og havde maattet vige; men H.M. var decideret. For at være sikker paa at alt skulde blive medtaget, oplæste jeg i sin Heeelhed Indre Departementets Foredrag om Bestemmelsen af vor Søeterritorial-Grændse paa Søndmøre, og H.M. havde Karterne foran sig for at kunne fuldstændigen orientere sig med Hensyn til de locale Forholde. Jeg fandt det ogsaa rigtigt at bemærke, at eventuelle Forestillinger mueligens kunde indkomme fra de Bohuslänske Fiskeres Side, ligesom jeg ogsaa omnævnte, at Du under Dit Ophold her havde samtalsviis talt med De Geer og Adlercreutz, samt at jeg havde ladet dem vide, at Sagen nu forelaae til Afgjørelse. H.M. var overrasket ved at erfare Betydeligheden af dette Kystfiske og fandt det rimeligt, at Kystens Beboere, der saagodtsom udelukkende vare henviiste dertil for deres Tilværelse, søgtes beskyttede paa den foreslaede Maade, ligesom H.M. ikke gjorde nogen Indvending mod den foreslaede Territorial Linie. H.M. bifaldt ogsaa ganske Indstillingen i Anl. af Storthingets Anmodning om et specificeret Budget for dipl. og consulaire Udgifter. Siden H.M. selv er en Herre af poetisk Begavelse havde jeg taget med mig den som Bilag medfulgte nye Psalmebog, for at Han skulde kaste et Blik deri. Han gjennemlæste ogsaa nogle Psalmer og fandt dem fra Formens Side haarde og tunge og lidet poetiske. For min egen Deel bekjender jeg, at denne nye Udgave forekommer mig at være et yderst svagt Vidnesbyrd om vor Smag og christelige Begeistring; bedre synes jeg det havde været at beholde det Gamle puurt, end Herr Landstads Forbedringer. Psalmebogen er nu autoriseret, og Almeenheden faaer da dømme.

Jeg har talt med Grev Wachtmeister om Vice Consuls Diplomet og han raadede mig til at tale underhaanden med den Amerikanske Minister. Han paapegede imidlertid, at han fandt det correct, at alle Consuls Diplomer sendtes fra vedkommende Legation til Udenrigs Departementet og derfra, for Norges Vedkommende til Indre Departementet, og jeg lægger denne Form-Bemærkning, som jeg finder grundet, under Din Overveielse. Jeg søgte idag atter den Amerikanske Minister, General Andrews, som jeg traf, og talte underhaanden med om Sagen,

idet jeg viiste ham Diplomet. – Han viiste mig i sin Copiebog et Brev han den 27de Aug. havde tilskrevet den Amerikanske Statssecretaire Hamilton Fish, og hvori han til dennes Efterretning oversender et Brev af 14de s. M., som han havde modtaget fra den forrige Consul Kraby, og hvori denne meddeler at han havde «resigned the Consulate in favor of Mr. Gregersen» ligesom at han havde overgivet ham Consulatets Archiv. Gnl. Andrews tillægger i Brevet at han intet nærmere kjendte til Gregersens Ansættelse, og han havde fundet det mindre correct at Kraby under saadanne Omstændigheder havde overladt ham Archivet. General Andrews havde endnu ikke faaet noget Svar fra Statssecretairen. Der var i Legationens Copiebog heller intet at finde om Oversendelse af Diplomet til Gregersen, eller nogen Afskrift af Diplomet, eller nogen Skrivelse til Statssecretairen om Confirmation paa Udnævnelsen. General Andrews syntes at være af den Formening, at Ministeren ikke havde Myndighed til at udnævne Vice Consuler, at dette henlaae under vedkommende Consul: Blot at tilforordne Consuler under Ledighed, skulde være henlagt til Legationen. Under disse Omstændigheder, hvorom jeg forøvrigt kun underhaanden her meddeler den ønskede Oplysning, synes jeg, at der *er ingen Grund* til at fremme Diplomet til Exequaturs Erholdelse; men jeg henstiller til Dig, enten som af Dig paatænkt, at sende Diplomet tilbage til Amtet med Begjæring om Legitimation fra Herr Gregersen, at den forbeholdne Confirmation er meddeelt, eller at sende det til Udenrigs Departementet for Oplysnings Indhentelse fra den Amerikanske Minister. Efter hvad jeg forstaaer, skal General Bartlett; – han var før Krigen, der gjorde ham til General, – enten Skrædder eller Coiffeur – have været noget løs med Hensyn til officielle Forretningsformer. Jeg sender Dig Diplomet vedlagt tilbage. Kongen behagede idag at udnævne Professor Wilhelm Boeck til Com. af Olafs Ordenen i Anledning af hans Afsked. [O.s.v.]

Tilgiv dette Brevs Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de October 1869.

Kjære Ven! Jeg har flere Breve at takke Dig for; men det sidste, som jeg modtog igaar Aftes og som er dateret den 15de, omhandler en Sag af saa særegen Interesse, at jeg vil tillade mig først at besvare dette. Jeg vil

begynde med at takke Dig for den Opmærksomhed, Du har skjænket Ordet: «ubestridelige», som forekommer henimod Slutningen af Indstillingen om samme Sag, nemlig i følgende Tirade: – «at man vistnok ikke, hvor det gjelder den Norges Befolkning efter Folkerettens *ubestridelige* Regel tilkommende Eneret til at drive Fiskerie, har troet» o.s.v. – De Bemærkninger, Du fremsætter med Hensyn til dette Udtryk, have slaaet mig. Sagen er, at jeg, ved at nedskrive det, har tænkt paa selve Regelen, den abstracte Regel, nemlig Regelen om Milegrændsen, men at Du har forstaaet det og at ogsaa andre Læsere sandsynligviis kunne og ville forstaae det om Regelens Application paa det foreliggende Tilfælde. *Regelen* er ubestridelig; men *Applicationen* kan der ganske vist strides om. Henført til den sidste faaer Udtrykket derfor noget Anmassende eller Udfordrende ved sig, og skjønt Indstillingen ikke er forfattet med noget specielt Hensyn til at blive forelagt andre enn Norske Autoriteter, kan man dog ikke see bort fra Muligheden af, at dertil kan blive Anledning. Og i ethvert Fald stemmer Udtrykket, naar det forstaaes paa den sidste af de to ovenanførte Maader, ikke med det Sande; og denne Omstændighed er mig Grund nok til ikke at ville have det staaende. Jeg har derfor i den her beroende Concept-Indstilling, der endnu ikke er indført hverken i Departementets Referat-Protocol eller i Statssecretariatets Copie-Protocol, forandret Ordene: «Folkerettens ubestridelige Regel» til «Folkeretten» slet og ret, saa at altsaa den hele Passus kommer til at lyde saaledes: – «at man vistnok ikke, hvor det gjelder den Norges Befolkning efter *Folkeretten* tilkommende Eneret til at drive Fiskerie, har troet» o.s.v. Jeg beder Dig nu bevise mig den Tjeneste at forandre den i Stokholm beroende Indstilling i Overensstemmelse hermed og det paa en saadan Maade, at den oprindelige Version ikke kan sees. Har Du derved nogen Betænkelighed, saa beder jeg dig sende mig Indstillingen hid, hvor jeg da selv skal besørge Forandringen ved Statssecretairen. Selvfølgelig ønsker jeg helst Tingene gjort jo før jo heller og paa simpleste Maade; men har Du, som sagt, ringeste Betænkelighed derved, saa send mig blot Indstillingen tilbage.

Nu til andre Sider ved samme Indstilling. Du siger, at den Grændselinie, hvorpaa Indstillingen gaaer ud, fra folkeretlig Standpunct er trukken med Dristighed. Heri er jeg meget nær ved at være enig med Dig. Men jeg maa dog bede fastholdt, at samme Grændselinie ikke blot afgjort har Billighed for sig, naar vi erindre os, at her handles om et gammelt nationalt Fiskerie, hvorpaa en heel Kystalmues Existence

gjennem Aarhundreder væsentlig har været baseret, men at den Maade, hvorpaa Folkeretten i Indstillingen er kommen til Anvendelse, dog sikkerlig, Alt vel beseet, ogsaa har fyldestgørende Grunde for sig. Sammenlignet med det Tilfælde, vi for ikke længe siden har havt at behandle fra Lofoten, hvor Franskmændene idetmindste indtil videre have slaæet sig til Roe med vort Svar, er jeg for min Deel af den Tanke, at vor folkeretlige Stilling i Sagen staaer bedre, hvad den antagne Søndmørske Søterritorie-Grændse angaaer. Jeg har, som Du vil have bemærket i Indstillingen, kun løselig berørt de Momenter, som ville være at benytte, hvis Grændsen skulde møde nogen alvorlig Indsigelse. Eet af disse Momenter, der falder sammen med den Argumentation, vi brugte i det Lofotske Tilfælde, skal jeg tillade mig her lidt yderligere at belyse, nemlig det Moment, at vi her have for os en Bugt eller Golf. Jeg skal med Hensyn hertil bede Dig kaste Øiet paa et Norges Kart, der viser den *indenfor* liggende Fjord- og Landstrækning sammen med den Kyststrækning, som er det eneste, der er afbildet paa det Kart, der fulgte med Indstillingen. Du vil da see, at Storfjorden (Søndmørs-Fjorden), naar Du følger den indenfra udad, udmunder i flere Arme, hvorigjennem den staaer i Forbindelse med Havet, hvilke Arme skilles fra hinanden ved mellemliggende tildeels betydelige Øer. Tænk Dig disse Øer borte, og Du har for Dig en Kyst, der øiensynligen danner en Golf. Men den Omstændighed, at der ude i Golfens ydre Deel ligger en Deel Øer, kan dog ikke have den Virkning at flytte Grændsen for Søterritoriet *indad*; det maatte el snarere virke til at understøtte den Paastand, Golfens Egenskab som saadan, bortset fra disse Øer, begrunder. Har man først Ret i den Paastand, at her handles om en Golf, saa ere to Indvendinger tænkelige, den ene, at Golfen paa hver af Siderne ikke kan regnes uden fra det faste Lands Begyndelse, den anden at Bredden her er for stor mellem de to Puncter (Svinøe og Storholmen), der ere benyttede som Grændseliniens Endepuncter. Men det er klart, at i begge Henseender staaer Sagen bedre end i det Lofotske Tilfælde, hvor man paa den ene Side (den mod Havet) aldeles ikke havde noget Fastland og hvor Afstanden mellem begge Yderpuncterne for den antagne Grændselinie (Røst og et lige over for liggende Punct paa Fastlandet) er den dobbelte af Afstanden mellem Svinøe og Storholmen udenfor Søndmør.

Men jeg maa afbryde her for idag. Min Formiddag er nemlig bleven optagen paa forskellige Maader, blandt Andet ved at følge Stiftamt-

mandinde Arntzen til Graven. Siden har jeg maattet skrive til Amtmand Falsen i Henhold til det Telegram, som Du vel veed, at jeg har faaet fra Kongen idag. Og herved er det blevet for seent til at skrive længer til Dig idag. Imorgen eller ialfald i Overmorgen mere.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18de October 1869.

Kjære Ven!

Jeg har med de tvende sidste Poster modtaget Dine venlige Breve af 13de, 14de og 15de dennes tilligemed Afskrifter af Dine tvende Breve til H.M., for hvilket alt jeg frembærer min bedste Taksigelse. Jeg var oppe hos H.M. i Formiddag, og Han har selv telegraferet til Dig om Henvendelse til Amtmand Falsen. Det vil vel nu vare et Par Uger inden Svar kan erholdes; men da H.M. er fraværende under denne Tid, vil derved intet tabes. Jeg seer af Dit Brev, at Du ikke er uden Ængstelse med Hensyn til det blivende Svar fra Falsen, og finder han sig vel i sin nuværende Stilling som Amtmand, kan jeg vel forstaae, at en Statsraadspost ikke har noget særdeles Tiltrækkende for ham. Det hjælper altsaa lidet at speculere derover paa Forhaand, og Svaret maa med Taalmodighed afventes; men heldigt skulde det være om det blev saaledes, at vi derved kom ud af den Uvisheds Tilstand, hvori vi befinde os.

Kongen lovede os et Statsraad paa Thorsdag, om det skulde behøves, og min Tanke er at vi tage de Sager vi have faaet ind, om de end ere faae.

Jeg lader medfølge nogle Breve og andet, som jeg Tid efter anden har faaet fra Dig og som nu restitueres efterat de ere benyttede.

Vi havde inat Snee og imorges vare Tagene hvide. Jeg haaber, at Reisen ikke vil blive for anstrængende for Statsraadinde Helliessen; men vist er det, at det ikke er nogen god Aarstid at reise i. Jeg gratulerer Dig med den lille Hvile Du har faaet. «Dona præsentiis rape lætus horæ, ac linque severa.»

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de Oct. 1869.

Kjære Ven! Siden jeg sluttede mit Brev til Dig af igaar, har jeg modtaget dit Brev af den 16de og takker derfor. Jeg har oplæst for Statsraad Bretteville den Deel deraf, der angaaer Herr Gregersens Anerkjendelse som Americansk Vice-Consul, og navnlig gjort opmærksom baade paa det af Udenrigsministeren gjorte Forslag til fremtidig modus procedendi med Hensyn til Initiativet i Sagen angaaende Consulers Anerkjendelse og paa den alternative Fremgangsmaade, Du tilraader med Hensyn til det nu foreliggende Tilfælde. I begge Henseender vil altsaa nu Bretteville have at iagttage det Fornødne.

Jeg vender derefter tilbage til Fiskerie-Sagen, som jeg til min Glæde seer at være bleven afgjort overensstemmende med Indstillingen og uden nogen særlig Betænkelighed. Jeg forklarede i Brevet af igaar noget nærmere et i Indstillingen for den antagne Territorialgrændse mere løselig angivet Moment, nemlig den omspurgte Havstræknings Egenskab af en Bugt eller Golf. Jeg indseer for Øvrigt tilfulde, at der baade om denne dens Egenskab og den folkeretlige Virkning af, at samme Egenskab erkjendes, kan disputeres; men det forekommer mig, at den Mangel paa Evidence, som Argumentationen herfra in casu lider af, ikke er større end den, der overhovedet jevnligen viser sig i hele den her omhandlede Materie og navnlig maa siges jevnligen at have viist sig under de Paastande, som Americanerne og Englænderne have fremsat mod hinanden under deres indbyrdes Fiskerie-Tvistigheder og støttet paa lignende Argumentation. Under saadanne Omstændigheder mener jeg, at de Momenter, som i Indstillingen ere udhævede som *secundaire*, ville befindes tilstrækkelige til at opretholde vor Paastand, og navnlig lægger jeg Vægt paa Hensynet til, at her handles om en «Hjembanke» i egentlig Forstand, med andre Ord et Strøg af Havet, fra hvilket Kystens Beboere gjennem Aarhundreder, og lige til 1866 uden Deeltagelse af nogen Fremmed, væsentligen have hentet sin Subsistence ved et Fiskerie, drevet i strængeste Forstand som et Kystfiskerie. Lige over for et saadant Forhold taber nemlig Paaberaabelsen af hvad man kalder «frit Hav» eller «Havets Frihed» unægtelig en stor Deel af sin naturlige Vægt. Men hvorledes det end hermed forholder sig, hvad enten en Strid om den nu bestemte Grændse, – om en saadan Strid opstaar – vindes eller tabes for Norge, saa er jeg trøstigt ved den Overbeviisning, at jeg som retsindig Mand og slet og ret som saadan, uden alt Hensyn til

Politik, ikke kunde tagen Sagen anderledes end jeg har taget den; thi at der vilde skee Kystbefolkningen en stor og for dens Velfærd faretruende Ubillighed ved at give Fremmede Indpas i større Udstrækning end Indstillingen tilraader, derom er jeg ikke i ringeste Maade i Tvivl. Jeg føler derfor, at jeg har det «æs triplex circa pectus», der er det eneste, som i større og vanskeligere Begivenheder holder Modet oppe.

Du synes at antage, at det vilde have været bedre at ordne Sagen ved en provisorisk Anordning – Anvendeligheden af provisorisk Anordning her forudsat – saaledes, at man paa een Gang havde udestængt baade fremmede og Norske *Skøiter* fra den Havstrækning, hvorom her handles. Du siger, at «Sagen derved vilde have faaet Udseende af en Politieforanstaltning til Ordning af en indre Næring, og man havde ladet det folkeretlige Spørgsmaal uberørt eller implicite afgjort.» Men herved maa erindres, at da vi hverken kunne give provisorisk Anordning eller gennemføre provisorisk Anordning eller overhovedet nogensomhelst tvingende Foranstaltning med Hensyn til Svensker eller andre Fremmede udenfor den Havstrækning, som ifølge Folkeretten er vor, saa vilde en provisorisk Anordning som den, Du tænker Dig, ikke kunne gives uden for denne bestemte Havstrækning, og Fastsættelsen af den folkeretlige Grændse i en provisorisk Anordning vilde, i mine Tanker, have været meget uhensigtsmessig; thi foruden hvad der fra andre Sider vilde være at indvende derimod, er det at mærke, at Stortinget, hvem den provisoriske Anordning maatte være at forelægge til Stadfæstelse ved Lov, paa den Maade blev sat til at afgjøre ogsaa den folkeretlige Grændse, et Forhold, som fra mange Synspuncter vilde være meget uhensigtsmessigt, endog dets Forenelighed med den grundlovmæssige Magtfordeling forudsat. Hvad for Øvrigt det materielle Indhold af en saadan provisorisk Anordning angaaer som den, Du tænker Dig, er det for mig ikke klart, at Du har Ret i den Anskuelse, at ogsaa Norske *Skøiter* ganske bør forbydes at fiske paa hele det Territorium, som ansees folkeretligt at tilhøre Norge. Over Norske *Skøiter* kunne vi øve Politie og Jurisdiction hvorsomhelst de færdes; det kunde vel synes, at vi ogsaa kunde øve den over fremmede *Skøiter* – svenske, franske o.s.v. – forsaavidt de ved at komme ind paa vort anerkjendte Territorium maatte kunne ansees frivilligen at have underkastet sig den; men dette bliver dog altid en saa indviklet og betænkelig Sag, at der – practisk talt – med Hensyn til fremmede Nationer ingen anden Udvei bliver end enten at lade dem ganske skjøtte sig selv eller at vise dem bort fra det

Territorium, som ansees den Norske Befolkning efter Folkeretten udelukkende forbeholdt. Over Norske Skøiter kunne vi derimod – som allerede oven bemærket – øve Politie, og det er mig ikke klart, at det til Garnfiskernes Beskyttelse skulde være fornødent ganske at bortvise dem fra hele Hjembanken, der, som Du af Sagen vil see, er af flere Qvadratmiles Udstrækning. Det tør hælde, at det vil være tilstrækkeligt at commandere dem bort i en passende lang Afstand fra Garnfiskerne. Dette, hvorom jeg ikke drister mig til at udtale nogen Formening, maa selvfølgelig blive Gjenstand for nærmere Undersøgelse og Overveielse; men herefter kunde Afgjørelsen af den folkeretlige Grændse ikke henstaae. Det vil paahvile Indre-Departementet saa omhyggeligt som muligt og saa hurtigt som muligt at faae istandbragt de Politiebestemmelser, som Forholdene paakræve, efterat de fremmede Skøiters Udelukkelse fra den vedkommende Havstrækning nu har gjort det muligt at faa saadanne Bestemmelser gjennemførte.

20de October.

Saa langt rak jeg igaar. Jeg skal idag endnu tilføie et Par Bemærkninger, vedkommende Fiskerie-Sagen. Det forholder sig ganske rigtigt, at De Geer ogsaa for mig paapegede det Mangelfulde i den nuværende Ordning, at Unionskongen afgjør Sager som denne uden at høre mere end det ene Riges Statsraad. Heri har han, i mine Tanker, aabenbarlig Ret. Jeg maa i denne Henseende ganske henholde mig til Unionscomiteens trykte Betænkning S. 26; det der Yttrede er som det var skrevet for det her omhandlede Tilfælde.

Og nu til andre Sager.

Ja, Du har Ret i, at den nye Psalmebog efterlader Meget, ak! altfor Meget at ønske. Det er i Sandhed beklageligt, at et især med Hensyn til Sproget og Formen i det Hele saa lidet tiltalende Psalmeværk skal gaae ud under Regjeringens Stempel. Men – Kirkens Mænd vilde saa have det!

I dette Øieblik har jeg modtaget dit Telegram, hvoraf jeg seer, at der dog bliver Regentskab under Kongens Fraværelse i Danmark. Jeg faaer vel høre, hvad der er Grunden til de Svingninger, som i dette Spørgsmaal synes at have fundet Sted.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 20. okt. 1869 kl. 16.30.]

Chiffre. Just nu Billet fra De Geer om combineret Statsraad imorgen for Kundgjørelse om Regentskab under Fraværelsen i Danmark.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 20de Oct. 1869.

Kjære Ven,

Jeg har rigtignok telegraferet til Dig om at Spørgsmaal nu er opstaaet om Regentskab, men for at Du nærmere kan see hvorledes det er foranlediget sender jeg Dig indlagt den Billet jeg har faaet fra Exc. De Geer.^[1] Vi have dog alligevel bestemt os til at faae i et lidet Statsraad imorgen afgjort de faae Sager, der ere indkomne.

Posten skal afsted og med Undskyldning for Hastværk er jeg [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 21. okt. 1869 kl. 14.00.]

De med Designation 15de Oct. indkomne Sager bifaldende afgjorte (*Chiffre* undtagen Sømme udnævnt til Assessor). Combineret Statsraad om Kongens Reise og Regentstyrelse under Opholdet i Danmark. Protocoller iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21de October 1869.

Kjære Ven,

Jeg aflægger Dig min bedste Tak for Dit venlige Brev af 18de dennes, modtaget igaar Aften. Jeg tilegner mig, med den yderste Lyst, enhver Befæstelse af det Grundlag, hvorpaa vor Søeterritorial Linie ved Søndmøre er dragen, og jeg har derfor med al muelig Interesse læst den

[¹ Ikke funnet.]

yderligere Argumentation i Dit Brev. Den Forandring, Du ønsker foretagen i et paapeget Udtryk af Foredraget, skal jeg gjøre, og da den kun bestaaer i at stryge ud, er det ingenlunde fornødent at Indstillingen sendes tilbage, for i Statssecretariatet at gennemgaae Forandringen. Som Du af det afsendte Telegram vil have erfaret, fik vi de faae indkomne Sager afgjorte i Statsraad idag. Kongen var bedre i sin Hals, og tilskrev dette en ny Cour, Han har begyndt med, og som bestaaer i Indaanden af en Tjære Damp. Han meente selv, at det ikke var en Radical Cuur men dog et virksomt Palliativ, som gjorde sin Nytte. Han sagde os, at Han Mandagen den 25de (ni fallor) tager over til Danmark. (Han vil da efter Udsagnet i Kundgjørelsen sende mig et Telegram, som da strax skal blive Dig meddeelt) hvor Han bliver til den 1ste eller 2den. Derefter skal han med Kongen af Danmark have en Jagt paa Wrams Gunnarstorp hos Tornérhielm den 2den eller 3die, og den 4de skulde Tilbagekomsten til Stockholm finde Sted. Regentskabet bliver altsaa fra den 26de til den 1ste incl. Prinds Oscar, som ikke var nærværende i det Combinerede Statsraad, kom imidlertid op til os, førend dette tog sin Begyndelse. Han sagde mig, at Han efter et tidligere Løfte skulde Tirsdagen den 26de reise til Norrköping i Finspång, og at Han vilde blive borte til Fredagen den 29de, at om nogen presserende Sag under denne Tid skulde indtræffe, der krævede øieblikkelig Afgjørelse, kunde vi komme efter ham; at Han i hvert Fald paa Løverdag den 30te October kunde give os Statsraad, om saadant paakrævedes. Jeg sagde H.K.H., at vi i Regelen havde Statsraad hver 14de Dag, og at H.M. just idag havde afholdt Statsraad for de indkomne Sager; men jeg forbeholdt mig underdanigst nærmere at underrette H.K.H., om der skulde ansees Anledning til at faae et Statsraad inden H.Ms. Tilbagekomst. Du kan jo lade mig vide, om Du anseer det ønskeligt, om vi faae Statsraad paa Løverdag den 30te October, og jeg vil rette mig derefter.

Vagtmesteren er udenfor for Posten, og jeg maa derfor slutte.
[O.s.v.]

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22de October 1869.

Kjære Ven,

Kammerherre Gade, som har et Hverv ved Finspång, er i disse Dage i Stockholm, og vil reise tilbage til Finspång enten paa Søndag eller

ogsaa paa Tirsdag, for i sidste Tilfælde at ledsage Prinds Oscar. Jeg har benyttet Leiligheden, da han i Formiddag gjorde mig en Visit, for at tale med ham om Fiskeforholdene paa Søndmøre. Han spurgte med megen Interesse, om Sagen var afgjort, hvilket jeg oplyste ham om; men han syntes at lægge megen Vægt paa at ogsaa vore egne Skøitefiskere udelukkedes fra Adgangen til at gjøre Garnfiskerne Fortræd, og forekom mig at gaae ud fra den Forudsætning, at Noget i denne Henseende maatte gjøres, det være sig enten ved en provisorisk Anordning, eller ved særskilt Instruction til den eventuelle Chef for det opsendende Orlogsfartøi, som naar han var paa Stedet med facultativ Myndighed til at paasee Orden og alle Vedkommendes Tarv, skulde kunne lempe Forholdene nogenlunde efter Behovet. Han syntes forresten ikke at troe, at Udelukkelsen fra de indre Banker vilde blive noget stort Afbræk for de Bohuslænske Fiskere, det skulde da være, at de ikke kunde sætte saa tidlig ud fra Hjemmet, som de har gjort i de sidste 3 Aar, da de have deeltaget i det indre Fiske. Han syntes ogsaa at troe, at de siden «Laugens» Tilstedeværelse paa Stedet vare forberedte paa at deres Adgang vilde blive indskrænket, og han meente, at Fiskemængden var saa stor udenfor, at der var nok at tage af for dem, som i deres store Baade kunde holde Havet. Naturligviis kjender Du alt dette fra Dine egne Samtaler med Kammerherre Gade; men for min egen Deel bekjender jeg, at det skulde være mig en tilfredsstillende Tanke, om de Bohuslænske Fiskere, med den Følelse at de havde gaaet for langt ind, nu uden Kny vilde finde sig i den Tilbageviisning, der forestaaer dem. Hvad jeg derimot er mindre sikker paa, er om deres Landshøvding, Grev Ehrenswärd, som har virket til Fiskeriernes Opmuntring paa disse fjærne Steder, naar han erfarer den fattede Bestemmelse, vil holde sig rolig, eller om han ikke vil føle sig manet til at indlægge sine Forestillinger. Jeg henstiller til Dig at overveie en Idee, som er falden mig ind, ved at see Gade her: om han ikke, som om det traf sig ganske tilfældigt, kunde, naar han reiser tilbage, lægge Veien over Gothenborg, og under Opholdet der, som af Høflighed, træffe sammen med Ehrenswärd, og med det Kjendskab han har til Forholdene sætte denne fuldkommen ind i den hele locale Stilling. Jeg troer ogsaa, at det vilde styrke den Forføining som nu er truffet til Fordeel for Garnfiskerne, om vore egne Skøiter bleve underkastede et lignende Forbud. Indstillingen bebuder en blivende Overveielse af denne Side af Sagen, men forudsætter deels Nødvendigheden af Lovgivnings-Myndighedens Mellekomst deels af

yderligere Undersøgelser, før denne Deel af Forholdet kan blive ordnet. Men kræver ikke ogsaa her Garnfiskeriets Interesse, at Noget *uførtøvet* gjøres? og jeg kommer atter tilbage til Spørgsmaalet, om ikke Udestængelsen af vore egne Skøiter kan foreløbigen bestemmes ved en provisorisk Anordning? Det er vistnok saa, at en Instruction til den blivende Chef kan, naar denne har Tact og nyder Tillid, udrette en Deel i det antydede Øiemed; men det hele vil dog altid blive vaklende, naar man ikke har en bestemt Retsgrund at staae paa. Siden Du har fratraadt Indre Departementet, ligger jo denne Sag ikke længere under Din directe Behandling; men dette hindrer dog ikke, at Din Indflydelse paa Sagen, til hvilken Du selv har givet Retningen, vil blive overveiende.

General Directeur Brändström var oppe hos mig igaar, og sagde mig, at han imorgen over Gothenborg begiver sig til Christiania for at conferere med Statsraad Broch og Telegraf Directeur Nielsen angaaende diverse Ting vedkommende den transiterende Telegraf Correspondance og de nedlagte Kabel Communicationer. Jeg kan ikke sige, at han er nogen behagelig Personlighed; men jeg troer dog at han er velstemt mod os, og det har faldt mig ind, om ikke denne Reise skulde kunne benyttes som en Leilighed til at foranledige ham givet Olafs Ordenens Commandeur Kors. Det var i Haffners Tid allerede fremkastet, men der blev intet deraf. Den Danske Telegraf Directeur har denne Orden, hvortil kommer, at den indehaves af General P. Directeur Roos, af General J. Directeur Bennich og Chefen for Styrelsen over de Svenske Jernbane Anlæg Oberst Beyer, saa at det næsten bliver paafaldende, at Brändström ikke har samme Orden. Tænk nu paa Sagen, som Du dertil finder Anledning, og tal i bekræftende Fald med Statsraad Broch.

Deres Majestæter reiste idag Morges.

Vi ere i denne Tid i en ikke liden Ængstelse, da min Brodersøn Capitaine Dues Hustru har faaet Skarlagensfeber med Overgang til Typhus. Tilstanden er vist betænkelig; men vi ville med Guds Hjælp haabe det bedste.

Inat sneede det igjen, og i Aften fryser det vist paa. [O.s.v.]

Den begjærte Rettelse er gjort i Foredraget om Søndmøre Sagen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de October 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for tre Breve, det sidste af den 22de d. M., modtaget igaar Aftes. Jeg har med stor Interesse gjennemlæst din Samtale med Gade, uagtet den i det Væsentlige kun indeholder det samme som her hjemme er bleven omhandlet mellem ham og mig. Jeg har strax idag oplæst den hele herhen hørende Deel af dit Brev for Bretteville, og der vil visselig blive gjort hvad gjøres kan for at faae Orden paa Søndmørsfisket allerede før næste Fiskes Begyndelse. Jeg troer med Dig, at provisorisk Anordning her er anvendelig, og naar der i Indstillingen er sagt, at «Lovgivningsmyndighedens» (Jeg erindrer ikke rettere end at dette er Udtrykket) Mellemkomst er fornøden, er der heri Intet, som modsiger, at den provisoriske Lovgivningsmyndighed sættes i Requisition. Hvad det vil komme an paa, er at opgjøre sin Hu om hvad man bør foreskrive: fuldkommen Udestængsel af Norske ligesom af fremmede Skøiter eller nogen anden Ordning, hvorved Garnfiskerne kunne beskyttes. Som sagt – der vil vist blive gjort al mulig Fortgang med at iagttage hvad der kan være at iagttage i den af Dig angivne Retning.

Din Idee om et Besøg af Gade hos Ehrenswärd paa den førstnævntes Gjennemreise gennem Gothenburg er, som alt det Øvrige af den herhen hørende Deel af dit Brev, bleven meddeelt Bretteville. Han finder som jeg, at den i intet Tilfælde kunde gjøre Skade og maaskee blive til nogen Nytte; men det maatte isaafald være Dig, der anmodede og instruerede Gade; thi ved Skrivelse herfra lader saadant sig ikke gjøre.

Jeg skal i Statsraadet imorgen tale om Commandeur-Korset for Brändström. Vi blive vist enige med Dig.

Det gjør mig usigelig ondt, at den unge Frue Due skal være saa farligt syg, dobbelt ondt, fordi jeg har en særlig Grund til at holde af hende, da hun altid har viist sig som en saa trofast Veninde af min Datter. Med Guds Hjælp hænder der vel ingen Ulykke.

Jeg maa slutte her for idag. Jeg har været idelig afbrudt den hele Formiddag, og i Eftermiddag skal jeg have extraordinairt Directions-møde i Selskabet for Norges Vel. [O.s.v.]

Esk. Du spørger mig i dit Brev af den 21de, om jeg anseer det ønskeligt, at der bliver Statsraad i Stokholm den 30te. Dette kommer i mine Tanker an paa, om Kongen, som jo ventes hjem den 4de, altsaa Torsdag i næste Uge, kan ventes at ville holde Statsraad Løverdagen

derefter, med andre Ord den 6te. Kan dette paaregnes, saa bliver der jo mellem det sidst afholdt Statsraad, som fandt Sted den 21de, og Statsraadet den 6te ikke stort større Mellemlum end det sædvanlige, og jeg seer da ingen Nødvendighed i at holde Statsraad den 30te October.

Esk. No. 2. Du seer af Morgenbladet for idag, at Aviserne – desværre – allerede ere ude angaaende Fiskerie-Sagen. Gid Fanden havde dem!

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25de October 1869.

Kjære Ven,

Jeg har at bringe Dig min bedste Tak for Dit venlige Brev af 19de dennes, modtaget iforgaars Aften. Jeg har taget den deri fortsatte Argumentation til Indtægt, og kan blot sige, at jeg intet bedre ønsker end at den skal være saa slaaende som mueligt. Du siger, Du har «æs triplex circa pectus», og jeg er derved kommen til at tænke paa Citationen i sin Fuldstændighed, der lyder saaledes:

Illi robus et æs triplex
 Circa pectus erat, qui fragilem truci
 Commisit pelago ratem
 Primus . . .

og jeg ønsker Dig og Sagen, som vi alle omfatte, samme Held.

Da jeg i mit sidste Brev slog paa, om Kammerherre Gade kunde lægge Hjemveien over Gothenborg, var det under Forudsætning af at hans Tilbagereise endnu vilde blive udsat nogen Tid, saa at den i Indre Departementets Foredrag bebudede Meddelelse til vedkommende Svenske Autoritet kunde være forudgaaet. Jeg har senere hørt, at Gade reiser tilbage om en Uges Tid, og under saadanne Omstændigheder frafalder jeg min Idee, som vilde være ligesom at falde med Døren ind i Huset.

Jeg var i Formiddag oppe hos Prinds Oscar, – der imorgen reiser til Norrköping –, for at sige Høisamme, at da vi havde haft Statsraad Dagen før H.Ms. Afreise, var der ingen presserende Nødvendighed for at faae Norsk Statsraad paa Løverdags; men jeg bad tillige H.K.H., at tillade, at om saadan Nødvendighed under Ugens Løb skulde vise sig at være tilstede, jeg da ved Hans Tilbagekomst Fredag Aften underrettede Ham derom, for at vi kunde faae et Statsraad. Min Tanke er, at da vi

kunne faae Statsraad strax efter Kongens Tilbagekomst, der vil finde Sted den 4de, vil der, selv om Statsraadet ikke bliver førend Løverdag den 6te, dog ikke have medgaaet mere end to Dage over de sædvanlige 14, og nogen Nødvendighed for et Regent Statsraad synes saaledes ikke at være forhaanden. Jeg har forresten bedet Dig om at lade mig vide Din Mening i denne Henseende, og denne afventer jeg nu under Ugens Løb.

Det har rigtig vederqvæget mig at høre Din Dom over det nye Psalmeværk; men – ja det er sandt nu kan det ikke nytte at spørge, hvorfor vi fik det, siden vi have faaet det.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. okt. 1869 kl. 13.30.]

Modtaget følgende Telegram fra Helsingborg: «Konungen afrest herifrån i högönsklig välmåga klockan elfve förmiddagen. På nådigste befallning. Schildt, kab. kammerherre.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Oct. 1869.

Kjære Ven! Jeg bragte i Statsraadet igaar paa Bane Spørgsmaalet om Commandeur-Grad for Telegrafdirecteur Brändström, og Ingen havde Noget derimod at erindre. Men det blev bemærket fra flere Kanter, at vi ved samme Leilighed maatte tænke paa Jernbanedirecteur Troilius, som nok ikke skal have nogen Norsk Orden og som, efter hvad Statsraad Broch sagde, ogsaa er ventendes hid. Han skal være en snil og medgjørlig Mand, saa at der ingen Grund er til at lade ham være Stedbarn. Du fik undersøge, hvad Grad af Ordenen der vil passe for ham; maaskee kan det ikke blive mindre end Commandeurgraden.

Jeg omnævnte tillige i Statsraadet hvad jeg havde skrevet Dig til angaaende Spørgsmaalet om at faae Statsraad i Stokholm paa først-kommende Løverdag. Alle erklærede sig enige i hvad jeg havde skrevet, idet Ingen havde nogen Sag, hvis Afgjørelse han fandt presserende.

Der tales af og til i Morgenbladet – jeg veed ikke fra hvad Kilde – om at Kongen kan ventes hid. Efter den sidste Version troer jeg det var i

Januar, han skulde komme. Det skulde interessere mig meget at vide, om Kongen kan ventes hid i den nærmeste Fremtid. Seer Du Dig derfor istand til at sige mig noget derom, skal det være mig kjært at erfare det.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. October 1869.

Kjære Ven,

Jeg har, siden jeg sidst skrev Dig til modtaget tvende Breve fra Dig – af 25de og 27de October – og aflægger Dig herfor min hjertelige Tak. Det har glædet mig at høre, at de Søndmørske Garnfiskeres Beskyttelse ogsaa ligeoverfor vore egne Skøiter vil blive Gjenstand for ufortøvet Overveielse, og at Du selv er af den Mening, at en provisorisk Anordning her skulde kunne komme til Anvendelse. Det var mig kjært af Dit Brev af den 25de at erfare, at Ideen med Hensyn til Gade ikke var Dig usmagelig, og jeg haaber blot nu, at Du ogsaa vil bifalde den Grund, der har foranlediget mig til at opgive den.

Vi have altsaa, ogsaa støttende os til Eders Formening, ikke fundet nogen Anledning til at udbede os et Statsraad idag af Regenten, og da Kongen kommer tilbage til Sverige paa Mandag den 1ste, vil der altsaa ikke blive videre Anledning dertil. H.M. ventes tilbage hid Thorsdag den 4de, og jeg tvivler ikke paa, at Han vil give os Statsraad paa Løverdag den 6te.

Statsraad Helliessen kom i Onsdag og Statsraadinden befinder sig saa vel, som det kunde haabes efter en saa lang Reise. Den første Dag holdt hun af Forsigtighed Sengen, men allerede igaar var hun oppe og jeg havde den Fornøielse at see hende.

Statsraad Meldahl reiser paa Mandag til Kjøbenhavn for at møde sin yngste Datter, der kommer fra Paris, – og bliver borte 8 à 10 Dage. Han fik Kongens Tilladelse dertil, inden H.M. afreiste.

General Directeur Troilius var oppe hos mig iforgaars, og fortalte mig om sin Reise til Christiania, sammen med Roos og Beyer. De tre Herrer ville ankomme med samme Train, som bringer dette Brev. Jeg er ganske enig med Dig i at Troilius ogsaa bør komme i Betragtning til en Olafs Orden, og da han er Com. af Wasa Ordenen og en anseet Mand i en vigtig Stilling, maa han være selvskreven til Com. Korset af Olafs Ordenen. Jeg havde nok min Tanke henvendt paa ham da jeg skrev om Brändström; men jeg tænkte da paa, at han ved Aabningen af den hele

Bane skulde faae Olafs Ordenen. Det er dog nok, som I mene, klogere, at han faaer den strax. Lad mig altsaa vide Eders Bestemmelse, for at jeg kan indhente H.Ms. Naadige Beslutning. Jeg skal ved Leilighed søge at skaffe mig tilforladelig Oplysning om hvorledes det har sig med Rygtet om Kongens Reise til Norge i Januar.

Hjærtelig Tak for Din venlige Deeltagelse med Hensyn til Amélie Dues Sygdom. Gud være lovet! i de sidste Dage er en afgjørende Bedring indtraadt, saa at vi nu have godt Haab.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 1. nov. 1869 kl. 20.00.]

Prinds Oscar paalagt mig meddele at Høisamme modtaget Telegram om at Kongen idag 3 kommen tilbage til Helsingborg.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Novbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for Dine venlige Breve af den 25de og 30te October. Jeg skal senere komme tilbage til dem, men maa først henlede din Opmærksomhed paa den her vedlagte Afskrift af mit underdanigste Brev af idag til Hans Majestæt, hvoraf Du vil see, at Statsraad Broch ønsker Statsraad Motzfeldt sat i Spidsen for en Commission til Reform af Administrationsforholdene ved Hortens Værft, og hvorledes Meningerne herom hos de øvrige Medlemmer af den Norske Regjering gestaltte sig. Jeg behøver ikke at sige, men til Overflod siger jeg det dog, at mit tidligere Forhold til Statsraad Motzfeldt, der nu er omtrent 20 Aar gammelt, er uden al Indflydelse paa min Opfatning af denne Sag. Tvertimod – just af Hensyn til dette Forhold skulde jeg have ønsket, at min Anskuelse af Sagen kunde have gaaet i en anden Retning, og Intet skal være mig *for mit personlige Vedkommende* mindre ubehageligt end at min Anskuelse maatte findes feilagtig. Med Hensyn til de to af mig for min Anskuelse anførte Grunde skal jeg benytte Leiligheden til at bemærke, at den første, hentet fra det i 1861 Passerede, selvfølgelig bedre vil kunne vurderes af dem, som stode det da Passerede nærmere

end jeg, og allerbedst af Hans Majestæt selv, og at den anden, hentet fra den Lettelse, det omspurgte Skridt vilde medføre for Arbeidet med at faae Statsraad Motzfeldt valgt til Storthingsmand, mødte den Bemærkning fra et Par Hold i Statsraadet, at Motzfeldts Valg til Medlem af næste Storhing kan ansees paa Forhaand afgjort, Noget, hvorom jeg ikke tør udtale nogen Formening. Statsraad Irgens holder sig personlig – saa har han sagt mig – overbeviist om, at Motzfeldt, om Anmodningen bliver gjort ham, vil svare Nei, og finder i denne Omstændighed en bestyrkende Grund for, at Anmodningen bør gøres ham.

Jeg formoder, at Kongen vil høre din og dine i Stokholm værende Collegers Mening om Sagen, førend han tager sin Beslutning. Naar denne er fattet og os confidentielt meddeelt, rette vi os alle derefter.

Saa langt kom jeg i Formiddag før Statsraadet. Jeg havde tænkt at fortsætte i Eftermiddag, men er heri bleven forhindret ved indtrufne Omstændigheder. Jeg slutter derfor her [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4de November 1869.

Kjære Ven,

Jeg vil blot skrive nogle faae Linier til Dig. Grev Wachtmeister sagde mig igaar, at han agtede at udbede sig combineret Statsraad imorgen, deels for Ratification af Extr.Conventionen med Frankrig, deels for Afgjørelsen af det ved Regjerings Indstillingen af 5te f. M. paa Bane bragte Spørgsmaal om Budget for Diplomatic og Consulat Væsen, hvilket Spørgsmaal han vil foreslaae ordnet paa den af Dig tilraadede Maade saaledes at fra den Tid at regne da den i Norge nu gjældende budgetmæssige Bevilgning er udløben, bliver Budget med de hidtil brugelige Hovedafdelinger at forelægge i det combinerede Statsraad, ledsaget af oplysende Beregninger over de inden hver Hoved Afdeling faldende særskilte Udgifter, og at Budget Propositioner, paa samme Maade affattede og ledsagede af lignende Beregninger, afgives til Repræsentationerne. Der er desuden et Par Consulatsager, – St. Thomas og Colombo.

Kongen ventes tilbage idag med det sædvanlige Train. Siden Han kommer tilbage *fra Udlandet*, er det antaget, at ogsaa vi Norske Statsraadsmedlemmer skulle indfinde os paa Slottet for Hans Modtagelse, og dette gjør, at jeg maa springe fra mine Gjæster allerede Klokken 6. Jeg

har ogsaa maattet sætte Middagen en Time tidligere for at blive færdig med den. Jeg skal iaften bede Kongen om Norsk Statsraad paa Løverdag. Paa Grund af Statsraad Meldahls Fraværelse og Statsraad Helligsens Incompetence i Sagen om Besættelse af Postmester Embedet i Sarpsborg, faae vi denne Gang forbigaae nævnte Sag.

Saa langt i Formiddag. Jeg kommer nu tilbage fra Slottet. Kongen saae kjæk men noget træt ud, og Hans Hæshed var visselig noget forøget; Dronningen havde vrikket sin Fod, og havde noget vanskeligt for at gaae; men jeg haaber at nogen Hvile vil være alt hvad som udkræves. – Vi faae combineret Statsraad imorgen og paa Løverdag lovede H.M. os Norsk Statsraad. [O.s.v.]

Fru Amelie Due er nu Gudskeelov saameget bedre at hun ligger ovenpaa Sengen, og har faaet baade Søvn og Appetit.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 4. nov. 1869 kl. 20.00.]

Om Deres Majestæters lykkelige Tilbagekomst.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 5. nov. 1869 kl. 13.00.]

Igaar Aften combineret Statsraad om Kongens Tilbagekomst og Overtagelse af Regjeringen. Protocol med Kundgjørelse sendes iaften. I Formiddag combineret Statsraad angaaende Regjeringens Indstilling om Budget og nogle andre under Udenrigs Dept. henhørende Sager. Imorgen Norsk Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 6. nov. 1869 kl. 14.30.]

Alle med Designationer 19., 22., 26., 29. Oct., 2. Nov. indkomne Sager idag bifaldende afgjorte (*Chiffre* undtagen Sarpsborgs Postmester Embede forbigaaet). Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 6. nov. 1869 kl. 14.55.]

Rekommenderet.

MODTAGET BREV FRA FALSEN. HVORI HAN BEGJÆRER NOGLE OPLYSNINGER, FØREND HAN ERKLÆRER SIG. SVARER HAM STRAX. SIIG KONGEN DETTE SOM EN FORELØBIG UNDERRETNING.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. November 1869.

Kjære Ven!

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af 2den dennes samt for den Afskrift af Din und. Indberetning, der ledsagede samme. I det combinerede Statsraad *igaar*, hvorom jeg strax efter telegraferede til Dig, sagde Kongen mig i Forbigaaende, da Han kom ind, at Han havde modtaget Brev fra Dig men ikke faaet Tid (hele Morgenen havde været optagen) til at gjennemlæse samme.

Jeg havde gjort Statsraad Helliesen bekendt med Dit Brev til mig ligesom med Bilaget. Jeg behøver vel neppe at sige, at jeg for min Deel finder det utilraadeligt at foreslaae Statsraad Motzfeldts Indtrædelse i den nævnte Committee, og jeg tillægger, at Statsraad Helliesen er af samme Tanke. Jeg havde for mit eget Vedkommende paa Forhaand ingen Tvivl om, hvorledes H.M. vilde være stemt med Hensyn til Forslaget. Da vi i Formiddag kom op til Statsraadet, meddeelte H.M. os strax, at Han havde modtaget Brev fra dig saavel som fra Statsraad Broch angaaende den omhandlede Commission og om Statsraad Motzfeldts paa Bane bragte Indtrædelse. H.M. oplæste for os Statsraad Brochs Brev, men lod os forstaae, at Han ingenlunde var stemt for at indgaae paa Valget af Statsraad Motzfeldt. H.M. paalagde mig at underrette Dig om, at Han selv vilde skrive til Dig, ligesom at det ogsaa var hans Agt at skrive til Statsraad Broch, og under disse Omstændigheder henstiller jeg til Dig, at beholde ganske for Dig selv det Vink jeg ovenfor har givet om Hans Majts. Mening, og blot at hente denne fra det Brev, som Du selv erholder fra Høistsamme.

Statsraadet varede vel halvanden Time, da der var temmelig mange Sager. Kongen, som saac kjæk ud og var i god Stemning, sagde os

forresten, at Han vilde komme til at holde sig inde et Par Uger, for at sørge for sit Halstilfælde. Han syntes at være mindre hæs end igaar; men Hans Læger have dog paalagt Ham, just fordi Vinteren nu sætter ind, at gjøre noget alvorligt for at hæve Ondet i Struben. H.M. skal have et Plaster om Halsen og dertil indaande Damp, og en Hovedsag ved Kuren er at fjerne al Muelighed af Forkjølelse ved en Foranderlighed af Temperatur, af hvilken Grund H.M. vil have at holde sig i Sine Værelser.

Jeg har allerede sendt H.M. en Afskrift af Dit Modtagne Chiffer Telegram. Der synes altsaa at være Haab om at Falsen vil modtage. Qvod felix faustumqve sit! Dronningen er nu noget bedre i sin Fod. [O.s.v.]

Statsraad Helliessen fik i Formiddag Telegram om at Brigadelæge Petersen har faaet et Slagtilfælde og Statsraadinden er naturligviis nedbøiet herover. Statsraad Meldahl ventes tilbage i næste Uge.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de Novbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for tvende venlige Breve af 4de og 6te Novbr.

Jeg blev noget forskrækket, da jeg modtog Telegrammet om Statsraadet i Løverdags og saae, at Sagen angaaende Besættelse af Sarpsborgs Postmester-Embedet var bleven udsat, da jeg tænkte mig Muligheden af, at der var Spørgsmaal om Afvigelse fra Indstillingen, for hvilket Tilfælde der – Gud veed af hvad Grund – faldt mig den Formodning ind, at den som No. 3 indstillede Enge skulde blive den lykkelige. – Jeg var derfor meget glad ved at erfare af dit Brev, at Udsættelsen havde en reent tilfældig Grund. Enge burde visselig ikke have været opført som No. 3 med Tilsidesættelse af flere veltjente Post-Functionairer. Men Statsraad Broch havde nu engang bundet sig ved nogle, i mine Tanker mindre vel overveiede, Yttringer til Enge, og det ansaaes ikke tjenligt at gjøre Spørgsmaalet om hvem der skulde stilles som No. 3 til en Betjening af ikke større Betydning, helst i et Tilfælde, hvor der over samme Spørgsmaal hvilede ligesom en smule politisk Duft, til en «Haupt- und Staats-Affaire» gennem Dissentser til Protocollen.

Det glæder mig, at Sagen angaaende Indretningen og Behandlingen

af Budgetpropositionerne for de diplomatiske og consulaire Udgifters Vedkommende er afgjort ganske i Overeensstemmelse med Indstillingen herfra. Vi faae nu see hvad Sverdrup og Consorter paa næste Storthing ville sige. Jeg gaaer for Øvrigt ud fra, at det selvfølgelig er Meningen, at selve Propositionerne i disse Sager som i andre, der behandles i combineret Statsraad, skulle *udfærdiges* i hvert Riges særskilte Statsraad, og at Du i sin Tid vil være opmærksom herpaa.

Jeg seer af dit Brev af den 6te, at Kongen ikke bifalder Statsraad Brochs forslag om at stille forhenværende Statsraad Motzfeldt i Spidsen for Horten-Commissionen. Jeg troer oprigtigt, at Kongen heri handler klogt. Der maa staae Respect af Konger; den, der alvorlig har traadt dem for nær, faaer have en Fornemmelse af, at det ikke glemmes. Carl-Johan forstod Kunsten at gjøre sig respecteret; den, der engang var optraadt som hans Modstander, fik søle Følgerne af consequent at blive betragtet og behandlet som saadan. Fjotte-Godhed duer intetsteds men allermindest hos en Konge. Jeg skal følge dit Raad og beholde hvad Du har meddeelt mig om Kongens Tanke hos mig selv indtil Høistsamme bærer Broch og mig med Brev; men see til, at det ikke hermed varer for længe; thi Broch stunder nok efter at faae Commissionen anordnet og kan ikke ret vel begynde derpaa, førend Spørgsmaalet om Formanden er afgjort.

For Resten kan Du troc, at her af og til falder ganske lystelige Discussioner i Statsraadet nuomstunder, hvorunder Irgens og Broch staae paa den ene, vi øvrige paa den anden Side. *Men lad dette forblive mellem os.* Du vil snart faae et illustrerende Exempel.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. Novbr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg har ikke skrevet Dig til paa nogle Dage, da Intet har været at meddele. Kongen har jeg ikke seet siden i Statsraadet i Løverdags, da Han fortalte os, at Han skulde holde Sig inde. Han var dog i Theatret i Mandags; men Dagen efter havde Han i det Svenske Statsraad sagt, at Han om Eftermiddagen skulde have et Trækplaster om Halsen og at Han var forbudt at gaae ud. Jeg haaber nu, at H.M. herefter, og indtil Han bliver brav i Sin Hals vil iagttage denne Forsigtighed. Dronningen skal have været nødt til at ligge for Sit Been; men Hendes Majt. er dog

nu bedre, og da ingen Bulletin udkommer, er Hun in publico forudsat at befinde sig vel. Jeg har hørt, at Kongen i det Svenske Statsraad iforgaars har sanctioneret sidste Rigsdags forslag om den communale Stemmeret. Jeg husker nu ikke dets Detailler, men saavidt jeg veed, gaaer det ud paa at indskrænke Maximum af det Stemmeantal, som tidligere kunde forenes paa een Haand. Efter hvad der er sagt mig, har Kongen ikke indvilget uden efter langvarig Modstand, og skal blandt andet have fremholdt, at Ordningen af den communale Stemmeret, der paa en vis Maade danner Grundlaget for den politiske, burde skee ved Grundlovsbestemmelse, som mere betryggende. Paa den anden Side har Chefen for Civil Departementet, Statsraad Adlercreutz, holdt fast ved Nødvendigheden af Lovforslagets Antagelse, og de øvrige Medlemmer af Statsraadet have sluttet sig til ham. – Der har uden Tvivl været en Spænding som imidlertid er bleven løst ved at Kongen har givet efter.

Jeg har bemærket en ledende Artikel i eet af de sidste Nummere af Morgenbladet om Søndmøre-Fisket, hvori tales om Ordningen af Forholdet med vore egne Skøitefiskere og om det Hensyn, som skulde kunne tages til de Svenske. Det er vistnok sandt, at naar en Discussion om en Sag som denne er aabnet i Aviserne, kan det ikke forudsees, hvilken Vending den kan tage; men hvad særskilt den nævnte Artikel angaaer, forekommer det mig, at den er skreven i en god Aand.

«Dagligt Allehanda» havde i Tirsdags en Artikel til Svar paa nogle Angreb fra vort «Aftenblad», hvortil ogsaa Morgenbladet, for ikke at staae tilbage, ligesom havde sluttet sig. Man gjør Uret hos os, om man fremdeles henholder sig til Stillingen, her under og strax efter Statholder-Sagen; thi heri er stor Forandring foregaaet, og «Dagligt Allehandas» Artikel fremstiller dette, som jeg synes, med frimodig Sandhed. Det passer naturligviis i Aftenbladets Kram at gjøre Affaire af de gamle Forviklinger; men Almeenheden bør ikke lade sig fange deraf.

Med Hensyn til Unionsforslaget, der foreligger til Afgjørelse paa næste Rigsdag, da troer jeg, det er baade Kongens og de Svenske Statsraaders Tanke, at faae dets Afgjørelse udsat til den med Storthinget samtidige Rigsdag i 1871. Kongen yttrede dette for kort Tid siden, og jeg raisonnerede ogsaa herom med De Geer, som jeg traf i Formiddag. Han yttrede, at han ikke forudsaae nogen særdeles betænkelig Indvirkning paa Stemningen her, om Forslaget først forkastedes fra Norsk Side; men var det først antaget af Rigsdagen i 1870, og derefter blev forkastet af Storthinget, troede han Stillingen vilde blive betænkeligere. – Han

mcente derfor at det var forsigtigst at see Tiden an ved ikke at fremme Forslaget til Antagelse paa Rigsdagen i 1870. For min Deel finder jeg ogsaa, at dette er *forsigtigst*, om jeg end ikke kan skjule for mig selv, at det maaskee vilde kunne blive et medvirkende Moment, at Forslaget allerede her var antaget, og jeg omnævner denne Sag – *mellem Dig og mig* – for at erfare, om ikke Du ogsaa er af samme Mening.

Vinteren har her indfundet sig meget tidlig og jeg formoder vi i Nat vilde faae henimod 10 Graders Kulde.

Statsraad Meldahl kom igaar Aften tilbage.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Novbr. 1869.

Kjære Ven! Baade Holst og jeg skulle idag til Middag hos Baron Harald Wedel-Jarlsberg paa Bærum, og Holst kan derfor ikke faae Afskriften af mit Brev af idag til Hans Majestæt færdig før imorgen. Da skal den blive sendt. Du vil af den faae Oplysning om hvad Slags de Underretninger var, som Amtmand Falsen har ønsket sig meddeelte førend han giver endelig Erklæring om Indtrædelse eller Ikke-Indtrædelse i Statsraadet. Min Troe er, at han ender med at samtykke. Hans endelige Svar kan jeg imidlertid, efter Postgangens Beskaffenhed, ikke vente før henimod Slutningen af næste Uge.

I Stokholm hviler allerede, naar dette Brev kommer did, Indstilling om Besættelse af Universitets-Bibliothekar-Posten. Stipendiat Daac er eenstemmig indstillet som No. 1 og jeg nærer det visse Haab, at dette ikke vil blive fraveget ved Afgjørelsen. Men jeg vil dog ikke undlade at oplyse om, at efter hvad jeg troer at vide fra sikker Kilde er Grunden til, at saa mange af Universitetets Lærere ikke have givet ham sin Stemme, at søge i Machinationer, udgaaede fra Folk, som i politisk Vei ere hans Modstandere. Du har maaskee bemærket, at han i Sommer i Bergen, hvorhen han var kaldet for at holde en Deel populaire Foredrag, blandt Andet holdt et Foredrag, der gik ud paa at vise Maalstrævets Forkastelighed, og Du kan saaledes vide, hvorledes han staaer sig med det «unge Norge» og med enhver Kreds, hvorhen dets Tendentser paa nogen Maade naae. Man har nu for en stor Deel af Universitetets Lærere faaet ham sværtet som en «Partiemand», og de lærde Herrer, der uden selv at vide det, ere de værste af alle Partiemand, have derved ladet sig lede til

at erklære sig for andre Candidater end ham. Jeg haaber imidlertid, at den ligesaa begavede som allerede for dybe historiske Studier bekendte Mand, af Statsraadsafdelingen i Stokholm og af Hans Majestæt ligesom af den her værende Regjering skal blive erkjendt som den uden Sammenligning af alle Ansøgere meest Værdige og Competente til at erholde Embedet.

Imorgen forhaabentlig Mere.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te Novbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg faaer idag ikke Tid til mere end at sende Dig vedlagte Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt Kongen. Jeg kom nemlig først seent hjem fra Bærum igaar Aftes og er derfor ikke kommet til Arbeidsbordet til sædvanlig Tid. I Formiddag skulle vi have vort sædvanlige Statsraadsmøde og i Eftermiddag har jeg Directions-møde i Selskabet for Norges Vel.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. November 1869.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for de flere Breve, jeg har modtaget fra Dig og senest igaar, hvormed fulgte Gjenpart af din und. Indberetning til H.M. Det har interesseret mig meget at læse denne, og jeg gjør samme Slutning som Du, at det er sandsynligt, at F. er tilbøielig til at antage Tilbudet. Jeg giver min fulde Anerkjendelse af Dit Svar paa de begjærte Oplysninger, og jeg maa sige, at det sidste Spørgsmaal, naar det engang var opkastet, ikke var saa let at besvare. Der ligger forresten i dette en stærk Forudsætning om at Amtmand Falsen selv troer, at Unionsforslaget vil falde, ja – jeg havde nær sagt –, at det bør falde, og denne Bekjendelse er jo ikke saa behagelig at høre, hverken fra subjectiv eller objectiv side. Ja det kan jo ikke hindres, at der kommer nye Elementer ind i Styrelsen, og i Længden vil man komme til at føle Virkningen deraf. Forslaget om Motzfeldt var et Tegn, – og Du giver i et af Dine sidste Breve et Vink om, at de tvende militaire Chefer fremdeles have en Leir

for sig selv, og at jeg snart skal faae see et illustrerende Exempel derpaa. Jeg imødeser Aabenbarelsen med en forventningsfuld Spænding. Jeg var imorges oppe hos H.M., som var ganske stiv i Halsen af den spanske Flue, man har givet ham, og som efter Lægens Ordination skal holdes aaben endnu nogen Tid. Han saac lidt medtagen ud; men Hæsheden var meget bedre, og H.M. syntes i det Hele at være vel tilmode og haabede at faae komme ud igjen senest om 14 Dage. Med Dronningen har det derimod længere Udsigter. Vrikningen af Foden ved Anklet har været ganske alvorlig, og Hendes Majestæt kommer formodentlig til at ligge tilsengs endnu flere Uger. Kongen sagde mig, at Han havde faaet Dit Brev, ligesom at Han havde skrevet til Dig og Statsraad Broch. Han venter nu i næste Uge at erfare Falsens endelige Svar. Han lovede os Statsraad paa Løverdag.

Jeg fik igaar et Brev fra Statsraad Møinichen hvori henstilles om Overtoldbetjent Bordruds Udnævnelse til St. Olafs Ridder i Anledning af hans forestaaende Embeds Jubilæum i Januar Maaned, og dette er visselig baade smukt og passende; men jeg vil dog tillade mig at fæste Din venlige Opmærksomhed paa og bede om Din Interesse for en anden Embedsmand der er i samme Prædicament, nemlig Foged Jørstad i Rakkestad. Min Broder, som har skrevet herom til Statsraad Helliessen, har berørt Sagen i et Brev til mig, hvilket jeg nyligen har faaet. Jeg har talt med Statsraad Helliessen herom idag og han vil skrive til Statsraad Møinichen, til hvem min Broder ogsaa vil henvende sig. Foged Jørstad er paa det varmeste anbefalet af sin Amtmand til denne Anerkjendelse, og om Statsraad Helliessen end ikke synes om at Jubilæer benyttes som Anledning, hvor der ikke forresten er særlig Fortjeneste, finder han dog, at om Bordrud foreslaaes, har Jørstad lignende Krav. Sagen vil vel nu i sin Tid initieres af Statsraad Møinichen, naar han modtager Brev fra min Broder, og jeg vover at haabe, at Du vil støtte Amtmandens Forestilling til Fordeel for en gammel Embedsmand der af ham varmt anbefales.

Posten maa afsted. Tilgiv det store Hastværk [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Novbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for din venlige Brev af den 11te, der omhandler et Par Gjenstande af særlig Interesse, navnlig et Spørgsmaal,

som jeg end og uden Foranledning fra din Side med det Første vilde have yttret mig for Dig om, nemlig om hvorvidt det er ønskeligt, at Unionsforslaget tages under Afgjørelse paa den Svenske Rigsdag til næste Aar eller først i 1871. Jeg forbeholder mig imorgen, eller – om Statsraadet imorgen skulde hindre mig – i Overmorgen at komme tilbage til dette Spørgsmaal og de øvrige Gjenstande for dit Brev. Idag maa jeg indskrænke mig til at henlede din Opmærksomhed paa den hermed følgende Afskrift af mit Brev til Hans Majestæt og dertil at føie nogle Bemærkninger. Du vil af Afskriften see, at det idag er Statsraad Riddervolds Embeds-Jubilæum, og at jeg i Forbindelse med at henlede Hans Majestæts Opmærksomhed herpaa og paa den Anledning, som heraf fremgaaer til at benaade Riddervold med Borgerdaadsmedaillen i Guld, tillige har forklaret, at hans Colleger som Andre til det Sidste have været uvidende om, at han idag skulde have noget Jubilæum, og at jeg derfor ikke tidligere har kunnet henlede Hans Majestæts Opmærksomhed paa Sagen. Hermed hænger det saaledes sammen. Da der i Anledning af Biscop Arups Jubilæum hos En og Anden vaktes Tanke om, at Riddervolds vel snart maatte forestaae, siden de vare nogenlunde samtidige, erholdt man fra flere Kanter det Svar, at Riddervolds Jubilæum allerede var passeret for to à tre Aar siden (maaskee var det endog fire Aar, jeg erindrer ikke dette saa nøie), og at han selv havde forklaret dette for Enkelte, som havde spurgt ham, med Tilføiende, at han med Flid ikke havde omtalt Dagen for nogen Fremmed men i Stilhed høitideligholdt den i sin Familie. I denne Troe, at Statsraad Riddervolds Embeds-Jubilæum var passeret og at det var lykkets ham at faae det til at hengaae ubemærket, have hans Colleger og Andre derfor staaet, indtil vi pludselig erfoer, at Geistligheden idag vilde complimentere ham, et Exempel, som Universitetet og Statsraadet strax besluttede sig til at følge. Tingene er, at Femptiaarsdagen fra hans Indtrædelse paa Embedsbanen i Virkeligheden og efter hans egen Opfatning er passeret allerede for nogle Aar siden, nemlig naar man regner fra hans første Ansættelse som kongelig constitueret Adjunct, en Beregningsmaade, der nok har saa meget mere Grund for sig som Adjuncterne paa den Tid, efter hvad han idag forklarede mig, aldrig bleve ansatte anderledes end ved Kongelig Constitution, fordi der var Spørgsmaal om en forandret Organisation af Skole-Embederne. Idag er det derimot Femptiaarsdagen efter hans første Udnævnelse til *geistligt* Embede; herved fæstede enkelte Geistlige sin Opmærksomhed og bevirkede, at Biscop Arup gik til ham

for at anmelde deres Hensigt at lykønske ham i Anledning af Dagen, og saaledes er et Jubilæum saa at sige blevet ham paatvunget.

Hvad angaaer den Udmærkelse, hvorom der formeentlig fra Hans Majestæts Side maa blive Spørgsmaal, vil jeg mindes, at Du engang omnævnte for mig, at der turde kunne blive Anledning til at benaade Riddervold med Serafimer-Ordenen. Ingen Mand i dette Land vilde sikkerlig egne sig mere til denne Udmærkelse end Riddervold. Jeg har imidlertid i mit Brev til Hans Majestæt ikke engang povet at hentyde herpaa. Deels vover jeg ikke at blande mig i saa høie Ting som Uddeling af Serafimer-Ordenen, deels befrygter jeg, at Spørgsmaalet om at tildele Riddervold denne Orden ikke lader sig afgjøre saaledes paa staaende Fod som for nærværende Leilighed fornødent, deels endelig forekom det mig, som om Serafimer-Ordenen maaskee var for stor en Værdighed til at uddeles som en Leiligheds-Naadesbeviisning, og at det vilde tage sig bedre ud, om Riddervold nu fik Borgerdaadsmedaillen og senere hen, om dertil er Anledning, Serafimer-Ordenen. Men alt dette forstaaer Du bedre en jeg. Hovedsagen er, at hvad der skal skee skeer saa hurtigt som efter Omstændighederne muligt og foreløbigt meddeles mig ved Telegram. For begge Dele maa Du sørge.

Borgerdaads-Medaillen har ved Leiligheder som den nærværende og senest da den blev tilstaaet Arup været meddeelt uden nogen Indstilling, kun ved en Resolution af Kongen i Statsraad. En brugelig Formular med nogen Tillempning vil Du formodentlig finde i Resolutionen om Arups Medaille, og i ethvert Fald er Du nok Mester for at finde en smuk Form. [O.s.v.]

Esk. Du maa forklare Kongen Detaillerne om det Mystiske, der har svævet over Tiden for Riddervolds Jubilæum og som har vildledet mig og Andre.

Eks. No. 2. Der ymtes om, at Geistligheden i Anledning af Dagen vil oprette et Legat med Statsraad Riddervolds Navn.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Novbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg har allerede tidligere takket Dig for dit Brev af den 11te og gaer nu til at besvare det.

Efterat Resolutionen om Grændsen for vort Søterritorium udenfor

Aalesund var bleven bekendtgjort i Rigstidenden – man udsatte dermed, indtil den først ved Brev fra Indre-Departementet var bleven meddeelt det Svenske Civildepartement – maatte det selvfølgelig staa enhver frit for at omhandle Sagen i Aviserne. Man kan saaledes ikke bebreide «Fædrelandet», at det publicerede den Artikel om Sagen, hvortil Du i dit Brev sigter, eller «Morgenbladet», at det optog den fra det førstnævnte Blad. Men jeg troer paa den anden Side, at Sagen vilde være allerbedst tjent med, at Dag-Pressen holdt sin Mund om den, Noget, som imidlertid under vor Tids Forholde ikke er at haabe eller vente. For Øvrigt kan jeg meddele Dig, at Bretteville, Skjoldborg (Expeditionssecretairen i Indre-Departementet), Gade og jeg have haft en Conference om hvad der kunde være at foranstalte til Beskyttelse af Garnfiskerne ved førstkommende Fiske mod Skøiterne, og at Resultatet er blevet, at der er skrevet til Romsdals Amt og sendt Udkast til en provisorisk Anordning, om hvilken Departementet udbeder sig Amtmandens og et Par andre i Skrivelsen angivne Mænd, hvoriblandt Foged Daaes, Formening, efterat de om Spørgsmaalet have confereret med de flere Mænd inden Districtet, som de selv maatte ansee specielt fagforstandige. Udkastet er ganske kort og gaaer i det Væsentlige ud paa, at det Opsyn med Fiskeriet, som Kongen maatte forordne, skal være bemyndiget til at anvise Skøitefiskere og Baadfiskere hver sine særskilte Strækninger at fiske paa, til enhver Tid og efterhaanden som Fiskets Gang udkræver det. En nogenlunde analog Bestemmelse findes i Lov om Torskfiskeriet i Nordland af 23de Maii 1857 § 11, som Du kan slaae efter.

Om Du end ikke havde bragt paa Bane Spørgsmaalet om hvad der maa ansees ønskeligst, enten at Unionsforslaget tages under Afgjørelse for Sverrigs Vedkommende allerede paa Rigsdagen i 1870 eller først i 1871, vilde jeg dog med det Allerførste have yttret mig for Dig desangaaende. De Geer opkastede nemlig det samme Spørgsmaal for mig, da jeg traf ham i Sverrig i Sommer, og jeg udbad mig da Tilladelse til nærmere at overveie Sagen. Jeg har senere jevnlig haft den i mine Tanker og er omsidder kommen til det Resultat, at det er bedst at overlade til den Svenske Rigsdag at handle ganske efter sin egen Indskydelse, uden at paavirke den i nogen Maade. Det er nemlig saa uoverskueligt, hvad der bedst vil føre til Maalet, det vil sige til Forslagets Antagelse i begge Lande, enten at det kommer under Afgjørelse for Sverrigs Vedkommende allerede i 1870 eller først i 1871, at man handler forsigtigt ved

slet ikke at gribe ind deri men overlade Sagen til sin egen Gang. Dette er min Formening. Eventualiteter, hvis Udseende og Virkninger ikke med nogensomhelst Sikkerhed, ja ikke engang med nogen Sandsynlighed, lade sig bestemme, handler man rettest ved ikke at gribe ind i. Blev Sagen foretaget til Afgjørelse paa Rigsdagen i 1870, vilde det hvilende Forslag – jeg gaar ud fra denne Forudsætning – der blive antaget; men om dette vilde bidrage til at fremme dets Antagelse i Norge, vilde beroe paa Momenter, som ikke med nogen Sikkerhed lade sig forudsee, navnlig paa Beskaffenheden af den stedfundne Discussion og det Stemmeantal, hvormed Forslaget i hvert af Kamrene var gaaet igjennem. Jeg er dog tilbøielig til at ansee det sandsynligst, at Forslagets Antagelse i Sverrig i 1870 vilde forøge Udsigten til dets Antagelse i Norge i 1871; men sikker derpaa er jeg ingenlunde. Omvendt skulde det synes, som om den Omstændighed, at Svenskerne med Flid give det Norske Storthing Anledning til at udtale sig først, med Rimelighed kan ventes opfattet som et Beviis paa, at det er Svenskerne heelt ligegyldigt, enten der kommer noget ud af Sagen eller ikke, og saaledes antagelig vil bidrage til at formindske Betænelighederne, eller idetmindste een Betænelighed, mod Forslagets Forkastelse i Norge; men paa den anden Side er jeg ikke vis paa, om ikke den Omstændighed, at Svenskerne sees at appreciere Forslaget ganske lidet, just tør bidrage til at give Nordmændene Appetit paa det. Min Forstand staaer derfor stille om hvad der her er bedst, og jeg vover, som Følge heraf, ikke at give nogetsomhelst Raad enten i den ene eller den anden Retning.

For Øvrigt vil Du i «Morgenbladet» have bemærket en Opsats, som omsidder paa en klar og indtrængende Maade tager til Gjenmæle mod den Sverdrupske Presses Maade at omtale Revisionssagen paa. Til directe Forsvar for det hvilende Forslag er det mig bekjendt, at Professor Aschehoug med det Allerførste vil optræde, og jeg er ikke uden Haab om, at den gode Sag ogsaa skal finde Forsvar fra andet Hold. Jeg vover derfor endnu at ansee det som Noget, der ikke kan betragtes som afgjort, at «Aftenbladet», «Dagbladet» og deres Consorter ville komme til at triumfere til Slutning, ialfald naar man ikke vil betragte det som vunden Sag for dem, at Forslaget ikke opnaer kvalificeret, om end simpel, Pluralitet i Thinget.

Hoslagt følger Afskrift af mit Brev til Hans Majestæt af idag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av siffertelegram, datert 18. nov. 1869 kl. 14.30.]

Modtaget Dit Brev femtende. Seet Kongen, som vil overveie og paa Løverdag vælge det ene eller andet Alternativ. Mere med Posten.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18. Novbr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg har just sendt Dig et Telegram i Chiffre, heelt korteligt, men som jeg dog haaber, forstaaeligt. Jeg fik igaar Aften Dit kjære Brev af den 15de. Jubilæet kom da som Juleqvelden paa Kjærringa; men det var dog *vel*, at det blev fremtvunget; thi det er en sjælden Begivenhed, og det er godt at faae en Anledning til at vise Paaskjønnelse for Landets betragtelige Mænd. Statsraad Riddervold er en heelstøbt Personlighed, han er sammenvoxet med Storting og med Regjering, og nyder Anseelse i det hele Land. Siden Du i Dit Brev til mig optog en tidligere Tanke om det blaae Baand, og uden at gjøre et bestemt Valg mellem dette og Guldmedaillen, der visselig er en sær Udmærkelse, har ligesom iagttaget en svævende Stilling mellem begge Alternativer, har jeg anset mig berettiget eller opfordret til at raadspørge min egen Følelse om hvad der ved denne Leilighed skulde være det heldigste. Biskop Arup fik nyligen Guldmedaillen og paa *selve Jubeldagen*. Riddervold skulde ogsaa faae den, men paa Grund af Omstændighederne vilde den komme *efter* Dagen. Heri blev altsaa – tilfældigen – noget mindre for *Den* som er mere, og det forefalder mig derfor, at det skulde være heldigt, istedetfor en Repetition – og denne lidt ufuldstændig – af hvad der blev gjort for Biskopen, at finde en anden Maade for Paaskjønnelsen af Statsraad Riddervold. Just fordi – som Du siger – ingen Mand i vort Land vilde egne sig mere til den Udmærkelse, der ligger i det blaae Baand, end Statsraad Riddervold, synes jeg Leiligheden burde benyttes, *just nu*, hvor det gjælder en Paaskjønnelse ikke en Aftakkelse. Og giver Kongen Ham Seraphimer Ordenen, er det ligesom en Indgivelse af Kongen *selv*, – udenfor Statsraadets Paavirkning –, der just som saadan vil gjøre Virkning paa Almeenheden. – Lad ham, naar han ender sin offentlige Virksomhed, faae Guldmedaillen som et Vidnesbyrd om at han ogsaa har plukket

Borgerdaadens skønneste Blomst. Min Følelse er altsaa den, at vil Kongen give det blaae Baand, saa vilde dette være smukkeste, og med denne Følelse gik jeg ogsaa i Formiddag op til Kongen. H.M. sagde mig strax, at Han havde faaet Dit Brev, og jeg gav Ham de i Dit Brev *til mig* indeholdte Oplysninger om Grunden til den Tvivl, som raadede med Hensyn til Jubilæets virkelige Tidspunkt. Kongen var særdeles vel stemt for at vise Riddervold sin Paaskjønnelse, og da jeg, paa samme Tid som jeg erkjendte det meget passende i Tildelingen af Guldmedaillen, dog tog mig den Frihed at fremkaste det Spørgsmaal for H.M., om ikke her endnu bedre kunde blive Tale om det blaae Baand, slog dette an paa Kongen, og Han sagde, at Han vilde herom tale med Excellencen Sparre, der som Du veed er Ordens-Cantsler. Medens jeg var der, lod Kongen sende Bud, at Grev Sparre skulde komme op til Ham imorgen. Kongen vilde da til paa Løverdag – vi skulle da have Statsraad Kl. 11 – bestemme sig for Valget af de tvende Alternativer, og Han bemærkede, at siden Anerkjendelsen ikke havde kunnet tildeles paa selve Jubeldagen, laae der ingen Vægt paa, om det skeede en Dag før eller senere. Vi faae nu see, hvad som bestemmes; og det Heldige er her, at begge Dele er gode, skjønt det Blaae er det bedste. Vi faae da beholde Tingen for os selv, om det andet Alternativ bliver valgt. Kongen saae idag meget bedre ud. Han er bleven af med sin spanske Flue, og Huden er allerede lægt; men der er endnu en Fortættelse i Næsens Sliim Organer, mod hvilken Han anvender Indsprøitning.

Statsraad Helliesen har desværre faaet Efterretning om at en Forværrelse er gjenindtraadt i Brigade Læge Petersens tilstand, og at der formodentlig ingen Bedring mere er at vente. Jeg har meddeelt Collegerne Indholdet af Dit sidste Brev, og vi bede Dig om at frembære vore Lykønskninger til Jubelmanden.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 20. nov. 1869.]

MODTAGET BREV FRA FALSEN SOM SAMTYKKER. KONGEN ER UNDERRETTET.
NÆRMERE MED POSTEN.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Novbr. 1869.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Skrivelse af idag til Hans Majestæt og, til bedre Forstaaelse deraf, tillige Afskrift af Amtmand Falsens Brev til mig af 16de d. M. Du vil deraf bemærke, at jeg holder fast paa, at Statsraad Møinichens Afskedigelse og Amtmand Falsens Udnævnelse til Statsraad bør foregaae jo før jo heller og helst strax efterat Indstillingen om den første er indkommen til Stokholm. Foruden at Møinichen insisterer paa, at det med Hensyn til ham siden Februar Maaned existerende Provisorium snarest muligt maa ophøre, fordi det trykker ham mere jo længre det varer, kunde jeg heller ikke ansee det klogt at tabe en eneste Dag med Hensyn til Udnævnelser af den nye Statsraad. Erfaring har lært os, hvorledes det hartad er umuligt at holde Spørgsmaal om saadanne Udnævnelser udenfor den offentlige Discussion. Hvad Falsens Udnævnelse angaaer, ere vi imidlertid paa god Vei til at faae den istand, uden at Publicum har, eller endog blot har foregivet at have, noget Nys derom; men dette er kun under den Forudsætning, at vi skynde os med den. Varer det blot nogle Dage længer, er jeg beredt paa at see den bebudet, critiseret og selvfølgelig condemneret af hele den slyngelagtige Deel af Pressen. Altsaa – lad den komme til at foregaae jo før jo heller. Møinichen leverede mig sin Afskedsansøgning idag, det vil sige Løverdag. Ved at samles til dens Behandling i extraordinairt Statsraad paa Mandag, istedetfor at udsætte dermed til det ordinaire Statsraadsmøde paa Tiirsdag, vilde vi blot vinde een Dag og derhos udsætte os for at vække en Opsigt, som vi ønske at undgaae. Men paa Tiirsdag eller senest Onsdag skal Indstillingen komme til at afgaae herfra, og den vil følgelig være i Stokholm Torsdag eller senest Fredag Aften, dog sandsynligst den førstnævnte Dag. Det skulde i mine Tanker være særdeles ønskeligt, om Sagen i sin Heelhed kunde blive afgjort i Stokholm inden Udløbet af den samme Uge.

Jeg har i mit Brev til Kongen sagt, at Møinichen er villig til, om Kongen saa bestemmer, efter sin Afskedigelse at vedblive i sin Function indtil Falsen kan overtage sin nye Stilling. Jeg maa dog bemærke, at Møinichen, efter hvad han har sagt mig, gjør dette nødigt, da han er hjertelig træt og længes efter Roe. Jeg er derfor saa smaat betænkt paa et andet Expedient, hvorom, i Tilfælde, mere siden.

Jeg takker for dit venlige Brev af den 15de. Jeg har specielt mærket mig hvad Du skriver om Sagen «Jørstad contra Borderud», hvilken Du antar det hensigtsmessigst at forlige derhen, at begge faae Olafs-Ordenen. Møinichen har netop i disse Dage faaet et Brev fra Helliessen om samme Sag, hvoraf det fremgaaer, at Helliessen anseer det rigtigst at forlige den paa den maade, at Ingen af Parterne faae Olafs-Ordenen. Møinichen vil nu oppebie den forventede nye Forestilling fra Amtmand Sibbern, og saa skulle vi tage Sagen under Overveielse i Raadet paa bedste Maade.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 20. nov. 1869 kl. 14.15.]

Alle med Designationer 5., 9., 12. og to Designationer 15. indkomne Sager bifaldende afgjorte idag. Til Postmester Sarpsborg udnævnt Capitaine Lieutenant Petersen. Borgerdaadsmedaillen i Guld tildeelt Statsraad Riddervold. Kongen har selv i Telegram underrettet ham herom. Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Novbr. 1869.

Kjære Ven! I Hast nogle Ord førend jeg begiver mig til en Middag hos Statsraad Bretteville i Anledning af at hans Søn er bleven forlovet.

Jeg har idag skrevet til Amtmand Falsen og meddeelt ham, at jeg har underrettet Hans Majestæt om, at han er villig til at indtræde i Statsraadet, og at jeg ikke betvivler Opfyldelsen af hans Ønske om at begynde sin nye Virksomhed som Bestyrer af Justitsdepartementet og at der skal blive draget Omsorg for, at hans Udnævnelse til Statsraad

bliver ledsaget af noget Tillæg, der tilstrækkelig antyder, at det ikke er Meningen at jage ham hovedkuls fra Sogn. Derimod har jeg tillige meddeelt ham, at jeg ikke har seet mig istand til at understøtte hans Ønske om, at der med hans Udnævnelse skulde forholdes saaledes, at det ikke blev offentlig bekjendt, at han skulde forlade sin nuværende Stilling, førend ved den Tid, at han drog afsted hid. Jeg har forklaret ham Hindringerne herfor og sagt, at han maa holde sig forberedt paa, at blive udnævnt med det Allerførste, idet Møinichens Afskedsansøgning vil blive foredraget her imorgen. Jeg har tillige forklaret ham, at Møinichen ikke vil have Noget at indvende mod at vedblive at fungere efter sin Afskedigelse, indtil Falsen kan overtage sin nye Stilling, medens han derimod levende insisterer paa, at der ikke maa blive længer udsat med hans Afskedigelse. Med Hensyn til Møinichens Villighed til at vicariere i den fornødne Tid efter sin Afskedigelse har jeg idag sonderet ham nøie, og jeg har derved gjort samme Erfaring som Bretteville, der ogsaa har haft en Samtale med ham derom, at han i *Grunden* ikke har Noget imod denne ordning, maaskee endog ønsker den. Hvad jeg i mit sidste Brev skrev derom bortfalder altsaa.

Imorgen skal sagen blive behandlet her i Statsraadet og med Posten imorgen skal Du høre mere fra mig.

Jeg gjør selvfølgelig Regning paa, at hvad jeg, efter Overlæg med mine her værende Colleger, allerede i mit første Brev til Falsen stillede ham i Udsigt, nemlig at han skal faae Lov at begynde med Justitsdepartementet, bliver opfyldt. Og dernæst anholder jeg indstændig om, at Sagen, saa snart Indstillingen om Møinichens Afsked kommer til Stokholm, bliver afgjort i sin Heelhed saa snart som Omstændighederne paa nogen Maade tillade; thi jeg mærker allerede, at der er Noget i Luften her, som tyder hen paa, at der vil blive nye Gjætninger om hvem der skal blive Statsraad, og Fanden kan staae i det, saa at Gjætningen slumper til at gaae i det rette Spoer, og at vi en vakker Dag see Falsens Candidatur baade ommeldt og critiseret i Aviserne.

Vær takket for dit venlige Brev af den 18de, hvis Indhold for Øvrigt, da jeg modtog det, allerede i Resultatet var bleven nærmere berigtiget ved dit Telegram af den 20de, der udviste, at Hans Majestæt havde bestemt sig for Borgerdaadsmedaillen i Guld.

Undskyld det synlige Hastværk i dette Brev [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20de Novbr. 1869.

Kjære Ven,

Da vi i Formiddag kom op i Statsraadet, tog Kongen mig tilside og sagde mig, at det var bedst, at Han gav Statsraad Riddervold Guldmedaillen, og da det andet Alternativ fra min Side allene havde kunnet fremkastes *som et Vink*, fandt jeg naturligviis, at der ikke var nogen Anledning til at gjøre yderligere Forestillinger. Jeg vilde ikke engang begjære nogen yderligere Forklaring, og veed saaledes intet; men jeg maa antage at Exc. Sparre maaskee har fremhævet en eller anden Betænkelighed. Som jeg yttrede i mit sidste Brev, beholde vi altsaa for os selv, hvad som underhaanden har passeret; men i mit Inderste har jeg dog en Fornemmelse af, at det vilde have været smukt, om det givne Vink var blevet fulgt. I den Protocol, som afsendes imorgen, vil Du finde Resolutionen; men H.M. skrev selv efter Statsraadets Slutning Telegrammet til Statsraad Riddervold, hvorved Han underrettede ham om, at Han havde tildeelt ham Guldmedaillen.

Der var ikke fra noget Hold nogen Tvivl med Hensyn til Daaes Udnævnelse til Bibliothekar. Hvad Statsraad Birch Reichenwalds Udnævnelse til Sorenskriver angaaer, da syntes H.M. at have den Fornemmelse, at det var en meget underordnet Post i Forhold til den Stilling som B.R. før havde indchaft, og Han faldt ligesom hen i Tanker. Men til Slutningen sagde Han, at der ikke var andet at gjøre, og Han bifaldt saaledes Indstillingen.

H.M. syntes jeg idag var endnu bedre og Stemmen var ogsaa klarere, end da jeg sidst saae Ham. Just da vi kom ud i Forværelset, fik jeg Dit Telegram om Falsens Samtykke, og jeg gik da atter ind til Kongen, som just havde modtaget lignende Underretning. Han yttrede da, at Falsens Udnævnelse vilde have at foregaae med det første; men foreløbigen afventer Han Dit Brev, hvortil naturligviis kommer, at Statsraad Møinichen først maa have Afsked, hvorom han vel kommer til at ansøge.

Tak for Dit kjære Brev af den 17de November, som jeg maa forbeholde mig nærmere at besvare, da Posttiden nu er inde og jeg i al Fart maa afslutte disse Linier.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21de Novbr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg forbeholdt mig i mit Brev af igaar nærmere at svare paa Dit venlige Brev af den 17de dennes. Det har glædet mig at høre, at et vigtigt Skridt allerede er gjort for Tilveiebringelse af en provisorisk Anordning til Beskyttelse for Hjemfiskerne på Søndmøre mod Skøiterne, og man faaer nu see af de indkommende Erklæringer, hvorledes Forestillingerne herom komme til at gestalte sig blandt de Mænd, der ere blevne adspurgte. – Efter det høist ringe Skjøn, jeg kan have, forekommer det mig meget klogt at den provisoriske Anordning paatænkes affattet i de af Dig antydede korte men paa samme Tid indgribende Omrids, thi en slig Bestemmelse vil just, med den Anvendelse der kan gives samme af en Mand med Tact og Kjendskab, være egnet til at faac den Elasticitet, som for nye og uvante Forholde er saa ønskelig.

Jeg er ganske enig med Dig i, at de forskjellige Eventualiteter ere saa uoverskuelige, at det ikke lader sig gjøre at komme til en *bestemt Mening* om hvad som skulde være ønskeligst med Hensyn til den blivende Gang af de Forhandlings-Stadier, hvorigjennem Unionsforslaget har at passere. Du siger derfor, at Du omsider er kommen til det Resultat, at det er bedst at overlade til den Svenske Rigsdag at handle ganske efter sin egen Indskydelse, uden at paavirke den i nogen Maade. Herved maa dog erindres, at efter den Svenske Rgfs. § 87 kan en Udsættelse af et Grundlovsforslag, der foreligger til Behandling, ikke finde Sted uden *Kongens* og Rigsdagens samstemmige Beslutning. Det beroer altsaa paa Konge og Rigsdag i Forening at bevirke Udsættelsen, og naar Kongen har fremsat Forslaget ligger det nær at forudsætte, at Han ogsaa er bedst istand til at bedømme de Omstændigheder, der have Indflydelse paa Spørgsmaalet om Udsættelse, eller med andre Ord at Initiativet i denne Henseende maa ventes af Regjeringen. Rigsdagen kan naturligviis begjære Sagen udsat, om end intet Forslag i denne Henseende kommer fra Kongen; men det sandsynlige er dog at i saadant Fald den lader Sagen gaae sin jevne Gang til Behandling og Afgjørelse, med den Følelse, at, for et modsat Tilfælde, vilde Kongen have givet dem et Vink. Jeg har ikke talt nærmere med De Geer om Detailler, men jeg kan tænke mig Mueligheden af, i Tilfælde af at Udsættelse ansees ønskeligst, at selve Throntalen vil benyttes til Meddelelse af dette Vink for Rigsdagen. Jeg troer, altsaa, at den Svenske Regjering vil søge at opgjøre sig en

bestemt Mening med Hensyn til det Alternativ, som bør vælges, og et Beviis herpaa er ogsaa De Geers Henvendelse til Dig, hvorom Du nævner i Dit sidste Brev. Intet er mere loyalt, end at de Svenske spørge os *underhaanden* om hvad vi troe skulde være tjenligst, og flere Svenske Statsraader, f.Ex. Ugglas og Carlson, have samtalsviis henkastet for mig Spørgsmaal om, hvad som skulde ansees bedst. Herpaa kan nu svares – det er sandt – saaledes som Du gjør i Dit Brev; men, som oven nævnt, maa vel den Svenske Regjering for sit Vedkommende opgjøre sin Hu, og turde vel derfor ønske en mere bestemt Veiledning end hvad som ligger i den Erklæring, at man ikke kan see, til hvilken Side Vægtskaalen hælder. Tænk paa det Hele igjen, Du kjære Ven! Jeg seer jo nok det Moment af indgribende Indflydelse, der vil ligge i den Svenske Rigsdags Antagelse af Forslaget i 1870; men hvormeget jeg end af dyb og inderlig Interesse ønsker Forslagets fælleds og sluttelige Antagelse, vilde jeg dog gjerne, at intet Hensyn af Tryk skulde gjøre sig gjældende for os; thi *fri og god* Villie vil blive et velsignende Element for Fremtiden. Man vil maaskee ogsaa hos os paaskjønne den Hensynsfuldhed der lader Svenskerne vente, og som – hvad som af Dig ogsaa er paapeget – vidner om at de selv ikke ere saa særdeles angelegne for Forslaget. Hertil kommer at man sætter *saa meget* paa Spil, om Forslaget her antages i 1870, og det derefter *forkastes af Stortinget*. Venter man *her*, faae vi ogsaa Anledning til under næste Aar at see Udfaldet af Valgene til Stortinget og maaskee kommer Forslaget under Discussion ved Valgene. Viser Stemningen sig da hos os ugunstig for Forslaget, vil det maaskee ikke være saa vanskeligt, naar først Forslaget her er blevet udsat i 1870, at faae Afgjørelsen i Sverige videre udsat indtil efter Stortingets Beslutning, og er det Forslagets Skjæbne at blive forkastet i Norge, troer jeg for Unionsstemningens Skyld, der dog i det længste bør bevares, at det er bedst, at det ikke først her er blevet antaget.

Jeg har med Fornøielse læst den Artikel Du paapeger i Morgenbladet, blot at den havde været holdt i en lidt mindre polemisk Tone.

Det har ogsaa været mig kjært at see af Afskriften af Din underdanige Indberetning til Kongen, at Statsraad Broch slutter sig til H.Ms. Ønske om Admiralens Deeltagelse i den omhandlede Committee.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Novbr. 1869.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrifter af mine to Breve af idag til Hans Majestæt, det ene om Statsraad Møinichens Afskedigelse og Amtmand Falsens Udnævnelse til Statsraad og hvad dermed staaer i nærmest Forbindelse det andet om den før omskrevne Meddelelse til Stiftamtmand Vogt.

Jeg har i det første Brev hentydet paa, at Hans Majestæt i den Form, som maatte findes passende, bør tilkjendegive sin Tilfredshed med Statsraad Møinichens lange og hæderlige Tjeneste, idet denne i saa høj Grad agtværdige Mand erholder Afsked. Mine her værende Colleger og jeg formene, at St. Olafs-Ordenens Storkors passende vil kunne tildeles ham; og naar jeg ikke specielt har berørt dette i mit Brev til Kongen, er det kun, fordi Initiativet til saadan Naadesbeviisning maaskee helst tages af Kongen selv, hvilket ikke forhindrer, at mundtligt vink af Dig kan gives, om det skulde vise sig, at dertil bliver Anledning. Skulde St. Olafs-Ordenens Storkors ikke her blive benyttet, maatte vel en eller anden velvalgt Udtalelse tilføies i Resolutionen om Afskeden.

Med Afskriften af det hidtil omtalte Brev til Kongen følger tillige Udkast til den Resolution, som det her værende Statsraad har tænkt sig at Kongen skulde afgive om Falsens Udnævnelse og de øvrige Bestemmelser, som i Forbindelse dermed efter Omstændighederne fornødiges. Det er selvfølgelig af Hensyn til disse sidstnævnte Bestemmelser, at vi have fremsendt Udkast til Resolution, paa det at vor Mening om hvorledes Sagen bør ordnes kunde blive saa meget sikkrere forstaaet. Jeg behøver ikke at sige, at Udkastet er paa det Nøieste i hvert enkelt Punct overveiet i det her idag afholdte Statsraad.

Om Indholdet af det andet Brev til Kongen, der angaaer Meddelelsen til Vogt, tænker jeg mig, at Kongen vil tale med Dig og mine tvende andre Colleger i Stokholm. Jeg anbefaler Sagen paa det Bedste til din og deres Understøttelse.

Saasnart Sagen i sin Heelhed er afgjort, – og jeg haaber, at dette vil skee snarest muligt – maa Du vise mig den Velvillie at telegrafere til mig og i Telegrammet navnlig underrette mig om, hvorvidt Møinichen bliver Storkors, hvorvidt Resolutionen om Falsens Udnævnelse med Videre er bleven befulgt in terminis (det sidste for at sætte mig istand til strax at give Falsen en foreløbig Underretning) og endelig om hvorvidt Kongen bifalder Meddelelsen til Vogt.

Jeg takker for dit venlige Brev af den 20de, men jeg faaer ogsaa indskrænke mig til blot at takke derfor; thi jeg er saa træt efter Statsraadmødet i Formiddag og Alt hvad jeg senere har havt at skrive, at jeg ikke vilde aarke mere, selv om Posttiden tillod at opsætte længer med at afsende dette Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Novbr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg har tvende Breve fra Dig – af 20de og 22de November – hvorfor jeg skylder Dig min bedste Tak. Med det første fulgte Afskriften af Din und. Indberetning af 20de til Kongen og af Amtmand Falsens Brev til Dig, og jeg har med Interesse gjort mig bekendt med samme. Amtmand Falsens simple og loyale Ytring, at han modtager Tilbudet, fordi han troer, at «han derved opfylder en Pligt», gjør ham Ære. Det er glædeligt, at Søgningen nu er tilendebragt, ligesom det er tilfredsstillende, at Almeenheden ikke har kunnet ledsage os under denne sidste Søgning. At Falsen faaer sit Ønske opfyldt, hvad Flytning og Departement angaaer, er rimeligt, ligesom det er klogt ikke at støtte hans Ønske hvad Udsættelse af selve Udnævnelserne betræffer. Der skal her blive gjort al Fortgang med Sagens Afgjørelse. Som behandlet i Statsraadmødet i Tirsdags vil Indstillingen formodentlig komme her i Aften, og der kan da blive Spørgsmaal om allerede imorgen tidlig at gaae op til H.M., inden Afholdelsen af det Svenske Statsraad for at faae Sagen afgjort. Siden Statsraad Møinichen nu heller gjerne end ugjerne vil vedblive Bestyrelsen af Finants Dept., bliver altsaa alting holdt i sin jevne Gang indtil den nye Statsraads Ankomst. Den subsidiaire Ordning, som Du antyder i Dit Brev uden at betegne, og som nu forfalder, har jeg tænkt mig vilde have været, at Manthey strax havde taget Finants Dept., og at Du selv havde taget Justits Dept. sammen med Dit nuværende Departement. Længe inden Du modtager disse Linier vil Du have truffet Statsraad Helliesen, som reiste igaaer for at overvære Svigerfaderens Begravelse, og som idag vil komme til Christiania.

Exc. De Geer var igaaer Aften oppe hos mig. Han fortalte mig, at Kongen i Statsraadet i Tirsdags havde sagt, at Han haabede at komme ud i næste Uge. Inden jeg faaer høre nærmere fra Dig, meddeler jeg ikke De Geer den Synsmaade Du i et Brev nyligt har udtalt med Hensyn til

Unionssagens Gang. Sagen kom imidlertid samtalsviis paa Bane mellem os, og da yttrede De Geer, at om dens Afgjørelse her tænkes udsat indtil Rigsdagen 1871 – hvilket han fremdeles ansaae meest forsigtigt – burde saadant skee ved Regjeringens Initiativ gjennem en af Kongen afgivende Skrivelse til Rigsdagen i 1870. At give noget Vink om Udsættelse i selve Throntalen, troede han derimod ikke der vilde være Anledning til. Med Dronningens Helbredelse skal det gaae langsomt, og høist uheldigt var det, at Hendes Majt. maatte foretage den lange Reise efter en saa alvorlig Vrikning af Foden, hvoraf Følgen blev at der indtraadte en betydelig Hovenhed, som først maatte hæves, inden Foden kunde forsynes med en Omgivelse af Gibs.

Vor nye Minister i Berlin afreiste herfra idag efter et Ophold af henved 14 Dage, og det har glædet mig at see, at alle her have viist ham megen Venlighed.

Vi faae vel nu snart den nye Ordning med Morgentrain Kl. 4 fra Arvika, og da ville Breve herfra paa 28 Timer kunne være i Christiania. Dette er da det sidste Tilnærmelses Stadium til den fuldstændige Jernbane, som forhaabentlig om et Aar fra denne Tid vil være i fuld Gang.

Vi have et taaget og tungt Veir, som øver sin trykkende Indflydelse paa mig.

Der falder mig en Tanke ind: Skulde ikke Statsraad Møinichen hædres med St. Olafs Ordenens Storkors? Men maaskee er det rigtigst at hermed udsættes indtil han definitivt forlader Statsraadet ved Ophøret af hans midlertidige Bestyrelse af Finants Departementet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 26. nov. 1869 kl. 13.00.]

(Chiffre) Sagen afgjort idag. Resolutionen om Møinichen lyder: «H.M. bifalder den Norske Regjering's Indstilling, med Bevidnelse af sin Naadigste Tilfredshed med Statsraad Møinichens lange og nidkjære offentlige Tjeneste.» Resolutionen om Falsens Udnævnelse affattet in terminis. Møinichen udnævnt til Storkors af Olafs Ordenen for fortjenstfuld Embedsvirksomhed. Kongen paalagt mig telegrafere, at Han idag med Posten svarer Dig paa Brevet om Vogt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26de Novbr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegrafen underrettet Dig om, at Alt er blevet afgjort saaledes som af Eder foreslaaet. H.M. omtalte Sin Statsraad, der nu skal forlade ham, med den venligste Anerkjendelse, og var saa vel stemt for at give ham det dobbelte Beviis paa Paaskjønnelse, der ligger i Resolutionens Udtryk og i det tildeelte Storkors. Jeg er forvisset om at det vil glæde Statsraad Møinichen at høre dette, og derfor turde Du ogsaa være saa elskværdig at sige ham det. Han kan fra sin nu afsluttede offentlige Bane modtage den Tilfredsstillelse, at vi alle ville bevare ham i Erindringen som en fiin, dannet og ædel Personlighed, og bliver det ham ikke et Savn, at hans Indtægter er blevne indskrænkede, vil han forhaabentlig endnu med Glæde kunne nyde den Fred og Roe, som han nu har opnaaet.

Efter Statsraadet lod Kongen mig blive igjen, og Han oplæste da for mig det Brev, Han havde faaet fra Dig angaaende Vogt. Han syntes ikke at have noget imod, at Du som antydet skrev til Stiftamtmand Vogt; men Han gjentog nu, hvad Han ved foregaaende Leiligheder havde yttret, at Han ingenlunde vilde ansee sig bunden, og for at betegne dette nærmere, vilde Han Selv skrive til Dig idag. Da jeg bemærkede, at det formodentlig vilde være ønskeligt for Dig, i Forbindelse med Falsens Udnævnelse at erfare H.Ms. Tanke med Hensyn til Henvendelsen til Stiftamtmand Vogt, sagde Han, at jeg skulde telegrafere til Dig for at underrette Dig om, at Han idag skriver Dig til.

Kongen saa rask ud, og Hæsheden er næsten borte. Men der er endnu en Fortappelse tilbage, mod hvilken Han fremdeles bruger Medicin og Indaandinger. Han sagde os, at Han allerede havde været ude i Vogn, og i næste Uge faaer Han forhaabentlig Lov til at være ude efter egen Lyst.

Tilgiv dette Hastværks Brev. Men vi have just haft en liden Middag for vor talentfulde Frøken Erika Lie, og det er nu blevet saa seent, at jeg i al Fart har maattet sammenskrive disse Linier, som jeg maa sende her i en Postkasse, da Posthuset allerede er stængt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Novbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg skylder Dig Svar paa dine venlige Breve af den 21de og 25de Novbr., for hvilke begge jeg takker paa det Bedste.

Jeg har gjentagne Gange gennemlæst og overveiet de yderligere Bemærkninger, Du i dit Brev af den 21de fremsætter angaaende Spørgsmaalet, om det er ønskeligt, at Unionsforslaget tages under Afgjørelse paa den Svenske Rigsdag i 1870 eller først i et af de to følgende Aar. Naar et Spørgsmaal fremstiller sig for mig paa een Gang som vigtigt og tvivlsomt, er det mig altid en Lettelse at faae en Samtale derom med Nogen, der forener Interesse for med Indsigt i og fuldt Bekjentskab til den Sag, hvormod der handles. Jeg har derfor ogsaa om den her omspurgte Sag søgt en Samtale med Professor Aschehoug. Han bad, da jeg nævnte Spørgsmaalet for ham, om Betænkningstid og kom saa til mig den følgende Dag. Jeg nævner dette, for at Du kan see, at ogsaa han har skjænket Sagen en alvorlig Overveielse. Hans Mening gaaer ud paa at naar alle Hensyn veies mod hinanden, er han dog tilbøielig til at see en Overvægt paa den Side, paa hvilken ogsaa Du synes at have stillet Dig, nemlig Opsættelse med Forslagets Afgjørelse i Sverrig indtil dets Skjæbne paa det Norske Storting har viist sig. Jeg bøier mig gjerne for denne Mening; thi jeg har – oprigtigt talt – stirret mig træt paa Spørgsmaalet og er derfor dobbelt tilbøielig til at lytte til dem, som see paa det med friskere Øine. Jeg tænker altsaa med Dig og med Aschehoug, at det ialfald er det forsigtigste Standpunkt, vi indtage, naar vi helst see, at Sagens Skjæbne i Norge maa være afgjort, førend den Svenske Rigsdag giver sig ifærd med den i Realiteten, forudsat at dertil, efter Udfaldet i Norge, bliver Anledning. Men medens altsaa Aschehoug og jeg ere enige med Dig saa langt, ere vi begge af den Mening, at det Resultat, som vi efter det Anførte ansee for i og for sig ønskeligt, nemlig at Sagen ikke tages under Afgjørelse paa Rigsdagen i 1870, *ikke maa tilveiebringes ved noget Skridt fra den Svenske Regjerings Side*. Jeg sigter herved til hvad Du antydede som en Formodning i dit Brev af den 21de, nemlig at Regjeringen, i Tilfælde, kunde ville i Throntalen ved Aabningen af førstkomende Rigsdag tilkjendegive sin Mening om Spørgsmaalet, og til hvad Du forklarer i dit Brev af den 25de, nemlig at De Geer for Dig havde yttret, at han ansaae det for en passende Fremgangsmaade, at Kongen afgav en Skrivelse til Rigsdagen i 1870, hvori han tilraadete Udsættelsen. Da jeg havde min Samtale med Aschehoug, havde jeg endnu ikke

modtaget dit sidstnævnte Brev, og vi vare begge enige om, at det Alternativ, vi derfor allene kunde have for Øie, nemlig Sagens Omtale i Throntalen i Retning af at tilraade Udsættelse vilde være høist uheldigt. Men de samme Grunde, som bevægede os til at antage dette, maae ogsaa, om de holde Prøve, føre til, at det er ligesaa lidet ønskeligt, at Regjeringen griber Initiativet ved en Kongelig Skrivelse til Regjeringen. Hvad enten nemlig Initiativet tages i den ene eller den anden af disse to Former, saa vil – saa er vor Mening – den Omstændighed i og for sig, at det af Regjeringen bliver taget, drage efter sig en høist beklagelig Opfatning i Norge af Bevæggrundene til dette Skridt. Det Første, som man vil lægge deri, er, at Kongen eller hans Svenske Regjering betragter Forslaget som dødsdømt i Norge. Oppositions-Aviserne ville istemme et Jubelskrig og sige, at Regjeringen selv har faaet Øinene op for, at Forslaget i Norge ikke har Andet at vente sig end Dødsdom, og derfor allerede for at undgaae unyttig Tidsspilde for den Svenske Rigsdag har tilraadet den ikke at befatte sig med Forslaget. Det Næste, som man vil sige, er, at Regjeringen har indseet, at Forslaget altid er godt nok for Sverrig, hvis det blot er godt nok for Norge, med andre Ord indseet, at det er paa Antagelsen i Norge, at det kommer an, siden Antagelsen i Sverrig efter Forslagets egen Beskaffenhed maatte være selvfølgelig. Aschehoug og jeg ere derfor af den Mening, at hvad man end anseer for Ønskeligt i Henseende til Resultatet, saa er det aabenbart ikke ønskeligt, at dette Resultat tilveiebringes ved nogensomhelst synlig Indvirkning af den Svenske Regjering. Bedre at lade Sagen plat gaae sin Gang, uden Hensyn til Resultatet, end at det bliver synbart, at Regjeringen har havt sin Finger med i Spillet. Al Fordelen af, at den Svenske Rigsdag besluttede sig til at opsætte Sagens Behandling til 1871 eller 1872, vil desuden i det Væsentlige fortabes, naar det ikke seer ud som om Rigsdagen er kommet til dette Resultat af sig selv. Kun naar det er Rigsdagen selv, der proprio motu beslutter sig til at udsætte Behandlingen, vil man heri kunne see de to Ting, der begge have sin Fordeel, nemlig at Rigsdagen ikke selv har nogen synderlig Appetit paa Forslaget og at den har den «Granlagenhet» at ville overlade til Nordmændene at udtale sig først. Er det derimod Regjeringen, der tager Initiativet, vil man deri allene see et politisk Skaktræk og forklare det som i det Foregaaende antydet. Til disse Bemærkninger faaer jeg indskrænke mig idag, forbeholdende mig flere, naar jeg igjen maatte have faaet Noget fra Dig om Spørgsmaalet, om hvilket det vel lader sig gjøre endnu i nogen

Tid at tænke og tale i Mag, siden Rigsdagen ikke træder sammen førend den 15de Januar.

Tak for dit Telegram af i Fredags. Jeg er meget spændt paa hvad Kongens Brev til mig i den bevidste Anledning vil vise sig at indeholde. Er det afgaaet i Fredags, skulde jeg have det allerede i Aften.

Helliesen var paa Gjennemreisen her ind om Stiftsgaarden, men traf mig ikke, da jeg var ude til Middag. Han lod sige, at han haabede at skulle kunne se indom mig paa Tilbagereisen til Stockholm.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. December 1869.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften – den siste Gang Posten under Vinterens Løb udleveres om Aftenen – Dit venlige Brev af den 28de November, hvori Du meddeler mig Udfaldet af Dine fornyede Overveielser med Hensyn til Spørgsmaalet om det ønskelige Tidspunkt for Unionsforslagets Behandling af den Svenske Rigsdag, og medens Du slutter Dig til den Tanke, at «det ialfald er det forsigtigste Standpunkt vi indtage, naar vi helst see, at Sagens Skjæbne i Norge maa være afgjort førend den Svenske Rigsdag giver sig ifærd med den i Realiteten, forudsat at dertil, efter Udfaldet i Norge, bliver Anledning», er Du af den Mening, at et saadant Resultat «ikke maa tilveiebringes ved noget Skridt fra den Svenske Regjerings Side». Du betegner nærmere i den senere Deel af Dit Brev den uheldige Opfatning, et saadant Skridt – det være sig gennem Throntale eller Kongelig Skrivelse – kunde lede til i Norge. Jeg vil ikke undlade, naar jeg atter kommer til at samtale med De Geer om denne Sag, at anvende Vægten af de Bemærkninger, der findes i Dit Brev. Jeg tvivler ikke paa, at Du er opmærksom paa den Omstændighed, at det kun er med Kongens og Rigsdagens fælleds Samtykke at en Udsættelse af et Grundlovsforslag kan finde Sted, og at ogsaa saaledes – naar ikke særegne Hensyn gjøre sig gjældende – det i Almindelighed nærmest maa ventes, at Initiativet tages fra Regjeringens Side, naar Udsættelse maatte ønskes af Forslag, denne selv har frembragt. Man bebreider her ofte Regjeringen for Mangel paa Initiativ, og Undladelsen heraf ved denne Leilighed skulde kunne lede til at Rigsdagen i 1870, naar den ikke i sædvanlig Form var preveneret, gav sig ifærd med Sagens Behandling og Afgjørelse. Da det dog her gjælder, at Initiativet ikke bliver synbart,

synes mig dog, at den Udvei tilbagestaaer, at De Geer selv kan *underhaanden* lade forstaae, at en Udsættelse vilde være ønskelig, og at om Initiativet hertil tages fra Rigsdagens Side vil det blive bifaldt af Kongen. Et Forslag herom turde saaledes kunne foranlediges fremsat i selve Kamrene, og under Discussionen, som overværes af Statsraadets Medlemmer, ville disse have Anledning til at udtale sig til Fordeel for samme. Som Du selv siger, er der endnu god Tid til at tænke paa Sagen og naar jeg ved Leilighed faaer høre hvad De Geer tænker, skal jeg underrette dig derom.

Statsraad Møinichen har haft den Godhed at underrette mig om, at efterat han havde faaet den fornyede Forestilling fra Amtmanden i Smaalehnene om Olafs Orden for Foged Jørstad havde saavel dette Anliggende som det andet lignende betræffende Overtoldbetjent Borderud paany været omhandlet i Statsraadet, og at Resultatet var blevet, at man, med Anerkjendelse af begge disse Mænds under deres lange Embedstid udviiste hæderlige og retsindige Færd og uanseet at man foreløbigen havde udtalt sig for Borderud (medens man havde tabt af Minde Sagen om Jørstad, der dog ikke godt kunde stilles efter ham) fandt afgjørende Betæneligheder ved at virke for Deres Benaadning med Olafs Ordenen. Med den Bemærkning, at Du ogsaa agtede at tilskrive mig, tillægger han, at han for sin Part har været i Tvivl om hvorvidt dette Resultat virkelig er det rette; men naar han alligevel har sluttet sig til sine Collegers Mening, saa er det især fordi han erkjender den store Vægt af den Betragtning, at Antallet af forestaaende Jubilæer er stort nok til at kunne indgive en Smule Frygt for Conseqventserne, som man i disse og snart forudseelige lignende Tilfælde gav efter for Paatrykningen.

Det er ingenlunde min Mening at foranledige nogen ny Discussion om denne Sag, der saaledes nu er afgjort. Jeg vil blot bemærke, at saavidt min Erindring strækker, har der tidligere ved Jubilæer – dog med Undtagelse af Sorenskriver Ellefsens – være givet en offentlig Paaskjønnelse, det være sig Orden eller Medaille, og den Omstændighed, at der kommer Tvende saa nær hinanden, eller at der er Udsigt til endnu flere, forekommer mig ikke at være tilstrækkelig Grund for at afvige fra en Sædvane, som er smuk, fordi den vidner om Styrelsens Deeltagelse i en sjælden og høitidelig Begivenhed. – Det er næsten, som Almeenheden venter saadant; og skeer der intet, vil Skylden lægges paa vedkommende overordnede Mellemed, som forudsættes at have for-

sømt at henlede Styrelsens Opmærksomhed derpaa. Jeg synes der er Grund til at imødekomme en Overøvrigheds Forestilling i denne Henseende, naar den forresten *er grundet*, saameget mere som han aldrig kan faae Anledning til at faae den forelagt for Kongen, naar Regjeringen dertil ikke tager noget Hensyn. Overtoldbetjent Mosling blev Ridder i 1866 under lignende Omstændigheder, og fra Smaalehnene kan der ikke have været stor Begjæring om Ordener, da saavidt jeg veed ingen civil underordnet Embedsmand, – undtagen Sorenskriver Bing der nok ogsaa fik sin Orden i Anledning af et Jubilæum – har Olafs Ordenen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste December 1869.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit Brev af den 26de Novbr. Jeg har sagt Møinichen hvad Du beretter om Hans Majestæts bevaagne Stemning for ham i Afskedigelsens Øieblik, og dette glædede ham synligt. Hans Majestæts Brev, som jeg modtog i Søndags Aftes, indeholdt vistnok, at Han ikke vilde modsætte sig, at jeg skrev til Vogt; men ligesom Brevet i det Hele udviste, at Han ikke saae dette gerne, saaledes var deri navnlig accentueret, at Han ikke allene selv vilde ansees ganske fri og ubunden ved en blivende Vacance i Statsraadet *men at Han heller ikke kunde samtykke i, at Statsraadet ansaaes at have paadraget sig nogen Forbindlighed for kommende Eventualiteter*. Under disse Omstændigheder kom vi i Statsraadet igaar, efter at have taget Kongens Brev under Overveielse, til det Resultat, at vi vilde handle rettest og hæderligst ved ganske at opgive Tanken om nogen Meddelelse til Vogt. Jeg har herom underrettet Hans Majestæt i Brev af idag, hvoraf jeg senere skal sende Dig Afskrift. Naar den Anskuelse, jeg har næret og forfægtet, ikke kommer til Udførelse, er jeg, som Du veed, jevnlig tilbøielig til at anvende Statsraad Vogts Mundheld: «Gud veed hvad det er godt for.» Jeg vil ogsaa slutte mine Betragtninger over Spørgsmaalet om en Forklaring til Stiftamtmand Vogt med denne Phrase, skjønt jeg ikke kan nægte, at det stiller sig for mig som om en Meddelelse til ham vilde have været passende og tjenlig. Men hvem af os kan i Grunden med nogen Sikkerhed bedømme hvad der er det tjenligste, naar der handles om Spørgsmaal, der beroe paa fremtidige Eventualiteter? Hvorom Alting er, saa er Statsraads-Krisen, om jeg her maa benytte dette Udtryk,

lykkeligviis nu forbi. Den Mand, vi have faaet ind i Statsraadet, er ialfald en Mand af anerkjendt fast og hæderlig Charakter, og dette er en Sag af ikke ringe Betydning.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die December 1869.

Kjære Ven! Hoslagt følger den i mit Brev af igaar omtalte Afskrift af mit Brev til Hans Majestæt. Af Høistsammes Brev til mig af 26de Novbr. skal jeg her anføre de Tirader, som især vare de afgjørende for mine Colleger og mig ved vor Beslutning om at opgive Ideen om at tilskrive Vogt:

«Hvad du talar om bref til Vogt så må det gå an på det af dig föreslagna sättet dock vill jag icke anse mig bunden af din skrivelse till honom *ej heller bör regeringen anse sig tvungen deraf att föreslå honom för mig i nästa vacance, som möjligen kan inträffa.* Jag anser mig behöfva äga fullt fria händer att efter omständigheterna kunna inkalla hvem jag önskar — — — *Således om du vill skriva må detta endast inskränkas som en tanke af statsrådets mening i Christiania nu för detta fall, utan att vidröra kommande eventualiteter.*[»]

Du vil visselig være enig med mig, at det efter disse Udtalelser af Kongen var nødvendigt at opgive Ideen om at skrive til Vogt, naar vi skulde handle som oprigtige og loyale Mænd. Thi en Meddelelse til Vogt som den paatænkte maatte nødvendigt have paadraget os en moralsk Forbindtlighed lige over for ham, en Forbindtlighed, der selvfølgelig ikke vilde have været bundet til nogen anden Betingelse end den, at der i Mellemtiden ikke var indtruffet Noget i hans offentlige Optræden, der kunde siges at forandre Forholdet mellem Regjeringen og ham — en i sig selv lidet sandsynlig Eventualitet.

Jeg kan ikke befrie mig for en Følelse af Bekymring over den Stilling, hvori Regjeringen er kommen til Stiftamtmand Vogt. Han sagde Ja til at gaae ind i Unionscomiteen og har baaret og skal fremdeles bære sin Andeel af den Byrde og det Ansvar, som har fulgt og fremdeles vil følge af denne Stilling. Falsen sagde derimod tvært Nei, og dog kaldes den sidste og ikke den første til Medlem af Kongens Raad, uden at der herom gjøres nogen Forklaring. Det kan ikke forundre mig, om Regjeringen, idetmindste i Vogts Øine, vil staae som den, der glemmer

beviste Tjenester. Paa den anden Side vilde det være ubilligt at nægte, at de Hensyn, som have ledet Kongen, fra et almindeligt Standpunkt have sin store Betydning. Jeg troer dog fremdeles, at de Grunde, som talte for en *særegen* Forholdsregel *i dette Tilfælde*, vare overveiende, medens jeg i al Beskedenhed gjentager, at vi her have for os et af de Spørgsmaal, til hvis *sikkre* Bedømmelse der vilde udkræves en Underviisning, som desværre ikke staaer til at erholde, nemlig Fremtidens. Hvorom Alting er, saa er Sagen nu afgjort, og det er vel bedst, at Du ikke omtaler for Kongen den Meddelelse jeg her har gjort Dig, og navnlig ikke hvad jeg har meddeelt af Høistsammes Brev. Det vilde være unyttigt og kunde maaskee afstedkomme Misforstaaelse.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 4. des. 1869 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 19., 23., 26., 30. November indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller sendes imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Decbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dit Brev af den 1ste. Det forholder sig rigtigt, som Du efter Brev fra Møinichen bemærker, at det mellem ham og mig var bleven omtalt, at vi begge skulde skrive til Dig angaaende Spørgsmaalet om Ridderkors for Jørstad og Borderud; men jeg maa dog gjøre opmærksom paa, at jeg ved den Leilighed yttrede, hvad der formeentlig ogsaa vil fremgaae af Møinichens Brev, at jeg ikke kunde love at skrive før om nogle Dage og at det derfor gjensidigt blev forudsat, at Møinichen skulde skrive først. Dette hindrer ikke, at jeg selvfølgelig har at bede om Tilgivelse for, at den hele Sag under de vigtigere og alvorligere Gjenstande, som mine nærmest paafølgende Breve til Dig kom til at omhandle, gik mig af Glemme. Herfor har Du Ret til at være fortrydelig og jeg den Pligt, at bede om Tilgivelse derfor. Men dermed er Opgjøret ogsaa færdigt. Den Beslutning, hvortil vi her kom, er fattet efter bedste Skjøn og efter omhyggelig Overveielse af de

Conseqventser, hvortil den modsatte vilde have ledet. Du har ingen Ret til at være fortrydelig over, at den ikke faldt ud overensstemmende med din Anskuelse. Og lad saa hermed den Sag være glemt.

Jeg har ikke været uopmærksom paa, hvad Du ogsaa i tidligere Breve har udhævet, at Beslutningen om, ikke at foretage Unionssagen til Afgjørelse paa førstkommende Rigsdag, ikke kan fattes af Rigsdagen med den Virkning, at den bliver gyldig uden Kongens Samtykke. Men er der Noget til Hinder for, at den desuagtet kan fattes efter Initiativ, taget inden Rigsdagen selv? behøves der nødvendig, efter Svensk Statskik, at Regjeringen tager Initiativet? Herom vil Du vel senere hen, naar Du faaer talt med De Geer, meddele mig Oplysning. Allerbedst vil det være, om Rigsdagen uden al Paavirkning af Regjeringen beslutter Udsættelse af Sagen og til denne Beslutning begjærer Kongens Samtykke eller – hvad der maaskee i Sverrig er den brugelige Form – begjærer ligefrem Kongens Samtykke til, at Sagen udsættes. Men befrygter man, at Rigsdagen ikke sponte sua vil slaae ind paa denne Vei, saa er det næstbedste, at det skeer ved Regjeringens *usynbare* Paavirkning.

Aschehoug har leveret mig til Gjennemsyn første Afsnit af hvad han kommer til at skrive mod den Dunkerske Bog om Unionsforslaget. Han tænker at lade det indrykke i Morgenbladet under sit Navn og senere at udgive det som Brochure. Indrykkelsen i Morgenbladet skulde – efter hans Mening – begynde omtrent ved Juletid. Du vil læse den med stor Interesse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. December 1869.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dine sidste venlige Breve af 1ste og 3de dennes, det sidste ledsaget af en Gjenpart af Dit und. Brev til H.M. af 1ste December. Jeg blev i Løverdags hindret fra at skrive Dig til, da De Geer om Eftermiddagen kom op til mig, og igaar kom der ligeledes Hindringer iveien, saa at jeg heller ikke da fik udført mit Forsæt at skrive.

Kongen er nu brav i Halsen, og seer stærk og rask ud. Sliimfortættelsen i Næsen er ogsaa bedre, men er dog ikke hævet og vil tage sin Tid. Dronningen er nu bedre, hun har ladet sig flytte ind i sin daglige Salon og seer nu sine Damer, som hun i længere Tid ikke kunde modtage. Den

første af Damerne, som kom ind var Frøken Braunerhielm, da hun kom tilbage fra Besøget hos sine blivende Svigerforældre i Christiania.

Før Statsraadet i Løverdags viiste Kongen mig Dit Brev af 1ste December, hvoraf jeg, som ovennævnt, igaar fik en Afskrift fra Dig. Han gjorde ingen Bemærkning derved; men jeg fik det Indtryk, at det Partie, I havde taget med Hensyn til Spørgsmaalet om en Henvendelse til Stiftamtmand Vogt efter at være blevne bekjendte med Hans Majts. Synsmaade, var Ham tilfredsstillende. Jeg er ogsaa for min Deel enig med Dig i, at, *med de opstillede Betingelser*, var dette det rigtige Valg. Jeg seer af Dit Brev, at Du har Dine Tvivl, om det ikke vilde have været bedre, dersom Omstændighederne havde stillet sig saa, at den paatænkte Meddelelse kunde været gjort. Det er dog, som Du bemærker, et Spørgsmaal hvis rigtige Besvarelse kun Fremtiden kan levere. Hvad end Vogt maa tænke i sit Indre, antager jeg dog, at hans Tanke neppe vil være falden paa en skriftlig Meddelelse, – og der skulde altsaa, naar Du hernæst træffer ham kunne blive Anledning til en mundtlig orienterende Forklaring.

Jeg benyttede De Geers Besøg i Løverdags, for at sætte ham ind i Gangen af dine Betragtninger i Dit Brev af 28de November. Han lagde megen Vægt paa Din Antydning om en blivende Opfatning i Norge, og sagde mig, at han vilde samraade med ledende Mænd med Hensyn til en «modus procedendi», hvorved Initiativ til Udsættelsen kan komme fra Rigsdagen. Han fortalte mig, at han, da han for et Par Maaneder siden var i Upsala, havde truffet Professor Rydin, der selv anseer en Udsættelse for heldigst, og som havde talt med ham om Sagen. Rydin havde været i Tvivl om, hvordan Udsættelsen skulde tilveiebringes, da man ikke har noget Præjudicat for en saadan Forføining, og han heller ikke ansaa Constitutions-Utskottet nærmest opfordret til at bringe Spørgsmaalet om Sagens formelle Behandling paa Banc. Jeg erindrer, at Rydin ved en tidligere Leilighed har sagt mig, at han skulde ansee det betænkeligt for Stemningen her, om Forslaget, efterat være antaget Sverige, forkastes i Norge, og jeg slutter heraf, at han den hele Tid har været stemt for Udsættelse. De Geer bemærkede for mig, at han allerede i sit Foredrag om Unionsforslaget i det combinerede Statsraad af 12 Sept 1868, har antydnet Mueligheden af en Udsættelse paa Rigsdagen i 1870. Han siger nemlig: «Nogen Sikkerhed for at saadant» (Samtidig) «ogsaa nu vil blive Tilfældet, kan ikke beredes, endog om den Udvei i Sverige at udsætte Spørgsmaalets endelige Afgjørelse, som

Rigsdags-Ordningens § 64 frembyder, tages i Beregning.» Man kunde nu vistnok efter en saadan Antydning vente, at Initiativet vilde tages fra Regjeringens Side; men der var dog i Antydningen ogsaa et Opslag til at det toges fra anden Kant.[¹] De Geer var af den Tanke, at den almindelige Troe her i Sverige for Tiden var, at Forslaget ikke var «omtyckt» i Norge, og at det der vilde blive forkastet. Han troede, at Stemningen i Andet Kammer eller navnlig blandt Bønderne, som ved denne Leilighed især ønskede Bevarelsen af det bedste Forhold med Broderriget, var saadan, at disse vilde stemme for hvad der vilde gaae i Norge; og forudsat at Forslaget kom til Afgjørelse paa Rigsdagen i 1870 ansaae han det meget mueligt, at Bønderne, under Indtrykket af den fornævnte Forestilling om at Forslaget vil falde paa Stortinget, vilde stemme for dets Forkastelse, saafremt de ikke fik en betryggende Forvisning om det modsatte. Han tænkte sig derfor som mueligt, at alle de, – hvis Antal dog ikke vilde være overveiende – som ønskede her, at Forslaget i og for sig maatte falde, vilde votere imod et Udsættelsesforslag. For at kunne gaae i den af Dig antydede Retning, hvorved synligt Initiativt fra Regjeringens Side skulde undgaes, ansaae han det som formeentligen tjenligst, om Forslag kunde bevirkes fremsat fra noget Medlem i det ene eller andet Kammer om Udsættelse, og Regjeringen kunde da som nærværende foreløbigen udtale sig anbefalende for samme. Han vilde, som nævnt, høre sig for og tilsee hvad som kunde gjøres, og jeg faaer altsaa ved Leilighed nærmere høre, hvordan Udsigterne komme til at stille sig. Imidlertid vil Du benytte disse fortrolige Meddelelser paa den Maade du selv anseer forsigtig.

Kongen meddeelte os i Statsraadet Indholdet af Dit Telegram om Laanene til Drammensbanens Sidebane. Han meddeelte os ogsaa, efter Brochs Brev, den paatænkte Sammensætning af Hortens Commissionen, som han bifaldt. [O.s.v.]

Det tunge Veir øver stor Indflydelse paa mig, saa at jeg i de sidste Dage føler mig mindre end vel: træt og nedstemt.

[Tilføyet som note:] Et naturligt Opslag ligger ogsaa i den Omstændighed, at Forslaget har været hvilende saa kort Tid.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de December 1869.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dit venlige Brev af den 6te, som jeg forbeholder mig at besvare med det Første. Idag faaer jeg blot Tid til at sende Dig vedlagte Afskrift af min Indberetning til Hans Majestæt og at bede Dig om at sørge for, at Hans Majestæt uden Henstand meddeler mig den Bemyndigelse, som i Indberetningen omhandles, til at skrive til Falsen, at det naadigst tillades ham at udsætte med Tiltrædelsen af hans Stilling som Statsraad indtil Udgangen af Januar Maaned; thi jeg forudsætter, at det interesserer Falsen at erholde Underretning herom jo før jo heller.

Venlig Hilsen til Collegerne, af hvilke Helligesen iforgaars Aftes spillede L'hombre hos mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. December 1869.

Kjære Ven,

Siden jeg sidst skrev, har jeg modtaget tvende Breve af 5te og 9de December – det sidste, hvormed fulgte Afskrift af Brev til H.M., idag – og jeg aflægger herfor min bedste Tak. Jeg skal imorgen Formiddag gaae op til Kongen, og vil da finde Anledning til at bevirke, at den Bemyndigelse Du ønsker, for at kunne svare Statsraad Falsen, bliver Dig meddeelt gennem Telegram, for at ingen Tid tabes. Vi vare i Fredags i Statsraads-Beredningen for foreløbigen at overlægge angaaende den blivende Ordning for General-Consulatet i London, hvorom Regjeringens Betænkning nogle Dage forud var bleven oversendt Udenrigs Ministeren. Man endes om Grev Wachtmeisters Forslag, med de af Regjeringen paapegede Modificationer hvad angaaer Udnævnelse af Vice Consuler og Besættelsen af Contoirposterne, dog saaledes at ogsaa Commerce Collegiet skulde høres med Hensyn til førstnævnte Udnævnelse. Grev Wachtmeister foreslog ogsaa, i Lighed med hvad Commerce Collegiet havde anbefalet, at Lønningen for General-Consulen forhøiedes til 6000 Rdl. Ha. Bco. aarligen, og til Dækkelse heraf foreslog han Anslaget til tilfældige Udgifter ved Consulatet nedsat fra 4000 til 3000 Rdl. Ha. Bco. Herom blev man ogsaa enig, samt ligeledes om at den midlertidige Bestyrelse overdrages Vice-Consulen, med General-Consulens Løn, og at

et Anslag, efter 6000 Rdl. Ha. Bco. aarlig, udgaar til Contoir Personalet, hvorved det nuværende kan bibeholdes.

Vor Agent i China, Annerstedt, er kommen tilbage til Stockholm. Efter hvad han har sagt mig og hvad som Grev Wachtmeister har bekræftet, søger han om Afsked fra sin Stilling, for at indtræde i privat Virksomhed, hvorved han troer at kunne udrette mere end ved den Post han har haft i China. Med Hensyn til en blivende Ordning synes han at troc, at en lønnet Agent ikke vil være fornøden; men at man, for Chinas Vedkommende, kan vende tilbage til Mr. Forbes, som skal være en høit anseet Mand, og, for Japan, kan overlade Omsorgen af vore Interesser til den Hollandske Mission dersteds. Hvorledes hermed kan hænge sammen, faar da, i Tilfælde, blive Gjenstand for fremtidig Overveielse.

Det Gibs-Omslag, Dronningen har haft om Foden, er for nogle Dage siden blevet aftaget; men Resultatet skal ikke være tilfredsstillende, og man tør neppe haabe, at Hendes Majestæt endnu paa flere Uger vil blive istand til endog med Hjælp af Krykke elle Stok at kunne træde paa Foden.

Du har maaskee i Aviserne bemærket et Rygte om at Statsraad Thulstrup vil afgaae, naar han om kort Tid bliver pensionsberettiget, og at Ingenieur General, Baron Abraham Leijonhufvud, skal være udseet til hans Efterfølger, som Chef for Sjøforsvars Departementet. Dette Rygte skal medføre sin Rigtighed, og Marinens Officierer skulle, efter hvad jeg har hørt, selv ønske dette Valg, hvortil Ingen af deres egen Midte synes at egne sig. Med Flaaden selv er det ogsaa ilde bevendt, efterat Skydeforsøgene paa Finspang have godtgjort, at man kan gjen-nemskyde *selve Monitorerne*.

Du giver mig et Opgjør i Dit Brev af den 5te. Jeg har dog ingen Undskyldning at modtage, fordi Du, som Du siger, under Omtale af vigtigere og alvorligere Gjenstande lod den paapegede Sag gaac Dig af Glemme, da jeg ikke kan modtage den mig venligen tilkjendte «Ret» til at være «fortrydelig» over en saa ringe og forklarlig Ting som den her fremstillede. Jeg har ikke heller tillagt mig nogen «Ret» til at være fortrydelig over at min Mening ikke blev gjældende. Hvad jeg har Ret til er, at sige min Mening; men er dette skeet med et Anstrøg af Fortrydelse, hvortil ingen Ret altsaa haves paa nogen Side, da er dette en Feil, hvorfor jeg gjerne opfylder min Pligt, til Saldo af min Debet, at frembære min Undskyldning.

Statsraad Helliesen kom tilbage i Thorsdags, [o.s.v.].

Det skal interessere mig meget at faae læse Professor Aschchougs blivende Opsatser, og jeg ønsker ham oprigtigen alt Held til dette vigtige Arbeide.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 13. des. 1869 kl. 13.00.]

Bemyndigelsen meddeelt, som foreslaaet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. December 1869.

Kjære Ven!

Jeg nævnte i mit Brev af igaar, at det var min Agt idag at gaae op til H.M., for at erholde Høistsammes Svar med Hensyn til den af Dig i Din sidste Indberetning begjærte Bemyndigelse til at skrive til Statsraad Falsen angaaende Terminen for hans Indtrædelse i Statsraadet, og Du vil af mit, i Formiddag afsendte, Telegram have erfaret, at Ærendet er udført og at H.M. har bifaldt Dit Forslag. Han fandt det meget billigt, at Statsraad Falsen fik den anbefalede Tids-Udsættelse, for at kunne ordne Alt inden sin Afreise. H.M. befinder sig vedvarende vel og seer rask ud, og agter Sig iaften i Theatret for at see de «Unges Forbund» som jeg ved dets første Opførelse i Løverdags saac for fuldt Huus, og som Publicum syntes at følge med spændt Opmærksomhed. Det spilles godt; men det Billede, Stykket giver af «vore locale Forholde», er alt andet end smigrende. Det skal nu vedblive at spilles, saalænge det giver godt Huus, og Sjældenheden at see nationale Stykker paa Scenen er saa stor, at allerede deri ligger en Dragningsmagt for Publicum. Prinds Oscar og Prindsesse Sophie vare i Theatret i Løverdags, og da jeg sad i Nærheden, fik jeg Anledning til at høre af Dem begge, at Stykket havde interesseret Dem.

Vi skulle imorgen have combineret Statsraad for Afgjørelsen af Sagen om Ordningen af General-Consulatet i London, og paa Løverdags lovede H.M. os vort sædvanlige Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Decbr. 1869.

Kjære Ven!

Du erindrer, at en Correspondent fra Nordstjernen for nogen Tid siden berettede i Aftenbladet om et høitideligt Optog i Cairo, hvorved Herr Dimirgian, som en Repræsentant for H.M., havde overrakt Vice Kongen og Ægyptiske Ministre Svenske Ordener. Dette vakte Opsigt i Udenrigs Departementet, hvor man vidste, at disse Ordener *tidligere* vare blevne oversendte, og hvor man intet kjendte til det Herr Dimirgian forudsatte Hværv. Der kom saaledes en Berigtigelse i Post Tidningen, hvorved den factiske Oplysning meddeelttes, med Hensyn til Ordenernes *tidligere* Oversendelse. Det var ikke langt fra at man holdt Correspondentens Beretning for egen Opfindelse, saameget mere, som intet har været indberettet om den nævnte Høitidelighed hverken af General Consul Ræder eller, som det synes, af nogen af Skibs Cheferne. Men nu kommer en anden Correspondent, den kjendte Oscar von Knorring, som efter Herr Dimirgians Foranledning har været en af Vice Kongens Gjæster ved Suez-Høitideligheden, og som skriver Reise Breve til «Dagbladet» i Stockholm, og beretter den hele Høitidelighed med Ordens Overleverelsen med slige Detailler, at der ikke kan tvivles paa Sagens Rigtighed. Jeg vedlægger Artikelen, udklippet af «Dagbladet» for idag. Du kan begribe, at dette har vakt megen Opsigt, og navnlig har det vakt Forargelse, at den lille Staldmester har givet sig Mine af at optræde som Kongens Repræsentant og har tillagt sig at give Vice Kongen politiske Forsikringer, hvortil ingen Hjemmel findes. Havde der været Spørgsmaal om noget Opdrag, vilde saadant have været overladt vor General Consul og ikke til Herr Dimirgian, som i det hele synes at have en ganske mistænkt Reputation. Denne Herre har imidlertid haft en vis Intimitet ved Hoffet, og der har saaledes været Grund til at befrygte, at han ikke har vovet denne hele Tilstelning uden en Skygge af Bemyndigelse. Grev Wachtmeister har talt med H.M. herom, og det synes at fremgaae heraf, at bemeldte Herr Dimirgian har haft nogle Ordenskjeder, som ikke er andet end et simpelt Tilbehør til den forud overleverede Decoration, at overføre, og at han derhos ogsaa har haft et Brev at overbringe til Vice Kongen fra H.M., der dog har været af en ganske privat Natur. At han har haft noget Hværv, som det omberettede, benægtes ganske; men det er ikke utroligt, naar en saa «tiltagsen» Fremmed tilstedes til Intimitet, at han har kunnet construere nogle

venlige Ord paa den Maade som bedst passede hans Hensigt, og tillægge sig selv et Hværv, som han ingenlunde havde faaet. Men allerede denne Intimitet, hvoraf man ved denne Historie ligesom faaer et synligt Glimt, er til sin Natur blottende, og det er en kjedelig Historie. Der vil vel komme nogen Dementi af det hele, og naar nogen Tid er gaaet, vil Historien forhaabentlig være glemt uden af dem, som kjende Tingen nærmere. Mueligt turde det være, at Herr Dimirgian for Fremtiden bliver fjernet fra Hoffet, og et saadant Resultat kunde vist ikke være andet end høist ønskeligt. Jeg henstiller til Dig at bevare, hvad jeg her har skrevet, *for Dig selv*. – Man vil vel ogsaa søge oplyst, hvorledes Skibs Cheferne kunde ansee sig opfordrede til at deeltage i Høitideligheden, da Herr Dimirgian ikke for dem har kunnet legitimere sig som en offentlig Personlighed.

Vi havde combineret Statsraad i Formiddag, hvor Sagen om Gen.Consulatet i London blev afgjort og et Par andre Smaasager. Protocollen skal jeg søge expederet, saasnart vi faae Afskriften deraf.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 15. des. 1869 morgen.]

Posttidningen meddeler iaften Gen. Consul Totties Afsked fra Aarets Slutning og General-Consulatets midlertidige Bestyrelse af Vice-Consul Tottie.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Decbr. 1869.

Kjære Ven! Siden jeg sidst tilskrev Dig, har jeg modtaget tvende Breve fra Dig, for hvilke jeg aflægger min bedste Taksigelse, af 12te og 13de Decbr. Det sidste, der altsaa er skrevet iforgaars, har jeg modtaget idag Kl. 11 Formiddag, medens jeg, efter den tidligere Postordning, ikke vilde have modtaget det førend iaften seent eller imorgen tidlig. Jeg haaber at en lignende Paaskyndelse af Postgangen, som Følge af Aabningen af Jernveien mellem Christiania og Carlstad, ogsaa viser sig i Retningen fra Christiania til Stokholm.

Du siger i dit Brev af den 6te Decbr., hvilket jeg i mit Brev af den 9de forbeholdt mig nærmere at besvare, at der, naar jeg næste Gang træffer Stiftamtmand Vogt, skulde kunne blive Anledning til en mundtlig orienterende Forklaring. Af flere Grunde, som jeg nærmere skal forklare Dig, naar vi sees hernæst, vilde jeg ikke være tilbøielig til at følge denne Antydning, selv om ikke Tilfældet var, at jeg efter al Sandsynlighed ikke faaer Herr Vogt at sec, førend han – hvad jeg ialfald haaber – indfinder sig paa næste Storthing.

Hvad Du beretter mig i dit Brev af 9de om din Samtale med De Geer har vakt adskillig Tvivl hos mig, om det, naar Alt kommer til Alt, ikke skulde være det hensigtsmessigste at lade den Svenske Rigsdag fuldstændigt gaae sin egen Gang med Hensyn til Spørgsmaalet om at opsætte eller ikke opsætte Afgjørelsen af det hvilende Unionsforslag. Her i Norge staae Sagen saaledes, at der desværre synes at være overveiende Chancer for Forslagets Forkastelse. At det blev forkastet i Sverrig, skulde sikkert baade fra unionelt og særskilt Norsk Synspunct være et mindre Uheld end at det blev forkastet i Norge. Og efter hvad Du forklarer, synes Udsigterne til, at det vilde blive forkastet i andet Kammer i Sverrig, ikke at være ganske smaae. Men ialfald synes De Geers Yttringer at vidne om, at Forslaget ikke vilde gaae igjennem i Sverrig uden ganske betydelig Modstand, hvorunder der vel vilde blive udhævet baade hvad Norge vinder ved Forslaget og de i Sandhed ikke uvæsentlige Ændringer af Sverriges constitutionelle Ret, som man fra Svensk Side er gaaet ind paa for at bringe et eenstemmigt eller paa det Nærmeste eenstemmigt Forslag istand. Og en saadan Behandling af Forslaget paa den Svenske Rigsdag vilde være en ganske god Forberedelse for dets Forhandling i det Norske Storthing. Men – som jeg allerede tidligere har bemærket – afhænger Alt af den nærmere Charakter, som Behandlingen paa den Svenske Rigsdag vilde faae, og denne lader sig ikke med nogen Sikkerhed forudsec. Du har Anledning til at skimte disse Eventualiteter paa nærmere Hold end jeg. Alt, hvad jeg for mit Vedkommende kan sige, er, at jeg, efter dine sidste Meddelelser, er bleven mere tilbøielig til at følge mit første Indtryk, der, som Du veed, var, at man handlede forsigtigst i at lade den Svenske Rigsdag ganske upaavirket gaae sin egen Gang. Det Bedste vilde selvfølgelig være Forslagets Antagelse i begge Riger. Det næst bedste er dets Forkastelse i Sverrig i 1870. At der ialfald este Aspecterne for Tiden her i Landet er ringe Udsigt til det Første, kjender Du ligesaa godt som jeg. Aspecterne for

det Sidste kan Du ialfald bedre end jeg bedømme. Overhovedet er jeg, hvor Tingene staae ganske dunkle for mine Øine, meest tilbøielig til ikke at gribe ind men lade Vorherre raade. Jeg gaaer for Resten ud fra, at hvad jeg her har yttret, *forbliver ganske mellem os.*

Hvad Du beretter om din Samtale med Herr Annerstedt har jeg gjennemlæst med megen Opmærksomhed. Altsaa – det har været en Feiltagelse, naar man har troet, at en lønnet Agent for vore Handels-Interesser i de Chinesiske Farvande skulde være ønskelig. Nu vel, saa have vi dog idetmindste lært saa meget for de Penge, vi have anvendt paa Experimentet.

Jeg har strax efter Modtagelsen af dit Telegram skrevet til Falsen, at Kongen bifalder, at han tiltræder sin nye Stilling senest ved Udgangen af Januar Maaned. Jeg glæder mig til, at Provisoriet da skal faae en definitiv Slutning.

Jeg faaer det Indtryk af hvad Du skriver om Opførelsen i Stokholm af «de Unges Forbund», at Stykket ikke har fremkaldt nogen Munterhed hos Publicum, med andre Ord at dets comiske Styrke ikke er kommen til sin Ret. Dette, som jeg slutter deraf, at du indskrænker Dig til at sige, at Publicum syntes at følge det med spændt Opmærksomhed, beklager jeg; thi kun ved at Latteren kommer til, faae det Billede, Forfatteren udkaster af visse af vore Tilstande, de mildere Træk, som en Nordmand maa ønske lagt deri. Sandsynligviis kan man i Sverrig, hvor godt end Stykket maatte blive spildt, dog ikke gjengive de specifique Norske Typer med den comiske Virkning som hjemme hos os selv. [O.s.v.]

Esk. Apropos af din Efterskrift om Professor Aschehougs blivende Opsatser om Revisionssagen faaer jeg berette, at det desværre nu atter har faaet noget forlængede Udsigter med deres Tilsynekønst. Han kan nemlig ikke ret vel iværksætte Trykningen af de første Artikler, førend han har Resten af Arbeidet tilstrækkelig forberedet; og til Ulykke er han netop i denne Tid bleven i særegen Grad sysselsat med en Sag, han i sin Egenskab af Formand i Jernbanedirectionen har at behandle, nemlig om Forholdet mellem Hovedbanen og Kongsvingerbanen, et Spørgsmaal, der nu er bleven brændende. Medens han var i Stortinget, fik han selvfølgelig ingen Tid til at skrive. Saa kom Forelæsningerne ved Universitetet og nu Jernbanedirecteurs-Forretninger. Jeg har dog endnu Haab om, at Artiklerne skulle komme til at vise sig ved Nytaarstider.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Decbr. 1869.

Kjære Ven! I den Udveksling af Tanker, som har fundet Sted mellem os angaaende hvorvidt det skulde være ønskeligt, at det hvilende Forslag til Unionsact blev foretaget til Afgjørelse i Sverrig før end i Norge eller omvendt, ere vi begge gaaede ud fra den Forudsætning, at om den Svenske Rigsdag i 1870 beslutter for sit Vedkommende at udsætte Sagen, saa vil det Norske Storthing med Nødvendighed blive den af Repræsentationerne, der først faaer at udtale sin Antagelse eller Forkastelse af Forslaget. Denne Forudsætning har, om jeg saa maa udtrykke mig, stiltiende sneget sig ind paa mig, og jeg formoder, at det er gaaet Dig ligeledes, ligesom jeg ogsaa formoder, at De Geer ved sine Henvendelser til Dig og under sine Samtaler med Dig er gaaet ut fra den samme Forudsætning. Denne Forudsætning er dog ikke juridisk begrundet. Ved at eftersee Grundlovsbestemmelsen (om aarlige Storthing) af 24de April 1869 vil Du finde, at Grls. § 112 nu lyder saaledes: «Viser Erfaring, at nogen Deel af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes paa første ordentlige Storthing efter et nyt Valg og kundgjøres ved Trykken. *Men det tilkommer først et af de ordentlige Storthing efter næste Valg* at bestemme, om den foreslaaede Forandring bør finde Sted eller ei.» Da nu Forandringer i Rigsacten (see den gjeldende Rigsacts § 12 og Forslaget til ny Unionsact § 71) skulle foregaae ganske i de samme Former som Grundlovsforandringer, saa følger heraf, at det paa Storthinget 1868–1869 fremsatte Forslag til ny Foreningsact mellem Rigerne skal afgjøres paa «*et af de ordentlige Storthing efter næste Valg*» altsaa paa Storthinget i 1871 eller i 1872 eller i 1873, men ikke nødvendigens paa det første af disse tre, og at Bestemmelsen om, hvorvidt det skal afgjøres paa det første eller det andet eller det tredie, maa beroe paa Storthinget selv, siden det ikke er sagt, at den heelt eller deelvis skal beroe paa nogen Anden.

Den eneste Tvivl, som skulde kunne opkastes herimod, maatte hentes fra den Omstændighed, at det her omspurgte Forslag er fremsat, medens den gamle § 112 i Grundloven endnu gjaldt, hvoraf man skulde kunne forsøge paa at udlede, at saasom Sagen ikke i sin Heelhed, eller med Hensyn til sit første Trin, gaer ind under den nu indførte nye Ordning, saa kan den heller ikke gaae ind derunder med Hensyn til Spørgsmaalet om hvorvidt Storthinget har Magt til at opsætte Afgjørelsen. Men et saadant Forsøg vilde sikkerlig være forgjæves, hvorved

ogsaa maa erindres, at hver af de tre Sessioner, som et Storthing for Eftertiden faaer, egentlig er at ansee som et Fragment af samme Storthing, der i sin Heelhed, med andre Ord som Complex af disse tre Sessioner, modsvarer et af de tidligere treaarlige Storthing, og at Storthinget altsaa ved for Fremtiden at bestemme om det vil afgjøre et Grundlovsforslag i sin første eller anden eller tredie Session i Grunden ikke gjør Andet end hvad et af de hidtil værende Storthing gjorde, naar det fattede Bestemmelse om det Tidspunct af sin Samlingstid, paa hvilket det vilde tage et Grundlovsforslag under Behandling, et Tidspunct, som det efter Behag kunde bestemme til den første eller anden eller tredie Deel af sit Samvær. Dog – det er egentlig overflødig at hentyde til saadanne fjernere liggende Betragtninger. Grundloven i *sin nuværende Skikkelse* maa selvfølgelig gjelde for Alt hvad der af Storthinget skal foretages, efterat Grundloven har faaet *sin nuværende Skikkelse*, naar ikke det Modsatte er sagt, følgelig ogsaa for Behandlingen af de til førstkommande Storthing hvilende Grundlovsforslag; thi hverken Grundlovens § 112, saaledes som den nu er redigeret, eller den i Slutningen af den saakaldte Grundlovsbestemmelse tilføiede transitoriske Forskrift (om Storthingsvalg i 1870 o.s.v.) indeholder Noget om, at der med Hensyn til Foretagelsen af Grundlovsforslag skal gjelde noget Særskilt for dem, der ere fremsatte paa Storthinget 1868–1869. Tvertimod siger den nysnævnte transitoriske Forskrift blandt Andet: «De i 1870 valgte Repræsentanter sammentræde til ordentligt Storthing den første Søgne- dag af 1871, *hvormed Afholdelsen af aarlige Storthing tager sin Begyndelse.*» Fra og med 1871 af maa altsaa Storthinget optræde og virke under Iagttagelse af de særskilte Bestemmelser, som ere en Følge af dets Aarlighed i Modsætning til dets forrige Treaarlighed; og til disse særskilte Bestemmelser hører, hvad Behandling af Grundlovsforslag angaaer, at Storthinget selv afgjør, om det vil tage dem under Behandling i sin første, anden eller tredie Samling. Dette følger nemlig af § 112.

Det er saaledes neppe nogensomhelst virkelig Tvivl underkastet, at Storthinget kan udsætte Behandlingen af det hvilende Unionsforslag lige til 1873, medens den Svenske Rigsdag, med Kongens Samtykke, ikke kan udsætte Behandlingen længer end til 1872, og at Storthinget saaledes i denne Henseende har Overtaget, om det vil benytte sig deraf.

Efterat jeg igaar havde afsendt mit Brev til Dig og var kommen hjem i Stiftsgaarden, bevirkede en tilfældig Foranledning, at jeg kom til at besinde mig paa Affatningen af Grundlovens § 112 i dens nye Skikkelse,

og ved at eftersee selve dens Text paatrængte der sig mig strax de Bemærkninger, jeg ovenfor har fremsat og hvoraf Resultatet er, at det beroer paa det Norske Storting, om det vil foretage det hvilende Unionsforslag til Afgjørelse tidligere end i 1873. Jeg har idag kun truffet een Jurist her, med hvem jeg har havt Anledning til at samtale om Spørgsmaalet, nemlig Statssecretair Aall. Han finder ikke engang at der er Spor af Tvivl om, at det ovenanførte Resultat er det rette. Ja han udtalte endog som sin Formodning, at Stortinget vilde benytte sig af sin Adgang til ikke at foretage Sagen til Afgjørelse, førend Svenskerne havde udtalt sig for Antagelse eller Forkastelse. Du kan nu tale med Statsraad Meldahl, der sammen med mig har redigeret den nye Grundlovsbestemmelse, om ikke han er af selvsamme Mening om dens rette Anvendelse i det omspurgte Tilfælde som jeg. Erklærer han og Helliesen, hvem Du jo ogsaa kan spørge, sig enige med mig, saa kan Du vel trygt gaae ud fra, at det forholder sig som af mig antaget, at om Svenskerne opsætte Afgjørelse for sit Vedkommende af Unionsforslaget, for derved at bevirke, at Forslaget først maa komme under Afgjørelse i Norge, saa kan Stortinget, om det vil, bruge den samme Tactik fra sin Side, og det med afgjørende Virkning, fordi det kan udsætte Sagens Behandling lige til 1873, medens Svenskerne ikke kan udsætte den længer end til 1872. Det forekommer mig, at Spørgsmaalet om at opsætte Behandlingen i Sverrig, saaledes som af enkelte Mænd paa-tænkt, herved fremstiller sig i et noget forskjelligt Lys fra det, hvori man tidligere har set Sagen. Men herom Mere ved Leilighed. For idag har jeg villet indskrænke mig til forestaaende juridiske Udvikling.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 18. des. 1869 kl. 13.00.]

Alle med Designationer 3., 7., 10., 14. December indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. December 1869.

Kjære Ven,

Jeg har modtaget tvende Breve fra Dig – af 15de og 16de December, det sidste hidkommet imorges – hvorfor jeg frembærer min bedste Tak. Posten, som skulde være her Thorsdags Aften, kom paa Grund af daarligt Føre ikke frem til Carlstad inden Togets Afgang og forsinkedes derved i sin Hidkomst et heelt Døgn. Det gjældte altsaa at skynde sig med Gjennemlæsningen af den sidste Pakke, som vi dog fik med i Statsraadet igaar. Kongen befinder sig vedvarende vel, og Dronningens Fod skal ogsaa være saa meget bedre, at man haaber, at Hun snart skal kunne træde paa den. I mit sidste Brev skrev jeg Dig til om Herr Dimirgian. Senere fandt jeg, at Posttidningen samme Aften havde en oplysende Notits i denne Henseende. Skulde den have undgaaet Din Opmærksomhed, sender jeg Notitsen vedlagt i Udclip. Nu har eet af de sidste Aftenblade optaget den hele Historie og ledsaget den med ganske skarpe Interpellationer, og Götheborgs Handels og Sjöfartstidning har ogsaa egned Sagen sin Opmærksomhed, saa at den befinder sig fuldstændig paa Dagsordenen. – Grev Wachtmeister har ladet indhente Oplysninger fra vor General-Consul i Alexandria, for at kunne erfare, hvad som virkelig har passeret, ligesom han har skrevet til Constantinopel for at forklare, at ingen Mission har været Herr D. overdragen. Kongen har været ubehagelig afficeret af den hele Sag, og jeg antager, at Herr Staldmesteren vil faae føle dette, saafremt det maatte vise sig, at den Knorringske Correspondance er correct.

De Unges Forbund gave flere Aftener fuldt Huus; men de Par sidste Gange begynder det at mindske. Det Betegnende ved Publicums Holdning, den første Aften jeg saae Stykket, syntes jeg var en spændt Opmærksomhed; men jeg troer nok at det senere har været modtageligt for Stykkets comiske Sider. Det spilles i det hele meget godt, og jeg synes endogsaa, at det Aparte som tilhører os er sandt og naturligt gjengivet.

Jeg forbeholder mig senere nærmere at svare paa Dine sidste Breve. Nu er man her for at hente Posten, og jeg maa slutte [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Decbr. 1869.

Kjære Ven! Forskjellige Grunde, hvoriblandt at jeg i de Par sidste Dage, som Følge af de stærke Veirforandrings Indflydelse paa mit physiske Befindende, har været saare lidet oplagt at skrive, have bevirket, at jeg først nu takker Dig for dit venlige Brev af den 14de Decbr. Herr Demirgians Abekatterier ere lidet opbyggelige, og Du vil have seet, hvorledes vort Aftenblad ligesom fraadser i Nydelsen af det stedfundne Uheld og ikke engang forsmaaer at hentyde til ældre Begivenheder, hvori vor naadige Konge maa erkjendes at have opført sig uforsigtigt. Du hentyder i dit Brev til Muligheden af en blivende officiel Forklaring i «Post- og Inrikes-Tidningen». Kan en saadan gives i Eet og Alt tilfredsstillende, turde det være vel, at den blev given. Jeg er imidlertid ikke blind for de Hensyn, som tilraade Forsigtighed hermed, og det turde hælde, at disse Hensyn ville befindes overveiende.

Siden jeg sidst tilskrev Dig, har jeg havt Anledning til at tale med Aschehoug, som ligesaa lidt som jeg finder det tvivlsomt, at Stortinget vil have det i sin Magt, efter eget Valg, at foretage Unionsforslaget til Afgjørelse i 1871, 1872 eller 1873. Han meente imidlertid – og dette synes vel ogsaa rimeligst – at Stortinget ikke vilde have nogen Tilbøielighed til at udsætte Sagen for sit Vedkommende. Med Sikkerhed lader dog Intet sig forudsee herom. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Ønskeligheden af, at Sagen kommer eller ikke kommer under Behandling i Realiteten paa Rigsdagen i 1870, gjorde Aschehoug opmærksom paa en Omstændighed, som hans Erindringer fra Unionscomitteens Discussioner bringe ham til at lægge Vægt paa, nemlig at Svenskerne ansee hvad der ved det hvilende Forslag er opnaaet for Sverrig fornemmelig at bestaae i Forskrifterne om det unionelle Statsraad og at han derfor finder det sandsynligt, at denne Side af Sagen vil paa den Svenske Rigsdag blive forholdsviis stærkt udhævet som Noget, der bør bevirke Forslagets Antagelse fra Svensk Side. Men Udtalelser i denne Retning i Sverrig – meente han – ville netop tjene til at styrke Angrebet mod Forslaget paa det Norske Storting, mod hvilke Angrebet, efter Advocat Dunkers Anviisning, kunne ventes rettede. Denne Aschehougs Anskuelse, der er støttet til hans nøie Bekjendtskab til Svenskernes Maade at betragte Sagen paa, fortjener virkelig megen Opmærksomhed. En Betragtning, der gaar i modsat Retning, er for Øvrigt faldet mig ind. Jeg skulde kunne tænke mig Muligheden af, at Stortinget i 1871 bragte i

Udførelse hvad der allerede rørte sig paa sidste Storting, nemlig at beslutte Statholderskabets Ophævelse uafhængigt af Unions-Forslagets Antagelse eller Ikke-Antagelse, med andre Ord førend den sidst nævnte Sag foretages til Behandling. Jeg kan tænke mig, at dette kunde skee til Indledning af et Compromis, eller at det ialfald kunde give Anledning til et Compromis, gaaende ud paa, at begge Dele, altsaa Beslutningen om Statholderpostens Ophævelse og den nye Unionsact, skulde, naar Stortinget bekvemmede sig til at gaae ind paa den sidste, blive sanctionerede under Eet eller, rettere udtrykt, samtidigt. Dette vilde man have i sin Magt, naar den nye Unionsact var bleven antagen i Sverrig paa Rigsdagen i 1870; thi naar den saa tillige blev antagen i Norge i 1871 og i Norsk Statsraad for Norges Vedkommende sanctioneret, var den derved eo ipso traadt i Gyldighed. For Sverrigs Vedkommende behøves jo nemlig ingen Sanction, naar Kongens Proposition uforandret antages. Med den nye Unionsact, indtraadt i fuld Gyldighed, kunde man selvfølgelig sanctionere paa Stedet i Norsk Statsraad Beslutning om Stholder-Embedets Ophævelse; thi det er blandt Andet just dette, som den nye Unionsact vil udrette, at den borttager alle formelle Vanskeligheder med Hensyn til Stholdersagen. Er derimod den nye Unionsact endnu ikke paa den Tid antagen i Sverrig, sees det let, at Sagen stiller sig heelt anderledes. Det lader sig tænke, at Stortinget, saafremt Unionsforslaget i 1871 fremdeles er hvilende uafgjort i Sverrige, ikke desto mindre tager sig Gud til Hjælp og beslutter Ophævelse af Stholderskabet, og det enten i Forbindelse med at beslutte Unionssagens Opsættelse til Thinget i 1872, for at Unions-Forslagets Antagelse eller Forkastelse kan blive afhængig af Stholder-Beslutningens Sanction, eller uden at saadan Opsættelse beslattes og da maaskee med den Tanke, at et Compromis i Retning som det ovenfor nævnte skulde kunne opnaaes. Under begge Forudsætninger vil det lettelig indsees, at det vil være vanskeligere at finde nogen Udvei end i det Tilfælde, at Unionsforslaget paa den Tid allerede forelaae antaget af den Svenske Rigsdag.

Jeg har i det Foregaaende dvælet saa længe ved den Muelighed, at Stortinget kunde ville kræve Stholdersagens Gjennemførelse, uafhængigt af Revisionsagen, som Betingelse for at gaae ind paa den sidste, fordi jeg af enkelte mere betydningsfulde Mænd, der ere Modstandere af det hvilende Unionsforslag (jeg skal nævne Schwartz og Sagfører, eller nu Foged, Daac) have hørt Yttringer, der pegede i den Retning, at om der skulde kunne blive Spørgsmaal om at antage det hvilende Unions-

forslag, maatte Statholdersagens Sanction i Norsk Statsraad være gaaet forud. Det er i mine Tanker saare lidet begrundet at stille begge Anliggender paa denne Maade saa at sige op mod hinanden til gjensidig Fortrædigelse. Forudsat at man vil gaac ind paa Unionsforslaget, indseer jeg ikke, hvorfor man ikke kan betræde den Vei til Maalet, som bestaaer i at eliminere Statholder-Spørgsmaalet, ved først at antage Unionsforslaget, fremfor i Utrengsmaal at stille det første Spørgsmaal paa Spidsen som Betingelse for at ville indlade sig paa Unionsforslaget. Men skjønt jeg saaledes ikke begriber det Rethaverie, der ligger til Grund for den sidste Anskuelse, kan jeg dog ikke nægte, at enkelte Mænd, der nære denne Anskuelse, t. Ex. de ovennævnte, ere ikke allene fædrelandssindede men tillige i sjelden Grad oplyste Folk, og jeg kan derfor nok tænke mig Mulighed af, at der, naar Afgjørelsens Stund nærmer sig, ialfald ved et af de Compromisser mellem Storthingets Medlemmer indbyrdes, hvorpaa man i store Sager seer Exempler, kan vinde en Majoritet for sig.

Jeg har ikke villet undlade at føie de ovenanførte Strøtanker til de øvrige, jeg har fremkastet for Dig i Anledning af Spørgsmaalet om vi bør ønske det hvilende Unionsforslag foretaget eller ikke foretaget til Afgjørelse paa den Svenske Rigsdag i 1870. Totaludbyttet af de mange og forskellige Reflexioner, som her frembyde sig, turde dog være, at det er forsigtigst at ønske Sagens Afgjørelse i Sverrig udsat indtil den har været under Behandling paa det Norske Storthing, forudsat at man ikke med temmelig Grad af Sandsynlighed skulde kunne forudsee, at dens Behandling paa Rigsdagen i 1870 vil have til Resultat, at Forslaget der forkastes.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Decbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for tvende venlige Breve af den 21de og 22de Decbr. Det første af disse omhandler fremdeles Spørgsmaalet om hvilken Fremgangsmaade fra den Svenske Rigsdags Side vi helst bør ønske os med Hensyn til Behandlingen af det hvilende Unionsforslag, nemlig om vi bør ønske det foretaget til Afgjørelse paa Rigsdagen i 1870 eller udsat til et følgende Aar. Om dette Spørgsmaal har jeg yttret mig nærmere i et Brev til Dig, som senere vil være Dig tilhændekommet, og

jeg vil saa meget heller lade det beroe hermed, som jeg fra første Stund af har bekjendt min Uformuenhed til med nogen Sikkerhed at see, hvilket af de to ovennævnte Alternativer vil være det ønskeligste. Fremtiden faaer klare Sagen.

Det er glædeligt, at den Demirgianske Affaire synes at ville rette paa sig. Baade «Morgenbladet» og «Aftenbladet» have, som Du vil have bemærket, gjengivet den Artikel af «Dagligt Allehanda», som Du har sendt mig i Udclip. Jeg har taget under Overveielse, om jeg ikke burde tilstille «Morgenbladet» til Indrykkelse den Artikel af det Stokholmske «Dagblad», som Du ligeledes har havt den Godhed at sende mig; men jeg har troet det forsigtigst at lade det være, navnlig fordi den indeholder Noget, som indtil videre vil kunne paaberaabes mod den Version, at Herr Demirgians Tale skulde være bleven forvansket i Herr Knorrings Beretning. Jeg sigter herved til følgende Passus i Dagblads-Artikelen: «Det besynnerligaste är dock, att O. v. K. skickat oss Herr Demirgians tal på fransyska, ord för ord afskrifvet» o. s. v. Det Væsentlige er, at det Norske Publicum ligesom det Svenske er bleven bekjendt med Oberstlieutenant Lejonanckers Reclamation. Jeg tænker, det er forsigtigst at lade Sagen beroe hermed, indtil de paakrævede nærmere Oplysninger ere tilveiebragte.

Jeg aflægger Afskrift af min sidste Indberetning til Hans Majestæt, skjönt den ikke indeholder Noget af Interesse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm d.21. Decbr 1869.

Kjære Ven,

Jeg har gjentagende og med stor Opmærksomhed gjennemlæst Dine tvende sidste Breve af 15de og 16de December, som jeg forbeholdt mig nærmere at besvare. I førstnævnte Brev siger Du, at hvad som jeg havde berettet Dig om min sidste Samtale med De Geer har vakt adskillig Tvivl hos Dig, om det, naar alt kommer til alt, ikke skulde være det hensigtsmæssigste at lade den Svenske Rigsdag fuldstændigt gaac sin Gang med Hensyn til Spørgsmaalet om at opsætte eller ikke opsætte Afgjørelsen af det hvilende Unionsforslag. Det er Dine Tvivl, som Du allerede tidligere har udtrykt, og som fra først af fremkaldte Dig Ønske om ikke at give nogen Udtalelse i den ene eller anden Retning, men som Du senere – efter ogsaa at have samtalt med Professor Aschehoug –

forsaavidt opgav, at Du indrømmede, at Grundene for en Udsættelse maaskee kunde være overveiende, dog saaledes at Initiativet – i hvert Fald synligen – maatte komme fra Rigsdagen selv, – det er disse Tvivl, der nu med forøget Styrke ere komne tilbage, navnlig til Følge af den Udsigt der af De G. blev fremhævet: at om Unionsforslaget foretoges paa Rigsdagen i 1870, vilde Bønderne af den ansførte grund ikke usandsynligen stemme derimod, og at deres Stemme i Forening med dem som i Realiteten ere imod Forslaget mueligvis vilde kunne medføre Forslagets Forkastelse. Du siger, at i Norge staaer Sagen saaledes, at der desværre synes at være overveiende Chancer for at Forslaget vil blive forkastet, og dertil knytter Du den vistnok i sig selv ubestridelige Bemærkning, at det virkelig skulde baade fra unionelt og særskilt Norsk Standpunkt være et mindre Uheld, at Forslaget blev forkastet i Sverige, end at det blev forkastet i Norge. Imidlertid tør der vel ikke med nogen *Sikkerhed* kunne bygges paa den opstillede Udsigt for Sagens eventuelle Udfald paa Rigsdagen i 1870, om den virkelig da skulde komme til Afgjørelse. Det var blot en Appreciation fra De Geers Side, fremstillet som en Muelighed, og knyttet til Stemningen blandt Bønderne paa sidste Rigsdag, og til en her raadende Forestilling om at Unionsforslaget sees med Ugunst i Norge. Antallet af Bønder er, som Du vil have bemærket, ikke lidet formindsket til den kommende Rigsdag, og de nye Valg have indbragt nye medlemmer, hvis Stemning paa Forhaand ikke kan være kjendt. Saa aldeles sikker turde man vel heller ikke *her* kunne blive med Hensyn til Opinionen i Norge, da denne vel vanskelig kan faae Anledning til at constatere sig førend mueligens under de blivende Valg, hvilke imidlertid vel neppe engang ville begynde før efter Rigsdagens Slutning, og jeg kan paa Grund af disse Omstændigheder tænke mig, at de for os og Forslaget velsindede, lige saa nær om ikke nærmere, ville komme til at forene sig i den Anskuelse at foranledige Forslaget udsat, enten for at overlade Afgjørelsen i første Haand til det Norske Storting, eller for at komme til sikkrere Kundskab om, hvorledes Opinionen *virkelig stiller sig i Norge*. Det maa desuden bemærkes, at De Geer – som jeg tidligere har omnævnt – i sit Foredrag *har fremholdt Ønskeligheden af Udsættelse*, for Opnaelse af Samtidighed, at saa *kort Tid* har hengaaet siden *Forslagets Fremlæggelse*, at man ikke har faact fuld Anledning til dets Granskning. Allerede førend jeg talte med De Geer, var han kommen til den Anskuelse, at Forslagets Udsættelse burde søges bevirket, og dette nærmest efter Initiativ fra Regjeringen selv, og

tager jeg ikke feil, deles dennes Anskuelse af alle hans Colleger, idetmindste har jeg hørt ledende Medlemmer, som Ugglas og Carlson, tidligere udtale sig i denne Retning. Kongen Selv er af samme Tanke, og misminder jeg mig ikke, udtalte han dette «en passant» ved en Leilighed i Statsraadet (det Norske) for nogen Tid siden. Anskuelsen er saaledes i det Svenske Statsraad opvoxet af sig selv i Retning af *Udsættelse*, og at De Geer i længere Tid har tænkt paa Sagen, for at være forberedt, bevises ogsaa deraf, at han bad Dig om at faae høre Din Mening. Han er ogsaa bleven nøie underrettet om Dine *Tviol*, der gjorde Dig ubestemt med Hensyn til *hvilket Alternativ der burde følges*, samt om at Du slutteligen heldede til Alternativet om *Udsættelse men paa Vilkaar* at Initiativet ikke gribes af Regjeringen paa antydede Maade, men tages af Rigsdagen. Det er nu med Hensyn til hvorvidt saadant kan skee, og paa hvilken Maade dette i bekræftende Fald bedst bør skee, at De Geer vil raadgjøre sig, som han finder tjenligst. Min Tanke er den, at uden nogen Paavirkning fra vor Side, vilde De Geer og hans Colleger, *uden Betænkning*, have bestemt sig for et Initiativ fra Regjeringens Side i Retning af Sagens *Udsættelse*; nu vil De Geer undersøge, hvorledes Initiativet bedst skulde kunne overføres til Rigsdagen, og skulde han komme til det Resultat, at saadant paa Grund af Omstændighederne ikke vilde være tilraadeligt, *da kjender han Din Formening*: at det isaafald vilde være hensigtsmæssigst at lade den Svenske Rigsdag fuldstændigt gaae sin egen Gang, om saadant fører til Sagens Afgjørelse. Jeg veed naturligviis ikke, om De Geer og hans Colleger komme til at slutte sig til denne Mening, da de ere saa stærkt inde paa Anskuelsen om *Udsættelse*; men fra vor Side kan dog *ikke det Argument anvendes*, som er udviklet i Dit Brev af den 15de, og som Du ganske rigtig gaaer ud fra «forbliver ganske mellem os.»

Jeg var ikke tidligere nærmere kommen til at tænke paa, om en *Udsættelse* af Forslaget paa Rigsdagen i 1870 skulde medføre Forudsætningen om at det da blev først det Norske Storting, der kom til at udtale sin Antagelse eller Forkastelse. Det sidste følger vel ikke med nogen Nødvendighed af det første, aldenstund der i Samtidigheden og den korte Tid som er forløben siden Forslagets Fremlæggelse, findes tilstrækkelige Grunde for en *Udsættelse* i 1870, uden at deri behøver at søges et Forsæt fra den Svenske Repræsentations Side at ville i *hvert Fald* sætte sig i Baghaand. Det er dog mueligt, at dette Forsæt vil komme til at gjøre sig gjældende, det være sig nu af Hensynsfuldhed eller af Beregning. I een Henseende er den Fortolkning Du opstiller, med

Hensyn til Stortingets Ret til at kunne udsætte et Grundlovsforslag til et senere Møde inden Perioden af de 3 Aar, af Betydning, og jeg bekjender, at «Stang» er en saadan Autoritet i Grundlovs-Forklaring, at jeg ikke betvivler dens Rigtighed. Den har vistnok ogsaa baade indre og ydre Grunde for sig, og begge mine Herrer Colleger, som jeg har talt med, tiltræde ogsaa ganske Din Fortolkning. Ved den heromhandlede Leilighed vil dog Stortinget ikke lettelig kunne finde saa plausible Grunde for en Udsættelse udover 1871, som den Svenske Rigsdag kan benytte i 1870. Jeg skal imidlertid være opmærksom paa dette nye Moment med Hensyn til den Betydning det kan faae paa eventuelle Omstændigheder.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Decbr 1869.

Kjære Ven! For det Tilfælde at Du har skjænket den Dimirgianske Affaire, som her vedbliver at sysselsætte Publicum, nogen Opmærksomhed, sender jeg Dig vedlagt et Udclip af Dagbladet for idag, hvilken Avis jo ikke pleier at sendes til Christiania. Oberstl. Leyonancker var selv nærværende ved Høitideligheden, og hans Opfatning af Talen maa saaledes tillægges Betydning. Skridt er gjort, for at Dimirgian selv skal gjøre Rede for sig, og selve Anstaltmageren No. 2., Herr O.v.K., faaer vel rette for sig. Dagl. Allehanda havde igaar Aften en ganske forstandig Artikel, og har den undgaaet Dig, sender jeg den vedlagt. [O.s.v.]

Jeg vedlægger ogsaa, da det turde interessere Dig, tvende Afskrifter som jeg har faaet af Grev Wachtmeister og som vedkomme Spørgsmaalet om det internationale Mynt-System.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. Decbr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 20de dennes, og har med al Opmærksomhed tilegnet mig de deri gjorte Bemærkninger eller hvad Du kalder: «Strøtanker». Jeg er ganske enig i det Resultat, hvortil Du kommer i Dine Reflexioner angaaende Spørgsmaalet om en muelig Paastand paa samtidig Afgjørelse af Statholder- og Unions Sagen: man faaer nemlig holde sig til den stiltiende Overenskomst,

hvorved hiin Sag kan ordnes «*intacta dignitate*» paa begge Sider. Jeg var i Formiddag oppe hos H.M., som jeg nu fandt rask igjen efter en tilfældig Forkjølelse, Han havde paadraget sig, og som for et Par Dage havde været ledsaget af Feber. Han agtede idag atter at gaae ud, hvortil H.M. havde faaet Lægens Indrømmelse. Han talte om at Han mueligens i April vilde komme til at gennemgaae en Vandkuur, og jeg troer vist, dette vilde være godt for en saa stærk Natur som hans. Jeg spurgte Ham, om Han tænkte paa nogen Reise til Christiania i Vinter, men hertil svarede H.M., at Rigsdagen, der formodentlig vilde komme til at befatte sig med vigtige Jernbane Spørgsmaal, vilde komme til at holde Ham fast her. Med Bedringen af Dronningens Fod gaaer det endnu langsomt, og Hendes Majestæt kan endnu ikke træde paa Jorden; men denne er dog bleven noget bøieligere, saa at der er Haab om, at det herefter skal gaae raskere fremad med Helbredelsen. Bliver der nu Slædeføre, hvortil der er god Udsigt, vil forhaabentlig Hendes Majestæt kunne komme ud i Slæde, hvormed meget mindre Rystelse er forbunden end med Hjulvoiture. Enkedronningen holder sig ogsaa inde; Hun er efter Sin Sygdom i Sommer bleven meget mere sensibel for Luften. Prindsesse Sophie har haft ondt i Halsen, men er nu bedre. Da næste Løverdags er Nytaarsdag, lovede Hans Majestæt os Statsraad paa Mandag. Han omtalte for mig, at Du havde skrevet om Ophøret af Herold Ceremonien for Høiesteret og ligeledes havde henstillet om lignende for Storthinget. Det første havde Han intet imod, det sidste kunde man jo længere frem tænke paa at afgjøre.

Jeg skriver idag til Bretteville om en Note fra Fournier angaaende Linien for vort Søeterritorium paa Søndmøre. Bretteville vil vise Dig Brevet, og jeg troer Du vil blive tilfreds med sammes Indhold. Du har vist Anledning til at lykønske Dig med den Ordning, Du tilveiebragte af denne delicate Sag.

Fra Dimirgian har H.M. haft et Telegram, hvori han meddeler, at han ikke havde sagt hvad der er blevet ham tillagt i Talen, og tilføier at han gennem Brev vilde retfærdiggjøre sig. Vi faae altsaa have det Haab, at hele dette Oprin vil blive reduceret til et Miniatur Anliggende.

Naar Du faaer disse Linier, glider det stærkt mod Udgangen af det gamle Aar, og jeg griber derfor Anledningen for at takke Dig for samme og frembære mine bedste Ønsker for det kommende.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te Decbr. 1869.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dit venlige Brev af den 28de Decbr., som jeg – takket være den nye Postordning – modtog igaar allerede paa Formiddagen. Hvad Du deri skrev om en Note fra Fournier angaaende Linien for vort Søterritorium ved Søndmør vakte i den Grad baade min Nysgjærighed og Glæde, at jeg strax gik ud i Indre-Departementet for at faae dit Brev til Bretteville at see. Han havde imidlertid endnu ikke modtaget det, og det blev ham først tilbragt ud paa Eftermiddagen, hvilket er Grunden til, at hverken han eller jeg kom til at skrive igaar. Noten fra Fournier er jo fortræffelig; Udkastet til Grev Wachtmeisters Svar ligeledes fortræffeligt, og Bretteville vil selvfølgelig i det Svar, han afsender idag, ikke have andet at gjøre end at erklære sig qvam maxime tilfreds dermed.

Du vil senere end Du afsendte dit Brev have modtaget Afskrift af min sidste Indberetning til Kongen og deraf have erfaret, at jeg netop har henstillet til Hans Majestæt, at der ikke maa blive fattet nogen Beslutning om Herold-Væsenet, for saa vidt det vedkommer Storthinget, før end henimod næste Storthings Sammentræde.

Det er glædeligt, at den Demirgianske Affaire synes at blive til ingen Ting. Du vil formodentlig have bemærket, at vort Aftenblad – i den senere Tid et ægte Pøbelblad – har kastet sig over en anden Historie, som det har laant fra «Fæderneslandet», og som gaer ud paa, at Kongen skal have isinde at begjære Bevilgning af begge Rigers Repræsentationer til at dække Udgifterne ved Prindsesse Lovises Bryllup. Jeg betvivler jo ikke, at Historien er løgnagtig; men det skulde dog interessere mig at vide, om man i Stokholm har nogen speciel Formodning om, hvad der har givet Anledning til Udspredelse af dette Rygte.

Jeg seer af dit Brev, at vi ikke kunne gjøre Regning paa at see Kongen her i Vinter. Maaskee tør vi i dets Sted gjøre os Haab derom til Sommeren. Der er Meget og Mangt, jeg skulde ønske at kunne omhandle mundtlig med Dig.

Det gamle Aar vil være gaaet til Ende, før Du modtager dette Brev. Du vil vel forinden paa anden Vei have faaet en Nytaarslykønskning fra mig; men modtag ogsaa her min Tanke[!] for det gamle Aar og mine bedste Ønsker til det nye.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram 3. jan. 1870 kl. 13.00.]

Om Statsraadet den 3. Januar.[¹]

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. Januar 1869 [c: 1870].

Kjære Ven,

Jeg modtog imorges Brev fra Dig og fra Statsraad Bretteville, og saae deraf, at I vare begge vel fornøiede med alt det Meddeelte med Hensyn til Søndmøre Sagen. Efter Statsraadet, hvorom jeg allerede gjennem Telegram har underrettet Dig, gik jeg, før Middagen, op til Grev Wachtmeister. Han fortalte mig da, at Mr. Fournier just havde været oppe hos ham (det er idag Conferents-Dagen for de fremmede Ministre) og leveret ham en Note, hvoraf Grev Wachtmeister endnu idag sender en Afskrift til Indre Departementet. Da Afskriften allerede var gjort, fik jeg Noten udlaant, og jeg har for mig selv deraf taget en Gjenpart, som jeg vedlagt sender Dig. Dens Indhold vil ikke behage Dig, ligesaa lidt som den har behaget mig; men man faaer tage Tingene, som de ere, og berede sig paa Forklaringer, hvorved forhabentlig Seiren sluttelig skal forblive paa vor Side. Vel er det imidlertid, at vi fik den første Note fra Mr. Fournier, der indeholder en Erkjendelse af det folkeretlige Grundlag for Linien ved Søndmøre. Du vil af den Note, der nu lægges under Dine Øine, finde, at den Franske Søeminister gjør Vanskeligheder, endogsaa med Hensyn til *Vidden* af Linien mellem Storholmen og Svinøe, og opstiller Paastand om en «ligne brisée». Søeministeren synes at være vel underrettet om alle Localdetaller, og den Franske Udenrigsminister har nu gjennem Mr. Fournier gjort sig til Organ for de fremførte Indvendinger. «There is many a slip between the cup and the lip», hedder det i et Engelsk Ordsprog, og dette besandes her, hvor vi allerede glædede os over, at alt var overkommet. Grev Wachtmeister, som vil med al Iver forfægte vor Ret med Hensyn til den bestemte Linie, sagde mig, at han desuagtet sende Mr. Fournier *idag* Svaret paa denne første Note, saaledes som dette Svar har i Udkast været Bretteville meddeelt, baade

[¹ Tilsvarende notater findes om statsråd 15. og 29. januar, 12. og 26. februar og 14. mars 1870.]

fordi han derved vil fastslaae den i første Note givne Erkjendelse, og for ikke deri at indblande de senere opkomne Tvivl, som udkræve længere Forklaringer for at bortdrives. Heri har Grev Wachtmeister gjort meget klogt. Jeg omtalte ogsaa for ham den provisoriske Anordning, som H.M. idag har befalet udfærdiget, og som i Sagens nuværende Stilling er et yderst heldigt Moment, hvilket ogsaa fuldkommen erkjendtes af Grev Wachtmeister, som med mig antager, at det med Eftertryk kan benyttes i blivende Forklaringer. Jeg har saa liden Tid at skrive i, at Du maa tilgive min Mangel paa Udførlighed; jeg faaer ikke Tid til at skrive til Bretteville, som Du imidlertid turde gjøre bekjendt med Indholdet af disse Linier, og sige, at han med det første vil faae en officiel Meddelelse af Grev Wachtmeisters Svar af idag paa Mr. Fourniers Note.

Jeg fik imorges et venligt Brev fra Grev Ehrenswärd, hvori han sender mig Nytaarsønsker, og hvori han vedlægger (til min egen Oplysning og jeg beder derfor at det bliver *stricte mellem os*) et Papir, hvoraf jeg har taget Afskrift, som vedføies. Som Du vil see, er det en Række af Spørgsmaal angaaende Søndmøre Fisket, som den Franske Consul i Gothenborg opstiller til Besvarelse af sin Collega i Lysekihl. Mr. Fournier havde allerede tidligere sagt mig, at han herom vilde indhente Oplysninger fra Gothenborg, og herom er naturligviis intet at sige; men det kan dog interessere Dig at kjende dette i hele sin Detail, og derhos lægger jeg Vægt paa, at Grev Ehrenswärd med saamegen Venlighed har sendt mig denne *Underhaands* Meddelelse, og derhos ikke med et Ord i sit Brev antyder, at han har noget at sige paa Fastsættelsen af Territorial Linien.

Merc hernæst. [O.s.v.]

Jeg skulde meget ønske, om det var mueligt, at vi kunde faae herind et Special Kart over Broddybet, liigt det som medfulgte Indstillingen i sin Tid.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. Januar 1870.

Kjære Ven,

Du vil nu allerede have modtaget mit Brev af den 3die, hvori jeg sendte Dig en Afskrift af Mr. Fourniers fornyede Note angaaende Territorial-Linien ved Søndmøre. Jeg haaber, at det Svar, der vil blive givet ham paa Grundlag af de nærmere Oplysninger, Indre Departementet

mentet vil finde sig foranlediget til at give Udenrigs Ministeren, vil formaae at imødegaae de Franske Indvendinger. Det gjælder for os at kunne bevare vor Milegrændse af 15 Mile paa Graden, da denne allene betrygger vore Hjembanker, og derhos falder sammen med den naturlige Grændse, der dannes af Stordybets største Dybde, og det gjælder endnu mere at værge os imod Anvendelsen af den i Noten opstillede Regel af «10 milles marins» (eller omtrent 30000 Norske Alen?) som yderste Afstand mellem to givne Punkter. Beskaffenheden af vor Kyst med alle sine Indskjæringer er jo saadan, at denne Regel vilde blotte vore *Indvolde*. I de Franske Noter kaldes vistnok den heromhandlede Havstrækning: «l'*Archipel* de Søndmøre»; men hvad vi forbeholde for vore egne Fiskere maa dog med større Egentlighed kaldes en *Havbugt* end et *Hav*, og jeg veed ikke, at med Hensyn til Havbugter nogen saadan indskrænkende Regel opstilles i Folkeretten, som paastaaet i den Franske Note. Det er sandt, at en Tractat af 1839 mellem Frankrige og England bestemmer Vidden af Havbugter til «10 Mile»; men dette er en særegen Overenskomst, som ikke er bindende for Andre. Kommer nu hertil Billigheds-Hensynet til vore fattige Fiskere, som ikke have stort andet at leve af – et Billigheds Hensyn, som endog lader os afvise *vore egne Skøitefiskere* fra de indre Grunde – saa synes det mig, at den Franske Regjering meget vel skulde kunne opgive sine Indvendinger, hvormed den har *overrasket* os, *umiddelbart* efter at have erkjendt den fastsatte Liniens Berettigelse; og dette saameget mere, som der jo skal findes *stor Overflodighed* af Fisk paa de ydre Grunde, om de Franske Fiskere endelig ville besøge vore Kyster. Men Tingen er vel den, at den Franske Regjering selv er Gjenstand for Paatrykning *hjemmefra*, alt siden det Franske Fartøi tilbageviistes fra Vestfjorden; og hvad som indgiver mig en vis Bekymring er, at det «*parlamentariske*» Ministerium, man nu har faaet i Frankrige, ikke skal vise sig saa forekommende, som Tilfældet var i Enestyrelsens Dage. Jeg har ikke truffet Mr. Fournier siden; jeg vil ikke for *Øieblikket* søge ham, og han finder vel heller ikke nu nogen særegen Grund til at søge mig. Uden Tvivl er *han ogsaa* bleven overrasket ved de nye Indvendinger, og havde han kunnet forudsee saadanne, havde han formodentlig ikke afgivet den første Note, hvis Besiddelse for os er af Vigtighed.

Jeg troer ikke, at «Fäderneslandets» Insinuationer angaaende Bryllups-Udgifterne have haft nogen anden Grund end dette Blads inhærente Tendents til at udsprede odiøse Løgne. Jeg troer ikke, at Nogen her for

Alvor er falden paa en saadan Tanke; thi et Forslag i den antydede Retning vilde her vække stor Forargelse og ikke have Udsigt til andet end Forkastelse. Hvad jeg derimod troer, og dette med Sikkerhed, er, at betydelige Reductioner, lige til et Beløb af 100000 Rdl. om Aaret, ville blive gjorte i Civillistens Udgifter, hvorved en saa saare ønskelig Ligevægt vil kunne gjenoprettes. Allene paa Staldens Conto vil der gjøres en Formindskelse af henved 40,000 Rdl. og de øvrige 60,000 skulde da falde paa Hofholdningen og personlige Udgifter. Dette er at gribe Tingen an fra den rette Side; og jeg er tilbøielig til at troe, at Bn. Åkerhielm, den nuværende Chef for «*Hof Förvaltningen*», der selv er en uafhængig Mand og en god Huusholder, har en ikke liden Fortjeneste af ved sine Forestillinger at have fremkaldt et saadant Resultat. Maa dette imidlertid blive mellem os. Jeg har med en vis Tilfredshed bemærket, at Aftenbladet, som Du i Dit Brev characteriserer paa fortjent Maade, er blevet sat i Klemme ved at overføres, at have hentet sine Notitser fra «Fäderneslandet»; kun er det ilde, at man hos os ikke rigtig veed, hvilken Pøl det sidstnævnte Blad *her* ansees for at være.

Den Demirgianske Historie hviler nu indtil videre, uden dog at være rigtig opgjort; men naar Rigsdagen kommer sammen, faaer man andet at tænke paa end Optøiet fra Kairo. Jeg har dog en Grund til at mistænke, at den compromitterende Tale, som den ulyksalige O.v.K. gjengav i sit Brev til Dagbladet, har været ham meddeelt af Dem. selv. Derfor er det nok mueligt, at Talen ikke har været holdt saaledes, men har været udspækket *ex post facto*. Herr O.v.K. faaer dementere sig selv; han er nu i Rom, men ventes til Paris, og naar han kommer did, vil der blive Anledning til at bringe ham til at rette for sig. Hvad jeg her har antydet bliver dog *mellem os*.

Vi have nu i flere Dage haft en tung ubehagelig Taage, som er høist nedtrykkende. Dronningen har været ude at kjøre, og er saameget bedre, at der endogsaa tales om Bal paa Slottet den 28. Januar. Kongen var rask, da vi saae Ham i Statsraadet i Mandags.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Januar 1870.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dit venlige Brev af den 3die Januar, med hvilket jeg strax efter Modtagelsen igaar gjorde Bretteville

bekjendt. Du siger i Brevet, at jeg ligeledes skulde gjøre Bretteville bekjendt med, «at han med det Første vil faae en officiel Meddelelse af Grev Wachtmeisters Svar af idag paa Mr. Fourniers Note», hvorved Du selvfølgelig sigter til Svaret paa Fourniers tidligere Note, som, efter hvad Du forklarer, Wachtmeister havde bestemt sig til at afsende uanseet den mellem komne senere Note.

Bretteville har imidlertid idag underrettet mig om, at han (eller rettere Indredepartementet) fra Grev Wachtmeister har modtaget – ikke en Communication af *Svar paa den tidligere Note* men en Meddelelse af *den sidste Note* med Anmodning om at meddele alle de Oplysninger, som kunne sætte Grev Wachtmeister istand til at besvare samme. Jeg anmærker dette for at tilføie den Bemærkning, at det vel, som Følge af denne Anmodning, bliver nødvendigt, at Indre-Departementet sender Grev Wachtmeister en Gjenpart af den Indstilling *med tilhørende Kart*, hvorved Territorial-Resolutionen i sin Tid blev bevirket, og *maaskee* tillige en kort Exposé af de Grunde, der tale mod Anvendelse af nogen anden Grændsebestemmelse, for saavidt disse Grunde ikke allerede indeholdes i Indstillingen selv. Jeg veed ikke, om Du, naar saa skeer, inhærerer din Anmodning om at faae Dig tilsendt det Specialkart, der medfulgte den nysnævnte Indstilling, eller en Copie deraf. Jeg skal imidlertid sørge for, at en saadan Copie bliver tagen, og i ethvert Tilfælde sendt Dig; men af det Anførte vil Du erfare Grunden til, at den ikke kan sendes idag.

Baade Bretteville og Skjoldborg og jeg vare vel opmærksomme paa den Forskjel, der er mellem 3 «milles marins» og 1 geografisk Miil, da en «mille marin» ikkun er 3000 Fod altsaa det samme som en geografisk Fjerdings, og følgelig 3 «milles marins» kun tre Fjerdedele af en geografisk Miil. Men baade Bretteville og jeg besluttede os til i vore Breve af 31te Januar ikke at berøre dette, for ikke at gjøre noget Indkast mod den af Grev Wachtmeister paatænkte Besvarelse af Fourniers første Note, fordi vi nemlig ikke betvivlede, at Grev Wachtmeister ligesaa godt som vi kjendte Forskjellen mellem 3 «miles marins» og en geografisk Miil, og fordi vi fandt den i Udkast sendte Besvarelse særdeles vellykket. Det er jo ogsaa en let Sag at klare dette Punct; thi det er jo bekjendt og beviisligt nok, at den almindelige Folkeret opstiller en geografisk Miil som Udstrækningen af Søterritoriet, og den Omstændighed, at Fransk-mændene og Engellænderne, sig imellem, gennem lange Tider have vedtaget «trois milles marins» istedetfor en geografisk Mil som Maal for

Udstrækningen og bibeholdt dette i den nye Tractat, som de for kort Tid siden med Bitræde af det Nordtydske Forbund have afsluttet sig imellem, kan selvfølgelig ikke tillægges nogen Virkning mod andre Stater. Vanskeligere er Sagen med Hensyn til den Side, som berøres ved den anden Paastand, nemlig at Linien ikke burde været trukket ret frem fra Storholmen til Svinøe men, som det heder, have været «brisée» eller have fulgt Kystens Krumning. Men jeg haaber, at Grev Wachtmeister og Du i Forening vel ogsaa klarer dette, og det glæder mig at see, at Du er ved godt Mod.

Jeg maa slutte her, da jeg skal i Kirkedepartementet, hvor jeg i disse Dage fungerer for Riddervold, som lider af en – ikke betydelig – Influenza. [O.s.v.]

Esk. Ligesom jeg ikke har givet Anledning til, at Consul Hepp har gjort sin Regjering bekendt med Resolutionen om Territorial-Linien udenfor Søndmør eller overhovedet talt med ham om den Sag, saaledes har jeg heller ikke meddeelt ham Noget af hvad dit sidste og næstsidste Brev omhandler, og er overhovedet bestemt paa at undgaae enhver Samtale med ham om Søndmørsagen som overhovedet om enhver Sag, der tillige angaaer hans Regjering. Jeg bemærker dette engang for alle til Forebyggelse af alle eventuelle Misforstaelser.

Eksk. No. 2. Hermed Afskrift af min Indberetning af idag til H.M. Kongen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. Januar 1870.

Kjære Ven!

De Geer har sagt mig idag, at under Overveielser af det Udkast, han forbereder til Throntale, har den Følelse paatrængt sig ham, at det ikke vil kunne gaae an at undlade deri at omnævne Revisions-Sagen (jeg mener Unionsforslaget) hvilken i sine forskjellige tidligere Stadier altid har været Gjenstand for Omnævning i Throntalen. Sagen er i og for sig vigtig, og det Stof, man forøvrigt denne Gang har at raade over, for lidet, for at fuldstændig Forbigaaelse kan anses tilraadelig. Men til Omtalen af Sagen selv knytter sig ogsaa Betegnelsen af det sluttelige Stadium, hvori Sagen her nu befinder sig. For imidlertid at give Regjeringen, med Hensyn til Spørgsmaalet om Afgjørelse eller Udsættelse, det passive Standpunkt, hvis Ønskelighed jeg tidligere og ved flere Leiligheder

havde antydet for ham, efter vor Betragtningmaade af Forholdene hos os, har han tænkt paa at give Omtalen den Vending, at Unionsforslaget nu foreligger til sluttelig Afgjørelse, *saafremt* ikke Rigsdagen finder Anledning til at benytte den ved Grundloven aabnede Adgang til at udsætte Sagen, for at opnaae Samtidighed i begge National Repræsentationers Beslutninger. (Jeg har blot gjengivet Tankegangen.) For at *Udsættelse* da *skulde finde Sted*, maatte Rigsdagen altsaa selv, efter den gjorte Antydning, tage Initiativet. Det maa erkjendes, at det her vilde give Anledning til Mistydning, om Throntalen forbigik Sagen ganske i Taushed, og den Udvei De Geer har tænkt sig synes mig at være valgt med Omtanke og Forsigtighed. Han spurgte mig, hvad jeg syntes derom, og jeg bad ham at faae tænke derpaa. Min Hensigt var derved at give Dig – underhaanden – Anledning til at blive foreløbigen bekjendt dermed, og finder Du, at Du har nogen Bemærkning at gjøre, skulde Du gjennem et Chiffer Telegram kunne meddele mig samme, efterat Du har modtaget disse Linier; thi De Geer agter vel at have sit Udkast færdigt med det første.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 8. jan. 1870 kl. 18.05.]

Modtaget Brevet af den 6te Januar. HAR INTET AT ERINDRE I ANLEDNING AF DE GEERS MEDDELELSE.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Januar 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine venlige Breve af 5te og 6te Januar. Det Spørgsmaal, Du opkaster for mig i det sidste, har jeg allerede besvaret ved Telegram. Vi kunne formeentlig ikke med Billighed vente, at den Svenske Regjering i den omspurgte Henseende accomoderer sig mere efter os end bebudet af De Geer. Desværre – siden vi her omtale Revisionssagen – seer det ud som det har lange Udsigter med det Skrift, Aschehoug har tænkt at præstere. Jeg har nu i lang Tid Intet hørt fra ham og er, som Du kan vide, ængstelig for, at Opsættelsen

skal blive altfor langvarig. Jeg tænker mig ud til ham en af Dagene, hvis jeg ikke forinden hører Noget fra ham, og jeg skal da gjøre hvad der med den i slige Anliggender fornødne Delicatesse lader sig gjøre for at paaskynde Sagen.

Hvad Du ytrer i dit Brev af den 5te om Søndmørs-Sagen giver mig Indtryk af, at den nu fremstiller sig for Dig i en noget alvorligere Skikkelse end tidligere, som Følge af den i Frankrig indtraadte Parliametarisme. Desværre har Du vel altfor megen Ret i denne Anskuelse. Uden Parliametarismen i England havde vi formodentlig ikke i sin Tid maatte døie den stedfundne Afgjørelse af Bodøesagen. Jeg skjønner for Øvrigt ogsaa af dit Brev, at det er din Tanke, at Søndmør-Sagen bør behandles med nogen Udførlighed i det Svar, som Indre-Departementet vil have at afgive til Grev Wachtmeister. Vi skulle selvfølgelig gjøre vort Bedste ved Udarbeidelsen af dette Svar; men vi stole endnu mere paa dine og Wachtmeisters forenede Bestræbelser for at Svaret fra vort Cabinet maa blive saa godt og fyldestgjørende som muligt. For Resten er jeg glad over den Vending, Sagen har taget, forsaavidt vi have faaet Frankrig og ikke Sverrig at strides med. En Strid mellem Svenske og Norske Autoriteter om den omspurgte Ret til Fiskerie, en Strid, som til Slutning havde maattet afgjøres af Kongen i en eller anden Form (jeg seer ingen anden end i Commandovei) skulde have været høist pinlig, især da en saadan Strid ikke vilde kunne tænkes uden i Forbindelse med Mulighed af, at Kongen kunde ville see sig nødsaget til at forandre sin i Norsk Statsraad engang afgivne Beslutning, hvilket i saa Fald vilde have kaldet tillive igjen alle de formelle Tvistepuncter i Henseende til Sager «der angaae begge Riger», som for Tiden, og saa længe indtil den nye Unionsact bliver antagen, henstaae uafgjorte. Nu, da der ikke handles om Norge contra Sverrig men Norge contra Frankrig, antager jeg, hvad Du ogsaa i dit næst forrige Brev antyder, at Wachtmeister vil gjøre Alt hvad han formaaer for os i denne Sag, der ikke blot umiddelbart men kanskee endnu mere i sine Conseqventser er af saa høi Vigtighed for os. Forsaavidt Du for Øvrigt i dit Brev antyder som en Billigheds-Grund, der taler mod den Franske Fordring, at der skal findes stor Overflødig-
hed af Fisk paa de ydre Grunde, er det nok tvivlsomt om dette holder stik. Det er i Maanederne Februar og Marts, at det interesserer Franskmændene at kunne fiske paa den Norske Kyst, nemlig paa Optour til Island (saaledes har jeg idetmindste forstaaet Sagen), og om der netop i de nævnte to Maaneder er Fisk staaende paa de ydre Grunde udenfor

Søndmør, veed jeg ikke, og jeg er tilbøielig til at troe, at Ingen i dette Øieblik veed det. Svenskerne synes idetmindste at være gaaget ud fra den modsatte Forudsætning; thi medens de længer ud paa Aaret have fisket paa de ydre Grunde, have de i Maanederne Februar og Marts, ligesom Søndmørs-Befolkningen, fisket paa de nærmere Land liggende Grunde.

Det glæder mig, at Fortællingen om paatænkt Begjæring af Bevilgning til Dækkelse af Bryllupsudgifterne er en *puur og bar* Løgn.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. Januar 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit sidste venlige Brev af 6te Januar. Det har glædet mig at see, at den sidste Fournierske Note ikke har vakt nogen Uroe, men at man er fuldt beredt til at møde dens Indvendinger. Jeg antager, at den officielle Meddelelse af Grev Wachtmeisters Svar paa den første Note tilhænderkom Indre Departementet Dagen efter at den anden Note var meddeelt i Afskrift. Siden Specialkortet vil blive sendt Grev Wachtmeister, er der visselig ingen Nødvendighed i at et lignende bliver sendt os; men er det ikke for stor Uleilighed, vilde det altid kunne være til nyttig Oplysning at have et Exemplar ved Statsraads-Afdelingen. Hvad Efter-skriften i Dit Brev indeholder med Hensyn til den Franske Consul er ligesaa rigtigt som klogt. Jeg takker for Dit Chiffre Telegram, som jeg modtog i Løverdags, og hvis Indhold jeg har ladet mig tjene til Efterretning. Efter hvad jeg hører, vil formodentlig Aabningen af Rigsdagen komme til at finde Sted Onsdag den 19. Januar. Statsraad Helliesen har sagt mig, at han skriver til Dig idag, om en Sag som Grev Wachtmeister har bragt paa Bane for ham. En passant havde han ogsaa berørt den for mig. Med Hensyn til Regnskabet for 1869, kan nu formeentlig ingen Forandring gjøres, og Revisorerne, som have at gennemgaae det i næste Juli Maaned, faae vel lade være at gjøre nogen Bemærkning derom. Naar Grev Wachtmeister for Fremtiden vil, saaledes som han har antydnet, unddrage Sagen fra Revisorerernes Opmærksomhed ved at overføre Udtællingen til Statholderskab-Secretairen paa de hemmelige Udgifter, saa skulde man for det Første kunne lade Sagen passere paa denne Maade. Det forekommer mig, at det ikke vilde være heldigt at røre ved denne Sag for Storthinget, førend Statholder Spørgsmaalet er løst, og Grev W. har ingen Indvending mod fremdeles at

udbetale Beløbet, blot han faaer Regnskabsforholdet regulariseret. Jeg skal imorgen gaae op til Kongen, for at høre, om vi kunne faae Statsraad paa Løverdag. Det er dog mueligt at Rigsdagens første Møde paa nævnte Dag kan blive en Hindring.

Jeg har været afbrudt hele Eftermiddagen, og har kun havt nogle Øieblikke at skrive i. Tilgiv Brevets Hastværk [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Januar 1870.

Kjære Ven,

Jeg var igaar Morges oppe hos Hans Majt, der lovede os vort sædvanlige Statsraad paa Løverdag. Han var rask; og Dronningen vedbliver at komme sig, saa at Hun nu ved Hjælp af Krykke kan støtte sig paa Foden. Et godt Tegn er det, at der fremdeles tales om Ballet paa Slottet den 28de Januar.

Her har i disse Dage (i Fredags) foregaaet en Udnævnelse, der ikke har vakt liden Opmærksomhed. Den t.f. Post-Directeur i Stockholm, Edholm, er bleven udnævnt til Post Inspecteur i Westerås, som er et indbringende Embede. Hans Medansøger var Chefen for Westmanlands Regiment Oberst Eketrä, f.v. Cavailler hos Prindserne og Cab.-Kammerherre hos Kong Oscar. Uagtet blot lidt over 60 Aar, er Oberst Eketrä i den senere Tid bleven svagelig, og Kongen ønskede ham derfor fjernet, men vilde dog berede ham en bedre oeconomisk Stilling end den som den militaire Pension, hvortil han ved sin Alder allerede er berettiget, stillede ham i Udsigt, og *opfordrede ham* derfor til at søge Post-Inspectoratet i Vesterås, hvilket, som nævnt, har *gode Indkomster*. H.M. havde derhos en særegen Grund for at ønske Eketrä's Afgang fra Regiments Chefs Posten, da denne skulde combineres med Inddragningen af Wermlands Fält Jägare Regimente, hvis Chef, Silfverstolpe, skulde efterfølge Eketrä. Denne Sidste efterkom H.M.s Opfordring; men General Post Directeur Roos, der er en dygtig og for sin Branche ivrig Mand, forestillede for Finants Dept.s Chef paa det kraftigste, hvor umueligt det vilde være at faae dygtige Mænd i Postvæsenet, om de bedste Poster benyttedes til Retraiteposter for pensionsberettigede Militaire; og det hele Statsraad, Krigsministeren indbegreben, havde tilegnet sig *samme Anskuelse*. Bn. Ugglas havde talt med H.M., som imidlertid var bestemt paa at udnævne Eketrä overladende til Ugglas at reservere sig. For at

afbøie Vanskeligheden, havde imidlertid H.M. ladet kalde Edholm for at faae denne til at tilbagekalde sin Ansøgning om Embedet. Men om Herr Edholm end var villig til at *adlyde* Vinket, var det dog ikke uden Beklagelse, som formodentlig meddeelt hans Overordnede. – Udveien, med en saadan *Tilsætning*, vilde saaledes have gjort Sagen endnu værre, og *De Geer* forestillede H.M. paa det Indstændigste ikke at modsætte sig Edholms Udnævnelse. Forestillingen var saa indtrængende, at H.M. fandt Anledning til at give efter, men lod først, gennem Krigs-Ministeren, Eketrä anmode om at tage sin Ansøgning tilbage, hvilket dog denne undslog sig forat gjøre, efter alt hvad han havde gjort og sagt. Heller ikke vilde han søge sin Afsked fra sin Post som Regiments Chef. Tiltrods herfor blev Edholm dog udnævnt. Eketrä havde endogsaa den 1ste Januar taget et Slags farvel med sine Officierer under Forudsætning af sin eventuelle Udnævnelse, og Du kan saaledes forstaae den «*éclat*», som Sagen paa visse Hold maa have gjort. Jeg indbilder mig nu, at til Slutningen det hele vil blive ordnet paa den Maade, at Oberst Eketrä søger om sin Afsked som Regiments Chef, og at H.M. paa egen Haand gjør den Fylding i Pensionen, der kan gjøre Savnet af Post Inspektør Stillingen mindre følelig. Jeg har seet Oberst Eketrä, der forøvrigt er en Hædersmand, idag her i Byen, og jeg antager, at han efter Vink er kommen herind, forat Sagen kan blive bragt i Orden for hans Vedkommende; men Indtrykket lader sig ikke saa let udslette. Jeg beder Dig om *udelukkende* for Dig selv at bevare de Detailler, jeg ovenfor har meddeelt Dig.

Den Dimirgianske Affaire er i Grunden fuld af *daarlige Vædsker*. Grev Wachtmeister har faaet et Brev fra Herr O.v.K., hvori denne siger, at alt hvad han havde meddeelt i Beretningen til Dagbladet, Texten af Talen inclusive, var ham opgivet directe fra Herr Dimirgian selv med dennes egenhændige Skrift. Men hvad som Du vil finde er endnu *meget værre*, er at samme Herr O.v.K. har skrevet et Brev til Dagbladets Udgiver, Herr Walldén, hvori han siger *det samme* med Hensyn til Authenticiteten af sin Beretning. Heldigviis er Herr Walldén en skikkelig Mand, som ikke synes at ville misbruge denne høist uheldige Meddelelse; men i hvert Fald er dog denne ikke i sikre Hænder hos en Avis Udgiver. Herr Dimirgian har skrevet et Brev til Kongen, hvori han siger at han ikke havde berørt Politik i sin Tale, at han ikke havde givet nogen Orden til Vice Kongens Moder, og at han troer *i alt hvad han har gjort at have rettet sig efter H.Ms. Ordres*; men at han, om han mod Formodning skulde have

feilet, lægger sin Afskeds Ansøgning i H.M.s Hænder. Imidlertid er det vel ikke saa *let* at give Herr D. Afsked, da det kan tænkes, at han *har Midler* til at hævne sig, og H.M. skal heller ikke være tilbøielig hertil, saalænge D. er i *Egypten*. Herr O.v.K. ventes nu i disse Dage til Paris, og *der* vil han blive underrettet om den Vildrede, hans kløende Correspondent Pen har foraarsaget, og han vil da maaskee, af Frygt for Følgerne, blive tilbøielig til at give en Erklæring, at han selv har været *vildledet* med Hensyn til sine Notitser, – Noget – som, hvad Talens Indhold angaaer – allerede Oberstl. Leyonancker har godtgjort ved sin Berigtigelse. Men det slemme bliver da Knorrings Brev til *Walldén*. Det er en forbandet Historie! Det Eneste er, at man maa haabe, at Rigsdagen bringer andet at tænke paa. Fra Ræder er indkommen Rapport om hvad han kjender om Sagen; men han har, med stor Tact og med Følelse af at her er Grunden slibrig, behandlet den hele Sag, uagtet det er paatageligt, at Herr Dimirgians Optræden har været ham piinlig for hans egen Stillings Skyld. Saameget klogere har det været af ham, at han i Egypten ikke har gjort mindste Røre af det hele Optog. Grev Wachtmeister vurderer meget Munch Ræders Tact og Klogskab ved denne Leilighed.

Jeg beder ogsaa at disse Detailler maae paa det *stricteste bevares mellem os*, og jeg vilde endog henstille, at Du brænder disse Linier efter Gjennemlæsningen. –

Kongen sagde mig igaar, saavidt jeg forstod, at der ikke vilde blive bevilget nok til den Nordvestre Bane for at faae den færdig til *Høsten*. Dette har gjort mig ondt. Jeg vil undersøge Sagen nærmere og da lade Dig vide; men saavidt jeg kan indsee, er Sagen den, at man trænger paa med en Jernbane der skal forene Stockholm med «Bergslagen», øst om «Sigtunafjorden». (Du har maaskee i Aviserne bemærket Bn. Bildts Tale den 1ste Januar, som findes gjengivet og kommenteret i «Aftonbladet») – og det hører til *Jernbane Politikken*, at man da combinerer Interesserne, hvoraf Følgen atter er, at der samtidig bliver Spørgsmaal om Jernbane mellem Norrköping og Linköping. Men med disse nye Krav, har man ikke Midler til at give i 1870 det yderligere Tilskud af omkring 600,000 Rdl., som udfordres til Fuldendelse til *Høsten* af den Nordvestre Bane. Dette har været mig uventet; thi jeg fortod altid, at *først* skulde den Norske Bane være færdig, *førend* der blev Spørgsmaal om *nogen anden*. Men, som sagt, jeg skal undersøge Sagen nærmere, og da underrette Dig, saa at Du kan betragte min foreløbige Notits idag som *svævende*, indtil da.

Jeg fik igaar Aften et Telegram fra Morgenstjerne med Underretning om gamle Uelands Død i Søndags. Jeg sendte Telegrammet til H.M. strax efter Modtagelsen. Jeg har tænkt paa, hvilken Indflydelse dette vil have paa Revisions-Sagen? – Den har ialfald Uelands Underskrift; hvor kraftig hans Understøttelse vilde være bleven paa Storthinget, kan Ingen vide. [O.s.v.]

Vi have det samme milde nedstemmende Veir.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de Januar 1870.

Kjære Ven! Jeg faaer idag blot Tid til at takke Dig for dit Brev af den 10de og at sende Dig Afskrift af min Indberetning af igaar til Hs. Majestæt. Foruden Statsraadsmødet idag har jeg nemlig ogsaa Kirkedepartementet at varetage. Helligensens Brev skal jeg besvare med det første. Siig ham dette og tak ham foreløbig for Brevet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Januar 1870.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegram underrettet Dig om Statsraadet i Formiddag.

Det forholder sig ganske rigtig saa, som meddeelt i mit sidste Brev, at Regjeringen ikke kommer til at foreslaae Supplementair Bevillinger til Fuldendelse i Høst af den Nordvestre Bane til Udbetaling under dette Aar, hvoraf Følgen da skulde blive en Udsættelse af Arbeidets Tilendebriugelse indtil Vaaren 1871. Det Beløb, hvorom der er Tale er imidlertid ikke, som antydte i sidste Brev, omkring 600000 Rdl. men en Million 700,000 Rdl. Om imidlertid Laan for kommende Jernbane Foretagender *maa* optages, vilde det nævnte Beløb formeentlig uden Vanskelighed kunne indgaae i et saadant, og det forekommer mig derfor ikke vel at kunne være af oconomiske Grunde, at Regjeringen har fattet sin omhandlede Beslutning, der først i den allersidste Tid synes at være kommen til Modenhed. Ialfald var det visselig underforstaaet paa den Tid General Directeur Troilius reiste til Christiania, at Arbeidet skulde paaskyndes fuldendt til Høsten, og jeg troer ogsaa, at Oberst Beyers

Erklæringer gaae ud paa, at der i technisk Henseende intet er i Veien for at saadant er gjørligt, om fornødne Midler haves. Naar Regjeringens Forslag i Jernbane Sagen bliver fremlagt vil man kunne see de nærmere Detailler, og jeg vil ikke i denne Henseende foregribe Oplysninger, som maaskee vilde blive mindre correcte i sine Enkeltheder. Hvad jeg her (*for Dig*) vil omnævne er, at General Directeur Troilius, med hvem jeg nylig har talt, har sagt mig, at han haaber, at der paa Rigsdagen vil fremkomme *privat* Forslag, gaaende ud paa Bevilling til Banens Fuldendelse i Høst, og at han endogsaa selv, om det ikke kommer fra nogen Anden, er som Medlem af 1ste Kammer *betænkt* paa at komme frem med samme, af Hensyn til de oeconomicke Interesser, der ere knyttede til Banens snarest muelige Fuldendelse. Men denne fortrolige Meddelelse bliver, som oven antydet, mellem os.

Paa Ballet igaar hos Baron Bildt, talte Kongen med mig om Efterretningen angaaende Uelands Død, og meente at det vilde have en saare ugunstig Indflydelse paa Unionsforslagets Skjæbne i Norge. Det er mueligt; men jeg kan dog ikke tilegne mig ganske denne Troe. H.M. troede, at Velde fra Nordre Trondhjems Amt nu vilde tage Ledningen til Meen for Forslaget.

Landshøvdingen i Umeå Almqvist var imorges oppe hos mig for at tale om de projecterede Veiforbindelser: fra Bodøe gennem Saltdalen, og den anden gennem Ranen, som er bragt paa Bane af Telegraph Directeur Nielsen. Han sagde mig, at der var gjort Undersøgelse med Hensyn til Forbindelsen fra Bodø, hvormom herværende Civil Departement skulde have faaet Meddelelse; men han syntes mere at helde for den anden: gennem Ranens Dalføre, og da han havde hørt, at Undersøgelser ogsaa om denne skulde have været udførte, ønskede han at vide, om dette forholdt sig rigtigt, og i bekræftende Fald, hvilket Resultat disse Undersøgelser maatte have ledet til. Jeg skulde egentlig have skrevet til Bretteville herom, men for at spare et særskilt Brev, tillader jeg mig at henvende mig til Dig, i Haab om at Du vil være saa god at sætte mig i Besiddelse af de ønskede Oplysninger. Landshøvding Almqvist var naturligviis meget ivrig for at en Communication kunne fra hans Lehn aabnes med Norge og Vesterhavet.

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit sidste venlige Brev af 9de Januar. Jeg seer deraf, at du læger Vægt paa, at Professor Aschehous paatænkte Arbeide, om Revisionsforslaget, saasart som mueligt kommer for Dagens Lys. Jeg vil ikke modsige Rigtigheden af Din Følelse; –

kun forekommer det mig, at naar det kan blive kjendt af Almeenheden, inden Valgene begynde, vil allerede meget være vundet.

Jeg har lagt mig paa Hjærtet Dine Bemærkninger om Søndmøre Sagen. Det har ikke før faldt mig ind, at det kunde være paa *Optouren til Island*, at Franske Fiskere kunde have Lyst til at besøge Fiske-Grundene ved Søndmøre. Din Tilfredshed over, at Sagen staaer: Norge contra Frankrig og ikke contra Sverige deler jeg fuldstændig. Grev Wachtmeister har flere Gange yttret, at han nok haaber at kunne klare denne Sag. Jeg vil, som noget der er faldt mig ind, bemærke, at jeg troer, det vilde være vel, om der kom til at medgaae den mindst muelige Tid for Afgivelsen af Svaret paa Mr. Fourniers sidste Note; thi det gjør altid et godt Indtryk at være prompt i Fremlæggelse af Argumenter for en god Sag.

Det er bestandig det samme Tøveir. Vi fik for et Par Dage siden lidt Sne, som nu atter tiner bort. Paa Landet klages over at ingen Kjørsler kunne foretages, og Tilførselen til Stockholm er saa daarlig, at Alt stiger unaturlig i Priis. En liden Hjerpe koster nu 2 Rdl. Gode Udsigter, naar man skal give Baller, og hermed begynde vi paa Mandag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de Januar 1870.

Kjære Ven! Kirkedepartementet har i de sidste Dage, af tilfældige Grunde, givet en heel Deel at bestille, og dette maa tjene mig til Undskyldning for, at jeg først nu besvarer dine venlige Breve af den 12te og 15de Januar.

Hvad Du beretter om det Passerede med Hensyn til Oberst Eketræ's paatænkte Overgang til en anden Stilling og den Modbør, Kongen i den Sag har fundet, er vel ikke i og for sig af synderlig stor Betydning; men det viser dog, at den personlige Villie ikke længer har det Raaderum som tidligere, hvilket i og for sig kunde være ønskeligt nok, naar det blot ikke kjøbtes med nogen Blotstilling af vedkommende høie Herres personlige Værdighed. Fra dette sidste Synspunct forekommer det mig tvivlsomt, om det har været vel betænkt at gaae saa vidt i Modstand som Tilfældet synes at have været.

Efter hvad Du oplyser er der visselig – som Du udtrykker Dig – daarlige Vædsker i den Dimirgianske Affaire. Hvad Satan vilde Kongen med den Orientaler? Jeg mener, hvorfor har han overhovedet indladt sig

med Herr Dimirgian? I mine Øine har dette halvsorte Bæst paa een Gang saa lidet Tiltrækkende og saa lidet Tillid Indgydende, at jeg ikke begriber, hvad der har vundet Kongen for ham.

Altsaa – Banen mellem Stockholm og Christiania skal ikke blive færdig iaar. Jeg siger oprigtigt, at jeg ikke tager mig meget nær heraf. Materielt betragtet vilde det jo altid være en Fordeel, at den bragtes istand et Aar tidligere fremfor et Aar senere; men, politisk seet, staaer vi os, i mine Tanker, allerbedst ved, at der ikke skeer Noget, som har mindste Udseende af, at Sverrig opoffrer noget af egne Interesser af Hensyn til Norge.

I Anledning af hvad Du skriver om Landshøvding Almquists Henvendelse til Dig kan jeg oplyse, at der ganske rigtig fra vor Side er skeet Undersøgelse om Veiforbindelse med Sverrig saavel fra Bodø gennem Saltdalen som gennem Ranen, og at begge Undersøgelser, der ere udførte af samme Mand, med tilhørende Karter under 4de November 1869 ere fra Indre-Departementet tilstillede det Svenske Civildepartement med den Erklæring, at man i Norge vil med Hensyn til Veiens Retning og Beskaffenhed rette sig efter hvad Sverrig for sit Vedkommende maatte finde ønskeligst af de undersøgte Alternativer, og har man derfor udbedet sig at maatte blive oplyst herom. Ved Henvendelse til Civildepartementet vil Du eller Landshøvding Almquist selvfølgelig kunne faae see selve Indre-Departementets Brev, hvis Hoved-Indhold jeg her har gjengivet.

Jeg kan endnu ikke besvare Helliensens Brev angaaende Gagen til Secretairen for det forhen værende Statholderskab eller nu for Første-Statsraaden i Christiania. Jeg savner nemlig endnu et Par ikke uvigtige historiske Oplysninger, som jeg er paa Spor efter. Siig Helliens dette, og at jeg haaber at skulle kunne besvare hans Brev med det Allerførste.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Januar 1870.

Kjære Ven,

Vi have paa Formiddagen haft Aabnings Høitideligheden at overvære. Den begyndte med Gudstjenesten Kl. 11., og sluttede med Acten paa Rigs-Salen henimod 1½, og var saaledes ikke saa overmaade lang. Jeg vedlægger et trykt Exemplar af Throntalen, og da jeg just i dette Øieblik fra Finants Departementet har faaet «Kongl. Majt.s Proposition

till Riksdagen angående StatsVerkets tillstånd och behov» ledsaget af Bilag, saa sender jeg dig ogsaa disse Documenter, hvoraf Du nærmere vil, blandt andet, kunne indhente Oplysninger om Jernbane Sagen. Der er foreslaaet for Riksdagen Forhøielse af Brændeviins Afgifter med 10 øre pr Kanne, og ligeledes Forhøielse af Bevillinger, til Dækkelse af Underballance.

Jeg haaber Du vil blive tilfreds med Ordstillingen i §en angaaende Unions-Forslaget. Det hele stiller sig efter min Tanke meget naturligt, og der er skeet en Formindskelse af den Vægt, der er bleven lagt paa *Samtidigheden*, om denne mueligvis ikke, paa Grund af en Beslutning fra Stortingets Side, skulde blive opnaaet. Det antages, at Riksdagen vil tage Initiativet for at begjære Sagen udsat paa dette Møde.

Jeg har en vis Anledning til at troe, at Udsigten ikke stiller sig saa ganske ugunstig for, at Riksdagen for iaar kan komme til at bevilge Bidraget for at faae den Nordvestre Stambane færdig *til Høsten*, uagtet Regjeringen ikke har troet at kunne foreslaae det. Men endnu er det for tidligt at kunne sige Noget med Sikkerhed herom. Hvad jeg senere maatte erfare, skal jeg holde Dig «au courant» med.

Kongen dandsede med Livlighed paa Ballet her i Mandags, og lod til at more sig godt. Til det næste have de tvende Prindsesser annonceret sig, og mueligens bliver da Dronningen ogsaa saa vel, at Hun skjænker os Naaden af Sin Nærvarrelse. Men dette er vel endnu usikkert.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. Januar 1870.

Kjære Ven,

Præsident Munck af Rosensköld, som paa forrige Rigsdag var «Ordförande» i Constitutions Utskottet og formodentlig vil vedblive i samme Egenskab paa denne, besøgte mig imorges. Han sagde mig, at han havde talt med Exc. De Geer, og han var selv stemt for Udsættelse af Unionsforslaget; – Han syntes at troe, at Initiativet, for at foranledige saadant, kunde komme fra Constitutions Utskottet; men han vilde, saafremt han bliver «Ordförande», dog foreløbigt conferere med Grev Lagerbielke om den Maade hvorpaa Formaålet bør søges opnaaet.

Med Hensyn til den Nordvestre Bane, vil jeg oplyse, efter hvad jeg finder af foregaaende «Riksdags Handlingar»: At efter de for Riksdagen

i 1868 fremlagte Beregninger tilbagestod for Fuldendelsen af nævnte Bane

	9,270,000 Rdl.
Heraf bevilgede samme Rigsdag for 1869.	3,090,000 »
	<hr/>
	Rest 6,180,000 »
Rigsdagen i 1869 bevilgede	3,100,000 »
	<hr/>
Saaledes, at for Aaret 1869 fik udgaae et Beløb af 1,000,000 Rdl., hvilket skeede under Forudsætning af at Banen skulde <i>kunne</i> blive færdig i 1870.	3,080,000 Rdl.
Nu foreslaaes for 1870 af Regjeringen	1,600,000 »
	<hr/>
Der tilbagestaaer altsaa	1,480,000 Rdl.,

der udkræves til Banens Fuldbjyrdelse; men som ikke er foreslaet for indeværende Aar. Faaer nu see, om Sagen ikke mueligens paa Rigsdagen kan faae en gunstigere Vending. Om man end tør have en Smule Haab herom, tør man dog ikke forlade sig derpaa!

Grev Ehrenswärd har sagt mig, at der vil afgaae 14 Skøiter fra Bohuslehn for at fiske paa Bankerne ved Søndmøre, naturligviis *med Jagttagelse af den foreskrevne Territorial Linie*. Rønneberg i Aalesund skal have forsikkert dem om gode Priser paa den Fisk, de kunne bringe. Fiskerne i Bohuslehn skulle *underhaanden* have den Fornemmelse, at Linien *Stordybet* er noget udenfor den geographiske Miils-Linie, construeret paa Linien Svinøe-Storholmen. Jeg hørte ogsaa af Grev Ehrenswärd, at Kanonsluppen Ingegjerd har faaet Ordre til, som *tidligere* har været Tilfældet, at begive sig til Kysten af Søndmøre. [O.s.v.]

Jeg har med Sikkerhed hørt, at Kronprindsessen af Danmark ikke kommer hid for den 28. Januar. Om Kronprindsen er det nok ikke ganske sikkert, men rimeligt, at han ei heller kommer.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Januar 1870.

Kjære Ven

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 19de Januar.

Jeg var i Formiddag oppe hos Hans Majestæt, som lovede os vort sædvanlige Statsraad paa Løverdag, eller Dagen efter Ballet den 28de. H.M. bekræftede, hvad jeg just kort forud havde hørt, at Kronprindsen og Kronprindsessen af Danmark komme hid imorgen, og Han saae derved saa tilfreds ud, at det gjorde mig godt. I et tidligere Brev, meddeelte jeg dig, at Prindsessen ikke skulde komme, og saa var det ogsaa *da* bestemt; men det unge Par synes vel om at være sammen, og Dragningsmagten til Forældrene var vel ogsaa saa stærk, at da det kom til Stykket, fik Øieblikkets Indtryk en berettiget Overhaand.

Kongen sagde mig, at det var mueligt, at der vilde komme privat Forslag om et yderligere Bidrag af 900000 Rdl. iaar for den Nordvestre Stambane. Der skal efter nogle tidligere Forandringer i Arbeidsplanen ikke udkræves mere end i det hele 1,200000 Rdl. til Fuldendelsen, ikke som jeg før skrev 1,480,000 Rdl. Han havde intet derimod, ligesaa lidt som Regjeringen; men Han var i Tvivl om Forslaget vilde gaae igjennem, og troede derhos ikke, at Bidraget var tilstrækkeligt. Det hele vil vel beroe paa de mange Combinationer, som Jernbane Spørgsmaalene i Almindelighed fremkalde. Antages Forslaget, saa er det, fordi man *her* finder det af Interesse at fuldende et Arbeide, der kun i sin Heelhed faaer sin fulde Betydning.

Professor Rydin, som jeg idag traf paa Gaden, sagde mig, at Ordföranden i Constitutions Utskottet, Præsident Munck af Rosensköld, igaar havde foreslaaet, at Initiativet skulde tages af Utskottet for at foranledige Udsættelse af Unionsforslaget. Han troede, at Utskottet vilde indstemme i Forslaget, der siden bliver at forelægge Kamrene.

O.v.K. er kommen til Paris, og Baron Adelswärd har telegraferet, at nævnte Herr K. er villig til at give den ønskede Rectification, som vel med det første kommer med Posten. Hermed vil vel Sagen stedes til Hvile. Jeg skal nærmere underrette Dig om Rectificationens Beskaffenhed; men hvad jeg *her* har skrevet turde forblive *mellem os*.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Januar 1870.

Kjære Ven! Min Seendragtighed som Correspondent har i den sidste Tid været stor, hvilket jeg beder tilgivet i Betragtning af, at flere Forretninger paa een Gang saaledes have sammenhobet sig paa mig, at jeg virkelig har følt mig hvad man kalder forkjørt. Dette er selvfølgelig en Tilfældighed, og jeg lover derfor en bedre Opførsel som Correspondent herefter.

Jeg takker paa det Bedste for dine venlige Breve af den 19de og 20de og de deri meddeelte interessante Efterretninger om forskellige Stillinger og Forholde. Hvad Du beretter om, at Fiskerne i Bohuslehn skulle have en Fornemmelse af, at Linien *Stordybet* er noget udenfor den ved Resolutionen af 16de October f. A. fastsatte geometriske Grændselinie, har, Gud skee Lov! ikke kunnet vække nogen Bekymring hos mig; thi ved at see efter paa Kartet (jeg har truffet Anstalt til, at der bliver sendt Dig et Kart), vil Du see, at Linien snarere gaaer noget udenfor end indenfor Dybrenden i *Stordybet*. Heller ikke bekymrer den Indvending mig, som er fremsat i den Franske Note, at der bør regnes efter den Franske geografiske Miil og ikke efter den Tydsk-Scandinaviske. Sagens eneste Vanskelighed ligger i mine Tanker i Spørgsmaalet om Nødvendigheden af at følge Kystens Krumning eller i hvilken Udstrækning der kan afviges fra den. Blandt det, som i denne Tid i saa særegen Grad har optaget mig, hører netop Svaret fra Indre-Departementet til Udenrigsministeren paa dennes Henvendelse om at faae Materialier til Benyttelse mod den Franske Note. Jeg haaber, Du vil blive fornøiet med Indre-Departementets Svar, skjønt jeg ikke betvivler, at Wachtmeister og Du i Forening ville rangere Slaget endnu bedre. Vi have imidlertid her gjort vort Bedste. Svaret, der kan ansees som færdigt i Concept, vil formodentlig om et Par Dage komme til at afgaae herfra. Jeg læser for Resten i Norske Aviser, at Kanonsluppen Ingegjerd, der skulde gaae til Vestkysten af Norge, skal have faaet Contra-Ordre. Er dette en Forvexling fra min Side, eller medfører det Rigtighed, og hvad er i bekræftende Fald Grunden? Kammerherre Gade var hos mig iforgaars for at sige mig Farvel, inden han drog afsted til Søndmør. Han var i de sidste Dage for sin Afreise angreben af en saa voldsom Forkjølelse, at vi vare ængstelige for, at han ikke skulde komme afsted, og det lykkedes nok kun ved en heroisk Cuurmethode at bringe ham saavidt istand, at han kunde reise.

Du vil maaskee erindre, at jeg for nogen Tid tilbage yttrede, at der

forefaldt mærkelige Discussioner i Statsraadet nuomstunder, hvorom Du senere skulde høre fra mig. Jeg sigtede herved til et Spørgsmaal, vakt af Statsraad Irgens, om at Styrelsen optima forma skulde anmode Herr Sverdrup om at indtræde i og optima forma udnævne ham til Medlem af en Kongelig Commission til at behandle Herr Sverdrups egne Kandestøber-Ideer angaaende den Norske Arme. Første Gang, Sagen kom paa Bane i Statsraadet, tog Helligesen ved min Side saa vidt fat i Forslaget, at det en Stund blev stille dermed; men efter Helligesens Afreise kom det frem igjen. Alvorlige Discussioner bør være glemte, saasomt den Sag, de angaae, har faaet sit Resultat, og jeg skal derfor ikke sætte Dig nærmere ind i de her omhandlede Discussioner, de alvorligste maaskee, jeg i mit offentlige Liv har deeltaget i. *Tvertimod – jeg beder Dig, at endog Alt, hvad jeg her har skrevet om denne Sag, maa forblive strictissime mellem os.* Hvad jeg vil berette, er derimod, at Sagen er bleven afgjort ved et Compromis, nemlig ved en Indstilling, som afgaaer herfra sandsynligviis i Overmorgen, og som gaaer ud paa, at Armeedepartementet i den Udstrækning, som det findes fornødent, kan tilkalde Mænd – militaire og civile – til at behandle, under Ledelse af Departementets Chef, Storthings-Kandestøberierne angaaende Armeen. Hvad jeg selvfølgelig i høieste Grad interesserer mig for, er at Indstillingen i Stockholm ikke maa finde ringeste Modstand. *Og dernæst gjentager jeg min Bøn om, at du ikke om hvad jeg her har skrevet maa yttre Noget til Nogensomhelst, og navnlig ikke til Irgens selv,* som i Overmorgen reiser til Stockholm efter Befaling af Hans Majestæt – jeg formoder, Du veed i hvad Anledning.

Siig Helligesen, at jeg haaber endnu imorgen at skulle kunne skride til Besvarelse af hans Brev angaaende Statholderskabs-Secretair-Posten, som man pleier at kalde den.

Og selv skal Du snart høre nærmere fra mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. Januar 1870.

Kjære Ven!

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev af 26de, modtaget imorges.

Et Telegram har allerede underrettet Dig om Udfaldet af Statsraadet i Formiddag, som vi fik til sædvanlig Tid, uagtet Ballet paa Slottet igaar Aften havde ført os langt ud paa Natten. Hans Majestæt dandsede

med Iver, men saae dog idag lige kry ud, og paatageligt er det, hvilken Glæde Svigersønnens og Datterens Besøg gjør ham. Kronprindsessen synes at have vundet meget af den Udvikling, som Lykke og Stilling giver. Det bemærkedes, at Hun paa Ballet igaar kun valsede *yderst sparsomt*, og den Tanke har udbredt sig, at den unge Hustrue befinder sig i de Omstændigheder, som hører unge Hustruer til. Jeg *troer*, at Kongen selv deler denne Tanke. Maa det være saa! Indtrykket var imidlertid forud, at selve Reisen paa denne Aarstid var et Tegn paa det modsatte. Det forlyder, at man i Kjøbenhavn ikke syntes om denne Reise, og det unge Pars Permission skal ogsaa være indskrænket til 10–12 Dage. Kongen sagde mig idag, at det høie Herskab formodentlig kom til at reise senest paa Fredag. Dette er just den Dag, paa hvilken vi have et *andet* Bal, hvortil de Kongelige allerede forlængst, og førend det unge Par hidkom, havde givet et Tilsagn om deres Nærværelse. Vi faae saaledes ikke den Naade at see det Danske Herskab. Vi have fremkastet, at gjøre Ballet allerede Onsdag; men den Dag var optagen med de øvrige. Dronningen er nu saavidt helbredet i sin Fod, at hun gik omkring uden Støtte; men man mærkede dog, at det anstrængte Hendes Majestæt. Enkedronningen var ogsaa paa Ballet; men Hun saae noget echaufferet ud af sit Rosentilfælde i Ansigtet. Imorgen er der en Middag hos Grev Plessen, hvor blot Kronprindsen og hans Gemalinde ere af de Kongelige, og paa Tirsdag er Bal hos Grev Wachtmeisters.

Det har glædet mig at erfare af Dit Brev, at Indre Departementets Svar med Hensyn til Mr. Fourniers Note allerede forelaae til Reenskrivning, og saaledes med det Første er at hidforvente. Efter den Behandling dette har faaet, holder jeg mig forvissat om, at der Intet vil blive at forandre, borttage eller tillægge, ihvorvel jeg har al Respect for Grev Wachtmeisters korte og incisive Redactionsevne. Jeg har intet hørt om nogen Contra Ordre for Ingegjerd. Erfarer jeg Noget, skal jeg underrette herom.

Jeg kan forstaae Alvorligheden af det Discussionsthema, som Du antyder i Dit Brev, ligesom jeg skal beholde de Vink, Du derom giver, ganske for mig selv. Her handledes i Grunden om selve Styrelses-Følelsen i sit Væsen, hvorom man skulde kunne forudsætte Samstemmighed. At søge Hjælp i den personlige Mod-Leir forekommer mig kun at føre til egen Svækkelse, navnlig hvor, som her, ingen virkelig Sagkundskab var at forvente. Det antydede Compromis er som en Løsning for Øieblikket klogt og vel udtænkt; men jeg vil dog ønske, at

den aabnede Udvei ikke benyttes af Vedkommende for at søge Raad hos de *civile* Kræfter, hvorfor Regjeringen ved Compromisset fritoges for et meddeeltigt Ansvar. Ansvarret – det er sandt – vil nu mere udelukkende falde paa den Ene-Vælgende, men da denne dog er Lem af det Hele, vil dette Hele i Tilfælde ikke gaae ganske uantastet.

Du vil af Aviserne have seet, at Herr Carl Fred Wærn, uagtet Götheborger og som saadan ei af *forudsat* Sympathie for den Nordvestre Bane, har fremsat Forslag om det yderligere Tilskud iaar af 900000 Rdl, hvorved Jernbanen skulde kunne aabnes for Trafik til førstkommande Høst. Udsigterne stille sig vel ikke saa ganske ugunstigt.

Jeg kan *betroe Dig*, at Herr O v. K.s Rectification er kommen, og leveret til Dagbladets Udgiver; men da selve Sagen nu synes at være slumret ind for andre og vigtigere Sager, vil den formeentlig ikke blive offentliggjort, men henligge til Betyggelse for en muelig Fremtid.

General Consul Munch Ræder er bleven udnævnt til Commandeur af Wasa Ordenen, baade forat give ham en Anerkjendelse af hans discrete og tactfulde Optræden i den Dimirgianske Sag, og for at tjene som Vidnesbyrd ligeoverfor hans Colleger i Alexandria, at den Dimirgianske Quasi-Mission ikke var tænkt som en Tilsidesættelse af General-Consulens Stilling.

Du har vel bemærket Grev Wachtmeisters Udtalelser ved Remissen af Budgetpropositionen i 1ste Kammer. De have vakt forskjælligt Indtryk; men jeg troer dog, at et ganske stort Overtal med Anerkjendelse har hørt Ministerens bestemte og uforbeholdne Ytringer.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de Januar 1870.

Kjære Ven! Jeg aflægger min Bedste Taksigelse for dit venlige Brev af den 25de.

Jeg sendte dig ingen Afskrift af mit Brev til H.M. af iforgaars, fordi det Intet indeholdt, som var værd at lægge Mærke til. Igaar telegraferede jeg til Hs. Majestæt, at Statsraad Falsen var ankommen den foregaaende Aften, og at Professor Schweigaard var bleven sin Hustrue berøvet ved Døden. Jeg vilde ikke undlade at telegrafere det sidste, uagtet det kunde synes noget underligt at telegrafere Hjobsposter til en Mand netop paa hans Festdag (Carlsdagen); thi jeg tænkte mig Muligheden

af, at Hans Majestæt gennem et Telegram vilde bevidne den fremragende Veteran sin Deeltagelse i hans Sorg. Professor Schweigaard skal være overordentlig nedbøiet. Hans Savn vil vel blive saa meget større, fordi han saa lidet har søgt andre Menneskers Omgang og tilbragt sin Tid saa godt som udelukkende enten paa sit Studerekammer eller i sin hjemlige Cirkel. Jeg har hørt gjætte paa – men veed dog derom Intet – at han maaskee vil komme til at flytte sammen med sin gifte Søn, for ikke at leve ganske eensomt paa sine gamle Dage.

Siig Helliessen, at jeg allerede var begyndt paa at besvare hans Brev men standsede dermed, fordi jeg endnu ikke har opgivet Haabet om at faae lidt nærmere historisk Oplysning om den Sag, som hans Brev angaaer. Efter Sagens Stilling ligger der vel heller ikke nogen egentlig Vægt paa, at dens Behandling paaskyndes.

Falsen kom til mig igaar Formiddag, og efterat vi havde talt en Stund sammen fulgte han mig hen i Statsraadet, som just samledes til det sædvanlige Fredagsmøde, og fik saaledes Anledning til paa een Gang at hilse forløbig paa samtlige sine her værende Colleger. Han har maattet efterlade sin Hustrue i Sogn indtil Vaaren, da hun ikke antages stærk nok til at gjøre Reisen paa Vintertid. Hun skal have et svagt Bryst og har engang maattet tilbringe en Vinter paa Madeira.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 1. febr. 1870 kl. 10.15.]

Professor Schweigaard er inat afgaaet ved Døden. Kongen er underrettet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Februar 1870.

Kjære Ven!

Det var et Sorgens Budskab som Dit idag modtagne Telegram indeholdt! Jeg meddeelte det strax til mine Colleger, og vi følte Alle tre, hvormeget vort Land har mistet. Jeg følte et Behov af at gaae op til Kongen, fordi jeg vidste, at Han deltog i vor Følelse, og dette erfarede jeg ogsaa af Hans Yttringer, ligesom Han sagde mig, at Han strax havde

telegraferet til Dig for at bevidne sin Deeltagelse. Jeg havde ikke hørt om Fru Schweigaards Død; af Statsraad Irgens, som var hos mig igaar, hørte jeg at hun ved hans Afreise havde ligget for Døden. Dit Brev, som jeg modtog imorges, indeholdt Efterretning om at det var forbi og om hvor dybt nedbøiet hendes Mand følte sig. Vor Herre lod ham faae Tid til at sørge over hende, for at skjænke ham den Glæde at gjenforenes med hende. Der er lige meget rørende i hans Bortgang som der har [været] ædelt og lyst i hans hele Liv, og han efterlader sit Land Mindet af en Personlighed, hvori vor Herre havde lagt ligemeget Aandens Klarhed som Hjærtets Trofasthed. Det er en dyrebar Skat!

Jeg fik igaar fra Statsraad Bretteville Aftryk af Indre Departementets Svar i Anledning af Mr. Fourniers Note, og jeg har gjenne læst det med al den Opmærksomhed, som Sagens Vigtighed og Svarets Gjennemført-hed fremkalde. Jeg søgte Grev Wachtmeister igaar, men traf ham ikke. Han har i Aften Bal, hvor de Kongelige, det høie Herskab fra Danmark iberegnet, komme. Efter hvad der siges, ligger Dronningens Moder *saa at sige for Døden* – det var et falskt Rygte, som i Aviserne har været gengivet, at det er *Prinds Frederik* – men Dronningen er ikke underrettet om den sande Tilstand, for at ikke Glæden over Datterens Besøg skal styrres. Det forlyder nu, at det Danske Par skal blive her til Mandag. Der er blevet skrevet til Danmark for at faae Permissionen forlænget, og det er *ikke usandsynligt*, at det forlængst bestemte Bal hos den Norske Statsminister, der just skulde gives samme Dag det Høie Herskab tænkte paa at reise, er indbragt blandt Grundene for Reise Udsættelsen. Hvor piinligt det er at bindes af officielle Forpligtelser, naar den Følelse, der er tilført mig hjemmefra, har ganske andre Krav, end dem Selskabslivet opstiller! Bn. Braunerhielm har ligget for Døden, idag er der en Ahnelse af Forbedring, men om det er Lysets sidste Opblussen eller Livskraftens Gjenindtrædelse, kan endnu ingen vide.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Febr. 1870.

Kjære Ven! Jeg faaer idag kun Tid til at takke for dit venlige Brev af den 29de og at vedlægge Afskrift at mit underdanigste Brev af idag til Hans Majestæt, der indeholder nogle faa Detailler om Professor Schweigaards sidste Dage, der tør interessere Dig at kjende. Jeg kan ikke sige

Dig, hvor dybt dette uventede Dødsfald har rystet mig. Gud see i sin Naade til mit Fædreland! For Tiden synes det mig at fremstille Billedet af et Fartøi, der slingrer for Storm og fra hvilket det prøvede Mandskab efterhaanden gaaer bort. Jeg holder eller jeg stræber ialfald at holde urokkelig fast ved den Troe, at Gud styrer Alt til det Bedste; men Schweigaards Bortgang saa uventet og netop i denne Tid kan jeg ikke forstaae. [O.s.v.]

Esk. Falsen gjorde sin Indtrædelse i Statsraadet idag. Jeg havde allerede sendt Kort omkring til en Middag i Anledning af hans Indtræden iblandt os; men har selvfølgelig, saasnart jeg erfoer Schweigaards Død, sendt Bud omkring, at den bliver opsat indtil videre.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Februar 1870.

Kjære Ven! Jeg sender Dig Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt i den Tanke, at hvad jeg deri har meddeelt om hvad her saagodtsom udelukkende fængsler Alles Opmærksomhed vil interessere Dig. Jeg har for en halv Times Tid siden telegraferet til Dig – maaskee, ja høist sandsynligt, til Overflod – om det er paatænkt at lade Nogen paa Kongens Vegne følge Schweigaard til Graven. Siig Fleischer, at jeg ikke har gjort det af Geschæftighed, men da Harald Holst, som i Fleischers Fraværelse forestaaer Hof-Expeditionen, endnu idag Intet havde hørt derom, tænkte baade jeg og han os Muligheden af, at det i de 60 Miles Afstand kunde være forbleven upaatænkt, især da det, saavidt jeg i en Hast kan erindre, kun er Personer, der have staaet Kongen personlig nærmere (Militaire, Hofbetjente), hvem Kongen hidtil har ladet følge til Graven af nogen paa sine Vegne. At Schweigaard for Øieblikket staaer for Alles Tanke her som den, paa hvem Alt hvad der gives af Hædersbeviisninger bør komme til Anvendelse, det være sig *udenfor* eller *efter* almindelig befulgt Regel – det kan Ingen i Afstand have den fulde Fornemmelse af som vi, der befinde os paa Stedet.

Vergeland var hos mig for et Øieblik siden og spurgte, om det ikke kunde være passende og lade sig gjøre, at Garnisonen paraderede udenfor Kirken under Høitideligheden, uagtet den Afdøde ikke var Militair. Jeg sagde, at skulde dette skee, maatte det, efter min Formening, gives Udseende af en fra Kongen selv udgaet Idee, og henviste

ham til den commanderende General, Beichmann, for at denne, hvis han efter Conference med Vergeland dertil fandt Anledning, kunde i Chiffer telegrafere til Stokholm og indhente Kongens Bestemmelse.

Jeg modtager i dette Øieblik dit Brev af den 1ste og aflægger derfor min Taksigelse.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 3. febr. 1870 kl. 11.10.]

SPØRG FLEISCHER OM DER ER TÆNKET PAA AT LADE NOGEN PAA KONGENS VEGNE FØLGE SCHWEIGAARD TIL GRAVEN. UNDLADELSE HERAF VILDE IKKE SVARE TIL DEN BEGEISTRING SOM HER HERSKER. Schweigaards Begravelse foregaaer iovermorgen Klokken 1. Byen har hos Familien udbedt sig Tilladelse til at besørge Begravelsen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3die Februar 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit idag modtagne Telegram. Min Tanke har været den samme som Din, og jeg har talt med General Fleischer, som ordner alt med Hans Majestæt med Hensyn til Repræsentationen. Det er i Sandhed en smuk og værdig Beslutning af Christiania Bye at overtage Begravelsen efter Schweigaard. Hvor opløftende det skulde være at kunne overvære denne Sorgenhøitidelighed istedetfor som nu at være fraværende derfra. Jeg kan (mellem os) ikke beskrive, hvor piinligt det er mig at have Soiréen i Morgen Aften for de Kongelige; men dette udtalte jeg allerede i mit sidste Brev. Baron Braunerhielm døde igaar Aften, efterat Professor Malmsten paa Formiddagen havde sagt mig, at han endnu havde Haab. – Den afgjørende Vending indfandt sig paa Eftermiddagen.

Præsident Munck af Rosensköld har sagt mig, at Constitutions Utskottet har afgivet Forslag om Unions Sagens Udsættelse. Det vil formodentlig ikke vare længe inden det kommer til Kamrenes Behandling, som antages indstemmende.

Statsraad Irgens har bestemt sin Afreise til paa Tirsdag.

Med mange Undskyldninger for dette Hastværks Brev er jeg [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. Februar 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig for Dine tvende Breve af 1ste og 3die, det sidste just nu modtaget. Jeg ærer det Udtryk, Du deri giver baade for Din egen Sorg og den Landesorg som Dit Hjærte rummer; men midt under Tabet ville vi ikke forsage, men trøstigen forlade os paa den Herres Hjælp, som skjænkede vort Fædreland en saadan Søn, i hvis Minde ligesom Alt, hvad der er ædelt, forener sig. Selve den Sorg, hans Bortgang har fremkaldt, vidner om den Betydning, hans Liv har haft, og den skal virke som en Advarsel mod den tiltagsne men løse Umodenhed. Her maa hver ilter Ubændighed bøje sig! Kunde vi end, saa vilde vi ikke kalde den Bortgangne tilbage, og fra hans Død spirer der ligemeget Kjærlighed som der fra hans Liv har spiret Ærefrygt. Med den dybe Følelse, der nu paa en saa rørende Maade har gjort sig gjældende, skulde det ikke undre mig, om den nuværende Slægt ved at reise ham et Mindesmærke vilde vidne for Efterslægten, hvor æret og elsket han har været.

Statsraad Irgens reiser paa Tirsdag tilbage til Christiania og da samtidigen med General Fleischer. – Han har talt med mig om den foreliggende Indstilling, hvilken jeg ikke har nogen Tvivl om vil af H.M. blive bifaldt; og har jeg i et tidligere Brev til Dig fremkastet, at det vilde være ønskeligt, om Statsraad Irgens ikke henvendte sig til Sverdrup, saa har jeg nu faaet det Indtryk, at mit Ønske i saa Henseende er forgjæves. Han mener, at dette skal være nødvendigt for at berede Sagen Fremgang. Jeg har ingenlunde fordulgt for ham, hvor ganske forskjellig min Opfatning er; men Sagen gaaer nu sin Gang, og hvad enten Herr Sverdrup vil komme til at nægte sin Deeltagelse eller til at yde den, vil dog mit Indtryk af dette Slags modus procedendi vedblive at være det samme.

Jeg saae af Aviserne igaar, at Rigsgælds Afdelingen inden Stats Utskottet har allerede indstillet til Bifald Regjeringens Forslag om Bevilgning til den Nordvestre Bane; men derfor er det ingenlunde givet,

at ikke det Wærnske Forslag om den yderligere Bevilgning dog vil finde Medhold af Rigsdagens Majoritet.

Det Danske Herskab reiser imorgen. Alle de Kongelige, med Undtagelse af Enke-Dronningen vare her den 4de.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Februar 1870.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegram underrettet Dig om Udfaldet af Statsraadet idag. Alt er bifaldt efter Indstillingerne. Den Irgenske Sag – jeg kalder saaledes Indstillingen om Nedsættelse af den militaire Commission med Bemyndigelse for Armeé Departementet til at indkalde Medlemmer efter Behov – fremkaldte ingen Bemærkning fra Kongens Side. Jeg bemærkede herom Dagen en Artikel i Aftenbladet, som vedkom *Statens Commissioner*, men som indeholder nogle *orienterende* Vink med Hensyn til de landmilitaire Anliggender. H.M. havde ingensomhelst Betænkelighed ved at slutte sig til Regjeringens fra Marine-Departementet afvigende Indstilling betræffende Sæe-Cadetterne, tvertimod fandt Han den deri foreslaaede Ordning billigere og mere egnet til at træffe det Rette under foreværende concrete Omstændigheder. For min egen ringe Deel finder jeg den af Regjeringen foreslaaede Udvei, ogsaa i den Henseende hensigtsmæssig, at den ved hvert indkommende Forslag giver Marine Departementet Anledning til ogsaa at gjøre sine Anskuelse gjældende. – Kronprindsen og Kronprindsessen af Danmark ere endnu her. Passagen i Sundet er endnu høist vanskelig, og Kulden er i disse Dage stegen til 20 Grader eller mere, saa at det høie Herskab under slige Omstændigheder have faaet Tilladelse fra Kjøbenhavn til at udsætte sin Reise.

Grev Wachtmeister sendte mig igaar Conceptet til den franske Note til Fournier og til den Depeche som han agter at afsende til Bn. Adelswård, og jeg sender Dig *underhaanden* en Afskrift, som jeg selv har besørget taget. Jeg var før Middag oppe hos Fournier, og han havde den Godhed *fortroligen* at læse op for mig den Depeche han har sendt om heromhandlede Sag, og hvori han paa en klar og indtrængende Maade støtter de i Grev Wachtmeisters Note udtalte Anskuelse. Han fremhæver ogsaa den politiske Grund, der skulde bevæge Frankrig til at lade os uforstyrrede i en Sag, hvori England og Rusland ikke anfægter de

internationale Grundsætninger, hvortil vi støtte os. (Alt dette mellem os.)

Jeg har med sand Opbyggelse og med den inderligste Deeltagelse læst Beretningen om Sorgenhøitiden ved Schweigaards Begravelse. Idag læste jeg i det Danske «Fædrelandet» en Hylding af Orla Lehmann til Schweigaards Minde, – jeg synes det bedste som er blevet sagt.

Tilgiv dette Hastværks-Brev; men jeg har just Visiter som jeg har maattet stjæle mig fra, for at nedskrive disse Linier. [O.s.v.]

Adelswård har faaet Afskrift af Regjerings Indstillingen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Febr. 1870.

Kjære Ven! Jeg er undseelig over at have tre Breve fra Dig paa een Gang at besvare, nemlig af 3die, 6te og 12te. Jeg vil ikke trætte med en Forklaring af de forskjellige Omstændigheder, der have fremkaldt denne Seendragtighed i min Correspondance, men heller i al Korthed bede den tilgivet.

Statsraad Irgens kom tilbage hid i Torsdags (den 10de) og meddeelte mig allerede i vor første Samtale, hvad jeg allerede kjendte af dine Breve, at Du havde fraraadet ham at henvende sig til Sverdrup i den tidligere omskrevne Sag. Han tilføiede, at ogsaa Helliessen havde fraraadet ham det. Hans Partie i saa Henseende var imidlertid allerede taget, førend han forlod Christiania. Ikke, at han paa Forhaand havde sikkret sig Sverdrups Deeltagelse i den forberedende Behandling af den omhandlede Sag. Dette, som jeg af nogle tidligere Yttringer af ham havde Grund til at formode^[1], erfoer jeg under vor Samtale efter hans Tilbagekomst ikke at forholde sig saa. Men han havde ganske vist til sine nærmeste Omgivelser i Forretningslivet forklaret sig saaledes, at et Tilbageskridt fra hans Side var umuligt. Den Artikel i Aftenbladet, hvortil Du sigter, staaer ganske vist i Forbindelse med et her i Byen før Irgens's Reise til Stokholm almindelig udbredt Rygte, at han vilde opgive sin Statsraads-Stilling, fordi hans Colleger contrarierede ham, i hvilken Henseende særlig blev omtalt, at man havde stillet sig iveien for hans Ønske at nyde godt af Herr Sverdrups Bistand ved Behandlingen

[¹ Tilføyet som note:] Naturligviis under Forudsætning af, at han erholdt Kongens Bemyndigelse til at tilkalde Bistand.

af den ovennævnte Sag. Du vil lettelig skimte Sammenhængen i alt dette og forstaae, at han ikke kunde følge dit og Helligsens Raad. Ved sin Hjemkomst fortalte han mig ogsaa, at han havde havt en Conference med Kongen om Sagen, og at denne Intet havde havt at indvende mod Sverdrups Tilkaldelse. Han viste mig endog en Lap Papir, paa hvilken Kongen med egen Haand havde tegnet nogle Mænd, som kunde være egnede til at tilkaldes, deriblandt af Storthingsmænd Sverdrup og Daac. Han lod dog selv til at finde det noget vanskeligt at begrunde, at Daac skulde hentes fra Søndmør i Anledning af en Militair-Sag, og han syntes at have opgivet Tanken herom. Idag fortalte han mig under Statsraads-mødet, at han igaar personlig havde henvendt sig til Sverdrup, som havde begjært Betænkningstid til imorgen. Ligesaa at han havde benyttet sig af Statssecretair Aalls velvillige Tilbud, givet leilighedsviis under en Samtale angaaende Sagen, om at forhøre, hvorvidt Aalls Broder, Amtmand Aall, skulde være vilig til at indtræde i Conferencen ved Siden af Sverdrup. Udfaldet af dette sidste er, efter mit Bekjendtskab til Amtmand Aall, ikke tvivlsomt.

Den af Dig berørte Sag angaaende Sø-Cadetterne, som sees at være afgjort efter Regjerings-Pluralitetens Indstilling, har givet mig meget at bestille. Jeg skjøjnte nemlig ligesom alle mine Colleger, med Undtagelse af Broch, at den sidstnævntes Idee om en Aldersgrændse, der selvfølgelig af ham var indgIVEN den for Tiden i Virksomhed værende Commission angaaende Søcadet-Institutet og derfra var vandret videre til Marine-Commandoen, hvorpaa Marinedepartementet havde givet den Adoptiv-Barns Ret og Værdighed – at denne Idee, siger jeg, var altfor mathematisk til at kunne være forstandig. Men at sætte Noget i Stedet var heller ingen let Sag og jeg brød længe mit Hoved dermed. Skjønt jeg ikke vidste at udfinde noget Bedre end hvad der nu er besluttet, kunde jeg ikke lukke Øinene for de Ufuldkommenheder, som klæbe ogsaa derved, og jeg bad derfor Irgens, at han skulde fremføre mit Ønske til Statsraadsafdelingen i Stokholm, at den vilde scrutere Sagen paa det Nøieste. Det glæder mig, at I maa have fundet Pluralitets-Indstillingen i Begrundelse og Conclusion antagelig, siden den er bleven bifaldt og dit Brev ikke indeholder nogen Erindring mod den.

Jeg kommer nu til den Sag, som paa den seneste Tid har gjort mig meest Glæde; jeg sigter herved til den Afskrift, Du har havt den Godhed at sende mig af Wachtmeisters Note til den Franske Regjering i Anledning af Aalesundsagen. Gaer det an, saa bring Grev Wachtmeister min

hjertelige Taksigelse. Sagen angaaer paa en særegen Maade mig personlig, efterdi jeg har bevirket Resolutionen af 16de October og altsaa er responsabel for Følgerne deraf. Jeg kan ikke sige Dig med hvilken Tilfredsstillelse jeg har gjennevlæst Wachtmeisters Note. Det herfra sendte Materiale er vistnok tildeels benyttet, men Noten staaer dog, det maa erkjendes, betydeligt over Materialet. Glædeligt er det jo ogsaa, at Fournier tager sig af vor Sag. Jeg søgte selvfølgelig Bretteville strax efter Modtagelsen af dit Brev, og han blev ligesom jeg saare glad over at erfare den heldige Gang, hvori denne Sag befinder sig.

Undskyld den maaskee altfor utydelige Haandskrift i dette Brev; thi jeg har været nødt til at skrive det ved Lys, og dette er i den senere Tid, især af og til, om ikke over saa idetmindste lige paa Grændsen af hvad mine Øine formaae.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. Februar 1870.

Kjære Ven,

Rigsdagens begge Kamre bifaldt da igaar Constitutions Utskottets Indstilling om Udsættelse af Unionsforslagets Afgjørelse, – i Andet Kammer uden Discussion og i Første efter nogle formelle Indvendinger af Grev Henning Hamilton og Herr Nordström. Jeg har ikke i den Norske Presse seet nogen Bemærkning gjort mod den Retning i hvilken Udfaldet af denne Sag har kunnet forudsættes; men der vil mueligens nu, efterat Udfaldet er givet, fremstilles Antydninger om, hvorledes det hos os bliver betragtet. Grundlovsforslaget om Forandring i RF. § 28 og R.O. § 30 til Fordeel for Dissenter og Mosaiske Bekjendere blev ogsaa med stor Pluralitet antaget i begge Kamre. Jeg skulde ikke have været med paa dette Forslag, der i sine Følger kan medføre en Forrykkelse af Statskirkens Stilling, og hvad Jøden angaaer – han maa nu skee al Ret med Hensyn til Begavelse og Dygtighed – da kommer jeg ikke længere end til at see den Kløft, som er imellem ham og den Christne.

Det Danske Herskab tiltraadte endelig sin Afreise Tirsdags Morgen. Det var først Aftenen forud, da Thermometret under Dagens Løb havde gaaet op fra 16 Grader til 2, at Reisen blev bestemt. Om Aftenen vare Kongen og Dronningen paa Ballet hos Grev Wachtmeister. Kongen spurgte da igjen, som Han altid gjør, efter Fisket; men desværre Svaret kunde ikke blive andet end lidet trøstende. Heller ikke de allersidste

Efterretninger lyde synderlig gunstige, og nu ere vi dog over Midten af Februar!

Mr. Geffrois Blottelser i «Revue de deux Mondes» have ogsaa her vakt Opsigt. Det antages, at Skandinaven Rosenberg har sat Mr. Geffroi i Besiddelse af de hemmelige Documenter, han nu lægger frem for Almeenheden.

Jeg veed neppe om det kan lønne sig at sende Dig disse Linier; men siden de ere skrevne, maae de da gaae.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Febr. 1870.

Kjære Ven! Jeg faaer idag blot Tid til at sende Dig Afskrift af min Indberetning af igaar til Hans Majestæt. Du vil deraf erfare – hvad Du maaskee allerede paa anden Vei har erfaret – at Sverdrup har afslaaet at opfylde Irgens's Anmodning om at indtræde i den paatænkte Militair-Comittee. Det er under disse Omstændigheder uheldigt, at Morgenbladet idag fortæller – uden Tvivl om Noget, der er duftet ud fra Irgens's Forretnings-Omgivelser – at Sverdrup skal være Medlem af Comitteen. I samme Morgenblads-Stykke findes lignende Beretning om Daae, hvilket heller ikke er heldigt, siden Irgens tvertimod, som jeg tidligere har berettet Dig, har henvendt sig til Amtmand Aall, der – in parenthesi sagt – allerede har svaret Nei, og til Hammerstad, det sidste efter derom at have vexlet Telegrammer med Hans Majestæt. Jeg veed dog, for at jeg skal udtrykke mig ganske nøiagtigt, ikke med Sikkerhed, om Brevet endnu er afgaaet til Hammerstad. Men skulde nu Hammerstad, hvad jeg ikke finder usandsynligt, afslaae Anmodningen, saa kan jo Irgens da henvende sig til Daae, skjønt Gud skal vide, at det i mine Tanker vilde være et besynderligt Valg. Dog – lad dette blive mellem os; thi Kongen havde nok i sin Samtale med Irgens fundet Daae meget smagelig, maaskee endog selv proponeret ham. Jeg faaer ikke Tid til mere og slutter derfor [o.s.v.].

Esk. Du vil i Morgenbladet for idag bemærke en Correspondance-Artikel fra Stokholm om at Irgens skulde tænke paa at reservere sig sin Retraite til Ingenieurbrigaden endnu for eet Aar, og at Kongen deri skulde være enig med ham. Irgens har oplyst mig om, at dette er ugrundet; men hvem Djævelen er den samme Stokholms-Correspondent?

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Febr. 1870.

Kjære Ven,

Jeg har just modtaget Dit venlige Brev af den 18de Februar, og for dette ligesom for et tidligere af den 15de aflægger jeg min bedste Tak. Det var mig en Glæde at erfare, hvor tilfreds Du er med Noten til Fournier; første Gang jeg derefter traf Grev Wachtmeister, bragte jeg ham Din Hilsen, der gjorde ham Fornøielse. Mit Indtryk, da jeg læste Motiveringens til Regjeringens, fra Marine Departementet afvigende, Indstilling angaaende Søe-Cadetterne, var saa overbevisende, at jeg kun spurgte mig selv, hvorledes Marine Dept.s Chef vedvarende kunde fastholde sin Anskuelse. Forklaringen ligger deri, at han selv havde gennemført Ideen i Commissionen, hvis Leder han selv er, og saaledes var bunden, inden Sagen overveiedes i Regjeringen. Hvorvidt overhoved Ordningen med en Departements Chefs directe Deeltagelse i en Commissions Overlægninger, er heldig, tør jeg ikke udtale nogen Dom om, men at slutte fra det her foreliggende Tilfælde, synes det mig dog tvivlsomt. Det forekommer mig, at Regjeringens Løsningsmaade har været saameget heldigere, som den paa den ene Side aabner Adgangen til efterhaanden at veie alle Hensyn, og paa den anden Side er imødekommende mod Marine-Departementets Chef, som ved hver successiv Indstilling kan fremhæve og søge gjort gjældende, hvad Marinens Tarv kræver. Det synes mig, at Du i Dit Brev meget træffende har betegnet Marine Dept.s Idee, som Du siger «var altfor mathematisk til at kunne være forstandig». Det gaaer ikke at haandtere Mennesker som Tal. Efterretningen i Dit sidste Brev om Herr Sverdrups Afslag har jeg ikke undladt strax at meddele mine Herrer Colleger. Jeg havde ogsaa for min Deel tænkt mig som overveiende sandsynligt, at Militair-Committeens Formand ikke gjerne vilde forlade sit Stade som dicterende for at indtræde som blot medarbeidende. Skal det nu blive nogen Nytte for Statsraad Irgens eller for Sagen, at han har henvendt sig til Herr Sverdrup og faaet Nei? En «*mention honorable*» i Aftenbladet trækker ikke langt. Tilbudet til Aall har vel været, for ligesom at opveie det til Sverdrup, siden den første ogsaa har været Formand i Militair Committeen; men har Statsraad Irgens *kunnet* gjøre sig nogen Illusion med Hensyn til Svarets Beskaffenhed? Via Hammerstad kommer vel ogsaa Nei.» Oh Richard, oh mon Roi! tout le monde Vous abandonne! At hente Daae fra Søndmøre er i Sandhed, som Du siger, besynderligt, og

hvem veed, om han vil stille sig til vor Krigsministers Raadighed. Skal da Rækken af Oppositionsmænd gaaes igjennem, fra Richter eller Steen til Jaabæk? Jeg tillod mig at sige Statsraad Irgens, at hans paatænkte «modus procedendi» gjorde mig Sorg, og sørgeligt finder jeg det er, at vort Armeevæsen skal hente sin Redning fra den Sverdrupske Side. Jeg er forvisset om, at Statsraad Meldahl, ligesaavel som Statsraad Helliessen, fraaraadede vor militaire Collega. Hvem Correspondenten er, som har berettet i Morgenbladet, at Ingenieur Brigaden, fremdeles for et Aar til, reserveres sin forhenværende Chef, tør jeg ikke sige; men det foresvæver mig, som om jeg engang har hørt, at en Amanuensis i Kongl. Bibliotheket, Herr Wieselgren, der er Bibliothekar hos Prinds August, skulde af og til sende Meddelelser til Morgenbladet. Nogen af de herværende Norske troer jeg ikke det er, uagtet jeg vistnok ikke tør indestaae for de trede Medlemmer af Reglements Commissionen, der midlertidigen opholde sig her. Jeg har for min egen Deel ingen Tvivl om, at Statsraad Irgens gjør Ret i ikke at foranledige en saadan Udsættelse.

Vedkommende Afdeling i Stats-Utskottet har, efter hvad jeg hører, foreslaaet et nyt Budget Opgjør, hvorved Udgifterne dekkes, uden Behov af Forøgelse af «Bevilling» og Brændeviis-Afgift, ved Anvendelse af forefindende Beparelser og ved Nedsættelse af «Anslag» til Marinens Bygnings og Øvelses Contoer. Til Bevärings-Øvelse for 1871 har Afdelingen foreslaaet bevilget 600000 Rdl. men med Vilkaar, at Kongen dertil anvender det til Hans Raadighed stillede «Beväringsfond». Dette er dog et Slags maskeret Afslag, og herom bliver der *Strid*; men med Hensyn til Budget Opgjøret i det hele taget, tør det nok ansees sandsynligt, at Utskottets Anskuelse kommer til at gjøre sig gjældende. Der turde da blive en Ministerkrise; thi her synes man at ville ind paa den parlamentariske Bane.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Februar 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit venlige Brev af den 21de. Det gjør mig ondt af de Ord, hvormed det slutter, at see, at der under visse, ikke ganske usandsynlige, Eventualiteter kan blive Spørgsmaal om det nuværende Svenske Ministeriums Afgang. Jeg skulde nemlig høilig beklage dette, deels fordi vi vel ikke lettelig faae noget nyt Svensk Ministerium,

der har et saa aabent Øie og et saa villigt Øre for Norges berettigede Krav, deels fordi jeg frygter Indtrædelsen paa den parlamentariske Bane af Hensyn baade til Sverriges eget Bedste og til Conseqventserne for Norge.

Jeg har jo allerede underrettet Dig om, at baade Sverdrup og Aall have vægret sig for at indtræde i den paatænkte Militair-Commission. Fra Hammerstad havde Irgens, da jeg sidst talte med ham, endnu ikke faaet noget Svar. Jeg bemærkede under vor Samtale, at Hammerstad, efter hvad han vides at have erklæret, ikke vil komme paa næste Storting (han er nemlig berettiget til at undslaae sig), og at han saaledes ikke der vil kunne yde Sagen nogen Understøttelse. Det lod ikke til, at Irgens tidligere havde besindet sig herpaa. Han erklærede for Øvrigt, at han nu i alle Tilfælde vilde henvende sig til Daae. Jeg afholdt mig fra enhver Bemærkning herom, og jeg maa sige, at efterat man først er begyndt paa en Rundtour, tør det maaskee have sin Nytte, ialfald som Beviis paa Conseqventse, at man fortsætter. Men hvor skal der saa standses? Dette Spørgsmaal har jeg gjort mig selv, ligesom jeg seer, at ogsaa Du har opkastet Dig det. Jeg kan imidlertid for Tiden kun sige, at jeg betvivler, at Irgens selv har gjort sig Rede derfor.

I Forbindelse med hvad jeg hidtil har omhandlet vil jeg ikke undlade at berette, at jeg i det Brev fra Amtmand Aall til hans Broder Statssecretairen, hvori han underrettede denne om sit Afslag til Tilbudet om at indtræde i Militair-Commissionen, til min Sorg bemærkede en Yttring, der gik ud paa, at han havde opgjort med sig selv endeligt og for fuldt Alvor, at han ikke mere vilde paa Stortinget, og at han, for at undgaae dette, vilde benytte, om det behøvedes, Documenter – formentlig Læge-Attest –, der skulde blive afgjørende. Schweigaard er borte. Aall vil ikke blive Medlem af Stortinget. Det behøves blot, at Stiftamtmand Vogt, som har Ret til at undslaae sig, benytter denne Ret, for at Stortinget vil blive blottet for alle de Mænd, der med større eller mindre Grund ere blevene fremhævede af Opinionen som tillidsindgydende Repræsentanter for en konservativ Synsmaade.

I dit Brev af den 17de, for hvilket jeg, saavidt jeg crindrer, allerede tidligere har takket Dig, berører Du Blottelsen i «Revue de deux Mondes» af den saakaldte von Qvantenske Affaire. Jeg har selvfølgelig ikke uden Bekymring læst Gjengivelsen deraf i det Norske Aftenblad. I Stokholm har man vel især fæstet sig ved det Danske «Fædrelandets» Behandling af Sagen. Desværre! desværre! Hvad der har tildraget sig,

tilhører Virkeligheden og kan ikke udslettes. Det kan glemmes for en Stund, men det dør aldrig.

Jeg har igaar omsidder faaet istand et langt, saare langt Brev til Helliessen om Spørgsmaalet angaaende Lønnen til Secretairen hos den Norske Regjerings-Formand. Jeg betragter Brevet som skrevet til Dig og Helliessen i Fællesskab og beder Eder indstændigt om at overveie Sagen paa det Bedste og sige mig, om I ere enige i min Synsmaade. Jeg behøver ikke at sige Dig, at Holst ikke kan faae i sit fiirkantede Hoved, hvad man har at bestille med hans Løn. Han raisonnerer omtrent som saa. «Jeg blev, da jeg var 19 Aar gammel, af Naade for min salig Fader udnævnt af Kong Carl Johan til secretaire-adjoint ved Statholderskabet og 5 Aar senere til eneste Secretair, det sidste med en Løn af 500 Spdlr. af Midler, hvorover Kongen havde uimodsagt Dispositions-Ret. Jeg har nu i omtrent 40 Aar indehavt Posten og hævet min Løn, og jeg har gjort Regning paa at kunne beholde den paa mine gamle Dage, naar jeg bliver uskikket for mere anstrængende Forretninger. Nar man nu taler om at foreslaae Lønnens Udredelse af Ministerkassen hævet og Beløbet bevilget af Storthinget til Udredelse af den almindelige Statskasse, saa kræver Billighed og Humanitet, om ikke endog stræng Ret, at man lader denne Operation, hvis Udfald lettelig kan blive, at Storthinget, et Jaabækksk Storthing især, slet Intet bevilger, være mig uvedkommende, med andre Ord, at man ialfald for min Levetid lader mig beholde mine 500 Spdlr. af Ministerkassen i Fred og Roe. Dette kan kun skee derved, at man garanterer mig, hvis Storthinget Intet bevilger eller kun bevilger et nedsat Beløb, saa skal jeg i ethvert Fald for min Levetid faae Beløbet eller Differencen udbetalt af Ministerkassen. Men hvorledes vil man kunne garantere mig dette, naar man først sætter Sagen i Bevægelse uden at vide, hvor man lander?» Jeg har – tænker jeg – sat hans Tankegang i noget bedre Stiil end den har i hans egen Fremstilling. Den fortjener i ethvert Fald ikke ganske at oversees, og Du turde gjøre Helliessen bekjendt med hvad jeg her har skrevet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm d. 26. Februar 1870.

Kjære Ven,

Gjennem Telegram har jeg allerede underrettet Dig om at alle Sager ere blevne bifaldte. Jeg bekjender at jeg har haft mine indre Tvivl,

hvorvidt Fuldmægtig Oppegaard er den rette Mand for Foged Embedet i Soløer. Jeg har kjendt ham fra Skoleaarene og senere har jeg haft Glimt af ham, der ikke have forandret mine tidligste Indtryk. For mig har han altid staaet som en uanseelig Personlighed, som jeg ikke havde tænkt mig skulde kunne optræde som Foged i et betydeligt District som Soløer. At han ikke har kunnet opnaae et Bureauchefs-Embede i Revisions Departementet uagtet sin Ansiennitet, tyder ikke heller hen paa nogen større Dygtighed. Men her forelaae Regjeringens eenstemmige Indstilling, og dette var for mig en Betragtning af større Vægt.

Du har bemærket af Aviserne, at Stats-Utskottet har foreslaaet Salalinien for den af Regjeringen proponerede Sevalla-Retning, for hvilken sidste der dog nok er en Minoritet af ligetil 10. Striden i Kamrene vil begynde i Slutningen af næste Uge, og Mellemtiden vil nok blive benyttet for Tilveiebringelse af Adresser og Petitioner fra Stockholms Side. H.M. selv har stærkt udtalt sig for Sevalla Linien, og er derfor ikke lidet misstemt over Udfaldet i Stats-Utskottet. Striden vil blive haard i Kamrene; men maaskee vinder Sevalla-Linien Seiren. Udsigterne for Wärns Motion med Hensyn til Bidraget til den Nordvestre Bane stiller sig nu mindre gunstigt, efterat Majoriteten i Stats Utskottet har indstillet Antagelse af den Kongelige Proposition; men Udfaldet i Kamrene kan dog endnu være tvivlsomt.

Det har glædet mig meget at see de første Skridt til Tilveiebringelse af et Monument for Schweigaard. I denne Henseende maa Følelsen dog være saa almeen, at Folkebladets Indkast neppe burde kunne vække *nogen* Opmærksomhed. Det vil dog have sin Vanskelighed at finde Artisten, naar han skal vælges blandt vore egne. Bergslien har mere end nok med det han har, og Middelthon skal være fuld af Ængstelighed. Her udfordres en fiin og fuldendt Kunstner, for at kunne gjengive os den dyrebare Personlighed i al sin simple men gribende Værdighed.

Vi have igjen haft et Ryk af den stærke Kulde. Det maa virke ilde paa mine Nerver; thi jeg har i den sidste Uge følt mig endnu mindre vel end sædvanligt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Marts 1870.

Kjære Ven! Jeg takker for dit venlige Brev af den 26de Febr. Med Hensyn til den nylig udnævnte Foged, Oppegaard, er jeg ikke fri for at dele dine Tvivl om, hvorvidt han ikke av En og Anden vil findes at have et Undermaal af Anseelse for den Stilling, han nu skal indtage. Jeg maa dog sige, at denne Tvivl først er opstaaet hos mig, efterat jeg havde sluttet mig til Finantsdepartementets Indstilling, der ved Circulationen, som sædvanligt, kom sidst til mig og forsaavidt angik den som No. 1 Indstillede, nemlig Oppegaard, var eenstemmig tiltraadt af samtlige øvrige Statsraadets Medlemmer. Han havde ogsaa tidligere een om ikke to Gange været blandt de Indstillede til Toldkasserer-Embeder. Senere har jeg hørt Eet og Andet, der dog ikke i ringeste Maade afficerer hans Agtværdighed men lader formode, at han efter den almindelige Opfatning hører til hvad man kalder noget simplere Folk. Det er dog at mærke, at hans Udseende ingenlunde leder hen paa denne Tanke. Tvertimod forekommer han mig at være endog en vakker Mand, der uanseet sin Alder bærer sit sorte Haar, uden at Aarenes Indflydelse derpaa – jeg tør næsten sige det – endog blot kan mærkes. I Pengeveien er han bekjendt at være en meget solid Mand, trods et Uheld, han skal have havt i sine tidligere Aar, da et Cautionsansvar endog for en kort Tid bragte ham i Gjeldsarrest. Denne Begivenhed har dog, efter Alles eenstemmige Dom, ikke efterladt ringeste Plet paa hans Charakter. Jeg havde ikke talt et Ord med nogen af mine Colleger og navnlig ikke med Finantsdepartementets Chef om Sagen eller om Oppegaard, førend Indstillingen kom for i Statsraadet. Der erfoer jeg for første Gang hvad jeg ovenfor har berørt om en Gjeldsarrest i hans yngre Aar; men Manthey og Bretteville oplyste begge, at Omstændighederne havde været saa, at denne Begivenhed ikke maatte komme ham i nogen Maade til Skade. Du tager ganske feil, naar Du af den Omstændighed, at han ikke, trods sin lange Tjenestetid, har opnaaet en Bureauchefpost, slutter til et Undermaal af Dygtighed. Hermed vil jeg ikke have sagt, at han er nogen Kløpper; men fra Duelighedens Side er der dog neppe nogen Grund til at frygte for, at han ikke skulde tage sig tilfredsstillende ud.

Hoslagt vil Du finde Afskrift af min Indberetning af idag. Du vil deraf see, at det interesserer Statsraad Falsen saa snart see kan at erfare Hans Majestæts Bestemmelse om hvorvidt han skal gaae til

Stokholm til Sommeren. See til, at vi erholde Kongens Bestemmelse jo før jo heller.

Hoslagt sender jeg et Exemplar af Subscriptions-Indbydelsen til Monument for Schweigaard, for at Du selv kan have Anledning til at tegne Dig, og for at den tillige – tilgiv denne Uleilighed – kan blive præsenteret for Meldahl og Helliesen og de flere Nordmænd i Stokholm, som Du maatte finde passende at forelægge den. Du nævner Folkebladets Indkast mod Ideen om at reise et Monument for Schweigaard. Ja – det er en af Herr Bjørnstjerne Bjørnsens Uglspeilstreger. Nu holder han – efter hvad her almindelig fortælles – paa at ødelægge vort stakkels Theater ved at forlokke Skuespiller-Personalet til at gaae til et Contra-Theater under hans egen Ledelse. Han er, i Korthed talt, et Bæst, og godt og vel var det, at vi ikke i sin Tid gav ham nogen Orden. Her i Byen er han for Øvrigt – skulde jeg troe – nu paa det Nærmeste færdig.

Irgens fortalte mig igaar, at han har faaet Brev fra Daae, til hvem han havde henvendt sig om at gaae ind i Militair-Comitteen, og som har svaret, at han ikke anseer sig Arbeidet voxen – i mine Tanker et høist rimeligt Svar. Irgens har imidlertid tilskrevet ham paa Nyt, at han ikke tager denne Undskyldning for god. Fra Hammerstad havde han endnu ikke faaet noget Svar.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3die Marts 1870.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 24de Februar. Statsraad Helliesen har været saa god at give mig til Gjennemlæsning Dit Brev til ham og jeg har med al Opmærksomhed tilegnet mig sammes Indhold, ligesom jeg i alt hovedsageligt maa være enig med Dig i Din Synsmaade angaaende den Stilling der fra vor Side bør indtages i den omhandlede Sag. Statsraad Helliesen har lovet at ville vise mig sit Svar, naar han skriver til Dig, og jeg vil da faae Anledning til nærmere at yttre mig. Det har interesseret mig meget at blive bekendt med de historiske Oplysninger, som Du har tilveiebragt. Jeg tvivler paa, at man i Udenrigs-Departementet har været bekendt med Skrivelsen fra Grev Wetterstedt til Statsraad Collett, som bør kunne ansees at være fuldt tilstrækkelig Regnskabs-Legitimation ligeoverfor Revisorerne.

Den Irgenske Commissions-Sag begynder, som jeg seer, at faae

Indgang i Aviserne, og Correspondenten til Drammens-Tidende er, som før har været Tilfældet, «l'enfant terrible». Det har glædet mig at see, at Armee Departementets Foredrag er bleven offentliggjort; thi deri er dog søgt beviist, hvorledes Sagens særegne Beskaffenhed har krævet en særegen Tilsætningsmaaade med Hensyn til Commissionen, og herved vil maaskee sættes en Dæmper paa Gjetningslysten. Jeg ventede at see noget nyt i det idag hidkomne Nummer af Aftenbladet til Imødegaaelse af den Bebreidelse, Herr Sverdrup har faaet for sit Afslag; men det var mig kjært ikke at see denne Forventning opfyldt; og jo mere det kan undgaaes at røres i denne Sags indre Fuger, jo bedre. Derimod finder jeg en liden Forventnings-Notits i Anledning af O.v.K.s Tilbagekomst til Stockholm med Hensyn til den Dimærgianske Affaire. Jeg veed, ikke om jeg i sin Tid berettede Dig, at O.v.K. fra Paris havde gennem Udenrigs Departementet sendt den begjærte Berigtigelse til «Dagbladet». Denne befinder sig ogsaa hos vedkommende Udgever; men da Sagen selv havde begyndt at gaae iglemme, blev det anseet forsigtigst ikke videre at røre op i den. Skulde nu Affairen vækkes igjen ved Aftenbladets lille Puf? Jeg haaber det ikke vil skee.

Paa Mandag begynder den store Jernbane-Strid. Efter hvad jeg hører, skal der være Udsigt til Majoritet i 1ste Kammer for Sevallan-Banen, medens der i 2det Kammer siges at være et Fleertal, der med Herr Key vil standse med Statsbaner, naar den Nordvestre er fuldbragt, og overlade Udførelsen af blivende Baner til privat Virksomhed med Bidrag fra Statens Side. Seirer denne Anskuelse, er det ikke umueligt, at det yderligere Tilskud af 900000 Rdl. bevilges til den Nordvestre Bane. I Stockholm raader en stærk Agitation for at gjennemdrive Sevallan-Linien, og Kongen selv staaer ikke over Striden, – hvilket turde være det rette Standpunkt for Høistsamme – men midt i den. Jeg vilde ønske at den maatte seire. Strax efter Jernbane-Striden begynder Behandlingen af «Stats-Regleringen».

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 6te Marts 1870.

Kjære Ven,

Statsraad Helliesen har haft den Godhed at vise mig sit Brev til Dig, hvori han nærmere har begrundet den Anskuelse, han har ogsaa udtalt for mig, at Regjeringen selv burde tage Initiativet, for at faae den

omtalte Gage overført fra den fælleds Ministerkasse til den Norske Statskasse. Han er saa gennemtrængt af det Utilbørlige i den hidtilværende Ordning, navnlig i den Grundopfatning, han deri finder at være forudsat, af Statholderpostens oprindelige Betydning for Varetagelsen af *Svenske* Interesser i Norge, at han, uden anden Anledning end denne Sagens indre Lyde, ønsker, at en Forandring maa finde Sted, saasnart saadant er gjørligt. Jeg kan dog, for min Deel, ikke lægge samme Vægt som Statsraad Helliessen paa hvad han betragter som Sagens Kjærnepunkt. I sin Oprindelse blev vel Bidraget givet til Statholderen, som Middel til at hæve Stillingens ydre Anseelse (vi erindre hvor storslagen Kong Carl Johan var i denne Retning), hvilken Anseelse efter daværende Forestillinger ikke ansaaes tilstrækkelig sikkert med de 14,000 Spd, der udgik af den Norske Statscasse, og det toges af de Midler, hvorover Kongen dengang havde *udelukkende* Raadighed, og hvorfor aldrig Regnskab aflagdes lige til 1840, da Rigsdagen endog nægtede at betale den deri opkomne store Deficit, der ogsaa senere allene rammede Kongen selv. Bidragets oprindelige Beløb var reguleret efter den militaire Stilling, som Statholderen dengang ogsaa indehavde, – og efter Grev Platens Død kan man betragte den Deel af Bidraget, som afgaves til Ewerlöf som en Expetance-Løn til denne, indtil han kunde blive befordret. Naar det i Skrivelsen fra Grev Wetterstedt til Statsraad Collett hedder, at de 500 Spd, hvortil Bidraget da blev reduceret, «anslås till Lön för den Secreterare, som under Riksståhållare-Embetets Vacanse i *Franska Brevväxlingen* med Konungen biträder Kongl. Norska Regeringens förste Ledamot», da synes jeg, der heri ligger en hensynsfuld Vending, for paa en Maade at forklare, hvorfor Statholderskabs-Secretairen skulde have sin Løn af Ministerkassen. Det er sandt, at Bidraget er vedblevet, efter at den Franske Brevvexling forlængst er ophørt; men man har ladet dette gaae, fordi ingen Indvending er bleven reist fra Svensk Side, og fordi den Betydning, Statsraad Helliessen finder at burde lægge i Sagen, *ikke før har paatrængt sig Nogen*. Nu er heller ikke nogen Indvending gjort; – hvad som af Udenrigs-Ministeren underhaanden er paaapeget, er en Regnskabs-Ordning, hvorpaa Regnskabsføreren Kammerherre von Brienen har henledet hans Opmærksomhed. Jeg er dog ganske enig med Dig i, at *ingen* Forandring heri bør skee, der kan antyde, at Sagen har været berørt; thi dens Forsvar ligger just i dens Ueberørthed og hævdunden Gang, og jeg troer heller ikke, at Grev Wachtmeister vil insistere paa nogen Forandring, naar han bliver gjort

opmærksom paa den Skrivelse, der er udgaaen fra Grev Wetterstedt, og som er en fuldstændig Regnskabs-Legitimation for Decourten. Du har selv i Din udførlige Fremstilling til Statsraad Helliesen saa fuldstændigen paaviist Regjeringens respective Stilling, alt eftersom Initiativet *tages af* eller *paaføres* samme, og jeg maa ganske slutte mig hertil. Skulde nogen Indvending gjøres, det være sig fra Udenrigs Ministerens eller Revisorernes Side, mod Bidragets vedblivende Udbetaling, vel! saa faaer man give sig ifærd med en Ordning; men der ligger da i Indvendingen en Erkjendelse af, hvor Stholderskabet med dertil hørende Cancellie betragtes som Sverige *wedkommende*. Skulde vi da for et saadant Øiemed, selv foranledige en Indvending reist? Jeg troer nei! Min Tanke er vistnok, at man fra nu af bør være betænkt paa, naar Tiden dertil er inde, at søge denne traditionelle Incorrecethed hævet, og der foreligger ogsaa, efter mit ringe Skjøn, en *nær* Begivenhed, der kan gjøre saadant lempeligt. Denne Sag, ihvorvel liden i sig selv, kan dog bryde ud i større Dimensioner, da den ligesom hænger sammen med Stholder-Spørgsmaalet, og saalænge dette endnu er ømfindtligt og svævende *som nu*, faaer man vente. Men paa næste Storthing bliver Unionsforslaget afgjort: gaaer det, er dermed Stholder-Sagen stiltiende beredt til en fyldestgjørende Løsning, gaaer det ikke, vil sandsynligviis nævnte Sag derefter stille sig saa, at den kræver sin uafhængige Afgjørelse; og lad da Regjeringen tænke paa, om den lille Mosplet, der nu hefter ved den, foreløbigen bør bortskræbes. Men *nu* at tage Initiativet paa Grundlaget af *vor Værdighed* – og mindre vilde vist ikke – som Du bemærker i Dit Brev – forslaae for Storthinget, vil jeg *paa det Indstændigste* fraraade. Det vilde, efter min Tanke, ligesom antyde Regjeringens Mishaab om Gjennemførelse af Unionsforslaget og den dermed i underforstaaet Forbindelse stillede Ordning af Stholder-Sagen, hvis Løsning just skulde danne det naturlige Tidspunkt for Bortskjæringen af den Udvæxt, hvorom her er Tale; ja jeg kan tænke mig, at Storthinget, som allerede forrige Gang troedes at ville bifalde Forslaget om Forandringen i Grundlovens § 12, skulde kunne, i en Fremlæggelse «*ex abrupto*» af den heromhandlede Bevillings-Sag, see et Vink om en betegnende Bestræbelse fra Regjeringens Side at udsondre fra Stholder Sagen denne sidste Rest af Uegentlighed, og saaledes deri hente en Opmuntning til at afgjøre den bifaldende.

Hvad angaaer Kammerherre Holst, da forekommer det mig at han maa være tryk for at beholde den engang af Kongen bestemte Gage, til

sit Beløb, saalænge han forbliver i Stillingen. Bevilger Storthinget fremtidigen den samme Gage, vel – formindskes den, bliver det efter min Tanke Kongens Sag at tilveiebringe det Manglende – for Holsts Vedkommende.

Tak for Dit imorges modtagne venlige Brev af 3die Marts. Jeg skal med Glæde sørge for at Listen bliver præsenteret vore Herrer Colleger og Landsmænd. Jeg skal søge H.M. imorgen, om Høistsamme da vil give mig den foreløbige Besked, der ønskes med Hensyn til Statsraad Falsens Eftertrædelse efter Statsraad Meldahl som Medlem af Statsraads-Afdelingen. Kommer Statsraad Irgens til Høsten vil der saaledes under den blivende Ombytnings Periode blive tvende Statsraader, som begge for første Gang ere i Stockholm; men det er dog sandt, at Statsraad Falsen vil da i nogle Maaneder allerede have været sammen med Statsraad Helliesen. Jeg regner nemlig paa, at jeg ogsaa i Sommer kan være et Par Maaneder paa Landet, for at forsøge, om noget Klækkeligere kan indvindes for min Helbred.

Jeg hører idag, at Middagen paa Slottet er afsagt paa Grund af Kongens Ildebefindende, der skal være af rheumatisk Natur. Jeg haaber, det er ganske overgaaende; men mueligt er det dog, at det vil hindre en Udflugt til Strömsholm, som jeg har hørt H.M. skal have haft isinde paa Thorsdag, og hvorfra Han skulde komme tilbage paa Løverdags Aften. Bliver Touren af, bliver vort Statsraad paa Løverdags udsat.

Stockholm er propfuld af Jernbane-Themaet, og imorgen begynder Udladningen. Udsigterne synes fremdeles at være, som jeg antydede dem i mit sidste Brev. [O.s.v.]

Jeg sendte Dig igaar et Brev fra H.K.H. Prindsesse Eugenie.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Marts 1870.

Kjære Ven,

Som jeg sagde i mit Brev af igaar, gik jeg i Formiddag op til Kongen, som jeg til min Glæde fandt rask igjen efter sit Ildebefindende. Han havde Løverdags Aften haft Feber med rheumatisk Smærte; men Han sagde selv, at Han havde sovet den bort. Han reiser paa Thorsdag til Strömsholm og kommer tilbage Løverdags, saa at vort Statsraad er udsat til Mandag Kl. 11. H.M. sagde, at Han havde faaet Brev fra Dig, og paalagde mig at meddele Dig, at Han bifalder at det foreløbig ansees

bestemt, at Statsraad Falsen i Juli Maaned skal afløse Statsraad Meldahl, der ved Hjemkomsten vil have at overtage Justits Departementet.

Fra Kongen gik jeg op i Kamrene. 2det Kammer havde just voteret om Wærns Motion og forkastet samme med 120 mod 58 – et Udfald heelt forskjelligt fra det, jeg havde hørt forudspaaet. Var Wærns Motion kommen tilsidst, vilde Udfaldet maaskee være bleven anderledes. Nu vare Östgöther og Norlänningar derimod, af Frygt for, at det yderligere Bidrag for i Aar til den Nordvestre Bane skulde formindske deres Chanser for Bidrag til deres respective Strækninger. Jeg overvar – siddende ved Siden af Statsraad Helliessen – Voteringen i 1ste Kammer: 55 for Wærns Motion og 58 imod, blandt hvilke sidste vare de tre voterende Statsraadsmedlemmer De Geer, Ugglas og Ehrenheim. Efter hvad jeg erindrer af et tidligere Brev, tager Du dette Udfald heelt tranquil. I *mit Indre* er jeg forarget derover.

Efter Afgjørelsen af den Nordvestre Bane overgik man til Striden om Sevalla eller Sala Linien, og derom kjæmpes endnu, og vil maaskee kjæmpes endogsaa under Morgendagen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Marts 1870.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning af igaar til Hans Majestæt, hvilken Afskrift jeg ikke før idag har faaet Tid til at sende Dig. Den indeholder for Resten Intet, som Du ikke allerede paa anden Vei kjender. Jeg takker Dig for dine venlige Breve af den 6te og 7de Marts. Det første indeholder en fuldstændig og omhyggelig Udvikling af Spørgsmaalet om hvad vi skulle gjøre med Lønningen til den saakaldte Statholder-Secretair. Fra Helliessen havde jeg nogle Dage i Forveien erholdt en lignende Udvikling fra hans Standpunct. I skulle nu med det Allerførste faae høre nærmere fra mig om Sagen. Jeg takker for Underretningen om, at Falsen skal til Stokholm i Julii. Jeg havde foresat mig at underrette ham derom i Statsraadet idag, men glemte det. Jeg skal nu gjøre det imorgen. Jeg tager mig, oprigtigt talt, ikke meget nær af Udfaldet af den Værnske Motion. Jeg frygter, som jeg allerede har sagt Dig, for Alt, der kan gives Udseendet af, at Sverrig gjør mindste Opoffrelse for Norge. Hertil kommer, at jeg ikke kan gjøre mig ret fortrolig med, at man i Høst skulde – saa at sige – falde hinanden om

Halsen i det ømmeste Favntag – thi til noget saadant falder offentlige Collationer mellem begge Folkene ganske lettelig ud, og Jernbanens Aabning vilde vel netop give Anledning til saadanne – og saa i den kommende Vinter her i Landet forkaste Unionsforslaget; thi paa det Sidste er det jo Pligt at holde sig forberedt. Bedre er det, naar galt skal være, at Unionsforslaget forkastes først, og at Jernbane-Aabningen kommer ovenpaa. Svenskerne kunne da selv afmaale hvor meget Broderskab de ere oplagte til at vise os, efterat Unionsforslaget er forkastet. Dersom Nogen for Alvor skulde troe, at Unionsforslagets Antagelse vilde fremmes i ringeste Maade derved, at Jernbane-Aabningen kom til at gaae forud, saa tager han ganske feil af Bjerkebækker-Racen.

Jeg maa slutte her; thi Aschehoug kommer netop ind ad Døren for at fortsætte vore Conferencer om Svaret paa den Dunkerske Bog om Unionsforslaget. Med det Allerførste Mere.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. Marts 1870.

Kjære Ven,

Vi skulle have en Dands iaften, og det bliver saaledes blot nogle Hastværks Linier jeg kommer til at sende Dig. Kongen reiste igaar til Strömsholm og kommer igjen imorgen. Jeg veed ikke, om H.M. valgte denne Tid for at være borte, just under Veerne af den Krise, som man forestiller sig muelig i Anledning af den paa Mandag begyndende Discussion i Kamrene om «Stats-Regleringen»; men man skulde næsten kunne være fristet til at troe det. Jeg sender Dig vedlagt «Stats Utskottets» Indstilling betræffende 4de og 5te Hufvud-Titel, hvorom Striden kommer til at dreie sig. Det var aabenbart en Feil af Finants Ministeren, at han, for at dække en Deficit paa halvanden Million Rdl., tog sin Tilflugt til Forhøielse af «Bevillingen» og Brændeviins-Afgiften, især da det af Stats Utskottet er paviist, at der under 5te Titel findes Besparelser, der kunne anvendes, og det dertil i de sidste Maaneder har viist sig, at Brændeviinsbrændingen er saa forøget, at man med den nuværende Afgift kan paaregne den Forhøielse, som H.M. har ønsket tilveiebragt ved Skatteforøgelse. Regjeringen kan saaledes ikke bibeholde sit Standpunkt; men paa den anden Side har Majoriteten i Stats-Utskottet gaect for langt, naar det med Hensyn til Bevillingen for Bevåringens Øvelser har henviist til «Bevåringens fonden», hvorover Krigsministeren har forklaret

at maatte disponere for andre Øiemed, og med Hensyn til «*ordinaire*» Udgifts Poster for Marinen (5te Hufvudtitel) har, som Du vil see, «*indraget*» disse og henviist H.M. til *Bespærelserne*. Paa Grundlaget af General Klints Reservation, som Du ligeledes vil finde indtagen, burde imidlertid en Compromis *kunne* istandbringes; men her kommer den personlige Angrebslyst mod Regjeringen i Beregning, hvilken ikke skal ville lade sig nøie med mindre end at tilføre Regjeringen et Nederlag. I første Kammer turde det nok gaae; men i andet Kammer siges «*Utskotts-Betänkandet*» at ville seire, om der ikke kan stilles i Udsigt visse Forandringer i Statsraadet, navnlig Ugglass', Abelins og Carlsons Udtrædelse. Det er sandt, at man har den «*samfällda*» Votering at falde tilbage paa; men Følelsen synes at være den, at selv om et *Compromis*, hvorpaa Regjeringen skulde *kunne* gaae ind, da *bliver seirende*, vilde Regjeringen, *sammensat som den nu er*, ikke lettelig kunne møde næste Rigsdag. Det er under saadanne Omstændigheder, at jeg kan tænke mig, at Regjeringen *lader det komme til en Krise*, for ligesaa at komme til en større Klarhed i den hele Stilling, og med muelig Udsigt til at kunne reconstruere sig, da det ikke skal være let for Modstanderne at tilveiebringe et Statsraad. Jeg vover ikke at forudsige Resultatet af den nuværende Forvikling, jeg kan blot sige at Spændingen for Tiden er stærk, og at jeg med Dig inderligen vilde beklage, om Udfaldet blev Ministeriets Afgang. De Geer er piinlig angreben under alt dette. Ham ville alle forstandige og redelige Folk gjerne beholde, ligesom Wachtmeister, Adlercreutz og den nye Statsraad Bn. Leyonhufvud; men det er just dette, som er det afskyelige, naar det gjælder at skjære i sine egne Indvolde, og jeg kan forstaae, at man da foretrækker, at lade det Hele styrte sammen. Du har seet at hele Jernbane-Striden foreløbig endte med et Fiasco. Sevalla Linien fik ikke engang i 1ste Kammer Majoritet. Paa Mandag forestaaer fælleds Votering, men Udfaldet har jeg ikke hørt nogen at kunne forudsige. Sevalla Liniens Venner arbeide nu paa at tilintetgjøre Udsigten for Dale Linien, og jeg hører at der er ivrig Anstrængelse for at faae tegnet *private Bidrag* for Sevalla Linien, for at kunne begjære et Tilskud til nævnte Linie af Statscassen som *private Foretagender*. Praeterea tamen censeo, at det var saare ilde, at ikke Bidraget bevilgedes til Færdiggjørelse i Høst af den Nordvestre Stambane.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Marts 1870.

Kjære Ven,

Grev Wachtmeister var i Formiddag oppe hos mig, og viiste mig en igaar fra Baron Adelswärd i Paris ankommen Dépêche af 6te Marts. I denne skriver Bn. Adelswärd, at han havde erfaret, at Sagen om Søterritoriet-Grændsen paa Søndmøre var fra det Franske Udenrigs Departement bleven tilstillet Marine Departementet, og at den der var bleven overgivet til «Commissaire», Général de la Marine, Mr. Chabrie, til Betæknings Afgivelse. Bn. Adelswärd havde derfor søgt Mr. Chabrie i Marine-Ministeriet og haft en Samtale med ham, hvori han havde yderligere fremholdt de Argumenter, der ere blevne fremstillede i Noten til Mr. Fournier, af 8. Februar sidstleden (ni fallor).

Bn. Adelswärd tilføier derefter, at Mr. Chabrie «a paru être animé de bonnes intentions à notre égard», men at han var paa samme Tid «très-réservé» med Hensyn til de «conclusions», hvortil han maatte komme i sin Betænkning, idet han bemærkede, at disse ogsaa kunde komme til at undergaae Modificationer ved Marine-Ministerens sluttede Gennemgaaelse. Han havde lovet Bn. Adelswärd, at han skulde underrette ham om, naar Sagen blev tilbagesendt til Udenrigs Ministeriet. Samtalviis havde Mr. Chabrie fremkastet, at de fra Fransk Side gjorde Indvendinger ingenlunde skrev sig fra nogen Mangel paa Velvilje ligeoverfor os; men at de vare fremkomne, for at tilfredsstille de Krav, der vare opstaaede til Følge af den i 1866 udkomne Franske Lov om Handels-Marinen. Adelswärd tillægger derefter, at han vilde følge Sagen med den største Opmærksomhed.

Dette er jo altsammen blot foreløbigt; men Indtrykket heraf har dog paa mig været, at vi, uagtet «les bonnes intentions de Mr. Chabrie», dog maaskee ikke fra det Franske Marine-Ministeriums Side faae en fuldstændig Indrømmelse. Men herpaa kan dog mueligens Udenrigs Ministeriet rette, inden det endelige Svar afgives. I hvert Fald maae vi for Øieblikket stole paa at vor Sag er god og støttet af gode Argumenter.

Grev Ehrenswärd sagde mig her om Dagen, at der havde været gode Efterretninger fra de Bohuslänske Fiskere ved Søndmøre. De havde fisket godt og Aalesunderserne, som vare glade i deres Ankomst, havde betalt Fisken godt, og Opsynet havde ikke været for rigoureust strængt med Hensyn til Grændselinien, naar det blot blev tilbørligen paaseet, at ikke Garnfiskerne tilføiedes nogetsomhelst Meen.

Sig alt dette til Statsraad Bretteville.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Marts 1870.

Kjære Ven!

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit sidste venlige Brev og for den medfulgte Afskrift af Indberetningen til Kongen. Det er jo et slem Tidens Tegn, at man skal behøve at gjøre Herr Jaabæks Anløb til Gjenstand for nærmere Omtale. Slig Modstander vækker næsten Væmmelse; men skulde han engang komme indhyllt i Majoritetens Kaabe, vil han vel kunne, som de gamle Nordiske Troldmænd, kunne gjøre slig Blæst dermed, at vi *maae* falde overende.

Du vil af Aviserne see den scandaleuse Votering, der foregik igaar i 2det Kammer i Anledning af 1ste Hufvudtitel, og hvori der kun fattedes 10 Stemmer for at Hedins Forslag om en Skrivelse til Kongen var blevet antaget af Andet Kammer. – Jeg har idag tilbragt hele Formiddagen i Kamrene. Spørgsmaalet om Beväringsfonden afgjordes i 1ste Kammer med 100 mod 14 Stemmer, og Regjeringen vandt saaledes der en glimrende Seir. I Eftermiddag discuterer Sagen i Andet Kammer, hvor man nok tør forudsætte at Forholdet bliver omvendt, og at Stats-Utskottets Betænkning i dette Punkt bliver bifaldt, men man tør dog antage, at der vil blive en saa betragtelig Minoritet, at denne sammenlagt med de 100 Stemmer i 1ste Kammer vil under en blivende Fælles Votering skaffe Regjeringen Seiren.

Tilgiv disse Hastværks Linier [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. Marts 1870.

Kjære Ven!

1ste Kammer blev igaar færdigt med den 5te «Hufvudtitel» – og i de afvigende Punkter paa Grundlag af de Klintske Reservationer, hvilke turde ansees at være acceptable for Regjeringen. I 2det Kammer har man i Formiddag kjæmpet om Anslaget til «Beväringsens» Øvelse og «Beväringsfonden». Tiltrods for mange grundige og vægtige Foredrag imod, seirede dog Stats Utskottets Indstilling med 103 Stemmer mod 76; men, som Du vil bemærke, er Minoriteten saa stærk, at den ved Fælledsstemmegivningen vil afværge Tilgrebet af «Beväringsfonden». I dette Punkt er Stormen altsaa afvendt. Imorgen eller den følgende Dag begynder i 2det Kammer Discussionen om 5te «Hufvudtitel», og det

turde være at forudsætte, at der ogsaa her vil blive tilstrækkelig stærke Minoriteter med Hensyn til de delicate Puncter for at seire ved Fælleds-Voteringen, og Frygten for en Crise *under Rigsdagen* synes saaledes at være fjærnet. Om der *efter samme* opstaaer Spørgsmaal om Forandringer inden Statsraadet, er Noget der ikke seer usandsynligt ud; men herom kan man bedre dømme, naar man rykker Tidspunktet nærmere.

Jeg seer i Morgenbladet et Rygte om at Kongen kommer til Norge i Mai. Dette er vist ikke usandsynligt, uagtet jeg intet herom har hørt. Men jeg skal, naar dertil bliver Anledning, forhøre mig hos H.M. selv med Hensyn til denne Eventualitet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Marts 1870.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for tre venlige Breve, af den 11te, 12te og 15de.

Strax efter Modtagelsen af det første begav jeg mig til Bretteville og meddeelte ham hvad Du beretter om Gangen af Forhandlingen med Frankrig om Aalesundssagen. Det synes, som om Du af Adelsværd's Rapport har faaet det Indtryk, at man maa holde sig belavet paa, at Frankrigs Holdning i Sagen kan blive baade af det ene og det andet Slags. Jeg nærer dog det Haab, at vi ikke have Noget at frygte, saa længe blot ikke den Franske Presse og de Franske Kamre faae fat i Sagen. Men skeer dette, tør vi have et Pendant til Bodø-Sagen, inden vi see os for. Å propos af Presse og Kamre kommer jeg til at tænke paa parlamentarisk Styrelse, hvormed jo nu Frankrig skal lyksaliggjøres, og paa hvad Du nys bebudede som en Mulighed, at Dispositionen for Parlamentarisme i Sverrig kunde hidlede et Ministerskifte, eller idetmindste et partielt Ministerskifte, dersteds. De sidste Telegraf-Efterretninger og dit sidste Brev give dog al Grund til at haabe, at det ikke bliver til Alvor hermed; og glad er jeg; thi for hvert fremtrædende Symptom af Parlamentarisme i Sverrig kan man holde sig overbeviist om at see en eller anden Galskab i Norge. Siig mig for Øvrigt Du, som har Anledning til at tale med Flere, der ere indviede i de Franske Forhold, og navnlig med vor egen Udenrigsminister, hvad er kyndige Folks og navnlig din egen Mening om Udsigterne for den nye Statsskik i Frankrig? Er det tænkeligt, at i et saa durch og durch demokratisk Land som Frankrig, *med suffrage*

universel, en fuldstændig parlamentarisk Styrelse og et med Diæter lønnet Deputeretkammer med Opgivelse af al gouvernemental Indflydelse paa Valgene – thi dette har jo Ollivier nu forkyndt som Regjeringens Princip – kan vedvare ret mange Aar, førend den frembringer et Kammer af saadan Sammensætning og af en saadan Aand, som er incompatibel med al Monarchisk Regjeringsform og leder lige midt ind i Republiken? Det skulde undre mig, om det ikke vil gaae saa.

Irgens var hos mig idag og berettede, at han nu havde faaet Brev fra Daae, som i Anledning af Irgens' Nægtelse at tage hans tidligere Undskyldning for ikke at gaae ind i Militair-Comitteen for god, nu erklærer, at han vil gaae ind, saafremt han kan faae to Mænd af «samme Standpunct» som hans eget med sig, og som saadanne to nævner han Welde fra Nordre Trondhjems Amt og Aimar Sørensen. Irgens havde om disse to Candidater talt med de to Statsraader, der vare Medlemmer af sidste Storthing (Broch og Falsen), og disse havde nok begge erklæret, at om Aimar Sørensen kunde der dog ikke være Spørgsmaal, hvorimod de meente, at Welde – vel at mærke O. S. Welde ikke J. S. Welde (der er nemlig to Storthingsmænd af Navnet Welde) – burde sluges. Jeg yttrede for Irgens den ringe Formening, at han burde benytte den nu foreliggende Situation til at give op den hele Idee om Tilkaldelse af Storthingsmænd; men Nei – han agtede at vedblive. Dog vilde han ikke indlade sig paa Aimar Sørensen; men Welde vilde han sluge og med det første tilskrive ham. Naar han, som han haabede, fik Ja af ham, vilde han skrive til Daae, at det fik være nok med ham og Welde, fordi han i det Hele ikke vilde have flere end to. Jeg spurgte ham, hvad han vilde gjøre, hvis Welde svarede Nei, – om han da vilde gaae til Aimar Sørensen eller hvorledes paa anden Maade klare sig af det Dilemma, han da kom i. Jeg fik herpaa intet bestemt Svar. Naar man først begiver sig ud paa en Malstrøm, saa veed man ikke, hvor man hvirvles hen. Welde som det ene Medlem af den parlamentariske Committee-Fraction er i mine Tanker allerede betænkeligt nok. Men Aimar Sørensen! Jeg troer ikke at udtrykke mig for stærkt, naar jeg siger, at det vilde modtages med Latter ud over Landet, om Aimar Sørensen blev det ene Medlem af den parlamentariske Tilsætning til Militair-Comitteen. Men nok herom. Tingen er nu engang kommen i en Gang, som den faaer beholde, hvorhen den end maatte føre. For Resten er det nok det sandsynlige, at Welde, som skal være en Mand af adskillig Ærgjerrighed, tager imod Tilbudet, og Daae og han ville da altsaa blive Medlemmer af Militair-

Comitteen; men hvorledes Irgens eller Armeen vil blive tjent med deres «Standpunct» der, er i saa Fald et andet Spørgsmaal.

Jeg har endnu Eet og Andet, som jeg skulde have berørt; men jeg faaer ikke Tid dertil iaften, da Directionen i Selskabet for Norges Vel med det første vil træde ind af Døren.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Marts 1870.

Kjære Ven,

Du vil af Aviserne have seet, hvorledes Udfaldet blev med Hensyn til de i Andet Kammer igaar behandlede *delicate* Punkter af 5te «Hufvudtitel». Stats-Utskottets Indstilling blev visselig bifaldt; men der har dog været i de tre betydningsfulde Voteringer en saa stærk Minoritet, at Udfaldet i den blivende fælleds Afstemning, der efter hvad jeg hører vil komme til at finde Sted i Slutningen af næste Uge, formodentlig Løverdag, tør ansees sikkert til Fordeel for de af 1ste Kammer fattede Beslutninger. Den nærgaaende Form, hvori Stats-Utskottet har opstillet sine Forslag, har vakt Forargelse, og om Grev Posse har haft til Hensigt at berede sig Indtrædelse i Regjeringen, turde han nu komme til at finde sig mere fjærnet derfra end nogensinde. Hermed er det dog ikke sagt, at Regjeringen vil komme til at vinde en saadan Seir, at dens Stilling med Hensyn til *alle* dens Medlemmer kan ansees ganske betrygget; men om blivende personlige Forandringer bliver der vel nu i hvert Fald ikke Spørgsmaal før efter Rigsdagen.

Til Følge af et Brev fra Statsraad Bretteville, som jeg modtog igaar Morges, fik vi det Extra-Statsraad, hvorom jeg igaar telegraferede til Dig.

Du har vist i Aviserne bemærket et Rygte: først om at Keiserinden af Frankrige agtede sig til Stockholm i Sommer, og dernæst om at det tiltænkte Besøg var udsat. Begge Dele medføre Sandhed, og det er vel nu nogle Uger siden, at den sidste Bestemmelse skal være bleven meddeelt hid, med Tilføiende at Besøget skal blive til næste Aar. Ja den Tid den Sorg! Imidlertid synes jeg der er Anledning til at lykønske vort Hof til for i Aar at slippe de betydelige Udgifter, som et saadant Besøg skulde have foranlediget. Der er formodentlig endnu ikke saa lidet at dække af Fjoraarets Bryllups-Udgifter.

Jeg gaer vel op til Kongen en af de første Dage i næste Uge og vil da

faae Anledning til at høre, om Han tænker paa en Reise til Christiania. Før Paaske synes jeg ikke det er rimeligt, at den vil finde Sted; thi H.M. vil vel være her for Fælleds-Voteringerne, og Skjærthorsdag pleier Han at gaae til Alters med sin høie Familie, og den mellemliggende Tid vilde kun give Plads for et meget kort Besøg. Tiden mellem efter Paaske og Rigsdagens Slutning er ogsaa temmelig snever; men alt beroer paa, hvormegen Tid H.M. vil offre paa Besøget i sin Norske Hovedstad.

Jeg har endnu ikke kunnet tilbagesende Dig Listen for Schweigaards Monument. Grosserer Sørensen er reist til Dalarne og kommer først hjem i næste Uge, og han maa først tegne sig.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de Marts 1870.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning af iforgaars til Hans Majestæt. Det havde været min Tanke at sende den igaar; men jeg fik ikke Tid dertil, da jeg blev forhindret deels ved Statsraadmødet deels ved andre presserende Gjøremaal, hvoriblandt Nedskrivning af et heelt langt Brev til Prindsesse Eugenie i Anledning af den Gave, hun har været saa elskværdig at gjøre til National-Galleriet.

Professor Daae, der, som Du veed, forestaaer Universitetets ethnografiske Samling, var for nogle Dage siden inde hos mig for at bringe paa Bane Spørgsmaalet om hvorvidt han kunde paaregne Villighed fra Regjeringens Side til at belønne Mænd i Udlandet, der maatte sende Bidrag af nogen Betydenhed til Samlingen, med en Ordens-Decoration. Jeg gav herpaa det eneste Svar, som kan gives paa et saadant Spørgsmaal, naar det fremsættes i reen Almindelighed, og bad ham om at nævne bestemte Mænd, som han for Øieblikket havde sin Opmærksomhed henvendt paa. Han nævnte da Generalconsul Annerstedt i China, fra hvem han sagde at have faaet ganske værdifulde Bidrag til Samlingen og som han formeente vilde sende Mere, saafremt han blev opmuntret ved en Paaskjønnelse i Ordens-Veien. Jeg bemærkede hertil, at, saavidt jeg vidste, tænkte Annerstedt at vende tilbage fra China, hvor han skulde have faaet det Indtryk, at en af det Offentlige lønnet Agent ikke egentlig var hvad vore mercantile Interesser tiltrængte. Hvorfra jeg har dette, er jeg nu ikke istand til at erindre; men at jeg enten har læst det eller hørt det, er jeg vis paa. Jeg lovede Daae, at jeg ved Henvendelse til Dig

skulde søge nærmere Oplysning om hvorledes det forholder sig hermed, og om hvorvidt der, under Forudsætning af, at Annerstedt antagelig fremdeles vil forblive i sin nuværende Stilling i China, stillede sig nogen Betænkelighed mod at benaade ham med en Norsk Ordens-Grad. Hav nu den Godhed at undersøge og overveie dette og siig mig din Mening derom, saasnart Du kan.

Idag skal her i Byen staae et Bravalla-Slag, idet en Mængde ældre Academici have indmeldt sig i Studentersamfundet for at afsætte Bjørnstjerne Bjørnson som Formand ved det Valg paa saadan, som iaften skal foregaae. Endog Mænd i fremskreden Alder, som t. ex. Professor Christie, ere med i Legen, som i ethvert Fald vil blive alvorlig, endog om Øiemedet ikke naaes. Udfaldet skal nemlig være tvivlsomt, idet vistnok alle ældre og besindigere Mænd ere saa trætte af det Bjørnsonske Uvæsen at de af Hjertens Grund ønske ham Fanden i Vold, men paa den anden Side Ungdommen og navnlig «Russen» holder paa ham, og «Russens» Antal er stort. Sit Banesaar i den offentlige Mening her har Bjørnson faaet ved sin Optræden mod Schweigaards Minde.

Tak for dit Brev af den 16de. Det glæder mig deri at finde Bekræftelse paa, at det efter al Sandsynlighed ikke vil lykkes Grev Posse og Consorter at rokke det nærværende Svenske Ministerium.

Med Hensyn til hvad Du bemærker angaaende Mulighed af Kongens Ankomst hid i Maii Maaned kan jeg oplyse, at jeg allerede nogen Tid førend Rygtet herom stod at læse i «Morgenbladet» havde hørt det forklare som noget Sandsynligt, at Kongen vilde aflægge et Besøg i Christiania i Maii Maaned. Hvis nu min Hukommelse ikke ganske bedrager mig, hørte jeg det omtale baade af Statsraad Irgens og General Fleischer efter deres Tilbagekomst fra Stokholm. Jeg vil selvfølgelig være Dig meget forbunden for en saa bestemt og saa betimelig Underretning om Sagen, som staaer til at tilveiebringe. Bring begge Collegerne min venlige Hilsen. Jeg siger begge; thi vistnok vil jeg forsøge paa at faac skrevet til Helliessen idag; men jeg er ikke sikker paa, at jeg rækker saa langt. [O.s.v.]

Eks. Just som jeg skal sende nærværende Brev afsted, bringer man mig det hoslagte Exemplar af et mod Bjørnsons Gjenvalg stilet lidet Skrift, som bæres omkring til de academiske Borgere i Byen. Du vil sikkerlig læse det med Interesse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Marts 1870.

Kjære Ven!

Tak for Dit venlige Brev af 19de Marts, for Afskriften af den und. Indberetning og for det trykte Blad, som dermed fulgte. Efter at man er gaaet *saa langt*, som det trykte Blad er en Betegnelse af, haaber jeg at «Russens» Sympathier maae komme til at ligge under ved det blivende Valg. Hvad som vækker min Betænkelighed, er den Vægt, som lægges paa Studentersamfundet; men maaskee saadant for Følgernes Skyld er *nødvendigt*. Det vil synes, som Herr Bjørnstjerne Bjørnson vil gjøre Henrik Wergeland til sit Forbillede, og desværre maae vi sige, at Forbilledet er kommet til en Slags mythisk Storhed, som vi gamle, der have kjendt ham paa nærmere Hold, ikke kunne finde berettiget.

Jeg har i Almindelighed intet at erindre mod Herr Professor Daaes Ønske om ydre Paaskjønnelse til Bidragere til den ethnographiske Samling. Tvertimod troer jeg, at Opmuntringer af denne Art, vel anvendte, kunne bære Frugt. Hvad Annerstedt angaaer, som gjennem mig har sendt en Samling af Photographier, er jeg næsten tilbøielig til at troe, at en Orden *endnu* er noget vel meget. Maaskee jeg dog blot er ufuldstændig underrettet om *Udstrækningen* af hans Bidrag, og heri kan en Grund ligge til at jeg kan tage feil. Hertil kommer, at det turde ansees temmelig vist, at Herr Annerstedt vil udtræde af sin officielle Stilling, for at indtræde i privat Virksomhed, og man turde i saa Fald ikke kunne regne paa yderligere Bidrag. Jeg kommer derfor til den Slutning, om man ikke kunde see Sagen *noget an* og senere tage den op, om dertil viser sig at være grundet Anledning.

Jeg var i Formiddag oppe hos Kongen som lader os faae Statsraad paa Løverdag. Han beklagede gjentagende det mislige Udfald af Fisket og den Indflydelse dette vilde øve paa vedkommende Districters Vel-færd, ligesom ogsaa den Paastødning som oeconomisk Tryk kunde have paa de Jaabækske Agitationer, hvilke Han dog ikke i og for sig selv lagde saa megen Vægt paa. H.M. sagde mig, at Han havde en Reise til Chrisitania i sin Hu; men at Han endnu ikke havde kunnet bestemt opgjøre Tiden. Nu maatte Han oppebie Fælles-Voteringerne, og Mellemtiden inden Paaske blev da for kort. I Begyndelsen af Juni begynde Militair-Øvelserne, og Indførelsen af det nye Reglement lod Ham ønske at overvære disse *her*. I Juli lod det næsten, som Han ventede Besøg af den «Engelske», (hermed menes formodentlig Prindsen af Wales; men

da jeg ikke er sikker herpaa, faaer det blive *mellem os*) og i August vil Han være nær Kjøbenhavn, for at afvente den kommende glædelige Begivenhed med Hans høie Datter. Man skal nok (*mellem os*) fra Kjøbenhavn paastaae, at det *ikke* er saa *ganske sikkert*. Til Høsten vilde Han nødigt udsætte Reisen til Norge, og Conclusionen af alt dette bliver altsaa, at Tiden umiddelbart efter Paasken og til henimod Rigsdagens Slutning, omkring den 10de Mai, maaskee bliver den, der vælges for Besøg i Christiania. Desværre bliver dette da ikke langt.

Onsdag den 23de. Saa langt kom jeg i mit Brev igaar, men det blev mig ikke mueligt, paa Grund af flere Visitter, der holdt mig fast indtil langt paa Aftenen, at kunne fortsætte, til Slutning. Nu vil Du altsaa tillade mig at gjenoptage Traaden, hvor jeg slap. Kongen sagde mig, at der er Spørgsmaal om at Han i Sommer skulde gennemgaae en mild Koldvands-Cuur under Opholdet paa Ulriksdal. Dette havde jeg ogsaa hørt af Doctor Lundberg, som til min Glæde havde sagt mig, at ingen Reise til fremmed Badested behøvedes iaar. Kongen seer ogsaa nu meget rask og kjæk ud.

Exc. Wachtmeister viiste mig igaar den Dépeche fra Baron Adelswärd, hvoraf jeg har taget en Copie, som vedlægges. Du vil deraf finde, at den af den Franske Marine-Minister afgivne Erklæring angaaende Territorial-Sagen ikke er gunstig. Dette var ogsaa at befrygte, at den theoretiske Side af Sagen, om jeg saa maa sige, fremdeles skulde møde Modstand fra samme Kant, hvorfra denne først var reist; men jeg haaber at den politiske Side, som Bn. Adelswärd havde foresat sig at fremholde for den Franske Udenrigs-Minister, skal øve en mæglende Virkning. Grev Wachtmeister synes fremdeles at have godt Haab. Herr Fournier, som viser sig uforanderligen velvillig i dette Anliggende, havde for nylig spurgt Grev Wachtmeister, om der fra nogen anden Magts Side var fremkommen nogen Bemærkning med Hensyn til Fastsættelsen af Territorial-Grænsen paa Søndmøre. Grev Wachtmeister havde da gjort ham bekendt med en Note fra den herværende Russiske Gesandt af 11te November sidstleden, hvori Oplysning begjærtes om Betydningen af den opstillede Miil, og det Svar, som derfra blev afgivet. Jeg er derved ogsaa kommen til at kjende denne lille Notevexling, hvoraf jeg, da det kan interessere Dig at kjende den, sender Dig de vedlagte Copier. Hvad som synes betegnende herved er, at den længere Tid der allerede er hengaaet, ikke har medført nogen videre Bemærkning fra

Russisk Side, hvoraf turde kunne sluttes, at ingen Indvending mod den fastsatte Søegrændse har været paatænkt. Herr Fournier raadede Grev Wachtmeister til at sende Baron Adelswärd de nævnte Noter, for at benyttes som Støttepunkter under hans Forhandlinger med den Franske Udenrigs-Minister, hvilket han ogsaa har gjort. Du antyder i Dit Brev af 17de, at det kunde blive betænkeligt, om den Franske Presse og Kamrene fik fat i Sagen. Heldigviis er der for Tiden saa mange brændende Spørgsmaal, at der ikke er nogen Fare for Øieblikket. Du taler i samme Brev om Stillingen i Frankrig. Nu synes man at have bedre Tanker; i Begyndelsen vilde Ingen troe paa Forandringens Varighed, og det er ikke længe siden jeg hørte: «il y a une débâcle». Man grundede Mishaabet paa Kamrets artificielle Sammensætning og manglende Evne til at repræsentere Landets virkelige Mening. Man frygtede for at Ministeriet skulde hendrages til den gamle Majoritet, og skilles fra den liberale Fraction, hvoraf det var udgaaet. Man forudsaae paa den ene Side en stærk Fordring paa Kammerets Opløsning og nye Valg, og, paa den anden, en egensindig Modstand derimod. Man troede ikke Keiseren istand til at opgive sine gamle Traditioner og til at vrage Understøttelsen fra den Majoritets Side, der hidtil havde gjort hans Villie til sin Lov, og man frygtede for at Han skulde komme til at modarbeide sit Ministerium, om dette tog en selvstændig og uafhængig Retning. Flere Omstændigheder have nu indtraadt for at forbedre Ministeriets Stilling; det lykkedes i at beseire det republikanske Partie med dettes egne Overdrivelser, og det har benyttet nylig en velkommen Anledning for at constatere en Brydning med det uforanderlige «Høire»; Keiseren selv holder Vægtskaalen med en *olympisk Roe*, og Ministeriet har faaet Pusterum til at forberede practiske Reformer. Nu har den just ankomne Efterretning om Keiserens Brev til Mr. Ollivier angaaende en forandret Magtfordeling mellem Senatet og Kammeret bestyrket de gode Forhaabninger. Det antages, at det nuværende Kammer vil faae slutte sin Session i Fred, at der i den anden Halvdeel af Aaret vil blive en kortere Session, for at behandle og afgjøre Forslag til en ny Valglov, og at derefter Opløsning vil finde Sted, og nye Valg til nyt Kammer. Faer da Ministeriet Majoritet, saa er det jo befæstet, og kan Keiseren bibeholde sit hidtil fulgte System, kommer det maaskee til at vise sig, at Frankrig med fornyet Tillid slutter sig til Keiseren, og haaber alt af en Erfaring, som baade har forstaaet at styre Landet og tilsidst at styre *sig selv*. De Betragtninger Du gjør i Dit Brev have en slaaende Vægt. Længere end

til Keiseren synes jeg ikke man seer nogen Betyggelse. Skulde jeg udtrykke nogen Tanke, saa er det den, at det Franske Folk, i Medfør af sin Eiendommelighed, stiller Personligheden over Systemet. De sidste Aarhundreders Historie viser dette. Henri IV havde Evne til at styre, Ludvig XIII havde Richelieu, og Ludvig XIV, som i sin Barndom havde Mazarin, brugte efter dennes Død sin Egen Magtfuldkommenhed. Regenten var en Typus for Fransk Væsen paa sin Tid, og de høiere Classers personlige Betydning kunde endnu holde det gaaende under Ludvig XV. Revolutionen overskyllede baade de høiere Classer og Ludvig XVI. Terrorismen toppede sig og faldt med Robespierre; Napoleon bar det hele, indtil han blev overmandet. Ludvig den Attende var en Konge af den gamle Skole, Carl den 9de blev for gammel; Ludvig Philip kunde ikke følge med, og hans Minister Guizot var ikke saa stor Statsmand som han var Historiker og Philosoph. Nu har heller ikke den nærværende Keiser længere formaet at bære det hele allene, og Lykken har været ham gunstig, der har tilført ham en Minister, som synes at have en Personlighed. Skal det nu lykkes Keiseren og denne at give Frankrig Smag paa et virkeligt constitutionelt System? Gud maa vide! Og kan Keiseren i sin Alder vente at leve den Tid, som er nødvendig, for at efterlade sin Søn og Arving et grundfæstet System? Dette synes tvivlsomt. Det Franske Motto er: «Dieu protége la France». Saalænge Han sender det mægtige Personligheder, gaaer det, naar disse fattes, begynder atter Statslegemets Krampetrækninger, og isaafald skal vel som Lægemiddel først gives republikansk og derefter orleanistisk stilende Pulver. Jeg beder disse Bemærkninger tilgivne, som Du altfor vel kunde have gjort Dig selv.

Statsraad Helliesen har leveret mig ganske nylig et langt Brev, som han har faaet fra Dig; men jeg har endnu ikke faaet tid til at læse det. Han fortalte mig om Udfaldet af Valget paa Formand i Studenter-Samfundet. Det var ikke heldigt! Kongen havde i Formiddag omnævnt for Svenske Statsraader, at han tænkte paa at reise til Norge. I Tilfælde af at Rigsdagen skulde slutte før den 15de Mai, skulde Han foretrække at reise efter samme; men da dette synes at være usandsynligt, laae Tidspunktet mellem efter Paaske og før Rigsdagens Slutning ham nærmest.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Marts 1870.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning til Kongen af ijaar. Holst har først idag faaet Afskriften istand. Begivenheden i Studentersamfundet har jeg omtalt, fordi den er et ganske mærkeligt Tidens Tegn. Jeg troer, at jeg i mit sidste Brev nævnte for Dig, at blandt ældre Mænd, som vare gaaede ind i Samfundet for at deeltage i Striden, var ogsaa Professor Christie. Jeg kan tillægge, at ogsaa Professor Monrad indfandt sig og kæmpede som en Mand mod Herr Bjørnsen og hans Uvæsen. Men Knægten er ganske stærk, som Følge af, at han smigrer til alle Sider, hvorfra nogen Styrke er at hente. Han har Sverdrupianerne paa sin Side; thi han bruger sit Blad (Folkebladet) til at hæve Herr Sverdrup frem, ja skriver endog Oder til ham. Han har det saakaldte Nordmandslag, en stor Flok af unge Mennesker med en talentfuld ung Mand ved Navn Sartz til Leder, paa sin Side; thi han behager sig netop i at være Talsmand for Nationalitets-Vildskaben, som han endog driver saa vidt, at han vil have Island gjenerobret. Han har fremdeles hvad der endnu findes af Birch-Reichenwaldsk Partie for sig; thi for at slutte sig til dette har han Motiv nok deri, at det er et Oppositions-Partie. Dunker er, som Repræsentant for dette Partie, navnlig gjenstand for hans Lovtaler og Lovpriisninger. Han har endelig en Mouvements-Partie, der ogsaa er i Groening, for sig, nemlig de saakaldte Grundvigionere; thi han smigrer dette Partie paa alle Maader og bliver til Gjengjæld modtaget med Æreport og anden Ovation, naar han kommer til Grundvigionismens Hovedsæde, Hammar med Sagathun. En Karl, der i den Grad spiler Seilene ud for enhver Vind, der kan skyde ham fremad, faaer en ganske stærk Fart.

Tak for dit venlige Brev af den 19de Marts. Det indeholder yderligere Bekræftelse paa, at det Svenske Ministerium efter al Sandsynlighed bliver staaende, og at i ethvert Fald Grev Posse ikke har fremmet sit Øiemed, hvad ham personlig vedkommer, ved den Rolle, han har spillet.

Jeg seer af dit Brev, at saafremt Kongen kommer til Christiania paa Vaartiden, hvilket forekommer mig baade sandsynligt og ønskeligt, saa vil det formodentlig først blive i den sidste Halvdeel af Maii. Lad mig saa snart Du kan erfare nogen Nærmere herom.

Jeg tilskrev for faa Dage siden Helliesen paa Nyt om Sagen angaaende Gagen til den saakaldte Statholder-Secretair. Jeg formoder, at Du

allerede kjender mit Brev til ham. Jeg haaber snart at faae ny Meddelelse fra ham eller Eder begge om Sagen. [O.s.v.]

Esk. Du vil have seet at Aschehous's Forsvar for Unionsforslaget nu er paabegyndt. Du vil sikkerlig læse det med Interesse.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram 26. mars 1870 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 15., 18., 22. Marts indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Marts 1870.

Kjære Ven!

Jeg har allerede gjennem Telegrafen underrettet Dig om Udfaldet af Statsraadet. Medens vi vare oppe hos Kongen paagik endnu Fælles-Voteringerne i Kamrene. Med Forbehold altsaa af hvad der kunde indtræffe i Anledning af disses Udfald, sagde Hans Majestæt, at det var Hans Tanke at tiltræde Reisen til Christiania 2den Paaskedag, den 18de April, og der bliver Anledning til i Statsraadet, som efter sædvanlig Beregning vil blive afholdt den 9de April, at tilkjendegive denne Bestemmelse til Protocollen. Efter Statsraadet har jeg hørt Udfaldet af Fælles-Voteringerne, – hvad Beväringsfonden angaaer var der en Majoritet af mellem 30 og 40, og hvad 5te Hufvudtitel betræffer, hvori Voteringserne vare sammenslaaede til Een, var der en Majoritet af 13 Stemmer til Fordeel for 1ste Kammers Beslutning. Da Stats-Utskottet saaledes har tabt i disse betydningsfulde Voterings – er Spørgsmaalet om en Krise nu fjernet, og fra denne Side synes der altsaa intet at være i Veien for Udførelsen af H.Ms. Reiseplan.

Grev Wachtmeister viiste mig igaar den Depeche fra Bn. Adelswärd, hvoraf jeg underhaanden har bereedt Dig en Afskrift. Jeg haaber, at jeg ogsaa kan vedlægge en Afskrift af den Dépêche, som Grev W. i den Anledning idag lader afgaae til vor Gesandt i Paris. Han lovede mig at faae den inden Postens Afgang. Jeg haaber fremdeles, at Udenrigs-Departementet vil blive rimeligt og ikke lade sig drage afsted af Marine-

Ministeren. Jeg synes med Grev Wachtmeister ikke om Ideen med Commissairer.

Her har en sørgelig Historie passeret: Advocatfiskal Montan en høitaget Affairs-Mand, som blandt andet ogsaa var vor Consulent i Huuskjøbs-Sagen, er bleven myrdet ved Strangulering af en ung Pige, med hvem han – triste dictu – havde et Rendezvous. Han var en Mand paa 63, og med den meest respectable Familie.

Undskyld mit Hastværk; jeg skal, mod Sædvane, ud til Middag hos den Østerrigske Minister, som giver idag sin *første* «diner». [O.s.v.]

P.S. Jeg har ikke faaet Gjenparten af Gr. Ws. Depeche; men jeg haaber at kunne sende den imorgen. Jeg vil med Hensyn til Indholdet blot bemærke, at han fuldstændigen bibeholder vort Standpunkt, og udtaler sig u-opmuntrende med Hensyn til Antydningen om Commissairer.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de Marts 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine venlige Breve af 22de og 26de Marts. Jeg har ventet paa, at Professor Daae skulde see ind om mig for at høre nærmere angaaende den af ham paatænkte Orden for Generalconsul Annerstedt. Jeg har imidlertid ikke seet noget til ham og har derfor idag sendt Bud efter ham. Saasnart jeg faaer ham at see, skal jeg gjøre ham bekjendt med hvad Du i dit Brev af den 22de skriver om den Sag og som har mit fuldkomne Bifald.

Angaaende Kongens paatænkte Reise hid gaer jeg nu, efter hvad Du skriver i dit Brev af den 26de, foreløbig ud fra, at det er hans Agt at indtræffe her strax efter Paaske. Jeg vil være meget forbunden for enhver yderligere Meddelelse, jeg maatte erholde om denne Gjenstand, efterhaanden som Omstændighederne dertil maatte give Anledning.

Jeg har selvfølgelig underrettet Bretteville om Gangen af Sagen om den Aalesundske Grændselinie og gjort ham bekjendt med de i Afskrift mig tilstillede Actstykker. Wachtmeisters nye Depeche til Adelswärd huer mig særdeles godt, især fordi han deri fremhæver den strængt folkeretlige Side af Sagen som Noget, der ikke maa stilles i Baggrunden i Haab om at redde Sagen paa et politisk Fundament. Det er altid usikkert med disse politiske Betragtninger, som afhænge af den Retning,

hvorfra Vinden for Øieblikket blæser. Sverriges og Norges Venskab spiller, skulde jeg troe, for Tiden en heelt liden Rolle i hvad Frankrig har at tænke paa. Det skulde undre mig høilig, om ikke en Regjering, der er stillet under Forhold som den nuværende Franske, sætter et godt Forhold til de af sine Undersaatter, der repræsenterer Fiskerie-Interesserne, høit over et godt Forhold til Sverrig-Norge. Paa det politiske Argument er der desuden allerede engang tilforn trukket en Væxel, nemlig i Vestfjord-Sagen; og det viser sig af Adelswårds Depeche til Wachtmeister, at der i Frankrig ialfald gives dem, som mene, det kan være nok, at denne ene Tratta – for Resten egentlig trukket af Fournier, ikke af vort Diplomatie – er bleven honoreret, og ville modsætte sig, at der accepteres yderligere Tratter paa denne Valuta. Min Troe er derfor, at vi faae fægte Sagen ud paa folkeretlig Grund, og i denne Henseende ikke vige for den Folkeret af egen Fabrik, som Franskmændene paaberobe sig, men, om galt skal være, erklære, at vi kun vige for Overmagten. Hermed er selvfølgelig ikke sagt, at ikke de Chancer til vor Fordeel, som fra en politisk Betragtning maades Standpunct muligens maatte frembyde sig, biløbig bør benyttes, naar kun ikke det folkeretlige Fundament derved opoffres eller tager Skade. Saa er min Opfatning af Sagen, og det glæder mig at see, at Wachtmeisters Depeche til Adelswård noget nær gaaer ud paa at bibringe ham den samme, hvilket kunde behøves, da det af Adelswårds Depeche til Wachtmeister synes at fremgaae, at Adelswård om ikke udelukkende saa dog fortrinsviis sætter sit Haab til politiske Forestillinger. Hvad angaaer den antydede Commission ad hoc, da er det klart, at vi til det yderste maa see at holde os det Djævelskab fra Livet. Ogsaa i den Henseende er Wachtmeisters Depeche fortræffelig. Det har været interessant leilighedsviis at blive gjort bekendt med den lille Notevexling i November f. A. med Rusland angaaende hvad der skal forstaaes ved en Miil i Loven af 13de Sept. 1830. Det var, efter Omstændighederne, ret heldigt, at Wachtmeister besvarede Spørgsmaalet paa egen Haand og uden først at rette nogen Forespørgsel til Norge; thi vi vilde i Grunden være blevne stedte i nogen Forlegenhed med det Svar, vi havde skullet afgive. Naar der nemlig i en Norsk Lov forekommer det Udtryk «en Miils Afstand» (den ovenfor citerede Lov § 40), er der unægtelig Meget, der taler for, at en «Miil» her maa btyde det samme som hvor det ellers forekommer i den Norske Lovgivning, altsaa 18,000 Alen. Men paa den anden Side vilde det give liden Holdning i denne Deel af vor offentlige Ret, om vi snart brugte et

snart et andet Maal for Udstrækningen af vort Søterritorium. Det var derfor uden Tvivl bedst, at Wachtmeister svarede strax og svarede som han gjorde.

Den Montanske Historie er rædsom. Der indtræffer af og til Begivenheder, hvorved man som Menneske bliver undseelig over den Skabningsrække, man tilhører, og en saadan Begivenhed er denne.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Marts 1870.

Kjære Ven.

De Geer har just forladt mig nogle Øieblikke førend Posten skal sendes, og Du maa derfor tilgive mig, at jeg kun kan skrive Dig nogle Linier til.

Jeg vedlægger en Afskrift af en indløben *confidentiel* Depeche fra Bn. Adelswärd ligesom af et Telegram, som kom igaar. Det vil deraf synes som man fra Fransk Side har fæstet sig ved Udveien af Commissairer «ad hoc», men det forekommer mig, tout bien considéré, at den er mindre end heldig for os. Vi opgive derved ligesom det Standpunkt vi have taget med Hensyn til Sagens internationale Side, og hvem kan forudsee de Tvistigheder og Forviklinger, der kunne opstaae, naar Sagens Undersøgelse bliver lagt i Sømændenes Hænder efter det Bekjendtskab vi have gjort med dem gennem Marine-Ministeren Rigaud de Genouilly? Heldigviis er Grev Wachtmeister Depeche, hvoraf jeg har sendt Dig en Afskrift, allerede for nogle Dage siden afgaaet, og man faaer fø[r]st oppebie det Indtryk, samme vil gjøre. Det er allerede meget, at Undersøgelsen i Udenrigs-Departementet i Paris har ledet til den Slutning, at Sagen stiller sig tvivlsom, ligesom det er godt at erfare, at Stemningen inden samme er os *gunstig*. Dette skulle vi vel først exploitere, inden vi strække os videre. Jeg ønskede gjerne at vide, hvad Du og Bretteville tænke om Sagen, ligesom jeg gjerne *underhaanden* vilde høre, hvad denne sidste siger i Anledning af det ham paaførte Udsagn, hvis Indhold er citeret i Depechen.

Jeg takker meget for Dit sidste Brev af 25de Marts. Jeg haaber imorgen at kunne nærmere svare paa dette, ligesom paa det Brev, Du har sendt til Statsraad Helliesen, og som jeg med al Opmærksomhed har giennemlæst. Vor snare Sammentræffen vil forresten give os Anledning samtaleviis at discutere den deri omhandlede Sag.

Tilgiv Hastværk. Kongens Reise synes afgjørende fastsat til den 18de April.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 30. mars 1870 kl. 16.00.]

TIL BRUG FOR ASCHEHOUG I HANS SKRIFT MOD DUNKER ØNSKES OPGAVE AF DET SAMMENSATTE STATSRAAD SOM I SIN TID AFHOLDTES TIL BESLUTNING OM SEQUESTER PAA DET ENGELSKE DAMPSKIB SOM FØRTE VAABEN TIL POLAKKERNE. Jeg skulde troe, at det blev afholdt i Aarene mellem 1861 og 1864. I STATSEKRETARIATET FINDES INGEN AFSKRIFT. SVAR VED SCHIFFERTELEGRAM.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 31. mars 1870 kl. 12.40.]

Mit Telegram af igaar bortfalder da det omhandlede er fundet her.

SIBBERN TIL STANG

[Afskrift av telegram, 31. mars 1870 kl. 14.00.]

(Chiffre) Statsraadet holdtes 1. April 1863. Overskriften lyder: Protocol öfver Ministeriella Ärenden hållit inför H.M. Konungen på Stockholms Slott, – ikke som sædvanligt i sammensat Svensk og Norsk Statsraad. I Texten er ogsaa fremholdt, at Udenrigs Ministeren havde anholdt om Tilladelse til at anmelde Sagen i Overvær af Medlemmer af Sv. og N. Statsraad, og den stricte ministerielle Form er saaledes betegnet. Dette Statsraad er altsaa et ministerielt, hvortil dog samtlige Statsraader vare blevne tilkaldte. Med Posten Afskriften og videre.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. Marts 1870.

Kjære Ven,

Som Supplement til min Sendelse igaar af en Afskrift af Depechen fra Bn. Adelswård tillader jeg mig nu at vedlægge Gjenpart af det Svar, som Grev Wachtmeister herpaa lader afgaae med Posten idag. Du vil deraf finde, at Paastanden om at vi skulde have indrømmet noget «Exceptionelt med Hensyn til Vestfjorden» er imødegaaet, og at en Nøgle

er givet til den Misforstaaelse, som maa være opkommen i Anledning af Brettevilles citerede Yttring. Lad denne faae see Gjenparten, om han skulde have nogen Uroe med Hensyn til den ham tillagte Erklæring.

Vore Telegrammer idag krydsede hinanden. Jeg seer af Dit, at Afskriften er funden, og derfor behøver jeg ikke at sende nogen herfra. Saavidt min Hukommelse, der begynder at blive svag, gaaer, blev der i sin Tid efter moden Overveielse ikke expederet nogen Protocol paa Norsk i her omhandlede Sag, som med Hensyn til sin Foranstaltning var et *Svensk Anliggende* og med Hensyn til sin Form behandledes paa stricte ministeriel Maade. Det er derfor ikke heller kaldt et sammensat Svensk og Norsk Statsraad. Naar det citeres af Professor Aschehoug, da henstiller jeg til Dig, at det stricte formuleres saaledes som vi dengang opfattede dets Væsen, nemlig som et ministerielt Statsraad, hvortil samtlige Statsraads-Medlemmer vare tilkaldte.

Jeg har just faaet et Besøg, som hindrer mig fra at fortsætte. Altsaa mere imorgen om andre Sager.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. April 1870.

Kjære Ven!

Jeg har just modtaget Dit venlige Brev af den 29de Marts, og frembærer herfor min bedste Tak.

Det har glædet mig at erfare Din Betragtningmaade med Hensyn til det Standpunkt der fra vor Side fremdeles bør indtages i Søterritorial-Sagen. Den samstemmer med min Opfatning af Stillingen, og, saaledes som Du nærmere vil have seet af den Dig igaar tilsendte Afskrift, med Udenrigs-Ministerens Synsmaade. At lægge Sagen i en Commissions Hænder, uden at det reent folkeretlige Spørgsmaal først var klaret, vilde være en Overgivelse, og saa længe det Franske Udenrigs-Ministerium selv synes at betragte dette som yderst tvivlsomt, er der just Anledning til for os at fortsætte vore Anstrængelser paa dette Omraade. Ideen om en Commission maa være opkommen under Trykket af Marine-Ministerens Paastand, og ihvorvel det vistnok under nærværende Forholde i Frankrig: med en solidarisk Sammensætning af Ministeriet, maa lægges mere Vægt paa hver enkelt Ministers Optræden, er det dog ikke Marine-Ministeren som ved denne Leilighed kan være den afgjørende. Det er sandt, at Bn. Adelswård, ifølge sin Dépêche, har i sin Samtale

med Grev Daru holdt sig til den politiske Side; men da Grev Wachtmeister i sin Note til Herr Fournier saa udtømmende har behandlet det folkeretlige Standpunkt, har vor Ministers Bemærkninger blot været *supplerende* med Hensyn til en anden Retning, der, som *underhaanden medvirkende*, ei heller bør undrages Grev Darus Opmærksomhed. Jeg er spændt paa at erfare, hvad Virkning Grev Wachtmeisters Depeche af den 26. Marts ligesom Kjendskaben til Notevexlingen med den herværende Russiske Minister vil have. Jeg maa med Dig sige, at det var heldigt, at Grev Wachtmeister paa egen Haand tog Milen i § 40 af Lov af 13. Sept. 1830 som en *Søemiil*, af 15 paa Graden; thi enhver Vaklen i vor offentlige Ret i dette Punkt vilde have været os skadelig.

Du har formodentlig bemærket, at Bn. Adelswärds Dépêche af den 23de Marts, hvoraf jeg har sendt Dig Afskrift er mærket «*confidentielle*», og den Yttring, som deri er tillagt Statsraad Bretteville, er saaledes ogsaa omnævnt paa en *fortrolig Maade*. Jeg bemærker dette med Hensyn til det Indtryk, det skulde kunne have gjort paa Bretteville, der desuden maa finde sig beroliget ved den Forklaring, Grev Wachtmeister strax har ladet afgive.

Jeg har med megen Interesse læst Professor Aschehougs Artikler. Beviisfylden er saa stærk, og Tonen er saa upersonlig og human, at enhver Uhildet maa faae den bestemteste Følelse af Herr Dunkers Nederlag; men hvad som herved er sorgeligt er, at det neppe bliver den uhildede Bedømmelse, der kommer til at gjøre Udslaget. Jeg haaber vel, at det er Professor Aschehougs Hensigt senere at samle den hele Artikel Række i en særskilt Brochure, som i Fremtiden altid kan haves ved Haanden.

Det har været mig kjært at see, at Bataillen i Studentersamfundet ikke har været gjort til Gjenstand for bittere Recriminationer i Pressen. Det viser, at de Seirende dog have følt Minoritetens moralske Vægt, og det viser Besindighed fra Minoritetens Side, at den har acquiesceret ved den overeenskomne Afgjørelsesmaade. Jeg kan vel forstaae, hvorledes de mange Bække smaae, som Du paapeger i et tidligere Brev, kunne samle sig til een Aae. Tilstanden i vort kjære Land er, som overalt andetsteds, utaalmodig og febrilsk; men selve Sygdommen skal dog, som en bør haabe, bære Frøet i sig til sin egen Lægedom.

Jeg troer, at jeg i sin Tid sendte Dig et Exemplar af «Kongl. Majt.s Nådige Proposition» til nuværende Rigsdag «angående Stats-Verkets tilstand och behof», og vil Du i samme eftersee «Bilag No. 2 till

Kongl. Majt.s Proposition No. 1 om Statsverket 1870» vil Du finde, at Udenrigs Ministeren udtrykkelig udtaler, at Budgettet for næste «Statsreglerings-Periode» vil blive forelagt for *begge National Repræsentationer*. Jeg har ogsaa af Grev Wachtmeister, skjønt til Overflod, faaet den Forsikkring, at det *selvfølgelig* var hans Agt at faae den Norske Regjerings Betænkning indhentet. Du har ganske Ret i at den Behandling, der nu for første Gang indtræder af Budgettet, skulde kunne give en *ydre Foranledning* til at optage Spørgsmaalet om Bidraget til Aflønning af Secretairen ved Statholderskabet, og jeg *erkjender Vægten* heraf, paa samme Tid som det maa være mig forbeholdt nærmere for mig selv at overveie, hvorvidt denne ydre Foranledning vil synes mig tilstrækkelig. Du vil nemlig bemærke, at i Budgettet, saaledes som dette *hidtil* har været opgjort, er denne *Udgiftspost* af 500 Spd. *ingensteds* omnævnt. Jeg har, da Grev Wachtmeister engang var oppe hos mig, omtalt for ham Grev Wetterstedts Skrivelse til Statsraad Collett, og han fandt da, at denne Skrivelse, som ikke tidligere var ham kjendt, og som vistnok ogsaa har været ukjendt for Kammerherre van Brien, var en fuldkommen Legitimation ligeoverfor Stats-Revisorerne, ligesom at det vilde være let, om nogen Bemærkning fra disses Side skulde gjøres, at forsvare Sagen.

Han fandt efter den Oplysning, der saaledes var ham givet, ingen Anledning til for sit Vedkommende at ønske nogen Forandring. En anden Sag er det, om Grev Wachtmeister, dersom vi, fordi vi finde Udgiftsposten *uegentlig paa det diplomatiske Budget*, ønske at faae en *ydre* Anledning, vilde paa en mere *fremspringende* Maade give os en saadan, ved at optage Bidraget af 500 Spd som en *særskilt Udgiftspost*. Det er vel mueligt, at Grev Wachtmeister vil være villig hertil; men jeg har dog ikke søgt at *constatere* dette, inden vi faae overlagt om Sagen, hvortil vor Sammentræffen i Christiania snart giver os den bedste Leilighed. –

Ja Du har Ret i at den Montanske Historic var forfærdelig. Paa ham kan man anvende følgende Vers i Vergils Georgica:

Omne adeo genus in terris hominumque, ferarumque,

Et genus aequoreum, pecudes, pictaeque volucres,

In furias ignumque ruunt: amor omnibus idem.

Den arme Mand synes i alt andet at have været agtværdig!! Det skal være oplyst nu, at den Qvinde, som ombragte ham, tidligere skal være kjendt for Djærvhed og Tyvagtighed. [O.s.v.]

P.S. Jeg sender Dig herved Subscriptions-Listen for Schweigaards Monument tilbage med de Paategninger jeg her har faaet. Grosserer

Astrup – Compagnon med Herr Sørensen – er endnu ikke kommen tilbage fra en Reise til Udlandet, og jeg vil ikke vente herpaa. Naar han kommer tilbage, skal jeg dog nævne Sagen for ham, og haaber, at ogsaa han vil tegne sig paa nogen anden Liste, saaledes som hans Compagnon har gjort.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den April 1870.

Kjære Ven! Jeg modtog dit Brev af den 30te Marts, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse, i Statsraadet igaar. Jeg fik der kun Anledning til i al Flygtighed at gjøre Bretteville bekjendt med Adelswärts Depeche af den 23de Marts og navnlig med den deri forekommende Yttring om hvad Bretteville skal have sagt til Keiserens Representant, eller endog *formelig erklæret* til Keiserens Representant, under Discussionen om Fiskeriet i Westfjord («formellement déclaré au représentant de l'empereur lors de la discussion sur la pêche du Westfjord»). Bretteville har lovet at ville komme ned til mig i Formiddag for at tale om Sagen; men da han er meget optagen i denne Tid og jeg saaledes tænker mig Muligheden af, at han kommer saa seent, at jeg ikke vilde faae Tid til at skrive idag, om jeg skulde opsætte det, indtil han havde været her, vil jeg herved foreløbig skride til en Besvarelse af dit Brev for mit eget Vedkommende, forbeholdende mig at tillægge eller ændre efter den Anledning, som min blivende Samtale med Bretteville dertil maatte give.

Med Hensyn til den foreslaaede Commission ad hoc har jeg allerede i mit sidste Brev udtalt samme Anskuelse som Wachtmeister og Du nærer, nemlig at vi af al Magt maa holde os den fra Livet. Selv om det skulde være det Franske Udenrigsministeriums Mening i det Væsentlige at faae Commissionen nedsat kun for et Syns Skyld, og dets Ønske og Bestræbelse vilde gaae ud paa at bringe det derhen, at Resultatet af Commissions-Undersøgelsen *paa det Nærmeste* faldt sammen med den ved Resolutionen af 16de October f. A. bestemte Grændselinie, saa maa det vel erindres, for det første at der ingen Vished ja neppe engang Sandsynlighed er for, at det Franske Udenrigsministerium vil magte at styre Tingen, naar den først kommer i en af Marineministeren anordning Commissions Hænder, og dernæst, at Forholdet paa den nordligste

og vigtigste Halvdeel af det Fiskerie-Territorium, hvorom der handles, desværre stiller sig saa, at der *aldeles intet Afslag* kan gøres i hvad der ved Resolutionen er Norge tilkendt, uden derved at opoffre Noget af det Væsentligste af den Nytte, Resolutionen skulde gjøre os; thi den ved Resolutionen fastsatte Grændse falder netop, men ogsaa kun netop, langt nok ud til Havs for at redde for os den østre Væg eller, som det i Sproget paa de Kanter hedder, Eg af Stordybet, og netop paa denne Eg er det allerrigeste Fiskerie.

Det hedder i Aldesvårds sidste Depeche blandt Andet: «On estime aux Affaires Etrangères que ce (Nedsættelsen af en Commission ad hoc) sera le seul moyen d'arriver à une solution pratique, qui d'un côté n'entraînerait pas à des conséquences périlleuses pour les Royaumes unis, mais qui, de l'autre, n'interdirait pas non plus péremptoirement les côtes de Norvège aux pêcheurs français.» Dette sidste, at den ved Resolutionen trukne Grændse umiddelbart eller ved sine Conseqventser skulde medføre, at de Franske Fiskere bleve peremptorisk udelukkede fra at fiske paa de Norske Kyster, er en aabenbar Overdrivelse. Udenfor Stordybet findes jo betragtelige Fiskegrunde, paa hvilke jeg formoder, at de Svenske Fiskere iaar have høstet og maaskee endnu i dette Øieblik høste godt Udbytte. Disse samme Fiskegrunde, ei at tale om Storeggen, der ligger saa langt til Havs, at den vel ei vil blive regnet til Kysten, staae jo ogsaa Franskmandene aabne.

Jeg vil nu forlade Søndmørs-Sagen, indtil jeg faaer talt med Bretteville.

Du siger i dit Brev, at vor snare Sammentræffen vil give os Anledning til samtaleviis at discutere den gjentagne Gange omskrevne Sag, der var Gjenstand for mit for kort Tid siden afsendte Brev til Helliesen, hvormed Du er bleven bekendt. Heri har Du ret; men een Ting bør i mine Tanker ikke forsømmes, førend Du og Helliesen forlade Stockholm, og det er at faae constateret, hvorvidt Grev Wachtmeister deler den Anskuelse, at Resolutionen af ifjor (jeg erindrer ikke i dette Øieblik dens Datum) om den fremtidige Behandling af Forslag til Budget for Udenrigsministeriet vil komme til Anvendelse allerede i indeværende Aar, nemlig at der allerede i indeværende Aar maa blive at afholde sammensat Statsraad, efter forud indhentet Betænkning fra den Norske Regjering, til Opgjør af Udenrigs Budget for Aaret 1872. Det er nemlig at særlig Vigtighed for den Discussion, hvortil din og Helliesens Nærværelse her vil frembyde Anledning, at det ovennævnte Punct er paa det

Rene. Jeg beder Dig fæste Helligsens Opmærksomhed herpaa, skjønt sandsynligviis til Overflod; thi jeg har allerede i mit sidste Brev til ham noksom udhævet denne Side af Sagen.

Efterat have nedskrevet Forestaaende, har jeg modtaget dit Brev af den 31te Marts og samtidigt, eller saa godt som samtidigt, dermed Besøg af Bretteville. Efter de Bemærkninger, som i Wachtmeisters Depeche til Adelswärd af 31te Marts, hvoraf en Afskrift er vedlagt dit nysnævnte Brev, ere fremsatte med Hensyn til den «déclaration formelle», som Bretteville i sin Tid skulde have afgivet «au représentant de l'Empereur», finder baade Bretteville og jeg, at han ikke behøver at afgive nogensomhelst Erklæring angaaende hvad han ved den omhandlede Anledning har sagt eller ikke sagt, meent eller ikke meent. Til mig har han for Resten yttret, at han, som rimeligt er, er ganske ude af Stand til med nogen Nøiagtighed at erindre, hvad han ved den omhandlede Anledning har sagt; men saa Meget kan han ialfald med Sikkerhed forklare, at han ikke ved den Leilighed har sagt Nogetsomhelst, der har været tænkt at skulle faae Anvendelse paa Fiskeriet ved Søndmør; thi at der med Hensyn paa dette Fiskerie vilde opstaae Spørgsmaal om nogen Territorialgrændse, var Noget, som han paa den Tid ikke havde Tanke om. Jeg har læst op for Bretteville hvad jeg i den første Deel af dette Brev har yttret om Sagen i Almindelighed, og han erklærer sig enig deri.

Over det Statsraad, som under 1ste April 1863 blev afholdt til Afgivelse af Beslutning om Seqvester paa det Engelske i Malmö liggende Dampfartøi, saavelsom over tvende andre under 22de Maii 1863 og 23de Sept. 1864 i Anledning af dette Seqvester afholdte Statsraad, er formelige Protocoller, ikke, som Du har troet at erindre, blotte Afskrifter, i sin Tid blevne hidsendte. Grunden til at disse Protocoller, der have Kongens egenhændige Underskrift og ere parapherede af Dig, ikke stod til at finde i Statssecretariatet, og at jeg saaledes kom til at telgrafere til Dig om Tiden, da det første Statsraad var afholdt, er allene den, at Aall ikke besindede sig paa, at de burde eftersøges blandt de *hemmelige* Protocoller. Man indskrænkede sig derfor til at gennemløbe det i Statssecretariatet værende Realregister, hvilket maatte blive et forgjæves Arbeide, da de hemmelige Sager ikke derpaa ere optagne. Jeg gjorde Aschehoug bekjendt med hvad Du i dit Chiffertelegram af iforgaars fremhævede angaaende de omhandlede Statsraads ministerielle Charakter; men jeg troer dog, at han i sine blivende Artikler kommer til at nævne disse Statsraad. Deres ministerielle Charakter kjender han ikke

blot af dit Telegram, der, som sagt, er bleven ham meddeelt, men ogsaa af selve de her beroende Protocoller, der ere blevne ham udlaante.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. April 1870.

Kjære Ven,

Jeg kommer just fra Hans Majestæt, som sagde mig, at Dagen for Høistsammes Afreise herfra var definitivt bestemt til den 18de April. Selve Reiserouten var endnu ikke opgjort; men da Ankomsten til Carlstad indtræffer omkring Kl. 4 om Eftermiddagen, vilde det blive for seent at naae Arvika endnu samme Dag, og Nattekvarteer kommer derfor *formodentlig* til at tages i Högboda – omtrent 4½ Miil fra Carlstad – og Reisen derfra fortsættes saa tidlig den følgende Morgen til Arvika – omtrent 3¾ Miil – at H.M., ved særskilt Extratog fra nævnte Sted, kan naae Christiania henved Klokken 3, Tirsdagen den 19de. Naar jeg erfarer noget nærmere bestemt, skal jeg ikke undlade at underrette Dig derom. Jeg sagde til H.M., at jeg haabede, at vi fik beholde Ham i Christiania over hans Fødselsdag, den 3die Mai, og hertil yttrede Han, at Han tænkte paa at blive til den 6te eller 7de, om ingen uforudseet Omstændighed skulde paaskynde Reisen; men – lagde Han til – *der maatte ikke blive nogen Tilstelning* for dagen (den 3die); thi «dette vil jeg ikke, og jeg vil afsklippe enhver Anledning dertil, ved *Selv* at have en Middag eller deslige paa nævnte Dag.» Dette stemmer jo med Hans Majt.s Væsen, som skyer alle Extra-Festligheder; men jeg er meget glad over, at vi nu forhaabentlig beholde Ham paa Fødselsdagen, baade fordi Opholdet derved bliver længere, og fordi vi deri kunne see et Beviis paa venlig Hensynsfuldhed. Det er vist ikke saa let for H.M. at være borte fra Stockholm den 3die Mai, thi der pleier at knytte sig til Dagen en Række Naadesbeviisninger; men jeg troer dog, at H.M. har *opgjort* Sin *Hu*, at Han denne Gang vil være i Christiania. Saalænge det imidlertid ikke er officielt bestemt, turde vi beholde Sikkerheden i denne Henseende *for os selv*.

Vi faae Statsraad Løverdags den 9de April, og da derefter Paaskedagen indtræder, turde dette Statsraad blive det *sidste* inden Afreisen, i hvilken Henseende Du vil varetage, hvad Du finder fornødent. For ikke at reise under selve Paaskedagene, og dog at være fremme til Hans Majt.s Ankomst, tænker jeg allerede paa at reise herfra den 12te April –

Tirsdagen i Paaskeugen – og at følge min Kone, som bliver med mig, til Værnøe Kloster, hvorfra jeg kommer ind i betids Tid. – Jeg havde tænkt at tage Veien over Arvika og at kunne være i Christiania Thorsdags Aften, og den følgende Morgen med Dampskib tage ned til Moss. Jeg har faaet Kongens foreløbige Tilladelse til at reise saameget tidligere, men faaer nu *nærmere* see Omstændighederne an, inden det hele slaaes fast. Mine Herrer Colleger have endnu ikke, saavidt jeg veed, opgjort nogen Reiseplan.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te April 1870.

Kjære Ven) Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af den 1ste og 2den April. De forskjellige Gjenstande, som deri omhandles, ville vi snart faae Anledning til mundtlig at discutere, og jeg skal derfor her indskrænke mig til at fremsætte enkelte Bemærkninger med Hensyn til et Par af dem.

Med Hensyn til Lønnen for den saakaldte Statholdersecretair siger Du, at i Budgettet for Ministerkassen, saaledes som dette hidtil har været opgjort, er denne Udgiftspost ingensteds omnævnt. Heri har Du ganske Ret; men ved den ifjor Høst (5te Novbr.) afgivne Resolution om hvorledes der for Eftertiden skal forholdes med Opgjøret af det nævnte Budget er det jo bestemt, at medens Bevilgningen skal begjæres meddeelt i samme generelle Form som hidtil i Sverrig benyttet, nemlig kun under de fire samlede Udgiftsposter: 1) Statsministeren for Udenrigsærenderne. 2) Departementets Expedition. 3) Ministerstaten og 4) Skrivematerialier, Expenser og Extra-Udgifter, skal derimod Forslaget for Fremtiden være ledsaget af en detailleret Beregning, som viser hvorledes de nævnte Udgiftsposters Beløb fremkommer. Denne detaljerede Beregning maa jo nødvendig udvise en Totalsum, modsvarende nøiagtigt Beløbet af hvad der fra begge Riger tilsammen begjæres bevilget, og det er formeentlig physisk umuligt at bære sig anderledes ad hermed end at optage i den Sum, som begjæres bevilget af begge Riger tilsammen, Norges Bidag heelt og at postere den omspurgte Secretair-Gage, 500 Spdlr., til Udgift paa Beregningen, og da formeentlig under No. 4 af de ovennævnte Udgiftsposter. Den Summariskhed, som hidtil har kunnet benyttes, idet man kun for Sverriges Vedkommende har

forelagt et Budget og dette kun bestaaende af fire generelle Udgiftsposter uden nogen medfølgende Detaille-Beregning, og for Norges Vedkommende kun har begjært en rund Sum, modsvarende *omtrentlig* Sverrigs Bidrag efter Forholdet af Folkemængde, – denne Summariskhed vil formeentlig blive umulig, naar Resolutionen af 5te Novbr. f. A. skal practiseres, hvilket nemlig nødvendig vil fordre et nøiagtigt Opgjør af Indtægt og Udgift. Saa er i det Mindste min Tanke.

Efter det Vink, Du i dit Brev giver mig, har jeg efterseet det Exemplar, Du i sin Tid har tilstillet mig af Budgetpropositionen til den nu forsamlede Rigsdag, og paa det citerede Sted ganske rigtig fundet den Udtalelse af Udenrigsministeren, at Budgettet for næste Statsreglerings-Periode vil blive forelagt for begge National-Repræsentationer. Dette kan altsaa ansees at være paa det Rene, og Følgen er altsaa, at vi endnu i Løbet af indeværende Aar vil have at yttre os over et Budgetforslag, opgjort og bilagt med Beregning overensstemmende med Resolutionen af 5te Novbr. f. A.

Det glæder mig, at Professor Aschehous Artikler gjør det samme gode Indtryk paa Dig som de, efter hvad jeg har kunnet erfare, gjør paa Alle her, med Undtagelse af dem, som engang have besluttet at forhærde sig mod Sandheden. Det er mig fortalt, at Birch-Reichenwald skal have erklæret, at han ikke læser dem. Dunker selv skal være syg, somme sige endog sengeliggende. Han skal overhovedet i den senere Tid lide af stor Svækkelse, og jeg har hørt det udtale af Flere, at det helder, om end sagteligt, mod Døden med ham. Om dette er Sandhed eller Overdrivelse, veed jeg dog ikke. Gaaer han bort, saa forlader han en Verden, hvori han, i mine Tanker, kunde have udrettet meget Godt. Om han har gjort det, derom faaer en høiere Dommer afsige sin Dom. Du bemærker for Øvrigt ved at omtale Aschehous Artikler, at hvad der er sørgeligt er, at det neppe bliver den uhildede Bedømmelse, der kommer til at gjøre Udslaget.

Denne din Frygt er vist kun altfor meget berettiget. Og dog – naar jeg seer, at de politiske Møder rundt om i Landet endnu ganske afholde sig fra at berøre Unionssagen, forekommer det mig som man heri er berettiget til at skimte et Haab om, at Sagen til Slutning kan blive Gjenstand for en over Partilidenskaberne hævet, allene paa Fædrelandets sande Bedste rettet, Afgjørelse. Skulde – hvad der ikke forekommer mig usandsynligt – næste Storthing, der selvfølgelig bør blive indskrænket til et kort Samvær, finde sagen for stor til at afgjøres førend i dets

næste Sammenkomst, med andre Ord i 1872, og saaledes indskrænke sig til at undergive sagen Committee-Behandling, saa staaer det endnu ikke for mig som noget Haabløst, at ikke Forslaget kunde komme til at gaee igjennem. Dog – det er indtil videre unyttigt at tabe sig i Conjecturer herom.

Det har glædet mig af dit Brev af den 2den at erfare, at vi ikke skulde være uden Haab om at beholde Kongen hos os over den 3die Maii. Jeg skal imidlertid, efter dit Ønske, indrette mig saa, at vi beholde Sikkerheden i denne Henseende for os selv.

Jeg har gjort mine Colleger bekendte meg Tiden for sidste Statsraad i Stokholm før Kongens Afreise. Bretteville vil skrive Dig til for, om muligt, at opnaae, at der bliver holdt sammensat Statsraad i den stille Uge til Besættelse af General-Consulsposten i London. Det skulde være høist beklageligt, om den Sag skulde maatte udstaae lige indtil Kongens Tilbagekomst til Stokholm. Herfra er, som Du vil see, indstillet 1) Willerding 2) Munch-Ræder 3) Totty.

Jeg takker for den tilbagesendte Subscriptionsliste til Schweigaards-Monumentet, paa hvilken der i Stokholm er bleven tegnet Anseeligt. Vil Grosserer Astrup tegne sig – hvorom Du giver Haab – saa kan han beqvemst gjøre det paa den Maade, at han ved et Par Ord bemyndiger nogen her til at tegne paa hans Vegne et opgivet Bidrag. Jeg skal med Fornøielse være til Tjænest, om han vil benytte mig.

Skulde Du ikke endnu faae et nyt Brev fra mig før din Afreise fra Stokholm, saa modtag herved Ønsket om en lykkelig Reise baade for din Hustrue og Dig og et foreløbigt: Velkommen hid.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de April 1870.

Kjære Ven! Jeg opdager altfor seent, at jeg har forglemmt at sende Dig Afskriften af min Indberetning i forrige Uge. Den indeholder imidlertid Intet af den Beskaffenhed, at der kan siges at være Noget tabt ved Forsinkelsen.

Jeg har idag tilskrevet Hans Majestæt med underdanigst Andragende om, at Høistsamme vil indtage Middag som sædvanligt i Stiftsgaarden efter Ankomsten den 19de og selv bestemme Klokkeslettet. Jeg har derhos vovet at erholde om, at Hans Majestæt vil være saa naadig at

lade mig give Underretning ved Telegram. Jeg tænker saaledes, at Hans Majestæt lader telegraferne til mig ved sin Hofmarskalk eller nogen Anden af sine Omgivelser; men da jeg ikke stoler paa, at jo Tingene kunde gaae Høistsamme af Glemme, beder jeg Dig, min Ven! være opmærksom paa Sagen og vigilere for, at jeg faaer Svar ved Telegram saa snart det lader sig gjøre.

Undskyld det altfor synlige Hastværk og hils Collegerne fra mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. April 1870.

Kjære Ven,

Jeg har just i Eftermiddag faaet fra Grev Wachtmeister den Dépêche af 1ste April fra Baron Adelswärd, hvoraf jeg sender Dig vedlagte Afskrift. Sagen befinder sig omtrent paa det Punkt, som man turde vente, og man faaer nu see, hvad Virkning Grev Wachtmeisters Dépêche af 31te Marts, hvoraf Du tidligere har faaet en Afskrift, vil have. Navnligen vil man deraf see i Paris, at den Statsraad Bretteville tillagte Yttring maa beroe paa en Misforstaaelse, – og af et *privat* Brev, som Cabinets-Secretaire Bn. Beck-Friis havde faaet fra Legations Secretaire Åkerman i Paris, vil det fremgaae, at man i Departementet i Paris har lagt Vægt paa denne Brettevilles paastaaede Indrømmelse. I Adelswärd's Dépêche fremstilles nu den paatænkte *Commission* som noget ganske uskyldigt; men i hvilken Form som helst troer jeg den bør holdes fra Livet. En anden Sag er det, om den Franske Styrelse for at forvisse sig om Forholdene, vilde *paa egen Haand* sende en Mand; – man kunde da være villig til at vise ham al Lettelse til Udførelse af hans Hverv, men at lægge Sagen i en *Commissions* Haand der ogsaa skulde modtage et Medlem fra vor Side, det vilde dog være yderst betænkeligt.

Jeg takker Dig meget for Dine seneste Breve, hvorpaa jeg dog ikke veed noget videre at svare end hvad mine tidligere Breve indeholde.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 8. April 1870.

Kjære Ven,

Du vil med Posten idag faae en liden Protocol, og jeg vil med Hensyn til samme oplyse, at der var et Par Consuls-Sager, som Grev Wacht-

meister ønskede at faae med i det Combinerede Statsraad idag, og som vi derfor maatte faae Oversendelses-Resolution paa. Consulatet paa St. Thomas kom dog ikke med i det combinerede Statsraad, fordi Betænkning endnu ikke var afgiven af Commerce-Collegiet. Jeg vedlægger Fradragnings Listen. Consul Rooth fik 250 Rdl. i Tillæg. Med Hensyn til Consulatet i Calais sluttede Udenrigs Ministeren sig til den N. R. Indstilling. De andre Sager afgjordes ogsaa som foreslaaet. Sagen om Unions-Cocarden er resolveret sendt til den Norske Regjerings Betænkning.

Siig Statsraad Bretteville, at Grev Wachtmeister, som interesserer sig for en ufortøvet Afgjørelse af Sagen om Besættelse af Gen.Consulatet i London, har efterhørt, om den kunde blive færdig fra Commerce-Collegiets Side, men at dette ikke vil kunde skee inden Kongens Afreise, saa at den faaer udsættes indtil efter Kongens Tilbagekomst.

Jeg tvivler paa, at vi komme afsted om Tirsdag; men jeg haaber at det vil lade sig gjøre den følgende Dag.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegrammer av 9. og 21. April 1870.]

Om Statsraadet ---.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9de April 1870.

Kjære Ven,

Jeg frembærer min bedste Taksigelse for Dit venlige Brev af den 6te modtaget imorges. Jeg har allerede telegraferet om Statsraadet i Formiddag, hvilket altsaa bliver det sidste inden Kongens Afreise herfra; men jeg har endnu blot at tilføie, at der i samme ogsaa afgaves den sædvanlige Bestemmelse for at Statsrads Afdelingens Medlemmer have i Anledning af HMs forestaaende Afreise at begive sig til Christiania.

H.M. var med Undtagelse af lidt Snue, i bedste Velgaaende. Jeg tvivler paa, at jeg vil komme afsted før paa Onsdag, da min Kone, der følger med mig, har i nogle Dage maattet holde sig inde for Forkjøelse, og jeg vil give hende en Dag mere for at hun skal komme sig. Vore

Herrer Colleger have endnu ikke bestemt deres Reiseplan: de vakle mellem Dampskibstouren fra Gothenborg og Reisen over Carlstad, og de have erholdt H.M.s foreløbige Tilladelse til at komme lidt senere, ifald saadant skulde blive fornødent.

Jeg skal vel endnu lade høre fra mig, inden jeg reiser, og slutter mine Hastværkslinier med [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. April 1870.

Kjære Ven,

Jeg var oppe hos H.M. i Formiddag, for at gjøre min Opvartning inden Afreisen. Han sagde mig da, at Han havde telegraferet til Dig om Middagen paa Ankomstdagen (Tirsdag); men Han tillagde, for at jeg skulde underrette Dig derom, at Tiden for Middagen skulde bestemmes til Klokken 5 (fem). Kongen ligger Nat til Tirsdag paa Brunsberg hos Kammerherre Sköldebrand (nær Finnebæck) og har da kun lidt over 2½ Miil til Arvika. Han antog Ankomsten til Christiania vilde blive omkring Klokken 3 paa Tirsdag. Der er Tale om at Baron Bildt skal følge med Kongen; men aldeles bestemt er det nok ikke. Jeg holder det dog for sandsynligt, at saa vil skee. Af Opvartning følger med: Cab. Kammerherre Baron Talkenberg, Adjutant Grev d'Otrante og Ordonants-Officier Bn. Vegesack, samt Livmedicus Vincent Lundberg. Det er mig sagt, at Oberst Tegnér ogsaa følger med Kongen. General-Feldt-Tøimester Hägerflycht kommer ogsaa til Norge under Kongens Ophold der, men han reiser nok over Gothenborg. Vore Herrer Colleger have nu opgjort deres Reiseplan. De afreise Tirsdag, og tage Diligensen fra Carlstad. Ere de ikke for trætte, tage de med *Morgentrainet* fra Arvika paa Onsdag, – ellers komme de nævnte Dags *Aften*. De ville saaledes ikke være i Christiania for Middagen hos Dig den 19de, og herom har jeg lovet at underrette Dig.

Min Hustru og jeg reise herfra paa Onsdag, og komme forhaabentlig til Christiania med *Aftentrainet* paa Fredag. Dagen efter havde jeg tænkt at følge min Hustru ned til Værnø Kloster.

Der er endnu ingen nærmere Oplysninger, end hvad Telegrammet indeholder, angaaende de ministerielle Vanskeligheder i Paris. Det er ikke et godt Tegn, at der allerede skal være Splittelser!

I Haab om snart at see Dig [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Mai 1870.

Kjære Ven,

Da det Telegram, jeg modtog paa Værnøe Kloster, lød paa Sandsynligheden af Rigsdagens Afslutning den 14de, afreiste vi den 11te og kom hid igaar Aften. Rigsdagen blev ogsaa virkelig afsluttet i Formiddag. Jeg vedlægger et Aftryk af Talen tilligemed den Franske Oversættelse. Af Aviserne har Du seet, at Bn. Ugglas har faaet Afsked, og meget hænger nu paa, hvem som kan erholdes til hans Eftermand. De Geer har gjort til Betingelse for sin Vedbliven, at Grev Lagerbielke nu gaaer ind i Statsraadet, og med dennes Indtræden vil da formeentlig ogsaa Biskop Sundbergs blive sat i Forbindelse, istedetfor Statsraad Carlson. Grev Lagerbielke har imidlertid store Betænkeligheder, hvilke Kongen dog skal troe at kunne hæve. Efter hvad jeg har erfaret, skal H.M. tale med Grev Lagerbielke paa Mandag, og efter denne Samtale vil vel Tingen klare sig. For Øieblikket befinder man sig i en Spænding. Hvad jeg her har meddeelt turde blive stricte *mellem os*. Jeg er endnu dygtig træt efter Reisen, da vi i Uddevalla maatte op Klokken 2 om Natten, for at afgaae med Toget Klokken 4.

Med Tak for vort sidste Samvær [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17de Mai 1870.

Kjære Ven,

Kongen havde igaar en Overlægning med Grev Lagerbielke, og idag har han haft en med denne sammen med Biskop Sundberg. Udfaldet deraf blev, at de begge undslog sig for at indtræde i Statsraadet. De begave sig ogsaa begge derefter til Exc. De Geer for at meddele ham dette, men samtidigt med det Opdrag fra Kongen at bede De Geer desuagtet at forblive i Statsraadet. Efter alt hvad De Geer tidligere havde yttret fastholdt han den gjorte Betingelse, og gav sit bestemte Afslag paa den stillede Anmodning. Han gik op til Kongen, efterat have confereret med sine Colleger, der alle gave ham det Hverv at stille deres Pladse til Kongens Raadighed. Hans Majestæt sagde da til De Geer, at han beklagede at skulle skilles fra ham, men at han modtog *hans* Demission, medens han, hvad de øvrige Medlemmer af Statsraadet angik, vilde tage dette under nærmere Overveielse. Han spurgte De

Geer om, hvem han skulde henvende sig til, og De Geer opgav da først og fremst Statsraad Adlercreutz som en Eftermand efter sig, og som den der skulde kunne reconstruere Ministeriet, og fremhævede derefter som politisk Personlighed Grev Henning Hamilton. Hvor besynderligt det end lyder, naar man kjender tidligere Forholde, skal Kongen ligesom have fæstet sig fortrinsviis ved Hamilton. Jeg gjætter, at dette da maatte være for de Udenlandske Anliggender. Det blev imidlertid aftalt, at *alt hvad som rører den nærværende Krise* skulde for Øieblikket *forblive en fuldstændig Hemmelighed*, og det er ogsaa selvfølgelig med dette Forbehold, at jeg nu skriver – saaledes som min Pligt tilsiger – til Dig herom. Hvem som skulde komme ind i en Combination: Hamilton, kan jeg ikke gjøre mig nogen Forestilling om; skulde Adlercreutz komme til at danne Ministeriet, ville formodentlig foruden De Geer og Ugglas, blot Ehrenheim og sandsynligviis ogsaa Carlson komme til at gaae ud. Naar man betænker, med hvilken Sikkerhed Hans Majt. udtalte, at baade Lagerbielke og Sundberg skulde gaae ind, og nu den Dementi de have givet ham! saa leder man efter en Forklaring. Jeg er, som Du kan begribe, dybt rystet over hvad som forbereder sig. Jeg frygter, at Kongen ikke overskuer Stillingens *store Alvor*, og Stemningen er visselig paa mange Hold ganske bitter. Jeg har været optagen lige til nogle Minutter før Postens Afgang. Imorgen mere.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18de Mai 1870.

Kjære Ven,

Jeg sagde igaar, at jeg atter skulde skrive Dig til idag, og dette vil jeg gjøre uagtet jeg saagodtsom Intet har at meddele. Jeg har Anledning til at troe, at Kongen har henvendt sig til Greve Hamilton(!) men at denne endnu ikke har givet noget Svar. Dette gjør mig end mere spændt paa Udfaldet. Der var Ordens-Capitel idag for sædvanlige Ordens-Anliggender, og H.M. var nærværende. De fleste Seraphimer-Riddere vare tilstede: deriblandt Hamilton, De Geer, Gripenstedt med flere. Jeg observerede Kongens Udseende. Maaskee det heller bar et Udtryk af Bekymring end det modsatte. Uagtet vi endnu blot have faact een Pakke, antage vi dog at det er bedst, at komme i vor vante Statsraads-Gang, og da vi kunne vente en Pakke imorgen, er det min Agt at anholde om Statsraad paa Løverdag, saafremt H.M. maatte finde Tid dertil.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de Maii 1870.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning til Hans Majestæt af idag. Maatte Herr Sverdrups Forkastelse ved det stedfundne Valgmands-Valg i Vestre Ager kunne betragtes som et sandt Forbud paa, at han ikke vil blive valgt til Storthingsmand! Intet skulde være ønskeligere; thi det vilde dog vidne om, at der endnu er saa megen Magt i den conservative Leir, idetmindste i en Deel af Riget, at de vildeste Agitatorer af og til kunne blive bibragte en alvorlig Fornemmelse af, at de ikke ustraffede kunne tumle sig efter Behag. Men desværre befrygter jeg, at Knægten, naar Alt kommer til Alt, kommer uskadt gjennem Skjærsilden, og at vi skulle have den Fornøielse at see ham boltre sig paa det kommende Storthing ligesom paa det forrige, og det saa meget mere ugenert som hans betragteligste Modstander, Schweigaard, er borte.

Tak for dit venlige Brev af den 14de. Jeg er meget spændt paa at see Afviklingen af den Knude, som Baron Ugglas Udtrædelse af det Svenske Statsraad har foraarsaget. Maae blot De Geer blive staaende! Det er hvad jeg i mit stille Sind beder om.

Jeg har tænkt paa at skrive til Dig om en Ting af Vigtighed; men jeg faaer ikke Tid dertil idag, da jeg paa forskjellige Maader, blandt Andet ved Conference med Aschehoug om hans bekjendte opus, der nu stærkt nærmer sig sin Afslutning, har været optagen i Formiddag, og da jeg ieftermiddag skal have Directions møde i Selskabet for Norges Vel. Jeg maa altsaa forbeholde mig det til en anden Gang.

Med Taksigelse for vort sidste Samvær [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19de Mai 1870.

Kjære Ven,

Jeg begynder med at berigtige en Formodning, som jeg udtalte i mine Linier af igaar, den nemlig: at H.M. havde henvendt sig til Grev Henning Hamilton. Kongen nævnte ikke *Navnet* til Vedkommende, og det har senere viist sig, at det formcentlig var Bildt, som Han maa have meent, skjønt dette ikke er anderledes at forstaae, end at det ikke var for Dannelse af et Statsraad men blot for fortrolig Overlægning, at Henvendelsen skeede. Bildt var bleven eftersendt paa Morgenen igaar, men

kunde ikke komme op *før* Ordens-Capitlet, og det var under Kongens Nærværelse *der*, at Yttringen faldt. Bildet var igaar Aften oppe hos De Geer med det tilsyneladende Opdrag at søge at overtale ham til at forblive i Statsraadet, uagtet Lagerbielkes Afslag, men fik det Svar, at det foretagne Skridt var for modent overlagt for at kunne tilbagekaldes. H.M. tog imorges ud til Drottningholm for at overvære en Exercitie af en Escadron Dragoner, og De Geer, som var oppe paa Slottet for at tale med Kongen, fik ved sin Hjemkomst en Kaldelse til at indfinde sig hos H.M. klokken 3 idag. H.M. yttrede *da* sin Beklagelse over, at De Geer ikke var at formaae til at vedblive, men, uden yderligere at insistere derpaa, overgik Han til at begjære De Geers Formening om, hvad der nu burde gøres. De Geer yttrede *da*, at han troede, at H.M. burde tilkalde Statsraad Adlercreutz for at overlægge med ham om Dannelsen af et nyt Statsraad, og dette sagde H.M., at han *vilde gøre før* Statsraadet imorgen. H.M. havde først yttret Ønske om, at det Hele maatte henstaae indtil efter hans Tilbagekomst fra en Reise til Bäckaskog den 27de Mai, under hvilken Han for en Dag eller to agtede at besøge Sin Datter paa Charlottenlund; men De Geer fremhævede for H.M., at under den Spænding som raader, det uden Tvivl vilde være raadeligst, at faae den nærværende Crise afgjort desforinden, og *snarest mueligt*. De Geer henstillede til Kongen, om han skulde indlevere sin Afskeds-Ansøgning gjennem Civil-Departementet *imorgen*, hvortil H.M. yttrede det Ønske, at det maatte udsættes til Løverdag, og at med det samme ogsaa lignende Ansøgning indkom fra samtlige Statsraads-Medlemmer, for at man derefter kunde gøre sit Valg, uden at behøve udtrykkelig at tilsige dem, som ikke ønskedes beholdte. Han tilføiede, at Han ansaae Carlsons Fjernelse som nødvendig.

De Geer fremstillede for H.M. *Nødvendigheden* af at procedere i hele denne Sag med *den største Forsigtighed* og først efterat have overlagt om Alt med Statsraad Adlercreutz. Det kan blive vanskeligt nok for denne at supplere de opstaaede Ledigheder, som ikke blive mindre end 4 om Ehrenheim afgaaer og Carlson ogsaa skulde føies til de Afgaaendes Tal. Det kan blive tvivlsomt, om Adlercreutz vil skille sig med Carlson under Vanskeligheden af at skaffe en passende Eftermand, ihvorvel det synes constateret, at Carlson ikke er Almeenheden og Rigsdagen en *persona grata*. Til Finants-Minister turde Tanken være fæstet paa Carl Frederik Wærn af 1ste Kammer, til Civil-Minister paa Landshøvding Charpentier og til consultativ Statsraad paa Assessor Bergström i «Skånska Hofrät-

ten», og Medlem af 2det Kammer. Men om disse ikke ville modtage, hvad saa? Det er tænkeligt, at Statsraad Adlercreutz vil finde sig ude af Stand til at supplere Statsraadet. Jeg skal vedblive at holde Dig «*au courant*» med Sagens hele Udvikling, og forbeholder mig blot, at hvad jeg af disse inderste Forholde faaer Anledning til at meddele, forbliver strictissime mellem os to, navnlig ogsaa Tanken om Kongens Reise til Bäckaskog, som skal være en Hemmelighed indtil videre.

Jeg fik paa Grund af Hans Majts Fraværelse i Formiddag ikke see ham, for at tale med Ham om Statsraad paa Løverdag. Jeg skal gjøre det imorgen i det combinerede Statsraad, hvor General-Consuls-Posten i London og Consulsposten paa St Thomas skulle besættes. Det er imidlertid mueligt, at H.M. vil blive forhindret paa Løverdag, og vi faae da vente til næste Uge.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Maii 1870.

Kjære Ven! Jeg forglemte igaar at sende Dig tilbage den Afskrift, Du under dit Ophold her leverede mig, af tre Depecher fra Udenrigsminister Engeström til Carl Johan af 1815. Jeg har med Interesse gjennemlæst disse Depecher. Da jeg ikke mindes i de senere Aar at have hørt nogen Klage i den Retning, hvori Engeströms Besværinger gaae, maa jeg formode, at den practiske Udvikling af Tingene i Tidens Løb har ledet til at fjerne dem.

Jeg modtog igaar Aftes dit venlige Brev af den 17de og seer deraf med stor og inderlig Bedrøvelse, at De Geer, og med ham Combinationen De Geer, vil komme til at aftræde. Min Høiagtelse for De Geer er saa stor, min Tillid baade til hans fremtrædende Hæderlighed og hans Forstands Klarhed og Omfang saa ubetinget, og endelig min Frygt for den Indflydelse, Tabet af denne gode Genius vil have paa Kongens personlige Lykke, saa levende, at jeg efter Gjennemlæsningen af dit Brev følte mig hensat i en høist veemodig Stemning. Min Tanke kunde heller ikke andet end vende sig mod Betragtningen af den Indflydelse, en Ministerforandring i Sverrig muligens vil faae paa de værende og vordende Spørgsmaal mellem Sverrig og Norge. Det Eneste, jeg nu vilde ønske, er, at det maatte blive Adlerkreutz og ikke Hamilton, som kom til at danne det nye Ministerium. Hamilton vil, saavidt en fjernt Staaende

kan see, faae Meget imod sig. Det skulde undres mig, om ikke hans Optræden som Premierminister vilde komme til at danne Beyndelsen til Partierivninger af det Slags, hvis eneste reelle Gjenstand er Ministerskifter. Dog – det er formasteligt af mig at tale med om en Gjenstand, der i saa mange Retninger berører Forudsætninger, som maae erkjendes at ligge udenfor min Kundskabskreds. Efter Hamiltons Yttringer ved forskjellige Anledninger er der jo Grund til at antage, at han vil holde Stand mod det parlamentariske System i det Længste, og dette kunde jeg, fra mit givne Norske Standpunct, jo ikke andet end prise.

Jeg maa slutte her, da jeg skal i Statsraad. [O.s.v.]

Eks. Du kjender vel allerede den ulykkelige Begivenhed, at Skuespiller Krohn – Fremstilleren af Lundestad i «de Unges Forbund» – har ombragt sig selv ved at kaste sig ind under et Jernbanetrain, der var i Fart. En ung Mand ved Navn Aubert, Søn af Professor Aubert og udexamineret Forst-Elev fra Thoraud, tabte ved Synet af denne Ulykke Forstanden, saa han har maattet bringes paa Sindssygeasyl. Krohn antages at have handlet i Vildelse; han havde i længre Tid været i højeste Grad tungsindig. Om Aubert antages det, at han befandt sig i en svækket Tilstand, som Følge af Overanstængelse i Thoraud i Anledning af hans Examen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20de Mai 1870.

Kjære Ven,

Statsraad Adlercreutz har imorges været opkaldt til Kongen og har paataget sig det Hværv at supplere Statsraadet, om han deri kan lykkes. Efter hvad jeg har erfaret, har han allerede talt med Assessor Bergström, som har maattet fortsætte sit Ophold her i Egenskab af Medlem af Mynt-Committeen, og Resultatet af Henvendelsen skal være, at Herr Bergström ikke synes at være umuelig. Maaske skulde han da blive Civil-Minister. Efter Aftale har H.M. selv telegraferet til Herr Wærn, for at han snarest mueligt skulde komme herop. Man vil nu afvente Underhandlingen med ham, og indtil da forbliver Alt in statu quo, uden at nogen Afskeds-Ansøgning indleveres. Kongen agter den 27de at reise til Bäckaskog, og indtil den Tid haaber man at have Underhandlingerne paa det klare, saa at de nye Udnævnelser kunne finde Sted strax efter H Ms Tilbagekomst den 31te Mai. De Geer skulde da i saa Fald holde sit

sidste Foredrag i det blivende Statsraad paa Onsdag. Hvad Ehrenheim og Carlson angaaer, bliver dette en senere Omsorg, naar man er kommen til et Resultat med Wærn og Bergström. Ehrenheim vil nok bestemt afgaae, anderledes er det derimod nok med Carlson.

Jeg saae Kongen nogle Øieblikke idag før det combinerede Statsraad. Han var hindret imorgen, men lovede os Statsraad paa Tirsdag. I det combinerede Statsraad blev Willerdingk udnævnt til Gen.Consul i London og Marstrand – om jeg mindes ret Navnet – til Consul paa St Thomas. [O.s.v.]

Kongen omtalte for mig sin paatænkte Reise til Bäckaskog. Aviserne have endnu ikke faaet Tag i Crisen, og Alt er endnu *Hemmelighed*.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22de Mai 1870.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit igaar Aften modtagne Brev, hvormed fulgte Afskrift af Din Und. Indberetning til H.M. Det er jo et Tegn paa, hvorledes Herr Sverdrup bedømmes af sin *nærmeste* Omgivelse, at han ikke er bleven Valgmand i sin egen Commune; men da politiske Størelser i Regelen lyse paa *Afstand*, troer jeg dog med Dig, at det ikke vil feile, at jo Herr Sverdrup bliver Repræsentant for Amtet.

Du udtaler i Dit Brev det varme Ønske, at De Geer maa vedblive i Statsraadet. *Desværre* vil Du have seet, at Haabet herom forsvinder mere og mere. Jeg kan idag meddele Dig, at Carl Frederik Wærn kom til Stockholm med Trainet igaar Aften. Statsraad Adlercreutz mødte ham paa Jernbane-Stationen, og fik af den første Samtale det Indtryk, at Wærn vilde lade sig overtale til at gaac ind. I Formiddag har han haft en Samtale med Kongen, og Adlercreutz har derefter faaet en Billet fra H.M., hvoraf det *samme* Indtryk fremgaaer, og hvori han anmodes om at komme op til H.M. i Morgen Formiddag sammen med Wærn. Imorgen Aften antager jeg altsaa med Posten at kunne underrette Dig om et endeligt Resultat. Paa Assessor Bergström synes man at kunne være sikker. Under saadanne Forholde skal det være antageligt, at H.M. vil *førend sin Afreise* foretage Udnævnelserne, og dette turde komme til at skee i Statsraadet paa Onsdag. Den kjære De Geer synes i Hjærtet at være tilfreds over snart at fritages for den Byrde, han længe har baaret. Forhaabentlig vil de blive ordnet saaledes, at han faaer Præsidentplad-

sen i Svea Hof-Rätt og altsaa forbliver her i Stockholm; men dette vil paa Grund af flere Omstændigheder ikke kunne skee førend i Juli Maaned, og denne Eventualitet turde saaledes, som det Øvrige hidtil, forblive *mellem os*.

Mr. Daschkoff var oppe hos mig i Formiddag. For nogle Dage siden havde han været her med Baron Gripenberg, den nye Consul i Hammerfest; men jeg var da ikke hjemme. Nævnte Baron skal være en ung Mand paa nogle og tyve, og har været et Aar eller mere i Udenrigs-Departementet i Petersburg. Mr. Fournier synes at fæste *ikke liden* Opmærksomhed ved denne nye Udnævnelse. Amtmand Holmboe faaar imidlertid tilsee, hvorledes den nye Consul, der formodentlig tager over Christiania, kommer til at gestalte sig i Hammefest. Jeg afventer Din Meddelelse, om det vigtige Anliggende, Du bebuder i Dit sidste Brev. [O.s.v.]

Jeg har modtaget et Telegram fra Breder om den ulykkelige Brand i Drammen, hvilket jeg har underrettet H.M., som har paalagt mig at bevidne sin Beklagelse til Amtmanden.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram 22. mai 1870 kl. 14.00.]

Angaaende Modtagelse af Telegrammet om Ildsvaaden i Drammen, forelagt H.M. Bevidnelse av H.M.s Deeltagelse.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Maii 1870.

Kjære Ven! Jeg takker for dine venlige Breve af 18de, 19de og 20de Maii, af hvilke jeg med Glæde erfarer, at Forandringen i det Svenske Ministerium har taget den Retning, som, naar først Forandring skal skee, maa ansees for den ønskeligste. Jeg haaber snart at erfare den endelige Udgang af den hele Crise.

Jeg finder idag at burde sysselsætte Dig med en Ubetydelighed, væsentligst for at erfare hvad Indtryk, den gjør paa Dig.

I Forgaars udbød der Ildløs i Drammen. Amtmand Breder telegra-

ferede, som ved saadanne Leiligheder sædvanligt, til Indre-Departementet og indgav, som ligeledes ved saadanne Leiligheder sædvanligt, efter Slukningen Indberetning til samme Departement. Da jeg erfoer, at det brændte i Drammen, og fik dette, eller rettere at det havde brændt, bestyrket ved de Telegrammer, som stode at læse i «Aftenbladet» Løverdags Aften og i «Morgenbladet» Mandag Morgen, søgte jeg at skaffe mig Vished for, naar Ilden var slukket og hvor stor Assurance-Værdien var af de ødelagte Bygninger, Alt i den Hensigt at telegrafere dette til Hans Majestæt. Bretteville, som ellers altid pleier at komme til mig ved saadanne Anledninger med de Telegrammer og Indberetninger, han modtager, var nemlig i Drøbak eller paa sit Landsted i Nærheden deraf, hvorhen han regelmæssig tager ud hver Løverdags Eftermiddag og hvor han forbliver til Mandag Middag. Jeg skaffede mig imidlertid den fornødne Underretning og telegraferede igaar ud paa Dagen til Hans Majestæt den indtrufne ulykkelige Begivenhed og de tilintetgjorte Bygningers Assurance-Sum, eller rettere dennes omtrentlige Størrelse. Saa vidt var altsaa Alting i Orden. Men ved min Hjemkomst til mit Huus igaar Aftes fortalte man mig, at der havde været en Exprese hos mig fra Drammen og havde overleveret en Pakke. Ved at aabne denne fandt jeg, at den indeholdt en Indberetning fra Amtmand Breder, stilet directe til Kongen, om den stedfundne Ildebrand, med Bilag, og en Skrivelse til mig, hvormed denne Indberetning fremsendtes. Af samme Skrivelse erfoer jeg, at Herr Amtmanden ved Telegram til Statsraads-Afdelingen i Stokholm havde anmodet denne om at meddele Kongen foreløbig Underretning om den store Begivenhed. Efterat Bretteville idag var hjemkommen, har jeg viist ham disse Documenter, og vi ere begge af den Mening, at det er et for vidt drevet Næseperlerie af Amtmand Breder, naar han stiler Indberetninger directe til Kongen og indsender dem til en eller anden Statsraad for at blive fremsendte. Det er selvfølgelig ikke andet end Mandens usalige Forfængelighed, der har bevirket, at han ikke har kunnet undlade at benytte den indtrufne Ildebrand til at gjøre sig bemærket ikke blot af Indre-Departementet men ogsaa af Statsraadsafdelingen i Stokholm, den Norske Regjerings Formand og selve Hans Majestæt Kongen, kort Enhver, for hvem det var muligt at gjøre sig vigtig. Men medens Alt det andet kan være saa omtrentlig ligegyldigt – skjønt det sømmeligste jo var, at han holdt sig til vedkommende Departementschef og ingen Anden –, saa gaaer det dog noget vidt, naar han tager sig for at stile sine Indberetninger directe til

Hans Majestæt selv. Jeg var derfor i nogen Tvivl om hvorledes jeg skulde behandle Sagen. Men efter Samtale med Bretteville fandt jeg, at jeg ikke kunde gjøre Andet end fremsende Indberetningen til Hans Majestæt. Jeg var jo nemlig ikke berettiget til at supprimere den, og jeg kunde ikke vide, om Hans Majestæt vilde have bifaldt min Fremgangsmaade, om jeg havde sendt Herr Breder den tilbage og forklaret ham, at han havde at henvende sig til sin Departementschef og ingen Anden.

Dette er nu den hele Sag. Jeg lader følge Afskrift af Amtmand Breder's Indberetning til Hans Majestæt Kongen, hans Brev til mig, mit Brev til ham og min underdanigste Skrivelse til Hans Majestæt. Ved Afskrifterne har jeg at bemærke, at de ere anbragte paa det hoslagte Papir i omvendt Orden af den, hvori de bør læses, hvorfor jeg har numereret dem, og at de Rettelser, som findes i No. 3 (mit Brev til Breder), hidrøre fra, at jeg, efter Conferencen med Bretteville, tournerede dette Brev noget anderledes for at give det et noget tørrere Sving.

Min Mening er, at Sagen kan passere uden videre at ændses, af den Grund, at vi ikke have og, efter vor hele Beskaffenhed ikke lettelig ville faae, ret mange Exemplarer af lapsede Amtmænd, saa at en saadan modus procedendi som den af Herr Breder brugte ikke lettelig vil gjentage sig. Bretteville synes at lægge noget mere Bræt paa Affairen. Siig mig nu det Indtryk, den gjør paa Dig.

Jeg telegraferede ikke til Dig igaar samtidigt med at telegrafere til Hans Majestæt; thi da Hensigten med at telegrafere ved slig Leilighed kun er at vise Hans Majestæt en Opmærksomhed, efterdi slet Intet fra Stokholm kan være at foretage, fandt jeg ikke at burde spendere et dobbelt Telegram-Gebyr. [O.s.v.]

Esk. I Overmorgen skal Du faae Brev fra mig, hvori jeg skal omhandle den før antydede Sag, der staaer i Forbindelse med Unionsforslaget. Naar tænker Du at tage hjem til Klosteret? Jeg spørger derom fornemmelig fordi det ligger mig paa Samvittigheden, at jeg forinden bør have tilskrevet Grev Wachtmeister angaaende Statholder-Secretair-Gagen. Jeg har opsat dette fra Dag til anden, fordi jeg for Tiden er sysselsat med et større Arbeide, som vanskelig taaler Opsættelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23de Mai 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste for Dit igaar Aften modtagne Brev af 20de dennes. De Afskrifter jeg leverede Dig i Christiania, og som Du nu har sendt mig tilbage, vare egnede til Dit Kjendskab mere som en historisk Curiositet end som havende nogen practisk Betydning for de nuværende Forholde. Jeg behøver ikke at sige, hvor meget jeg slutter mig til de Følelser, Du udtaler i Anledning af De Geers forestaaende Udtrædelse af Statsraadet. Dit Ønske om at det maatte blive Statsraad Adlercreutz, hvem Suppleringen af Statsraadet blev overdraget, har, som Du vil have seet af mine senere Breve, gaaet i Opfyldelse. I Forbindelse med hvad jeg skrev igaar og efter hvad jeg idag har erfaret, vil jeg berette Dig, at Underhandlingen med C. Fr. Wærn befinder sig paa et heldigt Standpunkt; men at nævnte Herre dog har betinget sig først at give sit endelige Svar, naar han efter Tilbagekomsten til Gothenborg har ordnet sine private Anliggender ved Aftale med sit Handelsfirma. Om man end kan for Tiden betragte Combinationen Wærn & Bergström som eventualiter *sikkert* og dermed ogsaa den vigtigste Deel af Statsraad Adlercreutz' Opgave løst, saa skal det dog nu, efter hvad mig er sagt, være Tanken ikke at lade Udnævnelserne foregaae førend *efter* Kongens Tilbagekomst fra Bäckaskog. De nærmere Formalia med Hensyn til Reisen synes for Øieblikket endnu ikke være bragte paa det rene.

Jeg glemte igaar at fortælle Dig, at Herr Daschkoff igaar berettede mig, at Storfyrst Alexis vil i Archangel støde til en Expedition af 2 Russiske Corvetter, der ere bestemte at gjøre en Krydsning i Ishavet og senere langs den Norske Kyst skulle vende tilbage til Østersøen, under hvilken Fart det er mueligt at Storfyrsten anløber nogen Norsk Havn for at lade Corvetterne indtage Kul. De tvende Damp-Corvetter, der ere udrustede med kraftige Damp-Maskiner og ere byggede for hurtig Fart, afgaae fra Østersøen, for i Archangel at møde Storfyrsten, der foretager Reisen derhen over de store Indsøer og ned ad Dwina-Floden. Herr Daschkoff vidste at der skulde være en Udstilling i Sommer i Tromsøe, og jeg fik et *løst* Indtryk af at det ikke kan være umueligt, at maaskee Storfyrsten kommer did paa den Tid. Dette er dog aldeles *løst*.

Der tales om Grev Fritz Mørske, om Geheimeraad Hall(!) og Grev Holsten Holstenborg ja von C. A. Hansen(!!) som blivende Ministre i Danmark.

Det var jo skrækkeligt med den arme Krohn og med den Rystelse unge Aubert fik! Maatte denne sidste komme sig.

Jeg seer af Storthingsvalget for Romsdals Amt at Olafsen kun er bleven Suppleant. Hermed er vist ingen Skade skeet.

Med Hilsener fra Collegerne, med hvem jeg just har haft den forberedende Overlægning for Statsraadet imorgen [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram 24. Mai 1870.]

Om Statsraadet den 24. Mai.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram. Chra. 25. mai 1870 kl. 11.10.]

Atter Ildebrand i Drammen; denne Gang paa Strømsøe. Kongen er underrettet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Maii 1870.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Tak for dit venlige Brev af den 22de, som jeg modtog igaar Aftes. Jeg seer deraf, at Ministerforandringen i Sverrig gaaer fremad i den Retning, som dine foregaaende Breve bebudede; og efter Omstændighederne maa jo dette ansees for det bedste. Jeg skal naturligviis holde min Mund om hvad Du har meddeelt mig. Men Du vil have bemærket, at «Aftonbladet» allerede har forkyndt De Geers Udtrædelse og Telegrafen har selvfølgelig fluxens befordret dette til Christiania-Bladene.

Heller ikke idag kommer jeg til at skrive Dig til om den i tidligere Breve antydede Sag, og jeg vil derfor forklare Dig Grunden hertil og i Forbindelse dermed kortelig forklare hvad der handles om. Aschehoug har erfaret, hvad ogsaa alle Andre her synes at være enige om, at

Hovedangrebet paa Unionsforslaget paa det kommende Storting vil blive rettet mod Bestemmelsen i dets § 35 No. 1: «Ved fælles Lov fastsættes, hvor stor Andeel af Folkemængden hvert Riges Hær mindst bør udgjøre.» Aschehoug er af den Tanke, at saafremt man paa førstkommende Storting og Rigsdag kunde fremsætte et Forslag til en saadan Lov, der lagde for Dagen, at der aldeles ikke tilsigtes noget Urimeligt med Hensyn til den fremtidige Militair-Byrde, og navnlig ingensomhelst Forøgelse af den nuværende Linie-Armee for Tiden, saa vilde Udsigten for Unionsforslagets Antagelse være væsentlig forbedret. Herom dreier altsaa Sagen sig. Men under de Conferencer, som Aschehoug og jeg og tildeels vi begge i Forening med Irgens have haft om den og navnlig om de eventuelle Detailler i et Forslag som det paa tænkte, ere vi blevene opmærksomme paa, at Sagen har Vanskeligheder, der vel ikke ere uovervindelige men dog kræver, at den overveies grundigere end fra først af var skeet. Derfor skriver jeg heller ikke videre om den idag men beder Dig tvertimod, at hvad jeg ovenfor har foreløbig skizeret maa forblive mellem os to, indtil Du hører nærmere fra mig, hvilket vel skal skee i Løbet af faa Dage.

Du vil af mit Telegram have erfaret, at det ogsaa idag brænder i Drammen. Gud see i Naade til os! Det forekommer mig, at Ulykkerne nu blive for mange. Jeg skal telegrafere til Dig, naar Branden er slukket, at Du kan erfare, hvad Maal Ulykken har naaet; at telegrafere til Dig Indholdet af hvert nyt Telegram, som saa at sige timeviis indløber fra Drammen, skulde blive for kostbart. Kongen er jeg nødt til at holde au courant, siden jeg engang har begyndt derpaa. [O.s.v.]

Esk. Har Wachtmeister talt med Dig om det mærkelige Telegram fra Fleischer i Archangel, hvorom Bretteville har tilskrevet ham?

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 25. mai 1870 kl. 19.40.]

Ilden i Drammen nu standset; man er dog ængstelig for nye Udbrud. Efter Privattelegram er de afbrendte Huusnummere 112 og Assurance-summen anslaaes til omtrentlig 156.000 Spdlr.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25de Mai 1870.

Kjære Ven,

Det er jo forførdeligt, at Drammen nu atter er hjemsøgt af Ildebrand. Statsraad Helliessen har, efterat jeg havde modtaget Dit Telegram, sendt ind til mig et fra Morgenstjerne, hvoraf synes mig at fremgaae, at Ildens Udstrækning er betydelig. En Guds Lykke er det dog midt i Ulykken, at de Brandlidte gaae Sommeren imøde.

Der var Svensk Statsraad i Formiddag – det sidste hvori De Geer har haft Foredragning. Med Udsigten til Herr Wærns Indtrædelse i Statsraadet, – med mindre ganske uformodende Hindringer skulde opstaae med Hensyn til Ordningen af hans private Virksomhed – er Aftalen nu den, at i det første Statsraad efter Kongens Tilbagekomst (denne finder nu først Sted den 1ste Juni), hvilket holdes paa Thorsdag, eller imorgen 8 Dage, ville Adlercreutzs, Wærns og Bergströms Udnævnelser til resp. Justits- Finants- og Civil-Portefeuilleerne foregaae. Det vil nok kunne ordnes saaledes, at Præsidentpladsen i Svea Hof-Rätt samtidigen bliver ledig, saa at De Geer, uden at begjære Afsked, anmelder sig til sidstnævnte Embede, og i samme Statsraad udnævnes dertil. Hvad Statsraaderne Carlson og Ehrenheim angaaer, hvoraf den sidste med Bestemthed vides at ville afgaae og den første antages ogsaa at ville komme til at udtræde, kommer nok en Afgjørelse i denne Anledning først til at finde Sted i et senere Statsraad. Hvem som paatænktes til Ehrenheims Eftermand som consultativ Statsraad, har jeg mig endnu ikke bekjendt; til Carlsons Efterfølger skal være paa Bane, Exp.-Secretairen i Afdelingen for den Høiere Underviisning, Gunnar Wennerberg. Alt dette endnu *mellem os*. Aviserne have forresten begyndt at faae et Glimt af, hvad som er paafærde, uagtet, efter hvad jeg hidtil har seet, høist ufuldstændigt. Kongen sagde mig igaar efter Statsraadet, at Han kom tilbage den 31te, men efter hvad jeg idag har hørt, er det Mening at han nævnte Dag reiser fra Bäckaskog, og som sædvanligt passerer Natten i Jönköping, og først følgende Dag (den 1ste Juni) kommer til Stockholm. Han har ikke omtalt sin Udflugt til Danmark uden ganske underhaanden, da det skal betragtes som et fuldstændigt Impromptu. Ingen provisorisk Regjering bliver her tilsat under Kongens korte Fraværelse.

Igaar og idag har her regnet temmelig stærkt, men nu paa Eftermiddagen klarer det op. Efter alt hvad som forlyder, ere Udsigterne for Aarsvæxten overalt her meget gunstige.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 26. mai 1870 kl. 10.15.]

Assurancesummen officielt opgiven til 156.340 Spdlr. Et Menneske er omkommet. Kongen er stadig underrettet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26de Mai 1870.

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af den 23de, modtaget igaar Aften.

Jeg synes nok det, at Amtmand Breder i den Stilling, hvori han er, og under saa særegne Omstændigheder, kunde finde *Anledning* til directe at telegrafere til Statsraads-Afdelingen, med Anmodning om at Telegrammet meddeeltes H.M. *Mueligt* er ogsaa dette, strængt taget, ikke formaliter ganske correct, men jeg bekjender, at jeg ikke havde min Opmærksomhed henvendt derpaa, og jeg bad derfor om H.Ms. Naadige Samtykke til at telegrafere til Amtmand Breder med Paalæg at udtale Høistsammes Beklagelse. Telegrammet kom *Søndag Formiddag*, og da jeg ikke kunde vente at faae træffe H.M., bad jeg herom skriftligt. Paa hvilken Tid af Dagen det Telegram, som Du oplyser mig om at have sendt Hans Majestæt, kom Ham tilhænde, veed jeg ikke, – det var, saavidt jeg erindrer, i Statsraadet i Tirsdags, at Kongen sagde mig at han havde faaet det. Jeg forstaaer forøvrigt ganske den Grund, Du angiver i Dit Brev, for at Du ikke fandt nogen *Anledning* til at telegrafere til mig samtidigt; – i hvert Fald vilde et saadant Telegram være ankommet senere end det fra Amtmand Breder directe indløbne. Hvad den *directe Indberetning*, som Amtmanden tog sig for at sende Hans Majestæt gennem Dig, angaaer, maa jeg sige, at heri ligger en Mangel paa embedsmæssigt Tact og Form, og den eneste formildende Omstændighed kan allene søges deri, at han dog indsendte Indberetningen gennem Regjeringens Præs. Jeg forstaaer efter Omstændighederne den Betænkelighed, Du først havde ved at fremsende Indberetningen, men erkjender tillige de overveiende Grunde for Din sluttelige Bestemmelse, og den Form, hvori den udførtes. Maaskee vil Brevets Tørhed have give[t] Amtmand Breder en Fornemmelse af den begaaede Incorecthed, om den end ikke ligefrem paaankedes. Noget efter at jeg havde modtaget,

igaar Aften, Dit venlige Brev af den 23de Mai, hvis Indhold jeg nøie tilegnede mig, fik jeg omtrent Klokken 10 et Telegram fra Amtmand Breder om den nye Ildsvaade i Drammen. Jeg vedlægger en Afskrift deraf. Med de Vink^[1], som Du i Dit Brev havde givet mig, gik jeg i Formiddag op til Hans Majt for at henstille til Høistsamme at telegrafere til Dig og yttre sin Deeltagelse i den nye Ulykke. Jeg har ikke som sidste Gang telegraferet til Amtmand Breder, men skriver til ham med Posten iaften et kort Brev, hvoraf jeg vedlægger en Afskrift. Jeg har talt med Statsraad Helliesen om denne Form, og vi have været enige.

Kongen omnævnte for mig idag de Forandringer, der ved Hans *Tilbagekomst* vilde finde Sted i det Svenske Statsraad. Han sagde, at Han kommer tilbage den 31te eller den 1ste, det vil da sige den 1ste. H.M. saae rask ud. Skulde der under Fraværelsen være noget, hvorom Du directe ønsker at telegrafere til H.M., maatte det sendes til Bäckaskog, hvortil Telegrafledning findes.

Med hensyn til min Permission har jeg tænkt paa at overvære Statsraadet, der efter vore sædvanlige Beregninger skulde indfalde paa den 18de i næste Maaned, og derefter afreise den 20de. Skulde Du vide nogen Betænkelighed derimod, saa vær saa elskværdig at underrette mig.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram 27. mai 1870 kl. 11.45.]

Kongen er imorges afreist til Bäckaskog.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28de Mai 1870.

Kjære Ven

Jeg takker for Dit venlige Brev af 25de modtaget igaar Aften og har fæstet al Opmærksomhed ved hvad Du deri foreløbigen bebuder angaaende den Gjenstand, Du i tidligere Breve har henspillet paa. Jeg skal, som Du ønsker, beholde Sagen for mig selv, indtil jeg videre hører fra Dig.

[¹ Tilføyet som note:] Jeg fandt dog ingen Anledning til at gjøre H.M. bekendt dermed.

Vil man see hen til den Retning, hvori senere og seneste Rigsdag har gaaet med Hensyn til Forsvars-Væsenet: hvorledes man søger at oprive det, man har, for at faae det ombyttet med noget løst og uprøvet, og hvorledes en stærk Sparsomheds-Aand gjør sig gjældende i alt, troer jeg ikke man behøvede at nære noget Frygt for, at der *herfra* skulde kunne komme noget betænkeligt Tryk, for at faae Militair-Byrden forøget. Tvertimod synes jeg, at der her raader en ganske betænkelig Slaphed med Hensyn til Forsvarsvæsenet, saavel til Lands som til Søes, uagtet der i alle Forholde i Europa raader en stærk Maning til ikke at forsømme denne Assurance for Uafhængighedens Bevarelse. Existerer imidlertid hos os denne Følelse af Ængstelse for et Tryk herfra, kan jeg vel forstaae, at Du ønsker den imødegaaet paa den af Dig antydede Maade. Men jeg faaer jo nærmere høre herom.

Grev Wachtmeister reiste igaar paa et Besøg til en Slægtning i Södermanland og kommer først igjen imorgen Aften. Han havde just Dagen i Forveien modtaget Skrivelsen fra Indre-Departementet med det Telegram fra Consul Fleischer i Archangel, som Du omnævner i Dit P.S., og bad Cab.-Secretaire Bn. Beck Friis om at vise det for mig, hvilket idag er skeet. Svaret vil afgaae til Indre-Departementet paa Mandag, saasnart Exc. Wachtmeister kommer tilbage og vil selvfølgelig gaae ud paa, at man ingen Erindring har at gjøre mod det omhandlede Hverv til en Oplysnings-Conference med Gouverneuren i Archangel. Med Indre-Dept. deler jeg den Tanke, at Amtmand Holmboe vilde være den *nærmeste* hertil, da Gouverneuren jo *stadigen* er i Relation med Consulen i Archangel. At imidlertid Consul Fleischer vælges for Sprogets Skyld kan jeg vel forsaae; men jeg undres dog paa, om ikke det *Tydske* Sprog, hvori Amtmand Holmboe formodentlig er mere hjemme, skulde kunne anvendes, og at saaledes ikke Sproget skulde blive en Hindring for Amtmandens Valg. En anden Maade vilde ogsaa være at lade Consul Fleischer ledsage Amtmand Holmboe. Herpaa skulde man dog kunne tænke; thi jeg indbilder mig at Amtmandens Nærværelse vilde tillægges større Vægt fra Russisk Side.

Tilgiv mig Hastværks Brev.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te Maii 1870.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af den 25de og 26de Maii. Jeg seer af det første, at den første og vigtigste Deel af den Svenske Ministerforandring vil komme til at foregaae om faa Dage og i den af Dig før angivne Retning. Det sidste er jo glædeligt; men De Geer er i ethvert Tilfælde tabt, og dette Tab anseer jeg for stort og det ikke mindst fra Norsk Synspunct.

Mit Brev af den 23de har forvoldt Dig det Bryderie at skrive en heel Epistel i Anledning af Herr Amtmand Breders Geschäftigheder. Det glæder mig at see, at Du i det Væsentlige billiger min Maade at see Sagen paa, og navnlig at jeg ikke unddrog mig for at befordre Herr Amtmandens Indberetning til Kongen efter dens Adresse. Tilgiv det Bryderie, jeg ved at skrive Dig til om den Lapperie-Sag har forvoldt Dig.

Jeg skrev igaar til Grev Wachtmeister om Secretair-Lønnen ved Præsidiat i den Norske Regjering saaledes som aftalt blev under dit Ophold her. Jeg har ingen Afskrift af mit Brev, skjønt vel et Concept, som jeg i Nødsfald kan copiere. Jeg tænker mig, at Wachtmeister viser Dig Brevet. Gjør han det ikke, er der vel Intet til Hinder for, at Du siger ham, at Du veed, han har faaet Brev fra mig og beder ham om at faae det udlaant. Du turde i begge Tilfælde have den Godhed ogsaa at gjøre Helliessen bekjendt dermed. Jeg ønsker nemlig meget at faae Bekræftelse paa, at jeg i Brevet til Wachtmeister har holdt Sagen i det Spor, som til Slutning mellem os blev vedtaget som det rette. Jeg har forklaret Sagens Stilling for Holst; men jeg qvier mig dog for at bede ham om selv at copiere et Brev, der er saa langt fra at have hans Bifald. Bliver det nødvendigt at sende nogen Afskrift herfra, faaer jeg derfor selv tage en saadan efter mit Concept.

Indesluttet følger Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt. Da jeg er saa heldig at være i Besiddelse af to Exemplarer af den deri omtalte Tale af Rigsarchivar Birkeland, vedlægger jeg et Exemplar for Dig. Du kunde maaskee ogsaa lade Meldahl og Helliessen læse den.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Mai 1870.

Kjære Ven,

Der har, efter hvad jeg erfarer, været Telegram i Formiddag om at H.M. idag er reist over til Fredensborg, og at Han først Onsdag vender tilbage til Helsingborg, hvoraf følger, at Tilbagekomsten hid bliver udsat een Dag, eller til Thorsdag den 2den. Jeg antager, at enhver Udsættelse under nuværende Omstændigheder her falder sig ubeleilig. Det Statsraad, hvori Forandringerne ville komme til at finde Sted, bliver nu Fredag. Efter hvad jeg hører, skal Exp.-Chef Gunnerberg have erklæret sig villig til at indtræde som Chef for Ecclesiastik-Departementet. Til den Consultative-Statsraads Plads, der vil blive ledig ved Ehrenheims Udtrædelse, skal der være Tale om Cab.-Kammerherre Bn. Funch, Medlem af 1ste Kammer og Godseier i Östergöthland; men det vides endnu ikke, om han vil være villig til at indtræde. Mislykkes Forsøget med ham, skal Tanken være henvendt paa Landshøvding Bn Ahlstrømmer, der var paa Bane da Statsraad Adlercreutz udnævntes, men dengang maatte frasige sig paa Grund af svækket Helbred. Vi have her et koldt . . . [Ark nr. 2 mangler.]

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Juni 1870.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften Dit venlige Brev af den 30te, og frembærer herfor hele min Tak saavel som for den medfulgte Afskrift af den underdanige Indberetning og Exemplaret af Rigs-Archivar Birkelands Tale i Studenter-Samfundet. Det har interesseret mig at læse dette Udtryk af Frimodighed og sund politisk Opfatning. Desværre øver det vel ikke stor Indflydelse paa den sværmende Ungdom, til hvilken det er henvendt, og som endnu befinder sig for meget i Blomstringstiden, for at kunne i Sammenhæng overse de mange Stadier, gennem hvilke Frugten udvikler sig til Modenhed. Jeg spørger mig derfor ogsaa selv, om Studenter-Samfundet egner sig til at være den politiske Stridsplads, hvortil det først rigtig indvies, naar ældre og alvorlige Mænd deri indtræde som Deeltagere, og jeg spørger mig ligeledes, om man ikke giver den Jaabækske Agitation formegen Betydning, naar den fremholdes som saa indgribende og mægtig? Det er vel sandt, at Overgangen fra

Democrater til Demagoger ligger nær som Sundhed og Sygdom, som Brug og Misbrug, og at man derfor maa *være paa sin Post*, om det end er med den politiske som med den legemlige Helbred, at den først rigtig vurderes og kraftigen søger sin Gjenoprettelse, naar den har faaet Erfaring for at den *virkelig* har lidt Meen.

Grev Wachtmeister har haft den Godhed at sende mig til Gjennemlæsning det Brev, Du har tilskrevet ham, ligesom det Svar, han idag afsender til Dig. Statsraad Helliesens flyttede i Onsdags ud paa Landet, og paa Grund af hans Fraværelse fik jeg saaledes ikke Anledning til at vise ham, saaledes som Tilfældet var med Statsraad Meldahl, de nævnte Breve; men jeg har dog derefter for mig selv taget saadanne ledende Uddrag, at jeg vil kunne, naar han imorgen kommer ind til Byen, fuldstændigen sætte ham ind i Indholdet. Med Hensyn til Dit Brev er jo Gangen deri ganske saadan som Du antydede under vor Samtale i Christiania. Efter min personlige Opfatning af den Sag, hvorm her handles, kan jeg vel i *mit Indre* ikke ganske tilegne mig den Betragtning «at det er en uretfærdig og for Norsk Følelse stødende Uregelmæssighed» . . . ; men Vægten ligger ikke herpaa, uden meget mere paa, at Sagen nu gaaer, som vi ere komne overeens om at ønske. Uagtet Grev Wachtmeister har i sit Svar taget Anledningen til atter at constatere sine tidligere Ordnings-Forslag, og til at bemærke, at han finder Udgiften «fuldkommen berettiget» af angivne Grunde, er hans Svar dog ganske og aldeles tilfredsstillende, naar han deri til Slutningen siger, at naar man vil at det skal skee, har «han heller ikke noget derimod», og at Initiativet maatte «tages af den Norske Regjering».

Jeg talte imorges med Grev Wachtmeister; han var enig med mig i, at det ikke var heldigt, at H.M. – hvad vi idag have læst i Dagbladet – just paa denne *Impromptu*-Reise til Danmark skulde ved Middagen i Tirsdags paa Fredensborg sammentræffe med alle Medlemmer saavel af det afgaaede som det nydannede Danske Ministerium. H.M. kommer tilbage idag, men reiser over Sammenbindings-Banen *directe til Ulriksdal* uden at standse i Byen. Efter hvad jeg har hørt, vil Statsraad Adlercreutz møde H.M. ved Liljeholmen Station, for at overlægge med ham om Morgendagens Begivenheder. Det siges, at Baron Funch sammentræffer med H.M. paa Reisen idag, og følger Ham hid, hvoraf man slutter til denne Statsraads-Candidats Villighed til at indtræde. Under saadanne Omstændigheder vil altsaa Alting være forberedt, og det er da sandsynligt, at samtlige Udnævnelser ville foregaae paa engang imor-

gen. Statsraad Carlson vil gaae tilbage til sin Professor-Plads men med Fritagelse for at holde Forelæsninger og med Tilladelse til under en Tid at blive her i Stockholm for at fortsætte sine historiske Arbeider. Ehrenheim gaaer tilbage til sit uafhængige Privatliv, og naar De Geer imorgen udtræder af Statsraadet, vil man først i Landet faae den levende Fornemmelse af det Savn, som vil følge ham.

Vi skulle have et combineret Statsraad imorgen for Afgjørelsen af General-Consul Meyers Afsked, og desforinden maae vi for samme Sag have et lidet Norsk Statsraad, ved hvilken Anledning jeg vil anholde om vort sædvanlige Statsraad paa Løverdag. Statsraad Meldahl er med sin Familie buden til Brugs-Patron Celsing under Pindsen, og det er derfor sandsynligt, at han vil faae Tilladelse til at være fraværende, om Statsraadet holdes paa Løverdag. Isaafald ville vi tage med i det lille Statsraad imorgen Indstillingen om Besættelsen af Skattefoged-Embedet i Trondhjem, hvori Statsraad Helliesen ikke deeltager paa Grund af Slægtskab til en af Ansøgerne.

Det kolde Veir vedbliver endnu, dog idag maaskee med en Tendents til at blive mildere.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram 3. juni 1870 kl. 16.15.]

Chiffre De Geer, Carlson, Ehrenheim idag udtraadte. Udnævnte: Adlercreutz Justits, Wärn Finants, Bergström Civil, Wennerberg Ecclesiastic. Consultativ endnu ikke udnævnt. De Geer Præsident i Svea Hof-Rätt. [Au clair:] I Formiddag combineret Statsraad. Først Onsdag Norsk Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3die Juni 1870.

Kjære Ven,

Det var maaskee overflødigt at telegrafere til Dig i *Chiffre* om de stedfundne Forandringer idag i Statsraadet, da det hele iaften kommer i Post-Tidningen, men det var en Slags Hensynsfuldhed ikke desforinden at ville vise min Kundskab derom. Bn. Funch havde ikke truffet Kongen

paa Reisen og har heller ikke endnu ladet høre fra sig, saa at den Consultative-Statsraads-Plads maa indtil videre staae ubesat. De tre Herrer: De Geer, Carlson og Ehrenheim have indgivet deres Afskeds-Ansøgninger, hvilke først bleve indvilgede, hvorefter de nye Udnævnelser have fundet Sted. Justitieraad Alexanderson har faaet sin Afsked, Almqvist er bleven dennes Efterfølger i Høiesteret, hvorved altsaa De Geer idag har kunnet udnævnes til Præsident i Svea Hof-Rätt. Han reiser i næste Uge med sin Familie for at være i Skåne de tre Sommermaaneder. Jeg behøver ikke at sige, at hans Bortgang fra det Svenske Statsraad er mig et dybt Savn; han har viist mig en Tillid og et Venskab, som jeg aldrig kan glemme.

Vi havde et Øiebliks-Statsraad førend det combinerede holdtes, for at faae et Par Oversendelses-Resolutioner. H.M. saae rask ud efter Reisen. Han var for optagen for at kunne give os Statsraad imorgen, men lovede os dette paa Onsdag, da Han kommer til Byen. Statsraad Meldahl kommer tilbage Tirsdags Eftermiddag.

I det combinerede Statsraad afgjordes, foruden Sagen om General-Consul Meyers Afsked, og Ratification af Extraditions-Conventionen med Belgien, ligeledes den om Grændserydningen. Den Deel af sidstnævnte Sag, der hører under Norsk Statsraad, vil blive afgjort paa Onsdag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Junii 1870.

Kjære Ven! Jeg har af aflægge min bedte Taksigelse for dine venlige Breve af den 28de og 30te Maii, 2den og 3die Junii. Jeg flyttede for et Par Dage siden paa Landet. Formodentlig maa jeg have forkjølet mig derunder; thi istedetfor at føle Forfriskning af Landluften har jeg i de sidste Par Dage lidt af en Mathed og Tunghed i Kroppen, som jeg ikke kan forklare mig paa anden Maade. Dette i Forening med den Forstyrrelse, som Flytning altid i nogen Grad medfører, maa tjene til Undskyldning for, at fire Breve fra Dig paa een Gang foreligge ubesvarede.

Samtidigt med dit Brev af den 2den Junii modtog jeg Grev Wachtmeisters af den foregaende Dag. Dette sidste Brev har, idetmindste i første Øieblik, gjort et noget underligt Indtryk paa mig. Han siger, at han af mit Brev har faaet det Indtryk, at jeg har misforstaet ham; men

jeg faaer af hans Brev det Indtryk, at han har misforstaaet mig, det vil sige misforstaaet Motivet til, at jeg overhovedet har skrevet ham til om Sagen. Imidlertid vil jeg nu «summe» mig noget nærmere paa Tingen, og saa skal Du senere høre fra mig.

Vi antog i Statsraadet her i Fredags, hvor Bretteville bragte Spørgsmaalet om Conferencen med den Archangelske Gouverneur paa Bane, at det vilde være det tjenligste, at Indre-Departementet slet ikke erhvervede nogen Resolution angaaende denne Conference men, efter allerede at have, som nødvendigt var, confereret med Udenrigsministeren, foranstaltede det Fornødne paa egen Haand. Sagen fik derved mindre Portée, meente vi; og det vides jo ikke engang, at den Archangelske Gouverneur har nogen Ordre fra sin Regjering for hvad han har proponeret. Paa Grund af en Sætning, som var indflydt i Brettevilles, eller Indre-Departementets, Brev til Wachtmeister, ansaaes det imidlertid fornødent, at Bretteville telegraferede herom til Wachtmeister. Jeg formoder (– Bretteville er, som sædvanligt, siden Løverdag i Drøbak –), at Telegraferingen har fundet Sted, og for Resten vil Sagen blive behandlet overeensstemmende med Wachtmeisters Anskuelse og med stor Forsigtighed.

Du ytrer Dig i dit Brev af den 2den Junii om Discussionerne i det Norske Studentersamfund paa en Maade, som lader mig formode, at Du oppfatter bemeldte Samfund som næsten identisk svarende til hvad det var i gamle Dage. Dette er en stor Feiltagelse. Selvfølgelig bestaaer det for en stor Deel nu som før af mere og mindre unge Studenter; men paa den anden Side er der med Hensyn til Antallet og Betragtigheden af de ældre Mænd, der tilhøre Samfundet og deeltage deri, ingen Sammenligning mellem nu og før. Bestyrelsen bestaaer for Øieblikket foruden af Bjørnstjerne Bjørnson, der er gammel nok men i mine Tanker aldrig bliver voxen, af Høiesteretsadvocat Ernst Motzfeldt, af Lærer ved Krigsskolen Fritz Hansen, af Fuldmægtig i Indre-Departementet Nicolaysen (ikke den Stokholmske) og, om jeg ikke tager feil, endnu af een eller flere, som jeg ikke husker. Du vil allerede af den Maade, hvorpaa Bestyrelsen saaledes er sammensat, kunne see, at det ikke er lutter Ungsauder, hvorom her handles. Du tager fremdeles feil, naar Du troer, at dette Samfund, fordi det kaldes Studentersamfundet, almindeligt betragtes som saa umodent, at det ingen Indflydelse øver i politisk Henseende. Under sidste Storthing øvede tvertimod Samfundet, eller dets Grupper af ledende Medlemmer, upaatvivlelig en ikke ganske ringe

Indflydelse til at fremkalde og understøtte den beklagelige politiske Stemning, der i saa mærkelig Grad adskilte dette Storthing fra de foregaaende. Det er for Resten af ældre Mænd ikke blot Rigsarchivar Birkeland, der har fundet det nødvendigt og pligtmæssigt at træde op mod de politiske Agitationer, der drives i og fra Samfundet. Efter ham har Bureauchef Roll i Justitsdepartementet gjort det paa en Maade, som, efter hvad jeg har hørt derom, maaskee har været endnu mere glimrende. Baade Birkeland og Roll ere fuldmodne Mænd, som ikke indlade sig paa at discutere af Kjærlighed til Discussion. De vilde ikke have optraadt saaledes som de have gjort, saafremt de med det grundige Bekjendtskab, de have til hvad der nu benævnes «Studentsamfundet», havde meent, at der ingen Fare var ved at lade dette Samfund gaae sin egen Gang. Aschehoug, med hvem jeg oftere har udvæxlet Tanker om Studentsamfundet, taler derom med den største Bekymring og overhovedet med den største Bekymring om den Aand, der synes at have grebet Ungdommen, til hvem hans Stilling selvfølgelig giver ham et nærmere Bekjendtskab end jeg besidder. Separation fra Sverrig og Norsk Republik – see dette er, efter hvad jeg har Grund til at troe, ikke ukjendte Tanker længer mellem unge Mennesker af høiere Dannelses. Men lad dog dette forblive mellem os; thi de Mænd, fra hvem jeg har min Kundskab, kunne have seet med Forstørrelsesglas. Man er ofte tilbøielig til at see det, der forekommer allarmede, i noget for store Proportioner.

Jeg finder det rimeligt og i sin Orden, at Du ikke telegraferede den indtraadte Forandring i det Svenske Ministerium i samme Øieblik, som den var foregaaet. Jeg var desuden, gjennem dine Breve, gjort bekjendt med den i Forveien.

Du siger, at Du vil komme at savne De Geer. Vil Du troe, at ogsaa jeg i min lange Frastand ikke kan tænke paa hans Bortgang fra Statsraadet uden med et vcemodigt Savn. Jeg vilde ønske, at jeg havde den samme Leilighed som Du til at tolke ham dette; men at skrive ham til – nei, det skulde vel lettelig komme til at see søgt ud. Er han imidlertid ikke reist fra Stokholm, naar dette Brev kommer frem, saa sig ham i din egen Stil fra min Side det Bedste, som et Menneske kan mene.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram 8. juni 1870 kl. 14.00.]

Alle med Designationer 24., 27., 32. Mai, 3. Juni indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 8. Juni 1870.

Kjære Ven,

Gjennem Telegram er Du allerede underrettet om Dagens Statsraad. Der var een Sag med Hensyn til hvilken jeg har haft mine indre Tvivl: Fritagelse fra Ritualets Former med Hensyn til den omhandlede Vielse i Ørskoug. Undtagelsesviis have vi nu faaet ligesom et fuldt Præjudicat for et *Civil-Ægteskab*, og medens jeg kan tænke mig mange Grunde for at saadant ved Lov bliver indført, vil det ikke hue mig, at det paa denne Maade ligesom glider ind af Eftergivenhed for mere og mere voxende Fordringer. Men desværre Stillingen er bleven saa spændt, at man faaer see at leve for Dagen, og jeg indseer, at man ved denne Leilighed har fundet det rigtigere at undvige Striden end at fremkalde den. Myndigheden bliver dog herved haardt medtaget, og mig forekommer det at kunne spørges, naar Provst Voss faae Fritagelse med Hensyn til Vielsesformularen, hvorfor Pastor Gunnerus ikke kunde have faaet en lignende med Hensyn til Daaben?

Jeg forespurgte mig foreløbigen idag hos Hans Majestæt, om jeg kunde gjøre mig Haab om at faae min sædvanlige Sommer-Permission omkring den 20de Juni, hvilket H.M. gav mig Naadigst Tilsagn om, og det er derfor min Tanke, om ingen uforudseet Hindring skulde indtræde, at begive mig til Norge, naar jeg har overværet næste Statsraad, hvilket jeg haaber kan blive Løverdag den 18de Juni. Kongen sagde, at Han fra Juli Maaned tænker paa Selv at blive meer eller mindre fraværende. I Juli Maaned reiser Han til Bäckaskog – for at være nærmere Danmark i Paavente af Kronprindsessens Nedkomst, som troes at ville foregaae i Slutningen af nævnte Maaned eller i Begyndelsen af August.

Grev Wachtmeister reiste idag paa 6 Uger til Udlandet med sin Grevinde, som skal gennemgaae en Badekuur i Kreutznach. Under hans Fraværelse har Marine-Statsraaden, Bn. Leyonhufvud, overtaget

hans «vices». Baron De Geers ere ogsaa idag reiste til Skåne, hvor de blive under Sommeren. Han har bedet mig om at bringe Dig hans venlige Hilsen og hans bedste Tak for de velvillige Følelser Du har udtalt i Dit Brev til mig i Anledning af hans Udtrædelse, og hvorfra jeg har tilladt mig at gjøre mig til Tolk. Vi vare i Søndags paa en Middag paa Ulriksdal for den Bayerske Minister Bn. Truchsess, hvis Hustru, som Du vist veed, er en Niece af Oscar Morgenstjerne. Jeg traf ogsaa Oscar derude, og imorgen skulle vi have den Fornøjelse at see ham med Nicen og hendes Mand paa en liden Middag. Fru Wilhelmine Morgenstjerne reiste igaar, og agter sig over Arvika, hvor hun træffer sammen med sin Mand.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. Juni 1870.

Kjære Ven,

Min bedste Tak for Dit venlige Brev af den 6 Juni og for det Indblik Du deri giver mig i det nuværende Studenter-Samfunds Art og Beskaffenhed. Paa denne Maade har det faaet en Betydning, der just ikke egner sig for en Kreds, hvori det overveiende Antal er unge Mennesker; men efterat engang denne Betydning er erhvervet, kan man visselig ikke lade den ud af Betragtning.

Efter hvad jeg nærmere erfarede af Exc. Adlercreutz, som i Formiddag var oppe hos mig, har Baron Funck *sluttelig* frabedet sig den tilbudne Plads som consultativ Statsraad. Han kom i forrige Uge til Stockholm, erklærede sig først villig; men Løftets Tyngde kom senere saa stærkt over ham, at han bad sig den følgende Dag forskaanet. Henvendelse er nu skeet til Landshøvdingen i Blekinge, Baron Alströmmér, som for to Aar siden havde allerede modtaget Civil-Portefeullen, men maatte inden Udnævnelsen frasige sig samme paa Grund af Sygelighed, hvoraf han just dengang havde faaet et stærkere Anfald. Hans Helbred skal nu være bedre, og til Beviis herpaa turde tjene, at han i disse Dage – uagtet 59 Aar gammel –, har giftet sig med en ung Dame paa 23, hvortil kommer at en consultativ Plads er meget mindre byrdefuld end en Departements-Chefs. Han er anset for en meget dygtig og retraadig Mand, og er Medlem af Andet Kammer. Man haaber, at han vil give et indvilgende Svar.

Mr. Fournier var ogsaa idag oppe hos mig – for at tage Afsked. Han

reiser med sin Familie paa Onsdag paa Permission, men med den Tanke, ikke at komme tilbage til Stockholm, og efter hvad der siges, skal han være destineret til Posten i Haag. Mr. Fourniers Afreise er mig et Savn, – han har altid viist mig megen Godhed. Ved sin sobre og rigtige Opfatning af Forholdene her troer jeg ogsaa, at han som Minister har været til megen Nytte. Han har selv ikke gjort sig Illusioner, og har derfor heller ikke understøttet saadanne. I Fiskeri-Sagen har han været os til Støtte, og jeg troer ogsaa, at han under sin Nærværelse i Paris vil kunne yde denne sin gode Medvirkning.

Siden Du i Dit sidste Brev udtrykkelig beder mig om at bringe De Geer Din Hilsen er jeg glad over, at jeg i Henhold til tidligere Breve havde gjort det, inden han reiste om Eftermiddagen samme Dag, som jeg modtog Dit Brev om Aftenen.

Det har maaskee ikke undgaaet Dig, at der ikke i sidste Statsraad gaves Resolution for den Deel af Grændserydnings-Sagen, der vedkommer det Norske Statsraad. I denne Anledning maa jeg bekjende min Undladelse at erindre den; men da der *heldigvis* intet er som presserer, skal jeg tage den med i næste Statsraad, idet jeg maa bede om min Forglemmelse venligen tilgivet. Siig dette til Bretteville. Jeg haaber, at Dit mindre gode Befindende efter Udflytningen paa Landet er fuldstændigen overstaaet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Maii [5: juni] 1870.

Kjære Ven! Skjønt jeg staaer paa Spranget for at komme afsted med Dampbaaden til Ladegaardsøen, hvor jeg ogsaa iaar tilbringer Sommeren, stjæler jeg mig dog et Par Øieblikke for at takke Dig for dine venlige Breve af den 8de og 11te Junii. Du har Ret i dine Bemærkninger i Brevet af den 8de om det Betænkelige i Indstillingen om Fritagelse for Ritualets Former ved den omhandlede Vielse i Ørskoug. Men hvad skal man i vore Dage i denne som i saa mange andre Retninger gjøre Andet end at vige Kæmpende, eller rettere end at vige efterhaanden, naar Modstand ikke længer viser sig mulig. Og derhen er det nu kommet i Henseende til det omspurgte Slags Vielser. Præsterne ere blevne som besatte og man kan ikke længer raade Bugt med dem. Hvad skal da et christent Menneske gribe til?

Hoslagt følger Afskrift af mit Brev af idag til Hans Majestæt.

Sverdrup blev da gjenvalgt!!!

Formodentlig er dette sidste Brev, Du modtager fra mig i Stokholm. I saa Fald modtag herved mine bedste Ønsker for en heldig Reise til Klosteret baade for din Hustrue og Dig.

Unskyld det synlige Galop.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 16. Juni 1870.

Kjære Ven,

Vi havde igaar et combineret Statsraad for Afgjørelse af følgende Sager:

Besættelse af Consulatet i Belize

Besættelse af Consulatet i Banco

Unions-Cocarden

Tillæg til General-Consul Ræders Gage.

Indre-Departementet havde i sidstnævnte Henseende blot foreslaaet 700 Rdl. Hb. Banco. Commerce-Collegiet foreslog 1000 og Udenrigs-Ministeren indstillede paa Indvilgelse af sidstnævnte Beløb, dertil foranlediget af Munch-Ræders Forestillinger om de Udgifter hvær Stilling krævede, og om hans Ønske at kunne vende tilbage til Malta, hvor det havde været ham saameget lettere at kunne slaae sig igjennem. Vi fandt heller ikke at burde gjøre nogen Indvending mod Tillægget af de 300 Rdl. H.Banco, og for mit eget Vedkommende troer jeg, med det Kjendskab jeg har til de mange Krav der paahvile en offentlig Stilling i Orienten, at selv nu ville Munch-Ræders Indtægter blive yderst knappe.

Du vil af Post-Tidningen for igaar Aften have erfaret Baron Ahlströmers igaar stedfundne Udnævnelse til consultativ Statsraad, og det var heldigt, at Statsraadets fuldstændige Completering ikke længere leed nogen Udsættelse.

Kongen kommer til Byen Løverdags Formiddag og lovede os Statsraad kl. 10½. Vi skulle da ogsaa faae Resolution for Statsraads-Ombyttet (Meldahl – Falsen). Omkring den 14de Juli reiser Kongen til Bäckaskog og kommer da vel ikke tilbage til Stockholm førend længere frem i August Maaned.

Jeg har i de sidste Dage været mindre end vel, og haaber kun paa at Reisen skal gjøre mig godt. Den er fremdeles bestemt til den 20de, over Uddevalla og tillands gjennem Bohus.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 18. juni 1870 kl. 12.15.]

Alle med Designationer 7., 10., 14. Juni indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Ogsaa Resolution om Grændserydningen, Ombyttet og min Permission. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Juni 1870.

Kjære Ven,

Det er blot for at takke Dig for det igaar modtagne venlige Brev og den dermed fulgte Afskrift, at jeg sender Dig disse Hastværks-Linier.

Du har Ret, at det er vanskeligt at holde igjen; og just paa det heromhandlede Omraade vil man gjerne saa længe som mueligt bevare Huusfreden! Det gik da, som Du forudsagde, at Sverdrup blev valgt; men en Dæmper er der dog bleven lagt paa hans Iver for Stemmerets-Sagen.

Nu faae vi see imorgen, hvorledes Valget for Bratsbergs Amt vil falde ud. Jeg erindrer ikke, om Amtmand Aall paa Forhaand har fradedet sig Gjenvalg.

Imorgen tage vi altsaa afsted og haabe Onsdag at være fremme. Det vil vel da ikke vare saa længe inden jeg aflægger et Besøg i Christiania. [O.s.v.]

Jeg vedlægger en Artikel af Stockholmsposten for den 17de, som det maaskee vil interessere Dig at læse.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 24. Juni 1870.

Kjære Ven,

Jeg vil dog underrette Dig om at vi kom hid i Onsdags, efter en heldig Reise. Baade den og det første Indtryk af Landet har gjort mig godt. Det er ligesom jeg vaagner en Smule op fra den Nedstemthed, der holdt mig fast under de sidste Uger i Stockholm. Jeg har ikke endnu bestemt Dagen, naar jeg kommer ind til Christiania; men det skal ikke vare saa længe. Professor Malmsten har paalagt mig Drikning af

Carlsbader-Vand for 4 Uger. Han vilde *principaliter* sende mig til Marienbad; men derfor betakkede jeg mig, idetmindste for *det første*.

Bønderne tage da for sig ved Valgene! De ville have Fadet allene; men heri røbe de liden Tact og Klogskab.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster den 7. Juli 1870.

Kjære Ven,

Jeg fik i Formiddag et Brev fra Cabinets-Secretaire Bn. Beck Friis, af den 1ste Juli (Postgangen er langsom, som det vil synes, herved) og jeg sender Dig vedlagt en Deel af nævnte Brev tilligemed det medfulgte Bilag, da Indholdet deraf turde interessere Dig.

Jeg takker for vort sidste Samvær, som rigtignok var yderst kort, men dog skaffede mig den Glæde at see, at Du befandt Dig vel. Jeg holder nu paa som bedst med min Carlsbader-Cuur, hvormed jeg skal vedblive til henimod Slutningen af denne Maaned. Omkring den 21de haabe vi at faae et Besøg af Wilhelm Morgenstjerne og af hans Sønner Bredo og Wilhelm. Idag er Luften varmere; men den har hele Tiden holdt sig kjølig for at være saa langt ud paa Sommeren. – Megen Blæst have vi ogsaa haft, som dog har været heldig for Høaannen, som vi just er ifærd med. Udbyttet bliver ikke stort hos os i Aar. [O.s.v.]

Baron Beck Friis tillægger i sit Brev, at Grev Wachtmeister har begjært sin Permission forlænget til den 31. Juli.

Du har vel hørt at Cand. Treschow er bleven forlovet med en Datter af Bn. Gripenstedt. Vi fik herom Dagen et Forlovelseskort tilsendt med Posten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Julii 1870.

Kjære Ven! Den Omstændighed, at det igaar var Søndag, maa undskyldes, at jeg først idag besvarer dit Brev af den 7de, som – ni fallor – først kom mig tilhænde den 9de. Af det Uddrag af et Brev til Dig fra Baron Beck-Friis, som Du har havt den Godhed at sende mig, seer jeg, at «den Artighet, som möjligen enskilt kan visas de unga Prinsarne» – det vil sige Hertugen af Pinthievre og Prindsen af Coburg – under deres Ophold i Norge, «ingalunda kan ansees vara illa använd». Jeg forstaaer

dette saa, at der ikke er Spørgsmaal om nogen officiel Artighed udenfor den, som der ifølge Hans Majestæts naadigste Paalæg til mig allerede er truffet Anstalt til, nemlig at de ville undgaae Toldvisitation og overhovedet fra Toldvæsenets Side blive viist den muligste Opmærksomhed. Jeg vilde ogsaa være ude af Stand til at vise dem nogensomhelst Hospitalitet, om der ellers derom kunde være Spørgsmaal, siden Stiftsgaarden er under Oppudsning fra øverst til nederst. Af private Mænd finder jeg det muligt, at Generalconsul Crowe, til hvem de, som fast bosatte i England, turde gjøre en Visite og til hvem de ogsaa fra England turde være anbefalede, vil vise dem nogen Opmærksomhed, og i saa Fald finder jeg det ikke usandsynligt, at hans Svigersøn, Halvor Schouw, vil følge Exemplet; men jeg veed Intet herom, og jeg er forvissat om, eller finder det idetmindste sandsynligt, at om jeg forsøgte paa i nogen Maade at poussere Sagen ved at berøre den for nogen af de nævnte Herrer, vilde jeg snarere modarbeide end fremme Formaålet. Skulde Generalconsul Crowe, hvad der af og til skeer, hændelsesviis komme ind om mig, skal jeg dog see til, om der skulde blive Anledning til ganske leilighedsviis at berøre Sagen for ham paa en saadan Maade, at det ialfald ikke skal gjøre Skade. Thorwald Meyer er paa Fjugstad og Th. J. Hefte er en særegen Herre.

Du vil see, at der nu ogsaa i Bladene er bleven Tale om min paatænkte Reise. Min Ansøgning om Reisetilladelse blev foredragen i Statsraadet afdagte Fredag, og saa var der ikke længer Spørgsmaal om, at Sagen kunde faae Lov til at være unotorisk, ikke engang indtil Hans Majestæts naadigste Tilladelse var meddeelt. Det er en svare Tid vi leve i. Jeg maa for at komme til Tromsø den 31te være i Trondhjem inden den 27de. Naar jeg kommer til at reise fra Christiania, kan jeg ikke sige saa nøie; men jeg har forestillet mig, at det skulde blive omkring den 20de.

At Udbyttet af Høhøsten ikke er godt hos Eder iaar, forundrer mig.

Tak for vort sidste Samvær.

SIBBERN TIL STANG

Værnø Kloster den 17. Juli 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit sidste kjære Brev. Idag er jeg dog kun fyldt med en eneste Følelse – den som Efterretningen om at

Frankrig har erklæret Preussen Krig har fremkaldt hos mig. Vi fik Moss Tilskuer herud i Formiddag, og deri fandt jeg Telegrammet. Hvem kan overse Følgerne af dette Fredsbrud, og hvem kan vide, hvilken Indflydelse det ved Begivenhedernes Magt kan komme til at udøve paa vor Stilling? Saa pludselig har Frankrig kastet sig ind i Striden med sin Modstander, at det næsten seer ud, som det ønskede blot at have en Tvekamp for at vise Verden, at det endnu har Overmagten. Isaafald skulde Krigen mueligens, om de Franske Vaaben strax havde et afgjørende Held, kunne localiseres. Men hvem tør bygge herpaa? Og hensees til alt det brændbare Stof, som er ophobet i Europa, tør man vel næsten ikke haabe, at Krigsluen skal kunne afholdes fra at tage en videre Udstrækning. Til Østersøen skal vel Scenen forflyttes, og hvem borger da for, at ikke Danmark lader sig rive afsted i sin Utaalmodighed efter at tage Hævn over sin Ransmand? Og da have vi Skuepladsen lige ved Siden af os med al sin Paatrykning og Fare. Det synes mig ikke at være nogen Tvivl underkastet, at Neutralitet er vor bedste Politik i en Kamp af Beskaffenhed som denne, hvor der gjælder om en Rivalitet mellem tvende mægtige Modstandere, og hvori sandsynligviis ogsaa Hensyn til egen Stilling har gjort sig gjældende fra Keiser Napolcons Side. Der kommer ogsaa engang en Tid, naar Striden er udkjæmpet, og slaac ikke alle Mærker feil, vil Tydsklands Stræben efter Eenhed vanskelig kunne udryddes i Kampen, og som Fiende skulde vi altid have Tydskland paa nærmere Hold. Hvem som blot vidste, hvilken Stilling de andre Magter ville indtage; men jeg veed Intet, og det nytter mig ikke at fordybe mig i tomme Betragtninger herom.

Jeg skriver til Statsraad Meldahl, for at sige ham, at jeg naturligviis er forberedt paa at vende tilbage til min Post, om Overlægninger komme paa Bane, der kunne gjøre Statsraads-Afdelingens Fuldtallighed ønskelig, og at jeg isaafald venter mig Varsel givet, da jeg finder det pretentiøst selv at tage Initiativet ved en uopfordret Afreise. Jeg skulde for min Helbreds Skyld ønske, at fuldende Carlsbader-Kuren, hvilket vil skee idag 8 Dage. Jeg venter nu nærmere at faae høre, hvad Du bestemmer Dig til, ligesom at faae vide, om Du har erfaret noget directe fra Kongen. Jeg undres, om H.M. forbliver paa Bäckaskog eller kommer til Stockholm. Formodentlig maae Grev Wachtmeister have paaskyndt sin Hjemreise fra Kreuznach.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Juli 1870.

Kjære Ven! Jeg synes dog, at vi maae vexle nogle Ord sammen i Anledning af den ligesaa store som uventede Begivenhed, der er indtraadt, siden vi senest vexlede Breve med hinanden. Af Brev fra Meldahl seer jeg, at Kongen i det Statsraad, som afholdtes den 13de, det vil sige Dagen før hans Afreise, havde yttret sig i Overeensstemmelse med den da raadende almindelige Opfatning, nemlig at Krigsspørgsmaalet vilde bortfalde som Følge af at Prindsen af Hohenzollern havde opgivet sin Candidatur. Det er gaaet Hans Majestæt som os simple Folk, at han ikke har gennemskuet Frankrigs Planer til Bunden. Her opfattes Sagen, hvad dens moralske Side angaaer, nogenlunde paa samme Maade af alle, saavidt jeg kan forstaae. Man finder, at Preussen lider Uret, *vel at mærke, forsaavidt en Skjelm overhovedet kan lide Uret*. Med andre Ord, man finder, at om det ikke denne Gang har givet justa causa belli, saa har det saa mange Synder paa sin Samvittighed, at man af Sjæl og Hjerte glæder sig til dets Afstraffelse.

Jeg har idag skrevet til Kongen, under Adresse til Bäckaskog, at jeg under de nærværende Omstændigheder ikke vil benytte mig af Hans Majestæts naadigste Tilladelse til at foretage en Reise til det nordlige Norge. Mine Colleger vare af den Formening, at det ikke ret vel lod sig gjøre, at jeg reiste bort under de nærværende Forhold, især da Tilfældet er, at ogsaa Riddervold er borte og Broch ikke heller kan siges at være fuldt paaregnet for Statsraadet. Han har nemlig, efter sin Læges Paalæg, taget interimistisk Bopæl paa Midtskougen paa Krogskoven (omtrent 3 Mile fra Byen), for at kunne, ligesom til en Eftercur efter Badecuren, nyde Fjeldluft. Derfra vil han komme ind saa ofte som fornødiges for at tilsee sit Departement og deeltage i de ordinaire Statsraadsmøder. Du seer, at han, efter dette, vil være omtrent midt imellem at befinde sig hjemme og ikke at befinde sig hjemme. Altsaa – jeg bliver hjemme.

I Brev, som jeg havde fra Meldahl idag, yttre han, at vor gode Konge ikke just paa den beleiligste Tid er kommen til Danmark. Heri kan [han] have Ret. Men jeg haaber, at alle Vedkommende ville have saa megen Erfaring fra Skodsborgs-Historien, at den med Guds Hjælp ikke kommer til at gjentage sig.

Hils Wilhelm Morgenstjerne, som Du jo venter i disse Dage, paa det

Bedste fra mig og siig ham, hvad jeg ovenfor har berettet, at jeg ikke kommer til at reise.

Med Bøn om Tilgivelse for altfor synligt Hastværk [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Julii 1870.

Kjære Ven! Jeg skulde allerede igaar have besvaret dit venlige Brev af den 17de, om jeg ikke var bleven hindret ved Statsraadmødet, hvorved maa erindres, at Eftermiddagen i denne Tid, da jeg ligger paa Landet, gaaer ganske tabt for mig. Ja – Du har Ret, det er en skjæbnsvanger Kamp, som er udbrudt eller, nøiagtigere udtrykt, formodentlig vil udbryde mellem de to Stater, der vel for Tiden maa ansees for Europas største Militair-Magter. Jeg troer ikke, at man er berettiget til endnu at betragte Kampen som udbrudt. Det Franske Gesandskab er, efter Alt hvad der vides, endnu i Berlin. Det har viist sig at være urigtigt, at den Meddelelse, som den Franske Regjering den 15de Julii gjorde Kamrene, indeholdt, at Regjeringen havde erklæret Preussen Krig. Tvertimod – den gik kun ud paa, at Frankrig vilde kræve Opreisning og i modsat Fald føre Krig. Efter hvad Granville har oplyst i det Engelske Underhuus har den Franske Regjering først den 17de sendt sin «Erklæring» til Berlin, hvilket, naar Hensyn tages til, at Gesandskabet ikke samtidigt er tilbagekaldt, ikke kan forstaaes [s]om en Krigs-Erklæring, men maa betyde, at Frankrig har formuleret sine Betingelser for ikke at begynde Krig. Nu hedder det vistnok i et Telegram fra Berlin, at Baron Werther vilde blive tilbagekaldt fra Paris; men da denne Beretning synes at disharmonere med hvad der berettes om det Franske Gesandskabs fortsatte Forbliven i Berlin, bør den formeentlig modtages med nogen Forsigtighed. Alt tyder – synes mig – hen paa, at der foregaaer Noget i den diplomatiske Verden, formodentlig ved Mellemkomst af England og Rusland, der kun kjendes af de Indviede og endnu lever et, om end svagt, Fredshaab. Denne Opfatning af Sagerne sande Sammenhæng har jeg tilegnet mig i de sidste Par Dage. Jeg maa dog sige, at mit Fredshaab kun er svagt; thi jeg nærer nogen Formodning om, at den Sagtmodighed, der i den allersidste Tid tilsyneladende er viist fra Fransk Side, egentlig kun sigter til paa en Maade at redressere den, som det synes, altfor brusque Fremgangsmaade, hvoraf det i

Conflictens Begyndelse gjorde Brug, og derved at vinde en bedre Stilling i Europas offentlige Mening, der ikke synes at have kunnet komme overeens med Frankrigs første Optræden. Er dette og kun dette Hensigten, saa er vel Frankrigs «Erklæring» formuleret saa snildeligen, at Preussen ikke har let for at gaae ind paa den, og saa har man Krigen.

Jeg er ganske enig med Dig i, at der er al Opfordring for os til af al Magt at holde os udenfor Kampen, om den bryder løs. Saavidt jeg har kunnet bemærke, er dette ogsaa fast undtagelsesviis den herskende Mening her, og det synes som om det samme er Tilfældet i Sverrig, at dømme baade efter Aviserne og efter en Yttring i et Brev, jeg for et Par Dage siden modtog fra Meldahl. Sagen er den, at Scandinavismen har været nødsaget til at lære sig nogen Beskedenhed i de Aar, som ere sig lørbne siden 1864.

Jeg er enig med Dig i, at Forsigtighed bød Dig at skrive som Du har gjort til Statsraad Meldahl. Samme Grunde maatte bestemme Dig dertil som have bestemt mig til ikke at benytte min Reisetilladelse. Fra Klosteret kan Du altid med faa Dages Varsel være i Stokholm; men var jeg først oppe i Nordlandene eller Finmarken, sa vilde det tage lang Tid for at faae mig tilbagekaldt, om dertil fandtes Anledning.

Jeg har endnu Intet hørt om Kongen tænker paa at forkorte sit Ophold paa Bäckaskog.

Netop som jeg er kommen saa langt, modtager jeg nogle Telegrammer, der desværre synes mig at borttage alt rimeligt Haab om Fredens Bevarelse. Fra London telegraferes nemlig, at «Frankrig har forkastet Englands Tilbud om Fredsmægling» og fra Berlin: «Stormende Bifald ledsagede Bismarcks Meddelelse om Krigs-Erklæringens Ovrerrækelse.»

Jeg maa slutte i Hui og Hast, da Dampbaaden, som skal føre mig til Ladegaarden, skal afgaae om faa Minuter.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster den 21. Juli 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit Brev af den 18de, som krydsede mit af den 17de, der dog ikke afgik med Posten før den følgende Dag. Det er i Sandhed haardt, at Du har maattet opgive Din Reise til Finmarken, der skulde have givet Dig nogen Opfriskelse under alt anstrængende Arbeide og Gnav, og som

visselig ogsaa i høi Grad vilde have interesseret Dig og i sig selv vilde have været nyttig som Tegn paa Styrelsens Opmærksomhed for disse Egne; men efter den indtrufne store og alvorlige Begivenhed var det bleven nødvendigt, at Du gjorde dette Offer. Jeg telegraferede iforgaars til Statsraad Meldahl for at faae vide, om og naar jeg skulde komme, og fik herpaa igaar Eftermiddag følgende Svar: «Hidkomst formeentlig uforuden førend Kongens. Saasnaart denne erfares, telegraferes.» Jeg holder mig altsaa forberedt, og lever imidlertid for Dagen. For nogle Øieblikke siden har jeg faaet Brev fra Statsraad Meldahl og fra Baron Beck Friis (Cabinets-Secretairen), begge af 18de Juli. I det sidste hedder det: «Igaar Eftermiddag vare endnu ikke de diplomatiske Forbindelser afbrudte mellem Frankrig og Preussen, saa at noget, om end ringe, Haab forefindes om Fredens Bibeholdelse.» Jeg forstaaer dog neppe, hvorledes nogen Levning af Haab har kunnet være tilbage *efter* Krigs-Erklæringen, som jo allerede afgaves den 16de. Vel er det mueligt, at England til det Yderste vil anstrænge sig for at afvende et Sammenstød; men paa den anden Side er det vel at antage, at just Hastigheden er det, hvorpaa Keiser Napoleon regner, for at komme Sin Modstander i Forkjøbet. I Stockholm synes man at være i fuldkommen Uvished om hvad som for vort Vedkommende skulde gøres. Paa derom fra Udenrigs-Departementet gjort Spørgsmaal, om hvorvidt noget Circulaire skulde, saaledes som Tilfældet var under Krigen mellem Preussen og Østerrige, afsendes til vore Gesandtskaber betræffende vort Ønske om at forblive neutrale, svarede H.M., at Intet skulde gøres, førend Han havde talt med Grev Wachtmeister. Denne væntedes den 19de til Bäckaskog, uagtet jeg neppe begriber, hvorledes han saa hurtig har kunnet effectuere sin Tilbagereise fra Kreuznach. Ere Avis-Efterretningerne correcte, har jo Holland allerede erklæret sin Neutralitet og sin Bestemmelse at ville opretholde denne, og vel synes det mig det skulde have været, om vi kunde have gjort det samme, ihvorvel Udenrigs-Ministrens Fraværelse kan betragtes som en Grund for vor Udsættelse. Kongens Besøg i Danmark, just under selve Krigs-Efterretningens Udbredelse, ihvorvel begyndt inden samme, kan gives et betegnende Udseende, især betragtet i Forbindelse med Hans fortsatte Ophold i Skåne, og det havde vel været nok saa godt, om H.M. havde sammentruffet med sin Udenrigs-Minister i Stockholm istedetfor paa Bäckaskog. Grev Wachtmeister er dog en altfor constitutionel Minister for at kunne forudsættes at ville tilraade Noget paa egen Haand, og vi kunne tænke os Muelighe-

den af, at H.M. benytter sin fortsatte Nærhed til Danmark, for at virke *hemmende* paa sammes Styrelse. Men denne Muelighed er dog ingen Sikkerhed, og jeg vilde derfor ønske, at Kongen snart maatte indfinde sig i Stockholm, og at vor rette Cours kunde blive bestemt. Ja! hvem vilde ikke i sit Hjærte ønske Preussen en Tugtelse, som det har fortjent for sin Rovgjærrighed; men hermed turde det dog ikke gaae saa let, og Keiser Napoleon har givet det ligesom et ydre Skin af Ret, ved at begynde Krigen uden tilstrækkelig grundet Aarsag.

Jeg venter Wilhelm Morgenstjerne om et Par Timer og jeg reiser ind til Moss for at møde ham og tager da dette Brev med, for at lægge det i Postkassen ombord.

P.S. Dampskibet kom saa tidlig, at det allerede var afgaaet, da jeg kom til Bryggen, saa at jeg ikke fik sendt mit Brev. Men Broder Wilhelm og Gutterne vare allerede opfangede af min Kone. Han sender Dig sin bedste Hilsen. Paa Veien ind til Byen fik jeg Dit venlige Brev af igaar, og jeg har aabnet mit Brev for at tillægge min hjærtelige Tak for Dine Meddelelser, som jeg med største Interesse har gjennemlæst. Jeg har holdt mig saa udelukkende til Efterretningen i Aviserne om Krigs-Erklæringen, at jeg neppe har haft Tanke for noget andet; men jeg seer af Din Fremstilling, at Sagen nok ikke har været saa klar, og at der virkelig har kunnet næres noget Haab om en Standsning. Desværre de *sidste* Linier af Dit Brev ere trøstesløse i denne Henseende til Følge af de senest indløbne Telegrammer, som Du omtaler. Jeg speculerer paa at tage Veien over Christiania, naar jeg kommer til at reise til Stockholm, men isaafald skal jeg nærmere underrette Dig, for at jeg kan træffe sammen med Dig, inden jeg drager videre. Jeg har endnu intet videre hørt fra Meldahl. Tilgiv mit Hastværk, men jeg skynder tilbage til Broder Wilhelm.

Thorsdag Aften.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Julii 1870.

Kjære Ven! Jeg takker for dit venlige Brev af den 21de. Dagen efter at jeg havde modtaget det, modtog jeg dit Telegram af den 23de, hvoraf jeg saae, at du samme Dag var draget til Stokholm, selvfølgelig i Anledning af, at Du den 22de maa have modtaget samme telegrafiske

Underretning som jeg fra Statsraad Meldahl om at Kongen vilde ankomme til Stokholm den 24de og holde sammensat Statsraad den 25de, det vil sige idag. I det Øieblik, da jeg nedskriver disse Linier, formoder jeg, at Beslutning om en formelig Erklæring af vor Neutralitet allerede er fattet, og dette er, efter Omstændighederne, uden Tvivl et Held.

Jo mere jeg agter paa de Telegrammer, der efterhaanden indløbe udenfra, jo mere kommer jeg til den Slutning, at der i den Krigstilstand, hvori Frankrig er kommen til Tydskland, ikke – som man her har været altfor tilbøielig til at forestille sig – bør sees et Resultat af nogen dybere Statskunst fra Frankriges Side ja neppe engang af noget modnere Overlæg. Krigen er kommen, saavidt jeg kan skjønne, paa de Franske Statsmænd saa at sige uforvarende, og jeg er tilbøielig til at troe, at naar de lade det Franske Gesandskab forblive i Berlin i hele Mellemtiden fra den 15de og til den 21de Julii, saa har dette været af den simple Grund, at de helst have ønsket, at der vilde frembyde sig en Udvei for Frankrig til med Ære at komme tilbage fra den Stilling, hvori man ved den Maade, hvorpaa Sagen tidligere var taget, havde bragt sig og som skjønnedes at maatte føre til Krig. Min Tanke, at Frankrig er bleven overrumplet af Krigen, grunder sig fornemmelig derpaa, at flere Omstændigheder tyde hen paa, at det har været langt mindre forberedt til Krig end man har forestillet sig. Det seer mig underligt ud, at det tillades Tydskerne den 22de Julii at sprænge Jernbanebroen, der ganske i Nærheden af Strassburg fører over Rhinen til Kehl, i Luften, og endnu underligere, at, efter et idag indløbet Telegram, en Afdeling Tydske Uhlaner den 23de har kunnet gaae ind paa Fransk Territorium nogle faa Mile nordenfor Strasburg og uhindret ødelægge flere Miles Jernbanetrækning paa Fransk Grund. Underligt synes det mig ogsaa, at vi endnu den 25de ikke høre noget om at Blokade er paabegyndt af den Nordtydske Kyst, ja ikke engang om, at Blokadeescadren er kommen frem til Nordsøen end sige ind i Østersøen. Gud holde sin Haand over Frankrig i Kampen! Jo mere levende jeg nærer dette Ønske, jo vanskeligere har jeg for at befrie mig for en vis Tvivl om, hvorvidt det har beregnet sin Tid og sin Leilighed rigtigt. At det Preusiske Infanterie for Tiden er det Franske overlegent i sand militair Dygtighed, er en Mening, som næres af flere indsigtfulde Officerer her, idet de nære Tvivl, om det Franske har havt Tid nok til at leve sig ind i den Taktik, som de nyere Skydevaaben kræve, og ligesaa er det Manges Mening, at

Preussen for Tiden indeslutter mere strategisk Indsigt end Frankrig, ligesom ogsaa den Forandring, som siden sidste Krig mellem Frankrig og Tydskland har fundet Sted baade i Henseende til Grændseforhold og Befæstninger, skal medføre strategiske Fordele paa Tydsklands Side, som ikke have kunnet bringes i Anslag under de tidligere Kampe.

Men jeg seer, at medens jeg nedskriver dette, er Tiden for min Hjemreise til Ladegaardsøen allerede passeret, saa at jeg i en Hast faaer tænke paa en usædvanlig Maade at komme hjem paa. Jeg maa derfor slutte her. Tak Meldahl for hans Brev af den 21de, og hils Helliesen fra mig. [O.s.v.]

Esk. Maaskee har Du lyst til at læse paa Tryk Revisionsdepartementets Indstilling om Sendelse af nogle Mænd til Kjøbenhavn i Anledning af Revisions- og Regnskabsvæsenet. Jeg vedlægger et Exemplar af Departementstidenden, hvori den findes aftrykt.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. juli 1870 kl. 17.00.]

I Posttidningens officielle Afdeling kommer iaften følgende: «H.M. Konungen har efter ingånget officiellt tillkännagifvande, att Frankrike och Preussen befinna sig i krigstillstånd, beslutat att under detta krig för de Förenade Rikena iakttaga fullkomlig neutralitet.» (Chiffre:) Et chiffret telegram følger umiddelbart.

[Dette chiffterelegram lyder:]

I ministerielt Statsraad har Kongen idag besluttet at iagttage fuldkommen Neutralitet under den indtraadte Krig. I combineret Statsraad har han tilkjendegivet sin Beslutning herom, samt paalagt Svenske militaire Departementer og den Norske Regjering at indkomme med Bønninger om de Foranstaltninger, som maatte være at træffe til Opretholdelse af de Forenede Rigers Neutralitet og Betyggelse af deres Sikkerhed, idet Kongen særskilt har fæstet Opmærksomheden paa at, om under Krigens nuværende Periode ingen Vanskelighed var at imødesee for Neutralitetens Opretholdelse, det dog var umuligt at forudsee hvilken Udstrækning Krigen kunde fremtidig tage og hvilke Farer tilfølge deraf kunde true de Forenede Rigers neutrale Stilling.

Uden chiffre: Combineret Protocol vil sendes iaften. I Aftenens

Posttidning indtages under Notitsafdelingen følgende: «H.M. Kongen afreiser imorgen med Snälltåget til Bäckaskog, hvor, efter hvad vi har hørt siges H.M. den 27. eller 28. venter et Besøg af H.K.H. Prindsen af Wales. H.M. ventes tilbage til Hovedstaden den 28. eller senest den 30te.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. juli 1870 kl. 17.00.]

Chiffre. Statsrådena Irgens och Broch befaller jag att infinna sig här den 30. juli.

Carl

Exp. paa Befaling af Sibbern.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Juli 1870.

Kjære Ven,

Jeg fik Fredags Aften, henved 9½, paa Klosteret et Telegram fra Statsraad Meldahl, som underrettede mig om Exc. Adlercreutz' Forespørgsel hos H.M. og om Høistsammes Ankomst til Stockholm Søndag og Afreise derfra igjen Tirsdag. Jeg maatte altsaa bestemme mig til at reise, den følgende Morgen, med Kronprindsesse Louise, og blev saaledes afskaaren fra at tage Veien over Christiania, for at træffe Dig, hvilket jeg *saameget* havde ønsket. Ankommen Løverdags Nat til Gothenborg modtog jeg der et Telegram fra H.M., hvilket var blevet sendt til Værnøe Kloster og derfra gjenexpederet til førstnævnte Sted samt indeholdende et Paalæg om at indfinde mig Mandag i Stockholm. Havde jeg paa Klosteret afventet dette Telegram, vilde det have været mig mueligt at naae hid inden det idag afholdte Statsraad. Nu mødte jeg H.M. i Fahlköping tillige med Grev Wachtmeister, som havde medfulgt fra Bäckaskog. Statsraad Abelin, som maatte forlade Strömstad midt i en ufuldendt Badekuur, traf jeg paa Jernbanen i Götheborg. Grev Wachtmeister fortalte mig, at han ved at erfare Rygtet om Krigs-Udbrudet havde begivet sig til Paris fra Kreuznach, for at tale med Bn. Adelswärd om Stillingen. Hans Indtryk var at blandt besindige Folk var

der i Frankrig en Følelse af at Krigen ikke var nødvendig men snarest fremkaldt af dynastiske Hensyn, og at Stemningen i det hele var saadan, som udtrykt i en ledende Artikel i Journal de Debats, hvilken har været almindelig omtalt. Fra Paris reiste Grev Wachtmeister til Kjøbenhavn, hvor han havde talt med den Danske Udenrigsminister Rosenørn Lehn. Denne havde da bragt paa Bane for ham Afsluttelsen af en Overeenskomst mellem Danmark og de Forenede Riger om fælleds Neutralitet, hvortil Grev W. strax havde svaret, at han ikke vilde kunne tilraade en saadan, da den respective Stilling var forskjellig: i 1853 var saaledes slig Overeenskomst bleven afsluttet; men vi havde dog senere været paa Veien til at maatte fravige samme. Rosenørn havde paa fortrolig Maade spurgt ham, om hvilken Fremgangsmaade Danmark skulde iagttage, og Grev W. havde da tilraadet, at det afgav Erklæring om at ville iagttage Neutralitet. Han havde ogsaa seet et Udkast til Depeche i denne Retning. Efter de Underretninger Grev W. havde faaet havde han Anledning til at troe, at Preussen vilde erkjende den Danske Neutralitet, om Danmark forpligtede sig til at vedligeholde samme, men at derimod Frankrig, om dets Operationer udvides til Hertugdømmerne, skulde vægre sig for at anerkjende samme, for at drage Danmark med sig. Grev W. sagde mig, at han havde haft en vis Ængstelighed med Hensyn til Kongens Tilbøielighed; men at H.M. efter en Samtale med ham, havde sluttet sig til hans Anskuelse om det Utilraadelige med Hensyn til en Neutralitets-Allianse med Danmark. H.M. havde derefter ogsaa den Naade at tale med mig. Han sagde mig, at ogsaa Kongen af Danmark for Ham havde bragt paa Bane Afsluttelsen af en Neutralitets-Allianse; men at Han med Grev W. fandt, at saadant ikke vilde være hensigtsmæssigt; Han talte derefter om, at Han for de Forenede Rigers Vedkommende vilde iagttage streng Neutralitet; men at Omstændighederne vare saa alvorlige og Krigens videre Udstrækning saa umuelig at oversee, at det vilde blive nødvendigt at tage under alvorlig Overveielse, hvilke Forføjninger maatte kunne være at træffe for Bevarelsen af vor neutrale Stilling. Imellem Dig og mig være det sagt, at det lod sig mærke, hvor levende H.Ms. personlige Sympathier ere for Frankrig. Det blev berørt, at der idag skulde først være ministerielt Statsraad (de tre Statsministre) for at fatte Beslutning om Neutraliteten og Forbeholdet med Hensyn til Afstængning af visse Krigs-Havne og derefter combined Statsraad, for Tilkjendegivelse af Neutralitets-Beslutningen og for Paalægget af Betænkningers Afgivelse med Hensyn til træffende Foran-

staltninger. Saaledes er ogsaa skeet. I det ministerielle Statsraad fremhævedes, om ikke selve Neutralitets-Beslutningen kunde afgives i combineret Statsraad, men H.M. erklærede bestemt, at Han vilde følge samme Fremgangsmaade som i 1853. Herom forresten videre ved en anden Leilighed. Med Hensyn til de Krigshavne i Norge, der burde stænges for de krigførende Magters Skibe, gik H.M. ud fra den Forudsætning, at det blev de samme som vare bestemte i 1853, nemlig Hortens indre Red og Indløbet til Christiania indenfor Oscarsborg, og han paalagde mig at underrette Dig om denne H.Ms. Forudsætning, til Veiledning ved det Forslag, som derom kommer til at afgives snarest mueligt. Vi sende en officiel Skrivelse idag til Regjeringen, der er indløben til Statsraads-Afdelingen fra Udenrigs-Ministeren om denne sidste Sag, og jeg vedlægger ligeledes til Din Efterretning 1 Exemplar af de idag afgaaede Circulaire-Skrivelser, hvoraf Apostillen berører det sidst omhandlede Anliggende. I det combinerede Statsraad udtalte H.M., at de Foranstaltninger der til Neutralitetens Oprettelse først og fremst burde være Tale om, burde omfatte Anskaffelse af saadanne Fornødenheder, hvoraf man i hvert Fald kunde have Nytte, og at Troppe-Samlinger saalænge mueligt burde undgaaes, hvorved Uroe kunde udbredes. Han har forresten telegraferet til Dig om at Statsraaderne Irgens og Broch skulle komme hid den 30te, og med dem vil Han da nærmere overlægge. Vi have været optagne med Overlægninger den hele Dag, og Chiffre-Telegrammet til dig har ogsaa taget min Tid, saa at jeg maa bede om Undskyldning for dette Brevs Hastværk. Imorgen skal Du faae mere. Jeg har just nu hørt fra Grev Wachtmeister at der i en Depeche fra Petersburg skrives, at Rusland, uagtet sine Sympathier for Preussen, dog vil iagttage fuldstændig Neutralitet. en Efterretning som vinder Styrke derved, at Fyrst Gortschakoff har faaet Tilladelse til at blive i Waldbad, for at fuldende sin Brøndkuur.

Jeg er høist medtagen over denne pludselige Gjenindtræden i Forretningstilværet. Collegerne hilse paa det bedste.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Juli 1870.

Kjære Ven,

Kongen reiste imorges. Jeg hørte af Grev Wachtmeister, som var oppe hos mig i Formiddag, at der var kommen Underretning om at

Prindsen af Wales ikke kunde aflægge Besøg paa Bäckaskog, da hans Afreise vilde blive paaskyndt, og formodentlig bliver der saaledes intet af hans Didkomst, uagtet Kongen havde ladet telegrafere, at Han haabede at see ham der. Formaalet med Hans Majestæts Reise er imidlertid ikke at modtage dette Besøg men at overvære den Auction af Hæste, som hvert Aar paa denne Tid foregaaer paa Bäckaskog, og hvor H.M. altid selv pleier at være nærværende. Af indløbne Telegrammer fra Telegram-Bureauet fremgaaer, at ogsaa Danmark skal have erklæret sin Neutralitet; men saavidt jeg har erfaret, er ingen directe Underretning herom indgaaet til Udenrigs-Departementet. Selve Factum bør vel imidlertid ansees at være correct, ihvorvel man ikke kan dølge for sig den store Vanskelighed, som Danmark formodentlig vil have for vedvarende at opretholde sin neutrale Stilling. Det forlyder, at der i Cherbourg med al Iver udrustes en Landgangs-Expedition til Hertugdømmerne, og hvorledes vil Danmark da kunne modstaae en Inddragning? Kunde Rusland og England formaae Preussen til at give Garantie for at Danmark i hvert Fald skulde komme til sin Ret, vilde der være en Muelighed; men dette er vel ganske haabløst; thi Danmark vil have Düppel og Als, og dette vil Preussen ikke slippe. Det første man nu turde have at afvente, er et stort Sammenstød, og efter dette vil Stillingen maaskee blive klarere. Björnstjerna skriver fra Petersburg, at Rusland og England havde gjort et fælleds Skridt (den 19de?) i Berlin for at afværge Fiendtlighedernc, idet de havde foreslaaet Kongen af Preussen at give den af Napoleon begjærte Garantie med Hensyn til en fremtidig Candidatur fra Prindsen af Hohenzollerns Side, dog saaledes at Garantien afgaves *ikke* til Frankrig men til England. Dette maa jo siges at være en formildende Form; men den blev forkastet fra Preussens Side. Fra Madrid skriver Lindstrand, at Preussen skal have drevet udbredte Intriger for at fremme Hohenzollerns Valg, ja ligetil Løfte om Subsidier om han valgtes og Følgen deraf blev Krig. Disse Intriger skulle have staaet i Forbindelse med en anden Plan, der gik ud paa, at medens Frankrigs Opmærksomhed var henvendt paa Spanien, skulde Preussen benytte Leiligheden for at annectere Baden. Intrigerne med Hohenzollern bleve imidlertid røbede, førend den beregnede Tid var inde. Vist skal det være, at selve Regenten Serrano holdtes i Uvidenhed af Prim om det Hele ligesom samtlige Ministre. Alt dette kan Du dog, om Du saa synes, være saa elskværdig at benytte for Dig selv, eller ialfald i al Fortrolighed. Mr. Fournier kommer tilbage imorgen Aften. Chargé

d’Affaire Mr. Bellonnet var oppe hos mig i Formiddag og viiste mig en Depeche af 9de Juli angaaende Fiskerie-Sagen, med Svar paa vore Fremstillinger, hvilket han formodentlig allerede imorgen vil meddele vort Udenrigs-Departement gjennem en Note. Det synes mig, at det indeholder Stof til et Opgjør. I Begyndelsen erklærer vistnok den Franske Regjering, at den ikke kan erkjende vor Theorie, men idet den foreslaaer Opgjørelsen, erklærer den «que toute question de principe serait écartée, afin d’éviter de poser aucune règle qui peut être invoquée au détriment des pêcheurs de l’un ou l’autre des deux pays» og fremholder Hensigtsmæssigheden af, idet man *accepterer*, hvad *der er bestemt* for Westfjordens og Søndmøres Vedkommende, at der med Hensyn til øvrige Dele af Kysten «pour prévenir toute difficulté ultérieure des limites de la territoriale, en matière de pêche», bliver foretaget «une exploration commune confiée à deux officiers de marine compétents», hvorved Grændserne kunde fastsættes «*en fait et indépendamment de toute question de droit*». Det bemærkes endvidere, at dette Hverv ikke skulde udføres paa nogen høitidelig Maade, saaledes at det kunde henlede andre Lands Opmærksomhed paa en Decltagelse, ei heller skulde det afsluttes i form af nogen Overeenskomst; – de tilveiebragte fælleds Oplysninger «nous serviraient seulement à éclairer, les cas échéants, nos pêcheurs sur les droits, qui leur seraient accordés pour l’exercice de leur industrie dans ses parages.»

Frankrig vil altsaa ikke, ved *at erkjende* vor Theorie, binde sig med Hensyn til andre Nationer, men det vil ved den foreslaaede Exploration erkjende Nødvendigheden af de Grændser som de locale Forholde paabyde, og *vi* paa vor Side ville ikke have at opgive vor Retsgrund, siden «toute question de principe serait écartée». Jeg sagde Mr Bellonnet, at jeg ikke paa Forhaand kunde sige, hvorledes Forslaget hos os vilde blive bedømt, men at det forekom mig, naar vi ikke havde at opgive vor Retsgrund, hvilket vi ikke kunde gjøre, at maatte modtages med Anerkjendelse af den Hensynsfuldhed, som deri havde gjort sig gjældende fra Fransk Side.

I faae vel snart Noten fra Udenrigs-Departementet, og da faae I see.

Tilgiv min daarlige Skrift, men jeg kan ikke hjælpe dette, da min Haand er usikker.

SIBBERN TIL STANG

Fortroligt.

Stockholm 27. Juli 1870.

Kjære Ven,

Jeg sagde i mit Brev af den 25de, idet jeg omtalte, at Neutralitets-Bestemmelsen var afgiven i ministerielt Statsraad – bestaaende af Udenrigs-Ministeren, Exc. Adlercreutz og mig, at jeg nærmere vilde tilskrive Dig herom. Allerede under Reisen paa Jernbanen var Formen for Behandlingen bleven berørt mellem Kongen, Grev Wachtmeister og mig, og ved denne Leilighed fremgik det tydeligen af H.Ms. Yttringer, at det var Hans Agt at tage sit Standpunkt paa Regjeringsformens § 11, uden Hensyn til de Præcedenser, som i 1863 og 1864 vare givne for Behandling i combineret Statsraad. Jeg tillod mig dog herved at yttre, at jeg antog, at samme Grunde, der tidligere havde ladet H.M. vælge denne betryggende Fremgangsmaade, ogsaa skulde have sin Indflydelse under blivende Eventualiteter, med Hensyn til en Behandlingsmaade, som derhos var optagen i det fremlagte Unionsforslag – en Bemærkning, som dog ikke syntes at omstemme H.M., men fremkaldte en Yttring, udtalt med en vis Hastighed, og omtrent gaende ud paa, at just Optagelsen af sliig Bestemmelse kunde være en Grund til at Unionsforslaget burde forkastes. (Denne Yttring, der, som Du veed, ikke var mig fremmed, befæstede hos mig yderligere den Overbeviisning jeg har, hvor nødvendigt og ønskeligt det er for vor constitutionelle Betryggelse, at opnaae Unions-Forslagets Antagelse.) Med Hensyn til det Medlem af det Svenske Statsraad, der skulde tilkaldes til det ministerielle Statsraad, hvorom der til den følgende Formiddag var Tale, yttrede H.M., at det skulde være Chefen for Armee-Departementet Statsraad Abelin. Jeg bemærkede hertil ganske løsligt, at dette saac jo krigersk ud, og henstillede, om ikke heller Civil-Departementets Chef, og da det oplystes, at han var fraværende, Justitiæ-Statsministeren burde tilkaldes. Kongen gjorde hertil først den Bemærkning, at Han ikke vilde have Justitiæ-Statsministeren betragtet som nogen *Conseils-Præsident*; men paa Grev Wachtmeisters Yttring, at Justitiæ-Statsministeren i Regelen havde været tilkaldt til det ministerielle Statsraad, hvor ikke Sagen maatte kunne berøre noget særskilt Departement, behagede Han at bifalde, at Exc. Adlercreutz skulde tilkaldes. Jeg har omtalt dette, for at Du deraf skal gjøre Din Slutning med Hensyn til H.Ms. Stemning, og jeg kan ikke dølge for mig selv det Indtryk jeg har faaet, at det er H.Ms. Agt ligesom at tage Tømmerne mere i Sin Egen Haand. Hvad det diplomatiske

Omraade angaaer, ligger jo vor constitutionelle Betyggelse saagodtsom allene deri, at de vigtigere Sager, hvori det kan gjælde om bindende Følger af stor Betydning, indbringes under det combinerede Statsraads Behandling med dertil knyttet Nødvendighed af Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning, saa at en ubetinget Tilbagevenden til den ved Regjeringsformens § 11 foreskrevne Fremgangsmaade, vilde være en Ophævelse af de Garantier, som senere Aars Praxis, under det De Geerske Ministerium, har forskaffet os, og som Unionsforslaget tilsigter at fastslaae og yderligere bestemme. Jeg har derfor hele min Opmærksomhed henvendt herpaa, og vil efter Evne holde mig vaagen. Ved Tilbagekomsten til Stockholm havde jeg den følgende Morgen, da Statsraad Helliesen kom ind fra Landet (det ministerielle Statsraad var bestemt til 10½ og det combinerede til 11) en Overlægning med mine Herrer Colleger. Jeg meddeelte dem da, hvad som var mig kjendt fra Dagen iforveien, og vi vare alle enige om det Ønskelige i at selve Beslutningen om vor neutrale Stilling kunde blive afgiven i det combinerede Statsraad, ligesom vi fandt, at der i Sagens presserende Beskaffenhed var Grund til ikke at paastaae den Norske Regjerings Betænkning indhentet. Paa min Henstillen gik vi ogsaa alle tre hen til Grev Wachtmeister, som vi traf, og som vi talte med om Sagen. Han fandt ogsaa, at, siden Sagen, med Hensyn til de paa Bane bragte Foranstaltninger for Neutralitetens Opretholdelse, vilde have at komme strax under det combinerede Statsraads Behandling, og naar man, fordi Tiden ikke tillod saadant, kunde undgaae at indhente den Norske Regjerings Betænkning, det vilde være bedre, om ogsaa Beslutningen om selve Neutraliteten afgaves i det combinerede Statsraad, idet han lovede at ville henstille saadant til Kongen, uagtet han yttrede sine Tvivl om, hvorvidt H.M., efter hvad der var sagt Dagen forud, og med tidligere Præsidentser for Øie, vilde være villig til at gaac ind herpaa. Han oplyste nemlig, at i 1853 var Beslutningen om vor neutrale Stilling fattet i *ministerielt Statsraad*, og at der senere, under udbrudte Krigsforholde, ikke var fattet nogen Beslutning i ministerielt Statsraad angaaende vor Neutralitet, men at denne var bleven tilkjendegivet gennem vore Gesandtskaber ved H.Ms. *directe Ordre* til Udenrigs-Ministeren. Han tilføiede at Erklæring om Neutralitet i og for sig kun var en Bibeholdelse af «statu quo», og fremhævede, at naar ministeriel Statsraads-Behandling var benyttet i 1853, og ikke i senere Tilfælde, maatte det maaskee være, fordi dengang var indgaaet en Overenskomst med Danmark om

Bevarelse af fælleds Neutralitet. Jeg fulgte med Grev Wachtmeister op til Slottet, og inden vi kom ind til Kongen, fik vi Anledning til at tale med Exc. Adlercreutz, som imidlertid ikke syntes at være tilstrekkelig inde i Sagen, for at see andet deri end en Form, som han ikke tillagde stor Betydning, men som han dog ikke havde Noget imod at gaae ind paa, om H.M. bestemte sig for den combinerede Behandling. Efter sit gode Tilsagn fremstillede Grev Wachtmeister for H.M., da vi kom ind, om det ikke *paa de oven angivne Grunde* vilde være Anledning til ogsaa at fatte Bestemmelsen om vor neutrale Stilling i det combinerede Statsraad. Men hertil behagede H.M. at svare, at dette vilde han ikke gjøre, og at han med Hensyn til «Ministerielle mål» nu og fremdeles vilde benytte den Myndighed, som Regjeringsformens § 11 tillægger Kongen. Jeg tillod mig i Underdanighed at yttre, at der var en anden Praxis i den Fremgangsmaade der i 1863 og 1864 var benyttet under de da paagaaende vigtige Forhandlinger, og at jeg holdt mig forvisset om, at Hans Majt., om Spørgsmaal af lignende Vigtighed skulde opstaae, Naadigst vilde finde de samme Grunde at være gjældende for Befølgelse af en lignende Fremgangsmaade. H.M. svarede imidlertid, at Han ikke ansaae sig bunden ved nogen Praxis men holdt sig til de foreskrevne Bestemmelser. Det var ikke min Agt ved denne Leilighed for mit Vedkommende at bringe Noget paa Spidse, eller at gjøre nogen Tilførsel til Protocollen; thi dertil fandt jeg ikke at det foreliggende Tilfælde egnede sig; men det var dog ikke uden sin væsentlige Betydning, at høre H.Ms. Ytringer ved denne Leilighed, ihvorvel jeg i mit Inderste troer, med det Kjendskab jeg har til H.Ms. constitutionelle Sindelag, at Han selv ikke vil, om vigtigere Spørgsmaal opstaae, afvige fra en Fremgangsmaade, som Han selv Naadigst har bragt i Anvendelse. Jeg gjorde igaar en Visit hos Exc. Adlercreutz og under vor Samtale yttrede han, at «det var mærkværdigt, *hvor Kongen tog i*», da der blev Tale om combineret Statsraads Behandling, hvortil jeg svarede: Ja Deres Exc. hørte H.Ms. Ytringer. Med Hensyn til det foreliggende Tilfælde kunde det være blot en Form, om end ikke uden Betydning; men havde der f. Ex. været Spørgsmaal om Afsluttelsen med Danmark af en fælleds Neutralitets-tractat, – hvilket fra Dansk Side jo virkeligen har været henspillet paa, men heldigen afvendt – skulde da ikke et saadant Spørgsmaal have været af den Vigtighed, at man til fuld Betryggelse ved dets Afgjørelse maatte ønske fuld Deeltagelse saavel fra det Svenske som Norske Statsraads Side? Kongen har selv tidligere i vigtigere Spørgsmaal fulgt

denne Fremgangsmaade, Han har selv foreslaaet den fastsat i det nye Unionsforslag, og jeg tvivler heller ikke paa, at H.M. ogsaa selv, om dertil bliver Anledning, atter vil sætte den i Anvendelse.

Jeg har nu blot villet i *al Fortrolighed* meddele Dig disse Detailler. Jeg vil ikke paa Forhaand gjøre mig op ængstelige Forestillinger om blivende Tilfælde, og jeg har i Sandhed al Tillid til de Svenske Raadgiveres og navnlig Grev Wachtmeisters constitutionelle Sindelag. Kun saameget vil jeg sige Dig, at skulde fremtidigene vigtige Spørgsmaal komme paa Bane, hvilke, i Afvigelse fra Praxis i 1863 og 1864, søges afgjorte i ministerielt Statsraad, vil jeg ikke kunne paatage mig Ansvar af at samtykke heri, men heller bede H.M. om at søge sig en anden Raadgiver, som hertil maatte være villig.

Efter hvad Grev Wachtmeister har sagt mig, er idag ingen Nyhed af Betydning indløben. Den Danske Neutralitets-Erklæring har bekræftet sig, og efter hvad man seer, ere de Bestemmelser der knytte sig dertil af en meget stricte Natur.

Mr. Bellonnet har idag sagt mig, at han idag vil afsende Noten om Fiskerie-Sagen til Udenrigs-Ministeren.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 28. juli 1870 kl. 16.15.]

Meddelelse af en officiel Indrykkelse i Posttidningen af en Tilkjendegivelse fra den Franske Regjering om Krigen og Erkjendelsen af de neutrale Magters Rettigheder. Om Kongens Tilbagekomst imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. Juli 1870.

Kjære Ven,

Hjærtelig tak for Dit venlige Brev af den 25de Juli. Det har interesseret mig høiligen at læse Dine Reflexioner, og man er fra den Mangel paa relativ Hastighed hvormed alt nu synes at gaac, fristet til at troe, at Din Betragtningmaade er grundet. Naar man nu erfarer, at den Hohenzollernske Candidatur var paa Bane i Marts 1869, og at Preussiske

Statsmænd da gave deres fagre Løfter, forstaaer man, hvorledes Keiser Napoleon insisterede paa *fremtidige Garantier* med Hensyn til samme Sag.

Jeg var strax før Middagen oppe i Udenrigs-Departementet, hvor jeg traf Grev Wachtmeister. Han underrettede mig da om H.Ms. paaskyndede Tilbagekomst, ligesom han viiste mig den Note fra Mr. Fournier, som han just havde modtaget, og som havde foranlediget den officielle Meddelelse til Post-Tidningen, hvoraf jeg gennem Telegram har skyndt mig med at sende Dig en Gjenpart. Noten selv er implisiter en Anerkjendelse af vor Neutralitet. Grev W. sagde mig, at Mr. Fournier havde sagt, at han imorgen vilde søge mig. Jeg er meget glad over at Mr. Fournier er vendt tilbage hid, han er en Mand, som seer Sagerne i deres rette Lys og som kjender den neutrale Stemning, der visselig er raadende her i Landet. Vi kunne nu vente Irgens og Broch her paa Løverdag, og de ville da, ved at overlægge med Kongen om muelige Forholdsregler for vort Vedkommende, ogsaa erfare hvad der i saa Henseende paatænkes fra Svensk Side. Siden Carlsronas Havn bliver stængt for de krigførende Magters Skibe, vil man vel her, da det ikke er mueligt i kort Tid at tilveiebringe de *Befæstninger*, hvorpaa Regjeringen paa det Eftertrykkeligste har insisteret hos Rigsdagen, formodentlig dog træffe Foranstaltninger for at anskaffe alle de Midler hvorved Indløbet saavidt mueligt kan hindres. Statsraad Abelin sagde mig for et Par Dage siden, da han var oppe hos mig, at han paa 10 Dage kunde sammendrage en Styrke af 20.000 Mand, og dette er jo i og for sig en tilfredsstillende Tilstand, om jeg end ønsker, at der derom ikke kommer til at blive Spørgsmaal. Han bereder sig dog nok paa diverse supplementaire Anskaffelser f. E. Skjærmelte, hvoraf han kun har for en Styrke af 10.000 Mand, ligesom han fortsætter med Tilvirkningen af Geværer og Ammunition.

Jeg skal spørge Kongen imorgen, om vi kunne faae Statsraad paa Løverdag.

Tak for det tilsendte trykte Exemplar af Rev.Depts Indstilling eller rettere Din egen Indstilling. Gud give mig blot Roe, som jeg ønsker til at læse den!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te Julii 1870.

Kjære Ven! Naar jeg først idag besvarer dine venlige Breve af 25de, 26de og 27de Julii, maa jeg begynde med at oplyse, at vi i hele den sidste Uge have havt Statsraad hver eneste Dag med Undtagelse af Søndag og Onsdag. Mandag vare vi samlede i Anledning af Telegrammet om Neutralitets-Beslutningen og Kongens Telegram om at Irgens og Broch skulde til Stokholm; Tiirsdag havde vi vort ordinaire Statsraad; Torsdag vare vi samlede i Anledning af Udenrigsministerens Brev om særskilt og paaskyndet Behandling af Spørgsmaalet om at lukke visse Orlogshavne for de krigførende Magters Krigsskibe (hvilken Sag – in parenthesi sagt – afgik herfra igaar), og endelig Fredag (igaar) havde vi atter ordinairt Statsraad. Du vil efter dette forstaae, hvorledes det er gaaet til, at jeg ikke i de forløbne Dage, eller rettere de forløbne Formiddage (thi Eftermiddagene, som jeg tilbringer paa Landet, regner jeg for ingen Ting) har fundet Tid og Roc nok til at skrive Dig tidligere til.

Jeg takker Dig for de meddeelte Efterretninger om hvad der er passeret i den diplomatiske Verden. Jeg faaer vistnok de Telegrammer, der indløbe til Telegram-Bureauet, ligesaa tidlig som I faae dem i Stokholm; men de Underretninger, der officielt indløbe til Udenrigsministeriet, ere selvfølgelig af mere paalidelig og jevnlig af dybere gaaende Natur, og jeg er Dig derfor meget taknemmelig for at Du holder mig au courant med dem.

Du meddeler i dit Brev af den 26de en heelt fuldstændig Forklaring om de Intriger, som Preussen skal have drevet med Hensyn til Prindsen af Hohenzollerns Candidatur. Jeg siger oprigtigt, at den Beskyldning, som i den Henseende rettes mod Preussen, ikke tykkes mig til Evidence retfærdiggjort. Men i ethvert Fald bliver den sammenlignelsesviis af ringe Betydning med den, som ulykkeligviis er reist mod Frankrig, om at have i 1866 drevet en paa engang trædskere, dummere og uheldigere Politik end man lettelig ved nogen anden Anledning har hørt tale om. Lykkes det Bismarck at vinde Europas Tiltroe med Hensyn til hvad han gjennem Engelske Blade bringer ud, saa er der jo neppe et Land i Europa, som ikke vil føle sig paa en Maade fjernet fra Frankrig. Østerrig vil vanskelig kunne fordøie, at Frankrig i 1866 tilbød Preussen en Understøttelse af 200,000 Mand, paa samme Tid som det leflede med Østerrige, og at det gjorde dette i den vedgaaede Hensigt at røve til sig en fredelig og uadvaret Nabomagts Land. Belgien vil ikke kunne fordøie,

at det saa ligefrem har været Gjenstand for gridsk Efterstræbelse. Engelland, hvis politiske Skabning og Øiesteen Belgien er, vil visselig heller ikke uden Harme modtage denne Oplysning. Danmark vil ikke have Aarsag til at glæde sig ved at erfare, at der i Grunden ikke har været nogen virkelig Tanke paa dets Interesse, og at den 5te Artikel i Pragerfreden sandsynligviis ikke har nogen dybere Grund end den Hensigt, at berede Preussen en eventuel Forlegenhed. Og hele det øvrige Europa vil være tilbøielig til at udbryde med Dandsemesteren i Aprilsnarrene: «Bevars! dette var mycket oanständigt.»

Men jeg faaer ikke Tid til at handle mere om udvortes Politik. Jeg gaaer derimod strax over til en Gjenstand, der er af speciel Norsk Interesse, nemlig Valget af en ny Regjeringsadvocat istedetfor Dunker, som, efter hvad du af Bladene vil have bemærket, døde iforgaars. Vi fire Statsraader her hjemme ere enige om, at der bør vendes tilbage til den gamle Beskikkelsesmaade, nemlig slet og ret at constituere, selvfølgelig ved Kongelig Resolution, en Høiesteretsadvocat til Regjeringsadvocat og det uden først at opslaae Posten vacant. Vi ere fremdeles af den Formening, at saadan Constitution bør finde Sted snarest muligt, og vi ere endelig af den Formening, at Posten bør tilbydes Advocat Grøn. Dette er altsammen Statsraad Falsens Forslag, som af os øvrige tre her værende Statsraader bifaldtes, og Grunden, hvorfor ikke Falsen men jeg skriver, er den, at da han hørte, jeg alligevel skulde skrive Dig til, bad han mig at tage denne Sag med. Tal altsaa med alle de i Stokholm værende Colleger og lad mig snarest muligt erfare, om og hvorvidt de samstemme med os.

Falsen er utaalmodig etter at erfare, naar Meldahl kan ventes hjem.

Med Undskyldning for kjendeligt Hastværk [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 30. juli 1870 kl. 13.00.]

Alle med Designationer 12., 15., 19., 22., 26. Juli indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Juli 1870.

Kjære Ven,

Jeg kommer just hjem fra vore hidkomne Statsraader, som jeg mødte paa Jernbanen og fulgte med til deres Bolig. Medens jeg var der, kom ogsaa Statsraad Abelin for at aflægge dem et Besøg. De skulle ud til Ulriksdal imorgen Kl. 4, hvor de ville sammentræffe med Abelin og Leyonhufvud. Reisen havde gaaet godt. Klokken er imidlertid nu bleven saa mange, at jeg kun i al Hast kan nedskrive nogle faae Linier. Jeg var saa optagen af Statsraadslæsning igaar, at jeg ikke fik skrive til Dig, og idag har Tiden ligeledes været optagen. Vi have dertil en Hede her, som har været en heel Uge og som endogsaa for mig, som er saa mager, begynder at blive overvældende.

Mr. Fournier besøgte mig igaar, og jeg havde en lang Samtale med ham, hvorom jeg ved Leilighed skal meddele Dig nærmere Besked. Kun saameget vil jeg sige, at han fuldstændigen erkjænder det Berettigede i den neutrale Stilling vi have valgt. Paa Danmarks snart indtrædende Samvirken med Frankrige maa man visselig være forberedt, saasnart det Franske Landstignings-Corps ankommer til sit Bestemmelsessted. Her er ingen Nyhed indløben idag, idetmindste var der Intet, da jeg før Middagen var oppe i Udenrigs-Departementet. Det skal blive interessant at see, om Frankrig ikke kan meddele nogle dementerende Oplysninger i Anledning af den Bismarckske Insinuation betræffende den projecterede Rov-Tractat. Hvad som hidtil er oplyst bør sætte alle mindre Stater paa deres Vagt! Bismarck benægter paa sin Side, at der i Marts 1869 var Tale om Hohenzollerns Candidatur; men efter hvad Mr. Fournier sagde mig, ligger der i det Franske Udenrigs-Departement Depecher fra Benedetti, som bære Vidnesbyrd herom. Jo der gaac mange underlige Fiske paa Dybet! Jeg troer, at Mr. Fournier idag har været oppe hos Kongen, efter Dennes Ønske. Jeg maa sende Brevet paa Posten for at faae det ind, og maa derfor afbryde. Meldahls reise paa Tirsdag, og komme Thorsdag til Christiania med Kr.Prindsesse Louise.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Aug. 1870.

Kjære Ven! Jeg fortsætter idag mit Brev til Dig af iforgaars og faaer med det samme Anledning til at takke Dig for dit venlige Brev af den 28de.

Jeg har med stor Opmærksomhed gjenlæst hvad Du i dit Brev af den 26de beretter om den Proposition, Franskændene agte at gjøre os i Fiskerie-Sagen. Den fortjener visselig den modneste Overveielse fra vor Side; men dette er ogsaa Alt hvad jeg for Øieblikket vover at udtale derom.

Med Hensyn til de Foranstaltninger til Neutralitetens Bevarelse, hvorom der fra vor Side kan blive Spørgsmaal, befrygter jeg, at den Holdning, Engelland ifølge de sidte Efterretninger synes at ville indtage, kan komme til at virke meenligt. Ikke, at jeg just troer, at Engelland mener det alvorligt, ialfald ikke ligeover for nogen anden Magt end America, paa hvis Politik under en oprørt Tid det formodentlig ikke føler sig sikkert; men jeg befrygter, at Englands Exempel vil give Svenskerne, som altid med en vis Febrilitet vender Blikket mod Rusland, et Argument for ogsaa at ruste sig, ialfald saa snart. Og saa maa vel vi Nordmænd, ialfald for Syns Skyld, humpe efter. Jeg har – oprigtigt talt – den Troe, at Neutraliteten bliver mere udsat for at fortabes i samme Grad som man træffer de saakaldte Foranstaltninger til dens Opretholdelse, og jeg ønsker derfor det, som fra de forenede Rigers Side vil blive at foretage, indskrænket til det mindste Mulige. Men nu bliver vel Sagen opgjort mellem vore militaire Statsraader og de Svenske Do., saa at den vel vil være res transacta, naar de første komme her hjem.

Siden jeg skrev Dig til iforgaars, har Affairen med Hensyn til det Tractatudkast, som Preusserne paastaae at Benedetti har overleveret i 1866, forsaavidt faaet et forandret Udseende, at der fra Benedetti skal være afgiven den Erklæring, at det er Bismarck, som har dicteret ham Udkastet, og at dette fra Fransk Side blev forkastet. Hvem af Parterne der lyver, er ikke saa ganske let at sec, medens det er utvivlsomt, at det er Tilfældet med den ene. Ulykkeligviis maa man give «Times» Ret i den Bemærkning, at Preussen forsaavidt har en heldigere Stilling i Sagen som dets Paastand finder en umiddelbar Understøttelse i det eneste Actstykke, der vides at være forhaanden, nemlig selve Tractat-Udkastet, skrevet med Benedettis Haand. Det skal for Øvrigt blive interessant, naar vedkommende No. af Journal officiel er ankommet hid,

at læse selve Benedettis Erklæring om Sagens factiske Sammenhæng in extenso. Jeg tiltroer mig, fra min Advocat-Tid, en vis Evne til, efter indre Criterier, at bedømme «Sigtedes» Forklaring, naar jeg faaer gjennemlæst den med Opmærksomhed.

Jeg har med megen Interesse gjennemlæst hvad Du i dit Brev af den 27de Julii beretter og yttret med Hensyn til, at Hans Majestæts Neutralitets-Erklæring er bleven afgiven i ministerielt, ikke sammensat, Statsraad. Jeg maa dog gjøre opmærksom paa, at jeg ikke skjønner rettere enn at Hans Majestæt, selv om det hvilende Forslag til ny Unionsact i dette Øieblik var Lov, vilde have været berettiget til at fatte Neutralitets-Beslutningen i ministerielt Statsraad. Jeg skjønner nemlig ikke, at Tilfældet kan henføres under Bestemmelserne i Unionsforslagets § 22 Moment 1 og Moment 2, og det maa da henføres under § 24, efter hvilken § sammenholdt med § 25 det er Kongen overladt efter sit frie Valg at benytte det ministerielle eller det unionelle Statsraad. Saasnart der blev Spørgsmaal om Rustninger eller om nogensomhelst extraordinair Udgift, maatte Kongen selvfølgelig pligte at høre sit fuldstændige Statsraad (sec Forslagets § 22 Moment 1 og 2); men Neutralitets-Erklæring i og for sig involverer ingen af Delene.

Vilhelm Morgenstjerne er i denne Tid i Byen tilligemed sin Søn Bredo. Han boer hos mig i Stiftsgaarden, og jeg kan ikke sige, hvor kjært det har været mig at faae et fornyet Samvær med denne, i mine Øine, i saa særegen Grad elsk- og agtværdige Mand.

Bredo skal op til den skriftlige Deel af Artium imorgen. Han skal være flink og begavet, saa at Examen for hans Vedkommende imødesees uden Ængstelse.

Falsen var hos mig for nogle Øieblikke siden og berettede, at han havde faaet Brev fra Meldal, hvorefter han (Falsen) vil reise herfra paa Løverdags og derom telegrafere til Meldal og skrive til Dig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Aug. 1870.

Kjære Ven,

Collegerne fra Christiania have været saa elskværdige at spise Middag med mig. Foruden dem, var det Collegerne her, og Statsraad Abelin. Bn. Leyonhufvud reiste imorges til Carlsborg, og Grev Wachtmeister søgte jeg forgjæves at faae. Jeg kommer i dette Øieblik tilbage

fra en liden Spadseertour paa Skeppsholmen med Broch og Irgens, og Posttiden er rykket saa nær, at jeg blot kan skrive Dig nogle Linier til. Broch og Irgens skulle imorgen have en Overlægning med Kongen, og haabe paa Onsdag at begive sig tilbage til Christiania. Grev Wachtmeister var i Formiddag oppe hos mig, og jeg underrettede ham da om, at Indstilling var ankommet angaaende Spørgsmaalet betræffende de Havne, der skulle afstænges. Vi skulle faae et lidet Norsk Statsraad imorgen tidlig, og senere faae vi combineret Statsraad for Sagens Afgjørelse. Jeg antager, at Hitö Havn kommer til at opgives, medens de øvrige bevares. Da jeg før Middagen var oppe i Udenrigs-Departementet, saae jeg et Telegram indløbet til Telegram-Bureauet om at Fransk-mændene den 30te havde gaaet over Rhin; men uden videre Detail.

Fra Berlin skriver Due, at Lord Loftus havde været oppe i det Preussiske Udenrigs-Ministerium og overbeviist sig om, at det fameuse Tractat-Udkast var skrevet med *Benedettis Haand*. At Conceptet befandtes i det Preussiske Udenrigs-Ministerium, forklares paa den Maade, at Benedetti under et Besøg hos Grev Bismarck havde glemt det paa Bordet. Den Franske Ambassadeur i London forklarer imidlertid, at Conceptet har været skrevet af Benedetti, men efter *Bismarcks Dictat*, og at selve Sproget vidner om, at det ikke har været forfattet af en Fransk Pen. Fra Florens skrives, at den Italienske Regjering som ikke vil afvige fra sin Stilling «de neutralité attentive», havde givet sin Minister i Carlsruhe, Astore, det Hverv at begive sig til Wien for at overægge med Beust om hvad der i Forbindelse med de andre Stormagter maatte kunne gjøres for saavidt mueligt ta sætte en Grændse for Krigen. Meldahls reise imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. August 1870.

Kjære Ven,

Jeg sagde i mit sidste Brev, at jeg skulde komme tilbage til den Samtale, jeg i Fredags havde med Mr. Fournier. Han fortalte mig, at han den 19de Juli havde haft en Samtale med Keiseren, for hvem han da, – i Begreb med at vende tilbage til en Post, som han, da han forlod Stockholm, havde tænkt sig at have opgivet – fremstillede, *hvorledes* han opfattede Stillingen her i Forbindelse med den Krigstilstand, der nu var indtraadt. Foreløbigen maa jeg oplyse Dig om, at Fournier nogen Tid

før sin Afreise fra Stockholm havde modtaget en Dépêche fra Mr. Ollivier, dengang forrettende Udenrigs-Minister, hvori han var bleven opfordret til at udtale sig om Stillingen her, saafremt Forholdene skulde tage en Udvikling, der kunde blive truende for Fredens Bibeholdelse, eller noget lignende. Herr Fournier omtalte dette i sin Tid for Grev Wachtmeister og berørte det ogsaa ved en Leilighed for mig; men han lagde ikke dengang nogen alvorlig Vægt paa en Meddelelse, som han mere betragtede som udgaaet af en overdreven Iver hos en eller anden af Udenrigs-Ministeriets Redactører. Han havde imidlertid benyttet Leiligheden, for at give en Fremstilling af Stemningen og de politiske Forholde her i Landet, hvilket Alt, efter den Opfatning han havde deraf, han i sit Svar havde skildret med mørke farver. Tidspunktet var omtrent den Tid, da De Geers Udtrædelse af Statsraadet fandt Sted. Han fremstillede den Svenske Almeenhed som udelukkende optagen af sine materielle Interesser og til Følge af den lange Fred saa nedsjunken i Omsorgen herfor, at Blikket var sløvet for de høiere Krav, som Landets Værdighed og Bevarelsen af dets uafhængige Stilling krævede, idet han navnlig paapegede den Ligegyldighed, der fra Rigsdagens Side var viist med Hensyn til Bevillingerne for Forsvaret saavel tillands som tilsøes. Han havde fremhævet De Geers Udtrædelse af Statsraadet som en Ulykke, fordi man derved havde tabt en Mand, til hvem Landet havde Tillid, og for hvem Kongen havde Respect, og han havde ikke fordulgt, at den Popularitet, hvoraf Kongen under de første Aar havde været i Besiddelse, var i høj Grad formindsket og havde givet Plads for en Følelse af Utryghed med Hensyn til Fremtiden. Jeg har Anledning til at troe, at Herr Fournier, naar han har haft Leilighed til at tale med Kongen, har ført et frimodigt Sprog, og at han navnlig i sin sidste Samtale med H.M. før Afreisen fra Stockholm udtalte sig baade med Alvor og med den Varme som hans personlige Hengivenhed for Kongen indgiver ham. Fournier havde den 4de Juli allerede haft en længere Samtale med Keiseren, der havde dreiet sig om Forholdene her; men dengang befandt man sig endnu foran den Begivenhed, der nogle Uger efter indtraadte. I Samtalen af den 19de havde han, for den Muelighed at Keiseren ikke havde gjort sig bekendt med Indholdet af hans Meddelelser til Udenrigs-Ministeriet, bedet om Tilladelse til at gjengive sin Opfatning, hvilken var den samme som tidligere, samt paa det bestemteste fremholdt, baade at Stemningen i de Forenede Riger var for Neutralitet og for en fortsat Bevarelse af samme. Keiseren havde hertil

fremhævet den Interesse, som han antog raadende for Danmark, hvis Velfærd var nærmere indbegreben i den Kamp der forestod, og havde derhos omtalt et Løfte, som Kong Carl havde givet Ham om et Troppe-Corps af 20.000 Mand, mod Erholdelse af de Subsudier i Penge, som maatte ansees nødvendige: disse Subsudier vilde Keiseren være villig til at give i hele den Udstrækning, som maatte begjæres. Fournier bekvæmmede da denne Keiserens Tanke med det Kjendskab han havde til den raadende Stemning og den bestemte Ulyst som fandtes hos Almeenheten for en Deeltagelse i Krigen, og han sluttede med det Spørgsmaal til Keiseren, om hvad Han vilde foretrække: «un ami inutile, ou bien un inconnu sur le trône de Suède». – Dette er et stærkt Sprog, og efter vore Forestillinger meget for vidt gaaende; men det betegner Fourniers Overbeviisning om den Fare, H.M. skulde udsætte sig for baade for sig og Dynastiet, om Han fulgte en Indskydelse, der strider mod Landenes Ønsker. Keiseren lyttede med den Opmærksomhed, som betegner Hans Klogskab, og indgik paa Fourniers Anskuelse om at ingen Paatrykning burde øves for at bringe de Forenede Riger til at træde ud af en neutral Stilling, som turde forudsættes at blive valgt, og idet Fournier nedlagde for Keiserens Fødder en Forsikkring om at ville gjøre sit Bedste paa den Post, hvortil han nu vendte tilbage, bad Han om Keiserens Samtykke til at maatte følge den Regel med Hensyn til blivende politiske Overlægninger kun at forhandle med Kongens Raadgivere og ikke med H.M. Selv. Fournier bemærkede med Hensyn til Stemningen i Frankrig, at den var meget mere begejstret for Krigen end man havde kunnet forudsætte, og at det Franske Folk, selv om noget Uheld maatte ramme, vilde med saameget større Enighed slutte sig om Keiseren. Han tilføiede, at han efter sin Tilbagekomst til Sverige syntes at have bemærket, at der var en større Fylde i den nationale Følelse her end han havde troet. Jeg har meddeelt Dig omtrent det Væsentlige af den politiske Deel af hans Ytringer. De gjordes i den største Fortrolighed og med vor officielle Stilling sat ud af Betragtning. Jeg vil derfor indstændig bede Dig om, at Du *tilintetgjør dette Brev*, naar Du har læst det og gjort Dig bekendt med de Antydninger, som jeg ønsker Du maa være vidende om. Jeg har tidligere berettet Dig, at Kongen havde en Samtale med Fournier paa Slottet i Løverdags, efter det Norske Statsraad. Senere har jeg erfaret, at H.M. da havde sagt ham, at det var Hans Agt at sammenkalde en overordentlig Rigsdag, og havde endogsaa nævnt den 12te og 27de August som respective Data for Indkaldelse og Sammentræden. Fournier

havde dog, inden han vilde telegrafere herom til Paris, forespurgt sig i denne Henseende hos Grev Wachtmeister, som efterat have confereret med Exc. Adlercreutz svarede, at det formeentlig maatte være en Misforstaaelse, da Spørgsmaalet ikke havde være paa Bane inden Statsraadet, hvilket desuden ikke var stemt for en Foranstaltning, der vilde vække Uroe. Jeg troer ogsaa, for min Deel, at man vil modvirke dette saameget som mueligt; og om H.M. end, f. Ex. i det combinerede Statsraad den 25de Juli, fremkastede en blivende Muelighed deraf, og ligesaa for vore reisende Colleger har berørt det samme, troer jeg dog ikke, at H.M. har opgjort sin Hu paa den bestemte Maade som Yttringen til Fournier syntes at tilkjendegive, og jeg er derfor tilbøielig til at troe, at der har været nogen Misforstaaelse.

Jeg skal nu ogsaa i al Fortrolighed berette Dig hvad Fournier ganske confidentielt sagde mig om Fiskerie-Sagen.

I Paris havde han seet den Dépêche, som den 9de Juli blev afsendt til Mr. Bellonnet, og hvorpaa denne sidste har grundet den Note, han har sendt til Grev Wachtmeister, og som allerede er tilsendt Indre-Departementet. Fournier havde ved Læsningen deraf yttret i det Franske Udenrigs-Departement, at det forekom ham, at naar man havde gaaet saa langt, burde man have taget Skridtet heelt ud, og istedetfor at begjære en fælleds Commission for den omhandlede «exploration des actes», hvilket lettelig kunde tiltrække sig andre Landes Opmærksomhed, have overladt til den Norske Styrelse paa egen Haand at lade udføre Arbeidet og tilveiebringe de Oplysninger, som ønskedes til Veiledning for Franske Fiskere. Han havde tilføiet, at om han havde at udføre de i nævnte Dépêche givne Antydninger, vilde han ikke gjøre nogen officiel Meddelelse deraf, men idet han beholdt Dépêchen for sig, vilde han mundtligen henstille om et Opgjør paa den Maade som han havde betegnet. Man syntes ogsaa i det Franske Udenrigs-Departement at bifalde hans Opfatning. Da Mr. Fournier kom hid til Stockholm, havde allerede Mr. Bellonnet, som allene havde Depechen at holde sig til, allerede expederet en Note til Grev Wachtmeister i Overensstemmelse dermed. Denne Hastighed, under Ministerens forventede Ankomst, anmærkedes ogsaa af Mr. Fournier paa en ganske skarp Maade. Om nu end Noten er afsendt, kunde der, sagde han, dog endnu, om saadant ønskedes, tilveiebringes et Opgjør paa den af ham antydede Maade. Under nuværende Omstændigheder presserer det ikke da en saadan fælleds Commission ikke nu kan komme til at begynde sit Hverv, og Tid

vil altsaa blive for os at forberede Arbeidet. Hvad der for den Franske Styrelse er af Vigtighed, er *ikke* at erkjende vor Paastand i *Theorien*, og derved binde sig ligeoverfor andre Magter, navnlig ligeoverfor Danmark, som vilde paaberaabe sig saadant med Hensyn til Fiskerierne paa Island. Maatte derfor den Norske Styrelse ved den factiske Bestemmelse af Grændselinierne paa de forskjellige Steder, paa et *eller andet Sted* stille disse saaledes, at der kunde blive en *Consession* til Frankrige. Dette behøvede ikke at være paa saadanne Steder, hvor det for Fiskeriet kunde være af Vigtighed, det skulde heller ikke være med nogen udtrykkelig Tilsidesættelse af vor Retsgrund, det behøvede blot at skee ved Angivelse af særegne locale Omstændigheder. Frankrig vilde derved opnaae, at der *factisk* fandtes et eller andet enkelt Sted, hvor Grændsen var bestemt efter 3 og ikke 4 Mile – og at saadant kunde paaberaabes ligeover for andre Magter. Mr. Fournier tilføiede, at naar et saadant Arbeide var forberedt fra den Norske Styrelses Side, vilde det ikke behøves at gjøre en udstrakt fælleds Exploration, man kunde da lettelig om en Fransk Officier senere kom til enes om Opgjøret. Jeg har søgt saavidt mueligt at gjengive den Forestilling jeg tilegnede mig af Mr. Fourniers Ytringer, og jeg vilde blot ønske, at jeg har kunnet gjøre mig forstaaelig for Dig med Hensyn til de Nuancer, hvori de ikke løbe sammen med det i Noten foreslaaede. Du kan nu tænke derpaa, og naar jeg, som jeg haaber, atter kommer til Norge om kort Tid og da kan faae tale med Dig, vil jeg forsøge ytterligere at forklare mig. Imidlertid beder jeg Dig om ogsaa at rive denne Deel af nærværende Brev istykker, da Fourniers Ytringer gjordes i al Fortrolighed.

Jeg sender dette Brev for Sikkerheds Skyld med Statsraad Irgens, som har lovet mig at bringe Dig det ihænde.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Aug. 1870.

Kjære Ven,

Jeg aflægger mid bedste Tak for Dit venlige Brev af den 30te, som jeg modtog igaar Aften. Du har Ret i, at det er høist compromitterende Aabenbareiser, som det har lykkets v. Bismarck at gjøre mod det Franske Cabinet; men man maa dog sige, at medens den Enc beskyldes for Attentat, staaer den anden fældet for fyldbyrdet Gjerning. Forresten er det klart, at Aabenbareiserne i England har vakt en mistænkelig

Følelse mod Frankrig, og kan det bidrage til der at fremkalde en vis Aarvaagenhed til Bedste for de mindre Stater, vilde det ikke være ilde. Grev Wachtmeister viiste mig imorges en Dépêche fra Paris, hvori det berettes, at Dépechen fra Benedetti med Hensyn til Preussiske Tilsagn i Marts 1869 angaaende Hohenzollerns Candidatur var bleven liggende i Keiserens Skuffe, og derfor forbleven ubekjendt for Hertugen av Gramont, som man senere har bebreidet, at han ikke har ladet den blive bekjendt. Vil man fæste Tillid til denne Forklaring? Dette kan vel være tvivlsomt nok. Baron Adelswärd siger at «le mouvement en faveur de la guerre s'accroît de plus en plus», og anfører til Styrke herfor, at hened 100.000 «d'entrôlés volontaires» havde anmeldt sig til Deeltagelse i Krigen.

Efter et Telegram af den 1ste fra Kjøbenhavn, ankommen til Grev Wachtmeister imorges, var «Mr. de Cadore, envoyé en mission spéciale» ankommen til Kjøbenhavn igaar. Marquis de Cadore var Fransk Minister i München. Man tør vel antage, at nævnte Herre er sendt for at gjøre en Overenskomst med Danmark om Deeltagelse i Krigen, og det varer vel saaledes ikke længe, inden Danmark udtræder af sin neutrale Stilling. Det er blot Halvdelen af den Franske Østersø-Escadre, som er kommen, den anden Halvdeel forventes. Om Landsætnings-Styrken har man intet nærmere hørt; men denne Operation, om den engang lykkes og dertil understøttes af de Danske, turde blive af ikke ringe Betydning og ialfald holde en betydelig Preussisk Styrke i Schack. Man har nok været for rask med at beregne et Sammenstød mellem Massen af de store Armeer, og der er de som troe, at der endnu kan gaac maaskee hened 14 Dage førend et Slag finder Sted.

Vi vare oppe hos Kongen omtrent 11 i Formiddag for at faae vort lille Statsraad. Grev Wachtmeister havde just desforinden været inde hos H.M., som syntes paavirket af den modtagne Efterretning om den Franske Udsendings Ankomst til Kjøbenhavn, og udtalte sig med Styrke om Nødvendigheden af at vi gjorde os forberedte til at opretholde vor neutrale Stilling. Efter Statsraad Helliensens Henstilling tog jeg med i vort lille Statsraad en Sag der vedkommer en til 4 Aars Strafarbeide dømt Fin. Manden sidder nemlig i Varetægts-Arrest, og for at forkorte Tiden deraf tog vi nu, da Leiligheden frembød sig, Resolution for hans Indsættelse i Strafarbeide. I det *combinerede* Statsraad resolveredes saaledes som i Telegrammet meddeelt. Der var en Discussion inden Kongens Ankomst, hvorunder Statsraad Abelin fremholdt, i hvilken uforsvarbar

Tilstand Carlsrona befandt sig, idet han paa den ene Side garderede sig mod muelige Eventualiteter, men dog paa den anden Side ikke erklærede sig mod Lukkelse af denne Havn, om saadant af politiske Hensyn ansaaes rigtigst. Efter alt troer jeg dog man gjorde ret i at tilraade Afstængningen. Den Norske Indstilling om denne Gjenstand, for vort Vedkommende, var forsigtig og klogt affattet, «et je Vous en fais mes compliments».

Jeg seer nok, at i denne brogede Tid vil det være vanskeligt for mig at regne paa en længere Permission; men da det er mig af Vigtighed at faae ordnet enkelte Ting paa Værnøe Kloster, og ligeledes at afhente min Kone, som ønsker at komme tilbage hid, om jeg holdes fast, har jeg tænkt paa at slippe bort paa Betingelse, at det første Varsel bringer mig tilbage. Jeg talte herom i Underdanighed med H.M., som gav mig Naadigst Tilsagn om at faae reise. Naar Falsen, som det turde antages, afreiser paa Løverdag skulde det mueligens lade sig gjøre, at jeg tiltraadte min Reise samme Dag. Jeg har talt herom med Statsraad Helliesen. Vi faae nu see! Jeg talte med Statsraad Meldahl igaar om den i Dit Brev paapegede Ordning af Reg. Adv.-Stillingen. Han erklærede sig deri enig, og samme Mening udtaltes af de øvrige Colleger, som jeg idag har talt med herom. [O.s.v.]

P.S. Jeg har just nu faaet Dit Telegram.[¹] Formodentlig kommer Statsraad Falsens Brev med Posten iaften. Jeg sender Dig et Brev med Statsraad Irgens.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram. dateret 3. aug. 1870 kl. 10.00.]

Meddelelse af den officielle Artikel i Posttidningen om Stængningen af visse Krigshavne.

[¹ Ikke funnet.]

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3 Aug. 1870.

Kjære Ven,

Jeg bemærkede *først idag Morges* den officielle Tilkjendegivelse i Post-Tidningen om Havnene. Jeg burde derom allerede igaar have spurgt Grev Wachtmeister, som ikke nævnte Noget for mig om den blivende officielle Artikel, og jeg beklager denne Undladelse fra min Side. Maaskee har Du dog ladet noget bekjendtgjøre efter mit Telegram af igaar Formiddag; men for saavidt mueligt at gjøre godt, hvad jeg kan siges at have forsømt, meddeelte jeg Dig gennem Telegram idag Morges, Post-Tidningens Artikel, saasart jeg blev den vaer. Jeg kommer nu fra Udenrigs-Departementet hvor jeg traf Grev Wachtmeister, der viiste mig de sidst ankomne Dépêcher. I Paris og Berlin har man erkjendt Modtagelsen af vor Neutralitets-Erklæring blot og bart, samt uden nogen Observation; i London havde man lykønsket os til den indtagne Stilling, og i en Dépêche, som Mr. Daschkoff, der just er kommen tilbage fra sin Reise og i Formiddag var oppe i Udenrigs-Departementet, havde modtaget, havde man endogsaa, efter hvad Grev Wachtmeister sagde mig, i varme Udtryk paaskjønnet vor Beslutning.

Fra Paris skriver Adelswärd, den 28de, at den første Afdeling af Nord- og Østersøe-Flaaden havde forladt Cherbourg, og at der raadede den største Virksomhed med videre Udrustning; at der dagligen did ankom Tropper, som benævntes «troupes d'embarquement»; men at disse bleve casererede, og at der ikke syntes at raade nogen særlig Skyndsomhed med deres Afsendelse. De Franske Tropper i Rom havde faaet Ordre at indskibe sig i Civita-Vechia den 30te. Baron Hochschild skriver fra London, at han under sin Reise gennem Tydskland havde faaet det Indtryk, at Preusserne først under Løbet af 14 Dage vilde kunne blive færdige med deres Tilberedelser. Han havde haft en Samtale med Lord Granville, hvorunder denne ogsaa havde udtalt sig om Danmarks Neutralitet og yttret sin Frygt for, at denne ikke vilde blive opretholdt. Fra Björnstierna indløb igaar et chiffreret Telegram, hvori det hedder: Kongen af Danmark har telegraferet til Keiseren af Russland: «La France pousse vivement à la guerre, je résiste encore de mon mieux.» Björnstierna tillægger i Telegrammet, at Storfyrsten, (som igaar) skulde begive sig til Kjøbenhavn for at afhente Storfyrstinden og derved benytte Leiligheden, for at støtte det neutrale Forsæt.

Jeg beder Dig om at beholde denne Meddelelse *ganske for Dig selv*, da

den maa ansees af en høist delicat Beskaffenhed. Den eneste Maade, hvorpaa Danmarks Neutralitet er tænkelig vilde være, om det f. Ex. gjennem Rusland og England kunde erholde fuldstændig Garantie for at Preussen vilde indrømme Danmark sin fulde Ret^[1]; men her støder man vel paa det Preussiske Overmod og Vanskeligheden med Hensyn til Düppel og Alsen. Efterretningen om at Mr. de Cadore allerede er ankommen til Kjøbenhavn bør nok berigtiges derhen, at hans Ankomst ventes.

Jeg har endnu det Haab, at jeg skal kunde afreise paa Løverdag; men jeg seer nok, at selv om dette Haab skulde opfyldes, bliver hvad jeg kan opnaae, dog en kort Fraværelse, hvortil imidlertid kommer Udsigten til at faae min Kone med mig tilbage hid.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm Aug. 4. 1870.

Kjære Ven,

Jeg kommer just nu henved 9½ Aften tilbage fra en Middag hos Grev Wachtmeisters, som boer paa et Landsted nær ved Ulriksdal, og jeg har derfor kun Tid til at sende Dig nogle Linier. Han havde sendt mig Afskrift af en Meddelelse, som skulde indføres i Post-Tidningen for iaften, men denne fik jeg ikke førend jeg reiste derud. Jeg sender Dig den nu i en læseligere Form, idet jeg vedlægger Afklippet af Avisen selv. Her har især en Avis: «Dagens Nyheter» opvartet med taabelige Skrøner, saa at Advarselen kan komme tilpas. Vor Presse har iagttaget større Forsigtighed; men det kunde dog alligevel være til Nytte at Artikkelnen gjengaves i vore Aviser. Jeg har dog ikke paa nogen Maade fundet dette saa presserende, at jeg vilde meddele Dig Notitsen pr Telegram. Der synes ikke at være nogen anden Nyhed af Vigtighed idag end en Bekræftelse af de Franskes Besættelse af Saarbrücken.

Jeg fik Leilighed efter Middag hos Grev Wachtmeister til at begive mig til Ulriksdal for at søge Hans Majestæt. Han var saa Naadig definitivt at tillade mig at reise til Norge paa Løverdag, saaledes at jeg paa Tilsigelse atter indfandt mig i Stockholm. Jeg skal ogsaa der indrette mig for Dagen, men Hovedformaalet af min Reise er at tage min

[¹ Tilføyet som note:] Man har jo et «Présédent» i Venetiens Afstaaelse til Frankrige.

Hustru med mig tilbage. – Seer du Wilhelm Morgenstjerne saa hils ham
baade fra Svoger og Søn. [O.s.v.]

Kongen har idag sendt et Telegram til Stiftamtmand Kjerschow i
Anl. af Udstillingen.

Jeg havde ogsaa Leilighed til at see Dronningen som saa rask ud.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm Aug. 5. 1870.

Kjære Ven,

Jeg kommer nu – henved 8½ – tilbage fra Statsraad Helliensens hvor
jeg har været til Middag, og, midt oppe i Pakning for Reisen imorgen
tidlig, har jeg kun nogle Øieblikke. Efterretningen om Preussernes Held
ved Weissenburg haves endnu, saavidt jeg veed, blot fra Preussisk
Kilde, og man faaer vel oppebie den Franske Beretning om Affairen,
som lader til at have været alvorlig. Det var en uventet Indvielse af den
store Kamp; men man faaer være beredt paa Alt. Iveren vil vel nu, om
mueligt, opflammes end mere fra begge Sider og paaskynde det store
Sammenstød, som snart turde være at forvente.

Den combinerede Protocol om Krigshavnenes Stængning er færdig,
og blev i Eftermiddag sendt ud til Ulriksdal for H.Ms. Underskrift; men
den Kongelige Familie er idag ude paa en Excursion, og Underskriften
kunde ikke erholdes. Imorgen kommer H.M. til Stockholm, og da vil
Protocollen blive opsendt, og expederet med Posten imorgen Aften.

Mandag eller Tirsdag vil der blive Svensk Statsraad for at fatte
Beslutning om at det lille Creditiv skal hæves. Med Hensyn til Anskaf-
felsesernes Natur har jeg allerede derom tidligere skrevet Dig til. Broch og
Irgens ville ogsaa kunne oplyse Dig herom.

I det Haab at jeg skal faae see Dig under mit Besøg i Norge, hvilket
jeg forøvrigt ikke regner paa bliver andet end kortvarigt, [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Aug. 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine mange interessante Breve, som
jeg har modtaget i de sidste Dage. Det vilde ikke have nyttet at svare i
Brev til Stockholm, naar Du – hvad jeg forudsatte – skulde reise derfra

den 6te, det vil sige igaar. Derimod haaber jeg, at dette Brev skal komme Dig tilhænde ganske kort efter din Hjemkomst til Klosteret.

Særskilt maa jeg takke Dig for det lange og interessante Brev, som jeg modtog med Statsraad Irgens. Din Samtale med Fournier har jeg gjennemlæst flere Gange, saavel hvad angaaer den Deel deraf, som vedkommer Krigen og vort Forhold til Frankrig med Hensyn til den, som den Deel, der omhandler Fourniers sindrige Betragtning af den bedste Maade at ordne vor Fiskerie-Affaire med Frankrig paa. Jeg skal rive Brevet itu, uden at vise det eller fortælle dets Indhold til noget Menneske, idet jeg nemlig forstaaer dit Paalæg om Taushed saaledes, at jeg heller ikke om Brevets sidste Deel maa meddele Noget, ikke engang til Bretteville, førend Du selv kommer hid.

Krigen, Krigen optager al min Tanke i denne Tid. Desværre, jeg synes allerede at see en sørgelig Stadfæstelse paa den Frygt, jeg i et tidligere Brev udtalte for Dig, at Frankrig ikke har fulgt nogen sand Statsklogskab ved at begynde den nærværende Krig men saa at sige uforvarende og langt fra tilstrækkelig forberedt er bleven ledet ind i den. Du kjener vel allerede de to hertil idag indtrufne Telegrammer om at Kronprindsen af Preussen har slaaet Mac Mahon ved Wörth og kastet ham tilbage mod Bitsch, og at den Franske Armeec derefter har gjort omkring paa hele Linien og rømmet Saarbrücken, som første tyske Armeecorps atter har besat. Denne Efterretning strax efter den, som man havde modtaget om Franskændenes Nederlag ved Weisenburg, har vakt megen Misstemning hos Alle her, med hvem jeg har talt om Sagernes Stilling. Om Frankrig, naar det faaer alle sin Kræfter opstillede, vil være Tydsklands Ligemand i Troppestykke, er vel tvivlsomt nok. De i Sagen bevandrede hersteds mene, at Tydskerne have Ret i den Paastand, at de besidde omtrent 100.000 Mand mere at rykke i Feldten med end Franskændene. Men hvorledes det end hermed maatte forholde sig, saa synes der ikke længer at kunne være nogen Tvivl om, at det er Tydskerne, som ere forud i Opstilling, hvilket da har sin sædvanlige og naturlige Følge, nemlig at Offensiven – ialfald indtil Videre – kommer at tilhøre Tydskerne medens Franskændene maae nøie sig med Defensiven. Det gjør heller ikke noget beroligende Indtryk at see den Virksomhed, Frankrig udfolder for at erholde Allierede, hvilket nemlig afgiver et Vidnesbyrd om, at det ikke holder sig sikker paa at være Tydskland voxent, om det skal staae allene. Den saa meget omtalte Expedition til Østersøen eller Nordsøen, sigtende til at landsætte en

Troppestyrke i Ryggen af den preussiske Hoved-Armec, vil, i mine Tanker, faae langt mindre Betydning end man her er tilbøielig til at forestille sig. Sagen vil rimeligviis være afgjort i Frankrig selv eller ialfald paa den vestre Side af Rhinen, førend der kan blive Tid til at spore nogen Virkning af en Expedition som den omhandlede. Og naar Alt kommer til Alt, tør det vel vise sig, at hver eneste Mand behøves i Frankrig selv, saa at de i Cherbourg, efter hvad der fortællles, liggende Tropper turde faae Ordre at gaae til Østgrændsen istedetfor at embarquere for Nordsøen eller Østersøen.

Med disse Betragtninger over Sagernes Stilling kan Du begribe, at mit Sind er nedstemt. Thi gaaer det den gale Vei med Udfaldet af Krigen, saa kan intet Menneske svare for, hvor langt Decadencens Yderlighed i Frankrig kan komme til at gaae, og de mulige Virkninger deraf for Europa ere uoverskuelige.

Jeg seer til min Forfærdelse, at Klokken er nær ved tre, saa at jeg neppe, om end med Anvendelse af extraordinairt Befordringsmiddel, vil kunne naae hjem til Ladegaardsøen til reglementeret Middagstid. Jeg maa altsaa slutte her. Gjentagende min Taksigelse for dine interessante Breve, som jeg forbeholder mig yderligere at besvare, [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de Aug. 1870.

Kjære Ven! Jeg fortsætter idag mit Brev af igaar og begynder med at takke for dit Brev af den 5te Aug., hvilket jeg har modtaget idag Morges. Du var, da Du nedskrev det, endnu ikke kommet længer end til Affairen ved Weisenburg. Hvor meget Merc have vi ikke oplevet i de faa Dage, som senere ere forløbne. De indløbne nærmere Underretninger om Bataillen ved Wörth og endnu mere de indløbne Underretninger om dens strategiske Følger, idet Franskændene have tiltraadt Tilbagetog over Saarbrücken, forfulgte af Tydskerne, som have leveret dem en Bataille mellem Saarbrücken og Forbach og besat dette sidste Punct, der ligger paa Fransk Grund, lader desværre ingen Tvivl om, at Affairen ved Wörth har vært meget betydelig og Franskændenes Nederlag fuldstændigt. Dette fremgaaer ogsaa deraf, at de have tabt 6 Mitrailleuser, 30 Kanoner og 4000 Fanger. Det synes næsten ubegribeligt, hvorledes dette kan være gaaet til; thi vistnok siger det Franske officielle Telegram,

at Preusserne udviklede aldeles overlegne Stridskræfter; men hvorfor indlod Mac Mahon sig med dem, naar han ikke kjendte deres Stridskræfter? Er det maaskee Tilfældet, at Uheldet ved Weisenburg, efter Fransk Tænkemaade, maatte gjenoprettes ved en hurtigt paafølgende Seiers-Bulletin til Paris, og at Mac Mahon derfor har havt saa trabelt med at komme i Kastelag med Kronprindsens Armee, at fornøden Forsigtighed er bleven tilsidesat? Man fristes til at troe det. Froissard, der skal være den unge Keiserprinds's Gouverneur og besidde Keiserens særdeles Tillid, synes at have slaaets som en Mand paa sin Retraite over Saarbrücken mod Forbach, navnlig ved Spickern, hvor det lader til, at Preussernes Tab har været betydeligt. Stillingen i det Hele gjengives visselig i fuld Sandhed i Slutningen af det officielle Franske Telegram, der er indløbet hid idag: «Tropperne ere fulde af Kamplyst; Stillingen ikke truet; men Fienden staaer paa Fransk Grund. Den største Kraftanstrengelse er nødvendig. Slag forestaaende.» Det er alvorlige Ord, som det maa have kostet tungt paa Keiser Napoleon at sende hjem til Paris. Maatte Gud give, at det forestaaende Slag fik et bedre Udfald end de hidtil stedfundne Kampe berettigede til at vente!

Som jeg sagde Dig i mit Brev af igaar, taler jeg ikke med Bretteville om hvad Fournier har yttret med Hensyn til Fiskerie-Sagen, da Du selv vil nærmere mundtlig forklare Dig derom. Jeg forholder mig altsaa passiv, indtil jeg hører nærmere fra Dig.

Mere efterhaanden.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 10. Aug. 1870.

Kjære Ven,

Vognen skal just gaae ind for at hente Wilhelm Morgenstjerne, og jeg maa derfor i al Fart skrive nogle Linier, som jeg kan faae ombord paa Frederikshalds-Baaden, der gaaer til Christiania. Hjærtelig Tak for Dine kjære Breve, som jeg har modtaget siden min Hidkomst iforgaars. Jeg kommer, om jeg ikke anderledes skriver Dig til, Fredag til Christiania med Svanen, og tænker paa at tage tilbage igjen om Eftermiddagen. Jeg er efter Opholdet i Stockholm og Reisen hid en stor Stakkel og har paa længe ikke befundet mig saa lidet vel som nu. De sidste Efterretninger fra Krigen sidde mig ogsaa oppe i Halsen.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 24. aug. 1870 kl. 12.50.]

Beviis mig den Tjeneste at underrette mig ved Telegram om hvad der bliver besluttet i det Møde, som ifølge Avisberetning skal afholdes iovermorgen i den svenske Afdeling af Selskabet for Pleie af Syge og Saarede i Feldt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. August 1870.

Kjære Ven,

Jeg kom, efter Beregningen, tilbage hid igaar Eftermiddag. Statsraad Helliessen var saa elskværdig at komme ind til Byen, saa at jeg strax efter min Hjemkomst traf ham saavel som Statsraad Falsen. Han fortalte mig, at det formelle Spørgsmaal, der endnu var uløst i det Telegram jeg havde modtaget fra ham, nu, efter en Overlægning mellem Kongen og Grev Wachtmeister, var afgjort derhen, at Sagen paa Fredag skulde bringes ind i combineret Statsraad og at den Norske Regjerings Betænkning skulde indhentes med Hensyn til Tiltrædelsen til den foreslaaede Neutralitets-Overeenskomst. Jeg behøver ikke at sige, at *det Spor*, hvori Sagen saaledes skulde indbringes, glædede mig. Mere betænkeligt har det derimod senere forekommet mig, om det er hensigtsmæssigt at tage sig for Svarets Afgivelse den Tid, som udkræves for Tilveiebringelse af den Norske Regjerings Betænkning. Jeg har kunnet tænke mig, at H.Ms. Villighed til at gaee ind paa Formen, just skriver sig fra Hans Tilbøielighed til at faae nogen Frist med Hensyn til en Foranstaltning, som han i Grunden ikke synes meget om; thi det er jo øiensynligt, at en Overeenskomst om Passivitet factisk er meest til Fordeel for den som har Krigslykken paa sin Side, og dette er Preussen. Paa den anden Side har Grev Wachtmeister allerede skrevet til Bn. Hochschild, at han for sin Deel ikke fandt, at der kunde være nogen Betænkelighed mod Forslaget, og da Bn. Hochschild, i en Depeche som jeg saae idag, har bemærket, at der ikke var noget presserende Hastværk, bør der i Grunden ikke være Noget til Hinder for at vi tage den nødvendige Tid for Iagttagelse af constitutionelle Former, aldenstund det strax er bleven fremholdt, at der formeentlig ikke vil møde nogen Vanskelighed for Indgaaelse paa selve

Sagen. I en Telegram-Depeche af 21de Aug. melder Hochschild «L'Autriche adhère à la ligue de neutralité», og under 22de meddeles fra Madrid, at den Spanske Gesandt i London er bemyndiget til at tiltræde for Spaniens vedkommende. Selve Noten fra Lord Granville til vor Minister ankom hid med Posten igaar, og naar Sagen bringes ind i combineret Statsraad paa Fredag, er jo al Skyndsomhed iagttagen. Grev W. vil da kunne meddele dette, med Tillæg at man nu blot afventer en Betænkning, fra den Norske Regjering, for at give Sagen en Afgjørelse, som ikke er tvivlsom. Han yttrede sig idag i denne Retning. Bn. Hochschild skriver i sin ovennævnte Depeche, at Efterretningen om den tilveiebragte Neutralitets-Overeenskomst ikke skulde have gjort et gunstigt Indtryk i Paris, navnlig, at Initiativet var taget fra Italiens Side, af hvilket man havde ventet sig en for Frankrig gunstigere Optræden. Eet af de Formaal England hermed har for Øie skal være at give Danmark Anledning til at betrygge sin Neutralitet. Fra Paris skriver Bn. Adelswärd, at Stemningen har gjenvundet Styrke og Bestemthed. Den Iver som Krigsministeren og Ministeren for det Indre lægge for Dagen roses meget, medens Keiserens Stilling skildres som ubemærket og overseet. Grev Piper telegraferer fra Florens den 23de, at Prinds Napoleon var didkommen. «Le Prince dit que la situation est très grave et demande l'effort moral de l'Italie en faveur de la France. Minghette va à Vienne en mission extraordinaire.»

Kongen kommer tilbage idag fra sin Jagt-Udflugt og begiver sig strax til Haga, hvor Prinds Augusts Fødselsdag høitideligholdes. Imorgen er det Dronningens Navnedag, der skal feires paa Drottningholm. Jeg faaer saaledes ikke see Kongen førend paa Fredag i Byen. Grev Wachtmeister havde til Hensigt at søge Hans Majestæt i Aften. Han var ikke uden en liden Frygt for, at H.M. maaskee endnu vilde qvie sig for Neutralitets-Overeenskomsten, men nærede dog sikkert Haab om at dette vilde kunne overvindes. Fra Berlin meddeles at nye 200.000 Mand afsendes til yderligere Forstærkning af den indrykkende Arme. Noget Nyt fra Krigs-Skuepladsen er ikke, saavidt jeg veed, indløbet. Vente Preusserne paa Forstærkninger for at kunne sikkre sit Seirsløb? Kunne Franskmændene nu ikke benytte Øieblikket for at bringe nye Stridskræfter frem, medens maaskee Preusserne ere svækkede af lidte Tab? Der forefalder vel snart noget.

Med Tak for sidst [o.s.v.].

Jeg har faaet Dit Telegram, som jeg skal besvare naar jeg erfarer Noget om Fredag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25de Aug. 1870.

Kjære Ven,

Grev Wachtmeister talte imorges med Kongen, som er stemt for at tiltræde den foreslaaede Neutralitets-Overeenskomst og som vil have Sagen behandlet i combineret Statsraad med Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning. Da det altsaa efter min Tanke gjælder om at faae denne snarest mueligt afgiven, bad jeg Grev Wachtmeister om at lade mig faae en Afskrift af Lord Granvilles Note til vor Minister, for at jeg allerede med Posten iaften kunde sende Dig samme til foreløbig Kundskab. Jeg vedlægger den herved i Svensk Oversættelse, saaledes som den er bleven mig tilsendt. Jeg haaber at kunne faae Protocolen, som formodentlig bliver ganske kort, og kun vil komme til at indeholde en Anmeldelse af det afgivne Forslag, expederet med Posten imorgen Aften; den vil da komme til Christiania Søndag, Indstillingen vil vel kunne afgives Mandag og være her Onsdag Aften, hvorefter Sagen da kan foretages til endelig Afgjørelse.

Efter Telegram idag, er Chalons udrømmet og den Preussiske Avantgarde fremskudt forbi samme. Seirsløbet gaaer altsaa fremdeles som en Lavine; men det er dog umueligt andet, end at Franskmændene maae pønse paa nogen *stor* Modstand og at vi snart faae høre herom.

Jeg gjorde idag Visit til Bn. Richthofen, som jeg ikke traf hjemme, og derefter, paa min yderligere Vei, til Mr. Fournier, som jeg traf. Han saae alvorlig men determineret ud, og dette ydre Udtryk afspeiler vel ogsaa hans indre Følelse: Han seer Faren, men han stoler paa en Vending. Jeg saae ligeledes senere Mr. Daschkoff. «Franskmændene have erklæret Krigen, de faae nu tage Følgerne.» Saaledes syntes jeg omtrent var hans Tankegang; men er dette fremsynt endogsaa for Rusland? I hvert Fald er det efter min Tanke blot *til en vis Grad* saa.

Jeg blev forundret over at Bredo blot fik 3 for sine Udarbeidelser. Det er jo rigtig talende for vor Ungdoms *Begavelse*, naar slike Udarbeidelser, som endogsaa fæstede Din særdeles Opmærksomhed, ikke kunne naae højere end til en middels Character. Min Kone haaber jeg kommer tilbage paa Mandag.

Gr. Wachtmeister beder om Din Hilsen paa det Venligste gengjældt.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 26. aug. 1870 kl. 13.30.]

Combineret Statsraad idag. Omhandlede Havne bestemte lukkede undtagen Slitö. Dit Brev, 30te, modtaget igaar. Alle fem samstemme i omtalte Ordning. Meldahl reist imorges; til Christiania Thorsdag. Irgens, Broch imorgen, fremme Fredag. Naar kommer Falsen? Jeg ønskede reise, om mueligt, Løverdag. Omnævnt for Kongen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 26. aug. 1870.]

(*Chiffre*) Engelske Note om Neutralitets-Overeenskomst fremlagt i combineret Statsraad idag, og besluttet Norske Regjerings Betænkning indhentes. Protocol sendes iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Aug. 1870.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegrafen underrettet Dig om det combinede Statsraad idag. Foruden den omnævnte Neutralitets-Sag var der ogsaa en anden, paa Foredrags-Listen saaledes betegnet: «Framstilling till Kongl. Danske Regeringen om förändrad lagstiftning i ändamål att försvåra tillfällena till oloflig införsel af spritdrycker från Danmark.» Sagen er af Svensk Initiativ og vedkommer Smugleriet i Sundet; men da her er Tale om Fremstilling til fremmed Magt, fandt Gr. Wachtmeister, at han maatte bringe den ind i det combinede Statsraad. Den Norske Regjerings Betænkning er besluttet at skulle indhentes, og Du vil ved at gjennemlæse Protocollen, som vi ville faae, naar den bliver justeret, nærmere see, hvorom Sagen dreier sig. Protocollen om den anden Sag sende vi iaften, jeg anseer at den bør behandles som hemmelig indtil videre, og har tilføiet Bemærkning derom i Oversendelses-Skrivelsen til Dig.

Da jeg før Middagen var oppe i Udenrigs-Departementet, fortalte

Grev Wachtmeister, at den Preussiske, eller *formaliter* «det Nordtyske Forbunds» Gesandt, Bn. von Richthofen, just havde været oppe hos ham, for mundtliggen at beklage sig over den for Tydskerne *hadske* og for de Franske særligen *medfølende* Stemning, som lagdes for Dagen af Publicum i de tvende Hovedstæder, og hvortil han ansaa Pressen som tilskyndende. Med Hensyn til Christiania paapegede han de Excesser, der vare begaaede mod Herr Berghaus, som oplystes at være kommen ind til Stockholm, for, som det syntes, at beklage sig for den Nordtyske Minister. Grev Wachtmeister havde ved denne Leilighed paaviist Artikelen i Morgenbladet for den 20de August, hvori der insisteres paa disse Optøiers alvorlige Undersøgelse og Vedkommendes Afstraffelse som Beviis paa at Pressen i Christiania^[1] ikke kunde beskyldes for Instigation, idet han havde tilføiet, at vedkommende Politiemyndighed visselig vilde gjøre sin Skyldighed med Hensyn til det fremhævede Factum. Bn. Richthofen meente, at der da maatte være andre Aviser, som optraadte exciterende; og hvad Optøierne mod Herr Berghaus angik, yttrede han, at han nu ikke vilde gjøre samme til Gjenstand for nogen skriftlig Fremstilling, idet han forudsatte, at Sagen gennem vedkommende Myndighed vilde blive nøiagtigen undersøgt, og at de Skyldige vilde blive afstraffede. Impliciter ligger dog heri, at om vedkommende Myndigheds Optræden ikke tilveiebringer Resultater, som synes at afgive tilfredsstillende Oprettelse, skulde Sagen i saa Fald senere kunne blive Gjenstand for skriftlig Reclamation. Bn. von Richthofen havde ogsaa som et Klagepunkt fremhævet, at Militair-Musikken ved Paraden i Christiania jevnlig spiller Marseillaisen. Sine Efterretninger lod det til, at Herr Gesandten hentede fra sin Vise-Consul i Christiania, der skal være Tydsker, medens han ikke, som det syntes, ligesiden Krigens Begyndelse havde modtaget nogen Rapport fra General-Consulen, der er Nordmand (Herr Dybwad ni fallor) – en Omstændighed, hvilken han, uagtet den slet ikke vedkommer os, dog nok havde antydet som betegnende. Grev Wachtmeister havde henviist Herr Berghaus, siden han var i Stockholm, til ogsaa at søge mig for at tale med mig, og jeg forstod, at Herr Berghaus vilde søge mig imorgen, Noget som jeg naturligviis Intet har imod. Jeg synes for min Deel, at Bn. von Richthofen vilde gjøre bedre i *ikke* at befatte sig med Folks Følelser; men paa den anden Side kræver Forsigtigheden at neutrale Folk iagttage et vist

[¹ Tilføyet som note:] Med Hensyn til Pressen i Almindelighed havde han yttret at den som ganske fri ikke kunde underkastes nogen Control eller Paavirkning.

Maadehold i Stemningen. Navnligten bør der i denne Henseende ikke kunne siges noget om hvad der udgaaer fra de offentlige Myndigheder, og fra denne Side kan det visselig erkjendes, at Militair-Musikken ved Paraden skulde kunne undlade at spille Marseillaisen til Publicums Divertissement. Du turde, kjære Ven! kunne tage dette under Overveielse, og gjøre, hvad Du finder klogt og rigtigt, og paa samme Tid forsigtigt. Hvad Berghaus' Affaire betræffer, tvivler jeg ikke paa at Politiet vil gjøre sin Pligt; men dette bør det ogsaa gjøre, og det alvorligt. Med Hensyn til Forretningerne her i Stockholm havde Herr von Richthofen beklaget sig over, at der i Post-Tidningen findes næsvisse Spørgsmaals- og Udraabstegn intercalerede i Texten af Kongen af Preussens Telegrammer, ligeledes at Marseillaisen spilles og applauderes, men især at den spilles af den *militaire Musik* paa Caffeerne. Hvad det sidste betræffer havde Grev W. sagt, at han vistnok fandt at den militaire Musik ikke havde noget at gjøre paa Caffeerne, men at den ialfald ikke var i Uniform, og at den fik rette sig, naar den engang spillede der, efter Publicums Smag. Bn. Richthofen havde tillagt, at Marseillaisen jevnlig tilklappedes af nærværende Officerer, og havde antydnet – uagtet Grev W. ikke lod, som om han forstod det – at dette skeede paa «des encouragements d'en haut». Grev W. havde spurgt, om Officererne vare i Uniform, hvilket dog ikke syntes at være Tilfældet. Herr von Richthofens Beklagelser indskrænke sig hidtil til mundtlige Yttringer; men han havde dog til Følge af den raadende Stemning fremholdt som en Muelighed, at han selv eller hans Consul (hvilken i Parenthes skal være en ilde seet Herre og mistænkes for at skrive eggende Artikler til Preussiske Aviser) kunde blive Gjenstand for nærgaaende eller ubehagelig Behandling fra Publicums Side og advaret mod saadant. Dette vil man visselig ogsaa søge at forhindre. Jeg troer, at Herr von Richthofen til sit Væsen er en velvillig Mand; men Forholdene medføre vel, at han kommer i en nerveuse Spænding, og hager sig fast ved Ting som han efter mit ringe Skjøn heller burde lade være at bemærke. Jeg lovede Grev Wachtmeister, efter hans Ønske, at jeg skulde skrive Dig til idag om disse Affairer, forsaavidt de vedkomme os.

Jeg traf H.M. i Formiddag før Statsraadet. Han seer Stillingen som alvorlig for de Franske; men Han haaber dog paa en heldigere Vending.

Idag er intet Nyt. Tilgiv mit Hastværk. Lieut. Abenius, Secretaire i Sygepleie-Committeen sidder just hos mig, for at gjøre Rede for Forhandlingerne i Mødet idag. Jeg maa derfor slutte.

[Påført brevarket med Stangs hånd:]

Siden Junii 1859 Borgerskab i Christiania, hvor han har aaben Butik. Gaardeier i Christiania og eier selv det Landsted udenfor Byen, hvor Excesserne bleve begaaede. Findes indført i Lagrettes-Mandtallet.

Skal være en Sqvadronneur og stormundet Mand.

Dessouir-Marchen.

I selve Byen forøvede Optøier udenfor Tydskerne (Bager Schreuder) ere blevne forfulgte og afstraffede (med Bøder).

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 27. aug. 1870 kl. 7.30.]

Secretairen Lieut. Abenius har oplyst mig om følgende: Verkställande Utskottet havde sammenkaldt Selskabet til almindeligt Møde og foreslaaet at 4000 Francs tilstilledes Agence internationale i Basel med Frihed at fordeles lige mellem de Krigsførende. Mødet besluttede at 20 000 Fr. eller omtrent Halvdelen af Capitalen oversendes, uden nævnte Forbehold, for at anvendes paa den Maade berørte Agence selv finder hensigtsmæssigst. Mødet paalagde derhos Utskottet at overveie, hvorvidt og hvorledes et Opraab til Almeenheden skulde gjøres for Tilveiebringelse af videre Penge og Materiel.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. August 1870.

Kjære Ven,

Baron v. Richthofen kom op til mig i Formiddag, og talte med mig i samme Retning som den, hvori han, efter hvad jeg skrev til Dig igaar, havde talt med Gr. Wachtmeister. Da han begyndte paa denne Materie, bemærkede han udtrykkelig, at det ingenlunde var i officiel Egenskab men i al Fortrolighed han ønskede en Samtale med mig herom, og denne havde derfor ogsaa Præg af gjensidig Velvillie og Aabenhed. Jeg benyttede ogsaa Leiligheden for at sige ham, at det forekom mig at være klogest ikke at forsøge paa at kontrollere Folks Følelse, og heri var han af samme Tanke som jeg, men hvad han frygtede for, var at denne Følelse skulde overgaae til ydre Manifestationer, der kunde blive af saadan Beskaffenhed at de ikke kunde lades uankede, og naar han i Fortrolighed

henlede Opmærksomheden herpaa, var det just i Hensigt at forebygge Forviklinger. Hvad Herr Berghaus' Affaire angik, da havde han ladet denne sige, at han burde søge mig, og paa mit Spørgsmaal om, hvorvidt B. var Norsk Borger, sagde Bn. Richthofen mig, at dette var ham ubekjendt, ligesom ogsaa de nærmere Detailler af hvad som var forefaldet. Det havde nok, saavidt jeg troer, været Mening, at Herr Berghaus skulde være kommen op til mig samtidigt med Bn. Richthofen, men af en eller anden Grund kom han først senere, og efterat Bn. Richthofen havde forladt mig. I Herr Berghaus fandt jeg en Mand som talte lige saa godt Norsk som nogen af os. Han sagde mig, at han siden lang Tid er Norsk Borger; han kom op til vort Land i 1848, dengang Tydskland ikke havde *nok af Frihed* at byde paa. Han fortalte mig, at han havde faaet et anonymt Brev, der advarede ham mod blivende Optøier, efterat saadanne allerede havde fundet Sted med en anden Tydsker – jeg troer Schrøder – i Christiania. Han havde da vendt sig til Politimesteren, som, uagtet den paaapegede Omstændighed at Berghaus boede udenfor Byens Jurisdiction, dog havde sagt ham, at han vilde sende Politie-Assistance op til hans Landsted (det gamle Punschebollen). Der havde været Skrig og Uvæsen og Indslagning af Ruder; han havde forholdt sig fuldkommen passiv, og da Politiet – 18 Personer med Herr Garben – indfandt sig, var Uordenen allerede forbi; men Politiet havde dog haft Anledning til at see den Skade, som var gjort. Den følgende Dag havde Politimesteren til Beskyttelse sendt 6 Mand, men da forefaldt Intet. Om jeg forstod Herr Berghaus ret, havde ogsaa Fogden i Ager indfundet sig den første Aften. Da *Politiet havde Kundskab* om det Forefaldne, ventede Herr Berghaus, at Sagen skulde blive optagen til Undersøgelse, og at han selv skulde blive indkaldt til Politiekammeret for at afgive sin Forklaring; men han havde Intet afhørt, inden han, Tirsdagen, afreiste til Stockholm og vidste saaledes heller ikke nu, hvorvidt senere noget var foretaget til Paatale af en Voldsgjerning, som han ansaae rettet imod sig, fordi han var Tydsker. Han lod ogsaa Antydninger falde om at den Nordtydske General-Consul i Christiania, Dybwad, uagtet forøvrigt en respectabel Mand, ikke varetog denne sin Stilling med den Energie som var nødvendig, og at det var herpaa han vilde henlede Gesandtens Opmærksomhed. Jeg sagde Herr Berghaus, at siden han efter sit eget frie Valg var Norsk Borger, var hans retslige Forbindelse med Tydskland ophørt, og at han saaledes udelukkende havde at holde sig til de Midler, som vor Samfundsorden giver til

Oprettelse af skeet Uret; at han i den af Politimesteren truffne Foranstaltning maatte have seet vedkommende Myndigheds Redebonhed til at skjænke ham den enhver Borger tilkommende Beskyttelse; at det havde været hans Sag at skaffe sig Oplysning om, hvorvidt Noget, og isaafald *hvad*, der agtedes foretaget i Anledning af det forøvede Uvæsen, ligesom jeg nærmere paapegede de Tvivl, som maaskee kunde raade saavel med Hensyn til Jurisdictionen som med Hensyn til offentlig Paatale af den begaaede Forseelse. Herr Berghaus, der gjorde paa mig Indtrykket af at være til Natur og Væsen determineret, og hvad jeg skulde ville kalde en paagaende, Mand, syntes at indrømme, at han burde have skaffet sig de af mig antydede Oplysninger, og han yttrede da han gik, at han var for god Norsk for at ville føre Klage over Norske Autoriteter; hvad han vilde forklare for Gesandten var, at de Tydske Interesser ikke vare tilstrækkeligen beskyttede af Herr Dybwad – noget som var mig ganske uvedkommende. For mig selv har jeg dog anstillet den Betragtning, at det skulde kunne være mueligt, at Herr Berghaus' Iver er myntet paa at skaffe ham selv Consuls-Posten, hvilket jeg dog haaber ikke vil blive Tilfældet. Vi have dog nu faaet Exempel paa, hvilke Vanskeligheder man kan have med disse gode Tydskere, som tage tiltakke med at være vore Medborgere, saalænge det passer og gavner dem, men atter gjenoptage deres Tydske Oprindelse, naar deres National-Stolthed vaagner. Maatte derfor Tydslands Overmagt ikke blive saa stor, at den kan blive anmassende og trykkende! Paa samme Tid som jeg haaber, at vi ikke skulle behøve at bøie os for nogetsomhelst Tryk, om saadant maatte opkomme, finder jeg dog, at klog Forsigtighed paabyder, at der fra Myndighedernes Side søges saavidt mueligt iagttaget den Upartiskhed og Farveløshed, som er den neutrale Stillings Kjendemærke. Jeg skulde derfor meget ønske, at den Berghauske Affaire, siden deri er blevet indlagt et Præg af Anti-Tydskhed, maatte blive Gjenstand for vedkommende Myndigheds nøiagtige Undersøgelse. Fra Dig vil jeg kunne erfare Sagens Stilling, for at jeg derom ganske underhaanden kan oplyse Bn. Richthofen, hvem jeg foreløbigen vil berette hvad Herr B. sagde mig om sin Egenskab af Norsk Borger o.s.v. Jeg faaer da ogsaa vide, hvorledes det hænger sammen med Militair-Musikkens Opspilling af Marsellaisen – eller Marselasen, som den jo kaldes paa Pipervigsk – ved Paraden. Paa den bitre Tone i Pressen klagedes ogsaa.

Dette Brev er, som Du seer, dateret i gaar. Jeg begyndte det ogsaa da,

men blev afbrudt, og tilbragte Resten af Dagen igaar med Fru Roll og Datter fra Trondhjem som ere her, og som jeg kjender fra Kroningen i Trondhjem, da vi boede hos gamle Justitarius. Idag skal jeg spise Middag hos Grev Wachtmeisters, som boe i Nærheden af Ulriksdal. Vi faae Statsraad næste Løverdags, hvilken Dag jeg foreslog for atter at komme ind i vor sædvanlige Løverdags-Tour. Jeg hører, at Kongen den 4de eller 5te vil begive sig paa Elgjagt og blive borte et Par Dage. Med hvilken Spænding maa man nu afvente Efterretning om Mac Mahons og Bazaines Operationer. De indre Forholde i Frankrig eller rettere Paris frembyde et sørgeligt Skuespil; Kammeret splittet og gribende efter Tøilerner, Ministeriet allerede svækket og vaklende og den øverste Styrelse ligesom lagt paa Hylden.

Jeg har faaet et Telegram fra min Hustru, hvori hun underretter mig om, at hun igaar kom til Strömstad, men at Dampskibet, som hun havde regnet paa idag til Gothenborg havde forandret sin Route, saa at hun nu maa ligge i Strömstad indtil Tirsdag, for at afvente «Eugenia». Dette er meget kjedeligt. General-Consul Willerdingk er afreist til Christiania, og vil sandsynligviis være der, inden dette Brev kommer Dig ihænde.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de Aug. 1870.

Kjære Ven! Jeg bliver idag siddende i Byen Eftermiddagen over, for ikke længer at lade dine venlige Breve af 24de, 25de og 26de Aug. ubesvarede; thi paa de sidste Dages Formiddage har jeg, for tusinde andre Gjøremaal, ikke faaet Tid dertil, og heller ikke vilde jeg faae Tid dertil imorgen, da det er Statsraadsdag.

Allerede da jeg af Statsraad Helliessen var bleven underrettet om, at Spørgsmaalet om Behandlingsformen af Sagen angaaende Neutralitets-Overeenskomsten var afgjort derhen, at den skulde foretages i Norsk Statsraad og den Norske Regjerings Betænkning indhentes, kunde jeg ikke bare mig for at smaalec; thi jeg antog som givet, at det ikke var politisk Viisdom, man vilde hente fra Christiania, men en Vinding af Tid, som man af en eller anden Grund, og sandsynligviis for at give den Kongelige Modvillie mod Sagen Rum til at stagge sig, vilde opnaae. Dit Brev af den 25de viste mig, at jeg havde sluttet rigtigt, at Tingen nu materielt var ordnet tilfredsstillende, og at det gjaldt om, at Forsinkelsen

paa Grund af den benyttede Form maatte blive saa kort som mulig. Jeg har derfor ogsaa gjort al mulig Fortgang med Sagens Expedition, og den Norske Regjerings grundige og dybsindige Betænkning over den høistvivlsomme Qvæstion afgaaer herfra samtidigt med nærværende Brev.

Det seer mig underligt ud, at den i dit Brev af den 26de Aug. omtalte Sag angaaende: «Framställning till Kongl. Danske Regeringen om förändrad lagstiftning i ändamålet försvåra oloflig införsel af spritdrycker från Danmark» er bleven foretaget i combineret Statsraad; men jeg opsætter min Dom, indtil jeg faaer gjort nærmere Bekjentskab med Sagen.

Jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst hvad Du skriver om Samtalen mellem Baron von Richthofen og Grev Wachtmeister og dine Reflectioner derover. Den rette Side at tage Sagen fra har Grev Wachtmeister, i mine Tanker, ikke rammet, og det formodentlig af den gode Grund, at han ikke har kjendt de factiske Omstændigheder, hvorpaa det her kommer an. Berghaus er Norsk Undersaat og Borger og burde, som saadan, være tilholdt at pakke sig hjem fra Stokholm, at henvende sig til Autoriteterne hjemme i sit eget Land (Norge), om han fandt at have Anledning til nogen Klage, og at unklade nogensinde mere at fordriste sig til at henvende sig til nogen fremmed Magts Minister med Klage over den Behandling, der vederfores ham i Norge. De factiske Forhold – jeg har i Anledning af mit Brev forvissat mig derom – ere, at Berghaus siden 1859 har Borgerskab til Christiania By, har aflagt Borger-Eed (Eed som Kjøbstadsborger) sammesteds, er indført i Mandtallet over Byens Lagrettesmænd, driver Handel og holder aaben Butik i Christiania, eier Gaard der og desuden det Landsted, udenfor hvilket de af ham paaklagede Optøier bleve førøvede. Han er saaledes ganske utvivlsomt Norsk Undersaat og Borger. Er han ikke tilfreds med den Beskyttelse, Norske Autoriteter og Domstole maatte yde ham, saa faaer han vandre ud til sit oprindelige Fædreland og renoncere paa de Rettigheder og Fordele, som flyde af hans Egenskab af Norsk Undersaat og Borger eller deraf ere betingede. Det kan umuligt taales, at hvilkensomhelst utvivlsomt Norsk Undersaat skal kunne løbe til den Preuiske Regjering eller til den Preuiske Minister i Stokholm med Klage over Norske Autoriteter, allene fordi han engang i sit Liv har været Tydsker eller Tydsk Undersaat. Dette vilde blive den samme Tingenes Tilstand som Preussen forlangte indført i de Nordslesvigske Districter som Betingelse for at afstaae dem til Danmark tilfølge Pragerfreden, men som Danmark

med fuldeste Føie erklærede, at det ikke vilde indlade sig paa. Naar man først er enig om, at Berghaus, hvad der end maatte være vederfarets ham, ingen Adgang har til at klage derover for nogen fremmed Minister, saa bliver det egentlig ligegyldigt, hvorledes det for Øvrigt forholder sig med hans Sag. Jeg har dog gjort mig Umag for at faae Besked om, hvad der fra Politiets eller Overøvrighedens Side maatte være foretaget i Anledning af Optøierne paa hans Landsted; men Tiden har været for kort til, at jeg, uden at vække Opsigt, har kunnet faae Rede derpaa. Sikkert er, at der ikke til det Norske Justitsdepartement er indløbet nogen Klage over, at Politiet eller Overøvrigheden ikke skulde have gjort sin Pligt. Forsaavidt der spørges om Indskriden fra Politiets Side, har, som bekjendt, en saadan altid større Vanskeligheder her hjemme i Norge, naar Uordener foregaaer paa Landet, fordi vort Landpolitie er saa yderst svagt, at det næsten kan siges ikke at være til. Berghaus's Landsted henhører under Land-Jurisdictionen, og Politiet i Christiania har selvfølgelig vanskeligere for at inquirere efter hvad der foregaaer. Just, som jeg har nedskrevet dette, kommer Meldahl ind til mig og beretter, at Christiania Politie, efter hvad han i Eftermiddag i Stilhed har forvisset sig om, har gjort sig al Flid for at opspore hvem der har forøvet Optøierne hos Berghaus og netop i Formiddag tilstillet Fogden i Ager en Fortegnelse over de Personer, der kunne betragtes som Angjeldende og af hvilke to have afgivet Tilstaaelse paa Politiekammeret. Det skal for Resten være nogle umodne Dreng, som have forøvet Spectaculerne. Det bedste Beviis paa at den offentlige Myndighed ikke sover, fordi det er tydskfødte Mænd, der injurieres, er, at de Optøier, der bleve forøvede udenfor Bager Schreuder, allerede for længst ere blevne paatalte og Vedkommende anseede med Mulcten – den eneste Straf, som efter Lovgivningen var anvendelig. Endnu skal jeg tilføie, at Herr Berghaus her er en formedelst sin Sqvadronage og Storsnudethed ilde anseet Mand.

Mere med det Allerførste – jeg seer nemlig, at Dampfartøiet vil gaae ifra mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. Aug. 1870.

Kjære Ven,

Jeg fik i Eftermiddag nogle Linier fra Grev Wachtmeister, hvori han skriver, at vi imorgen maa have Combineret Statsraad i Anledning af en af Mr. Fournier indsendt Note betræffende det frivillige Søeværn, der organiseres i Preussen, om hvilken Note den Norske Regjerings Betænkning vil blive at indhente, inden Svar afgives. Den Franske Regjering paapeger hvor nær denne Indretning ligger Kapervæsenet, der blev ophævet ved Pariser-Conferentsen, og ønsker at erfare vor Anskuelse herom. England har paa lignende Foranledning underlagt Spørgsmaalet sine Kron-Juristers Bedømmelse, og denne gaær nok ud paa, at der ikke kan opstilles nogen afgjørende Indvending mod Preussernes Methode at forøge Styrken af sin Marine. Forøvrigt har Preussen, saavidt jeg veed, erklæret at ville respectere fiendtlig privat Eiendom paa Havet. Sagens Detailler ere mig forøvrigt ubekjendte, saa at jeg blot indskrænker mig til at bebude Ankomsten af den antydede Forespørgsel. Mig forekommer det dog, at internationale Spørgsmaal af Beskaffenhed som dette burde afgjøres i *Fælleddskab*, saaledes som det skeede i Paris i 1856, da man fik det nye Grundlag for den internationale Søeret.

Det er umueligt nu at finde Rede i de respective Armeers Bevægelser; men det lader dog til, at Preussernes Fremrykningsplan har maattet modificeres ved Mac Mahons Bestræbelser for at forene sig med Bazaine. Et Sammenstød er vel forestaaende.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 30te August 1870.

Kjære Ven,

Som jeg bebudede i mit Brev af igaar have vi idag haft Combineret Statsraad, og Protocollen vil blive expederet iaften. Som Du vil finde, indeholder denne intet andet, end at de deri paaberaabte Actstykker ere blevne oplæste, samt H.Ms. Beslutning om Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning, medens andre Oplysninger, som kunne tjene til Veiledning ved Spørgsmalets Besvarelse, savnes. Hvad nu den af Justitiæ-Cantslers-Embedet afgivne Erklæring angaaer, da skal denne være foranlediget ved Udenrigs-Ministerens Begjæring, for at kunne besvare et Spørgsmaal, som den Danske Regjering for nogen Tid siden

henvendte til vort Cabinet, med Hensyn til vor Anskuelse betræffende det *frivillige Søeforsvar*, som agtedes organiseret i Preussen og annecteret til dets Orlogs-Marine. Grev Wachtmeister havde ogsaa i samme Anledning paalagt Baron Hochschild i London at forhøre sig om den Engelske Regjerings Synsmaade, og i en Depeche, som omnævntes under Discussionen i Statsraadet, havde Baron Hochschild meddeelt, at han havde talt herom med Under-Stats-Secretairen Otway, som vilde indhente den juridiske Bedømmelse af Spørgsmaalet, men foreløbigen havde udtalt som sit Indtryk, at Foranstaltningen ikke kunde paaklages, og at de nuværende Forholde desuden ikke forekom ham gunstige for at bringe saadant paa Bane. I et Chiffre-Telegram af 24de August havde Bn. Hochschild senere meddeelt følgende: «Engelska Kronjuristerna anse Tyska frivilliga sjöförsvaret icke böra blifva anledning till anmärkning».[¹] Sagen er imidlertid nu kommen i et nyt Stadium, derved at den Franske Gesandt har gjort en officiel Forespørgsel, hvilken ogsaa samtidigen maa være rettet til de andre neutrale Regjeringer, der have indgaaet paa Pariser-Overeenskomsten af 1856, og det var Grev Wachtmeisters Tanke gennem Telegram at paalægge Bn. Hochschild at gjøre sig underrettet om, hvilket Svar England afgiver paa den Franske Forespørgsel, og om det Preussiske frivillige Søeforsvar anerkjendes som tilhørende Orlogs-Marinen. Om det Svar som i sin Tid herpaa maatte indløbe, skal jeg strax underrette Dig, naar jeg erfarer det. Fra den Preussiske Regjering er ingen Meddelelse skeet med Hensyn til den af samme paatænkte, eller maaskee nu allerede iværksatte Forføining. Hvad som foreligger, er den Kundgjørelse, som den Preussiske Regjering har afgivet under 24de Juli, og hvori Vilkaarene opstilles ligeoverfor egne Undersaatter, men ikke angiver de Legitimationer, hvormed de omhandlede Fartøier skulle forsynes, for ligeoverfor neutrale Magter at vinde Anerkjendelse som Krigsskibe. I Krigen mellem Preussen og Østerige, i 1866, blev det paa den førstes Forslag overenskommet mellem de krigførende Magter, at fiendtlig privat eiendom paa Havet skulde respecteres, og samme Forslag skal, efter hvad Aviserne nok have omtalt, Preussen denne Gang have gjort Frankrig, men af den sidste Magt være afslaaet. Jeg har ikke endnu kunnet skaffe mig nogen Vished om, hvorvidt Preussen, desuagtet, har paa sin Side afgivet Erklæring om

[¹ Tilføyet som note:] Grev Wachtmeister afventer nærmere Oplysninger herom fra Hochschild med Posten iaften.

at ville under den stedfindende Krig iagttage den foreslaaede Regel; men er dette Tilfældet og det overholdes, maa man vel sige, at det frivillige Søeforsvar, seet i uadskillelig Forbindelse dermed, væsentlig fjerner sig fra Kaper-Systemet, hvis egentlige Sphære just var Bemægtigelse af private Priser. Det er sandt, at Forskjællen viser sig ogsaa i andre Henseender, ifølge Indholdet af den Preussiske Kundgjørelse. Sammenfatter man den Discussion, der førtes i Statsraadet idag, dreiede den sig om Valget af den *ene* eller den *anden* af følgende tvende Synsmaader: *enten* at underkaste Spørgsmaalet en juridisk folkeretlig Undersøgelse, og afgive Svaret i Overeensstemmelse med den Slutning, hvortil man da maatte komme, *eller* ogsaa, i Betragtning af den Overenskomst som fandt Sted i 1856, henskyde sig under en fælleds Afgjørelse af et Spørgsmaal, der knyttede sig til en ny Foreteelse, der ikke var betegnet i de folkeretlige Overenskomster. Kongen yttrede, at han fandt, at dette frivillige Søeforsvar kun var et fordulgt Kaper-System, og hvem kunde indestaae for, at naar det først var anerkjendt, privat Eiendom senere vilde lades uantastet? Skulde man desuden tilstede disse saakaldte Krigs-Skibe Rettigheden til at undersøge neutrale Fartøier og udsætte sig for alle de Forviklinger og Tracasserier som dermed stod i Forbindelse? Det fremhævedes imidlertid under Discussionen, hvori jeg ogsaa deeltog, hvor meget der talte for den *anden Synsmaade*. og Du vil ogsaa finde, ved at gjennemlæse Mr. Fourniers Note, at deri just Overenskomsten af 1856 paaberaabes, og at hans Slutning gaer ud paa, at Preussen ved den trufne Forføining synes at have handlet i Strid med Forpligtelser som det selv har undertegnet, og at derfor de Neutrale og medundertegnede Magters alvorlige Opærksomhed henledes derpaa. Den anden af de oven antydede Synsmaader syntes saaledes at være deelt af Statsraadets Medlemmer og Udenrigs-Ministeren heldede ligeledes dertil; men da der for Øieblikket kun var Tale om Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning, fortsattes ikke videre Discussionen om Sagens Realitet.

Jeg blev afbrudt i mit Brev da jeg var tilsagt til Middag paa Ulriksdal Kl. 4, og jeg har fortsat det efter min Tilbagekomst, og maa nu sende det i en Brevkasse, da det er forseent at faae det ind paa Posthuset.

Jeg traf Grev Wachtmeister ved Middagen og vi taltes da yderligere ved om Sagen. Han sagde mig, at han nærmere havde tænkt derpaa, og troede, at man i sin Tid skulde kunne paa den Franske Forespørgsel

afgive det Svar som han formulerede paa Fransk og som jeg derfor gjengiver i samme Sprog. Det tænktes at skulle lyde omtrent saa:

Le Gouvernement du Roi ne pouvant pas admettre, que la Prusse, qui a adhéré à la Convention de 1856 sur l'abolition de la Course, veuille y revenir par une voie détournée, et les bâtimens dont il s'agit ne lui paraissant pas, d'autre part, réunir toutes les conditions, dont l'ensemble constitue le caractère de bâtimens de guerre, est d'avis, que la position internationale de cette nouvelle espèce de navires de guerre ne peut être fixée que moyennant un accord spécial entre les puissances, qui ont adhéré à la Convention de 1856.

Grev Wachtmeister lovede ogsaa at skulle meddele, hvad der videre indløber fra London og herom vil Du altsaa blive underrettet. Jeg maa bede om Tilgivelse for de sparsomme Oplysninger, jeg har kunnet forsyne Dig med, men skal vedblive med at sende Dig hvad jeg erfarer. Tingen er at under Eders Behandling Sagen vil være i kloge Hænder.

Kongen sagde mig, at da Han er borte paa Løverdag, vil han paa Thorsdag holde Norsk Statsraad.

Jeg venter min Kone tilbage imorgen. Hun har telegraferet, at hun i Eftermiddag er kommen til Gothenborg.

Som jeg skriver hører jeg Marseillaisen spilles og tilklappes vældigen fra Strömparterret.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te Aug. 1870.

Kjære Ven! Siden jeg sidst skrev Dig til, har jeg modtaget dit venlige Brev af den 27de, eller rettere af den 28de, og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Jeg seer deraf, at Du er slaaet ind paa den samme Betragtningensmaade af den Berghausiske Sag, som jeg har fremstillet i mit Brev af iforgaars; kun at du har udtalt den i mere moderate Udtryk. Den noget hæftige Maade, hvorpaa jeg har udtrykt mig, faaer undskyldes ved den Ærgrelse, det voldte mig, at høre om en Norsk Undersaat og Borger, der vender sig til en fremmed Regjerings Minister i Anledning af den Medfart, han klager over at have lidt i det Land, der nu er hans Fædreland.

Herr Berghaus's egen Fremstilling for Dig af Sagen oplyser for Øvrigt, at der fra Politiets Side er viist ham al mulig Velvillie. Naar han

istedetfor at reise som en Nar til Stokholm simpelthen havde forespurgt sig hos Politiet om hvorledes det gik med Sagen og navnlig hvorfor han ikke blev indkaldt til Forhør – hvilket sidste han nemlig sees at have bidt sig fast ved –, saa vilde han have erfaret, at Politiet, efter hvad der baade er sædvanemæssigt og forstandigt ja nødvendigt, først maatte inquirere underhaanden, naar det skulde kunne gjøre sig noget Haab om at faae de Skyldige fat, og at det næste Skridt, naar denne Inquisition var tilendebragt, maatte være at indberette Resultaterne deraf til Fogden i Ager; thi Christiania Byret vil ikke kjende sig competent til at optage Forhør i Anledning af hvad der er forefaldet udenfor Bygrændsen. Men dette, som var det Eneste, der kunde gøres, er altsammen gjort, og der er Ingen, som kan gjøre ved, at Herr Berghaus reiser som en Nar til Stokholm istedetfor at spørge sig for, hvorledes det gaar her hjemme.

Meldal og jeg ere, efter omhyggelig Overveielse, blevne enige om, at han aldeles intet Skridt for Tiden bør gjøre med Hensyn til den Berghausiske Sag. Var Fogden i Ager, Herr Eger, en Mand, paa hvis Taushed man kunde stole, kunde man vel, for desto større Forsigtigheds Skyld, underhaanden give ham et Vink om at optræde hurtigt og med fornøden Skarphed mod Forøverne af Optøierne hos Berghaus; men han er ikke en Mand af den Beskaffenhed, at det er trygt at henvende sig i nogen confidentiel Form til ham; og da er det bedre, at lade Sagen plat gaae sin egen Gang; thi fik Publicum og navnlig Herr Berghaus selv mindste Nys om, at Meldahl havde foretaget Nogetsomhelst i Anledning af Sagen, vilde det strax, navnlig blandt Tydskerne, blive sagt og troet, at det var Henvendelsen til den Nordtydske Minister i Stokholm, der havde bragt Fart i Sagen. Og jeg kan ikke tænke mig noget uheldigere end at en saadan Troe skulde blive udbredt. Det maa bemærkes, at Herr Berghaus's Reise til Stokholm er vel bekjendt her i Byen, og at man her har opfattet dens Øiemed at være det, at henvende sig med Klage til den Nordtydske Gesandt.

Med Hensyn til Benyttelsen af Marseillaisen ved Militairmusikken har jeg faaet den Oplysning, at Marseillaisen og Dessauer-Marschen – den første en yndet Fransk den anden en yndet Tydsk Melodie – i den senere Tid jevnslid og afvexlende ere blevne spillede af Militairmusikken, og at den af de to Melodier, der i den sidste Tid stærkest ja næsten med Udellukkelse af den anden har været benyttet, er – Dessauer-Marschen, hvilket jeg for Resten er tilbøielig til at forklare mig saa, at man har tudet sig træt paa Marseillaisen. Allerede af denne Grund

skulde det være uhensigtsmessigt at røre ved den Sag; og Irgens, med hvem jeg igaar talte om Tingen, var ogsaa af den Mening, som jeg maatte tiltræde, at et Vink til vedkommende Underordnede, om end givet med nok saa megen Forsigtighed, lettelig vilde blive udbasuneret, og hvis det saa blev antaget, at Herr Berghaus's Reise til Stokholm havde havt til Følge at Maseillaisen ikke mere blev spillet af Militairmusiken – ja da skulde der blive Hurlumhei!

Willerding har været paa Visite hos mig igaar. Han er en qvik og underholdende Mand.

Jeg maa slutte her for at kunne faae gjengjeldt Herr Villerdings Visit før Middagstiden.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. Aug. 1870.

Kjære Ven,

Jeg haaber Du har faaet mit Brev af igaar, som jeg ikke kunde sende som Fribrev, da Tiden var forløben for at faae det paa Posthuset, men som jeg lod indlægge i en Postcasse. Jeg er i Formiddag, da jeg talte med Grev Wachtmeister, bleven gjort opmærksom paa, hvad som undslap mig ved Oplæsningen af Fourniers Note i Statsraadet, at der i denne udtrykkelig er fremhævet, at Preussen «au début de la guerre a proclamé le respect de la propriété privée sur mer», og det er i Forbindelse med dette konstaterede Factum, at Grev Wachtmeister sagde mig, at han i det Svar, som han foreløbigen havde tænkt sig, og hvortil jeg igaar meddelte Dig et omtrentligt Udkast, vilde indflette mellem Ordene «voie détournée» og «mais les bâtimens dont il s'agit» etc., følgende Sætning: «surtout en présence de la déclaration de ladite Puissance de vouloir respecter la propriété privée en mer, comme elle l'a fait dans la guerre de 1866.»

Jeg troer Grev Wachtmeister idag sender Dig en directe Meddelelse af Svaret fra London og af hans fornyede Telegram i Sagens Anledning.

Fra Paris skriver Bn. Adelswärd den 25de Aug., at Befæstnings-Arbejderne omkring Hovedstaden færdiggjøres med stor Iver, og at de kunne ansees jevngode med Tilstedeværelsen af en Armee. Han omtaler de heftige Optrin i Kammeret, som Følge af den Forbittrelse, der havde grebet Venstre Side i Anledning af Roschers og nogle Deputeredes

Besøg hos Keiseren. Han tillægger en sand Bemærkning: «tous ces partis sont la plaie de la France».

Bn. Hochschild, som befinder sig paa Besøg hos Lord Granville, skriver, at denne havde yttret sin Tilfredshed over vore «bonnes dispositions» med Hensyn til den foreslaede Neutralitets-Overeenskomst. Vi faae vel Regjeringens Betænkning om Sagen iaften eller imorgen, og paa Fredag kan Afgjørelsen skee, og Bn. Hochschild bemyndiges til at udvekle Noterne. Jeg veed ikke, om jeg har meddeelt Dig, at Danmark allerede har tiltraadt Overeenskomsten.

General-Consul Dahlfeldt skriver den 28de Aug. fra Helsingfors, at der fra St. Petersburg var indløbet Forespørgsel om hvor snart Jernbane-Forbindelsen mellem nævnte Hovedstæder kunde ventes færdig, og hvor stor Trophestyrke den kunde være modtagelig for at transportere. Hvilket Svaret har været vidste han ikke. Han tilføier, at Ordre var indløbet fra St. Petersburg, om at have Jernbanen aabnet til den 15de September, medens det tidligere var bestemt, at dette ikke skulde skee førend i Begyndelsen af næste Aar.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 1. sept. 1870.]

Om Udfaldet af Statsraadet den 1. September.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 2. sept. 1870 kl. 13.00.]

Den Onsdag hidkomne Sag idag afgjort i combineret Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. September 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære Brev af den 29de August. Du vil med Posten i Aften modtage den Protocol om hvis combinerede Egenskab Du ytrer

Dine Tvivl. De undgik ikke heller vor Opmærksomhed; men Grev Wachtmeister insisterede paa, at en Sag, der af H.M. var henviist til hans Foredrag, og som vedkom en Fremstilling til fremmed Magt, maatte komme ind i det combinerede Statsraad, og at den Norske Regjerings Betænkning til Følge deraf maatte indhentes, for det Tilfælde, at der fra Norsk Side var noget at bemærke ved Sagen. Udenrigs-Ministerens Standpunkt fortjener i saa Henseende al Anerkjendelse, ihvorvel jeg villigen indrømmer, at Smugleriet i Öresund ikke synes at berøre os.

Din Synsmaade med Hensyn til «affaire Berghaus» er fuldkommen correct, og Du vil af mit senere Brev have bemærket, at jeg betragter den paa samme Maade. Jeg har haft Anledning til at træffe Herr von Richthofen og at give ham, *til Oplysning*, hvad jeg har erfaret. Han erkjendte fuldkommen, at Herr Berghaus' Egenskab af Norsk Borger, hvilket han ogsaa havde faaet at vide af denne selv, aldeles stillede Sagen udenfor hans Omraade; men han syntes dog tilfreds over, at Politic-Myndigheden havde taget sig af dette Uvæsen, ligesom af det, hvorfor Schreuder havde været Gjenstand. Han fortalte mig at Herr Berghaus havde sagt ham, at han havde sendt en Artikel til «Kölnische Zeitung» om det forefaldne Uvæsen. Kom Artikelen ind i nævnte Avis, vidste man altsaa hvorfra den skrev sig, og jeg nævner dette som et Vink til Dig. Hvad Herr Berghaus selv angaaer, da vil han vel have liden Glæde af at have stukket op sin Tydske Fane. Det morede mig at see Din Characteristik af Manden; jeg havde en Fornemmelse deraf, uagtet han i Samtalen med mig teede sig upaaklageligt, hvad Væsen angaaer.

Foruden Neutralitets-Sagen, der blev afgjort i Overeensstemmelse med Regjeringens Indstilling og med Paalæg om Bemyndigelse for vor Minister i London til den foreslaaede Note-Udvæxling (Bn. Hochschild har allerede gjennem Telegram i Formiddag faaet den fornødne Instruction) var der ogsaa tvende andre Sager for i det combinerede Statsraad. Den ene vedkommer Consulatet i New-York med Hensyn til hvilket Grev Wachtmeister har erholdt Oplysninger, der bringe ham til at antage, at 5 à 6000 Rdl. Hb. Bo. aarlig skulde *udkræves* for at holde en lønnet Consul paa nævnte Sted, hvorfor han foreslaaer, at man for Tiden afstaaer derfra, og blot forhøier Contoirbidraget til 2 000 Rdl. Hb. Bo., for at den blivende Consul, der saaledes ikke skulde blive *lønnet*, maa slippe at have personlige Udgifter for Posten. Det vilde have været ønskeligt, om disse Oplysninger, – nu nærmere tilveiebragte af Vise-

Consul Børs under hans personlige Nærværelse her – allerede havde foreligget ved Sagens tidligere Behandling; thi slige Omkostninger passe ikke til vore Forretnings-Traditioner; men det er dog, efter Alt, bedre at standse paa Veien, end at fortsætte, naar man finder Sporet mindre rigtigt. Sagen er bleven underlagt den Norske Regjerings Betænkning, og i Forbindelse dermed er ogsaa den tredie Sag – om Tillægget af Consuls-Fondet (1 000 Rdl. Hb. Bo.) til Ministeren i Washington – befaleet oversendt til den Norske Regjerings fornyede Granskning. Motivet er det, at, ifølge det Foregaaende, Tilskudet til New-York vilde blive saa meget mindre end af Regjeringen tidligere forudsat. Protocollen vil med det første blive Dig tilsendt, og Du vil da bedre kunne overse det hele Sammenhæng.

De sidste Efterretninger om Mac Mahons Tilbagekastelse op imod den Belgiske Grændse og den deraf følgende Afskjæring af hans tiltænkte Forening med Bazaine, synes at gjøre de Franskes Stilling endnu mere alvorlig. Paa samme Tid synes man dog ogsaa i Tydskland at begynde at føle Vægten af de Offer som gjøres, om det end er at forudsætte, at Begeistringen til Følge af Krigslykken der vil holde standhaftigen ud. Mange finde nu de Franskes Stilling fortvivlet; men man maa dog erindre, at et stort Riges Modstandsevne kan være seig og udholdende, om det blot ikke oprives af indre Splittelser. Grev Wachtmeister vil idag sende Dig en Meddelelse om et Telegram, han har faaet fra Petersburg, ifølge hvilket Rusland erkjender det «frivillige Søeværn». «La Prusse ayant déclaré vouloir respecter la propriété particulière, et les navires en question étant destinés à combattre uniquement la marine militaire, la Russie reconnaît cette organisation.» Det bliver dog Gjenstand for Din Overveelse, om Du ikke skulde finde, at det vilde klæde os bedre at vælge et Svar, saaledes som det har været antydningssviis formuleret af Grev Wachtmeister, og hvorum jeg tidligere har meddeelt Dig Oplysning.

Paa Preussernes Anklage mod Franskmændene, at de skyde paa Ambulanterne, fremhæves, at Preussiske Tropper, naar de tilbagedrives, søge *Beskyttelse bagom dem*, og paa Beskyldningen om at der skydes paa Parlamentairer anføres, at Preusserne dertil benytte Officerer af General-Staben, som ved deres Vane have Færdighed til at opfatte Stillingen og benytte denne Kundskab, medens man tidligere altid har valgt Officerer af lavere Grad. Vist er det, at Preusserne synes at benytte sig af alle Midler for at vinde deres Maal. Hvilket det sande Forhold er.

kan dog vel vanskelig vides under den stærke Ophidselse der mere og mere betegner Stemningen mellem de krigførende Parter.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af den 31te August. Just som jeg i Formiddag skulde gaae fra Udenrigs-Departementet, hvor jeg havde været oppe for at høre noget nærmere om de sidste Efterretninger fra Metz og Sedan, kom Telegrammet om at den Franske Hær ved sidstnævnte Sted havde capituleret og at Keiser Napoleon havde overgivet sig til Kong Wilhelm som Krigsfange. Alt kommer som Lynslag under denne Krig; men dette sidste er dog fremfor Alt overvældende. Hvorledes have saa store Levninger, som dog endnu maae have været tilbage, kunnet overgive sig; og har ikke Keiseren tænkt mere paa sig selv og sin personlige Stilling end paa Frankrig, da han vaabenløs hengav sig i sin Fiendes Haand? Tør man haabe, at Modstandskraften vil reise sig saa meget vældigere i Frankrig, efter Keiserdømmet har overgivet sig selv, og Landet saaledes blot har at stole paa Styrken af sin egen Fornylse? Vil Vor Herre sende det en Redningsmand, om hvem det kan samle sig? Bazaines Armeé kan vel nu ansees som forloren; og hvad findes saa, for at byde nogen Modstand paa Veien til Paris? Og Paris! hvorledes er Stemningen der?

Jeg skriver disse Linier, fordi jeg føler en Trang til at give min Stæmning et Udtryk, og jeg maa kun bede om Tilgivelse for dets Uredighed.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Sept. 1870.

Kjære Ven! Jeg skulde netop sætte mig ned for at skrive til Dig, da jeg modtager Telegrammet om, at Mac Mahons hele Hær er tagen tilfange i Sedan og at Keiser Napoleon personlig har overgivet sig til Kongen af Preussen. Jeg er saa rystet og nedbøiet ved denne Efterretning, at jeg er ude af Stand til at skrive idag. Jeg indskrænker mig derfor til at takke for dine Breve af 29de, 30te og 31te August. Den deri

fornemmelig omhandlede Sag skal blive overveiet paa det Bedste og der skal blive agtet paa de af Dig givne Vink. Fra Grev Wachtmeister modtog jeg igaar ogsaa et Brev angaaende den samme Sag. Jeg forstaaer, at Meningen er den, at Behandlingen af Sagen skal udstaae, indtil der er kommet Svar fra London om hvorledes man der betragter Sagen og vil besvare Frankriges Note. Forudsat at Underretning derom betimelig nok indløber hid, skal Sagen forhaabentlig komme til at afgaae herfra i den Uge, som begynder imorgen, den 4de. Dette er vel betids nok, om det end først skeer i Slutningen af Ugen.

Jeg vedlægger en Tiggerliste til Dig og dine Colleger. Af det her værende Statsraad har jeg tegnet mig for 20 Spdlr. og hver af mine Colleger samt Statssecretair Aall tegnet sig for 5 Spdlr. Lad mig faae den igjen saa snart Du kan.

Jeg kan ikke mere idag. Gud holde sin Haand over det arme Frankrig, den arme Keiser og fremfor Alt over Europas vordende Skjæbne.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de Sept. 1870.

Kjære Ven! Jeg var igaar saa medtagen efter de forfærdelige Efterretninger fra Krigsskuepladsen, at jeg kun formaaede at bringe faa Linier paa Papiret. Jeg fortsætter derfor idag og begynder med den Sag, som jeg sluttede med igaar, nemlig Subscriptionsindbydelsen til Bedste for de Saarede. Tillad mig at tilføie nogle Ord om den Gjenstand. Directionen for den herværende Forening, hvoraf jeg er Medlem og tilmed Formand, har ikke havt Held med sig ved nærværende Anledning. I Begyndelsen af August Maaned traadte vi sammen for at overveie Spørgsmaalet om et Opraab til at tegne Bidrag at sendes til Baseler-comitteen kunde ventes at ville møde en gunstig Modtagelse af Publicum. Vi kom eenstemmig til et benægtende Resultat, idet vi antog, at der ikke var tilstrækkelig Stemning for Sagen. Jeg havde iforveien raadført mig med Flere om Spørgsmaalet, deriblandt med samtlige mine her værende Colleger. De betragtede Alle Sagen paa samme Maade som jeg og mine Colleger i Directionen. Først senere hen, efterat der var indløbet saa mange Beretninger om de hyppige blodige Slag, fik vi det Indtryk, at Stemningen havde forandret sig, og at vi ikke vilde handle

rigtigt i at lade Tingen uforsøgt. Herved er det skeet, at vi ere komne saa seent eller, rettere sagt, have været for seent ude. Der blander sig saaledes noget Personligt i det Ønske, at vort Opraab ikke maa give et altfor daarligt Udbytte.

Min Henvendelse til Dig og Collegerne i Stokholm er derfor en Henvendelse baade paa Sagens og egne Vegne. Gjør derfor hvad Du kan for at sanke os nogle Skillinger i Stokholm. Kan Du faae Noget af vore øvrige Landsmænd der, navnlig af de to rige Knarker iblandt dem, saa gjør det. Men paa den anden Side er det af Vigtighed, at Sagen paaskyndes saa meget som muligt, helst nu, da det vel seer ud til, at det i Verdenshistorien i saa mange Henseender enestaaende Drama i Frankrig snart er spillet til Ende.

Ja, det er vist snart spillet til Ende. De Officerer her, der ere meest indsigtfulde i saadanne Materier, antage for overveiende sandsynligt, at Bazaine ikke kan være provianteret uden for en ganske kort Tid. Under denne Forudsætning maae vi være forberedte paa, maaskee inden faa Dage, at see andre 120,000 til 150,000 Franskmand at strække Gevær, efterat allerede 80,000 have strukket Gevær i Sedan. Og er det antageligt, at nogen sit Fædrelands Bedste oprigtigt hengiven og ikke af Lidenskab ganske forblindet Franskmand vil kunne tilraade, at Paris underkaster sig en Beleiring og et Bombardement, naar der ikke mere staaer nogen Fransk Armeec i Marken? Af den militaire Mand her tillands, som jeg er tilbøielig til at ansee for den kyndigste, nemlig Capitaine Schnitler, hørte jeg her om Dagen, at Parises Hovedbefæstning, nemlig de detacherede Forter, skal være saaledes indrettet, at naar tre ved Siden af hinanden liggende Forter ere ødelagte – og han mener, at dette ved Hjælp af Beleiringsskyds lader sig gjøre i ganske kort Tid – saa er det egentlige Fæstningsforsvar sprængt, idet den indtrængende Fiende da kan bevæge sig frit paa Terrainet, uhindret af de øvrige Forter, og navnlig kan opkaste saa mange Bombarderings-Batterier, som han vil, paa tilstrækkelig nært Hold. Han tilføiede, at Preusserne ere i Besiddelse af de allernyeste Antændelses- og Spræng-Projectiler, og at Virkningen af disse skal være ganske forfærdelige, saa at han ikke troer, at nogen Bye som Paris vil kunne i noget længre Tid modstaae den moralske og materielle Effect af et saadant Bombardement. Det er dog forfærdeligt at tænke sig, at et Land som Frankrig efter en Maanedes Krig skal være bragt lige til Randen af den yderste Ydmygelse.

Og hvad venter der saa Europa, naar den sidste Rest af Ligevægt

idetmindste for en længre Fremtid er tilintetgjort? Her bliver uhyggeligt at være herefter; jeg bliver tilbøielig til at give America Fortrinet, trods alle dets republicanske Vildskaber.

Jeg har lagt Mærke til hvad Du skriver om en Indberetning fra Generalconsul Dahlfeldt. Det skulde dog vel aldrig være Tilfældet, at Russerne paa nogen Maade skulde have mistydet Paaskyndelsen af Jernbaneanlæggets Fuldbringelse mellem Stokholm og Christiania og derved være ledede til at paaskynde Istandbringelsen af Banen mellem Petersburg og Helsingfors, om end kun som en Contra-Demonstration? Eller hvorledes er Tingen ellers at forstaae?

Her tales stærkt i Byen om Herr Berghaus's Reise til Stokholm, og paa anden Haand har jeg hørt, at der skal være skikket til «Morgenbladet» en stor Mængde af indsendte Artikler om Sagen, hvilke dog Redacturen har nægtet at optage. Heri har han gjort meget vel. Jeg mener, vi have handlet klogt her ved ikke at foretage det Allermindste i Anledning af Herr Berghaus's Reise. Skulde der paa Nyt høres Noget fra den Nordtydske Gesandt i Stokholm, haaber jeg, I svare ham, at saasnart Berghaus henvender sig til Norske Autoriteter, vil der ganske vist blive gjort det samme for ham som for enhver anden Norsk Borger.

Jeg skal idag spise Middag hos Generalconsul Crowe i Selskab med Hertugen af Roxburgh. Det er mig ikke behageligt paa den Maade at blive draget ud af min landlige Roe; men paa den anden Side maa jeg tilstaae, at Hertugen er en Mand af ganske sjelden Elskværdighed, som det altid er en Fornøielse at gjense. [O.s.v.]

Esk. Kjøbmand I. H. Schwensen her af Staden har paa vor Subscriptionsindbydelse for de Saarede tegnet sig for 50 Spdlr. Hold dette Exempel frem for de oven omtalte rige Knarker i Stokholm.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 5te Sept. 1870.

Kjære Ven,

Hvad som nu skulde være Frankrigs Redning, maatte være dets *Enighed*; men efter de Telegrammer, jeg imorges har seet i Avisen, synes Splittelsen ikke at være ophørt i Paris. Forslaget om at overlade den øverste Styrelse til Trochu fremkaldte Modvillie *fra Høires og Ministeriets Side*, og det til Behandling hvilende Forslag om Valget af en Styrelses-Committee og Bibeholdelse af Trochu som Leder af Paris' Forsvar er

kun en masqueret Betegnelse af den raadende Uenighed; thi naar det kommer til Valget af Medlemmer opkommer Striden paany, og en ueensartet Sammensætning vilde føre til Svækkelse og Opløsning. Livs-Instinctet synes nu at burde føre til Forening af Magten paa een Haand; – saa gjorde det Romerske Senat, da det efter Hannibals Seire overdrog Dictaturen til Fabius Maximus, og Pariser-Befolkningen selv synes at have haft samme Følelse, da den nu vendte sig til Trochu. Men er han Manden? Det er Spørgsmaalet! Dictaturen har den Fordeel at være blot Udtrykket af Øieblikkets trængende Behov, den foregriber Intet med Hensyn til en blivende Styrelsesform. Keiserdømmet er sunket sammen, Republiken indgiver Ængstelse hos den sindige Deel af Folket, og et Orleansk Dynastie vækker ingen Begeistring. Det er Fædrelandets Redning, som nu skulde blive det alt henrivende Løsen, og under Kampen derfor, ville Følelser og Tilstande kunne udvikle sig, hvorpaa en blivende Regjeringsform vilde kunne komme til at grunde sig. Men Franskændene ere uden Armeer og uden *Vaaben*; thi Bazaines Stridskræfter gaac vel den samme sorgelige Skjæbne imøde som Mac Mahons Hær. Tør man stole Noget paa Paris' moralske og militaire Forsvars-Evne? Kunde man det, vilde man ogsaa kunne lægge nogen Vægt paa det Armeecorps paa 60 à 70 000 Mand, der staaer under General Vinoy, og paa den Hær paa 150 000 Mand, der opsættes ved Lyon. Ville Preusserne nu marchere paa Paris, eller ville de standse, og blot befæste sig i den Landvinding, de allerede have gjort og afvente hvad som videre kan komme? Vil Kong Wilhelm, der har opfyldt sit Program, som betegnede hans Kamp som allene rettet mod Keiseren og Armeen, nu tilbyde Fred, og kan han stille Vilkaarene saaledes, at de ikke blive altfor ydmygende for Frankrig? Ville de neutrale Stormagter anvende nogen Indflydelse for at hindre en Grændseforandring og for at søge et Opgjør tilveiebragt ved Penge-Erstatning? Alt reducerer sig til Spørgsmaal, som det er forbeholdt Begivenhederne at besvare.

Jeg afbrød mit Skriverie for at gaac op i Udenrigs-Departementet. Paa Veien derhen mødte jeg Bn. Richthofen, sammen med Herr Daschkoff. Den Første saae straalende ud. Han viiste mig et Telegram, som han havde modtaget fra Herr Von Thiele, og hvori det hedder, at Grev Bismarck havde spurgt Keiseren, om han vilde indtræde i Freds-Underhandlinger, hvortil denne havde svaret, at han som Krigsfange var sat ud af Stand hertil, og at Regjeringen var i Paris. Man seer altsaa, at Bismarck fremdeles betragter Keiser Napoleon som Frankrigs Styrer.

Jeg hørte ogsaa af nævnte Herrer, at Keiserinden skulde have forladt Paris, og at Republiken der var proclameret. I Udenrigs-Departementet saae jeg de ankomne Telegrammer. Folket havde med Vold banet sig Adgang til Kammeret og man ventede en provisorisk Regjering dannet med Trochu i Spidsen og med Medlemmer af Venstre. Men vil en Styrelse, sammensat paa denne Maade, kunne indgive den fornødne Tillid hos den sindigere Deel af Nationen?

Jeg besøgte Mr. Fournier igaar, – han var overvældet af de sidste Ulykker, hvortil kommer, at han er ængstelig for sin Hustru og Datter, som i disse Dage skulde reise fra deres Landsted i Touraine, for at begive sig hid til Stockholm.

Grev Wachtmeister havde, Løverdags Aften, talt med Kongen, som var meget nedstemt over de sorgelige Efterretninger. H.M. reiste igaar til Strömsholm og kommer tilbage paa Fredag. Han havde nok liden Hu paa Reisen; men da den engang var bestemt, vilde Han ikke gjøre nogen Forandring. Grev Wachtmeister holder paa med sit Budget-Opgjør, og jeg antager at han om nogle Dage vil oversende det til Norge.

Statsraad Helliesen var i Byen i Formiddag, og jeg kan saaledes bringe Hilsener fra ham saavel som fra Statsraad Falsen. Statsraadinde Helliesen har ikke været saa vel i den senere Deel af Sommeren, siden det begyndte at blive kjøligt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dine venlige Breve af 3die og 4de Sept. Den Stemning, som Begivenhederne fremkalde, er fælleds for os alle. Det er vort fælleds Europæiske Huus, hvori der nu saa ynkeligen rumsteres; det er Dueslagets bedste Due, hvori Høgen har slaet sin Kloe. Det er, ligesom den ydre Sønderrivelse afspeiler seg i Eens Indre, det er som Alting zitterer under Eens Fødder. Og hvad skal nu blive Paris' Skjæbne? Adelswård har, ogsaa i det sidste, skrevet tillidsfuldt om dets Forsvarsevne. Men hvorledes er den indre Tilstand der, efter den Omvæltning der paa den gamle uregelmæssige og voldsomme Maade har bragt den republikanske Venstre til Roret? Ville alle oprigtigen slutte sig om den bestaaende Styrelse? Og hvorledes vil den optages af

Europa? Kan Republiken have den Moderation, at den modtager Freden paa Preussiske Betingelser, for at skaane Paris? En stor Ulykke forstener ikke sjælden til en Trods, der lader haant om alle Offre, og Følelsen af at være et stort Rige kan toppe sig til en fortvivlet Modstand, der fornægter alle Hensyn. Vi faae nu see!

I Dine Betragtninger fremstiller Du den nøgne og ubøielige Virkelighed: Schnitlers Opfatning af Paris' Forsvarsevne er maaskee kun altfor sand, og hvad nye Hære angaaer, da vover man næsten ikke at gjøre sig nogen Forhaabning, naar det gjælder om den øieblikkelige Undsætning, som Paris skulde behøve. Maaskee i dette Øieblik jages General Vinoys Armee-Corps bort fra Veien til Paris, og om den Armee, som siges at skulle opsættes ved Lyon, lyder der lidet eller intet. Imidlertid lader det til, at Preusserne fortsætte Marchen paa Paris.

Bn. Hochschild skriver i sin sidste Depêche, at Lord Granville var kommen ind til London fra Walmer Castle for at have en Samtale med den Russiske Ambassadeur, Bn. Brunnow, som denne havde begjæret. Skulde Rusland begynde at blive urolig over Preussens Fremgang og det Tydske Annexions-Program, som nu gjælder Elsas og Lothringen, og fremtidig kan udstrækkes til de Tydske Østersøe-Providenser? General Björnstierna skriver, at de Preussiske Seire tiljubles af den høiere Sphære i St. Petersburg; men at den russisk-sindede Presses fornemste Organer advare mod Følgerne af Tydsklands Udvidelse paa Frankrigs Bekostning. Og Østerige, vil det lade Leiligheden hengaae ubenyttet, eller har det knyttet Underhandlinger med Italien, som imidlertid har gjort sig den almindelige Opløsnings-Tilstand tilgode for at besætte Resterne af Kirkestaten? Ja hvem som kunde svare paa alle mine Spørgsmaal?

Grev Wachtmeister har meddeelt General Björnstjerna den Dahlfeltske Underretning, men har endnu ikke faaet noget Svar derpaa. Jeg antydede for ham Din Combination. Istandbringelsen af den omhandlede Communication er imidlertid af saamegen Vigtighed i og for sig, at nogen anden Foranledning ikke har været nødvendig for at paaskynde Fuldendelsen. Jeg troer nu ikke, at Rusland har nogen synderlig Appetit paa os; men anderledes kan det jo stille sig, om Preussen skulde fremtidig invitere det til Deeltagelse i et fælleds Røver-Maaltid.

Det er vel af Morgenbladet ikke at indtage Artiklerne om den Berghauske Affaire; thi en bitter Discussion skulde kun føre til Uleilighed. Baron Richthofen har ikke senere talt om Sagen, som han ogsaa

strax erkjendte at være sig uvedkommende, da han erfarede B.s Egen-
skab af Norsk Borger.

Jeg skal med det første, og senest paa Fredag, sende Dig den mig
tilsendte Liste tilbage. Helliesen kommer ikke ind til Byen før nævnte
Dag. Jeg var i Formiddag hos Grosserer Sørensen, som tegnede Firmaet
for 20 Spd., (mere fik jeg ikke uagtet det Schwensenske Exempel); selv
skal jeg tegne samme Beløb som Du, og jeg skal ogsaa forsøge med andre
Landsmænd foruden vore Colleger. Jeg har af Telegrammerne bemær-
ket, at den nuværende Franske Styrelse har tilbagekaldt Ministrene i
London, Petersburg og Wien. De tvende første vare jo ogsaa i ganske
særskilt Grad Keiserens personlige Venner. At Mr. Fournier bliver
bibeholdt i Stockholm, tør vel kunne antages.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. September 1870.

Kjære Ven,

Jeg vedlægger den tilsendte Liste med de paategnede Beløb, med
Undtagelse af de af mig tegnede 20 Spd., som jeg har bedet H. Holst at
sende Dig.

Foruden Statsraad Falsens Bidrag, som sendes i Norske Penge, 15
Spd. vedlægges de øvrige Bidrag i Svenske Penge med 235 Rdl. Rmt.

Det samlede Beløb, som Du faaer herfra bliver, alt beregnet i
Svenske Penge, mit Bidrag deri indbefattet, Rdl. 375.

Capitaine-Lieutenant Van Kervell har tegnet sig i Christiania.
Major With har jeg ikke truffet, da han boer udenfor Byen; men
formodentlig har han ogsaa tegnet sig i Christiania.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de Sept. 1870.

Kjære Ven! Jeg har liggende saa mange Breve fra Dig ubesvarede, at
jeg blues ved at nævne dem. Grunden er, at jeg i de fire sidste Dage har
været saa optaget af presserende Sager her hjemme, at jeg bogstavelig
talt ikke har fundet nogen Tid til at pleie min Correspondance paa
Stokholm.

Med samme Post, som bringer dette Brev, afgaaer den Norske

Regjerings Indstilling angaaende den Franske Note om den frivilige Marine, som Kongen af Preussen har kundgjort at ville bringe istand – om den virkelig er kommet i Stand, er nok alle de Magter, til hvem Frankrig har henvendt sig med Klagemaal over den, omtrent lige uvidende. Jeg vilde ønske, at vor Indstilling maatte findes nogenlunde tilfredsstillende. Jeg har med Opmærksomhed paa Nyt gennemlæst hvad Du har yttret om Sagen og hvad Grev Wachtmeister har antydet som det Svar til Frankrig han foreløbig ansaa for det bedste. Jeg haaber, at der i vor Indstilling ikke skal findes Noget, der lægger generende Baand paa Svaret. Du vil udentvivl finde vor Indstilling heelt evasiv. Den er med Flid bleven saaledes indrettet; thi ligeover for Udtalelser som de, der ere komne fra Rusland og England, har man intet Andet at gjøre end enten ubetinget at slutte sig til dem eller at forbeholde sig sin Mening til den Tid, da den nødvendig maa udtales. Det første vare vi ikke heelt oplagte til; nogen Nødvendighed til for Tiden at gaac ind i Dybden af Sagen kunde vi ikke erkjende.

Medens vor Indstilling i den nys omhandlede Sag har faaet den for diplomatiske Indstillinger – om jeg maa bruge dette Udtryk – sædvanlige collective Form, have vi derimod afgivet Sagen angaaende paatænkt Anmodning til den Danske Regjering om forandret Lovgivning om Spiritus-Udførsel, eller rettere Udførsel av spirituøse Drikke, til Finantsdepartementet, som vil foredrage den sandsynligviis paa næste Tiirsdag. Vi antage nemlig, at det, som nærmest vil være at sige i Sagen fra Norsk Side, maa dreie sig om, hvorvidt det ogsaa for Norges Vedkommende har nogen Interesse, at en Anmodning som den ovennvnede skeer til Danmark, med andre Ord hvorvidt der ogsaa hos os finder Sted eller kan befrygtes at komme til at finde Sted nogen Indsmugling af Brændeviin af den Betydning, at en Anmodning til Danmark deri kan finde Begrundelse eller at det idetmindste bliver ønskeligt, at de nye Bestemmelser, man maatte formaae Danmark til at vedtage, blive saaledes formede, at de ogsaa blive anvendelige paa Udførsel til Norge. Men saadan Tale forekommer os at tage sig bedst ud i Finantsdepartementets Mund.

Du yttret i dit brev af den 7de, at der ikke behøves nogen anden Forklaring paa at Jernbaneanlægget mellem Petersburg og Helsingfors er bleven paaskyndet end at denne Communication i og for sig er af stor Vigtighed; men hvad jeg fæstede mig ved i din tidligere Indberetning om den Sag var, at man fra Petersburg havde spurgt ikke blot om den

nævnte Jernbane kunde skaffes færdig tidligere end oprindelig forudsat men ogsaa om hvor mange tropper den i en given Tid kunde transportere. Det var dette sidste, som gjorde det Indtryk paa mit, at der maatte være en speciel Grund, hvorfor Anlægget paaskyndedes.

Jeg er meget taknemmelig for dine Bestræbelser for at skaffe nogle Skillinger til Foreningen for Pleie af Syge og Saarede i Feldt at sende til Basel og for dit eget liberale Bidrag. Heldigviis seer det ud til, at Subscriptionsindbydelsen vil slaae bedre an her hjemme end vi havde ventet. Vi sendte i Tiisdags 2000 Francs og tænke paa førstkommende Tiisdag atter at kunne sende det samme Beløb.

Det arme, arme Frankrig er Gjenstand for mine Tanker og min Deeltagelse hver Gang jeg har en ledig Stund. Og det er ikke let at sige hvad det har, at frygte meest af, sine udvortes eller sine indvortes Fiender. Ved de sidste mener jeg den hele Yngel af Urolige, Ærgjerrige og Sværmere, som aldrig ville tillade det at beholde Fred og Orden i sit Indre.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Kongen kom, som Du har seet, tilbage Fredagen fra sin Udflugt, under hvis sidste Deel Han havde deeltaget i en Elgjagt, hvori 12 saadanne Dyr vare blevne fældede. Kongen havde selv skudt to; men da jeg ikke selv er Jæger, tør jeg heller ikke dømme om den Tilfredsstillelse, en saadan Jagt kan give. I Løverdags var der Svensk Statsraad, og inden dets Afholdelse gik jeg op til Hans Majestæt, som jeg ikke havde seet siden Ankomsten af de overvældende Efterretninger fra Sedan. Du kan nok begribe, at Han var dybt rystet derover, og naar jeg tænker paa den personlige Hengivenhed Han har for Keiseren, kan jeg forstaae, hvorledes dette maa lægge en yderligere Tyngde til de Følelser, som vi alle have. Med Hensyn til Republikken yttrede Kongen, at kunde den bidrage til at drive Fienden ud af Landet var det vel; – lykkedes den ikke, vilde den *ikke kunne befæste sin Tilværelse*. Lykkedes det Preussen at kue Frankrig, gav Han de smaa Stater et Par Aar endnu, hvori de kunde forberede sig, og det var saaledes ikke længere et Spørgsmaal men en bydende Nødvendighed der fremstillede sig, naar det gjaldte om Ordningen af Selvforsvaret. Ja, vi faae nu afvente Udgangen. Det seer

mørkt ud, det er sandt. Adelswård skriver, at de gamle Militaire som ere blevne indkaldte, ere endnu ikke organiserede i Regimenter og at Soldaterne af National- og Mobil-Garden ere uøvede: ingen Armeer og Veien til Paris er aaben – og nu næsten tilbagelagt! Med Hensyn til Paris selv siger han, den 5te Sept., – «Paris prépare sa défense, mais Dieu sait la résistance qu'elle pourra offrir. Je vois beaucoup de découragement.» Ak! dette lyder nedslaaende; og blandt de neutrale Magter synes der ingen Tendents til at udtræde af deres paaseende Stilling.

Bn. Richthofen har atter beklaget sig over en Artikel i Post-Tidningen (i Fredags), og der vil iaften komme en Meddelelse, hvorved Regjeringen fraskriver sig alt Ansvar for Redactionens Artikler.

Kongen reiste igaar til Carlsborg. Der skal være nogle Øvelser, hvori det Norske Garde-Compagnie deltager, og Irgens kan saaledes oplyse om deres Art. Kongen kommer tilbage Thorsdag. Vi skulle faae Statsraad paa Løverdag. Siig Statsraad Riddervold, at jeg skal efterkomme hans Brev.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te Sept. 1870.

Kjære Ven! Jeg var ifærd med af andre Grunde at skrive Dig til, da jeg modtog dit venlige Brev af den 9de Septbr. Jeg er meget taknemmelig, og det ikke blot paa Sagens men paa egne Vegne, for dine Bestræbelser for at skaffe Bidrag til de Saarede i den Fransk-Tydske Krig. Det betydelige Beløb, Du fremsender, (i det Hele henimod 100 Spdlr.), hjælper godt paa Sagens økonomiske Stilling. Det har ved Siden af andre Beløb, der ere komne i Kasse, sat os istand til at sende foreløbig nye 2000 Francs til Basel, foruden de 2000 Francs, som Du maaskee af Aviserne vil have seet, at vi sendte i Begyndelsen af forrige Uge. Kunde vi holde det gaaende paa denne Maade, saa at vi nogle Uger i Rad sendte 2000 Francs uegentlig, maatte det jo siges, at vi vare komne ganske vel fra Tingen. Som sagt, jeg er Dig meget taknemmelig baade for din havte Møie og for dit eget liberale Bidrag. Jeg har bemærket mig, at Falsen ret har grebet sig an ved denne Leilighed. Tak ham fra mig, om Du ellers synes, det gaaer an at takke Nogen særskilt. Tak ogsaa Capitaine Due for den Interesse, han har lagt for Dagen.

Jeg sagde i Begyndelsen af dette Brev, at jeg vilde have skrevet Dig til, selv om jeg ikke havde faaet dit Brev af den 9de at takke for. Jeg vilde have skrevet Dig til – oprigtigt talt – for at give mit beklemte Sind Luft; thi jeg gribes i denne Tid af og til af et særeget Mismod ved Betragtningen baade af de ydre Begivenheder og af Tilstanden hos os selv. Fra Frankrig forlyder der ikke mere et trøstende Ord. Preusserne marchere i uforstyrret Roe mod Paris, og jeg kan ikke faae i mit fiirkantede Hoved, at Tanken paa at forsvare Paris til det Yderste, som man udtrykker sig, kan være andet end en ny Selvforblindelse fra de gode Franskmands Side.

Og Republikens Indførelse i Frankrig har vel ogsaa skilt det ved en god Deel af den Sympathie og deraf følgende moralske Understøttelse fra de neutrale Hovedmagters Side, som det maaskee ellers havde kunnet gjøre Regning paa. Naar Frankrig ret for Alvor har – at jeg skal bruge et ægte Agershuser-Udtryk – «somlet sig selv bort», hvorledes vil da Europa, politisk talt, see ud? Medens Betragtninger i denne Retning yttre en nedslaaende Indflydelse paa mig, er der i vore egne politiske Tilstande heller intet Opmuntrende. Jeg havde saa vist gjort Regning paa, at vi dog idetmindste skulde faae de meest oplyste og dygtige af vore Repræsentanter af Kjøbmandsklassen tilbage igjen til det forestaaende Storthing, og jeg blev ikke lidet glad, da jeg for nogen Tid tilbage hørte, at Faye i Bergen og Christiansen i Laurvig og endnu en Tredie – hvem besinder jeg mig ikke nøie paa – skulde være traadte i Correspondance sammen for gjensidig at opmuntre hinanden til at møde frem. Men saa læser jeg en vakker dag i Aviserne, at Christiansen har undslaaet sig for at modtage Valg; og af Faugstad, som i disse Dage er kommen hjem fra Sandefjords Bad, erfarer jeg, at han der havde talt med Faye, som endnu ikke havde opgjort med sig selv, hvorvidt han vilde modtage Valg. Hvad skal der blive af, naar man faaer et saa overveiende vankundigt Storthing som Aspecterne med Sikkerhed lade formode? Kan Kjærlighed og Agtelse for vor Statsforfatning under saadanne Omstændigheder bevares blandt besindige Mænd?

Dog – Du er vel allerede træt af mine Vecklager.

Siig mig, hvorledes har det sig med Hensyn til den i Frankrig i en Fart oprettede nye Regjeringsforms Anerkjendelse af de øvrige Magter og navnlig hvad Sverrig-Norge angaaer? Fortsættes det diplomatiske Samqvem som om Intet var passeret? Eller behøver Frankrigs Minister hos os og vor Minister i Paris nye Creditiver i Anledning af det

Passerede, og paa hvad Standpunct befinder, i bekræftende Tilfælde, Sagen sig factisk? Siig mig snart Noget herom; thi Thingen interesserer mig baade fra et almindeligt Standpunct og af specielle Grunde.

Jeg har talt med Bretteville om hvad Du i eet af dine sidste Breve yttrede angaaende den paatænkte Forandring af Consulatet i New-York til et lønnet. Vi blive udentvivl enige i den Anskuelse, Du udtaler.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. September 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære Brev af den 10de. Jeg er ganske undseelig, naar Du, som i dette, gjør Undskyldning fordi Du ikke svarer strax, og jeg beder Dig blot at Du ikke vil holde stricte Regnskab dermed, hvor kjært det forresten altid er mig at høre fra Dig.

Betænkningen fra Regjeringen, som Du siger skulde komme samtidig med Brevet, kom ikke; men jeg formoder den kommer iaften, og dette er tidsnok. Vi faae vel combineret Statsraad paa Fredag, Dagen efter Kongens Tilbagekomst. Det skal interessere mig meget at faae læse Betænkningen, hvilken jeg er vis paa er just som den bør være. Det har glædet mig, at Du ikke har fornyet Dine Tvivl med Hensyn til Berettigelsen af combineret Behandling for den paatænkte *Forestilling til den Danske Regjering*; og den Maade, hvorpaa Du fremhæver, at Sagen vil blive taget, vidner om, at just den Side af Sagen er greben, som skulde kunne vedkomme os.

Jeg bekjender, at det var, just et med Hensyn til Kjernepunktet defect Svar, som jeg gav Dig paa Din Forespørgsel i Anledning af den Dahlfeltske Meddelelse. Tingen er vel egentlig den, at jeg ikke formaaer at svare derpaa. General Björnstjerna har endnu ikke ladet høre fra sig herom. Hvad jeg har villet udtrykke er, at den Russiske Regjering, i de *krigerske Forholde som raade*, har haft en Opfordring til at undersøge sine militaire Transportmidler, ogsaa hvad denne Bane angaaer.

Mr. Jules Favre bliver i Paris, for, som det hedder, at være nær Fienden og at kunne indtræde i Underhandlinger, om derom bliver Tale, og det er Mr. Crémieux, som er udseet til at forhandle med de fremmede Diplomater, naar Flytningen skeer til Tours. Mr. Thiers gaar til London, Petersburg og Wien i en særskilt Sendelse. Alt dette

synes jeg tyder hen paa, at den Franske Regjering selv føler, hvor reduceret Modstandsevnen nu er. Det er forfærdeligt at tænke sig, hvor Øieblikket mueligens nærmer sig til Frankrigs Ydmygelse. Herr Fournier har just idag faaet sin Familie hid tilbage fra Frankrig. Dette er dog en Glæde for ham i hans nedtrykte Stemning. Jeg traf ham idag; han spurgte paa den meest deeltagende Maade efter Mr. Hepp.

Tilgiv dette Hastværks-Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af 12te Sept. Du spørger mig om Beskaffenheden af vore diplomatiske Relationer med Frankrig, og uagtet jeg, før Modtagelsen af Brevet, havde af egen Drift givet nogle Antydninger herom, vil jeg dog, for at Du kan oversee det hele, gjengive Dig Indholdet af selve Actstykkerne:

Mr Jules Favres Note til Bn. Adelswärd af 5 September:

«Un Gouvernement s'est constitué dans la journée d'hier pour la défense nationale. Par une résolution de ses membres le Ministère des Aff. Etr: m'a été confié. J'ai l'honneur de Vous annoncer, que j'en ai pris aujourd'hui la direction, et je me félicite des rapports personnels, que le choix du Gouvernement m'appelle à entretenir avec Vous.»

Bn. Adelswärd's Svar af 7de Sept.:

«J'ai reçu hier soir l'office qu'en date du 5 courant Vous m'avez fait l'honneur de m'adresser pour m'informer, que le Gouvt. constitué pour la défense nationale Vous a confié la direction du Département des Aff. Etr., et je me suis hâté d'en porter le contenu à la connaissance de mon Gouvernement.

En attendant Ses ordres je me félicite vivement des rapports personnels et bienveillants que je suis appelé à entretenir avec Vous.»

Grev Wachtmeisters Depeche til Bn. Adelswärd af 15 Sept.

« . . . Le Gouvernement du Roi approuve la position que Vous avez prise vis-à-vis du Gouvt. de défense nationale, et Vous êtes autorisé à entretenir avec ce Gouvernement les rapports commandés par les intérêts réciproques des pays respectifs. Lorsque le peuple français aura choisi un Gouvernement définitif le Gouvernement du Roi ne fera certes aucune difficulté d'en faire la reconnaissance officielle.»

Bn. Adelswård oplyser, at en lignende Note-Vexling som den mellem Mr. Favre og ham, fandt Sted Dagen efter Februar-Dagene 1848, og at de da bestaaende «*relations officieuses*» vedvarede indtil Sept. 1848, da Grev Lövenhielm overbragt nye Creditiv-Breve, og Gjenoprettelsen af «*relations officielles*» indtraadte.

Adelswård telegraferer den 14de Sept. (Chiffre)

«Les Ambassadeurs d'Angleterre et d'Autriche ont expédié vers le Roi de Prusse pour tenter obtenir armistice», og Bn. Hochschild telegraferer ogsaa den 14de Sept. (Chiffre) fra London: «L'Angleterre a transmis la demande d'armistice. La Prusse veut d'abord des garanties que les troupes dans Metz et ailleurs obéiront au Gouvernement de Paris.»

Det synes altsaa, at Modstandsevnen segner; men hvilke ere de Betingelser, Preussen vil paalægge, og hvilke ere de, som Frankrig kan modtage? Den Preussiske og Tydske Presse raaber paa Elsass og Lothringen, medens man af et Telegram faaer det Indtryk, at Thiers i London holder paa det *ubeskaarne* Frankrig og vil søge at formaae de neutrale Magter til at understøtte denne Paastand! Der var en Correspondents til «Pall Mall Gazette» i London, som gjengiver Correspondentens Samtale med Bismarck(?). Efter denne skulde Grev Bismarck have udtalt sig mod Territorial Udvidelse; men for at holde Frankrige i Schack, vilde han have Festningerne Metz og Strasburg, hvilken sidste han vilde gjøre til et Tydsklands Gibraltar. Efter «Gazette de France» skulde de Preussiske Betingelser være: Afstaaelsen af den halve Pandserflaade, 3 Milliarder i Krigs-Omkostninger, og «rectification de frontière au profit de l'Allemagne, et dans le but de mettre la France dans l'impossibilité de faire une nouvelle agression. Cette dernière question serait cependant résolue par un Congrès européen.»

Jeg har ikke fra nogen tilforladelig Kilde hørt nogen Betegnelse af de Preussiske Vilkaar; men bliver der en Vaabenstilstand, vil man snart erfare dem. Jeg formoder, at den nuværende Styrelse i Frankrig har begyndt at føle sin Svaghed, og derfor ikke seer anden Udvei end Freds-Underhandlinger.

Ak min Gud hvilken hjælpeløs Tilstand! Det hele Legeme er sygt! som Esaias udraabte om Jøderne. Ja jeg deler de sorgmodige Udtalelser, Dit sidste Brev indeholder. De ydre Forholde optage saaledes Opmærksomheden, at man afholdes fra at tænke paa indre Tilstande. Men Du har Ret i, at heller ikke disse ere trøstende at betragte. Lykkeligviis kan dog

denne Gang den Jaabækske Aand blot raade over en 3 Maaneders Snip af Budgettet, og, dernæst, har jeg et svagt Haab om, at det *gode* Unionsforslag just har en bedre Udsigt til at gaae igjennem paa et Storthing, sammensat som det vi gaae imøde.

Vi havde idag et lidet forberedende Statsraad om Affatningen af den blivende Note til Mr. Fournier. Jeg fik nogle Linier Kl. 1 fra Grev Wachtmeister og Statsraad Falsen og jeg gik derop; men da Statsraad Helliesen ikke idag var i Byen, kunde vi ikke faae ham med.

Posten skal afsted.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. September 1870.

Kjære Ven,

Betænkningen i Anledning af Mr. Fourniers Note kom med Posten igaar Aften. Den er allerede under Afskrivning, og jeg skal imorgen lade Grev Wachtmeister foreløbigen faae den. Jeg var i Formiddag oppe i Udenrigs-Departementet. Bn. Adelswård skriver fra Paris den 8de Sept., at den nuværende Styrelse allerede var «*débordé*» af videregaaende Factioner, som vare misfornøiede over at være udestængte fra Andeel i Regjeringen; at den ikke nød nogen Tillid hos Masserne, som bearbejdedes af Medlemmerne af det hemmelige Selskab, som kaldtes «*Société internationale*» (det skal være dette Selskab, hvis Tendents er socialistisk demagogisk, der gjennemdrev Omvæltningen den 4de September), og at heraf skulde kunne fremkomme en anarchisk Tilstand, der kunde gaae saa langt, at Preusserne vilde blive betragtede som Befriere i Paris! Det maa dog være en forfærdelig Tilstand, der skulde kunne kræve en saadan Hestekuur! Slutningsbemærkningen i Dit sidste Brev slaaer forøvrigt saaledes ind. Han yttre endvidere, at det er blevet paastaet, at Provianteringen er fuldstændig, men at han har hørt fra paalidelig Kilde, at saadant langt fra skal være Tilfældet. Han siger, at General Trochu og Leflo gjøre deres Bedste for at fuldstændiggjøre Paris' Forsvarsevne, men at det kun er Forterne, man kan stole paa, og at Omgivelses-Muren ikke afgiver noget Forsvar, som kan holdes paa. Og med Forterne forholder det sig nok saa, som Du har paapeget i et tidligere Brev, at med Indtagelse af 3 Forter er Forsvaret brudt. Han siger at Antallet af Linie-Soldater i Paris, Vinoys Corps indberegnet, indskrænker sig til 80 000 Mand, men at Modløshed raader blandt

Soldaterne; at man ikke tør regne meget paa Gardes mobiles eller La Garde nationale sédentaire, da der i disses Rækker hverken er Øvelse eller Disciplin, at der ganske fattedes paa Cavallerie, hvoraf Preusserne derimod paa sin Side havde Overflod for at omsværme Omegnen og afskjære Communicationen. Han sender ogsaa Afskrift af Mr. Jules Favres Note om Overtagelsen af Udenrigs-Ministeriet og sit Svar derpaa. I en Depeche af idag fra Grev Wachtmeister bemyndiges Bn. Adelswärd til vedvarende at underholde den Forbindelse, som Landenes Interesse kræver, og tillægges yderligere, at naar det Franske Folk havde definitivt fastsat sin Styrelse, vilde en saadan visselig blive anerkjendt fra vor Side. Præsidentsen med Hensyn til Spanien er bleven fulgt. Bn. Adelswärd har telegraferet, at siden Udenrigs-Ministeren Favre har bestemt sig til at forblive i Paris, har Adelswärd ogsaa indtil videre ladet det henstaae med Spørgsmaalet om sin Afreise. Jeg lægger heri, *for min egen Deel*, den Betydning, at der maa være opstaaet den Fornemmelse, at Paris ikke vil længe kunne holde sig, og at man derfor ikke anseer det nødvendigt at fjerne sig. Fra London skriver Bn. Hochschild, at den Franske Ch. d. Aff. havde communiceret Lord Granville en Meddelelse fra Mr. Jules Favre, hvori denne i almindelig Udtryk udtaler sin Tilbøielighed for Gjenoprettelse af Freden; men at den Engelske Udenrigs-Minister havde svaret, at England ikke tog Initiativet for at tilbyde sine «bona officia», men at saadant først vilde skee paa udtrykkelig Begjæring af den ene eller den anden af de tvende Parter. Fra Berlin skriver Due, at man der synes at fastholde den Tanke, at det skal være gennem Keiser Napoleon Freden skal afsluttes. Men dette kan dog ikke lade sig gjøre efter det Passerede! Ja det hele er en forskrækkelig Forbistring.

Som Du vil have bemærket, forkaster Paven Italiens Forslag og protesterer mod Occupationen. Jo! Jo! denne Historie kan ogsaa faae sin Sæd af Dragetænder!

Posten skal sendes og jeg maa derfor slutte [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Grev Wachtmeister viiste mig i Formiddag et ankommet Telegram, i Chiffre, fra Bn. Hochschild i London hvori meddeles, at den Franske

Regjering havde erklæret at den indestod for Armeens Hørighed, og at den i 6 Dage vilde *kunne* sammenkalde en National-Forsamling, af hvilken blivende Freds-Betingelser kunde ratificeres. Endvidere meddeles, at den Franske Styrelse havde foreslaaet, og den Engelske Regjering støttet, et blivende Sammentræde mellem Mr. Jules Favre og Grev Bismarck. Jeg synes at man ledes heraf til at troe, at der maa være en Slags *underhaands* Kjendskab til de Betingelser, hvorom der kan blive Tale; thi hvortil skulde ellers et Møde nytte, hvortil man indfandt sig med et «*parti pris*» paa hver Side, medmindre det skulde være Mr. Favres Hensigt at vinde Tid, og constatere for det neutrale Europa Preussens Uvillighed til at indgaae paa rimelige Vilkaar. Du vil vist have bemærket i «*Indépendance Belge*», der forresten har haft et steilt Preussisk Præg, en ledende Artikel i to Nummere, hvori stærkt fremholdes, hvor uklogt Preussen vilde handle ved at fordre en Territorial-Afstaelse. Sløifningen af Fæstningerne Strasburg og Metz paapeges som Grundlag for et blivende Opgjør, hvortil naturligviis kommer Erstatning for Krigs-Omkostninger. Skulde denne Artikel ikke være inspireret og skulde den ikke indeholde Vink om hvad der kan ventes? Vi faae snart see.

Vi havde combineret Statsraad i Formiddag, og jeg vedlægger Dig en Afskrift af den Note som i den Anledning bliver afgiven til Mr. Fournier. Foruden den heromhandlede Sag, afgjordes ogsaa en Sag angaaende en Erstatning til Vice-Consul Backer i Alexandria, i Overensstemmelse med den Norske Regjering's Indstilling.

Vi havde desforinden et Norskt Statsraad for Oversendelse af Betænkningen angaaende Fourniers Note. Kongen sagde, at han iaften skulde lade mig vide, om vi kunde faae Statsraad imorgen eller paa Mandag.

Due skriver fra Berlin, gennem Telegram, at von Thiele ikke havde været at stille tilfreds ved de afgivne Forklaringer angaaende den paaklagede Artikel i Post-Tidningen, men havde sendt von Richthofens Dépeche i denne Anledning til Grev Bismarck for at forelægges Kongen. Jeg haaber dog, man vil slaae sig tiltaals med Meddelelsen i Post-Tidningen, hvori alt Ansvar fralægges med Hensyn til den ikke-officielle Deel af nævnte Avis.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Efter hvad jeg idag hørte af Grev Wachtmeister, skal Bn. Adelswärd have telegraferet at Preusserne i deres Svar paa Forslaget om Vaabenstilstand skulle være undvigende og udhalende, og at man er fristet til at troe, at de ikke ere tilbøielige til at forhandle førend *efter Indtagelsen af Paris*. Skulde det være saa, turde man maaskee kunne hengive sig til en Smule Haab om, at deres Overmod ogsaa kan staae for Fald. Fra andre Kanter skrives, at om der kommer til Vaabenstilstand vil den blive af Preusserne forlangt at blive af kort Varighed. Due meddeler fra Berlin, at man der fremdeles omgaaes med den Tanke at underhandle med Keiser Napoleon og at faae ham gjenindsat. Det fornemme Tydskland synes ikke om Republikken.

Der er et Avis-Telegram om at Canrobert har slaet sig igjennem fra Metz med 6 000 Mand. Maatte dette bekræfte sig.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 17. sept. 1870 kl. 17.30.]

Kongen bestemt Statsraadet udsat til Mandag. Resolution om Ombytte agtes da foranlediget. Er noget derimod?

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 19. sept. 1870 kl. 15.45.]

Alle med Designationer 30. August, 2., 6., 9., 13., 16. September hidkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Du faaer med Posten idag Protocollerne for sidste Statsraad. Jeg forsømte (triste dictu) igaar at faae Resolution for Ombyttet, men vi have bødet derpaa, ved at faae et lidet Statsraad i Formiddag, da H.M. var i Byen for at holde Svensk Conseil. Siig Statsraad Riddervold, at H.M. har udnævnt Provst Beylegaard til Ridder af St. Olafs-Ordenen, og Meddelelse herom vil ufortøvet skee til vedkommende Ordens-Embedsmand.

Jeg saae i Formiddag en Dépêche fra Bn. Hochschild af den 14de Sept. Han skriver heri:

«Le 10. (jeg troer dette var den angivne Datum) du courant une dépêche est partie de Londres à la prière du Cabinet de Paris demandant à la Prusse un armistice et à connaître les conditions de paix que le Roi Guillaume veut poser. Ces conditions seront acceptées, pour peu qu'elles soient tolérables, et l'on est prêt à des sacrifices énormes d'argent et à céder une partie de la flotte; mais s'il s'agit de céder du territoire l'on ne parviendra pas à s'entendre. Malheureusement il n'est que trop probable, que les prétentions Prussiennes embrassent l'Alsace et une partie de la Lorraine.» Han tillægger at der endnu ikke var indløbet noget Svar, da han skrev.

Fra Petersburg skriver Björnstierna at inden Overgivelsen ved Sedan havde den Østerrigske Minister opfordret den Russiske Regjering til at virke til Fordeel for en rimelig Fred for Frankrig, men man vilde ikke lytte dertil. Den forrige Franske Minister Fleury havde gjort ligedan og med samme Resultat, uagtet han dog havde opnaaet, at Keiseren havde skrevet et Brev til Kong Wilhelm, hvorpaa dog intet Svar dengang skulde være indløbet. Affairen ved Sedan og de senere Ulykker turde dog vel indeholde en Opfordring til at søge at hindre Frankrigs Sønderlemmelse. Det Machiavellistiske Italien fisker, som sædvanligt, i rørt Vand.

Tilgiv mit Hastværks-Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Jeg saae i Formiddag en Dépêche fra Bn. Adelswärd af 14. Sept., hvori han skriver, at Lord Lyons og Fyrst Metternich havde den 13de expederet en «Messenger» til Kongen af Preussen «pour sonder Ses dispositions» med Hensyn til en Vaabenstilstand. Han siger, at Aanden blandt National- og Mobil-Gardisterne er god, men at de ere forsynede med forskjællige Slags Skydevaaben, saa at der let kan blive Confusion med Hensyn til Ammunitionen. Han sender en Afskrift af en Note, han har modtaget fra Mr. Jules Favre, hvori denne meddeler, at han ikke vilde kunne forlade Paris; men at der var sørget for at de Medlemmer af Corps Diplomatique som ønskede at afreise til Tours skulde finde enhver Lettelse i denne Henseende. Bn. Adelswärd takker ham i sit Svar herfor men tilkjendegiver derhos, at han ikke var «dans l'intention de quitter Paris».

Bn. Hochschild skriver under 16 Sept. om Mr. Thiers' Mission:

«Arrivé avec l'idée que l'Europe entière s'opposerait à l'affaiblissement de la France, il n'a pas tardé à se convaincre de son illusion, et n'a pas — — — abordé cette idée dans ses entretiens avec Lord Granville. Il s'est seulement servi des termes généraux, en exprimant son étonnement de l'isolement, où on a laissé la France.»

Han havde under saadanne Forholde hovedsageligen anvendt sin Omsorg paa at faae den nuværende Styrelse i Frankrig anerkjendt, og idet han havde lagt hele Tyngden af Ansvaret paa den foregaaende Regjering, havde han fremhævet den nuværendes Fortjenester.

Mr. Thiers havde forhørt sig hos vort Gesandtskab om Maaden at foretage Reisen til Petersburg, over Stockholm, og Bn. Hochschild havde i den Anledning aflagt et Besøg hos ham, hvorunder Mr. Thiers havde saagodtsom bestemt sig for at tage over Hull, Gothenborg og Stockholm, hvor han skulde indtræffe den 20de; men den følgende Dag, kom en af Secretairerne til Bn. Hochschild for at sige, at Routen var bleven forandret, og at Mr. Thiers tog Veien over Tours, Turin og Wien og derfra til St. Petersburg. Mr. Thiers havde yttret for Bn. Hochschild, at Paris «se trouvait dans un état parfait de défense». Af Secretairen havde han dog hørt den følgende Dag, at man havde Ængstelighed med Hensyn til Forterne Issy, Vanves og Montrogue, da de vare dominerede af Clamart og Mendon. Man seer ogsaa, at det just er ved Clamart, at Preusserne skulle begynde Angrebs-Operationerne.

Tilgiv Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Sept. 1870.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af den 13de, 14de, 16de og 17de Septbr. Det er da et svare Spectakel, Preusserne gjør i Anledning af de antipreussiske Artikler i Posttidningen. Forhaabentlig slaae de sig dog vel tiltaals med hvad der er bleven dem forklaret om at Regjeringen kun raader over Bladets officielle Artikler. Men lad mig dog efterhaanden erfare, hvorledes det videre gaer med Sagen. Det er mærkeligt, hvorledes den Russiske Regjering i Forstand og Moderation staaer foran for de fleste andre Europæiske Regjeringer og navnlig for den Preussiske. Naar man betænker, hvor grundigt den Russiske Styrelse og dens Intentioner ved alle mulige og umulige Leiligheder nedrives i de offentlige Blade, ikke mindst i Stokholm, og at der dog ikke – idetmindste mig bekjendt – er hørt om nogen Reclamation i den Anledning fra den Russiske Regjeringens Side, og man saa sammenligner dette med Herr v. Reichhofens[!] Optræden i Anledning af de seneste Bladskriverier og Herr v. Thieles senere Behandling af Sagen, saa kan man, i mine Tanker, ikke komme til andet Resultat end at der er en ganske anden Storslagenhed i Ruslands end i Preussens udenrigske Styrelse. À propos af Rusland – Du har vel læst Correspondancen til «Aftenbladet» (see No. 218 og 219) om den Russiske Escadres Besøg i Finmarken. Det maa man sige er gaaet cordialt til. Jeg er rørt over mine Landsmænd, som altid ere færdige, efter fattig Leilighed, med deres Æresskilling i Gjæstfrihedens Tjeneste; men jeg maa ogsaa sige til Roes for den unge Storfyrste og hans Omgivelse, at hvad enten man vil kalde det klogt eller smukt, at de med saa megen Venlighed ere komne Finmarkingerne imøde, saa fortjener det under hver af Forudsætningerne Roes.

Det er længe siden jeg sendte Dig nogen Afskrift af mine Indberetninger til Kongen. Grunden er den samme, som altid gjelder for Afskriftens Udeblivelse, nemlig Indholdets Mangel paa Interesse. Jeg har væsentlig kun skrevet om de successivt foretagne Storthingsvalg og dertil, forsaavidt Anledning har frembudt sig, knyttet nogle Reflectioner, men som ikke have været af den Art, at de indeholdt noget Nyt for Dig. Jeg sender Dig nu Afskrift af min Indberetning af idag, skjønt den heller ikke indeholder Noget, der videre er at lægge Mærke til. Hvor der i Indberetningen tales om, at Nogle i sin Tid med en vis Ængstelse betragtede det forestaaende Besøg af en Russiske Escadre med en

Storfyrste ombord i Finmarken, og hentyder til, at dette er Hans Majestæt bekendt, siger jeg derved til en Forhandling mellem Bech-Friis og Meldahl i Sommer, medens Du var paa Klosteret. Den første vil kunne give Dig Oplysning derom. Stødet kom hverken mere eller mindre end fra England, dog kun ganske privat og i den bedst mulige Intention for Norge.

Jeg iværksætter i disse Dage hvad der allerede forlængst er overeenskommet i Statsraadet, nemlig at tage Initiativ til at see Gagen for den saakaldte Statholdersecretair for Fremtiden overført fra Ministerkassen til den Norske Statskasse. Jeg er gaaen til dette Værk med et ganske beklemmt Hjerte og har endog, til desto større Betyggelse for, at der i Statsraadet herskede en fast Overbeviisning om Nødvendigheden af at give sig i Vei, gjort Sagen til Gjenstand for en fornyet Forhandling, men med det Resultat, at man eenstemmig antog, at man fik stevne frem som man havde tænkt sig. Et Jaabæksk Storthing som faaer at votere over en ny Udgift, der bestaaer i Løn for en Statholdersecretair – den Situation seer ikke meget lovende ud. Den Stakkels Holst, med hvem jeg selvfølgelig har maattet tale om Sagen, havde, kunde jeg mærke, en Fornemelse som om man var ifærd med at gaae lige lugst ind i Fandens aabne Gab. Men ogsaa han erkjendte dog det overveiende Betænelige i at lade den første Gang, da den Norske Regjering har Anledning til at udtale sig over Ministerkassens Budget i det Enkelte, hengaae uden at røre ved Sagen.

Hvad Mening gjør man sig nu op i Stokholm om Udsigterne for Freden? Er det sandt eller ikke sandt, at Jules Favre reiser til et Møde med Bismarch? Har Mødet allerede fundet Sted eller skal det først finde Sted, og er man i første Tilfælde bleven enig om Noget? Saasnart Du af de Indviiede hører Noget om dette, saa sendeer et Chiffer-Telegram paa mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Jeg omtalte for Dig i et tidligere Brev, at en omnævnt Artikel i Post-Tidningen havde været Gjenstand for den Preussiske Gesandts Anke, og at den havde foranlediget et officielt «Meddelande» til Post-Tidningen, hvorpaa jeg ogsaa fæstede Din Opmærksomhed. I en Depeche, som

Grev Wachtmeister i denne Anledning skrev til vor Minister i Berlin, oplyste han om Post-Tidningens uafhængige Forhold til Regjeringen i alt hvad der laae udenfor den reent officielle Afdeling, og idet han beklagede den upassende Tone der betegnede den omhandlede Artikel, tilføiede han, at han var betænkt paa at søge forandret det nu bestaaende Forhold til Post-Tidningen. Artikelen havde vakt megen Bitterhed i Berlin, hvor man længe havde opsamlet Galde fra de Franske Sympathier, der have været udtalte i vore Lande, og, idet vor Minister indberettede herom, henstillede han gennem et Telegram, om han i en Artikel, bestemt at indføres i et Blad i Berlin, kunde gjengive Indholdet af Grev Wachtmeisters Dépêche. Ved et Telegram-Svar bemyndigedes han hertil. Som Du vil have bemærket, har vor Minister-Artikel, som nu er bleven bekjendt her, vakt den nationale Susceptibilitet. (Jeg vedlægger to Artikler af Aftonbladet for igaar og iforgaars.) Jeg troer ogsaa, at det maaskee kunde have været rigtigere ikke at lade indføre i den omhandlede Artikel, hvad man agtede at gjøre med Post-Tidningen, da dette er en indre Foranstaltning; men det blev gjort for end mere tydelig at fremhæve, hvor uegentligt Forholdet i Virkeligheden var. Der vil i Post-Tidningen iaften indkomme en nærmere Forklaring, til Oplysning for Almeenheden om hvorledes Alt er tilgaaet, og maaskee dette vil standse den ubehagelige Følelse, der nu paa flere Hold er bleven vakt.

Faaer jeg Post-Tidningen tidsnok skal jeg vedlægge Artikelen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 24. sept. 1870.]

De under 20. September særskilt indsendte tvende Indstillinger idag bifaldende afgjorte. Ligesaa Indstilling om Qvægpestplacat.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. sept. 1870 kl. 16.30.]

(*Chiffre*) Møde mellem Favre og Bismarck. Som Fredsvilkaar forlangte Bismarck Afstaaelsen af Elsass og Lothringen, hvorved Frankrig

vilde reduceres til en Magt af 2den Rang. Som Betingelse for Vaabenstilstand forlanges Besættelse af Strassburg, Metz Toul og Mont Valerien. «Repressée avec enthousiasme. La France est décidée à une guerre rendre nécessaire par les exigences de la Prusse.» Efter et Telegram igaar til Fournier.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Hjærtelig Tak for Dit venlige Brev af den 22de Sept., hvormed fulgte Gjenpart af Din sidste und. Indberetning til H.M. Det er lidet opbyggeligt at berette om Storthingsvalgene i denne Tid. Vi faae nu om nogle Maaneder see, hvorledes de «nye Kræfter» ville manøvrere Skuden; – de ville maaskee finde det vanskeligere, end de troe ved Valgforsamlingerne.

Jeg har allerede skrevet Dig til om hvad som videre har passeret i Post-Tidnings-Affairen. «Aftonbladet» og «Dagligt Allehanda» havde, Dagen efter de senest meddeelte Oplysninger i Post-Tidningen, desuagtet temmelig skarpe Artikler, og det er klart, at man her har traadt paa en Liigtorn. Grev Wachtmeister er ikke saa lidet afficeret af Sagen, og bemærkede her om Dagen (*mellem os*) at om den offentlige Følelse virkelig er saaret, kunde det jo være bedst, at den kom til at udtræde af Statsraadet, som har Ansaret derfor. Jeg troer dog nok, at det Hele nu vil lægge sig; men det kan komme op igjen, naar Forholdet med Post-Tidningen skal søges ordnes ved Rigsdagens Mellemkomst. Kongen var, da Han kom tilbage, ikke tilfreds med de gjorte Undskyldninger i Berlin, Han fandt det var formeget.

Jeg maa give Dig Ret i Din Sammenligning mellem Rusland og Preussen; men jeg vil dog hertil knytte den Bemærkning, at førstnævnte Magt i Mr. Daschkoff *her* har en Repræsentant, der i sjælden Grad forener alle gode Egenskaber. Hvordan det skulde have været med en anden Slags Minister, tør jeg ikke sige. Jeg har med stor Fornøielse læst Aftenblads-Correspondancen fra Finmarken. Cordialitet er et Privilegium, der tilhører Polar-Cirkelen og hvad der ligger nordenfor samme, – den kommer der af sig selv. Jeg for min ringe Deel, troer ikke heller paa Russernes ildesindede Tendentser i hine Egne, og vel var det, at ingen Mistroe accentueredes ved Befølgelse af de fra England givne velvillige

Vink. Spørgsmaalet om Statholderskabs-Secretairens Løn er mig som en Fliis under Neglen, som skal udtrækkes, og Operationen huer mig ikke, ihvorvel jeg maa indrømme, at den kan fremkalde Værk, om den bliver siddende.

Jeg kom igaar ikke op i Udenrigs-Departementet, og fik saaledes først idag see Indholdet af det Telegram, Fournier havde faaet igaar og havde gjort Gr. W. bekjendt med, og som jeg har meddeelt Dig i et Chiffre-Telegram, efter Dit Ønske. «Guerre à outrance»! Meget kommer vel an paa Paris' Forsvarsevne. Skal Følelsen hos de neutrale Magter nu ikke foruroliges i Anledning af Preussens Overmod? Men Handling! det er Sagen, – dermed seer det ikke lovende ud!

Kongen var tilfældigviis i Byen igaar, og vi benyttede Leiligheden, for at faae vore presserende Sager afgjorte i et lidet Statsraad. H.M. hørte med megen Interesse den fuldstændige Oplæsning af begge Forsvars-Departementernes Indstillinger, som bifaldtes. Med Hensyn til en omnævnt Detail i Armee-Departementets Indstilling – nemlig Brigade-Inddelingen – yttrede Han under Discussionen, at en Brigade paa 3 Batailloner var altfor liden, men dette er da en tactisk Detail, der vedkommer Commandoen – i Tilfælde?

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Septbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine venlige Breve af den 20de, 21de og 22de samt for det chifferede Telegram, jeg modtog igaar Aftes. Der synes for Resten at være nogen Urede med Hensyn til de Forhandlinger, som omforklares i det sidste. Ifølge Chiffer-Telegrammet, hvis Indhold Du siger at være hentet af et Telegram til Fournier, skulde nemlig Preusserne have forlangt som Betingelse for Vaabenstilstand Besættelse af Fæstningerne baade i Elsas og Lothringen, eller navnlig baade af Strassburg og Metz, og desuden af Fort Valerien. Men et af de sædvanlige Bureau-Telegrammer, som kom mig tilhænde idag Morges, og som angiver at indeholde en Gjengivelse af officiel Meddelelse til Berlin, siger, at Bismarck, som Betingelse for Vaabenstilstand fordrede Overgivelse af Strasburg, Toul og Verdun, for derved at sikkre Hærens Forpleining, at Pariserregjeringen tre Dage efter at Sammenkomsten mellem Bismarck og Favre havde fundet Sted (nemlig den 19de og 20de Septb.), med andre Ord den 23de Septbr., havde forkastet disse Ford-

ringer, og at det specielt ikke er sandt, at der fra Tydsk Side var fordret Occupation af Fort Valerien. Her synes atter at være to Versioner af det Passerede ligesom tidligere af det, der skal være passeret mellem Benedetti og Bismarck i 1866. Hvem har nu Ret? Af det ovennævnte Bureau-Telegram synes det ogsaa som om der slet ikke skulde være bleven forhandlet mellem Bismarck og Favre om *Fredsbetingelser* men kun om Betingelserne for Vaabenstilstand; thi det hedder, at de den 19de og 20de «have havt Sammenkomster for at forhandle om Betingelserne for Vaabenstilstand»; nogen Forhandling om Basis for en blivende Fred berøres ikke som stedfunden.

Min Svigersøn Hepp, hvis Elendighed under al den Ulykke, der rammer hans Fædreland, jeg ikke behøver at forklare, har havt et Brev fra sin Broder, der er Ordonnance-Officier hos Keiser Napoleon og opholder sig hos ham paa Wilhelmshöhe. Capitaine Hepp siger deri, at den Hærstyrke, man vilde være istand til strax at opstille mod Tydskerne, blev, saasnt Krigen var erklæret, undersøgt og constateret at være 337,000 Mand, at man imidlertid snart kom efter, at Tydskerne sandsynligviis vilde møde frem med betydeligt større Stridskræfter, at han (Capitaine Hepp) desuagtet holdt Modet oppe, skjønt han allerede var bleven noget ængstelig for Udfaldet, men at han, efterat være med Keiseren kommen ud i Feldten, erfoer, at man heller ikke paa langt nær havde nok af Ammunition og Forraad af ethvert Slags, og at han da begyndte at forudsee den sørgelige Skjæbne, som har rammet hans Fædreland. Jeg omnævner dette, fordi jeg finder det rimeligt, at de øvrige Franske Officierer have næret omtrent de samme Tanker som Capitaine Hepp, og det saaledes bliver sandsynligt, at blandt de ulykkelige Omstændigheder, hvorunder Franskmændene have kjæmpet, hører ogsaa et temmelig stærkt og temmelig udbredt Decouragement blandt dem selv ligesfra Krigens Begyndelse.

Affairen med Forklaringerne i Berlin eller navnlig Aviisannoncen i Berlin i Anledning af de Preussiske Reclamationer betræffende Post- og Inrikes-Tidningen er jo ikke videre hyggelig; men slige Ting drive over og glemmes, saasnt Verden faer andet Conversationsstof, og paa idelig nyt Forraad af dette lider netop Nutiden ikke Mangel. Stort har Affairen derfor ikke at betyde; for den unge og, efter hvad jeg troer at vide, for sit Kald meget nidkjære Minister Dues Skyld skulde jeg have ønsket, at det var faldet i en ældre og med stærkere Ryg forsynet Mands Haand at behandle Affairen, og for Grev Wachtmeisters Skyld vilde jeg

have været mere tilfreds, om denne erfarne og besindige Mand havde nægtet sit Samtykke til enhver Indrykkelse i Berlinske Aviser og i ethvert Fald til enhver anden Indrykkelse end en saadan, hvis Indhold Ord for Ord var bifaldt af ham selv. Dog – det er ubeskedent af mig at komme med nogen Kritik over hvad der er skeet, og dette er heller ikke Hensigten med mine forestaaende Ytringer.

Her er nu en Valgkamp igang af det besynderligste Slags. Mere derom, naar jeg næste Gang skriver Dig til.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. September 1870.

Kjære Ven,

Idag er Efterretning kommen om Strasburgs Overgivelse, og hvorlænge vil det vare førend Metz maa underkaste sig samme Skjæbne? Og saa Paris! Det er skrækkeligt at tænke paa alt hvad som kan forestaae, om Vor Herre ikke lader en lykkelig Vending indtræde.

Jeg har idag seet en ankommen Dépêche fra Bn. Adelswärd, dateret Paris den 17de Sept. Han siger: La confiance dans l'efficacité de la défense de Paris est devenue si grande parmi les masses que le Gouvernement ne manquerait pas d'être accusé de trahison et d'avoir forfait à l'honneur et au salut de la patrie, si l'on traitait aujourd'hui de la paix!

Idet han taler om Styrelsens Vanskeligheder ligeoverfor de Røde og det hemmelige Selskab l'Internationale, siger han:

Les manoeuvres du parti de la guerre sociale s'accroissent chaque jour davantage. Le Général Trochu paraît décidé à dissoudre de gré ou de force le «Comité Central républicain», composé des Chefs de la démagogie et de l'Internationale?

For at betegne det Tryk, hvorfor Styrelsen i Paris er udsat, omtaler han Beslutningen om at Mobilgarden selv kan vælge sine Officerer – en Fordring der er gjort fra nævnte Comittees Side. Han tilføier: quelle confiance avoir dans des bataillons, dont les officiers sont élus au moment de marcher?

Bn. Hochschild skriver fra London den 23de Sept., at han havde viist Lord Granville vort Svar paa Fourniers Note, og at Lord Gr. dermed havde udtalt sin Tilfredshed. Indtrykket i London synes at være, at Paris' Beleiring ikke vil blive af lang Varighed og at man frygter Socialisternes Udskeielser. Bn. Hochschild siger at man i London ikke

kan sætte sig ind i Tanken om Frankrigs Sønderlemmelse, og at man finder Fordringerne paa Elsass og Lothringen «monstrueuses». Men hvad kan det nytte til, naar Preusserne gaae sin jernhaarde Gang, og ingen alvorlig Hindring lægges derimod fra nogen af de neutrale Magters Side. Hochschild omtaler, at det skal have fundet en Tilnærmelse Sted mellem Greven af Chambord og den Orleanske Linie, siden de Orleanske Prindser bleve tilbageviiste fra Frankrig. Han tillægger som Rygte, at Kong Wilhelm skal have Sympathier for en Henri V., og ytrer: Skulde hvad som hændte i 1815 gjentage sig i 1870? Ja hvad som kan hælde, er det vanskeligt at sige: l'imprévu joue un grand rôle!

Den lykkelige Efterretning om Kronprindsessens Nedkomst med en Søn maa have fremkaldt stor Glæde paa Ulriksdal. Jeg haaber at see H.M. imorgen Formiddag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de Septbr. 1870.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning til Hans Majestæt af idag. Jeg har seet de mod Grev Wachtmeister i de Svenske Aviser gjorte Udfald, og jeg kan vel begribe, at han tager sig noget nær af Affairen. Men – som Du siger – det Hele vil vel nogenlunde snart være glemmt. Kan det ikke undgaaes at drage Sagen frem igjen paa den kommende Rigsdag? Kommer den frem der, frygter jeg mindre for de Ubehageligheder, der kunne vanke for Grev Wachtmeister – skjønt ogsaa disse kunne blive leie nok – end for de Lapserier, der kunne blive hørte mod Hans Majestæt Kong Wilhelm af Preussen. For Drengene – og af saadanne findes der Nogle i alle Repræsentationer – er det en synderlig Fornøielse at tale i haavne Ord om kronede Hoveder.

Gud hjælpe os! nu er da ogsaa Strassburg faldet. Det er mig et vederstyggeligt Syn at see Preussen behandle Frankrig omtrent som naar det ene Menneske holder det andet under sig og skjærer uhindret i dets levende Kjød. Arme, arme Frankrig! Med alle dets Forfængeligheder og Galskaber var det dog en bedre Skjæbne værd.

Fleischer (Generalmajoren) var her i dette Øieblik for at sige mig Farvel, idet han skal reise til Stokholm. Han er en elskelig Mand, som det var vel at vi fik istedet for det besynderlige Skadedyr, der var hans Formand. [O.s.v.]

Esk. Jeg seer, at jeg har glemt at takke for dit venlige Brev af den 25de Sept. Det skeer herved og det hjerteligt.

Undskyld det altfor synlige Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 30. sept. 1870 kl. 10.00.]

KITTEL MOTZFELDT ER IGAAR MED NIOGTYVE STEMME AF NIOGFYRGETYVE VALGT TIL REPRÆSENTANT. VED SIDEN AF HAM ER VALGT ENGE, ASCHEM OG EN SKIBSREDER KLAVERNÆS. UNDERRET KONGEN.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Sept. 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af den 26de September.

De sidste Avis-Telegrammer have da bragt yderligere Forklaringer fra Tours om det i Møderne mellem Bismarck og Favre Passerede, til Bestyrkelse af det som var meddeelt i Telegrammet til Fournier; men det er jo mueligt, at Favre ikke strængt har holdt sig til Forskjællen mellem hvad der har været foreslaet og hvad der blot har været omtalt under Sammenkomsterne. Den store Canzler er forresten ikke kjendt for at være en Stor Sandheds-Ven; men hvorom Alting er, vil det synes, som om Preusserne ere blevne grebne af en uimodstaaelig Trang til at sluge Paris, og derfor heller ikke have Lyst til en Vaabenstilstand. Med Fredsvilkaarene bliver det vel saaledes, som med Prisen paa de Sibyllinske Bøger; og hvad kan ventes fra de store neutrale Magters Side, for at nedstemme de Preussiske Fordringer inden Rimelighedens Grændser? Intet er endnu afhørt fra Petersburg om Udfaldet af Mr. Thiers' Sendelse did. Paa Paris' Forsvars-Evne tør man vel ikke bygge noget Haab! Det er en sørgelig Tilstand!

Jeg har med stor Interesse læst, hvad Du meddeler af Indholdet af Capitaine Hepps Brev til sin Broder. Det er en Nøgle til hvad som har hændt; men hvor finde Nøglen til den Uforberedthed, der først opdagedes, da Tærningen var kastet?

Jeg kan ikke sige andet, end at der er overmaade Meget i de Reflexioner Du gjør i Anledning af Post-Tidnings-Affairen. Jeg haaber dog, som Du, at den vil glide over og forsvinde i den Strøm af alvorligere Begivenheder der du nøde Almeenheden afsted.

Jeg var igaar oppe hos Kongen. Det var en Glæde at see, hvor lykkelig Kongen saae ud, da jeg gratulerede Ham med Dattersønnen. Han kan behøve dette Solglimt; thi Han har været meget nedstemt og er det fremdeles med Hensyn til hvad som passerer. Vi faae Statsraad imorgen.

Det modtagne Chiffre-Telegram har jeg sendt H.M. en Afskrift af. Vi faae nu see, hvorledes Herr Kittel vil optræde igjen, efter sit lange Eremit-Liv. Det bliver i det hele et Storthing, hvis Horoscop det ikke er let at stille.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 1. okt. 1870 kl. 12.45.]

Alle med Designationer 20., 23., 27. September indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. October 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære Brev af 29. September og for den dermed fulgte Afskrift af Din sidste und. Indberetning til Kongen. Det var jo interessant at høre, at det nu seer mere lovende ud med at finde Guld i Finmarken. Herr Jaabæk faaer nu lægge Beslag paa de blivende Capitaler, og forbeholde sig, at idetmindste disse blive udlaante for 4 pC. Naar Du i Din Indberetning bemærker, at Fremtiden vil vise, hvor store disse Skatte ville blive og hvorvidt deres Afhøstning vil efterlade *nogen sand og blivende Fordeel for Landet* og navnlig for Finmarken, har jeg med Hensyn til de sidste Bemærkning maatte tænke paa følgende Vers af Horats:

«Aurum irrepertum, et sic melius situm
 Cum terra celat, spernere fortior,
 Quam cogere humanos in usus,
 Omne sacrum rupiente dextra.»

Det er forøvrigt vist klogt af Eder, at I ikke kaste de gyldne Forhaabninger ud blandt Almeenheden, førend de have erholdt yderligere Bekræftelse.

Du er gennem Telegram forlængst underrettet om Statsraadet i Løverdags. Førend jeg begyndte at foredrage Sagerne, sagde Kongen os, at Han var betænkt paa i det Svenske Statsraad at gjøre et Tilkjendegivende, for at paavise Nødvendigheden af at de Svenske Stridskræfter tillands gjordes mere effective end nu Tilfældet er. Han paapegede i denne Henseende, at Øvelsen maatte blive længere, at Antagelsen til Soldater af «Bevärings-manskapet» maatte blive strengere, og at de Mandskaber, som ikke antoges, maatte tilpligtes at betale et Extra-Tillæg til deres «Bevilling». Han yttrede, at naar Tilkjendegivendet var gjort, vilde Han lade os see det. Han bemærkede derhos, at Forholdene vare forskjellige hos os, ihvorvel Han visselig heller ikke hos os fandt Øvelsen at være tilstrækkelig; men Han syntes at have den Tanke, længere frem at lade Udenrigs-Ministeren gjøre en Fremstilling af de politiske Forholde i Europa for at tjene som Maning til Anstrængelse for Ordningen af Selvforsvaret i begge Riger – en Fremstilling som Han antydede i sin Tid skulde kunne meddeles til et særskilt Udvalg af Storthinget. Jeg meddeler Dig dette alt blot antydningssviis. Naar Statsraad Helliesen kommer tilbage, hvilket bliver formeentlig paa Thorsdag i næste Uge, vil Han nærmere kunne berette Dig, hvad H.M. yttrede, og eftersom H.M. mere bestemt opgjør sin Hu, vil der bedre blive Anledning til at opgjøre sig en Mening om hvad der kan komme til at foreligge.

Vi sendte herom Dagen til den Norske Regjering Afskrift af den Svenske Statsraads-Protocol, hvori Beslutning blev fattet om at det lille Creditiv skulde hæves i Anledning af Foranstaltninger, der udkræves for Neutralitetens Bevarelse. Som Du vil have bemærket er det i selve Resolutionen bestemt, at en Afskrift af Protocollen gennem Statsraads-Afdelingen skulde meddeles den Norske Regjering. Til Gjengæld have vi fundet, at en Afskrift af vore tvende Indstillinger kunde *underhaanden* bringes til de Svenske Statsraaders Kundskab, og jeg har derfor paa nævnte Maade givet en saadan til Udenrigs-Ministeren, med Bemærk-

ning, at disse Sager ere blevne behandlede som hemmelige. Jeg spurgte Grev Wachtmeister, hvorfor man havde faaet ind i Resolutionen en Bestemmelse om Meddelelse til den Norske Regjering, hvilket ikke havde været hans Tanke – og han svarede hertil, at dette havde været en Formsag, da Protocollen i Regelen ikke kunne meddeles. Jeg seer dog ikke, hvad som skulde kunne hindre en *fortrolig* Meddelelse, og det er kun herom der handles.

Jeg saae Grev Wachtmeister idag; men der er intet Nyt. Han græmmer sig, som Du kan begribe, over Forholdene i Frankrig, og over det Preussiske Overmod. Maatte Paris kunne staae imod! Det er vel desværre at haabe *imod Haab*, og dog vil man saa gjerne klynge sig dertil, ligesom Vor Herre, der skaanede Ninive den store Stad, ogsaa i sin Naade maatte afvende Ødelæggelsen for Paris. Grev Bismarck synes at tale om at udhungre eller ødelægge den Franske Hovedstad, som om det var *Ingenting*; og det er just denne Seirherrens overmodige Haardhed ligeoverfor en allerede ydmyget Fiende der træder saa forfærdelig frem under denne Krig og lader os ahne, hvad der kan fremtidigen ventes af et Preussisk Vælde i Europa. De store neutrale Magter, eller hvad jeg skulde ville kalde den ulykkelige Hjobs Venner – synes at ville lade det staae til, og som Du vil have bemærket, har just Keiseren af Rusland tiltraadt en Lystreise til Odessa, ret som om Intet var paa færde. Den tidligere Efterretning om Marskalk Bazaines Tilbud om Overgivelse synes heldigviis ikke at bekræfte sig. Skulde der da endnu ikke være noget at haabe fra den Kant, uagtet det jo allerede er meget, at han sysselsætter Prinds Friederich Carls Armees, der ellers vilde forstærke Beleirings Armeen omkring Paris, og er der da Intet at haabe af den Armees, som man saa længe har talt om holder paa at organiseres ved Lyon?

Tak for Telegrammet om Valget i Christiania. Det har glædet mig.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te October 1870.

Kjære Ven! Jeg takker for dine venlige Breve af den 30te Septbr. og 3die October.

Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning af idag til Hs. Majestæt. Til nærmere Forstaaelse af hvad deri bemærkes om Kittel Motzfeldts

Valg kan jeg berette, hvad jeg troer at have af en fuldkommen paalidelig Kilde, at Lehnsmænd Enge og Aschim (de to tilbageværende af Jarlsbergs og Laurvigs Amts Repræsentanter paa forrige Storthing) begge oprindeligt vare bestemte paa at modsætte sig Motzfeldts Valg, hvilket Enge ogsaa under sit Ophold her i Sommer som Medlem af Skattecommissionen skal have erklæret; men efter at have betragtet Forholdene paa nærmere Hold, efterhaanden som de udviklede sig, skulle de, *efter derom skriftlig at have confereret med Sverdrup og overeensstemmende med dennes Raad*, have bestemt sig til at stemme paa Motzfeldt. Dette kan forklæres paa forskjellige Maader; men jeg har hørt den Forklaring angive som den rimeligste, at Sverdrup fandt det bedst at sluge Motzfeldt for derved at sikre sig alle de Stemmer, denne kunde gjøre Regning paa, til Bekæmpelse af de Jaabækske Candidater.

Det vakte ganske rigtigt min Opmærksomhed, at vi fik sendendes en Afskrift af den Svenske Statsraads-Protocol, hvori Beslutning om Foranstaltninger til Neutralitetens Bevarelse. Jeg saa ogsaa af Protocollen, at selve den fattede Beslutning indeholdt en Tirade om, at Afskrift skulde oversendes den Norske Regjering. Herved er jo ingen Skade skeet; Alt hvad man kan sige er, at det er en ny mundus procedendi. Jeg sendte Afskriften først til Irgens og derpaa til Broch; senere skal jeg lade den gaae rundt til Statsraadets øvrige Medlemmer.

Jeg har fæstet min Opmærksomhed ved hvad Du skriver om Kongens Tanke, at lade gjøre en Fremstilling af de politiske Forholdes Krav med Hensyn til Udbedring af Forsvarsvæsenet. Ja – Gud bedre os saa sandt; de politiske Forholde gjøre vist altfor synbart Krav paa et bedre Forsvarsvæsen i hvert af de forenede Riger og – desværre – ikke *mindst* eller vel endog *allermest* i Norge; men jeg er, oprigtig talt, bange for, at samme Krav aldrig vil blive tilfredsstillet, indtil det engang i Fremtiden – tidligere eller sildigere – tildrager sig, at vi spises op af den ene eller den anden af de militaire Kolosser, der omgive os. Imidlertid kan jeg ikke Andet end skjænke Kongens Omsorg for dog at faae gjort Noget til Fremme af Forsvarsvæsenet min Anerkjendelse. Maatte han, saa sandt, lykkes deri!

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. October 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev af den 1ste^[1] October, modtaget iforgaars Aften.

Jeg søgte Grev Wachtmeister igaar i Udenrigs-Departementet, men det var for seent, saa at han allerede havde taget ud paa Landet, hvor han endnu bliver boende, indtil Høstveiret driver ham ind til Byen. Jeg skal dog snart fornye mit Besøg for nærmere at tale med ham om Indholdet af Dit Brev. Jeg finder nu, at den Indstilling er bleven paatruffen, som jeg i sin Tid forgjæves søgte at faae Rede paa, og om hvis Tilværelse jeg ogsaa forhørte mig hos Bretteville, der, om jeg ikke misminder mig, heller ikke havde nogen Erindring derom. Det Factum, der er Gjenstand for Indstillingen, danner, som Du ogsaa synes at finde, et anvendeligt Udgangs-Moment. De Forandringer, som Du, om og naar Sagen engang kan komme til Udførelse, har antydet som ønskelige i Udkastet til en blivende Dépêche, tiltræder jeg ganske. Hvad Tidspunktets Betimelighed angaaer, fremhæver Du selv Betænkkeligheden ved at vælge det nuværende, og heri maa jeg være ganske enig, idet jeg antager, at Grev Wachtmeister ogsaa vil befindes at være af samme Anskuelse. Hvilken senere Tid som skal hensigtsmæssigen vælges, faaer da beroe paa nærmere Skjøn, og den Vægt, Du i denne Henseende lægger paa et forudgaaende Opgjør med den Franske Styrelse af Søndmøre-Affairen, bør visselig tillægges sin Betydning. Jeg seer af Dit Brev, at Du hvad dette sidste Anliggende betræffer har tilraadet Bretteville at svare med det allerførste, idet Du bemærker, at en Sag altid bliver vanskeligere ved at blive gammel, og at en *Opsættelse* skulde kunne mistydes i den af Dig paapegede Retning. Naar jeg erindrer, hvad Fournier i Fortrolighed sagde mig, at han, om han var kommen tilbage i Tide, ikke vilde have afgivet en officiel Note, saa troer jeg neppe, at han nu snart venter noget Svar, saameget mindre som den Foranstaltning, der i Noten er foreslaaet, selv om Krigen ikke var udbrudt, ikke vilde kunde tænkes udført førend til næste Sommer. Meget vil imidlertid afhænge af Svarets Beskaffenhed. Jeg finder af Dit Brev, at Bretteville synes at blive mindre og mindre stemt for Indgaaelse paa det Franske Forslag, og skulde i Henhold dertil vort Svar gaae i en afslaaende Retning og kun tilsigte at hævde vor foregaaende retslige Stilling, da forekommer det mig næsten at ville see hensynsfuldere ud at vente,

[¹ Ikke funnet.]

indtil Frankrig er kommet ud af sin nuværende ydmygende Tilstand. Vi maae desuden erindre, at Stemningen fra Fransk Side overhovedet var gunstig for os i denne Sag, og at det mere var Marine-Ministerens, Admiral Rigaud de Genouilly's Paastaaelighed i Forbindelse med den urigtige Forestilling han havde faaet om at Vestfjord-Sagen var en Compromis, der fremkaldte Hindringer mod Opgjørelsen af det Søndmørske Anliggende. Admiral Rigaud er nu borte og kommer aldrig igjen mere, efter hvad man vel tør antage. Skulde vort Svar derimod komme til at gaae i en imødegaaende Retning, turde der ikke være noget i Veien for dets hurtigst muelige Afgivelse, om det ikke skulde være den Betragtning, at Frankrig for Øieblikket kun har en Styrelse «pour la défense nationale», og at Krigstilstanden i det Hele gjør det nuværende Øieblik mindre lempeligt. Udsætte vi med at svare, for Exempel til under Løbet af næste Aar, forekommer det mig, at der kunde være Anledning til under denne Mellemtid at lade forberede et Kart over vor Kyst, paa hvilket vi overalt angav den Grændse *indenfor* hvilken Fiskerierne ere Landets egne Undersaatter forbeholdte, for at i sin Tid et saadant Kart kunde meddeles den Franske Styrelse, som et Beviis paa vor Redebonhed til at skaffe de Oplysninger den havde ønsket til Veiledning for de Franske Fiskere. Jeg giver Dig disse Bemærkninger tilbedste for hvad Du kan ansee dem for at være værd, og naar jeg har talt med Grev Wachtmeister vil jeg videre kunne meddele Dig hvad hans Indtryk er.

Jeg har ikke truffet H.M. uden i Statsraadet i Løverdags, og da omtalte han visselig Motzfeldts Valg, til Følge af det Telegram jeg havde i Underdanighed oversendt Ham, men uden nogen synderlig Bemærkning, uden forsaavidt Han bragte ham i Forbindelse med Behandlingen af de militaire Anliggender paa Stortinget. Det var dog med et Kast paa Hovedet Han omnævnte Valget, og jeg har ingen Tvivl om den indre Følelse, som derved betegnedes. Det er ikke umueligt, at den Berettelse Du meddeler i Dit Brev, er ganske correct. Foged Daa har altid været Gjenstand for de gode Herrers særegne Yndest, og min fordums Ven, Statsraad Kittel Motzfeldt, har aldrig, ifølge det nærmere Bekjendtskab jeg gjorde med ham, været saa særdeles hensynsfuld i Valget af Midler, naar det har gjældt at opnaae et Formaal.

Jeg takker meget for den venlige Hilsen Du sendte mig gjennem General Fleischer, som besøgte mig Dagen efter sin Hidkomst.

Statsraad Helliensens reise paa Søndag, men tage Reisen overlang,

saa at de først Thorsdag i næste Uge med Kronprindsesse Louise ville være i Christiania. Jeg haaber inderlig for Statsraadindens Skyld, som dog i det Hele er bedre, at Reisen maa blive saa heldig som mueligt.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 7. okt. 1870 kl. 10.50.]

Saa fremt Lappesagen skulde være moden til Foretagelse i sammensat Statsraad, saa sørg for, at den ikke bliver foretagen, førend du hører nærmere med Posten en af de første Dage.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. October 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 6te October og for den Afskrift, der medfulgte.

Jeg formoder, at de 29, som stemte for Statsraad Motzfeldt, have for Størstedelen været saa compacte, at det kunde have gjældt Herr Enges og Aschims eget Gjensvalg, om de ikke havde standset deres Modstand. Det er betegnende, at de raadførte sig med Herr Sverdrup, og end mere, at denne foretrak Motzfeldt for Jaabækske Candidater, thi disse tvende Herrer have tidligere ikke taalt hinanden. Ville de nu holde sammen? og i bekræftende Fald kan Formaalet være noget andet end med forenede Kræfter at holde sammen for at gaae løs paa den Styrelse, som de visselig begge lige lidet synes om?

Jeg har ikke paa flere Dage kunnet træffe Grev Wachtmeister. Han gjorde i forrige Uge en Udflugt til Upsala og efter Hjemkomsten har han ikke været vel. Jeg har saaledes endnu ikke faaet tale med ham om Indholdet af Dit Brev med Hensyn til Spitsbergs- og Fiskerie-Sagerne. Fra Bn. Adelswärd skal der have været en Depeche af 23. September, hvori Tilstanden i Paris skildres med mørke Farver, forsaavidt angaaer de Rødes Anstrængelser for at ophidse Masserne og tilegne sig Magten. Forhaabentlig er dette blevet bedre siden, alteftersom Omstændighederne til Følge af Beleiringen blive mere og mere alvorlige og henvise Alle ligesom til et eneste Formaal, nemlig Forsvaret. Fra Preussernes Side

synes ingen Barmhjærtighed at kunne ventes, de gennemføre Krigslovene med en ubøielig Haardhed, og det passer ikke ind i Grev Bismarcks Planer at slutte Fred, førend han har reduceret Paris, og faaet den Ordning istandbragt med Hensyn til Tydskslands indre Anliggender, hvorom nu underhandles, og som skal sikkre Preussens Overtag. Hvorhen man vender sin Tanke, møder man næsten Intet, der kan indgive Haab, og den Styrelse hvem Frankrigs Skjæbne nu er betroet, synes langtfra at indgive den Tillid, der er den første Betingelse for dens heldige Virken. Admiral Fourichons Afskedigelse og Overdragelsen af hans Hverv til en Comitee af 7 Medlemmer er et slemt Tegn, og var der Enighed mellem de tvende Regjerings-Afdelinger: i Paris og i Tours, behøvede vel ikke Mr. Gambetta at flyve gennem Luften. Men tilrods for Alt, kan Paris endnu holde ud en Maanedes Tid, turde det ikke blive saa let for Berlinerne heller.

Imorgen ere vi tilsagte til Ulriksdal i Anledning af Staldmester Sverdrups Bryllup. Paa Fredag flytte de Kongelige ind til Byen. General Fleischer reiser Fredag over Gothenborg og tager nok med Exc. Toll til Christiania. Vor Statsraadsdag er paa Løverdage. Manthey kommer først Søndag og det kunde være Spørgsmaal om at faae det udsat til efter hans Ankomst. Der ligger dog ikke megen Vægt derpaa, siden han allerede har deeltaget i Sagernes Behandling. Jeg skal henstille det til Kongen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te October 1870.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dit venlige Brev af den 6te. Jeg skyndte mig strax efter dets Modtagelse at gjøre Bretteville bekendt dermed, fornemmelig af Hensyn til hvad Du skriver om Behandlingsmaaden af vort Mellemværende med Frankrig angaaende Fiskerie-Grændsen. Vi havde strax derpaa en Conference sammen baade til Gjennemgaaelse af det Concept til Svar til Frankrig, som Expeditionssecretair Skjoldborg allerede – som det synes mig, med sædvanligt Held – havde opsat, og til Ventilation af det Spørgsmaal, om det med de af Dig givne Vink for Øie var tjenligst at udsætte Sagen længer eller at svare uden yderligere Henstand. Bretteville var meest stemt for det

sidste Alternativ, og det forekom ogsaa mig, at dette havde de bedste Grunde for sig, en Synsmaade, som Du formodentlig med Beskaffenheden af Svaret, hvilket Du vel allerede kjender, for Øie, ogsaa vil dele. Jeg antager, at Svaret allerede er afgaaet og at Du allerede har modtaget den Afskrift deraf, som Bretteville sagde at ville sende Dig.

Jeg seer, at Du deler mine Anskuelser med Hensyn til hvorledes der kan være at fremgaae i Spørgsmaalet om en Appropriation af Spitsbergen. Det skal være mig kjært, naar Du har talt med Wachtmeister, at erfare, hvad han mener om de forskjellige Puncter af Sagen.

Rector Blom, som netop er kommen hjem fra Rusland, var i dette Øieblik hos mig. Han taler med stor Tilfredshed om sin Reise, og ikke mindst om den Venlighed, hvormed Du har behandlet ham.

For Conferentsraad Madvig, som i denne Tid holder Forelæsninger her, havde jeg i Søndags en Middag, der idetmindste var mig personlig til Hygge. Madvigs Foredrag gjør megen Lykke her; jeg for min Deel glæder mig især til hans Behandling af det Norske «Maalstræv», hvorpaa han, efter hvad han bemærkede i sidste Time, vil komme til at begynde med det Allerførste. Udryddelse af Dumheder er ligesom Oprydning af overgroet Jord til nyttigt Brug; man kan ikke noksom være Enhver taknemmelig, der bidrager til et gavnligt Værk.

Jeg sagde Dig i et tidligere Brev, at jeg senere hen noget nærmere skulde omhandle den i Christiania stedfundne Valgkamp. Jeg har dog besindet mig herpaa; jeg kan altid faae Anledning til engang mundtligt at underholde mig med Dig om Sagen, og jeg befrygter, at det vilde blive noget «langweiligt» at behandle den skriftligt.

Med venlig Hilsen til Collegerne eller rettere til Falsen (thi Helliessen er vel ikke mere i Stokholm) er jeg [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13de October 1870.

Kjære Ven,

Vi vare igaar ude paa Ulriksdal i Anledning af Staldmester Sverdrups Bryllup. Det var meget stadseligt. Alle de Kongelige vare nærværende, med Undtagelse af Enke-Dronningen, som er forkjølet; Kongen førte selv Brudgommen og Dronningen Bruden frem. Der vare flere Norske tilstede, der vare komne ind for Anledningen, og blandt de øvrige Gjæster bemærkede jeg Herr Dimirgian, som nu er kommen

tilbage og har etableret sig paa Järfra i Nærheden af Ulriksdal, og som har taget med sig en anden Ægypter, der formodentlig er af samme Caliber som Vennen. Nu er Opmærksomheden optagen af saa ganske andre Ting, at man neppe har noget Øie for Herr Dimirgian; men efter Alt hvad der passerede med denne Herre havde det dog været meget bedre, om han for altid var bleven borte. Deres Majestæter flytte imorgen til Byen, og Kongen sagde mig at han paa Løverdag vilde holde Statsraad. Da det kan være usikkert, om Statsraad Mantheys, der tage med Dampskib til Gothenborg, kunne være her paa Søndag, og da Tirsdag er Svensk Statsraadsdag og Onsdag Audience-Dag, har jeg fundet det bedst, at vi fik Statsraad paa Løverdag, om vi da end kun ere to, for at ikke Statsraadet skulde udsættes til en ubestemmelig Tid. Der bliver vel ogsaa nu snart Spørgsmaal om den nyfødte Prindses Daab i Kjøbenhavn, og for denne Høitidelighed er det nok bestemt, at Deres Majestæter begive sig til Danmark.

Inden vi igaar reiste ud til Ulriksdal var jeg henne hos Grev Wachtmeister, som da endnu maatte holde sig inde for sin Forkjølelse, men som haabede, at han skulde komme sig ud idag for at kunne deeltage i Svensk Statsraad, der var bestemt til i Formiddag, istedetfor til imorgen, da H.M. er hindret ved Flytningen til Byen. Bn. Wetterstedt har maattet meddeles Afsked som Minister i Washington paa Grund af Sygelighed, og til hans Eftermand har H.M. bestemt Kammerherre Stenersen i Haag og Bryssel, hvilken sidste Post skal besættes med den hidtilværende Legations-Secretaire i Wien Burenstam. Legations-Secretaire-Pladsen i Wien vil derefter blive inddragen.

Jeg seer, at Regjeringen har gaaet ind paa Grev Wachtmeisters Forslag om Consulatet i New-York, dog saaledes, at Contoirbidraget blot skulde sættes til 1500 Rdl. Hb.Bco, og at man ligeledes gaaer ind paa en Forhøielse af Gagen for Ministeren, dog saaledes at den «rettest» udredes af Ministerkassen. Paa denne Maade kan man mødes. Grev Wachtmeister var endnu igaar saa daarlig i sit Hoved, at vi udsatte til en anden Gang med at tales om Indholdet af Dit Brev, som jeg ellers havde agtet at meddele ham.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. October 1870.

Kjære Ven,

Grev Wachtmeister har sendt mig til Gjennemlæsning en Depeche fra Bn. Hochschild i London af 7de October. Indholdet er omtrent følgende:

Keiser Napoleons Privat-Secretaire Mr. Piétri har i Breve til Engelske Aviser benægtet Ægtheden af hvad der nylig har været offentliggjort som et Manifest fra Keiseren; men dette hindrer dog ikke, at man alligevel troer, at Actstykket er autentisk, og at det kun er blevet tilbagekaldt, efterat det befandtes at have mislykkets og ikke at have slaaet an. Bn. Hochschild beretter endvidere, efter hvad han har fra *sikker Kilde*, følgende:

Den Person der fremstillede sig for General Bourbaki i Metz, hedder Regnier og er Franskmand. Han havde for Keiserprindsen opgivet at ville begive sig til Wilhelmshöhe, og havde af denne faaet en Photographie af det Hotel i Hastings, hvor Keiserinden boede. Prindsen havde derpaa tegnet sit Navn og tilføiet Datum. Da Keiserinden fik det at vide, havde Hun strax telegrapheret til Wilhelmshöhe, for at advare Keiseren mod nævnte Person, som Hun mistænkte. Dette blev imidlertid overflødig, da Regnier ikke begav sig til Wilhelmshöhe, men til det Preussiske Høiqvarter, hvor han sammentraf med Grev Bismarck, og hvorfra han, uden Tvivl forsynet med dennes Instructioner, strax begav sig til Metz. Indladt i Fæstningen lykkedes han i at bringe General Bourbaki til at troe, at han var udsendt af Keiserinden.

Intrigen har været opgjort i det Preussiske Hovedqvarter. Tiltrods for hvad derfra udgaaende Bulletiner indeholde, skal Tilbøieligheden for Fred der gjøre sig mere og mere gjældende. Den Preussiske Armeorganisation, hvorved alle – Familiefædre og Næringsdrivende – tvinges ind under Vaaben, er ikke beregnet paa langvarige Krige, og efterat Frankrig er blevet ydmyget som nu, voxer Følelsen inden de Tydske Armeer, at der gjøres for store Offre for blot en dynastisk Ærgjærighed. Grev Bismarck skal forstaae dette, og derfor have fattet den Plan at gjenoprette den Keiserlige Styrelse for at tilfredsstille Øieblikkets Krav. Forhandlinger have til den Ende været indledede med Wilhelmshöhe og med Marskalk Bazaine, og Meddelelser mellem denne sidste og Keiser Napoleon have fra Preussisk Side været tilstedede. Slutteligen skulde man være kommen overeens om følgende Betingelser: «L'Empereur

abdiquera, l'Impératrice serait rétablié comme régente et signerait une paix qui laisserait à la France l'Alsace et la Lorraine sauf Strasbourg et Metz avec une langue de terre réunissant cette dernière place à l'Allemagne, et une indemnité considérable des frais de guerre.» Det skulde være, efterat alt foreløbigen var opgjort, at Keiser Napoleon skulde udfærdige Sit Manifest, at Bazaine skulde erklære sig for Keiserdømmet, og Bourbaki sendes til England for at være til Keiserindens Raadighed. Hele Intrigen strandede imidlertid paa Keiserindens værdige og faste Holdning. – Bourbaki fandt ved sin Ankomst, at han var fuldstændig uventet, og Keiserinden havde ikke allene svaret med et cathorisk Afslag, men Hun havde endogsaa sendt «Commandant Duperré» til den Franske Chargé d'affa[i]res i London, for at lade ham sige, at Hun heller lod sig Haanden afhugge end hun undertegnede en Fred, der skulde koste Frankrig en Tomme Land. Hun havde ladet tilføje at Hun ikke gjorde sig nogen Illusion med Hensyn til Dynastiets Skjæbne, men at Hun heller bar Landflygtigheden end Bebreidelsen af at foretage Noget der stred mod Frankrigs Ære.

Dette er jo en mærkelig Historie, den er meddeelt i al Fortrolighed, og jeg gjengiver den til Dig *paa samme Maade*. Hvor dog det ulykkelige Frankrig nu maa lide til Følge af alle sine Søndersplittelser! Ingen Holdning, ingen Enighed, og ingen Tillid engang til den *nuværende Styrelse*, og hvad som er værst: neppe nogen Muelighed at tilveiebringe en constituerende Forsamling for at erfare Nationens Villie. Intet lykkes, ingen Modstand forslaer, det er, som en Opløsnings-Sygdom raser gjennem det hele Legeme. Maatte Vor Herre forbarme sig og lede den til Helbredelse! Baron Hochschild tillægger i sin Depeche, at man i Luxemburg er ængstelig for at blive dragen ind i det blivende Fredsopgjør, som en Erstatning til Tydskland istedetfor Elsass og Lothringen. Han siger, at Ideen herom skal have opstaaet hos Franske Statsmænd i Paris, men at den ikke skal finde nogen Anklang hos Seirherrerne.

I en Dépêche fra Berlin af 8de October beretter Due om følgende Tildragelse:

I Spandau er bleven indrettet en Leir for nogle tusinde Franske Fanger. Den Engelske Ambassadeurs Hustru, Lady Loftus, havde faaet et Adgangstegn til at gjøre et Besøg der; hun havde med sig sin Søn og Datter samt en Mrs. Deering, gift med en af Secretairerne, samt Mr. Cocquerel, ligeledes ansat ved Ambassaden. Ved Indgangen til den indhegnede Leir havde Lady Loftus selv gaaet ind med sit Adgangstegn,

og imidlertid var Mr. Cocquerell bleven staaende udenfor og havde af en Cigarkasse, han havde med sig, tilkastet Cigarrer til Franske Fanger, som arbejdede paa en Grøft indenfor Indhegningen. Nogle Preussiske Landværnssoldater bleve stødt over at de ingen fik, og en af dem havde med haanlige Ord revet Cigarkassen fra Mr. Cocquerell, som satte sig til Modværge, og gjorde Mine af at ville sparke til en af Angriberne. Herpaa havde man bagfra kastet sig over ham, under Udraab: «Hauet ihn, tretet auf ihn», slaet ham overende og sønderrevet hans Klæder. Mrs. Deering, som havde hørt Uvæsenet, sprang til for at hjælpe sin Landsmand, trængte sig gennem Mængden for at bistaae ham, men fik under sine heltemodige Bestræbelser flere Slag i Ansigtet. Under slige Omstændigheder blev der ikke Spørgsmaal om videre Besøg i Leiren; men Tilbagereisen til Berlin foretoges saa hastig som mueligt. Jeg har ikke af Beretningen rigtig forstaaet, om Overfaldet udelukkende skeede af Militaire, eller om der havde samlet sig ogsaa andre Personer, som deeltogede deri. Det var maaskee uforsigtigt af Mr. Cocquerell at tilkaste Fangerne Cigarrer, men den ham og hans Landsmandinde overgaaede Behandling var dog en skammelig Insult, og Due skriver, at det har vakt en harmfuld Forundring, at den Engelske Ambassadeur Lord Loftus skal ønske at undertrykke den hele Sag, og ikke være tilsinds at kræve nogen Oprettelse fra den Preussiske Regjeringens Side. Man faaer vel nærmere høre om Historien, som ogsaa synes at være meddeelt i *Fortrolighed*.

Endnu et andet Uddrag vil jeg give Dig *underhaanden* af et privat Brev til Grev W. fra Grev Piper i Florens:

«Un Anglais, Mr. Grant Duff, député et Sous-secrétaire dans le Ministère des Indes à Londres est de passage ici, probablement pour éclairer Gladstone sur le véritable état des esprits en Italie. Un ami à Vous, qui lui fit entendre la désapprobation de la politique de l'Angleterre à l'égard du conflit actuel, fut étonné du cynisme, avec lequel il envisageait les choses. À l'observation de Votre ami, que l'Italie entr'autres craignait bien, que la Prusse voudrait tôt ou tard avoir un port dans la Méditerranée, l'Anglais répondit comme une chose positive et qui ne souffrait pas de doute, que c'était là une erreur, puisqu'il était hors de doute, qu'elle allait satisfaire aux besoins de sa flotte dans le Nord, en prenant aussitôt que possible la Jutlande, ça veut dire le Danemarc. Et il trouvait cela très naturel! Relata refero».

Dette er jo stygge Tegn, men jeg maa dog bemærke, at ovenstaaende

Opfatning ikke synes at stemme med hvad man *underhaanden* har hørt fra London, om at den Preussiske Ambassadeur dersteds, Grev Bernstoff, skal have forsikkert Lord Granville, at den Preussiske Regjering efter Afslutningen af Freden vil være betænkt paa at lade Danmark vederfares Retfærdighed med Hensyn til det Slesvigske Spørgsmaal. Hvor langt den Preussiske Retfærdigheds-Følelse vil gaae i denne Henseende, er et andet Spørgsmaal; men af den sidste Danske Throntale fremgaaer det ogsaa, at den Danske Konge har Haab om en Opnaaelse i denne Retning.

Fra Florens blev telegraferet igaar, at Hertugen af Aosta havde modtaget Tilbudet af den Spanske Krone.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 15. okt. 1870 kl. 13.00.]

Om Statsraadet den 15. Oktober.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. October 1870.

Kjære Ven,

Hjærtelig Tak for Dit kjære Brev af den 12te October. Jeg fik samtidig dermed det i Udsigt stillede Brev fra Statsraad Bretteville, og jeg har i Eftermiddag skrevet ham til for at meddele ham hvad som yttredes af Grev Wachtmeister, som jeg i Formiddag talte med. Ved samme Leilighed gjorde jeg ogsaa Grev Wachtmeister bekendt med Indholdet af et tidligere Brev fra Dig med Hensyn til Spitsbergen-Sagen. Han takker for de givne Vink. Han troer imidlertid ikke at Øieblikket nu under paagaaende Krig er heldigt for at gjøre noget Skridt. Han fæstede sig ved Din Bemærkning om at det maaskee kan være klogt at oppebie Opgjøret af Fiskerie-Sagen med Frankrig, men med Hensyn til Din Antydning om at de Forenede Stater ogsaa burde tilspørges, yttrede han at dette kunde være betænkeligt; thi skulle disse faae nogen Tanke om at Spitsbergen kan henregnes til den Amerikanske Deel af Verden, kunde de blive tilbøielige til at ville bringe den «Monroiske Doctrin» i Anvend-

else. Henregnes Spitsbergen definitivt til Europa, troer han ikke det er Grund til at vende sig til Fristaterne.

Der var idag kommet et Avis-Telegram indeholdende yderligere Bekræftelse paa at man fra Paris havde lykkets at drive Preusserne bort fra Stillingen ved Clamart og Meudon etc. Maatte det forholde sig saa, og maatte en lykkeligere Vending have indtraadt for de Franske!

Jeg har allerede telegraferet til Dig om Udfaldet af Statsraadet. H.M. befandt sig vel efter sin Indflytning til Byen; men han syntes dog at have taget med sig en dygtig Snue fra sit høstlige Landliv. Her er det en kold og skarp Luft. Det fryser om Natten og den bratte Overgang har ogsaa skaffet mig en slem Forkjølelse.

Jeg holder med Dig i, at det er vel om Conferents med Madvig, for det fælleds gode Sprogs Skyld, vil give nogle Snit i den urimelige Udvæxt, som kaldes Maalstræv.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Oct. 1870.

Kjære Ven! Jeg har at takke paa det Bedste for dine venlige Breve af den 11te, 13de og 14de October. Jeg seer af dit Brev af den 13de, at Du er nogenlunde tilfredsstillet ved det Resultat, hvortil vi her ere komne med Hensyn til Lønningerne for Consulen i New-York og Ministeren i Washington. Vi fandt, hvad Consuls-Embedet angaaer, ikke at kunne strække os længer, og hvad det foreslaaede yderligere Bidrag til Ministeren i Washington angaaer, ikke at kunne paabyrde *Consuls-Fondet* mere end de 3000 Spdlr., som det allerede yder til denne Embedsmand. Da der i Washington saa godt som ikke er Spørgsmaal om Consulat-Forretninger i mere egentlig Forstand men fornemmelig om Arvesager og deslige, der vistnok kræver Arbeide men dog hovedsagelig opløser sig i Contorforretninger, med hvilke Ministeren selv ikke synderlig kan befatte sig, saa bliver Bidraget af Consuls-Fondet her egentlig at ansee som et Bidrag til Lønningen af Ministerens Cancellie, og det synes da som at 3000 Spdlr. maa ansees for et ganske vakkert Tilskud. Flere af mine Colleger vare i Tvivl, om vi skulde udtale os for nogen Forhøielse af Ministerens Løn, selv om den forudsattes at skulle tages af Ministerkassen; men jeg for min Deel vovede ikke at prute med Udenrigsministeren herom. Hvad der maa til, maa til – som man siger i Norge –;

anstændigt faaer vore Ministre kunne leve, efter hvad Forholdene paa hvert Sted kræve, og Udenrigsministeren faaer bære Ansvar for, at der ikke begjæres mere i denne Retning end nødvendigt er.

Jeg er Dig specielt taknemmelig for de flere interessante Oplysninger, som Du meddeler i dit Brev af den 14de angaaende Begivenheder samt Stillinger og Forholde udenlands. Det er navnlig interessant at erfare, at den Preussiske Regjering, eller Herr Bismarch, heller ikke sover paa Roser i denne Tid, og at Ønsket om at faae en Ende paa Krigen er heelt levende paa Preussisk Side. Skulde det være muligt, at Frankrig, ved at holde ud endnu i rum Tid, understøttet af Vinterens Nærmelse og af Sygdom blandt dets Fiender samt den i selve den Preussiske Hærgorganisation liggende Hindring mod længe at bære en Krigs Byrder, – kunde slippe fra det med heelt Skind, som man siger, det er, med andre Ord, slippe fra det uden Tab af Land-Omraade? Dette er vel mere at ønske end at vente; men jeg bestemmer mig nødigt til ganske at opgive Haabet derom. En Ting er for mig klar, nemlig at Beskaffenheden af den for Tiden factisk bestaaende Regjering i Frankrig, medens den ganske vist medfører store Ulemper, ogsaa har sine væsentlige Fordele. Man kan sige, at der i Grunden er Mangel paa ordnet Regjering, et Slags halvt Anarchie, og Du har visselig Ret i, at dette i mange Henseender er en Svækkelse; men paa den anden Side tvivler jeg om, at nogen anden Regjering end netop en saadan som den Frankrig nu har vilde drive Modstanden, eller rettere Nægtelsen af at slutte Fred paa andet Vilkaar end med Bevarelse af Territoriets Integritet, saa vidt som vi see, at det nu skeer. De «ordnede» Regjeringer have gjerne en Fortid og de berede sig ialfald paa en rimelig Fremtid; deres Øie er ikke fæstet paa et eneste Punct, det Nærværende; de have et større Tidsrum som en Continuitet for Øie, og i Belysningen heraf bliver den Ødelæggelse, som en Krig medfører, saa meget frygteligere. Anderledes forholder det sig med en Regjering, som er dukket op igaar og som veed, at den, efter Tingenes almindelige Gang, kun har en kort Livstid. En saadan Regjering vil være ganske anderledes oplagt til at spille va banque, til at lade staae til saa længe Tøi og Remmer vil holde. Om den vil naae sit Maal, og hvorledes Frankrig vil see ud, naar det frygtelige Spil engang er over, ja, det maa Gud vide; men al den Stund man maa være enig i, at Maalet kun kan naaes ved at spille rasende, maa det erkjendes, at en Regjering, som er oplagt dertil, just er en saadan som Landet for Øieblikket tiltrænger. Om Keiseren endnu i dette Øieblik sad paa Thronen, er jeg

tilbøielig til at antage, at han allerede vilde have sluttet Fred, ialfald forsaauidt Sagen beroede paa ham.

Lord Loftus har vel tænkt som saa, at saafremt den Spandauske Historie blev bekjendt i England, vilde der blive et rædsomt Spectakel i Pressen, i Meetinger o.s.v., men aldeles ingen energisk Optræden fra hans Regjerings Side, og dette har han vel betragtet som et slet Resultat. Heri har han, i mine Tanker, Ret.

Om Englændernes Cynisme, naar der handles om mindre Staters Undertrykkelse af de mægtigere, har jeg desværre ikke kunnet andet end gjøre mig de voldsomste Forestillinger siden jeg for nogle Aar siden læste om den Tale, som den anseete Mand Lord Stanley (nu Earl af Derby) havde holdt ved en Banquet, og hvori han yttrede, at han i sin Tid havde hørt saa meget om Farer, der truede Smaastaterne, at han var glad over, at Faren nu snart kunde haabes at være forbi, da de heldigviis kunde ventes at ville med det Første være opslugte allesammen. Overhovedet er det for mine Øine et ynkeligt Syn at see det gamle stolte Albion reduceret til den Rolle, det nu spiller i Europa. Og kom det engang i Krig med nogen af de større Stater, vilde det – dette er for mig næsten den sørgeligste Betragtning – uden Tvivl vise sig, at det just paa Søen, hvor det troer at være Dronning, vilde være udsat for de største Ydmygelser; thi hvem der skal lide meest paa Søen, kommer nu ganske sikkert saa godt som udelukkende an paa, hvem der har meest at tabe, det vil sige, hvem der har størst Coffardie-Flaade. Ingen Stat vil for Fremtiden kunne beskytte sin Coffardie-Flaade mod en Jagt som t. Ex. den, Sydstaternes Regjering gjennem en improviseret Hjelpe-Marine anstillede paa Nordstaternes Coffardie-Flaade under den Americanske Krig og hvorved den i Løbet af et Par Aar saa godt som ganske ødelagde den.

Men jeg faaer sætte en Grændse for disse Betragtninger, som jeg frygter for at lide af den største af alle Feil – Kjedsommelighed.

Med venlig Hilsen til Manthey og Falsen [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20de October 1870.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af den 17de, modtaget igaar Aften, og flere Gange gjennemlæst med stor Interesse. I

de Reflectioner, Du deri gjør, ligger det bedste Forsvar for Frankrigs nuværende Styrelse: naar Skibet holder paa at synke, faaer man af hvad som er tilhaande, gjøre sig en Flaade, for at naae Land, og det hænder undertiden, man lykkes. Maatte blot den nuværende Styrelse have de samlende og tillidvækkende Egenskaber, der saa høiligen udkræves, for at holde Modet og Haabet oppe. Den har en stor Opgave at løse: den at drive Fienden ud af Landet, kan den udrette dette, skal Frankrig skyldte den sin blivende Helbredelse. Det er forfærdeligt at tænke paa alle de Elendigheder, som endnu maa gennemgaaes, inden dette store Maal kan vindes, og med dette for Øie skulde man kunne ledes ind paa Ønsket om en snar Fredslutning; men paa den anden Side lyder det dog stærkere og inderligere, at Kampen maatte blive fortsat til det Yderste. Ifølge de sidste Efterretninger vil det dog synes, som der fra flere Kanter arbeides paa Fred: Gambettas nærmeste Mand har været i London; Bazaines Adjutant har været i Versailles; og den Amerikanske General Burnside løber ogsaa frem og tilbage med et Olieblad. Er der nu Eenhed i disse Bestræbelser, eller er det endnu Partier, som hvert og et gaaer sit eget Ærinde? Baron Hochschilds Version med Hensyn til det i Metz Passerede er vist saa nær Sandheden som mueligt, og det falder sig saa nær at formode, at Bazaines yderligere Bestræbelser gaae i samme Retning. Men kan det blive til nogen Lykke for Frankrig at opnaae Fred under Keiserens eller Regentindens Auspisier? Bazaine synes jeg vilde da spille den samme Rolle, som de gamle Pretorianere, og Frankrig vilde have den yderligere Ydmygelse at modtage sin fremtidige Styrelse som et Fredsvilkaar af Preussen. Det er af General Björnstierna berettet fra Petersburg, at Mr. Thiers som under sit Ophold der, med Hensyn til sine officielle Udtalelser, var meget forbeholden, dog i sine fortrolige Samtaler ikke dulgte sin Forhaabning om den Orléanske Linies Tilbagekomst. Greven af Chambord tilkjendegiver ogsaa sine Aspirationer, og var der blot nogen Leilighed for ham med sin Person at kunne gjøre en dristig Indsats, saa at Stemningen kunde vækkes ikke allene for det Princip hvoraf han er Bærer men ogsaa for Manden selv, da synes jeg næsten han maatte være den, der ydede de bedste Garantier for Fremtiden, især da den Orléanske Linie er hans nærmeste legitime Arving. Men skulde der blive Fred nu, inden Frankrig har hævnet sin Ydmygelse og atter reist sig til *egen Villie*, hvorledes skal det da faae den Myndighed som avkræves for midt iblandt de stridende Partier at give Magten til det Partie som bedst kan hævde den, til Frankrigs fremtidige

Vel, det være sig nu Republiken eller Monarchiet? Skulde Frankrig faae Fred blot med Udsigt til at begynde en borgerlig Strid, da havde Preussen kun lykkets altfor vel, da havde det baade bibragt Saaret, og efterladt Gift deri. Nei! nei! maatte det lykkes de Franske at knække det Preussiske Overmod, maatte! – ja det kan jo ikke nytte at fare ud i Ord; det er bedst at holde de brølende Løver gjemte i sit Eget Indre.

Jeg gik i Formidag op til Kongen, for at erfare, naar Deres Majestæter agtede at begive sig til Barnedaaben i Kjøbenhavn. Kongen havde nok, efter hvad jeg hørte af Grev Wachtmeister igaar, haft til Hensigt at reise tidligere; men nu sagde H.M. mig, at Han reiser sammen med Dronningen paa Fredag, den 18de, og at vi inden Hans Afreise kunde faae Statsraad i næste Uge. Han sagde mig, at Han havde gjort det Tilkjendegivende – Dictamen – i det Svenske Statsraad, som Han tidligere havde omnævnt for os, og at Han vilde lade mig faae en Afskrift deraf. En betryggende Ordning af Landforsvaret laae Ham fremfor alt paa Sindet, og det var Hans Agt at betone dette yderligere i Throntalen; Han regnede paa, at det blivende Forslag skulde blive antaget i 1ste Kammer; Han havde sagt sine Svenske Raadgivere, at han ikke erkjendte nogen parlamentarisk Ret hos Rigsdagen til at indvirke paa Statsraadet, og at saaledes, om Forslaget skulde blive forkastet i Andet Kammer, dette ikke skulde have nogen Indflydelse paa deres Stilling; men at det var anderledes, om de isaafald ikke vare enige med Hans Majt. i, at Andet Kammer under saadanne Omstændigheder burde opløses. Vi faae nu see *fremdeles*, hvordan dette kommer til at gestalte sig, men «en attendant» forbeholder jeg de nævnte Yttringers Forbliven *mellem Dig og mig*. Kongen sagde mig, at Han gjennem General Fleischer havde erfaret, at Du tænkte paa at komme herind for at tale med H.M. om et og andet. Dette var Ham kjært, og Han paalagde mig at skrive Dig til for at sige Dig, at saasnart Han kommer tilbage fra Danmark, hvilket bliver omkring den 5te November, vil Din Ankomst hid være Ham behagelig, til den Tid, som maatte være Dig bequemest. Han vilde da ogsaa tale med Dig om *vore* militaire Anliggender. Det skal blive en Glæde at faae træffe Dig her, og jeg finder det meget rigtigt og naturligt, at Du ikke lader for lang Tid hengaac mellem hver Gang Du faaer Anledning til mundtlig at tale med Hans Majestæt.

Medens jeg sad hos H.M., fik Han et Telegram, som Han læste op for mig og hvoraf jeg vil gjengive det hovedsagelige Indhold. Det var fra Bn. Hochschild og gik ud paa, at han fra tilforladelig Kilde havde bragt

i Erfaring, at der maaskee kunde blive Tale om ufortøvet at faae en Fred afsluttet. Dette skulde skee med Marskalk Bazaine og med Erkjendelse af den Keiserlige Myndigheds Vedvarelse indtil «la Constituante» havde afgivet sin Bestemmelse. Betingelserne skulde være: ingen Afstaaelse af Territorium, men Sløifning af Fæstningerne Strasburg og Metz samt 2 Milliarder i Krigs-Omkostninger og Indrømmelse, fra Frankrigs Side, at Luxemburg afstaaes til Preussen. «Timeo Danaos et dona ferentes.» Betingelserne ere jo i sig selv ikke urimelige; men Maaden hvorpaa det skulde skee, vilde dog efter alt det Passerede, være en ny Ydmygelse. Der er desuden saa meget ubegribeligt for øvrigt i det Hele, at jeg vil udsætte mit videre Omdømme. Ere Preusserne, som det vil synes, saa ivrige paa at faae Fred, skulde det være en Opfordring for Frankrig, om det vil *gjenoprette sig selv*, til at holde ud, indtil den sidste Preusser var forsvunden fra dets Omraade.

Efter hvad jeg skrev til Statsraad Bretteville, var det Grev Wachtmeisters første Indtryk ikke at afsende, for Tiden, noget Svar i Søndmøre-Sagen; men efter min sidste Samtale med ham, synes han at have faaet en anden Tanke; men svarer han, synes det at være hans Agt foreløbigen at gjøre Statsraad Bretteville bekendt med Udkastet – Noget som jeg finder hensynsfuldt og ganske maa billige.

Jeg har fæstet mig ved et Udtryk i Indstillingen om Forhøielsen af Gagen for Ministeren i Washington, som jeg finder danner ligesom en Broe mellem de forskjællige Meninger. Man tilraader Forhøielse af 1000 Rdl. Hb. Bco., men finder det «*rettest*», at denne udredes af Ministerkassen. Dette involverer, at det ikke ansees uret, om den bestemmes udredet af Consulsfondet. Det er i Virkeligheden *knap* med Ministerkassen, og jeg maa finde, at Udenrigs-Ministeren ikke uden Grund paabe-raaber sig at Billighed taler for Udredelsen af Consuls-Fondet, naar Ministerkassen tilskyder ny Løn til en Legations-Secretaire. At Forretningerne ved Legationen i det hovedsagelige ikke er af ministeriel Natur, taler vel ogsaa for at Consulsfondet giver Halvdelen, saalænge man vil have de tvende Poster forenede, og denne Forening er derhos ganske nødvendig, om man vil have en Minister i Washington, siden Ministerkassen ikke af egne Midler magter at holde en saadan, med den uhyre Stigning i Priis, som Alt der har undergaaet siden Krigen.

Statsraad Mantheys kom hid i Søndags. De befinde sig vel. Det glædede os at høre, at Statsraad Helliensens vare komne vel frem til Christiania.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. October 1870.

Kjære Ven,

I Anledning af det Telegram fra London, som jeg igaar omnævnte i mit Brev, maa jeg idag berette, at jeg før Middagen var oppe i Udenrigs-Departementet og der læste et chiffret Telegram fra Bn. Hochschild ankommet idag men afsendt igaar – det tidligere maa have været af den 19de – hvori meddeles, at «den Engelske Regjering der Dagen iforveien havde fra Brüssel erholdt Underretning om at Freden holdt paa at afsluttes, nu begyndte at tvivle paa Efterretningens Nøiagtighed, siden ingen senere Bekræftelse var indtruffen.»

I de Depecher der kunne ventes fra Bn. Hochschild, vil man vel kunne vente en nærmere Opklarelse. Har det hele været en Opdigtelse, eller have Forhandlinger været førte som man i det sidste Øieblik har fundet umuelige at gennemføre?

Der er ellers intet Nyt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. October 1870.

Kjære Ven,

Grev Wachtmeister var oppe hos mig igaar Formiddag. Han sagde mig, at han havde faaet Dépêche fra London, men af *tidligere* Datum end de *Telegrammer* derfra, hvorom jeg allerede har underrettet Dig, og at der i denne Dépêche omnævnes, at Bestræbelser, som lede deres Oprindelse fra det Preussiske Hovedkvarter, og hvori ogsaa Bonapartistiske Indvirkninger ere blandede, fremdeles ere i Gang for at tilveiebringe Fred, men at de strandede paa Regjeringen i Paris. Det er formodentlig den Amerikanske General Burnside, som under sit Besøg i Paris har haft det fortrolige Hværv at stemme Styrelsen dersteds til Beredvillighed. Fra Berlin berettes ogsaa, at der virkes for Fred, og saavel derfra som fra London skildres Vanskelighederne for de Tydske Armeer at forøge sig. Imidlertid seer man dog, hvorledes de Tydske Hære mere og mere udbrede sig, og med alt større og større Haardhed underkue de Landsdele som de besætte. Vistnok gjør den store Udstrækning dem mere angribelige; men Modstandens Sammenhæng fra de Franskes Side bliver ogsaa i samme Grad svækket. Man seer nu, hvilken uhyre Vanskelighed det er at organisere større Troppe-Afdelinger midt under

Krigens Gang. Ellers skulde man dog kunne troe, at tilstrækkelig Styrke var at tilveiebringe for at oprive Tydskernes lange Communications-Linie med Paris. Herpaa maa man dog haabe. Desværre synes man overalt at spore den samme Opløsthed i de Franske Armees-Afdelinger som opstilles, og bedrøveligt er det at tænke, at det ikke har lykkets Loire-Armeen at ødelægge von der Tann og hans Hær. Det seer nu ogsaa ud, som Garibaldi ikke gjør andet end volde Fortræd og Splittelse. Keratrys Sendelse til Madrid, som skal have [været] ganske mislykket, vidner ogsaa om, hvorlidet Styrelsen stoler paa egen Hjælp, naar det begjæres Spaniens Medvirkning for Opnaaelse af Fred. Blikket vender sig mod Bazaine og hans Armees, og kan han være sikker paa Stemningen inden denne, er det ikke usandsynligt, at det maaskee bliver med ham, som Dictator, at Freden kan blive afsluttet, saafremt der ikke insisteres paa Bevarelsen af Keiserens Myndighed indtil videre, saaledes som forudsat i det Telegram, hvormed jeg skrev Dig til. Men Fred, inden Tydskerne ere uddrevne, er dog kun en sørgelig Udvei for Frankrig og for Europa i det hele.

Jeg har just nu før Middagen truffet Grev Wachtmeister i Udenrigs-Departementet. Han viiste mig et *Chiffre*-Telegram fra Bn. Hochschild af 23de October og ankommet i Morges. Det lyder saaledes:

«Lord Granville me charge de Vous annoncer, que le Gouvernement Anglais a prié (The English Government has urged) la France et la Prusse de conclure un armistice en vue de convoquer une assemblée constituante et d'arriver à un paix éventuelle.»

Den Preussiske Minister hersteds havde idag sendt Grev Wachtmeister en Note hvormed fulgte Afskrifter af den stedfundne Brevvexling betræffende de af de i Paris værende Diplomater begjærte Indrømmelser med Hensyn til Underretning om blivende Bombardement og Afsendelse af ugentlige Courerere. Du har af Aviserne seet at dette er afslaaet af Grev Bismarck. Til Oplysning med Hensyn til Bn. Adelswärd, der endnu befinder sig i Paris, vil jeg bemærke, at Grev Wachtmeister allerede den 6te October tilskrev ham, at det efter hans Tanke var overveiende Grund til at flytte til Tours, idet han dog overlod til Adelswärd efter Forholdene paa Stedet at tage Sin Bestemmelse. Denne Depeche er formodentlig aldrig Adelswärd tilhændkommen, og Grev Wachtmeister lader derfor idag en anden afgaae, hvori hans ovennævnte Tanke end bestemtere udtales. Blandt de Ministre, der undertegnede Svaret til Bismarck, var Nuntien, den Svensk-Norske, den Danske, den

Hollandske, den Belgiske, den Schweitzerske, den Amerikanske Gesandt og en Mængde af Herrerne fra Central- og Syd-Amerika. Siden har man af Aviserne seet, at Nuntien, og det *forekommer mig ogsaa den Danske* Gesandt have forladt Paris.

Du har af Aviserne bemærket, at den Preussiske Gesandt skal have klaget over den *Belgiske* Presse. Mere repressive Lovbestemmelser skulle have været begjærte hos den Belgiske Regjering, som skal have forespurgt sig om Raad hos sin Beskytter, den Engelske Regjering. I «Indépendance» for den 19de gives nu en Dementi med Hensyn til det af den Preussiske Gesandt gjorte Skridt. Sagen forholder sig dog, som nævnt; men formodentlig har man i London lykkets at bilægge Sagen i Mindelighed.

Vi skulle have Statsraad imorgen Formiddag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. okt. 1870 kl. 15.00.]

Alle med Designationer 14., 18., 21. October hidkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de October 1870.

Kjære Ven! Statsraad Riddervold har i den sidste Uges Tid været syg – dog ikke paa nogensomhelst farlig Maade – saa at han har været nødt til at holde sig hjemme og jeg nødt til at besørge Kirkedepartementet i hans Sted. Dette maa tjene til Undskyldning for, at jeg først nu bringer Dig min Taksigelse for dine venlige Breve af den 20de og 21de October. Lad mig først omhandle lidt nærmere med Dig hvad Du skriver om Kongens Yttringer om min Reise til Stokholm. Det forholder sig saa, at jeg bad Fleischer, da han tog Farvel med mig for at begive sig til Stokholm, sondere, om hvorvidt jeg kunde gjøre Regning paa i den nærmeste Tid at faae see Kongen her og, i modsat Fald, om Kongen skulde have Smag paa, at jeg gjorde en Snartour til Stokholm for der at faae afhandlet Eet og Andet. Fleischer bragte mig ved sin Hjemkomst

den Beskeed, som dit Brev af den 20de bekræfter, at Hans Majestæt gjerne skulde see, at jeg foretog den nævnte Reise. Jeg skal nu i al Korthed og *til Efterretning, indtil videre kun for Dig*, forklare, hvad der har ladet mig betragte det som særdeles ønskeligt at faae samtale med Kongen om Eet og Andet. Først er der en Gjenstand, i sig selv af mindre Vigtighed men af delicat Natur, som jeg gjerne vilde faae Anledning til at tale med Kongen om, da det vilde være mindre behageligt at behandle den skriftligt – jeg mener den Forandring i Systemet – om jeg saa maa udtrykke mig – for den officielle Selskabelighed hos den Norske Regjerings Formand, som maa blive en nødvendig Følge af aarlige Storthing. Du seer let, at jeg sigter til en betydelig Reduction af de officielle Fêter; at iværksætte en saadan paa egen Haand, uden al Forklaring, skulde vel neppe være i sin Orden, og at skrive om Sagen, skulde være et kildent Arbeide. Ogsaa om de ydre Former, hvad Storthingets Aabning og Slutning angaaer, skulle blive uforandret de samme som før, og om der navnlig skal gives to Middage hvert Aar paa over 150 Couverts, er et Spørgsmaal, som er beslægtet med det ovenfor berørte. Men hertil kommer andre og vigtigere Spørgsmaal, som bør berøres i Tide, fordi det er tænkeligt, ja tildeels nødvendigt, at Kongen ogsaa vil høre Svenske Mænd, førend han tager sit Partie. Hertil hører, for at nævne Exempler, Spørgsmaalet om hvorvidt og i bekræftende Fald hvorledes det hvilende Unionsforslag bør omtales i de Trontaler, hvormed begge Repræsentationer til Vinteren skulle aabnes, og hvorvidt det skulde være muligt og tilraadeligt endnu at fremkomme med det i Unionsforslaget bebudede Forslag til den Linie-Contingent, hvert af Rigerne i Forhold til Folkemængde skal præstere – en Gjenstand, som Du vil erindre, at jeg tidligere har bragt paa Bane for Dig og som vinder en ny Betydning og en ny Side ved det Dictamen, Du har berettet at Kongen har givet i det Svenske Statsraad om Nødvendighed af at styrke Forsvarskræfterne. Flere andre Gjenstande kunde jeg i denne Sammenhæng nævne, men det Anførte er allerede nok til at lade Dig see Hensigten med min paatænkte Reise. Der er ogsaa Ting, som jeg specielt ønsker at tale i Fortrolighed *med Dig* om. Fleischer berattede mig vistnok, at Kongen havde yttret, at han var betænkt paa at komme hid for at aabne Storthinget; men om det altsaa kan haabes, at vi faae see ham her i Januar, saa bliver det sandsynligviis, som gjerne altid er Tilfældet, saa kort og tilmed forbundet med saa mange for rolige Overlægninger lidet gunstige Omstændigheder, at jeg ikke regner meget

paa Udbyttet deraf. Hertil kommer, at han her ikke vil have nogen Svensk Veiledning til sin Raadighed i Spørgsmaal, der angaae begge Riger, og at en Overlægning lige ind unde Storthinget i begge de ovenfor berørte vigtigere Spørgsmaal under alle Omstændigheder vilde komme for seent.

Jeg beder Dig at hvad jeg her har skrevet maa, indtil videre, forblive ganske mellem os, ligesom overhovedet at nogen Reise af mig er paatænkt; thi Væggene have ubegribeligt mange Sprækker i vore Dage, og udenfor hver Sprække staaer der et lyttende Øre og en sladdrende Mund. Hvad angaaer det af Kongen i det Svenske Statsraad afgivne Dictamen om Forsvarskrafternes Styrkelse skal jeg selvfølgelig, efter dit Paalæg derom, tie stille; men jeg udbeder mig din Tilladelse til dog at tale med Statsraad Irgens, som er en taus mand, om Sagen, og til den Ende vilde det være mig saare kjært, om Du kunde sende mig en Afskrift af Dictaminet. Opfyld dette mit Ønske, om Du seer Dig istand dertil.

Jeg seer af dit Brev, at Kongen er saa naadig at overlade til mig selv at komme til den Tid, jeg maatte finde beqvemmest efter den 5te Novbr. Jeg havde ogsaa selv tænkt mig at komme engang i Novbr., og Du skal nærmere høre fra mig om Tiden.

Du har vel af Aviserne seet, at Politimester Michelet har indgivet sin Afskedsansøgning. Der er, som Du av Sagen, naar den i sin Tid kommer til Stokholm, vil erfare, af Justitsdepartementet viist al den Humanitet som muligt var, maaskee endog lidt mere end god Disciplin taaler; men Intet har kunnet stagge den urolige og ærgjerrige Mand. Mere herom i sin Tid.

Vær takket for den Udsigt, Du i dit Brev af den 20de giver over den politiske Stilling i Udlandet. Er det end ikke Tilfældet, at Fred er ganske nær ved at afsluttes – i hvilken Henseende dit Brev af den 21de indeholder en Berigtigelse af de tidligere modtagne Underrettelser –, saa synes dog Alt, hvad vi i den senere Tid fra forskellige Kanter erfare, at bebude, at begge de stridende Parter nu oprigtigt ønske en Ende paa Anstrængelserne og Lidelserne, og at en Vaabenstilstand er Gjenstand for Underhandling. Og i saa Fald er vel Freden ikke langt borte. England har neppe sat sig i Forbindelse med de øvrige neutrale Magter og derefter taget Initiativet til en mæglende Optræden, uden først at have sonderet de krigførende Magters Sentiments.

Jeg har sagt til Bretteville hvad Du har ønsket ham meddeelt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. October 1870.

Kjære Ven,

Grev Wachtmeister havde idag faaet Depecher fra London af den 20de og 21de October. Heri omtale Bn. Hochschild det Rygte, hvorom han dengang havde telegraferet, om den nærforstaaende Udsigt til en Freds-Slutning med Bazaine og tillægger, at den Amerikanske General Burnside skulde have haft det Hverv at erholde Indrømmelse dertil af Styrelsen i Paris. I den seneste Depeche meddeler han, at dette Rygte, hvorom den Engelske Regjering havde erholdt Meddelelse fra Brüssel, ikke ved de nærmere Undersøgelser havde bekræftet sig, men han tilføier, at han har Anledning til at troe, at Stemningen inden den Engelske Regjering havde modificeret sig, og at der var en større Tilbøielighed til ved Forestillinger at virke for Fredens Opnaaelse. Dette har da ogsaa viist sig at være Tilfældet, som Du vil have seet af det Telegram, jeg omnævnte i mit sidste Brev. Mr. Fournier havde idag sagt Grev Wachtmeister, at han havde modtaget et Telegram fra Tours, at man vilde være villig til at indgaae paa Vaabenstilstand, saafremt Vilkaarene vare antagelige og de blivende Fredsbetingelser vare af en saadan Beskaffenhed, at de kunde danne Grundlaget for en acceptabel Fred. Af Avis-Telegrammer har man jo ogsaa seet, at Mr. Thiers skal have indfundet sig i Versailles, og man vil vel snart erfare Noget om Udfaldet af denne nye Sammenkomst.

Jeg seer nu af de seneste Telegrammer at Amiens ikke er taget af Preusserne; derimod er Fæstningen Schlestadt^[1] nu falden og yderligere et Par Tusinde Fanger komne i Preussernes Hænder.

Vi skulle have combineret Statsraad imorgen for Bestemmelse af Regjeringen under Kongens Fraværelse. Udenrigs-Ministeren har ogsaa en Sag til Foredragning, angaaende Tilbagebetaling af en opsparet Beholdning i Consuls-Fondet, hvorom den Norske Regjerings Indstilling skal indhentes.

[¹ Trolig: Schlettstadt (tysk), Sélestat (fransk).]

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 27. okt. 1870 kl. 13.30.]

Combineret Statsraad idag om H.M. Afreise imorgen til Danmark og Regentstyrelse under Fraværelsen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27de October 1870.

Kjære Ven,

Du vil med denne Post modtage de tvende Protocoller fra det Combinerede Statsraad i Formiddag. Jeg omnævnte i mit Brev af igaar den Sag, der har været Gjenstand for Udenrigs-Ministerens Foredrag, og vil blot her tilføie den oplysende Bemærkning, at de herværende Revisorer ved Gjennemgaaelsen af Consulsfondets Regnskab ere blevne opmærksomme paa den omhandlede Beholdning, og skulle være tilsinds herved at gjøre Anmærkning. Nu bliver altsaa Ordningen foreslaaet, *inden* dette Paastød fremkommer, og i sig selv er den jo ogsaa ganske stemmende med hvad som hos os practiseres med Hensyn til muelige Overskud paa Bevilgninger. Det sammensparede Beløb er forresten ikke saa ganske lidet, og jeg vil erindre, at man *tidligere* holdt paa det i Paavente af de større Udgifter, som Ordningen af vore Handelsforholde med Japan mueligens skulde komme til at udkræve. Denne Ordning har imidlertid senere fundet Sted og uden betydelig Bekostning.

Jeg traf Grev Wachtmeister i Formiddag; men han havde ikke noget Nyt at meddele. Deres Majestæters reise da imorgen tidlig. Jeg spurgte H.M., naar Tilbagekomsten kunde ventes at finde Sted, og Han antydede en 8 à 10 Dage. [O.s.v.]

I et Brev, jeg igaar fik fra General Björnstjerna i Petersburg, slutter han saaledes:

«Hvad än tidnings-korrespondenterna hafva att berätta, synes Rysland på intet vis benäget att blanda sig i något Europeiskt krig, nu då allt går väl för Preussen. Huru det gått i motsatt fall, vill jag lämna derhän.»

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29de October 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det Bedste for Dit, igaar Aften modtagne, venlige Brev af den 26de October og for de deri indeholdte fortrolige Meddelelser. Jeg mindede H.M. om Afskriften af Hans Dictamen; men Han maa have været for optagen med Forberedelserne til Reisen for at komme det ihu, thi jeg fik det ikke. I det combinede Statsraad i Thorsdag traf jeg Statsraad Abelin, som lovede mig at faae see det, og om han ikke sender mig en Afskrift, vil jeg en af disse Dage gaae op til ham, for at gjøre mig bekendt med Indholdet, hvorom jeg da skal underrette Dig. Jeg synes nok, at det maa stille sig tvivlsomt hvorvidt der er Grund til nu at fremkomme med det supplerende Forslag om den unionelle Forsvars-Contingent: paa den ene Side kan saadant være tjenligt for Fjernelse af en vis Betænkelighed hos os med Hensyn til Unionsforslaget, men paa den anden Side har vel ogsaa den nuværende Krig givet Erfaringer, som kunne fortjene at komme i Betragtning, men som endnu ere for nye for heelt at kunne overskues.

Jeg var i Formiddag oppe hos Prinds Oscar i Hans Egenskab af Regent, for at sige Ham, at vi havde haft Statsraad i Tirsdags – just før Kongens Afreise – og at, med vor sædvanlige Termin for Afholdelse af Statsraad, der *ikke* var Anledning til at forudsætte, at vi skulde behøve at afholde Statsraad inden H.Ms. Tilbagekomst. H.K.H. yttrede, at det dog skulde interessere Ham at holde Statsraad, selv med et mindre Antal Sager, og at Han derfor ønskede, at saadant kunde skee under Kongens Fraværelse. Jeg bemærkede, at Statsraadet sidste Gang just bestemtes med Hensyn til Afreisen og det deraf opstaaede Behov; men H.K.H. vedblev imidlertid Sit Ønske, hvortil jeg kun yttrede, at naar H.K.H. befalede, saa –. Han sagde da, at der jo kunde blive Statsraad næste Løverdags, om H.M. ikke til den Tid var kommen tilbage, hvilket Han ikke antog, saa at H.M. derved kunde faae den Lettelse ikke at behøve at holde Statsraad ufortøvet efter sin Hjemkomst. Jeg har vist Ingenting imod, at Regenten holder Statsraad; men naar det gjælder at gaae udenfor sin sædvanlige Termin blot for at give Anledning dertil, forekommer det mig søgt. Vi faae nu see! Er Kongen kommen tilbage *til Sverige* inden Løverdags, er det et Spørgsmaal, om Kundgjørelsen skal fortolkes saaledes, at der er Adgang til Regentstyrelse. H.K.H. synes om at udøve sin Myndighed; (det er ligesom en Mand, der er bleven

Ægtemand og ønsker at udøve sine ægteskabelige Rettigheder). H.K.H. omtalte ved samme Leilighed ogsaa en anden Sag. Det var Ham bekendt, at der fra vor Consul i Havre var henstillet om Didsendelse af et Svensk og et Norsk Orlogsfartøi til Varetagelse af vore Interesser, under mueligens opstaaende Eventualiteter. Damp-Corvetten Gefle, der *saavidt jeg forstod* skal gaae til England for at hente Maskindele til en blivende Monitor, kommer derfra til at afgaae til Havre, hvor den skal kunne være i den sidste Halvdeel af November. H.K.H. spurgte mig, om der var paatænkt noget lignende fra vor Side, hvortil jeg svarede, at dette ikke var mig bekendt, idet jeg tillagde, at man til det Yderste havde Anvendelse for Øvelsesfondets Midler, og at det maaskee ogsaa kunde ansees tilstrækkeligt naar *een* Orlogsmænd befandt sig i Havre. (Jeg havde hørt af Grev Wachtmeister, at Broström skal have skrevet til *Indre-Departementet* herom). Prindsen antog imidlertid, at det altid vilde have sin Nytte ogsaa at vise det Norske Flag, og at den Norske Orlogsmænd kunde være der, medens den Svenske gik til Middelhavet, for at være tilhaande i de Sydlige Havne i Frankrig. Han spurgte mig, om Corvetten Nidaros ikke kunde være passende hertil, ligesom om hvor stort Beløb vilde udkræves for henved 3 Maaneder. Referenten for Marine-Commandoen, van Kerwel, er for Tiden fraværende, og jeg vovede ikke at besvare Spørgsmaalet, men jeg antog dog at 8 à 10,000 Spd vilde udkræves, og jeg fandt dette at være et betydeligt Beløb, især om Behovet af en Sendelse ikke skulde være paatrængende. H.K.H. sagde ogsaa, at Han *ikke vilde give nogen Befaling* i denne Henseende; idet Han nu blot omtalte Sagen conversationsviis; men Han ønskede dog, at man *underhaanden* hos os skulde opgjøre et Overslag over Omkostningerne for et saadant 3 Maaneders Togt samt overveie hvilket Fartøi hertil skulde kunne anvendes, for at disse Oplysninger kunne være paa rede Haand, naar H.M. kommer tilbage, for saadan Beslutning som Høist-samme skulde kunne finde sig foranlediget til at tage. Jeg henstiller altsaa til Dig at tale med Statsraad Broch herom. Jeg har ikke truffet Grev Wachtmeister idag for nærmere at faae vide Bestemmelsen med sliq Sendelse, men Brevet fra Consul Broström til Indre-Departementet giver vel i denne Henseende ønskelig Oplysning.

Den Micheletske Sag kommer vel ikke herind førend Kongens Tilbagekomst, om der skulde blive et Statsraad under Regenttiden. Jeg har seet den omtalt i Aviserne, og det skal interessere mig at lære at kjende dens nærmere Detailler.

Metz og Armeens Overgivelse er da et nyt og forfærdeligt Naadestød! Paris kan nu faae Antallet af sine Angribere yderligere forøget, og hvor findes nu Redning for Ninive, den *store Stad*? Ak man kan græde derover!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te October 1870.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af 24de, 26de og 27de October, og navnlig for de interessante Meddelelser i de to førstnævnte om de udenrigske Forhold. Siden Du nedskrev disse Meddelelser, er en Begivenhed indtruffen, som vel maa have en afgjørende Indflydelse paa Freds-Udsigterne, nemlig den i Metz indesluttede Armees Capitulation. Imidlertid synes det, at Regjeringen i Tours er som rasende i at holde paa sit Program: «ingen Landafstaaelse, ikke en Steen bort af vore Fæstninger»; thi et Telegram, som er indløbet hertil idag Morges, melder om en Proclamation, som samme Regjering skal have udstedt efterat have erfaret Capitulationen og hvori den erklærer Capitulationen for forbrydersk med Tilføiende, at der endnu er Eet i Frankrig, som ikke tør og ikke kan capitulere, nemlig Regjeringen. Er denne telegrafiske Beretning paalidelig, saa maa man vel antage, at det virkelig er Regjeringens Mening, at Frankrig ikke skal slutte Fred, selv om det bliver bragt til den yderste Elendighed, førend man indrømmer det at beholde sit Landomraade uformindsket og sine Fæstninger uraserede, eller i ethvert Fald det første. Paa den anden Side berette andre Telegrammer, at Folket paa sine Steder (Amiens, Marseille) deels raaber paa Fred for enhver Priis deels ligefrem ytrer sig oprørisk mod Regjeringen eller dens ledende Medlemmer. Arme, Arme Frankrig! Det er et forfærdeligt Syn at see et stort og mægtigt Land, der har en lysende Krigshistorie at opvise, at synke saa aldeles sammen under en Militair-Invasion, som det desværre selv har fremkaldt, og at forraade saa mange Symptomer paa en gennemgaaende indre Opløsning. Maatte der dog snart blive en Ende paa dette sørgelige Skuespil, hvorover Menneskeheden i saa mange Henseender har Grund til at være undseelig!

Jeg har modtaget Protocollerne over det combinerede Statsraad, hvoraf den ene henstiller til os at tage ind i Statskassen 30.000 Rdlr. Rigsmønt som vor Andeel i *Consulfondets* oplagte Beholdning. Vi skulle

visselig ikke svare Nei hertil. Men hvorledes har det sig med *Ministerkassens* Beholdning, der efter Regnskaberne er meget større? Jeg opkaster dette Spørgsmaal kun til velvillig og forsigtig Benyttelse, idet jeg bemærker, at Indre-Departementet i sin Indstilling om Udenrigs-Budgettet, der nu maa være kommen til Stokholm, havde indtaget en temmelig lang Lectie om Ministerkassens Beholdning, der antoges at være saa betydelig, at den burde komme til Omdrag, idetmindste for en Deel, i hvad der udkrævedes som Tilskud fra begge Riger for Budgetaaret. Vi fik i Statsraadet Bretteville til at slette denne Lectie ud, idet vi gjorde gjeldende, at Udenrigsministeren maatte have den bedste Oversigt over, hvorvidt Beholdningen var for stor, og at det ialfald ikke syntes meest passende, at der moveredes i denne Retning fra Norsk Side. Du kan dog nævne Tingen for Wachtmeister; det var jo muligt, at han, efterat have nærmere undersøgt den, vil finde nogen Anledning til at komme med et lignende Forslag om denne Beholdning som han har fremsat med Hensyn til Beholdningen i Consulsfondet. Det er ikke min Tanke her at udtale nogen Mening om Sagen, kun at gjøre opmærksom paa den. Du vil maaskee finde det nærgaaende, at vi her have gjort Anmærkning ved Forslaget om Lønning til en Ataché ved Gesandtskabet i Kjøbenhavn. Men tak Du Gud, min Ven! for at Indstillingen ikke er bleven mere nærgaaende, navnlig hvad angaaer Udredelsen til Missionen i Kjøbenhavn. Den saae værre ud, da den kom i Statsraadet. Du vil have bemærket hvad der i Indstillingen er sagt om Lønningen til Secretairen ved Regjerings-Præsidiat i Christiania.

Jeg omtalte, som Du veed, under Kongens Ophold her, at vi vare betænkte paa at sætte denne Sag i Bevægelse. Du maa minde ham herom, for det Tilfælde, at jeg selv skulde forglemme at gjøre det i det Brev, jeg kommer at tilskrive Høistsamme paa førstkommende Torsdag, hvilket formodentlig vil komme til Stokholm nogenlunde samtidigt med Hans Majestæts Tilbagekomst.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. October 1870.

Kjære Ven,

Jeg traf Grev Wachtmeister imorges. Han oplyste mig om at Corvetten Gefle først gik til England for at hente Pandserplader og derfra tilbage til Götheborg, hvorfra den skulde gaae til Carlsrona for at tage

sine Kanoner ombord, hvorefter da Togtet til Middelhavet skulde tiltrædes, under hvilket *Havre* skulde anløbes. Hvor Corvetten nu er, veed jeg ikke; men da Prinds Oscar sagde, at den kunde ventes at ville komme til Havre under den sidste Halvdeel of November, maa den vel nu allerede være paa Fart. Grev Wachtmeister syntes forøvrigt ikke at ansee Sendelsen af samme til Havre som meget paatrængende, og saameget mindre syntes han saadant nødvendigt med Hensyn til en Norsk Orlogsmand; men de *underhaands*-Oplysninger, som Prinds Oscar, efter hvad jeg skrev Dig til iforgaars, har ønsket, blive ikke destomindre at tilveiebringe. Jeg vil forresten bemærke, at Referenten, Capt-Lieut van Kerwel, siden igaar er tilbage.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste November 1870.

Kjære Ven! Jeg har igaar Aftes modtaget dit venlige Brev af den 29de October og iler med at besvare den Deel deraf, som angaaer den Gjenstand, hvorom Hans Kongelige Høihed, Regenten Prinds Oscar har yttret sig til Dig samme Dag, som dit Brev er afsendt. Jeg lader hoslagt følge:

1) Afskrift af et Telegram fra Generalconsulen i Havre til Indre-Departementet af den 18de Sept. sidstl. og af et Brev fra den samme til det samme Departement af 28de Septbr. næstefter, det sidste forsaavidt angaaer den Deel af Brevet, der handler om en eventuel Sendelse af et Krigsfartøi til Havre. Det bemærkes, at den øvrige Deel af bemeldte Brev kun indeholder almindelige Handelsefterretninger.

2) Et Memorandum, nedskrevet idag af Statsraad Broch efter Conferenz med Admiral Knap.

Det vil sees af Consulens Brev til Indre-Departementet (Bilag No. 1), at han har bragt paa Bane Spørgsmaalet om at sende et Krigsfartøi til Havre som Noget, der udelukkende skulde foranstaltes fra Norsk Side. Det er ikke i hans Brev nogen Hentydning til, at han vilde bringe paa Bane en lignende Foranstaltning for Sverriges Vedkommende, og det er først af dit Brev vi have erfaret, at han har skrevet om Sagen ogsaa til Sverrig. Jeg anmærker dette, fordi deraf fremgaaer, at der ikke har været nogen Foranledning til herfra at erkyndige sig om, hvorvidt Noget fra Svensk Side agtedes foretaget. Man har her opfattet Consulens Brev

saaledes, at hvorvel der findes en Deel Svensker ligesom Nordmænd i Havre og Omegn, havde han dog kun fundet Anledning til at bringe paa Bane Spørgsmaal om Afsendelse af et *Norsk Krigsfartøi*, hvad enten Grunden hertil var, at det kun var Nordmænd, som havde henvendt sig til ham med Andragende herom, eller at Nordmændenes Antal i Havre er saa meget større end Svenskernes, fordi Norges Skibsfart paa samme Sted er saa meget større. Idet man saaledes her er gaaet ud fra, at der kun handledes om Udrustning og Afsendelse af et *Norsk Krigsfartøi*, har man troet, at der ikke hertil var tilstrækkelig Grund. For det Tilfælde, at det naadigst maatte blive den Norske Regjering paalagt at afgive sin Betænkning om Sagen, befrygter jeg, at denne Betænkning vil komme til at gaae i samme Retning. Det vil sees af Consulens Brev, at medens han erkjender, at der fra *een Side* kunde være Grund til den foreslaaede Foranstaltning, synes han dog ikke at finde denne enten nødvendig eller tilraadelig. Det kan vel heller ikke nægtes, at det er en ganske stærk Fordring til en Stat med ikke større Ressourcer end Norges, at den skal overtage en betydelig Udgift for under Omstændigheder som de her omspurgte at yde Norske, der have taget Ophold i Udlandet, en Beskyttelse, hvis Nødvendighed i ethvert Fald maa erkjendes for høist tvivlsom. De Norske, der opholde sig i Havre eller Omegn, ere vel for den allerstørste Deel *bosatte* der, idet de formodentlig opholde sig der af Hensyn til sit Erhverv. Dette forudsættes ogsaa i Consulens Brev, og skjönt han desuagtet kalder dem Norske Undersaatter, er det vel yderst tvivlsomt, om de længer kunne ansees som saadanne, og om de have været betænkte paa nogensinde at vende tilbage til Norge. Men selv om de fremdeles retteligen var at betragte som Norske Undersaatter, synes de ikke at kunne med nogen Billighed kræve, at Norge skal, med Anvendelse af betydelige Udgifter, yde dem Beskyttelse i et fremmed Land, hvor de af Hensyn til sit Erhverv have valgt at bosætte sig. Efter hvad Consulen oplyser, er der ingen Grund til at antage Andet end at de ere bemidlede nok til at de uden noget for dem søleligt Offer eller, som Consulen udtrykker sig, «meget vel» kunne tage sin Tilflugt til Udlandet. For deres Personer synes der overhovedet under ingen Omstændighed at være nogen Fare, og de ville uden Tvivl have det i sin Magt at træffe Foranstaltninger til Betyggelse af den Deel af deres Gods, der kan være udsat for nogen Fare, med mindre Udgift end det vil medføre for Norge at sende et *Krigsfartøi* til Havre. Forsaavidt der tænkes paa Personer, der kun cursorisk opholde sig i Havre, men ikke ere bosatte

der, synes det for deres Vedkommende at maatte være saa meget lettere at tage Tilflugt til Udlandet.

Uanseet hvad her er anført, kunde det vistnok synes ganske rimeligt at sende et Krigsfartøi til Havre, om man var i samme Tilfælde som England og America, hvilke Stater nævnes i Consulens Brev, nemlig at have en betydelig Orlogsmagt stadig sysselsat, saa at det i Grunden intet koster at stationere et Krigsskib for nogle Maaneder i Havre. Var Norge i samme Tilfælde som Sverrig, der, efter hvad dit Brev oplyser, alligevel skal sende en Corvet ud, vilde det ogsaa synes heelt rimeligt at lade Fartøiet anløbe Havre og forblive der i nogen Tid. Men for Norges Vedkommende er Forholdet, som i Brochs Memorandum (Bilag No. 2) oplyst, at den omspurgte Foranstaltning vil medføre en reen Udgift af 15 000 til 20,000 Spdlr. og at disse ikke kunne tages af Marinens Midler. At tage dem af den almindelige Statskasse, er ikke uden Betænkelighed hverken i formel eller materiel Henseende. Saa ønskeligt det fra et vist Synspunct kan være, at Orlogsflaget vises ved en Anledning som den omspurgte, tør det saaledes indrømmes, at meget vægtige Grunde tale mod den omspurgte Foranstaltning for Norges Vedkommende.

De Oplysninger og Bemærkninger, som indeholdes i Forestaaende, beder jeg meddeelte Hans Kongelige Høihed, naar Du atter og, som jeg forudsætter, meget snart har Anledning til at omtale Sagen for Høist-samme.

Om det øvrige Indhold af dit Brev senere.

[Bilag 1]

Afskrift af Telegram fra de forenede Rigers Generalconsul i Havre til Indredepartementet, dateret 18. September 1870.

Communication Paris interrompue Prussiens attendus Havre nationaux demandent steamer guerre pour protection des personnes.

Extract-Afskrift af Skrivelse fra Samme til Samme, dateret 28. September 1870.

Under den 18de d. M. tillod jeg mig paa Anmodning af hersteds bosatte norske Undersaatter at indsende Telegram til Kongl. Departementet, anholdende om, at Norsk Krigsfartøi hidsendes under nuvæ-

ende kritiske Forholde. Denne Anmodning er vistnok grundet, naar man tager Hensyn til det ikke ubetydelige Antal norske Undersaatter bosatte hersteds og i omliggende Steder, for Nærværende endmere forøget med de fra Paris hidkomne, foruden flere svenske Undersaatter; hvortil kommer, at Normandiet og fornemligen Steder som Rouen og Havre ere udsatte for fiendtlige Overfald. De forenede Nordamerikanske Stater har hidsendt et Krigsfartøj; England og formodentlig flere europæiske Stater er forberedt at gjøre ligesaa. Fra et andet Synspunkt skylder jeg dog at gjøre opmærksom paa, at, forsaavidt mig bekjendt, er samtlige de herværende norske Undersaatters pecuniære Omstændigheder saaledes, at de meget vel kan tage Tilflugt til Udlandet, om saa ønskes, og selv om et norsk Krigsfartøj hidkom, vilde maaske Faa tage Tilflugt ombord, men snarere derved søge at sikre sine Eiendommer og Ting af større eller mindre Værdi.

Jeg skulde visseligen foreløbigen have refereret til vor Legation i Paris angaaende denne Gjenstand; men enhversomhelst Communication dermed er standset siden længere Tid. — — —

[Bilag 2]

Korvetten Nidaros er ikke i saadan Stand at den ved omskrevne Leilighed kan benyttes. Den har for nogen Tid siden været foreslaaet kasseret. Korvetten Nornen maatte derfor i Tilfælde hertil benyttes. Til dennes Udrustning med det nødvendige Eftersyn og Reparationer samt Udskrivning af Mandskab antages omtrent 6 Uger at ville medgaa fra den Tid Ordre til dens Klargjøring afgives. Nornens Udrustning og Afsendelse paa et 3 Maaneders Vintertogt antages at ville koste 15 til 18000 Spd, heri medregnet de fornødne Udgifter i Anledning af Udrustningen og de med Togtet forenede ekstraordinære Vedligeholdelsesudgifter.

Af Øvelsesfondet vil hertil Intet kunne afsees. Det sidste Vintertogt med Korvetten Nordstjernen til Suez og Buenos-Ayres har kostet betydelig mere end paaregnet, især paa Grund af den forcerede Tour ved Udvidelsen af Togtet til Suez. De for indeværende Budgettermin indtil 1. April 1872 tilbagestaaende Midler til Øvelser, omtrent 35 000 Spd, ville ikke med største Sparsomhed strække til mere end de allernødvendigste Øvelser, nemlig: Øvelser paa Exerccerfregatten Desideria Vaaren 1871, Exercitie med en Monitor og derpaa følgende 2 Maaneders Togt

med samme og med en Dampkanonbaad som Tender, Korvetten Nornens sædvanlige 3 Maaneders Sommertogt, samt idetmindste en Del af Omkostningerne ved Excercerøvelser Vaaren 1872. –

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. November 1870.

Kjære Ven,

Jeg sender Dig herved den Afskrift, som Statsraad Abelin har haft den Godhed at lade mig faae med Kongens Tilladelse. Du vil bemærke, at det kaldes «*Udkast til Protocoll*», hvilket kommer deraf at nok Protocolen endnu ikke er endeligen justeret. Jeg overlader ganske til Dig at benytte denne Afskrift, som Du for godt befinder, og siden Kongen omtalte for os, medens vi vare samlede i Statsraad, sit Tilkjendegivende, turde deraf flyde, at Kjendskabet til samme udstrækkes til Kredsen af Statsraadet.

Om det skulde interessere Dig at have et Exemplar af den Svenske Mynt-Committees Betænkning, sender jeg Dig et saadant. Det er behageligt at see hvor smukt dette Arbeide er udstyret i typographisk Henseende.

Der forlyder intet om noget Resultat af Underhandlingerne om Vaabenstilstand, ja man veed endnu ikke, om Mr. Thiers har indfundet sig i Versailles.

Vi ere idag tilsagte paa Middag hos Prinds-Regenten.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 3. nov. 1870 kl. 11.20.]

Veed man noget bestemt om naar Kongen kan ventes tilbage til Stockholm? Svar ønskes ved Telegram.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 3. nov. 1870 kl. 13.00.]

Kongen reiser fra Danmark Løverdag og ventes Søndag til Stockholm.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. November 1870.

Kjære Ven,

Jeg bringer Dig min bedste Tak for Dit venlige Brev af den 31te October, modtaget igaar Aftes, efterat jeg kom tilbage fra Middagen hos Prinds Oscar. Før Middagen kom H.K.H. hen til mig, og sagde, at da Han havde faaet Efterretning om at Kongen vilde forlade Danmark paa Løverdag, og paa Søndag være tilbage i Stockholm, vilde der ikke være nogen Anledning til at holde Norsk Statsraad paa Løverdag, saaledes som han engang havde tænkt sig. Det var en stadselig Middag; samtlige Statsraader vare der, foruden flere høiere civile og militaire Autoriteter.

Grev Wachtmeister har viist mig de sidste Depecher fra London af den 24de, 26de og 28de October. Deri berettes, at det af den Engelske Regjering tagne Skridt med Hensyn til Indledning af Underhandlinger for Tilveiebringelse af en Vaabenstilstand, var foranlediget ved en Overveielse i Ministerraadet den 20de October, og at, samme Dag, Meddelelser vare afsendte til de Engelske Missioner i Wien, St. Petersburg og Florens, for at indbyde nævnte Hoffer til at deeltage i Englands Bestræbelser. Det var først senere, at Tanken opstod om at Underretning i denne Henseende ogsaa skulde meddeles til de mindre Magter, der have deeltaget i Neutralitets-Overenskomsten; thi først den følgende Dag fik vor Gesandt gennem en Billet fra Lord Granville Anmodning om at underrette sin Regjering derom. Bn. Hochschild antyder, at den Engelske Regjering skulde have faaet et Indtryk af, at den Russiske Styrelse ikke havde været fremmed for at begunstige de bounapartistiske Bestræbelser, der havde gjort sig gjældende *gjennem Metz*, og at dette Indtryk havde paaskyndet den fattede Bestemmelse om en Optræden fra Englands Side, ihvorvel Bn. Hochschild samtidigen indrømmer, at Trykket af den almindelige Mening i England, der mere og mere har forandret sig til Frankrigs Fordeel under dette Lands overvældende Ulykker, ogsaa har bidraget til at fremkalde det af Ministeriet foretagne Skridt. I en Samtale, som Bn. Hochschild havde haft med Lord Granville, havde denne ikke gjort sig nogen stor Forhaabning om Resultatet for Tiden, men yttret sin Beklagelse over, at der ikke fandtes Nogen i Frankrig, som havde det moralske Mod at paatage sig Ansvaret for Fredsbetingelser, som den haarde Nødvendighed absolut krævede, samt tillagt, – da Bn. Hochschild ikke fandt dette saa forunderligt, naar det gjældte saa store Opoffrelser –, at han (Granville), om han var sat i slik

Nødvendighed, ikke vilde unddrage sig derfor – Noget som Bn. Hochschild citerer for at vise, hvor hensigtsløs Granville anseer al videre Modstand at være.

Bn. Hochschild beretter endvidere, hvad der skal have forefaldet under General Boyers Sendelse til England, for at træffe Keiserinden. De Fredsbetingelser, hvorom der da skulde have været Tale, vare følgende: Keiserprindsens Udnævnelse til Keiser med et Formynderraad bestaaende af Rouher, La Valette og Bazaine, 2 Milliarder i Krigskosten, Fæstningernes Racering, samt en særegen *uafhængig* Organisation af Elsass og Lothringen under en Tid af 10 Aar (dette kaldes en «modus vivendi»), efter hvilken Tid det ved et Plebiscit inden samme skulde afgjøres, om disse Provindser skulde tilhøre Tydskland eller Frankrig. Du vil erindre, at ved en *tidligere Leilighed* var der Tale om Overgivelse af Strasburg og Metz med en Landtunge, hvorved Metz skulde knyttes til Tydsklands Besiddelse. I Anledning af de seneste Fredsbetingelser pleiedes der ivrige Forhandlinger mellem Keiserinden, Prinds Napoleon, Rouher Persigny og La Valette, Alle i England, og man skal have lykkets at overtale Keiserinden, som bestandig qviede sig for Mueligheden af en blivende Land-Afstaelse, til at slutte sig til de opstillede Betingelser, da ogsaa dette strandede derpaa, at La Valette, som ikke var enig med de Øvrige i det sidste Øieblik fik Keiserinden atter omstemt. Der skal efter den Tid raade en stærk Misstemning fra Prinds Napoleons Side mod Keiserinden. Bn. Hochschild antyder at maaskee Keiserinden har ladet sig paavirke af Følelsen af, at de gjorte Tilbud var en Snare lagt ud af Grev Bismarck, for at forøge Forbistringen; og hvem veed ogsaa, om saadant ikke har været mueligt? General Boyers mislykkede Sendelse til Keiserinden blev efterfulgt af Capitulationen i Metz, og seer man hen til, hvorledes Mr. Gambetta har opfattet denne, ledes man ind paa at troe, at han i selve Overgivelsen og hvad som havde forudgaaet samme, kun har seet en heel Række af Bestræbelser til Fordeel for Gjenindsættelse af et Dynastie som det republikanske Frankrig fremfor alt forkaster og afviser. Efter Avis-Telegrammer skal Bazaine have afreist til Wilhelmshöhe ligesom det siges at Keiserinden under et strængt Incognito skal have aflagt et Besøg hos sin høie Gemal. General Bourbakis Afsked, som ogsaa omtales, tyder maaskee hen paa, at han er bleven Gjenstand for en Mistanke, bekræftet ved hvad som senere har passeret. Overgivelsen ved Metz er endnu en gaadefuld Begivenhed, som Fremtiden faaer forklare; men vist er det, at om den

har været beregnet paa at knække Frankrigs sidste Forhaabning, for at henvise det til hvilken Redningsplanke som helst, endogsaa Gjenindsættelse af det faldne Dynastie, en saadan Beregning har haft en vis Chance for sig, aldenstund den nuværende Styrelse i Frankrig ikke har lykkets i at forhverve sig nogen Tillid, og Ængstelsen for den røde Republik maaskee er stærkere end nogensinde før i dette ulykkelige Land. Bn. Hoschschild omtaler, at Lord Granville under sin Samtale med ham, havde sagt, at de Preussiske Troppers Tilstand udenfor Paris skal være fuld af Farer og Møisommeligheder, og at der skal vise sig en Mangel paa den Omsorg, man altid har sporet i de Preussiske Foranstaltninger, saa at f. Ex. Vagtjenesten under aaben Himmel skal være haard og overvældende. Men hvortlænge kan Paris væрге sig mod Hungeren? Baron Hochschild omnævner i en af sine Depecher, at han havde haft en Samtale med Greven af Paris, som ogsaa syntes at finde at Freden var nødvendig, om Frankriges Opoffrelser i Erstatning bleve end saa haarde. Jeg fik ved Gjennemlæsningen det Indtryk, at herved sigtedes til Penge-Erstatning, og ikke til Land-Afstaaelse; thi Prindsen hentydede derefter til Mueligheden af en «modus vivendi» med Preussen, som mueligens skulde kunne være den samme, som paa et andet Sted i dette Brev er omnævnt. Ja her staaer Frenkrig omgivet af Repræsentanter for alle de Splittelser, der under de sidste 80 Aar have raset i dets Krop, og trampet af en Fiende, mere overmodig end maaskee Napoleon den 1ste nogensinde var! Det er ligesom en forfærdelig Sygdom, og dog vide vi, at denne Sygdom med Guds Hjælp just skal blive til den sande Helbredelse; men *hvorledes* dette skal skee, det er fordulgt for os!

Jeg har siden igaar med stor Interesse gjennemlæst Indstillingen om det ministerielle og consulaire Budget. Sagen om Secrétaire-Lønnen er indbragt paa en simpel, værdig og bramfri Maade, som i Formen høiligen tiltaler mig. Maatte den nu i Virkeligheden heller ikke lede til nogen Forvikling under dens blivende Gang gennem Stortinget. Du spørger mig, om jeg synes I have været nærgaaende med Hensyn til Attaché-Lønnen i Kjøbenhavn? Det eneste jeg kan sige, er det, at Udenrigs-Ministeren, som selv i flere Aar har indtaget Stillingen i Kjøbenhavn, har den bedste personlige Erfaring, om hvad der udkræves til dette Gesandtskabs Udstyr og Holdelse. Just fra denne Side finder jeg, at den gjorte Budgetbemærkning kan være noget stræng.

Jeg vil, naar jeg dertil finder Anledning, gjøre mig nærmere under-

rettet om den antydede Beholdning i Ministerkassen. Om en saadan findes, er den dog efter min Tanke ganske anderledes berettiget, end Tilværelsen af en større Beholdning inden Consulsfondet, hvor nogen større uberegnet Udgift neppe er at forudsee, medens der inden det diplomatiske Budget under slige Poster som Equiperings-Penge, særegne Gesandtskabsendelser og hemmelige Udgifter let kan opstaae pludselige og uforudseelige Krav, til hvis Dækkelse det tør ansees nødvendigt, at kunne have en mueligens opsparet Beholdning.

Jeg har allerede besvaret Dit idag modtagne Telegram, og haaber snart at faae vide, naar Du kan ventes herind.

Imorgen skulle vi have vor sædvanlige Middag den 4de November, om end Tiden ingenlunde giver nogen Hu til Lystighed. Jeg seer just nu, at Aften-Telegrammer omtale Møder mellem Thiers og Bismarck.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4de November 1870.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften Dit sidste venlige Brev og begav mig imorges til Prinds-Regenten for und: at meddele Ham Indholdet deraf samt af de medfulgte Bilage. H.K.H. paaskjønnede lige meget Hurtigheden som Fuldstændigheden af de meddeelte Oplysninger, og efterat have paahørt Oplæsningen yttrede Han, at siden Han var gjort bekendt med Consulens Skrivelse og hvad der var oplyst om de betydelige Udgifter, Han *ingenlunde* fandt, at noget Behov var tilstede, der kunde retfærdiggjøre saa store pecuniaire Opoffrelser, hvorfor Han ganske frafaldt sin Tanke om Sendelse af et Norsk Orlogsfartøi til Havre. Han vilde omtale dette for Kongen, og, om saa behøvedes, henvise til de Oplysninger, hvoraf Du havde sat mig i Besiddelse.

H.K.H. havde ikke idag modtaget nogen Efterretning om, hvorledes Udfaldet af Thiers Sendelse til Versailles var blevet; han udtalte, hvor dybt Han beklagede den ulykkelige Tilstand, hvori Frankrig befandt sig, og idet Han ønskede, at vi alle maatte paaskjønne de lykkelige Forholde, hvorunder vi levede, tilføiede Han, at dette maatte føles dybest just paa en Dag som denne.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5te November 1870.

Kjære Ven,

Jeg saae idag de sidste Depecher fra Berlin, hvoraf den seneste var af 31te October. Deri berettes, at Underhandlingerne ere i fuld Gang og nærmede sig Afslutning om Overdragelse af den Tydske Keiserkrone til Kong Wilhelm. Bayern havde gjort Vanskeligheder, da det insisterede paa at forelægge sit Militair-Budget for egen Nationalforsamling, og selv at bestemme sin Armees Størelse, men dette har ikke kunnet indrømmes efter den strænge Forbunds-Disciplin, der hovedsagelig har de militaire Anliggender under sit Omraade. Det er samtlige Tydske Fyrster, der skulle tilbyde Kong Wilhelm Keiserkronen til Paaskjønnelse af Hans Fortjenester af det store Fædreland. Det strængt Preussiske Partie ønskede Sagen udsat for at faae Tid til først at prussificere de mindre Stater, men Keiserkronen har nok fristet den gamle Herre, som ikke har lang Tid for at vente.

I en *fortrolig Depeche* meddeles efter god Kilde, at de Preussiske Fredsvilkaar skulle være Elsass og en Deel af Lothringen med 2 Milliar-der Krigs-Omkostninger; Metz skulde tilbageleveres mod senere Udbytte af Luxemburg, som Frankrig skulde foreslaae Holland at købe for senere at overdrage til Preussen. Denne sidste Transaction finder jeg dog at være i sig selv høist forkastelig. Avis-Telegrammer berette om Underhandlinger angaaende Vaabenstilstand; men ingen officiel Meddelelse er endnu kommen til Udenrigs-Departementet om hvorvidt man har lykkets at komme til noget Resultat. Bedrøveligt er det at læse om de Excesser, hvorom Telegrammerne berette fra Paris.

Mr. Fournier har faaet Depecher fra Tours, hvori meddeles, at Instruction er given for Underhandling om Vaabenstilstand, men uden at dertil skal knyttes nogen Forhandling om *blivende Fredsbetingelser*. Jeg begynder at tvivle paa at Vaabenstilstand vil være at opnaae under den ophidsede Stemning som synes at raade i Paris.

Tilgiv Hastværk [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Novbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg besvarede i mit sidste Brev kun den Deel af dit Brev af den 29de October, som omhandlede en speciel Sag, nemlig Spørgsmaalet om at sende et Krigsfartøi til Havre – et Spørgsmaal, som for Resten nu vel seer ud til at ville falde bort af sig selv, siden alle Symptomer tyde paa, at en Vaabenstilstand mellem Tydskland og Frankrig er i Begreb med at indtræde, om den ikke allerede er indtraadt. Senere har jeg modtaget dine venlige Breve af den 31te October og 2den og 3die November og aflægger derfor min bedste Taksigelse.

Du har vist Ret i, at der er mange Hager ved Tanken om, saa at sige, i den ellefte Time at movere om et Forslag til Bestemmelse af Linie-Contingentens Størrelse for hvert af de forenede Riger i Henhold til § 35 i det hvilende Forslag til ny Unionsact. Du veed, at Aschehoug og jeg tidligere have tumlet denne Tanke i vore Hoveder men atter opgivet den. Den dukkede nu paa Nyt op for mig, da jeg erfoer, at der netop var Tale om en Udvidelse af de Svenske Forsvarskræfter. Efter nu at have gjort mig bekendt med Kongens Dictamen i det Svenske Statsraad, hvilket jeg modtog i Afskrift med dit Brev af den 2den November, finder jeg, at der i Beskaffenheden af de i Sverrig paatænkte Forandringer i det Bestaaende ikke indeholdes nogen *afgjørende* Opfordring til at søge hiin Tanke for Øieblikket iværksat, og jeg seer desuden, at baade Maaden og *Omfanget* af den Forøgelse, man i Sverrig er betænkt paa at give Linie-Armeen, er saa bestemt afgjort ved det Kongelige Dictamen, som af Statsraadet er tiltraadt, at der egentlig ikke kan blive Spørgsmaal om nogen Overveelse i *Fællesskab mellem Rigerne* om Sagen. Bliver, som jeg formoder, Forslag i Overeensstemmelse med Dictaminet indbragt for den i Januar sammentrædende Svenske Rigsdag, saa vil vort i Februar sammentrædende Storthing vistnok faae Anledning til at see, at der i Sverrig er Tale om Forøgelse af Linie-Armeen og at der saaledes kan blive Spørgsmaal om, saafremt Unionsforslaget antages, at Norge ogsaa maa forøge sin Styrke, og denne Situation kan jo visselig ikke kaldes heldig; men som Tingene staae er der vel Intet derved at gjøre. Den Forøgelse, hvorom der for Sverriges Vedkommende er Tale, nemlig Overførelse af 5000 Inddeelte fra Søforsvaret til Linie-Armeen, er heller ikke særdeles betydelig, skjønt altid betydelig nok til at vore 12 000 Mand Linie i Forhold til den Svenske Styrke bliver for Lidet. Statsraad Helliesen har for Øvrigt fortalt mig, at Kongen leilighedsviis for ham

havde yttret sig om de Forholdsregler, vedkommende Armeen, som ere omhandlede i Hans Dictamen, og ved Siden deraf omnævnt hvad Han troede burde gøres i Norge i samme Retning. Dette gik imidlertid kun ud paa længre Øvelsestider saavel for Recruiter som det opexcererede Mandskab, ikke paa nogen Forøgelse af Mandskab eller Cadrer.

Jeg seer af dit Brev af den 3die, at der ikke bliver Tale om noget Statsraad under Kongens Fraværelse. Forhaabentlig faaer vi til Vederlag et Statsraad paa en af de første Dage efter Hans Tilbagekomst. Min Forespørgsel i Telegraf af iforgaars, om hvilken Dag Kongen kunde ventes at komme tilbage til Stokholm, sigtede blot til, at jeg i den attraaede Underretning vilde finde et Moment til Afgjørelsen af det ubetydelige Spørgsmaal, om jeg burde lade min Indberetning for indeværende Uge afgaae iforgaars eller først igaar. Efter det modtagne Svar blev det sidste Tilfældet, og jeg sender Dig herved en Afskrift af Indberetningen. I et særskilt Brev takkede jeg Kongen for hans naadigste Tilladelse til at jeg paa en kort Tid kommer til Stokholm og underrettede derhos om, at jeg ikke vilde kunne afreise førend mod Slutningen af Maaneden. Saa latterligt det kan klinge, er allerede een Grund afgjørende for, at jeg ikke bør reise i den første Halvdeel af Maaneden. Denne Grund er slet og ret den Micheletske Afskedsansøgning. Kommer jeg til Stokholm, førend den er afgjort – og dette kan den vel, da den endnu ikke er foredraget her, ikke blive førend ved Midten af Maaneden – saa er det ingen Tvivl underkastet, at man vil sætte min Reise i Forbindelse med den Sag. Saa dumme og fortabte i alskens personligt Vrøvl er desværre et altfor stort Antal Mennesker i den gode Stad Christiania. *Lad imidlertid hvad jeg her har sagt forblive mellem os.* Jeg tog mig den Frihed i det Brev, jeg skrev til Kongen, og hvori jeg underrettede om, at jeg først vilde kunne afreise mod Slutningen af Maaneden, at indkaste en liden Bemærkning om, at det turde være bedst, at min paatænkte Reise ikke blev omtalt, førend den kom til at foregaae, da det ellers turde hænde, at Publicum paa Forhaand vilde blive opvartet med en Mangfoldighed af Conjecturer om Reisens Grund og Øiemeed. Du vil i hvad jeg ovenfor har sagt see en af de Conjecturer, som ganske vist ikke vilde udeblive.

Mange Taksigelser for den fuldstændige Oversigt over politiske Stillinger og Forholde, som Du giver mig i dit sidste Brev. Altsaa – der er dog Noget i hvad der har været sagt om Forstaaelse mellem Bazaine og det Napoleonske Dynasties supponerede Interesser og om Forbindelse mellem dette og Metz's Capitulation. Det forekommer mig, at

Keiserinden maa prises lykkelig, fordi hendes gode Genius til Slutning bragte hende til at sige sig løs fra de Planer, som forelagdes hende. For Resten udbryder jeg med Dig: Arme, Arme sønderslidte Frankrig! [O.s.v.]

Esk. Jeg sender Dig ikke blot Afskrift af min ovennævnte Indberetning af igaar men ogsaa af dem, jeg har afsendt under 13de og 20de October. Det er nemlig – hvor ubetydelig de end ere – en Forglemmelse, at det ikke er skeet tidligere.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 6. nov. 1870 kl. 17.45.]

Statsraad Lange er igaar afgaaet ved Døden. Kongen er underrettet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 6. nov. 1870 kl. 19.15.]

Deres Majestæter just tilbagekomne i høiønskeligt Velgaaende. Combineret Statsraad om Gjenoptagelse af Regjeringen. Protocol iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. November 1870.

Kjære Ven,

Vi komme i dette Øieblik tilbage fra Slottet, hvor vi have modtaget Deres Majestæter, og hvor vi strax efter havde et Statsraad, hvormed jeg har afsendt Dig et Telegram. Vi faae Statsraad paa Tirsdag.

Grev Wachtmeister viiste mig et chiffré Telegram fra London, dateret den 5te, hvori det hedder, at Mr. Thiers havde begjært som Vilkaar for Vaabenstilstand at Paris og de andre beleirede Stæder forsynedes under Vaabenhvilen med Levnetsmidler og Brænde, og at Greve Bismark havde indrømmet det første men ikke det sidste. Det tillægges i Telegrammet que la question irreconciliable de cession de

territoire n'avait pas formé l'objet des discussions. Kommer der nu virkelig en Vaabenhvile istand? Det er Spørgsmaalet.

Fra London skrives, at Gambettas Beskyldning mod Bazaine for Forræderie havde der vakt Forargelse; fra Berlin skrives, at man der endnu fandt Begivenheden indhyllet i uforklarlig Dunkelhed, og at Bazaines Besøg paa Wilhelmshöhe gav forøget Styrke til Giæringen.

Posten skal gaae om et Øieblik saa at jeg maa slutte. Jeg har just modtaget Dit Telegram om Statsraad Langes Død. Det er et Tab af en af Landets bedste Seniorer! Fredag Aften fik min Hustru Efterretning om, at hendes Svoger, Capitaine Chaucier, der var gift med hendes ældste Søster, var afgaaen ved Døden i England.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Novbr. 1870.

Kjære Ven,

Jeg fik i Formiddag Dit Telegram^[1], og jeg har anseet det tilstrækkeligt at svare Dig derpaa gjennem Posten.

Exc. Adlercreutz sagde mig for nogen Tid siden, at han havde haft den sidste Norske Indstilling om Lappe-Sagen til Gjennemgaaelse og Granskning, og at han derefter havde givet den til Statsraad Berg, som i sin Tid sammen med Exc. De Geer havde udarbejdet det sidste Svar fra Svensk Side. Da jeg for nogle Dage siden saae Exc. Adlercreutz, yttrede han, at han skulde ansee det ønskeligt, om han og Statsraad Berg kunde have en mundtlig Overlægning med Medlemmerne af Statsraads-Afdelingen, hvortil jeg udtalte vor Villighed; men nogen Dag blev ikke bestemt, og jeg havde herved, *in mente*, at det kunde være vel, om vi kunde raadgjøre med Dig, naar Du forhaabentlig snart kommer herind.

Da jeg traf Grev Wachtmeister idag før Middagen, havde han endnu ikke faaet nogen Efterretning om, at en Vaabenstilstand var bleven afsluttet.

Jeg lader vedlagt tilbagefølge nogle Bilage, som Du for omtrent en Maaned sendte herind, til Oplysning ved Dine Bemærkninger angaaende Spitsbergs-Sagen.

Vi have et utækkeligt tungt og graat Høstveir, og jeg tør maaskee tilskrive dette, at jeg i de sidste Dage befinder mig saa ilde og nedstemt.

[¹ Ikke funnet.]

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 8. nov. 1870 kl. 13.30.]

Alle med Designationer af 25., 28. okt., 1. og 4. November hidkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de November 1870.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for fire venlige Breve, af 4de, 5te, 6te og 7de November. Tillad mig først at omhandle hvad Du berører i det sidste, foranlediget af *mit Telegram af den 7de*, nemlig Lappesagen. Under vore i denne Tid stedfindende Overlægninger om hvad vi skulle forelægge Stortinget i dets første Session, med andre Ord i 1871, stødte vi ogsaa paa Lappesagen og bleve da opmærksomme paa hvad der om denne Sags Forelæggelsesmaade er yttret i Indstilling herfra af 2den Febr. 1869. Da Du har Copie af Indstillingen i Stokholm og saaledes har Anledning til at eftersee den in extenso, skal jeg her allene kortelig bemærke at man den Gang, gaaende ud fra Forudsætninger, som ikke mere ere tilstede, antog, at Sagen ikke burde forelægges begge Repræsentationer samtidigt. Idet jeg, som sagt, beder Dig eftersee denne Deel af Indstillingen in extenso, skal jeg her forklare de Forandringer, som senere ere indtraadte i Forholdene og som bevirke, at den Norske Regjering nu eenstemmig er af den Anskuelse, at det Lovforslag i Sagen, som ved dens forhaabentlig snart forestaaende Behandling i sammensat Statsraad maatte blive besluttet at skulle fremsættes, bør fremsættes for begge Repræsentationer strax ved deres Sammentræden i næste Aar. De indtraadte Forandringer i Forholdene ere følgende:

1) Medens den eneste Udtalelse fra Svensk Side i Sagen, som da forelaae, nemlig den af den svenske Høiesteret afgivne Betænkning, i den Grad var afvigende fra den Norske Opfatning, at der næsten kunde siges at være ligesaa mange Dissentspuncter som der var Spørgsmaal i Sagen, ere Dissentspuncterne nu blevne saaledes reducerede^[1], at der synes at være fuld Grund til at haabe, ikke allene at et Lovforslag vil

[¹ Tilføjet som note:] nemlig ved Justitiæ-Statsministerens Indstilling af 22de Sept. 1869 og den Norske Regjering's Indstilling af 12te Aug. 1870.

komme istand, men at det, ialfald paa ganske enkelte Puncter nær, vil fremkomme som Resultat af Udjevning mellem de fra hvert af Rigernes Statsraad fremsatte Anskuelser og Paastande. Under saadanne Omstændigheder er man berettiget til at formode, at hver af Repræsentationerne vil være tilbøielig til at antage Lovforslaget uforandret som den sikreste Vei til at faae en Afgjørelse paa Sagerne.

mellemrigske. Man skriger nu i Finmarken paa den Finmarkenske Lov, ligesom man i Tromsø Stift skriger paa den mellemrigske, og der vil saaledes blive en almindelig Beklagelse, om ikke begge forelægges ved Storthingets Sammentræde i 1870.

Jeg tænker, at Du nu har Grunde nok. Jeg antager, at Svenskerne ikke ville have det Ringeste at indvende mod, at Lovforslaget fremsættes for begge Repræsentationer i 1870 strax ved deres Sammentræde, og jeg skulde saaledes troe, at enhver Argumentation til Protocollen vil kunne spares. Det vil være nok, at Adlercreutz foreslaaer Sagen saaledes behandlet, og at I slutter Eder dertil; men behøves der Argumenter, saa ere de nu i det Foregaaende leverede i forhaabentlig tilstrækkelig Mængde. Dog vil selvfølgelig det under No. 4 omhandlede ikke kunne officielt benyttes. Derimod kan det under No. 3 anførte styrkes ved Bemærkning om, at det med aarlige Storthing, og især naar de netop fra Nyt indføres (som Tilfældet er i Norge), er af øiensynlig Vigtighed, at alle Regjeringens Propositioner fremkomme strax ved Sessionens Aabning.

Det Foregaaende er skrevet under den, som det synes, nu rimelige Forudsætning, at et Lovforslag kommer istand. Jeg har i det Foregaaende sagt, at Dissenspunkterne ere blevne betydeligt reducerede ved den Svenske Indstilling af 22de Sept. 1869 og den Norske af 12te Aug. 1870. Vistnok staaer der endnu nogle tilbage, men af disse synes det som der kun er to, der maa tillægges en afgjørende Vægt, nemlig Spørgsmaalet om Optagelse eller Ikke-Optagelse af § 24 (i den Norske Regjerings sidste Indstilling § 25) om Ret for Kongen til at bestemme, at Ø, Halvø eller andet Omraade ved Kysten unddrages Lappernes Betsret o.s.v. og Spørgsmaalet om Redactionen i Slutningen af § 10 (i sidste Indstilling § 9) om hvor langt Lappernes Frihed til indtil 8de Julii at benytte uden Erstatning Udmark i Tromsø Amt skal gaae. Bretteville og jeg, der oftere have confereret om Sagen, er af den Formening, at det er *umuligt* at give efter i det første Spørgsmaal og at vi heller ikke see, hvorledes der skulde kunne gives efter i det andet. Men jeg tænker, at Svenskerne give med sig i begge, naar man holder dem for Øie, hvor svagt i Grunden deres Standpunct er i Sagen, i hvilken Henseende henvises til den almindelige Deel, der er forudskikket De Geers egen Indstilling af 22de Sept. 1869.

Kammerherre Holst kommer i dette Øieblik og optager mig med uopsættelige Forretninger, saa at jeg maa afbryde her. Forhaabentlig

mere imorgen eller i Overmorgen. Nærværende Brev kan selvfølgelig, om Du dertil finder Anledning, benyttes til Gjennemlæsning af eller Meddelelse til dine Norske Colleger.

Med Undskyldning for det altfor synlige Hastværk [o.s.v.].

Esk. Gjenpart af Indberetning af idag vedlægges.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. November 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det Bedste for Dit venlige Brev af 5te November og de dermed fulgte Afskrifter af Indberetninger til Hans Majt. Jeg har det Indtryk, at det er vel, at Du synes at have opgivet Tanken om at move det supplementaire Forslag om Bestemmelse af den unionelle Militair-Contingent; thi den nuværende Tid med sine nye, men endnu *ufordøiede*, Erfaringer i militair Henseende vilde formeentlig ikke være saa heldig at vælge for Afgjørelse af dette Spørgsmaal. Jeg seer af Dit Brev, at Du agter at udsætte Din Afreise hid til den sidste Halvdeel af denne Maaned, og at denne Udsættelse er foranlediget af den Micheletske Affaire.[¹] Dette er mig en Antydning om at dette Anliggende ikke maa have saa ringe Proportioner, naar det af Nogen kan sættes i Forbindelse med Din Reise. I Statsraadet i Tirsdags spurgte H.M., hvorledes det hængte sammen med denne Sag, og i denne Anledning oplyste Statsraad Falsen om hvad der havde passeret, under hans Bestyrelse af Justits-Departementet, og Statsraad Manthey hvad der var ham bekjendt, inden han forlod Christiania.

Ved Foredraget af Indstillingen om de ministerielle og consulaire Budgetter blev ogsaa nærmere fremhævet hvad som berørte Spørgsmaalet om Overførelsen af de 500 Spd. (Secretair-Lønnen) til Statscassen, idet ogsaa alt, hvad som var indtaget i Indstillingen herom, blev oplæst. Kongens Indtryk syntes at være, som om Han heller havde seet, at Sagen kunde have vedblevet som hidtil, og han spurgte, hvorledes det vilde gaae med Holsts Gage, om Storthinget afslog Bevilgningen eller formindskede Beløbet, samt yttrede i Forbindelse hermed, at det kunde

[¹ Tilføyet som note:] Jeg antager at det vil blive bedst siden Din Hidkomst er udsat for faae en Conferents med Adlercreutz om Lappesagen, saafremt han ønsker det.

være Anledning for Ham i Resolutionen at udtale et *Forbehold* om en Tilbagevenden til den *nuværende Ordning*. Sagen blev i den Anledning nærmere fremstillet, og navnlig blev det paapeget, at de *Hensyn*, der *talte for* denne Gages Overførelse, just paa Sagens nuværende Stadium, talte *imod* en udtrykkelig Tilkjendegivelse af et saadant Forbehold som nævnt. Der var ogsaa formeentlig al Anledning til at antage, at Storthinget, med Anerkjendelse af de Grunde der havde gjort sig gjældende, vilde bevilge det begjærende Beløb; men skulde dette ikke skee, saa var der, om en Tilbagegang end *ikke* forekom os tilraadelig, dog i Sagens Stilling ikke afskaaret Kongen den formelle Adgang til at tage under Overveielse, hvorvidt saadant burde skee, hvoraf igjen fulgte, at det ikke var nødvendigt ved et Forbehold at holde sig Adgangen aaben. H.M. bifaldt derefter Indstillingen.

H.M. fortalte os, at Han under sit Besøg i Kjøbenhavn havde seet Bergsliens Statue i Leer (fuld Størelse) af Kong Carl Johan. Han sagde, at Han havde fundet den bedre end Han havde ventet, og at den kunde blive endnu bedre, naar visse Mangler, som H.M. havde paapeget for Artisten, bleve afhjulpne. Dette synes jeg er glædeligt, og vidner derhos om hvor elskværdig Kongen er – efter de Følelser Han, som Du veed, havde i denne Sag. Vaabenstilstanden blev da ikke noget af. Jeg har seet en Depeche fra London, hvoraf fremgaaer, at Modstandskraften i militair Henseende ansees meget udviklet i Paris, og at man ogsaa i London, efter senere Aabenbareelser, begynder at finde Capitulationen i Metz *mysterios*.

Imorgen skulle vi have comb. Statsraad om en Deel Consulat-Sager som de, hvorom Indstillinger fra Regjeringen ere indkomne.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te Novbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg har, siden jeg sidst tilskrev Dig, modtaget et nyt venlig Brev fra Dig af den 10de Novbr., for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Du ytrer deri, at den Micheletske Sag maa have store Proportioner, naar det kunde ventes, at den, i Tilfælde, vilde blive sat i Forbindelse med min Reise. Nei, min Ven! den har ikke store Proportioner, men Vrøvlet i Anledning af Sagen har desto større. I dette Øieblik var Helliesen indom mig og fortalte, at det siges i Byen, at

Kongen skal have telegraferet hid, at han vil have Arntzen afsat og Michelet bibeholdt. Jeg selv er bleven bestormet med Spørgsmaal om hvad der dog kan være Grunden til, at der ikke falder nogen Resolution i Sagen, som man – vel at mærke – forudsætter for længst at være kommen til Stokholm. Du seer heraf, hvor stærkt man er sysselsat med denne Affaire, som i ethvert andet Land nogenlunde vilde passere for en Bagatelle. Grunden fatter Du vel ogsaa, hvis Du ellers nogensinde har erfaret Noget om, hvor høi en Stjerne Politimester Michelet har været antaget at besidde hos H.M. Han nyder liden almindelig Sympathie her, og man spørger sig selv og Andre, om det virkelig skulde være muligt, at den særlige Kongelige Naade skulde give Sagen et forandret Udslag. Heraf den megen Spænding og den megen Omtale, som denne Sag vækker. Beklageligt er det under saadanne Omstændigheder, at den ikke tidligere har kunnet expederes herfra. Men Bæstet er vidtløftigt; thi alle Politimesterens og Stiftamtmandens gjensidige Hug og Slag er det – efter god Norsk Skik – anseet rigtigt og retfærdigt at lade figurere i den, som Følge heraf, heelt volumineuse Indstilling. Denne vil da omsidder afgaae herfra iaften, og Du vil da faae Anledning til at lære Sagen i Detaillen at kjende. Du vil af hvad jeg allerede har anført kunne see, hvor saare ønskeligt det er, at den kan blive afgjort i Stokholm jo før jo heller. Om dens Udfald kan der formeentlig kun være een Mening, nemlig at det maa blive slet og ret efter Indstillingen. Om Politimesteren vil jeg for Øieblikket ikke sige et Ord. Om Stiftamtmanden vil jeg sige dette, at det var en beklagelig Uforsigtighed at han meddeelte en Bladredacteur Kundskab om den Erklæring, han havde afgivet i en endnu ikke afgjort Sag, og at hans Optræden mod Politimesteren, efter at Justitsdepartementet havde givet ham (Stiftamtmanden) Medhold i Stridsspørgsmaalet, kunde have været moderatere. Men det sidste bliver tilgiveligt ved at erindre sig hvad den gamle Hædersmand i Forveien havde maattet døie af Politimesteren.

Du vil for Resten see, at Politimesteren, der lige siden nogen Tid før sidste Storthing har været en fuldstændig politisk Renegat, ikke har kunnet afholde sig fra til Slutning at give et Spark til den hele Regjering eller ialfald til «dens ledende Mænd». Det forekommer mig, at Meldahl har berørt dette med Værdighed i sin Indstilling ligesom at denne i det Hele er holdt i en værdig Tone. See endelig til at faae Sagen afgjort jo før jo heller og underret mig ved Chiffertelegram saa snart det er skeet.

Du vil nu have faaet mit Brev om Lappesagen. Jeg er ganske enig

med Dig i, at Du bør lade Conferencen med Adlercreutz finde Sted jo før jo heller.

Jeg seer af dit Brev, at Kongen ugjerne er gaaet ind paa Forandringen med Hensyn til Gagen for Statholdersecretairen – jeg bruger her den gamle skjønt nu upassende Benævnelse – eller rettere paa Forsøget paa at faae Forandring gennem Storthingsbevilgning istand. Ja – Gud skal vide, vi ere høist ugjerne gaaede ind derpaa allesammen, og vi skjønne nok, med Kongen, hvilken skjøn Anledning Storthinget vil faae til at begaae en Lapsestreg.

Men hvad er derved at gjøre?

Det var for Resten vel, at I fik Kongen afholdt fra at gjøre den omskrevne Forbeholdenhed.

Det har glædet mig meget at erfare Kongens Yttringer om Bergsliens Statue. Med Guds Hjælp kommer vel denne Sag, der engang vakte adskillig Bekymring, til Slutning i god og tilfredsstillende Orden.

Franskmændene have – efter hvad der ikke kan betvivles – vundet en ikke ubetydelig Seier i Nærheden af Orleans. Skulde det være muligt, at Seiren atter kunde vende sig til de Franske Vaaben? Nei – det er vel ikke tænkeligt; dertil er allerede altfor meget ødelagt ved Wörth, Spicheren, Sedan og Metz.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. November 1870.

Kjære Ven,

I mit Brev af iforgaars omnævnte jeg, at vi igaar skulde have combineret Statsraad. Jeg vedlægger Foredrags-Listen, hvorpaa jeg med Blyant har noteret Afgjørelsen, og turde Du have den Godhed herom foreløbigen at underrette Statsraad Bretteville. Jeg haaber, vi med det første faae Protocollen, som da snarest mueligt skal blive oversat og expederet. Med Hensyn til nogle raadende Menings-Uligheder skal jeg bemærke:

ad 1. Grev Wachtmeister modsatte sig Regjeringens Forslag om Concurrence for Vice-Consuls-Posten i Shanghai, deels fordi han frygtede for at saadant kunde drage til Følge ogsaa for andre Vice-Consulater, deels fordi han antog, at et af de væsentligere Hensyn ved et blivende Valg maatte være, om Vedkommende var acceptabel for General-Consul Forbes. Jeg havde under foregaaende Samtaler med Grev Wacht-

til Protocollen imod den Indstilling fra Udenrigs-Ministerens Side, der vandt Kongens Bifald.

Du har af Telegrammerne bemærket, at det har lykkets Loire-Armeen at drive von der Tann ud af Orleans og tilbage til Toury. Maatte det være en god Begyndelse; det vidner om at Loire-Armeen er bleven mere kampdygtig.

I en Depeche af 7 Novbr skrives fra Berlin, at man der kjendte Afbrydelsen af Underhandlingerne om Vaabenstilstand, men ikke Grundene derfor. Det antoges dog, at Grev Bismarck for Indrømmelsen af Provianterings-Ret for Paris under Vaabenhvilen havde begjært til Vederlag en militair Garantie, som skulde have bestaaet i Overgivelse af en af Forterne omkring Paris (Mont Valérien). Man begriber da, at slik Begjæring maatte have Afbrydelse til Følge.

Tilgiv dette Brevs Hastværk. [O.s.v.]

Vi skulle paa Tirsdag have et Overlægnings-Møde med Exc. Adlercreutz og Statsraad Berg om Lappesagen. Til den Tid haaber jeg at have de nærmere Oplysninger, som i Dit Telegram ere stillede i Udsigt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Novbr. 1870.

Kjære Ven,

Jeg modtog imorges (Søndag) Dit venlige Brev af den 10de November, hvori Du fremhæver de Grunde, der gjøre det ønskeligt at Lappesagen fremlægges for begge Repræsentationer ved Begyndelsen af deres forestaaende Møde. Jeg skal meddele Collegerne Indholdet af dette Dit Brev, hvilket skal haves for Øie under den Overlægning vi paa Tirsdag skulle have med Exc. Adlercreutz og Statsraad Berg. Foruden for Dit Brev aflægger jeg ogsaa min bedste Tak for den Afskrift (af Indberetningen) der medfulgte samme.

Jeg vilde ønske, at der efter de af Regjeringen i sidste Indstilling gjorde Indrømmelser, nu kunde tilveiebringes Samstemmighed, saa at Sagen fra dens egen Side ikke mere møder nogen Hindring. Et andet Spørgsmaal, af relativ Betydning, kan være det, om det er heldigt, at Lappesforlaget fremlægges samtidigt med Unionsforlaget. Den Svenske Høiesteret har bidraget til at vække forudfattede Meninger mod Lappesforlaget, og det skulde kunne ansees mindre vel, om disse just under

næste Rigsdag fandt nogen Gjenklang. Jeg indrømmer dog fuldkommen de Grunde der ere hentede fra Sagens egen presserende Natur, og har blot villet antyde Mueligheden af en Betænkelighed, der kunde virke i en anden Retning.

Grev Wachtmeister har just sendt mig Afskrift af følgende Telegrammer:

fra Björnstierna, Petersburg, 12. November:

«Note du Ministère Russe délivrée aux puissances regardant l'abolition du Traité de Paris de 1856, sans prévenir leurs Missions ici. Détails inconnus.»

fra Hochschild, London, 13. November:

«Gortschakoff vient d'adresser aux grandes Puissances dépêche, disant que Traité de 1856 ayant été violé à plusieurs reprises, Russie se considère déliée de ses engagements.»

Dette Schaktræk fra Russisk Side forekommer mig at kunne faae en ikke ringe Betydning, men for at kunne bedømme denne rigtig, maatte man vide, om dette er skeet med Preussens foreløbige Vidende, eller om det staaer i nogen Forbindelse med Mr. Thiers' Besøg og Forestillinger i Petersburg. Skal da England nu ikke faae Øinene op for Følgerne af den Forkuelse der rammer Frankrig, hvilket sammen med England gjen-nemdreved Tractaten? Jeg er meget spændt paa at erfare noget nærmere, og det kan komme til at see mørkt ud.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. November 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af den 12. November, modtaget igaar Aften, samtidig med den hidkomne Indstilling om Afsked for Politimester Michelet. Uagtet jeg ved Circulation pleier at faae Indstillingerne sidst, kunde jeg dog ikke modstaae min Lyst til at see den heromhandlede Sag, og jeg lod derfor den imorges sende op til mig fra Cancelliet. Jeg kunde heller ikke standse, før end den var heelt gjen-nemlæst. Politimester Michelet betegner sig lige *fra Begyndelsen* som den, der absolut vil have Strid, og med denne Tendents saa fremspringende, falder det mig ikke saa ganske let at forstaae, hvorfor Justits-Departementet har anvendt saa megen Tid og saa megen Langmodighed for et frugtesløst Arbeide – det skulde da være, at den

Nytte dermed er opnaaet, at Politimester Michelet har alt mere og mere faaet Anledning til at betegne sig. Stiftamtmanden synes jeg har hævdet sin Anseelse baade fra Hovedets og Humanitetens Side. Maa være, at den gode Herre nu er gammel til Aar og svag til Helbred; men klart kan han tænke og fiint kan han skrive, og sin humane Holdning forstaaer han at bevare, – det skulde da være, at han i Slutningen af sin sidste Replik har ladet sig paavirke af en let forklarlig Hefthigheds-Følelse.

Insinuationen fra Politimesterens Side om Morgenbladets Forbindelse med Regjeringen skulde jeg have været tilbøielig til ikke engang at optage til Besvarelse; men Indtrykket heraf kan være forskjælligt.

Men hvad i al Verden har da grebet Politimester Michelet, som dog, da han udnævntes, havde Regjeringens Tillid og ogsaa senere efter hvad jeg har kunnet see, har været en pyntelig Mand? Han maa vel have en skjæv indre Retning, kan jeg troe, som efterhaanden har udviklet sig. At der ikke kan være mere end een Mening om Udfaldet af Sagen – den Du ogsaa paapeger – forekommer mig overvældende klart. Jeg skal gaae op til Kongen, for at anholde om Statsraad paa Løverdags (det sædvanlige); men at tage Sagen tidligere og udenfor sin Orden finder Du vist med mig ikke vilde være tjenligt. Vi have ikke faaet Conferentsen om Lappe-Sagen idag, da Statsraad Berg er syg. Jeg haaber dog, den skal blive snart. Jeg har ikke hørt nærmere Oplysninger om det af Rusland nylig foretagne Skridt m. H. t. Pariser-Tractaten; men af *Betydning* synes jeg det maa være.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Novbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg har modtaget dine venlige Breve af 12te og 13de Novbr. og takker for dem paa det Bedste. Jeg seer af det første, at nogle af de i det combinerede Statsraad den 11te Novbr. behandlede Sager have faaet et noget afvigende Udfald fra den herfra skeete Indstilling. Meningsforskjeller lade sig ikke udelukke fra offentlige Sagers Behandling, og man maa være glad, naar de ikke dreie sig om større Gjenstande end i nærværende Tilfælde. Jeg har, efter din Anmodning, underrettet Statsraad Bretteville om de stedfundne Afgjørelser og oplæst for ham den herhen hørende Deel af dit Brev.

I Brevet af den 13de ytrer Du med Hensyn til Lappesagen, at det er et Spørgsmaal af relativ Betydning, om det er heldigt at Lappesagen forelægges Storthinget samtidigt med Unionsforslaget. I denne Anledning skal jeg for det første gjøre opmærksom paa, at Ingen af os veed, om Unionssagen vil komme under Forhandling – egentlig Forhandling – i 1871 eller først i 1872. Dens Venner ville sikkerlig stride for det sidste; dens Modstandere for det første. Dens Venner ville indsee, at dens Udsigt til at seire ligger i dens egen indre Styrke, naar den underkastes en indtrængende og fuldstændig Undersøgelse og Prøvelse; dens Modstandere ville begribe, at hvis man, uden grundigere Undersøgelse og støttende sig til de mod Sagen vakte og udbredte Fordomme, kan affærdige den med nogle Phraser, saa har man lettest for at faae den kastet overbord. Dens Venner ville fremdeles indsee, at Sagen har Alt at haabe af en fortsat Undersøgelse udenfor Storthinget, navnlig om der skulde blive Anledning til at underkaste en paa Storthinget i 1871 udarbejdet Committee-Indstilling den fornødne Kritik i Mellemtiden indtil Storthinget i 1872; dens Modstandere ville derimod bestræbe sig for at benytte den givne Majoritet, som de – udentvivel med Føie – ville supponere sig at være i Besiddelse af ved førstkommende Storthings Sammentræde, til at aflive Sagen jo før jo heller. Jeg antager derfor, at et Hovedslag i Sagen vil komme til at dreie sig om hvorvidt den skal søges afgjort i 1871 eller først i 1872. Hvad angaaer, at det maaskee skulde være mindre heldigt – saa ytrer Du dig – om Lappesagen og Unions-sagen stødte sammen paa samme Storthing, da kan derom idetmindste være deelte Meninger. Intet kan bedre end Lappesagen og navnlig Striden om Optagelse eller Ikke-Optagelse af Udkastets § 24 (det sidste Udkast § 25) illustrere Nødvendigheden af nye Regler om det sammensatte Statsraad, hvilket er et Hovedpunct i det hvilende Unionsforslag. Overhovedet – lad Storthinget see, at ikke Alt lader sig behandle saa luunt og fredeligt i de unionelle Forhold, som vore gode Landsmænd i sin Uvidenhed drømme om; lad Storthinget see, at det knager og buldrer engang imellem, og jeg tænker, at dette vil bidrage til at vække Eftertanke om, at visse Forhold dog faaer behandles med nogen Forsigtighed, og at det kan være værd at eftersee det Machinerie, som er bestemt til at bevare Freden. Dog – i Henseende til Spørgsmaalet om, hvorvidt Lappesagens Sammenstød paa Storthinget med Unionssagen vil være til Gavn eller Skade for den sidste, er det visselig ikke godt at have nogen bestemt Formening; men just fordi Intet her kan sees med

Sikkerhed, er der ikke nogen Grund til at tage noget Hensyn hertil ved Behandlingen af Lappesagen. Og betragtes denne i og for sig, er der vel ikke Tvivl om, at det nu fra ethvert Synspunct er det ønskeligste, at den kan komme ind for Stortinget jo før jo heller.

Du har Ret i, at Ruslands Opsigelse af Tractaten af 1856 er en Begivenhed af stor Betydning, navnlig fordi den er et Beviis mere paa, at den Europæiske Bygning holder paa at ramle overende. Naar Du gjennem fortrolige Kilder maatte høre noget nærmere om Sagens Gang, skal jeg være taknemmelig for at Du giver mig Deel deri.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18de November 1870.

Kjære Ven,

Vi skulle, som jeg forud antydede i mit sidste Brev, have Statsraad imorgen, hvorom imidlertid Telegrafens vil komme til at underrette Dig inden disse Linier komme Dig ihænde.

Jeg saae i Udenrigs-Departementet i Formiddag den sidste Dépêche fra Berlin, hvori omtales Ruslands Erklæring om at ansee sig fritaget for Pariser-Tractatens Forbud med Hensyn til Krigsskibe i det sorte Hav. Oplysningsviis meddeles, at der skal være en ikke ubetydelig Russisk Escadre i Middelhavet, og at Rusland skal have anskaffet sig fra America 13 pansrede Fartøier, hvilke have passeret Bosphoren under Americansk Flag, under Foregivende af at søge Kornfragter, samt at fornøden Bestykning og Ammunition skal findes i Beredskab i Nicolayeff. Endvidere berettes, at Planen skal være overenskommet mellem Grev Bismarck og Fyrst Gortschakoff før Krigens Begyndelse, og at det er Lønnen for Ruslands neutrale Holdning. Alt dette mellem os. Grev Wachtmeister synes ikke at lægge saamegen Vægt paa dette Ruslands Skridt, hvilket i Formen siges at være forsonligt og langt fra provoocerende; men af Telegrammer saavel fra Wien som London, hvilke vi have seet i Aviserne, lader det dog til, at man der tager sagen ganske alvorligt. Det varer vel ikke længe, førend man faaer høre nærmere fra sikker Kilde og derhos blive bekendt med selve Actstykkerne.

Fra Krigsskuepladsen er der Intet nyt. Maatte man blot erfare Noget, der kan være til Frankrigs Fordeel!

Grev Wachtmeister har just sendt mig Udkast til Protocol i det

blivende combinede Statsraad om Budget-Sagen. Jeg vil afskrive hvad han deri anfører med Hensyn til Secretair-Gagen:

«Likaledes torde Eders Majt, når den af Kongl. Norska Regeringen föreslagna öfverflyttningen af ett mindre belopp från de Förenade Rikenas gemensama till Norges budgett, blifvit af Storthinget afgjort, taga i öfvervägande, huruvida i följd deraf någon förändring i Utrikes-Budgetten bör vidtagas.»

Denne Form, der er holdt svævende, stemmer bedst med den Tanke, Kongen udtrykte. Regjeringen har imidlertid henstillet, at Beløbet *bortfalder* af Budgettet. Vi skulle om Budget-Sagen have Statsraads-Beredning Tirsdag Kl. 2, og desforinden skal jeg overlægge herom med mine tvende Herrer Colleger. Skulde Du have nogen presserende Bemærkning at gjøre, kan derfor blive Anledning inden Tirsdag, gennem Telegrafan.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Novbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig paa det Bedste for dit venlige Brev af den 15de. Det glæder mig, at Du har selvsamme Indtryk af den Micheletske Sag, som den har gjort paa mig. Du maa nok spørge, hvad der har grebet Politimester Michelet, som baade har havt Regjeringens Tillid og tidligere været en «pyntelig» Mand. Ja – min Ven! – forsaavidt dette lader sig forklare, skal jeg forklare Dig det, naar vi sees. Du siger, at det ikke er Dig saa ganske let at forstaae, hvorfor Justitsdepartementet har anvendt saa megen Tid og saa megen Langmodighed for det frugtesløse Arbeide at forsøge paa at bringe Politimesteren til at besinde sig. Der var dog Adskilligt, som kunde bevæge Justitsdepartementet hertil. Sagen havde nemlig fra Begyndelsen af den Sygdom at bære paa, at Stiftamtmanden havde meddeelt sin Erklæring over Politimesterens Forestiling om Morgenbladets Angreb paa ham til Morgenbladet selv, som – vistnok udenfor Stiftamtmandens Tanke – benyttede den til yderligere Angreb paa Politimesteren. Var Sagen gaaen til Doms i denne Stilling, er det vel temmelig tvivlsomt, om den af Almeenhedens Følelse vilde være bleven paadømt i Faveur af Stiftamtmanden. En anden Betragtning, der kunde tale for, at Justitsdepartementet søgte at faae Politimesteren til at træde tilbage, var den, at Sagen altid kunde

medføre nogen Ubehagelighed for Stiftamtmanden, om hvem det desværre lader sig sige, hvad han ogsaa i Herr Michelets Skriverier noksom har faaet høre, at han er nødt til at bestyre sit Embede fra et i det sidste Aars Tid sjelden afbrudt Sygeleie. Spørgsmaal kan det imidlertid være, om ikke Justitsdepartementet maaskee kunde have ladet det forblive ved sin første Skrivelse til Politimesteren. Men nok om denne Sag, der andetsteds vilde have været en Bagatelsag – men – som jeg tidligere har sagt Dig – her lægges en Bræt paa som om det var en Hovedbegivenhed. Jeg haaber, den er afgjort, førend dette Brev kommer Dig tilhænde.

Nu til noget Vigtigere. Med samme Post, som bringer dette, afgaaer en Indstilling herfra, grundet paa Foredrag fra Armeedepartementet, om Bemyndigelse for samme til at sende Corpslæge Holst til Udlandet for at gjøre sig bekendt med og afgive Indberetning om Sygepleien og Lasarethvæsenet ved den Tydske Armee. Irgens har i Forveien gennem Telegram faaet Kongens naadigste Bifald til Foranstaltningen, saa at det er sikkert nok, at Hans Majestæt vil bifalde Indstillingen; men da Holst skulde reise allerede om et Par Dage – Du indseer nok, at han har Grund til at skynde sig – forekom det os i Statsraadet idag, at det vilde tage sig ilde ud, om Sagen ikke skulde blive afgjort i Stokholm førend i næste ordinaire Statsraad, der formodentlig ikke afholdes før om fjorten Dage. Vort Ønske er derfor, at Du kunde bevirke Sagen, der – som sagt – ingen Tvivl frembyder, afgjort i Stokholm hastigst muligt efter dens Ankomst. Vi vilde ikke afgjøre en Sag af denne Beskaffenhed med Indberetning, om end Omstændighederne opfordrede dertil; men vi gik herved ud fra, at Sagens Afgørelse i Stokholm vilde blive i muligste Mon paaskyndet. Du vil vel spørge, hvorfor i al Verden Armeedepartementet ikke tidligere har bestemt sig til at sende en Militairlæge ud i Anledning af Krigen. Grunden er den, at Armeedepartementet har ventet paa Generalchirurgen og denne paa Armeedepartementet. Enhver af dem forklarer, at det er den anden, som havde at tage Initiativet, og det er da gaaet som det i Almindelighed gaer i denne Verden, at den Trodsigste seirer.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 19. nov. 1870 kl. 14.00.]

Alle med Designationer 8., 11., 12., 15. November hidkomne Sager idag bifaldende afgjorte (i Chiffre: undtagen Vestre Ager hvortil Moe udnævntes). Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. November 1870.

Kjære Ven,

Du har allerede modtaget Telegram om Udfaldet af Dagens Statsraad. Kongen havde ønsket at faae Guldberg til Præst i Vestre Ager, og yttrede at Han Selv havde opfordret ham til at søge, samt at Han, saavidt jeg forstod, herom havde talt med Riddervold; Kongen yndede ikke den Aand, som raadede blandt Hovedstadens Præsteskab og ønskede derfor at faae den Frimodighed repræsenteret, som han vidste fandtes hos Præsten Guldberg. Han havde derfor ventet at see ham opført paa Indstillingslisten. Det fremhævedes imidlertid, at Guldberg saa nylig havde faaet Onsøe Sognekald, og H.M. som paa ingen Maade vilde have Tandberg, bestemte sig under Discussionen til at udnævne den under Nr. 2 nævnte, nemlig Provst Moe, som jo visselig ogsaa fra Begavelsens Side staaer høiest, og som varmest har været anbefalet af Biskopen. Jeg omnævner dette *for Dig*.

Jeg oplæste saagodtsom det hele Foredrag om Michelet, hvilket H.M. paahørte med uafbrudt Opmærksomhed, idet Han slutteligen yttrede, at det var klart at Afskeden maatte gives. Af Ytringer under Oplæsningen fik jeg det Indtryk, at Kongen fandt at det var «beaucoup de bruit pour une omelette».

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev modtaget igaar Aften. Jeg har endnu intet hørt fra Exc. Adlercreutz om Overlægningen, og har derfor skrevet ham til og foreslaaet, at vi mødes hos Statsraad Berg, om denne fremdeles er hindret fra at gaae ud. Jeg forstaaer Ønsket om at faae Lappe-Sagen paaskyndet (om man kan komme til Enighed?) og naar jeg fremstillede den Bemærkning af «relativ Betydning», som Du imødegaaer i Dit Brev, da var dette ikke allene med Hensyn til *Storthing* men ogsaa til *Rigsdag*. Jeg maa vist i mit Breve have antydnet *begge* Repræsentationer, og det ligger naturligviis Vægt paa at sikk[r]e

Unionsforslagets Antagelse ogsaa paa denne. Du er af den Mening, at dette Forslags Venner hos os maa arbeide paa Sagens Udsættelse til det efterfølgende Storthing. Dette er en Appreciation, hvis *Værd* jeg ikke vil bestride, men om hvilken det dog turde være mig tilladt nærmere at tale med Dig under Dit snart forventede Besøg her. Jeg har ikke seet Grev Wachtmeister idag, og veed saaledes intet Nyt; men naar jeg gennemlæser Specialtractaten mellem Frankrig, England og Østerige af 15. April 1856, hvori «toute infraction au Traité du 30. Mars 1856» skal betragtes som en *casus belli*, synes det Russiske Skridt at kunne blive høist alvorligt. Naar kan Du ventes hid?

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. November 1870.

Kjære Ven,

Jeg har just læst nogle nylig ankomne Depecher, hvoraf jeg vil gjengive Indholdet.

Petersborg 13/31. October.

Den 12te kom Telegram fra London til den Engelske Ambassadeur med Underretning om at det Russiske Circulaire var ankommet. Prinds Gortschakoff havde derefter besøgt Ambassadeuren, Sir Andrew Buchanan, og forklaret ham, at man ikke havde gjort Meddelelsen gennem vedkommende Magters Gesandtskaber eller underrettet dem derom, for saalænge som mueligt at undgaae «tout commentaire» angaaende det gjorte Skridt. Buchanan, som var stødt over at være holdt i Uvidenhed, havde ikke engang begjært at faae vide de nærmere Detailler. Nogle Dage iforveien havde Björnstierna truffet Buchanan, som havde sagt ham, at der var et Rygte om Ruslands Opsigelse af Tractat-Bestemmelsen, men at han ikke troede derpaa, og da Björnstierna havde bemærket, at det dog kunde være mueligt og at General Ignatieffs forlængede Ophold i Petersborg tydede paa at Noget var igjære, samt at det derfor kunde være værdt at begjære Oplysninger af Prinds Gortschakoff, havde Buchanan svaret, at det vilde være en Fornærmelse at gjøre saadant, efter de høitidelige og gjentagne Forsikringer som vare ham givne, at Rusland ikke vilde benytte sig af den nuværende Crise. Det berettes endvidere, at Keiserens reise til Moskow var bleven udsat paa ubestemt tid.

London 14. November.

Den 10de underrettede den Russiske Ambassadeur i London Lord Granville om Keiserens Beslutning ikke længere at ansee sig bunden af Tractatbestemmelsen om Neutraliseringen af det sorte Hav, da Pariser-Tractaten i flere Punkter var bleven krænket, blandt hvilke fremhævedes Fyrstendømmernes Forening og Krigsfartøis Passage gennem Bosphorus. Lord Granville var bleven piinligen overrasket af dette Skridt, og havde forelagt for sine Colleger den Depeche han agtede at sende Buchanan. Inden Depechen var meddeelt den Russiske Regjering, holdtes den hemmelig, men Hocschild troer dog imidlertid at kunne forsikre, at Lord Granville havde indskrænket sig til at udtrykke sin store Forbauselse og «sa opinion bien arrêtée que la théorie que le Prince Gortschakoff veut faire prévaloir est inadmissible en droit public». Mr. Odo Russell er sendt i et hemmeligt og vigtigt Ærinde til Versailles, og det antages, at England vil anstrænge sit Yderste for at tilveiebringe en Ende paa Krigen.

Fra Wien skrives den 15de at Efterretningen om Ruslands Skridt var falden ned som en Bombe. Beust var nylig kommen tilbage fra en Reise og skal ikke have undladt allerede at have ladet dem vide i Petersburg hvilket piinligt Indtryk Prinds Gortschakoffs Note havde fremkaldt «pour la forme et la réalité». Der tales fremdeles om at Beust skal gaae af.

Dette er det omtrentlige Indhold, som efter Omstændighederne turde forblive mellem os.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 21. nov. 1870 kl. 12.00.]

Indstilling om Corpslæge Holst idag bifaldende afgjort.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Novbr. 1870.

Kjære Ven,

Da vi i Formiddag var oppe hos Kongen for den foredragne Sags Afgjørelse, yttrede han, at Corps-Læge Holst burde vende sig til Liv-

medicus Edholm, som nu med andre Svenske Læger befinde sig i Versailles ved det Tydske Hovedquarteer. Edholm havde faaet Anbefaling af Dronningen til Dronning Augusta, som er i Homburg, og havde af sidstnævnte Dronning faaet Anbefaling til Versailles. Lad altsaa Holst vide, at om han saa synes, bliver der Anledning for ham at henvende sig til Edholm.

Tilgiv Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Novbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig paa det Bedste for dine venlige Breve af 18de, 19de og 20de Novbr. Jeg har ikke gjort nogen Benyttelse af den Anledning, Du i dit Brev af den 18de gav mig til at telegrafere til Dig, saafremt jeg fandt Opfordring dertil paa Grund af Wachtmeisters Udkast til Protocol i Sagen angaaende Udenrigs-Budgettet. Jeg fandt nemlig, efter Conference med Helliesen, at jeg gjorde rettest i at lade det være; thi der er ikke noget Synspunct, hvorfra jeg skulde kunne see Sagen og som ikke tillige er bekjendt for Dig, medens tvertimod Du vil være i Besiddelse af den større Oversigt, navnlig i Henseende til Grundene for den Maade at tage Sagen paa, som Wachtmeister (maaskee efter Tilskyndelse af Kongen?) har valgt, og den Vægt, som Wachtmeister lægger paa den. At give Raad, naar man er slettere underrettet end den, hvem Raadet skulde gives, er ikke anbefaleligt. Jeg faaer vel med det Første høre, hvorledes Sagen er falden ud.

Jeg er taknemmelig for dine politiske Underrettelser. Jeg spadserede for et Par Dage siden med den her værende Russiske Generalconsul, det vil sige jeg traf ham paa min sædvanlige Morgentour, og Talen kom da paa den politiske Nyhed, som næsten har afløst Talen om den Fransk-Tydske Krig, nemlig Ruslands Opsigelse af Sorte-Havs-Tractaten. Jeg maa foreløbigen bemærke, at Herr Tättermann er en meget velinstrueret Mand, vel bevandret – saavidt jeg forstaaer at dømme derom – i Alt, hvad der angaaer Ruslands Diplomatie, og dertil en Mand med Bismarchsk Lyst til at tale om Politik. Jeg sagde, at ved Opsigelsen var en ny Brand kastet ud i Europa, hvortil han svarede: «Ja, men en Brand, som aldeles ikke vil komme til at brænde.» Han bemærkede dernæst, at Tractaten maatte falde bort, som overhovedet enhver Ting maa bortfalde

med sin Aarsag. Aarsagen var her – sagde han – en Qvintupel-Alliance mod Rusland, der havde paatvunget det en Indskrænking af dets Souverainitets-Rettigheder; denne Aarsag var bortfalden, eller idetmindste saagodtsom bortfalden; thi Frankrig, som var Sjælen i Qvintupel-Alliancen, var slaæet til Jorden, Italien vilde sikkerlig ikke røre paa sig for den Sags Skyld, Østerrig kunde ikke røre paa sig og England vilde, under disse Omstændigheder, indskrænke sig til nogle velskrevne Noter. Der blev saaledes tilbage Porten, og med ham, meente han, skulde nok Rusland komme ud af det. I Samtalens Løb blev ogsaa Preussen nævnt, og han bemærkede da med et sarcastisk Smil og med en Mine som den, der vidste fuld Beskeed: «Ja, men med Preussen er Sagen arrangeret allerede for tre Aar tilbage.» Jeg fik det Indtryk, at han talte med Bevidsthed om, at hvad han forebragte var nøiagtig Sandhed. Han tilføiede fremdeles som Noget, hvorom han havde sikker Kundskab, at General Fleurys Sendelse i sin Tid fra det Franske Keiserhof til Petersburg havde havt til Hensigt at formaae Keiseren af Rusland til at love Frankrig Understøttelse i en eventuel Kamp mod Tydskland, mod at Frankrig skulde forbinde sig til at hjælpe Rusland af med Sorte-Havs-Forpligtelsen, og at Thiers under sit for nylig stedfundne Ophold i Petersburg ligeledes havde tilbudt Frankrigs Tjeneste i sidstnævnte Henseende som Vederlag for at Rusland paa en eller anden Maade skulde indskride til Fordeel for hans betrængte Fædreland.

Saafernt det er tilladt for en Mand som mig at udtale nogen Mening om saa store Spørgsmaal, saa vil jeg sige som saa, at tractatmessige Forpligtelser af Beskaffenhed som den her omhandlede ligesaa godt kunde kastes overbord først som sidst; thi ved første gunstige Leilighed sprænges de i ethvert Fald, og en gunstig Leilighed kan tilbyde sig paa mange Maader, naar Forholdet er saa, at der udkræves Enighed mellem tre Hovedmagter samt at hver af disse skal være ved fuld normal Styrke, – for at Forpligtelsen skal kunne paaregnes opretholdt. Mit stille Ønske er derfor, at Sorte-Havs-Tractaten, eller, rigtigere udtrykt, den her omhandlede Deel af Pariser-Tractaten maa blive glemt jo før jo heller. Men jeg vogtede mig vel for at sige dette til Herr Tättermann, som overhovedet førte Talen baade paa egne og mine Vegne.

Mine Øine svider – jeg skriver nemlig ved Lys –, saa jeg maa standse.

Jeg tænker at reise herfra paa Søndag og at være i Stokholm Tiirsdag Aften (den 29de); men Du skal høre nærmere fra mig derom, enten ved Brev eller Telegram. [O.s.v.]

Esk. Det var vel, at Guldberg ikke fik Ager.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Novbr. 1870.

Kjære Ven,

Vi havde igaar Eftermiddag Overlægningen med Exc. Adlercreutz og Statsraad Berg om Lappesagen. Den varede til efter 12. Jeg sender Dig herved en Notits over de discuterede Punkter; men vil blot bemærke, at Exc. Adlercreutz, da vi traf hinanden i Formiddag i Statsraads-Beredningen, gav mig en af ham optegnet Version af de omdiscuterede Punkter i §§erne 5 og 7, hvilken bilægges og bør tjene til Rettelse af hvad jeg har anført i min Notits. Jeg har det Haab, at Du vil finde, at man maaskee kan komme til Enighed. Bliver dette Dit eller *Eders* Indtryk, kan Spørgsmaalet være, om man da uden videre Tilbagesendelse til den Norske Regjering kunde faae Sagen afgjort i combineret Statsraad; men da Tiden dog ikke er saa presserende, at noget vilde tabes ved en saadan Tilbagesendelse, og da herved vilde blive *constateret* at man fra alle Sider var lykkelig i at komme til Enighed, skulde jeg tillade mig at yttre den Mening, at Exc. Adlercreutz burde bringe Sagen strax ind i combineret Statsraad og den Norske Regjerings yderligere og, som det er at haabe, sluttelige Betænkning indhentes. Jeg venter med det første at høre, naar Du kommer herind; men lad mig dog gjennem Telegram, om saadant ansees fornødent, faae vide Dit Indtryk efter Gjennemlæsningen af min Notits.

Vi havde i Formiddag en Statsraads-Beredning om Udenrigs- og Consular-Budgetterne. Jeg sendte Dig i Fredags (ni fallor!) en Afskrift af *det Sted* i Grev Wachtmeisters Protocol-Udkast, hvori de 500 Spd. omhandles, med Henstilling til Dig gjennem Telegraf, *inden Statsraads-Beredningen idag*, at underrette mig om, hvorvidt Du havde nogen presserende Bemærkning at gjøre herved. Telegrafens Udeblivelse har jeg taget som et Tegn paa at Intet væsentligt var at erindre. Vi har ogsaa overlagt herom og til Slutningen fundet at Redactionen kunde lades urørt. I Discussionen i Beredningen gik denne Punkt fast uden Discussion. De 300 til Attachéen i Kjøbenhavn bevaredes. Det var ikke uden Betænkelighed Grev Wachtmeister gik ind paa at lade medfølge en Forklaring over stedfindende Pensioner og Expectance-Lønninger og der var ogsaa fra flere Svenske Statsraadere Side Tvivl, men slutteligen blev det dog vedtaget.

Tilgiv dette Hastværks-Brev; men Tiden er knap, hvortil kommer, at jeg ikke kan rose mig af mit Befindende.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Novbr. 1870.

Kjære Ven! Dit Brev af den 21de, hvori Du omhandler en Anbefaling, som antages at kunne være nyttig for Corpsslæge Holst i Anledning af hans Sendelse til Udlandet, har jeg strax meddeelt Statsraad Irgens. Jeg seer ham i Statsraadet imorgen, og jeg vil da faae at høre, hvad han, efter Omstændighederne, troer at burde gjøre i den Anledning.

I Anledning af dit Brev af den 22de om Lappesagen m.v. vil Du idag have modtaget et chiffreret Telegram fra mig. Jeg haaber, at det i sin Korthed dog vel har været forstaaeligt nok. I ethvert Fald sees vi jo, med Guds Hjælp, saa snart, at jeg vel kan spare nærmere Udvikling her.

Min Bestemmelse er, som allerede foreløbig meddeelt, at afreise herfra Søndag Morgen den 27de. Hav den Godhed at bestille Værelser for mig og min Tjener i Hotel Rydberg (mit gamle Stokholmerlogis) paa nogle faa Dage fra Aftenen den 29de Novbr., og Vogn^[1] at møde mig ved Jernbanestationen. Jeg vil desværre ikke kunne blive mere end yderst faa Dage i Stokholm; thi det gaar nu frem af alle Kræfter med Forberedelsen af Storthingssager her hjemme, og det maa saa være, naar vi skulle blive færdige saa betimelig som det er nødvendigt nu med de aarlige Storthing. Men ved Indstillingers Behandling, der angaa Storthingssager, bør saavidt muligt alle Regjeringens Medlemmer være nærværende, og derfor maa min Fraværelse paa dette Tidspunct nødvendigviis være kort. Som Følge af, at jeg saaledes bliver ganske faa Dage i Stokholm og at jeg ved Reisen blandt Andet tilsigter Recreation, hvortil jeg i Sandhed høiligen kan trænge, ønsker jeg to Ting, det første i muligste Maade at undgaae at gjøre Opvartninger og Visiter, det andet at leve stille og helst ikke i nogen anden Selskabelighed end en saadan, som ikke strækker sig ud over mine Norske Venner. Tilgiv mig, kjære Ven! at jeg saa aabent forklarer dette. Sagen er, at jeg er mere medtagen af Verdens Slid for Øieblikket end jeg næsten selv vil vedgaae. Mere herom, naar vi sees. Med Hensyn til hvorvidt Opvartninger og Visiter kunne undgaaes, er Du vel saa snil at bistaee mig med dine gode Raad, naar vi sees. Og nu farvel, saa længe.

[¹ Tilføjet som note:] nemlig fra Hotellet.

STANG TIL SIBBERN

Telegram, Chra. 24. nov. 1870 kl. 14.40.

Modtaget Brevet af den 22de November. Confereret om LAPPESAGEN MED BRETTEVILLE OG HELLIESEN. VI ERE AF DEN FORMENING AT DEN SVENSKKE REDAKTION AF PARAGRAPH FEMOGTYVE IKKE KAN ANTAGES, FORDI DER UDKRÆVES EN AFFATNING, SOM PEREMTORISK TILINTETGJØR DEN INDSIGELSE, AT RE-
NEN NØDVENDIG MAA TIL KYSTEN. DE ØVRIGE OMSKREVNE PARAGRAPHER SYNES OS PAA GOD VEI TIL AT BLIVE ORDNET I MINDELIGHED. HVORVIDT NY BETÆNK-
NING, MAA STATSRAADSADFDELINGEN SELV BEDØMME.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Novbr. 1870.

Kjære Ven,

Vi skulle have combineret Statsraad imorgen om Udenrigs-Ministrens Budgetter. Grev Wachtmeister sendte mig igaar Aften sit Udkast til Protocol, hvori han har optaget en noget mere *detailleret* og forandret Redaction af det Punct der vedrører de 500 Spd. Imorges bad jeg mine Colleger at komme ind til mig for at gjøre dem bekendte med samme, men saagodtsom samtidig kom ogsaa Grev Wachtmeister af sig selv op til mig, og han fik saaledes selv oplæse sin forandrede Fremstilling. Jeg har afskrevet den og vedlægger den herved (B)[¹]. Jeg var forud, for min Deel, ikke saa ganske sikker paa den nye Redactions Fortrin; men mine Colleger fandt at den burde foretrækkes, og den blev saaledes vedtagen.

Grev Wachtmeister har i Eftermiddag sendt mig de sidste Depecher fra London og Berlin, og jeg har i al Fart, til *Din egen Kjendskab*, afskrevet det omtrentlige Indhold deraf. (Litr. A). Man synes at faae det Indtryk, at Ruslands Skridt ikke vil lede til umiddelbare Forviklinger af alvorlig Natur; men man tør vel haabe, at saavel i London som Wien skal man faae Øinene aabne for Nødvendigheden af kraftigen at støtte Frankrig i dets nuværende Tilstand. Jeg har intet mere levende Ønske end at det Russiske Træk paa Schackbrættet maa paa nogen Maade kunde vendes til Frankrigs Fordeel.

[¹ Mangler.]

Jeg har i dette Øieblik modtaget Dit Chiffre-Telegram angaaende Lappe-Sagen, og skal ikke undlade at meddele det til mine Herrer Colleger. Om noget kan endnu gøres af den Svenske Redaction af § 25 ved f. Ex. at lade Begyndelsen om Øe eller Halvøe etc. blive staaende, og om de Svenske ville gaae ind herpaa, – herom tør jeg for Øieblikket intet sige. *Mig* forekommer det, i hvert Fald, som det vil være sikkrest, hvad Resultatet end maatte blive, at Sagen tilbagesendes Regjeringen til endelig Betænkning's Afgivelse.

Da Du intet meddeler om Din forestaaende Afreise, forudsætter jeg, at dette Brev vil træffe Dig i Christiania.

Vedlegg:

A.

London 18. November.

«Il est impossible encore de prédire à quelles mesures ultérieures cette démarche inattendue du Cabinet Russe peut donner lieu, mais on ne saurait se dissimuler que la situation est très inquiétante. Au premier moment on a été incertain des motifs qui l'ont déterminée. Etait-ce après une entente avec la Prusse précédant la guerre actuelle? Ou bien la Russie agissait-elle d'après un plan concerté avec Mr. Thiers? – Cette dernière supposition est aujourd'hui écartée. Tout porte à croire que ce qui se fait aujourd'hui a été concerté à Ems au mois de Juillet.

— — —

L'attitude de l'Angleterre ne s'est pas encore bien dessinée. Il serait puéril de sa part d'espérer, que la Russie consente à retirer sa déclaration en échange d'une promesse des puissances signataires du Congrès de Paris de prendre en considération une demande régulière de modification selon ses désirs des stipulations qu'elle vient de répudier d'une façon si abrupte. L'on comprend bien ici qu'une semblable éventualité n'est possible que si la Prusse est réellement étrangère à la démarche en question et consent à unir sa voix à celles des autres Puissances. Mais on ne doute pas de la connivence du Cabinet de Berlin et ce n'est que pour en avoir la certitude absolue que Lord Granville a envoyé Mr. Odo Russell à Versailles. — — —

— — — La réponse du Cabinet de Vienne n'est pas identique à celle de Lord Granville. Le Comte Beust ne s'occupe pas de démontrer par une série d'arguments, que la Russie n'est pas justifiée dans sa manière d'agir mais se borna à citer le texte de l'article 14 du traité général de

Paris, par lequel les parties contractantes déclarent le traité spécial conclu entre la Russie et la Turquie faire partie du traité général et ne pouvoir pas être annulé par l'une d'entre elles sans le consentement des autres ---

L'inquiétude du public se comprend aisément et rend le rôle du Ministère excessivement difficile. La conduite du Cabinet de St. Petersbourg a blessé au vif le sentiment national Anglais, en prouvant que la puissance de la France a été pendant toutes ces années le seul obstacle aux projets ambitieux de la Russie, et que la crainte de l'Angleterre ne suffit pas pour les arrêter. L'on veut que la Russie retire sa dépêche du 19. octobre, ou qu'elle en atténue les termes. C'est je suppose vers ce dernier but que tendent les efforts de Lord Granville, et je crois pouvoir ajouter du Baron de Brunnow. --- Malgré le ton belliqueux des journaux et des militaires il me paraît difficile que la guerre sorte de l'incident ---

Berlin 19. November.

--- On veut ici comprendre la nouvelle qu'elle portait (Affaire de Dreux) comme si c'était toute l'armée de la Loire, qui avait été refoulée, tandis que, impartialement jugé, tout fait croire, qu'il ne s'est agi que des avant-colonnes de l'armée de l'Ouest sous les ordres du Gnl. Kératry. La jonction de ces deux armées a été vivement appréhendée par les Généraux Allemands et il a même, -- m'assure-t-on, été question un moment de transférer le quartier général de Versailles à un autre endroit. Il était évidemment cette jonction qui était attendue par le Général Trochu pour essayer une sortie vigoureuse. Aujourd'hui les troupes du Grand Duc de Mecklembourg, de l'armée du Gnl. v. d. Tann et du 17me Corps, sous le Gnl. Treschow, se trouvant entre l'armée à la Loire et celle de l'Ouest, une opération commune de ces deux corps ne paraît plus pouvoir se réaliser.

J'ai vu dernièrement des transports emmenant des prisonniers de Metz. Ils étaient dans un état déplorable d'abaissement physique. Des personnes qui accompagnaient les trains m'ont dit, qu'il en est mort un nombre considérable en route -- dans les wagons -- sur les stations. L'inanition de ces pauvres soldats est encore telle que pendant plusieurs jours après leur arrivée ici, ils n'ont pu rien manger. L'extrait c.-j. du *Börsenzeitung* flétrit le Gouv. Bavaois des difficultés qu'il fait, pour entrer dans le *norddeutsche Bund*. C'est une belle récompense du sang

versé par ce pays pour la cause commune! La presse officieuse Berlinoise continue à garder le mutisme à l'égard de la Circulaire du Prince Gortschakoff. Elle n'aura pas encore reçu le mot d'ordre de Versailles, et elle se trouve dans ce dilemme qu'en défendant l'acte du Cabinet Russe elle prouve le parfait accord des deux Chanceliers, et qu'en le désavouant, elle risque d'irriter l'opinion publique en Russie.

La réponse de Lord Granville est maintenant connue. Le Gouvernement Britannique dit ne pouvoir sanctionner la conduite annoncée dans la Circulaire du Prince Gortschakoff; mais il se trouve vis-à-vis d'un fait accompli, dont il ne saura éviter les conséquences, sans déclarer la guerre. On dit que le Parlement sera convoqué. Dans ce cas il se lèvera indubitablement des voix pour parler la cause de la France et pour reprocher au Gouvernement, avec la force écrasante de la situation actuelle en Europe, cette politique d'égoïsme qui fait que la parole Anglaise n'est respectée que par les petites puissances et guère écoutée par les grandes.

SIBBERN TIL STANG

Avskrift av telegram, datert 25. nov. 1870 kl. 12.30.

Comb. Statsraad idag. Dronningen imorges afreist til Haag i Anledning Prindsesse Frederikes Sygdom.

STANG TIL SIBBERN

Telegram, Chra. 26. nov. 1870 kl. 13.05.

UDENRIGSMINISTERENS SIDSTE PROTOCOLLATION SKULDE JEG INDERLIG ØNSKE NOGET FORANDRET. KAN IKKE DEN ENDELIGE AFFATNING UDSTAAE TIL MIN ANKOMST SOM VIL FINDESTED PAA TIRSDAG?

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. December 1870.

Kjære Ven,

Tak for de Dage Du skjænkede os Fornøielsen og *Nytten* af Dit Samvær. De fløi hurtig afsted og imorgen Eftermiddag er Du allerede tilbage i Christiania. Jeg haaber Reisen vil have været opfriskende for Dig, og jeg har baade igaar og idag glædet mig over det smukke Veir Du har haft, og som jeg ønsker maa følge Dig lige til Christiania.

Jeg skal ikke glemme Herr Arnold paa den 13de December. Men det er just i den Anledning jeg ønsker at faae, desforinden, følgende Oplysninger:

1. Om Herr Arnolds Fornavn og Stilling. (Er han ikke Organist?)
2. Om Formuleringen af hans Fortjeneste.

Jeg bemærker med Hensyn til sidste Punkt, at Lindemann fik St. Olafs-Ordenen «for Fortjeneste af Kirke- og Folke-Musikken» og Halfdan Kjerulf og Tellefsen «for fortjenstfuld Kunstnervirksomhed». Hvad skal nu i dette Tilfælde bringes i Anvendelse?

Jeg har idag ikke seet Grev Wachtmeister; men indtil i Formiddag, da jeg havde Anledning til at see H.M. i et Ordens-Capitel, troer jeg intet var hidkommet uden hvad Avis-Telegrammerne indeholde.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Dec. 1870.

Kjære Ven! Tak for alt det Venskab, Du viste mig under mit Ophold i Stokholm, et Ophold, hvorpaa jeg i alle Henseender med Glæde og Tilfredshed seer tilbage. Hav ogsaa den Godhed at frembære min respectfulde Hilsen og min Taksigelse til Hendes Naade Frue Sibbern for al mig beviist Velvillie i Eders gjæstfrie Huus. Jeg kom hjem igaar Aftes, styrket og oplivet af min korte Excursion; og idag har jeg modtaget dit venlige Brev af den 5te December, for hvilket jeg beder Dig være hjertelig takket. Min Reise løb heldig af, og jeg fandt ved min Hjemkomst min Hustrue rask og for Øvrigt Alt vel.

De Oplysninger, Du ønsker med Hensyn til Arnolds Udnævnelse til Ridder, meddeles som følger: Hans Navn er «Organist Carl Arnold», under hvilken Benævnelse Du ogsaa vil finde ham opført i den Norske Statscalender blandt Nordmænd, der ere benaadede med Vasa-Orde-

nen. Vi ere her i Statsraadet blevne enige om, at den meest passende Formulering af hans Fortjeneste vil være «for fortjenstfuld» eller rettere: «fortjenstlig» (samme Udtryk, som er brugt om Telefsen) «Kunstner-virksomhed». Hans Guldbryllup finder, som af mig tidligere opgivet, Sted den 13de December. Jeg har talt med Holst, som har Decoration her at disponere over, og som, saasnart Du telegraferer hid, at Udnævnelser har fundet Sted, personlig vil overbringe Arnold Ordenen. Bedst var det, at Du telegraferede noget tidlig paa Dagen, saa at den Gamle kunde have Ordenen paa sig, naar Gratulanterne indfinde sig paa Formiddagstiden.

Med Bretteville har jeg talt siden min Hjemkomst. Han var ikke lidet glad over, at Lappesagen var afgjort. Irgens blev ogsaa glad ved at erfare, at Kongen frafalder Begjæring om flere Penge til Øvelse for Tropperne for Budgetterminen: 1ste April til 1ste Juli 1872. Indstilling om Militair-Budgettet vil uden tvivl nu med det første komme at afgaae til Stokholm; den er allerede færdig fra Armeedepartementet og kun Circulationen mellem Statsraadets Medlemmer staaer saaledes tilbage.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. December 1870.

Kjære Ven,

Jeg var før Middagen oppe hos Grev Wachtmeister i Udenrigs-Departementet. Han viiste mig et Chiffre-Telegram, som igaar Aften var ankommet fra Bn. Hochschild i London, indeholdende Efterretning om at Regjeringen i Tours havde begjæret de store Magters Medvirkning til Erholdelse af en Vaabenstilstand paa nogle Dage med Ret for Paris at forsyne sig med Levnetsmidler under samme. Et andet Telegram er idag kommet fra Grev Stenbock i Tours, at han imorgen følger efter Regjeringen, der har forlagt sit Sæde til Bordeaux. Af Aviserne har Du allerede seet, at Rouen er taget af Preusserne, og at de i Iilmarcher rykke mod Havre, hvor store Forraad af Geværer, Ammunition og Levnetsmidler forefindes. Loire-Armeen har derhos mistet sin Fører, Gnl. Aurelles, som har taget sin Afsked til Følge af den uheldige og ubetimelige Sendelse af Commissairer fra Tours. Stillingen seer altsaa for Øieblikket saa mørk ud, som det vel er mueligt; men Telegrammet fra London forkommer mig dog gaadefuldt; thi Begjæringen om Parises

Forsyning blev jo afslaaet, da den for kort Tid siden fremstilledes af Mr. Thiers. Eller skulde der mueligens nu være mere Haab om at faae dette Vilkaar opfyldt, fordi Preusserne selv længes efter at komme til en Ende? Forlæggelsen af Regjerings-Sædet til Bordeaux tyder jo hen paa en yderligere Modstand; men hvor længe vil Udholdenheden kunne vedvare efter Loire-Armeens seneste Uheld og Tilintetgjørelsen af de Forhaabninger, som Paris selv hentede fra dennes Undsætning? Det er til at græmme sig syg over!

Exc. Adlercreutz var oppe hos mig i Tirsdags Aften og leverede mig en Afskrift af Lappe-Udkastet med de overeenskomne Modificationer. Vi gennemgik det igaar Formiddag, og jeg søgte idag Exc. Adlercreutz for at meddele ham nogle faae Bemærkninger vi havde fundet Anledning til at gjøre; men jeg traf ham ikke og skal fornye mit Besøg imorgen.

Grev Wachtmeister bragte idag atter SpitsbergsAffairen paa Bane. Oscar Dickson fra Götheborg havde været oppe hos ham og omtalt, at der agtedes dannet et Compagnie af Norske og Svenske for Udvindelse af Gjødningestof af *Kobrolith*, hvoraf der skal være stor Overflødighed paa Spitsbergen. Man ventede sig deraf stort Udbytte, om man blot kunde faae den Betyggelse, som var fornøden. Jeg kom overeens med Grev Wachtmeister, at vi med det første nærmere skulde tales ved om Sagen, og at jeg da skulde medbringe de Papirer, jeg havde i min Besiddelse, og hvoriblandt ogsaa Dit fuldstændige Brev om dette Anliggende. Mit Indtryk er dog, at nærværende Tidspunkt ikke egner sig vel til Aabningen af Spørgsmaalet om *vor* Besiddelsestaggelse.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de December 1870.

Kjære Ven! Et Uheld – Gud skee Lov ikke af stor Betydning – er indtruffet i en under Marinedepartementet henhørende Sag, der er afgjort i Statsraadet hos Kongen den 3die December sidstl., nemlig den Sag, som i den hermed følgende Protocol er anført under No. 1827 (angaaende nogle Forandringer i Reglementet for Marinens Haandværkscorps). I 2den Post af den Resolution, hvorved Sagen er afgjort, er nemlig *ved en Skrivefeil i Departementets Indstilling* kommet at staae «Budgetforslag for Terminen fra 1ste Julii 1872 til 30te Junii 1873» istedetfor at der skulde staae «Budgetforslag for Terminen fra 1ste April til 1ste Julii

1872[»]. Af Departementets Indstilling, som ligeledes hoslagt følger, vil sees, at samme Feil har indsneget sig ikke blot i Conclusionen men ogsaa i Præmisserne, nemlig paa 5te Ark første Spalte. Broch vil selvfølgelig nødvendig gaae ind med en Continuationsindstilling for at faae Feilen rettet, og vi andrage derfor om, at Du ved Hans Majestæts naadigste Medvirkning vil bringe Sagen i Orden. Vi anholde nemlig om, at du vil erhverve Hans Majestæts naadigste Samtykke til, at det Ark af Protocollen, hvorpaa No. 1827 findes indført, tages ud og ombyttes med et andet, hvorpaa Feilen er berigtiget, og at Du derefter fremdeles vil rette Feilen i den herfra indsendte Regjeringsindstilling saavel i Conclusionen som paa vedkommende Sted i Præmisserne og, naar dette er skeet, til desto større Tryghed selv rette Feilen ogsaa i den hermed følgende Concept-Indstilling baade i Conclusion og i Præmisserne. Saasnart jeg derefter erholder Protocollen og Indstillingen tilbage fra Dig, skal jeg besørge den fornødne Rettelse i den her værende Statsraads-Protocol. Tilgiv dette Bryderie, hvorved Du letter Statsraad Broch for en Bekymring.

Kommer ikke snart den combinerede Statsraads-Protocol angaaende Udenrigsbudgettet? Jeg nævner dette; thi den yderligere Indstilling angaaende Statholdersecretair-Gagen, som maa afgaae herfra, maa udstaae derefter, og det gjelder nu at faae vore Budgetsager snarest muligt expederede.

Vi have her med Eet faaet en bidende Kulde. Termometeret skal idag Morges oppe ved Slottet have viist 17 Graders Kulde. Nede i Byen viste det 15 Grader.

Jeg saae i dette Øieblik en Telegrafmeddelelse fra den Franske Post-Direction til vort Postdepartement om, at den første er flyttet fra Tours til Bourdeaux. Formodentlig flytter da vel ogsaa den provisoriske Regjering. Arme, arme Frankrig!

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. December 1870.

Kjære Ven,

Hjærtelig Tak for Dit venlige Brev, hvoraf vi til vor Glæde har erfaret, at Du kom lykkelig tilbage og havde et kjært Minde om Din Udflugt. Jeg formoder, at Du slap at benytte Meierne og at den faldne Snee blot havde gjort Veien bedre.

Exc. Adlercreutz har sendt mig en Afskrift af sit paatænkte Udkast

til Protocol i Lappe-Sagen, og jeg sender Dig heraf en Gjenpart, som jeg har ladet tage, ligesom en Notits om de Forandringer der blive at gjøre i Udkastet, efter hvad jeg tidligere har skrevet Dig til. Statsraad Falsen troer jeg i Grunden helst vilde ønske, at Sagen inden sin Afgjørelse kunde tilbagesendes Regjeringen for at en saameget større Sikkerhed kunde vindes for fuldstændig Enighed, men baade Statsraad Manthey og jeg have troet, at Forandringerne ikke ere af anden Beskaffenhed, end at vi her, efter *hvad der har passeret*, kunne paatage os at gaae ind derpaa. Jeg antager ogsaa, at Statsraad Falsen vil gaae ind paa denne Mening. Du faaer nu, ved hvad jeg idag tilsender Dig, en fuld Oversigt over Sagens Stilling.

Exc. Adlercreutz havde tænkt paa Fredag at faae Sagen foredraget, og da vi ere ind under Julen, er det vist ogsaa bedst, at den bliver saa hurtigt fremmet, som mueligt.

Posten skal gaae, og jeg faaer ikke Tid til at fortsætte.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 13. des. 1870 kl. 10.30.]

Om Organist Arnolds Udnævnelse til Ridder af St. Olavs Ordenen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. December 1870.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af 10de Decbr., modtaget imorges. Da jeg skulde op til Kongen for den Sag, der foranledigede mit Telegram af i Formiddag, hvilket jeg haaber ankom i rette Tid, benyttede jeg Leiligheden for at anholde om H.Ms. Naadigste Samtykke for den Rettelse i Protocollen, der er bleven foraarsaget ved den Skrivefeil i Departementets Indstilling, som Du i Dit Brev paapeger. I Henhold hertil, er Rettelsen foretaget i Protocollen, i den her beroende Indstilling, og, efter Dit Ønske, ogsaa i det medfulgte Concept. Dette sidste tilligemed Protocollen vil med Posten iaften blive Dig tilsendt. Man er just ifærd

med Oversættelsen af den sidste Combinerede Protocol, om hvis snare Expedition Du udtaler Ønske, og jeg haaber senest ved næste Uges Begyndelse at faae Dig samme indhændiget.

Her have vi ogsaa haft det koldt, ligetil 15° Celsius, med Tillæg af 5° saa nordlig som Upsala.

Jeg traf Grev Wachtmeister imorges i Kongens Forværelse. Der var intet Nyt udenfor hvad Avis-Telegrammerne have meddeelt. Havre er da endnu ikke taget; men i Stedet have Preusserne besat Dieppe. Der gjøres nu store Anstrængelser fra Preussern[e]s Side for at ødelægge Loire-Armeen; men denne har vel, i Nødsfald, for god Retraite, og er vel ogsaa for talrig, for at det skal kunne lykkes. Endnu er der ingen Efterretning om nogen absolut Mangel paa Levnetsmidler i Paris, og Efterretningen om at Regjeringen i Tours (nu er den i Bordeaux) havde begjært Medvirkning for Opnaaelse af Vaabenstilstand, synes at savne Grund.

Om Spitsbergs-Sagen havde jeg for et Par Dage siden en Samtale med Grev Wachtmeister. Jeg læste da for ham Dit Brev af October om denne Gjenstand. Senere har, efter hvad han igaar fortalte mig, Professor Nordensköld været oppe hos ham, og denne ønsker ogsaa Besiddelsestogelse for den større Betyggelse, som derved vilde gives de videnskabelige Expeditioner. Wachtmeister synes imidlertid at være af samme Tanke, som ogsaa jeg har, at det nuværende Øieblik ikke egner sig for at bringe Spørgsmaalet paa Bane for vedkommende Regjeringer, og i denne Retning yttrede han sig nok ogsaa for Nordensköld, ligesom han agter at sige det samme til Herr Oscar Dickson, om han træffer ham.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 14. des. 1870 kl. 13.10.]

BRETTEVILLE, HELLIESEN OG JEG FORMENER, AT LAPPESAGEN BØR GAAE, SOM DEN NU ER UDEN HIDSSENDELSE.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. December 1870.

Kjære Ven,

Exc. Adlercreutz sagde mig idag, da jeg søgte ham for at høre, om vi fik det combinede Statsraad paa Fredag, at han meget ønskede at det kunde udsættes til samme Dag i næste Uge, da han havde været nogle Dage fraværende for at besøge en syg Slægtning, og da Statsraad Berg for Tiden maatte holde sig inde og saaledes ikke kunde være nærværende. Vi faae saaledes Sagen først afgjort næste Fredag den 23de December, og dette kan jo ogsaa være tidsnok. Det var meget elskværdigt af Dig at sende mig det chifferede Telegram, som jeg nyligen har modtaget, og som er saa fuldt beroligende for os. Jeg takker Dig paa det bedste derfor.

Jeg er saa optagen, at jeg kun kan sende Dig disse Hastværks-Linier. Kongen sagde mig igaar, at Dronningen ikke kommer tilbage før Juul.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Dec. 1870.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for tre venlige Breve, af 9de, 12te og 13de Decbr.

Strax efter Modtagelsen af det sidste havde jeg den Fornøielse at levere Statsraad Broch den i Stokholm corrigerede Concept-Indstilling i den i mit sidste Brev omskrevne Sag og at underrette ham om, at behørig Rettelse var foregaaet i den af Kongen undertegnede Protocol samt i den i Stokholm beroende Regjerings-Indstilling. Statsraad Broch bad mig tilkjendegive hans Taknemmelighed. Jeg har ogsaa truffet Anstalt til Rettelse i den her værende Statsraads-Protocol, og saaledes er nu Alt i Orden.

Strax efter Modtagelsen igaar af dit Brev af den 12te, hvori Du berører Lappesagen, søgte jeg en Samtale med Bretteville og Helliesen, der have deeltaget i de tidligere Conferencer om denne Sag. De vare begge enige i, at Sagen bør gaae som den nu er og uden Hidsendelse, hvorom jeg derfor ogsaa i Chiffer telegraferede til Dig. For Resten hører det vel til, at ogsaa den Norske Statsraadsafdeling ytrer nogle Ord til Protocolen om den Sag, og jeg skulde da henstille til Eder, om der ikke med Hensyn til den fra Svensk Side foreslaaede Forandring i § 24 (§ 25 i

det Norske Udkast) burde yttres, at Statsraadsafdelingen ikke fandt at burde gjøre nogen Erindring mod den foreslaaeede forandrede Affatning, da derved ikke tilsigtedes nogen anden Forandring i §ens Indhold end at tilsige Sverrig en Reciprocitet, som maa erkjendes berettiget. Jeg skulde troe, at man paa denne Maade bør slaae yderligere fast det rette Synspunct, hvorfra den foretagne Forandring er at betragte. Tal med dine Colleger herom. Det Fornødne i denne Henseende maa selvfølgelig kunne paasees iagttaget ved Protocollens Udfærdigelse.

Jeg har med Opmærksomhed læst hvad Du skriver om Spitsbergs-Sagen. Jeg tør ingen selvstendig Mening have, om naar det maatte være det rette Tidspunct, at gribe denne Sag an paa. Men beslutter man sig til indtil videre Intet at gjøre, gjelder det om at forhindre, at de, som omgaaes med Speculationer paa forskjellig Slags Bedrift paa Spitsbergen, i Gjerning eller Tale røbe de naturlige Skatte, Øen antages at besidde.

Jeg er meget taknemmelig for dine Meddelelser om de ydre politiske Begivenheder. Arme, arme Frankrig! Dette er min stadige Tanke og derfor mit stadige Udraab.

Undskyld det altfor store og altfor synlige Hastværk, hvormed jeg har været nødt til at nedskrive disse Linier.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 17. des. 1870 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 2., 6., 9., 13. December hidkomne Sager idag bifaldende afgjorte undtagen de igaar hidkomne tvende Lovforslag om Pensioner, der ville blive afgjorte i et Statsraad Kongen bestemt til Søndag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. December 1870.

Kjære Ven,

Jeg har efter Statsraadet idag telegraferet Dig til om Udfaldet af samme, med Tilføiende, at da de tvende Lovforslag: «angaaende Pen-

sions-Væsenet for civile og militaire Embedsmænd» og om «en Pensions-Casse for Statens Bestillingsmænd», ikke idag vare blevne afgjorte. Aarsagen, som Du vist selv har gjettet Dig til, var den, at da disse tvende vigtige Sager kom *igaar*, blev Tiden os for kort til at kunne til idag gennemgaae dem, og jeg bad derfor H.M. om at tilstaae os i Begyndelsen af næste Uge et Extra-Statsraad for deres Foredragning, hvilket H.M. ogsaa indrømmede, idet han bestemte Statsraadet til paa Tirsdag. Jeg har endnu ikke seet paa Indstillingen om Pensions-Væsenet for Embedsmænd; men jeg er spændt paa at gjøre mig bekendt med Motiveringen af et Forslag, der er bygget paa et nyt Princip af *Selv-Bidrag*, hvilket jeg aldrig har vidst at være paa Bane hos os. Statsraad Manthey vidste dog, at det har været under Forhandling i Regjeringen; men Statsraad Falsen synes som jeg at have været ukjendt dermed. Jeg tør naturligviis intet sige, ukjendt som jeg er med Forslaget; jeg vil blot constatere, at Ideen har været mig ny, og jeg kan ikke erindre, at Statsraad Helliesen under sit Ophold her nogensinde talte herom.

Jeg traf Grev Wachtmeister strax før Middagen; men han havde intet Nyt at meddele mig. Posttidningen indeholdt igaar Aften Bn. Beck Friis' Udnævnelse til Gesandt i Kjøbenhavn. Den stakkels Bn. Stedingk lider af en ulægelig Sygdom, en Svulst paa Hjernen, som, om den ikke ender hans Dage, vil gjøre ham udygtig til Tjeneste, saa at han har ansøgt om at stilles i Disponibilitet. Du har vel læst Grev Chaudordys sidste Circulaire, hvori han paa en gribende Maade betegner Preussernes grumme Maade at føre Krigen paa. Det synes ogsaa, som Følelsen herom bliver mere og mere levende hos alle dem, der kunne føle menneskeligt. De Franskes Anstrængelser ere endnu ikke udtømte, og der skulde endnu kunne blive en Gjengjældelse, idetmindste til en vis Grad! Maaskee Tydskerne selv ogsaa snart faae Øinene aabne for Betydningen af en Tydsk Keiserkrone, naar den sidder paa Hovedet af Preussens Konge.

Jeg skal ned og spille Kort hos Statsraad Falsen, saa jeg maa slutte.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 19. des. 1870 kl. 13.50.]

Naar kan den combinerede Protocol om Udenrigsbudgettet ventes?
Svar ved Telegram.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 19. des. 1870 kl. 17.00.]

Den afsendtes med Posten der afgik imorges.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Decbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine venlige Breve af 14de og 17de Decbr. Jeg finder det saare begribeligt, at Du og dine Colleger ikke vilde gaae ivei med de to Sager angaaende Pensionsvæsenet, uden at have faaet tid til nærmere at overveie dem. Med Hensyn til Forslaget om en Pensionslov for Embedsmændene er Sammenhængen den, at Statsraad Helliesen før sin Afreise til Stokholm ifjor Høst satte i Circulation mellem Statsraadets her værende Medlemmer en Indstilling med tilhørende Forslag til en saadan Lov, idet han ønskede at erfare sine Collegrs Hovedanskuelser om Sagen, førend han begav sig til Stokholm, hvor han agtede at arbeide videre paa den. Hans oprindelige Plan for Sagens Ordning undergik som Følge af den her i Statsraadet stedfundne Discussion gjennemgribende Forandringer og navnlig den, at man indskrænkede sig til blot at fixere *Alders*-Pensionerne ved Lov, hvorved man opnaaer det Væsentligste, medens der var liden eller ingen Udsigt til at faae gennemført et Forslag om *lobbestemte* Pensioner ogsaa for de Embedsmænd, som af een eller anden Grund maatte tage Afsked før den fastsatte Aldersgrændse, nemlig 65 (eller for de Militaire 60) Aar, er naaet. Om Nødvendigheden af at paalægge Embedsmændene selv at contribuere til Pensionskassen, for at kunne naae det tilsigtede Maal, lobbestemte Alderspensioner, var det mellem det her værende Statsraads Medlemmer kun een Mening. Man ansaae denne Udvei som den eneste til at gaae klar baade af den Indsigelse, som stadig har været hentet fra Grls. § 75 i, og af den enragerede Modstand, som Pensionsvæsenet, forsaavidt det gaaer ud over Statskassen, alt mere og mere finder paa de Høider af Samfundet, hvor Almeen-Opinionen desværre mere og mere begynder at danne sig og som ligge adskilligt under det Niveau, hvortil man tidligere har været vant.

Da Falsen endnu ikke var indtraadt i Statsraadet paa den Tid, da den ovenberørte Overlægning her fandt Sted, er det forklarligt, at Sagen

var ham ubekjendt. Derimod maa Manthey have deeltaget i Overlægningen, og hvad Dig angaaer har jeg, indtil jeg nu erfarer det Modsatte, ikke kunnet forestille mig andet end at Helliessen maatte være kommen til at omtale Sagen for Dig, da han har sysselsat sig saa stærkt med den i Stokholm, at den paa det Nærmeste var ganske færdig fra hans Haand, da han kom tilbage hid. Brochs Forslag om en Pensionskasse for Bestillingsmænd er ganske vist et respectabelt Arbeide; men jeg skulde meget have ønsket, at ikke disse to Forslag, det ene om Embedsmændenes, det andet om Bestillingsmændenes, Pensionsvæsen vare komne frem paa een Gang; jeg befrygter at det sidste kan være hinderligt for det første, naar de begge samtidigt skulle behandles paa Stortinget, og overhovedet er det uklogt at ville udrette Alt paa een Gang, istedetfor at tage Tingene stykkeviis, hvorved man sikkrere om end langsommere kan haabe at naae Maalet. Det har heller ikke manglet paa Bemærkninger fra min Side i denne Retning under de Discussioner, som Sagerne her have foranlediget; men Broch var ikke at bevæge til at udsætte sit Forslag til næste Storting, og det maa ogsaa indrømmes, at den Anmodning, som var stillet af sidste Storting om Ordning af Pensionsvæsenet for en enkelt Klasse af Bestillingsmænd gjorde det noget vanskeligt for ham at lade Sagen for det Første urørt. Hvad Helliessen angik, maatte det være klart, at efter begge Forslags Stilling til hinanden kunde der Intet vindes ved at han udsatte sit Forslag, naar Brochs skulde frem paa førstkommende Storting.

Her er hundekoldt, for nogle Dage siden 16 og idag 14½ Grad Reaumur.

Er det sandt, hvad der har staaet i Aviserne, at Kongen skulde kunne ventes saa tidlig hid som den 15de Januar? Vil han ikke personlig aabne den Svenske Rigsdag?

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 20. des. 1870 kl. 12.15.]

Tiden har været for kort. De Løverdags omtelegraferede tvende Sager blive først foredragne næste sædvanlige Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. December 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev af den 15de December. Vi have ogsaa tænkt os at nogle Ord maae indflyde fra Statsraads-Afdelingens Side i Protocollen om Lappe-Sagen, og jeg takker for det Vink, som Dit Brev indeholder i denne Henseende, og hvormed jeg skal gjøre mine Herrer Colleger bekendte. Du har ganske Ret i, at en forsigtig Taushed bør iagttages med Hensyn til Spitsbergs-Sagen, indtil Tidspunktet kommer, da den maatte kunne bringes paa Bane. Grev Wachtmeister er fuldt opmærksom herpaa, og jeg antager at ogsaa de tvende Herrer, der have talt med ham, forstaae dette. Jeg har just sendt Dig et Telegram, til hvilket jeg oplysningsviis her skal føie, at da vi fandt, at Tiden var for kort for en fuldstændig Forberedelse, troede vi det rigtigst at vente med disse tvende Sager indtil det sædvanlige Statsraad. Statsraad Falsen havde ikke kunnet faae Sagen til Gjennemlæsning før igaar ud paa Dagen. Indstillingen om Embedsstandens Pensionering forvolder mig den Tvivl, om det er rigtigt eller nødvendigt at opgive det Standpunkt der laae til Grund for Forslaget i 1857. Grundloven forudsætter jo dog Statens Pensionspligt, og Stortinget har jo factisk erkjendt den i sine Bevilgninger. Vor Embedsstand er heller ikke saaledes aflagt, at den i Regelen kan bære nye Byrder. Det er imidlertid mueligt, at Embedsstanden hos os – Noget som jeg ikke veed – selv er stemt for ved egen Opoffrelse at komme ud af den uvisse og vilkaarlige Tilstand, hvori den befinder sig med Hensyn til Pensioneringen, og isaafald vilde dette være en væsentlig Støtte for Forslaget. Visselig vil det bidrage til at hæve Embedsmandens Uafhængighedsfølelse, naar han til en væsentlig Grad selv bidrager til sin Pensionering; men paa den anden Side løsner det dog Ømhedsbaandet – som jeg saa faaer kalde det – mellem Staten og dens Embedsmænd, uagtet jeg villigen erkjender at vor Tid mindre og mindre agter paa dette Ømhedsbaand, der dog paa en vis Maade danner den indre Betingelse for den opoffrende Almen-Iver, som er saa ønskelig hos Embedsstanden. Jeg skulde ønske at vide, om det er Regjeringens Agt ogsaa for dette Storting at fremsætte Forslag om den nye Gage-Regulering. Adskilligt forekommer det mig kunde tale for, at Gagerne vare fastslaaede, inden der bestemtes om Bidragene til en blivende Pensionering. For mange Lovforslag vil man dog vel ikke heller fremlægge for det første Storting, hvis Samlingstid det er af Vigtighed stricte at begrænde.

Vil Du sige Statsraad Riddervold, at jeg har modtaget hans Brev om Ordens-Udnævnelserne – blandt hvilke for en Dansk *Jubilant*, Cancellie-raad Hegel – og at jeg da jeg i Formiddag var oppe hos Kongen for at faae Dagens Extra-Statsraad indstillet, hertil erhvervede Hans Majts. Naadigste Samtykke.

Udnævnelser vil skee en af disse Dage.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22de December 1870.

Kjære Ven,

Vi havde i Formiddag en Overlægning om de tvende Lovforslag betræffende Pensions-Væsenet.

Blandt Bemærkninger der vare paa Bane enedes vi om kun at fremhæve følgende:

I § 7 bestemmes om særskilt Aldersgrændse (60 Aar) for visse Officerers Pensionsret; men dertil er intet Hensyn taget i § 8, hvis Regler for Pensionens Beregning allene angaaer den almindelige Aldersgrændse, 65 Aar. Det erkjendes, at man ad Fortolkningsvei kan bringe Bestemmelserne i § 8 i Anvendelse paa de i forudgaaende § omnævnte Officerer; men det henstilles, om det ikke for Tydeligheds Skyld kunde indflettes, umiddelbart foran *sidste* Led af § 8, omtrent følgende Tillæg:

«Ved Anvendelse af disse Bestemmelser paa de i foregaaende § 7 særskilt nævnte militaire Embedsmænd bliver det 60de Aar istedetfor det 65de at lægge til Grund.»

I § 1 af samme Lov-Udkast er henviist til § 16, hvilket skal være § 17.

I det andet Lov-Udkast om Bestillingsmænds Pensionering vil Du finde, at der paa nogen Maade maa være en Skrivefeil i sidste Punctum af § 4. Det lyder nu saaledes:

«Saafremt *Lønningen* i det hele eller tildeels *lønnes* paa anden Maade end ved fast Løn eller omfatter Udgifter» etc. etc.

Jeg tillader mig at vedlægge de tvende Lovudkast for at Rettelse deri kan gjøres, og, forsaavidt der findes Anledning til det foreslaaede Tillæg i § 8, dette ogsaa kan blive indtaget. Vi turde faae de tvende Udkast tilbage saasart som mueligt, for at medhaves i Statsraadet, hvilket maaskee bliver paa Lørdag 8 Dage men maaskee ogsaa noget *før* eller *senere*, da Kongen sagde mig, at Han ikke *med Sikkerhed* kunde bestemme

Løverdagen den 31te December, siden Dronningen kommer tilbage fra Haag den 30te om Aftenen, og det var mueligt at der skulde holdes Jule-Aften paa den 31te.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 23. des. 1870 kl. 14.00.]

Sagen er afgjort i combineret Statsraad idag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Decbr. 1870.

Kjære Ven! Jeg har været saa stærkt optaget af circulerende Stortingssager og formedelst særeget Arbeide med en af dem været saa forsinket i mine øvrige Forretninger, at jeg ikke tidligere har rullet til at besvare dine venlige Breve af den 20de og 22de December, for hvilke jeg aflægger min bedste Taksigelse. Den Gjenstand, som Du omhandler i dit Brev af den 22de og som det laae mest Vægt paa snarest muligt at faae berigtiget, vil dog allerede Helligesen have skrevet til Dig om. Jeg sigter til de indløbne Feil i Lovforslagene om Pensioner for Embeds- og for Bestillingsmændene. Jeg er noget undseelig over, at Feil som de omhandlede skulle have indsneget sig her; men Sagen er, at naar under Discussionerne i Statsraadet Ændringer i Indhold eller Form vedtages, bliver det stundom – som her havde været Tilfældet – af den foredragende Statsraad forglemte eller overseet at gjøre de yderligere Rettelser i Texten, som den vedtagne Ændring drager efter sig. Det blev vedtaget mellem Helligesen og mig, at han skulde skrive til Dig i mit Sted, for at Svaret saa meget sikkrere skulde komme afsted samme Dag som dit Brev var modtaget; thi jeg havde ikke den Dags Eftermiddag til min Disposition.

Du nævner i dit Brev af den 20de Forslaget om ny Gageregulering som en Gjenstand, der synes at staae i Forbindelse med Pensionslovforslaget for Embedsmændenes Vedkommende. Det forekommer mig dog som om denne Forbindelse ikke er af saadan Beskaffenhed, at jo Materierne kunne behandles særskilt, hver til sin Tid; men jeg skal

førøvrigt oplyse, at vi netop i Statsraad idag have afsluttet Discussionerne om Forslaget til den *almindelige* Gage-Regulering, og at Sagen om *de hidtil med Sportler lønnede* Embedsmænds Overgang til fastlønnede med tilhørende Lov- og Gage-Forslag allerede har udcirculeret og een Gang været Gjenstand for Discussion i Statsraadet. Begge Dele tilsigtes behandlede i een Indstilling, som saaledes med det første haabes at ville komme til Stokholm.

Vi bleve i Statsraadet idag enige om, at jeg skulde tilskrive Dig for at bede Dig at faae det arrangeret saa, at der i de nærmest følgende Uger bliver holdt Statsraad *ugentlig* istedetfor, som sædvanligt, *hver fjortende Dag* i Stokholm. Du maa selvfølgelig vel i denne Anledning henvende Dig med et underdanigst Andragende til Hans Majestæt, hvilket Du forstaaer at affatte i smukkere Ordslag end jeg vilde være istand til at foreslaae; men Grunden, hvorfor vi saa meget ønske, at Hans Majestæt vilde være saa naadig i de første Uger at holde Statsraad *ugentlig*, er den, at det efter Indførelsen af de aarlige Storthing ligger saa stor Vægt paa, at Alt er ikke blot færdigt men ogsaa færdigtrykt, naar Storthinget er aabnet, og at dette, navnlig fordi enkelte Sager først kunne behandles her hjemme efterat andre, hvormed de staae i Forbindelse, ere afgjorte i Stokholm, lettere vil lade sig opnaae, om vort ovenanførte Ønske opfyldes. Efter den sædvanlige Orden skulde der i Stokholm blive afholdt Statsraad Løverdage den 31te December (eller efter dit sidste Brev nogen Dag tidligere eller sildigere), den 14de og den 28de Januar, altsaa før Kongens eventuelle Afreise hid i det Hele kun to Statsraad foruden det, som kan paaregnes i Slutningen af indeværende Uge eller ialfald i Begyndelsen af næste. Vort Ønske er derimod, at der foruden det nys omhandlede Statsraad skulde holdes Statsraad den 7de, 14de, 21de og 28de Januar, om ellers ikke dette sidste Statsraad (– som vel i ethvert Fald vilde blive at forlægge til nogen nærliggende Dag, siden den 28de er Carlsdagen –) vil blive overflødig – et Maal, hvortil vi selvfølgelig ville stræbe – eller bortfalde som Følge af at Kongen tidligere maatte begive sig til Norge. Det er for Resten ikke sagt, at Erfaring vil vise Nødvendigheden af at holde Statsraad i hver eneste af de ovennævnte Uger; thi det er kun Storthingssagerne, som her er at see hen til, og hvorvidt der hver enkelt Uge vil i Stokholm foreligge nogen Storthings-sag, ialfald nogen Storthingssag af Betydenhed, eller rettere af noget større Omfang, kan ikke med Sikkerhed forudsees. Hensigten vil saaledes være opnaaet, naar blot Hans Majestæts naadigste Tilsagn erholdes

om, at ugentligt Statsraad skal blive holdt, om det ikke viser sig overflødig.

Med venlig Hilsen og Ønske om glædelig Julefest for Dig og dine Colleger [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. December 1870.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det Bedste for Dine sidste venlige Breve. Vi fik, efter Alt, ikke Statsraad idag. Det havde kostet mig en sær Anstrængelse at gennemstudere de 42 Sager, som den igaar ankomne Pakke indeholdt – jeg har bemærket at de største Pakker altid komme med den sidste Post Dagen før Statsraadet – og jeg var ogsaa færdig med at møde Statsraadet idag, da jeg ved at gaae op til Slottet tidlig imorges fik gennem Adjutanten bragt paa det Rene, at Statsraadet var bleven udsat til paa Mandag Kl. 11. Jeg skal da ikke undlade at anholde Hans Majt. om ugentligt Statsraad, hvilket jeg er forvissat om at Høistsamme Naadigst vil indrømme os under den presserende Tid, som nu er levnet os inden Hans Majt.s forhaabentlige Afreise til Christiania for Aabningen af Storthinget.

Jeg saae Grev Wachtmeister i Formiddag. Der er intet Nyt. Fra Bordeaux skriver Grev Stenbock, at man der haaber paa bedre Lykke for de Franske Vaaben. I Tydskland skal der være en stigende Misstemning over Krigens Langsomhed, og blandt de Forstærkninger, som ere sendte til Armeen i Frankrig, har man maattet anticipere paa de to næste Aars Recrutter – lige ned til 18 Aars-Alderen. Vanskeligheden forøger sig ogsaa med de mange Fanger, og i Stettin havde man opdaget en Plan, som gik ud paa at bemægtige sig Bevogtningens Vaaben og derefter sætte sig i Frihed. I Paris holder man Modet oppe, og Levnetsmidlerne holde endnu ud. Lad os kun haabe, at den Tydske Keiser mister den Lykke, som har forvildet den Preussiske Konge. Det er nok endnu ikke ganske bestemt, om og naar Conferencen for Sorte-Havs-Qvæstionen skal aabnes.

Den Engelske Minister Jerningham har *underhaanden* sendt mig til Gjennemlæsning en Skrivelse, hvoraf jeg vedlægger Afskrift. Han har meddeelt den til Grev Wachtmeister og fra ham vil den vel komme, om den ikke allerede er kommen, officielt.

Jeg hørte i Formiddag, at Prim var død af sine Saar. Maaskee han er Sonoffret, saa at Kong Amadeus selv bliver forskaanet.

Om nogle Timer er Aaret ude, og hvad have vi ikke oplevet under samme! Maa Vor Herre i det nye Aar reise de Overvundne op og gjengive dem den dyrebareste af alle Følelser – den at eie sit eget Land! Maa det nye Aar blive lykkeligt for Dig og Dine, [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Januar 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit kjærkomne Brev af den 31te Decbr., som jeg i dette Øieblik har modtaget. Jeg har i de sidste Dage af og til spurgt mig selv, om Du maaskee skulde være syg; thi hvorvel min Accuratesse som Correspondent, eller rettere min Mangel derpaa, langtfra gør mig fortjent dertil, saa har Du nu engang vant mig til at see Breve saa jevnlig fra din Haand, at Mellemrummet mellem dit næstsidste og dit sidste Brev vakte min Opmærksomhed. Jeg tør imidlertid nu, efter Indholdet af dit Brev, Gud skee Lov slutte, at Du befinder Dig vel.

Jeg kan forstaae, at Du og dine Colleger blive overanstrengte, naar der paa een Gang ankommer en Hærskare af Sager herfra, som man gjør sit Yderste for at faae medtagne i det nærmeste Statsraad, hvor kort Tid der end er levnet til Gjennemgaaelsen. Jeg selv har, som jeg bemærkede i mit sidste Brev, været i nogen Tid overanstrengt ved de her circulerende Sager; nu synes imidlertid det Værste at være overstaaet; thi jeg har i de sidste Dage endog havt det usædvanligt mageligt.

Du har Ret i, at vi have oplevet Meget, forfærdelig Meget, i det svundne Aar. En Betragtning, som i denne Tid ofte falder mig ind, er at den nærværende Tid i en frygtelig Grad har den gamle Chronos's Egenskab at fortære sine egne Børn. Jeg tænker herved paa hvor brat den jevnlig udsletter hvad man kalder menneskelig Storhed. Napoleon var styrtet i Løbet af de første to Maaneder, efter at den nærværende Krig var udbrudt, og faldt saa dybt, at der ikke synes at kunne blive Spørgsmaal om en Opreisning. Og hans Generaler, Mac Mahon og Bazaine og hvad de hedde allesammen, som dog vare i Besiddelse af en ikke ganske ringe Berømmelse, hvad er der blevet af dem? Ei at tale om hans Ministre, og navnlig den hurtigt opstegne og lysende Stjerne Ollivier? Men hvorledes vil det omvendt gaae med dem, som Lykken

hidtil har begunstiget, hvis den pludselig skulde rulle sin Bølge imod dem, jeg sigter navnlig til den nybakte Keiser af Tydskland og hans Ledende Aand, Herr Bismarch. Lykkes det Franskændene at jage Tydskerne ud igjen over Rhinen, ja saa er Herr Bismarch fluxens en ganske liden Mand og Gambetta den største Mand i vor Tid. Ach! hvor usle ere vi Mennesker; vi dømme efter Udfaldet, berømme og nedrive derefter, og synes aldrig at skulle komme endog blot saa vidt, at vi indsee og erkjende det Overfladiske og Uretfærdige i denne Maalestok for Menneskelig Storhed. Ja, seirer Frankrig, det vil sige Gambetta, da skal vi faae at høre det samme Hyl til hans Berømmelse over hele Europa som vore Fædre hørte over de Mænd, som i Slutningen af forrige Aarhundrede, ledsagede af Krigens lykkelige Tærningkast, indviede den første Franske Republik. Og da vil med det samme Republiken være grundlagt i Frankrig og sandsynligviis heller ikke lade længe vente paa sig i Tydskland. Man veed, i en Tid som denne, ikke blot ikke hvor man skal vende sig hen med sine Formodninger om Tingenes Gang; man veed ikke engang i hvad Retning man skal vende sine Ønsker; thi at Begivenhederne bære store Følger i sit Skjød, synes sikkert; men hvilke de ville blive, lader sig ikke beregne med nogen Sikkerhed. For min Deel ønsker jeg to Ting, men som formodentlig ere indbyrdes uforenelige. Jeg ønsker Tydskerne jagede tilbage over Rhinen og Monarchiet uopholdelig gjenoprettet i Frankrig.

Men for at komme tilbage til vore hjemlige Forhold, saa siig mig, saa snart Du seer Dig istand dertil, hvad Tid det er antageligt at Kongens Afreise fra Stokholm vil komme til at finde Sted. Det er i mange Henseender af Interesse for mig at erfare dette saa betimeligt som muligt. Jeg har hos mig selv opgjort, at han muligviis ikke vil være fraværende fra Stokholm den 28de Januar, under hvilken Forudsætning han ikke vilde kunne ventes hid førend den 30te eller maaskee den 31te. Hvad er din Mening herom?

Jeg formoder, at Bretteville allerede har faaet den Meddelelse fra den Engelske Gesandt, hvoraf Du sender mig en Afskrift; men da jeg træffer ham i Statsraadet imorgen, skal jeg ialfald der gjøre ham foreløbig bekjendt med den.

Og nu hjertelig tak for det gamle Aaar og Held og Lykke for Dig og Dine i det nye.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 2. jan. 1871 kl. 15.00.]

Alle med Designationer 16., 20., 23., 27. December indkomne Sager bifaldende afgjorte undtagen om Præsten i Stadsbygden modificeret. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Januar 1871.

Kjære Ven,

Statsraadet varede idag lige til henved 2½ fra noget efter 11. Jeg har allerede gennem Telegrafren tilladt mig at underrette Dig om Udfaldet. Indstillingen om det paaklagede Forhold af Sognepræst Meyer i Stadsbygden var Gjenstand for et udførligt Foredrag. Hans Majt. vilde ikke, efter Sagens Omstændigheder, udtale den «*Misbilligelse*» med Sognepræstens Adfærd som i Indstillings-Conclusionen var foreslaaet, og Udtrykkene i Resolutionen ville saaledes blive formildede eller modificerede. Med Hensyn til Pensions-Loven for Embedsstanden havde H.M. sin store Betænkelighed med Hensyn til den udstrakte Alders-Grændse, af 60 Aar, der var sat for Capitainer, Ritmestere og Capitaine-Lieutenanter, men erkjendende de Fordele, et ordnet Pensions-Væsen medfører, ligesom den organiske Bygning af det forestaaende Lov-Udkast, vilde Han dog ikke insistere paa nogen Forandring. For min egen Deel maa jeg bekjende, at jeg, hvad hele denne Sag angaaer, har bøiet mig under Anskuelse, som jeg med min traditionelle Følelse ikke har kunnet tilegne mig, men hvis practiske Værd og Betydning jeg paa Grund af manglende Kjendskab ei heller *vover* at modsige.

Du veed forlængst, at Dronningen kom tilbage den 30te. Hendes Majt. befinder sig i høieste Velgaaende. Kongen *betroede os*, at efter de Indtryk Hendes Majestæt havde faaet Anledning til at tilegne sig under Opholdet i Haag, er de Tydske Hæres Stilling i Frankrig ingenlunde saa sikker og tryg.

Kongen var saa naadig at love os, at vi skulde kunne faae Statsraad hver Uge. Om vi kunde faae det næste Løverdags, var derimod tvivlsomt, da Han maaskee paa nævnte Dag skulde holde Svensk Statsraad; men ialdfald kunde vi faae Statsraad idag 8 Dage.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. Januar 1870 [Ϸ: 1871].

Kjære Ven,

Jeg traf paa min Spadseertour før Middagen Excellencen Adlcreutz og Statsraad Bergström. Den første sagde mig, at jeg imorgen eller iovermorgen skulde faae Protocollen om Lappe-Sagen. Vil Du sige dette til Bretteville med Tillæg, at vi skulle Skynde os saameget som mueligt, for derefter at faae Protocollen expederet.

Statsraad Bergström sagde mig, at han havde Haab om at den hele Jernvei mellem Arvika og Carlstad skal kunne blive belagt med Skinner til den Tid Kongen forhaabentlig kommer til at reise til Norge. Det var dog mueligt, at der vilde blive et Afbrud af en halv Miil, hvor man af Forsigtighed ikke vilde lade Kongen reise.

Jeg veed idag forresten intet Nyt. Protocollerne fra Statsraadet igaar sendes iaften, og Du vil da see Modificationen af Indstillingen om Præsten Meyer i Stadsbygden. Kongen lagde Vægt paa, at den omhandlede Pige havde opnaaet 14 Aars Alderen ved *Anmeldelsen til Confir-mations-Forberedelsen*, og dette vil Du ogsaa finde antydet i Resolutionen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de Jan. 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dit venlige Brev af den 2den Januar. Da Sagen om det paaklagede Forhold af Sognepræst Meyer i Stadsbygden nu er afgjort, er det unyttigt at tale videre om den; her vare vi ikke lidet utilfredse med Sognepræstens Forhold; men det er meget muligt, at Sagen i Stokholm er bleven betragtet fra et rigtigere Standpunct. Det glæder mig, at Propositionen om Pensionslov for Embedsmænd er bleven bifaldt af Hans Majestæt. Havde den saasandt ogsaa faaet Storthingets Bifald, skulde jeg være tifold glad; men hvorvidt dette vil opnaaes, er desværre nok altfor tvivlsomt. Her ansee vi denne Sag for den bedste og værdifuldeste, der i lang Tid har været Storthinget forelagt.

Expeditionssecretair Skjoldborg i Indre-Departementet kom idag til mig for at berette, at Statsraad Bretteville har faaet et Anfald af Steensmerter (han havde for nogle Aar tilbage et lignende), og at han saaledes i ethvert Fald for nogle Dage vilde være forhindret fra at

bestyre sit Departement. Jeg maatte saaledes op i Indre-Departementet, som jeg – hvis Brettevilles Sygdom skulle blive af mere end nogle Dages Varighed – altsaa kommer til at maatte styre just som den sidste Haand skal lægges paa Storthings-Sagerne, forsaavidt de endnu staae tilbage, hvilket blandt Andet er Tilfældet med de fleste Lovforslag. Jeg kan ingenlunde sige, at dette i denne Tid behager mig; men herved er Intet at gjøre. Imidlertid meente Expeditionschef Kjerulf, som havde seet til Bretteville, at der kunde være Haab om, at hans Sygdom ikke vilde vare over en 8 Dages Tid.

Statsraadinde Bretteville har ladet mig tilstille et Brev fra Dig til Bretteville af 2den Januar. Ved at aabne det har jeg erfaret, at det handler om Ordens-Uddeling i Anledning af Istandbringelsen af den nye Pharmacopée. Jeg skal imorgen tale om Sagen med Expeditionschef Kjerulf, som jeg formoder at have overlagt med Bretteville om de foreslaaede Ordener, og Du skal derefter høre nærmere om den. Med Bretteville selv maa der indtil videre ikke tales af Nogen udenfor hans nærmeste Omgivelser og i ethvert Fald ikke om Forretninger af noget-somhelst Slags.

Maatte det bekræfte sig hvad Dronningen mener at have erfaret i Holland om de Tydske Hæres Stilling! [O.s.v.]

Esk. Vi længes ynkelig efter Protocol i Lappesagen; thi en anden Lovproposition (om Reenflytningen i Finmarken) ligesom Proposition i selve den i det combinerede Statsraad behandlede Lappesag kan ei forberedes med Indstilling herfra, førend vi have Protocollen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. Januar 1870 [c:1871].

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære og venlige Brev af 2den Januar, som jeg just har modtaget.

De Betragtninger, Du deri har anstillet med Hensyn til hvad vi i den Seneste Tid have oplevet og hvad deraf kan følge, har jeg læst med en levende Interesse. Under alle de Begivenheder, der som Lyn blænde os, og under det Mørke, som vore Tvivl og Svagheder i den menneskelige Synsevne derefter fremkalder, er det som vi gribes af en tørstende Længsel efter at faae os meddelt en Straale fra den evige Klarhed, hvori den viseligen ordnede Række af Aarsag og Virkning ligger belyst. Det er

ligesom vi sukke efter at den evige Dommer selv skal gribe umiddelbart ind og skifte Ret imellem os, for at vi kunne lære, hvor denne findes. Ja vist ere vi færdige til med Raskhed at dømme *selv*, og i vor Svagsynthed concludere vi i Overeensstemmelse med «Udfaldet». Jeg troer, vi ere mere tilbøielige dertil i vor Tid, hvilken for mig stiller sig som mere tom paa sandt indre Hjærtelag, end forudgaaende Tider have været: Den, som Begivenhederne have styrtet, finder ikke mere nogen Opreisning i vor Kjærlighed; thi denne Følelse er bleven ombyttet med en altid stigende Fordring paa en aldrig svigtende Evne til at udrette Noget. Vi see i vor Tid saa store Resultater af vore opfundne Machiner, at vor Bedømmelse af Menneskene bliver machinmæssig. Denne Bedømmelse har gaaet ind i vor Bevidsthed og gjort Egoismen til vor Ledetraad, og naar Maskinen er udslidt, sælges Levningerne som Jernskrab, og man seer sig om efter en ny. Hvad jeg under den nuværende forfærdelige Krig fastholder som mit inderligste Haab er at Franskmændene maa lykkes i at udmatte og udtømme sine Fiender, saa at disse til Slutningen i Afkræftelse maa slippe Taget. «Sage meinem Schwager» havde, efter hvad Kongen fortalte os, Kongen af Preussen yttret til den Adjutant som Prinds Frederik havde afsendt til ham med Underretning om Søsterens Død, «dass wir *zu viel* auf einmahl auf uns genommen haben». (Dette dog ikke videre.) Ja maatte den gamle Herre med samt sin hensynsløse og frække Minister ret faae føle det Ufordøielige af at ville æde op et Folk! Frankrigs Redning og Opreisning er for Europa og Menneskeheden en for dyrebar Sag, for at man ikke maa finde sig i at Republikken der bibeholder sig, om den lykkes i at fuldføre det store Værk. Kongedømmet kommer nok tilbage igjen *i sin Tid*, men da i en forbedret og varig Form. Dagen synes endnu ikke at være bestemt for Sammentrædet af Sorte Havs Conferencen i London. Efter hvad Mr. Fournier har sagt mig, har den Franske Styrelse bestemt sig til at sende Befuldmægtigede til Samme, og naar saadanne findes paa Stedet, er det tænkeligt, at Spørgsmaalet om Afslutning af Krigen vil glide ind i Forhandlingerne. Ønskeligt synes jeg dog det vilde være om Freden ikke blev afsluttet inden de Franske Vaaben havde faaet større Held og dæmpet det Preussiske Overmod. Var der blot nogen Enighed i Europa, hvor relativ lidet skulde da udkræves til at bringe Vægtskaalen til at hæve sig for Frankrig og for at indvie en ny Æra af Afvæbning og Fred, medens, om Preusserne blive *ubetinget* Seierherrer, vi have at imødesee en Fremtid, hvori hvert Folk, lidet eller stort, maa væbne sig til

Tænderne? Hvilken Rolle kunde ikke England have spillet? Her i Sverige synes Følelsen mere og mere at gjøre sig gjældende, hvor nødvendigt det er at *fuldstændiggjøre Forsvarsvæsenet*. I Statsraadet har der været jevnlige Overlægninger om hvad der i saa Henseende skal foreslaaes.[¹] Krigs-Ministeren opstiller 17 Millioner Rigsdaler som en fornøden Sum til Anskaffelse af Materiel, hvori dog skal indgaae Udgifterne til Befæstning af Carlsrona og fortsat Arbeide paa Carlsborg, og Marine Ministeren opstiller et Beløb af lige til 14 Millioner for Tilveiebringelse af et tidsmæssigt Søe-Forsvar. Efter hvad Grev Wachtmeister i *Fortrolighed* har sagt mig, synes man ved de foreløbige Overveielser at være kommen overeens om, at det nævnte Behov for Land-Forsvaret skulde søges tilfredsstillet ved *et Laan*, og at en forøget Bevilling til Beløb af 2 Millioner aarlig skulde under Navn af Vaabenskat paalægges, for med 1½ Million aarlig at forrente og tilbagebetale forannævnte Laan. Den resterende halve Million skulde anvendes extra foruden de sædvanlige Bevilgninger til Udvikling af Flaadens Materiel. Man bævede nemlig tilbage for de store Udgifter Flaaden *paa engang* skulde kræve. Om end Følelsen for Forsvarsvæsenets Behov er fælleds for de fleste, kan der dog blive Uenighed med Hensyn til Midlernes Tilveiebringelse. Der findes vist Mange, som i Toldens Forhøielse ville søge de fornødne Midler og navnlig i Forhøielsen paa Tolden af Tobak og i Accise paa Forbruget af samme. Baron A. C. Raab – vor gamle Ven fra Statholder-Sagen – var igaar Formiddag oppe hos mig, og spurgte mig da om, hvorvidt der i Norge var nogen Tendents til Forhøielse af nævnte Told, thi uden nogenlunde Lighed i denne Henseende vilde det neppe lade sig gjøre her at haabe paa en stor Indtægt af en Toldforhøielse. Jeg sagde ham, at jeg ikke troede, at der for det forestaaende Storthing, for hvilket blot et Qvartals Budget vilde blive forelagt, vil blive foreslaaet nogen væsentlig Forandring i vor Told-Tarif, og dette yttrede ogsaa Statsraad Manthey, som jeg for Sikkerheds Skyld bad om at komme ind til os under vor Samtale. Kongen selv er ubetinget stemt for Optagelse af Laan, for snarest muelig Tilfredsstillelse af Landforsvarets Behov. Da jeg efter Statsraadet i Mandags bad Ham om *ugentlige* Statsraad, sagde Han, at det ikke kunde blive paa Løverdags men paa Mandag, da han paa førstnævnte Dag (imorgen Fredag er her Helligdag) skulde holde

[¹ Tilføyet som note:] De holdt paa i Tirsdags fra 6 til 10 Aften i «Beredning».

Svensk Statsraad, og der *have sin Bataille* med sine Svenske Statsraader angaaende Spørgsmaalet om Laan for Forsvarsvæsenet (Abelin – tillagde Han – havde Han med sig) og angaaende Jernbanerne. Du vil erindre fra den Tid Du var herinde, at jeg omtalte den Spænding der raadede mellem H.M. og Statsraadet angaaende *Sala Banen*. Hvad det første Spørgsmaal angaaer, lader det nu til, efter hvad Grev Wachtmeister sagde mig, at Statsraadet vil slutte sig til Kongens Anskuelse. Hvad det andet Spørgsmaal betræffer, vil der vel forsøges paa om mueligt at faae et eller andet Compromis tilveiebragt. Efter Løverdagen vil jeg herom kunne underrette Dig.

Jeg har endnu ikke hørt andet end at Kongen vil reise til Christiania for Storthingets Aabning; men naar jeg hernæst faaer Anledning til at see Hans Majestæt, skal jeg søge at faae vide, om Han har fastsat nogen Dag for Afreisen. Nar jeg i sin Tid erfarer noget herom, skal jeg strax underrette Dig.

Idag er hidkommet et Telegram (Reuters Office) om en ny Bataille den 3die, hvori General Faidherbe skal have drevet Preusserne tilbage med store Tab. Reuters Efterretninger ere ikke altid sikke. Maatte denne vise sig at være det!

Bredo og Wilhelm Morgenstjerne forlade os iovermorgen, for at være i Christiania den følgende Dags Formiddag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Januar 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit venlige Brev af den 3die Januar. Det er mig kjært deraf at erfare, at vi med det Allerførste kunne vente Protocollen over Lappesagen.

I mit sidste Brev sagde jeg, at jeg skulde tale med Expeditionschef Kjerulf angaaende det af Dig i Brev til Bretteville, efter Foranledning af Hans Majestæt, omhandlede Spørgsmaal med Hensyn til Ordens-Uddeling i Anledning af den nye Pharmacopée. Jeg har nu talt med Kjerulf og faaet Bekræftelse paa min Forudsætning, at Bretteville ikke allene havde overlagt med ham angaaende denne Sag men at Forslaget i Sagen er udgaaet fra Kjerulf. Denne udviklede mundtlig for mig sin Anskuelse med Hensyn til Spørgsmaalet «om der skulde være Anledning til, af Reciprocitet, ved denne Leilighed at give Svensk Orden til

nogen Norsk, der havde deeltaget i Pharmacopée-Sagens Fællesbehandling», og lovede mig at nedtegne hvad han saaledes havde yttret i Form af et *Memorandum*. Jeg seer, at han forsaavidt har misforstaaet mig, som han i dets Sted har skrevet mig et *Brev* til, hvilket jeg vedlægger. Du vil af hans *Brev* see, at der allerede er skeet Reciprocitet for den Generaldirecteur Berlin nu tiltænkte Commandeurs-Grad af St. Olafs-Ordenen derved, at Professor Lochmann i sin Tid er bleven udnævnt til Ridder af Nordstjerneordenen. Denne sidste, som Formand i den Norske Pharmacopée-Commission, blev Nordstjerne-Ridder i Anledning af den Svenske Pharmacopées Autorisation. Meningen er nu, at Generaldirecteur Berlin, som Formand i den svenske Pharmacopée-Commission, skal blive Olafs-Commandeur (han er i Forveien Ridder) i Anledning af den Norske Pharmacopées Autorisation. Herved kan dog bemærkes, at naar Hensyn tages til de til danske Mænd i Anledning af Pharmacopée-Historien uddeelte^[1] Ordener, idet nemlig ikke blot Formanden i den Danske Pharmacopée-Commission men tillige vedkommende Medlem af det Danske Sundheds-Collegium bleve tildeelte St. Olafs-Ordenen, maa Berlin betragtes som repræsenterende to Stillinger ved denne Leilighed, nemlig baade Formandskabet i Pharmacopée-Commissionen og Formandskabet i det Svenske Sundheds-Collegium, og at der følgelig, saafremt der i Norge var noget Sundheds-Collegium, hvoraf et Medlem havde havt Befatning med Pharmacopée-Forhandlingen, vilde der være Anledning til at give et saadant medlem, af Reciprocitet, en Svensk Orden. Men, som bemærket i Slutningen af Kjerulfs *Brev*, gives der i Norge ikke noget Tilsvarende til det Svenske Sundheds-Collegium. Sundheds-Collegiet er nemlig her indbefattet under Indre-Departementet. Der skulde dog – jeg taler nu naturligtviis af mig selv – maaskee være Anledning til at betragte den under Indre-Departementet hørende Medicinal-Afdelings-Chef, altsaa Expeditionschef Kjerulf, som rette Vedkommende ved denne Leilighed; men Tilfældet er, at denne utvivlsomt meget fortjente og saare dygtige Embedsmand allerede er Ridder af Nordstjerne-Ordenen. Imidlertid kunde man jo benytte Leiligheden til at gjøre ham til Commandeur. Hvilken som helst Udmærkelse, der skjænkes Kjerulf, vil være vel anvendt. Hvorvidt der fra andre Sider maatte være Noget mod det her Antydende at erindre, derom har du bedre Skjøn end jeg.

[¹ Tilføyet som note:] eller maaskee blot tiltænkte – jeg veed nemlig ikke, om de endnu have faaet dem.

Bretteville er fremdeles syg og antages endnu ikke at have qvitteret Alt hvad der skal ud af Steen og Gruus, skjønt Noget. Man nærer fremdeles godt Haab om, at hans Sygdom kun skal blive kortvarig.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Januar 1871.

Kjære Ven! Jeg har modtaget dit kjærkomne Brev af den 5te Januar, som jeg forbeholder mig senere at besvare. Samtidigt modtog jeg dit Brev til Bretteville af samme Dato – Breve under Brettevilles Adresse afleveres nemlig i denne Tid til mig –, og seer deraf, at Du ogsaa ønskede Veiledning om der ikke fra Danmarks Side burde være Spørgsmaal om nogen Reciprocitet i Anledning af den ved den nye Norske Pharmacopées Autorisation fremkaldte Ordens-Uddeling. Du vil have modtaget Svar herpaa i mit Telegram af idag, hvortil jeg egentlig Intet har at føie, forudsat at Telegrammet har været forstaeligt nok. Du vil see, at jeg med Hensyn til Spørgsmaalet om Reciprocitet fra Danmark har, selvfølgelig mutatis mutandis, henholdt mig til hvad der i mit Brev af igaar er bleven oplyst og forklaret med Hensyn til Spørgsmaalet om Reciprocitet fra Sverrig, hvorhos jeg fandt at burde oplyse, at Kjerulf er Dannebrog-ridder siden 1849, da han fik sit Kors i Anledning af Tjenester, ydet som Læge under Krigen – ni fallor –, og at han saaledes maatte være vel kvalificeret til at blive Commandeur af Dannebrog. Jeg kan hertil føie, at han staaer i stadig Forbindelse med flere distingverede Videnskabs- og Forretningsmænd i Danmark, hvor hans Navn paa Grund af alt dette udentvivel har en god Klang. Du vil af Telegrammet ligeledes have bemærket, at Professor Lochmann, som Formand i den Norske Pharmacopée-Commission, i sin Tid har faaet Commandeurkorset af Dannebrog, og at Reciprocitet herved altsaa paa en Maade kan ansees præsteret for de to Ridderordener, der nu ere tiltænkte Formanden i den Danske Pharmacopée-Commission og vedkommende Medlem af den Danske Sundhedscommission; men det forekommer mig dog, at fuld Reciprocitet først bliver ydet, om Kjerulf forfremmes til Commandeur, hvilket nemlig vil danne Corollaritet til at et Medlem af den Danske Sundhedscommission, som allerede anført, faaer Ridderorden ved Siden af Pharmacopée-Commissions-Formanden.

Jeg faaer ikke Tid til mere iaften.

Undskyld det altfor kjendelige Hastværk [o.s.v.].

Esk. Jeg behøver ikke at gjentage, at Kjerulf er fjern fra at have givet mindste Anledning til hvad jeg har yttret om Decorationer for ham.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 7. jan. 1871 kl. 14.15.]

Aabnet Brevet af 5te til Bretteville, som er syg. Henviser til mit Brev af igaar. Confereret paa nyt med Kjerulf, som bemærker, at Reciprocitet i sin Tid er skeet fra Danmark ved LOCHMANN'S KOMMANDEURKORS. For min Del henholder jeg mig til hvad jeg i Brevet af igaar har bemærket OM RECIPROCITETEN FRA SVERIG. KIERULF ER DANNEBROGSRIDDER SIDEN NIOG-FYRGETYVE OG SAALEDES HØIST KVALIFISERET TIL AT BLIVE COMMANDEUR AF DANNEBROG.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg har tvende venlige Breve at takke for: af den 4de og 6te Januar, med hvilket sidste fulgte Brevet til Dig fra Exp. Chef Kjerulf, ligesom for Dit Chiffre Telegram.

Det har da truffet sig i alle Henseender uheldigt med Brettevilles Sygdom; men Dit sidste Brev er dog beroligende, som bestyrker Haabet om, at den vil blive af kort Varighed. Maatte han snart blive rask, og Du saaledes forskaanes for en længere Overtagelse af Indre Departementet! Jeg seer af Dine venlige Meddelelser, at der paa en vis Maade er Reciprocitet med Hensyn til den foreslaaede Ordens Uddeling i Anledning af den nye Pharmacopee. Lochman er bleven Ridder af Nordstjerne Ordenen, i Anticipation af Berlins Udnævnelse til Commandeur, siden denne til Følge af sin Stilling og sin allerede indehavende Ridder-Grad ikke kan erholde noget mindre, og samme Herr Lochman er bleven Commandeur af Dannebrog i Afdrag paa den blivende Uddeling til de tvende Danske Herrer. Jeg synes dog, der skulde kunne være Anledning til at opnaae for Kjerulf en Commandeur Decoration af Dannebrog af 2den Classe, og jeg vil herom tale med Grev Wachtmeister. At foranledi-

ge ogsaa et Svensk Commandeurkors for Kjerulf skulde maaskee kunne synes for meget paa en Gang. Her er det en stor Sjældenhed, at en Expeditions-Chef faaer Com. Korset af *Nordstjerne-Ordenen*. Calenderen udviser, saavidt jeg har kunnet see, kun Een, der, som jeg troer, fik det ved sin Afsked. Det skulde da være Commandeur Korset af Wasa-Ordenen? Jeg skal, naar jeg hernæst seer Hans Majestæt i Underdanighed oplyst Høistsamme om, hvorledes Sagen, efter Dine Meddelelser, staaer. Du vil nemlig af mit første Brev til Statsraad Bretteville have bemærket, at det var efter H.Ms. Eget Paalæg, jeg søgte de nu erholdte Oplysninger indhentede.

Vi fik da helgiviis Statsraad idag. Det store Svenske Statsraad for Opgjøret af Budgettet, som skulde være holdt i Løverdags, blev udsat til idag Kl. 11½, og i den Anledning begave vi os til Slottet en Time tidligere end vi ellers skulde have gjort, og fik vort Statsraad, hvorved vi da have faaet flere digre Sager, navnlig Statsraad Brochs Organisations-Sager og Postlov, afgjorte. Den idag ankomne Pakke seer jeg indeholder en Kjæmpe-Indstilling om Gage-Reguleringen. Jeg har endnu ikke faaet vide Dagen for Kongens Afreise – den er vel endnu neppe bestemt – men Reisen selv turde være ganske afgjort, om ingen ganske særdeles Hindring indtræffer.

Det Svenske Statsraad idag varede vist meget længe; thi da jeg søgte Grev Wachtmeister i Udenrigs Departementet efter Kl. 3, var han endnu ikke kommen fra Statsraadet, efter hvad der sagdes. Jeg kan saaledes endnu ikke meddele Dig Noget om hvad som er blevet besluttet om Laanet for Landforsvaret. Det har inden Statsraadet været mange forberedende Discussioner, saa at det nok ikke har været saa let at tilveiebringe Enighed. Tilgiv Hastværk.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. Januar 1871.

Kjære Ven,

Det Svenske Statsraad varede igaar lige til halv fem; men Budget-Sagen blev ogsaa afgjort. Der vil – om jeg har forstaaet ret – blive foreslaaet et Laan af 18 Millioner for at fyldestgjøre Landforsvarets Behov, og en forhøiet «*bevilgning*» af 2 Millioner aarlig til Renter og Afdrag paa Laanet. Med Hensyn til Flaaden har man ikke kunnet strække sig videre end til hidtidige Anslag til Nybygge. Der vil ligeledes

foreslaaet et Laan paa 5 Millioner til Fortsættelse af Østre og Nordre Stambane. Kongen har saaledes maattet gjøre Indrømmelser, hvad Jernbanetvisten angik; men han skal have forbeholdt sig den *underhaands* Reservation, at Intet skal bestemmes om det Punkt hvorfra der skal begynde at bygges; og skeer dette *fra* den givne Punkt paa Fahlun-Gefle-Banen og sydover til Krylbo – nær ved Norberg – skulde dette Stykke ogsaa kunne passes ind i en blivende «Sevalla» Bane, om denne ved privat Subscription kommer istand, og Rigsdagen til Følge deraf, af Eget Initiativ, maatte komme til at finde, at det ikke lønner sig at bygge fra Upsala op imod Sala, og derfor selv foreslaaer sin tidligere Beslutning om Sala Linien forandret. (alt dette mellem os).

Jeg gik imorges op til H.M. for at faae høre Noget nærmere om Reisen til Norge. Jeg spurgte Ham, om Han havde betemt Dagen, hvortil Han behagede at svare, at dette kunde han ikke. Han havde den store Militair-Sag her at arbeide for. Jeg yttrede i Underdanighed, at der i Begyndelsen af Rigsdagen turde være lettere for H.M. at komme bort, og at dette just vilde sammenfalde med Storthingets Aabning; men hertil yttrede Han, at det just da kunde gjælde Sammensætningen af den Committee som formodentlig Rigsdagen vilde nedsætte for Sagens Granskning. Han tillagde, at Han allerede under Dit Besøg her havde sagt Dig, at han ikke kunne bestemme Tiden for Reisen. Jeg haaber dog endnu, at H.M. vil kunne komme til Christiania for Storthingets Aabning, men anseer det dog ikke (mellem os) for sikkert, og kommer Militair-Sagen til at lægge Hindringer iveien, udsætter H.M. efter al muelig Sandsynlighed sin Reise. Denne Sag er Ham for stor en Opgave for at Han vil sætte noget Hensyn tilside, som Han antager den vil kræve.

Jeg brugte Leiligheden for at give H.M. de modtagne Ordens-Oplysninger. Han syntes at billige Ideen om at Kjerulf skulde faae Com. Korset af Wasa, og jeg haaber, at Han hertil giver Følge naar Han komme det ihu. Jeg har talt med Gr. Wachtmeister om Com. af 2. Grad af Danebrog; thi videre kan ikke opnaaes til Gjengjæld for en Com. og en Ridder, som *vi* give. De Geer har just besøgt mig, saa at jeg kun har haft nogle Minutter for at skrive.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Januar 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit venlige Brev af iforgaars. Jeg modtog samtidig den combinerede Protocol i Lappesagen og bemærkede med megen Fornøjelse Statsraadsafdelingens Protocollation.

Bretteville er fremdeles syg. Da hans Læge igaar havde anmeldt, at han *i det Tidligste* om 14 Dage vilde kunne gjenoptage sine Forretninger i Departementet, fandt man her, med særligt Hensyn til at flere Lovpropositioner i denne Tid paa Departementets Vegne skulle foredrages – at sige efterhaanden som det er muligt at faae dem færdige –, at det var rigtigst, at Departementets midlertidige Bestyrelse formelt blev mig overdragen, hvilket saaledes skeete i det samme Dage[!] afholdte Statsraad. Jeg kan ikke sige andet, end at det Spræng-Arbeide, som herved blev mig paalagt, ingenlunde huer mig; thi Spræng-Arbeide er til en vis Grad altid Jaske-Arbeide, og dertil er jeg lidet oplagt – jeg veed ikke, om jeg herved siger mig selv en Complement; ialfald er det ikke Mening. Brettevilles Sygdom er for Øvrigt ikke farlig, men lader til at ville tage et for den Art af Sygdom usædvanligt langsomt Forløb.

Det er vel nok, at Du ikke kan sige mig *Dagen* for Kongens Afreise; men kan Du ikke sige mig blot saa nogenlunde naar han kan være ventendes hid? Navnlig skulde det interessere mig meget at vide, om «Aftonbladets» Beretning, at han skal ville reise fra Stokholm strax efter Rigsdagens Aabning, har Noget for sig eller om Du ialfald anseer det rimeligt, at hans Ankomst hid kan indtræffe tæt ind paa den 21de Januar (Prinds Oscars Fødselsdag). Lad mig see, Du gjør hvad Du kan for at sondere Tingen og give mig saa snarlig Underretning som muligt – gennem Telegram i Chiffer, om dertil bliver Anledning.

Undskyld det altfor synlige Hastværk [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg traf Grev Wachtmeister før Middagen. Han fortalte mig, at han havde sendt Dig en Afskrift af en modtagen «Oversigt Depeche», han havde modtaget fra Bn. Hochschild, og som har været oplæst i det Svenske Statsraad. Grev Wachtmeister gjorde mig forud bekendt med

Depechens Indhold, som er sammensat med Overblik og Varme, og Kongen omtalte den i sidste Statsraad, og sagde at den burde meddeles ogsaa til den *Norske Regjerings* Kundskab. Jeg henstillede til Grev Wachtmeister selv at sende Afskriften til Dig, og vi faae Originalen udlaant, for at Indholdet kan blive kjendt af mine herværende Herrer Colleger.

Grev Wachtmeister fortalte mig, at han havde faaet et Ballon Brev fra Bn. Adelswärd af 28de December. Bn. Adelswärd er nu *fast* i Paris. Vanskelighederne med en Afreise derfra synes at have været for store. Han skriver i en mindre billigende Tone om den Mangel paa Energie, som er viist fra General Trochus Side, og beklager at med de mange Tropper som findes i Paris jevnligere Forsøg ikke ere blevne gjorte, for at forstyrre Preussernes Beskydnings Arbeider. Hvad Levnetsmidler angaaer, skal Bn. Adelswärd skrive, at der herpaa endnu ikke er nogen Mangel. Grev Wachtmeister sagde mig, at ifølge de seneste Efterretninger, naaede de Preussiske Projectiler lige ind i Paris, men at der igaar og idag gjøres Udfald fra de Beleiredes Side. Jeg bekjender at jeg er i en Angst for Paris. Jeg har saaledes indvugget mig i det *søde* Haab, at Preusserne skulde komme i rigtig Klemme, at en Tilbagegang fra dette Haab skulde blive forfærdelig.

Der raader endnu Uvished med Hensyn til Conferentsens Aabning: der er flere Versioner om Mr. Favres Villighed til at deeltage deri. Fra Berlin skal der, i *al Fortrolighed*, skrives, at Preussen omgaaes med den Plan at give Storhertugen af Oldenburg Slesvig og Holsteen og selv tage denne Herres nuværende Land. Det er i flere Henseender listigt nok. Til Supplering af hvad jeg i et tidligere Brev skrev om et her optagende Laan, vil jeg blot bemærke, hvad Du selv veed, at forrige Rigsdag bemyndigede Optagelse af et efterhaands Laan lige til 40 Millioner Rmt., dog saaledes at hver Rigsdag forbeholder sig Ret til at bestemme, hvor stort Beløb deraf skal optages.

Correspondenten til «Aftonbladet» omtaler igaar, og commenterer over, Christiania «Dagblads» Udfald mod det «Stangske System». Jeg haaber Du *blæser* af dette Skriverie, hvis Tendents er iøinefallende.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 14. jan. 1871 kl. 12.30.]

Alle med Designationer 6., 10. Januar indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Januar 1871.

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære Brev af 1. Januar, modtaget imorges, strax førend vi gik op i Statsraadet, hvilket tilfølge af at der ogsaa var Svensk Statsraad idag, var bestemt saa tidlig som Klokken 10. I Forværelset, hvor der [var] mange audientssøgende Rigsdagsmænd, traf jeg General Directeur Troilius, som sagde mig, hvad jeg havde hørt før, at der haabedes paa at faae hele Jernbanen skinnebelagt, mueligens dog med en Afbrydelse af $\frac{1}{2}$ Miil melleom Prästbol og Högboda. Kongen talte ogsaa, da vi kom ind om sin Reise, men yttrede hvad Han ogsaa havde sagt til mig, at Han ikke saae Mueligheden af at komme herfra, inden Committeen eller Committeerne for de store Militair-Spørgsmaale vare af Rigsdagen valgte. Først til den 21de Januar, allertidligst, kunde den Kongl. Proposition række med at blive trykt, og der kunde da blive «Bordlægning» og Discussioner om Oversendelsen til «Utskott», hvilket alt vilde tage Tid. Underligt nok, havde Kongen, ligetil han nu oplystes anderledes, staaet i den Formening, at Storthinget først skulde sammentræde den 15de Februar, og, efter hvad Han sagde, havde Han under denne Forudsætning ladet give Ordre gjennem General Fleischer om Slottets Opvarmning fra *den 8. Febr.* Da Han hørte, at Sammentrædet er den 1ste Februar, yttrede Han: «det bliver jo ikke mueligt at komme saa tidlig til Christiania.» Han raisonnerede dog senere derover, sagde, at Han vilde tale med Grev Lagerbielke, som ventes paa Tirsdag, og som med sin gamle Rigsdags-Erfaring kunde opgjøre nogen Formodning om, naar Militair Sagerne kunde antages oversendte til Utskott, og syntes, saavidt jeg kunde dømme, at være interesseret for at komme til Storthingets Aabning til Christiania. Saaledes som Sagen staaer, maa vi imidlertid være forberedte paa begge Dele, og man maa indrette sig derefter, saavel hvad Propositioner som Throntalen angaaer.

Gageregulerings Sagen tog i Statsraadet en længere Tid, som det kunde ventes af dens Vigtighed og colossale Indhold. Kongen egnede samme megen Opmærksomhed og syntes at billige de Resultater, hvortil man ere kommen. Hvad han derimod i samme *ikke* billigede, var Alderstillæggene til de lavere Grader af de Militaire, hvilke i Forbindelse med den bestemte Aldersgrændse for Pensionære af 60 Aar vilde lede til den ulykkelige Følge af Bibeholdelse i de lavere Grader af gamle og til Krigstjenesten uduelige Folk. Men, lagde H.M. til, (mellem os)

«det gjør Ingenting, for det gaar alligevel ikke igjennem paa Storthinget», – hermed sigtende til hele Gagereguleringen. Valstads dissenterende Votum, der til Slutningen af Indstillingen kommer som en Røst fra Bonde-Majoriteten, paafulgte ogsaa ligesom en Støtte til Hans Majestæts Formening. Jeg maa bekjende, at disse Storthings-Støtter som maa søges indbragte i Committeeerne sjælden virke anderledes end som Brækstænger. «Ils sont les impossibles.»

Det har gjort mig ondt af Dit Brev at erfare, at det endnu kan tage en 14 Dage med Brettevilles Gjenindtrædelse i Forretningerne, da det just er den Tid, som umiddelbart forudgaaer Storthinget og som vil give Dig en Hob at gjøre. Endnu vil jeg dog haabe, at det kan gaae hurtigere.

Jeg saae Mr. Fournier strax før Middagen. Han var ikke saa nedstemt over de sidste Efterretninger, som jeg var bange for. Han beklagede vistnok Indtagelsen af Le Mans; men Chanzys Armee var dog ingenlunde oprevet. Stillingen i den Østlige Deel af Frankrig, hvor Bourbaki opererer, saae lysere ud; i den Nordlige Deel havde Faiderbe været saa heldig, som det kunde ventes, og paa Paris' Udholdenhed satte han fremdeles Lid. Stakkels den kjære Fournier, de sidste Maaneder have ligesom bøiet ham.

Har Du læst de skønne Vers af Ibsen i Morgenbladet for nogle Dage siden? De have grebet mig til det Inderste. Jeg sendte dem til Grev Manderström, som var henrykt derover, og skrev mig et langt Brev til derom, som han slutter med at sige: «Jag lyckönskar Norge till en sådan skald – och afundas det». De Geer som jeg læste dem for, var lige greben af dem.

Her have vi nu faaet Tøveir. [O.s.v.]

Vi vare ikke uden Tvivl med Hensyn til Indstillingen om «Byskriveren».

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Januar 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af den 10de og 12te Januar. Med Hensyn til den Tid, da Kongen skulde kunne forventes at komme hid, har General Fleischer idag underrettet mig om et Telegram, han igaar Aftes har modtaget fra Stokholm, hvori meddeles, at det fremdeles er ubestemt, om der bliver noget af med Kongens Reise, men at Værelserne paa Slottet skulle

holdes i Orden til den 1ste Februar. Det tidligere Telegram til Fleischer om samme Gjenstand indeholdt, at Værelserne skulde holdes i Orden til den 10de Februar. Det vil heraf synes som om Kongen nu tænker sig det som mere sandsynligt, at han kunde komme hid betids nok for personlig at aabne Stortinget. Nærmere Underretning om hvorvidt og naar Hs. Majestæt kan ventes hid, er vel ikke til at erholde for det første; men Du er vel saa venlig at have din Opmærksomhed fremdeles henvendt paa at give mig nærmere Beskeed, saa snart som dette paa nogen Maade bliver Dig muligt.

Med Hensyn til Orden eller Ordener til Kjerulf er Sagen i de bedste Hænder ved at være i dine.

Jeg har modtaget fra Grev Wachtmeister den i dit Brev af den 12te omhandlede Afskrift af en Depeche fra Baron Hochschild og skal, naar Statsraadet samles i Overmorgen, sætte den i Circulation mellem dets Medlemmer. Den forekommer mig for Resten ikke at indeholde synderligt Mere end hvad i Forveien er bekjendt og heller ikke at drage andre Slutninger fra de stedfundne Begivenheder end saadanne som man nogenlunde kan opgjøre for sig selv. *Men lad denne min Bemærkning blive mellem os.*

Jeg har læst den af Dig paapegede Correspondence-Artikel fra Christiania i «Aftonbladet». Jeg troer vistnok, at den, der læser dette Sammen draget af det Nidskrift – thi anderledes kan jeg ikke kalde det – som har været indtaget i «Dagbladet» og senere er besørget publiceret i Form af Brochure, vil kunne skjønne, at Forfølgelseslysten er fremtrædende og at der er liden Realitet i de kunstig sammensatte Ankeposter; men Følelsen af at være planmessig efterstræbt har dog altid noget Trykkende ved sig. Herom og om hvad dermed staaer i Forbindelse Mere, naar vi – forhaabentlig om ikke lang Tid – sees.

Bretteville er fremdeles syg, dog uden nogensomhelst Fare. Jeg maa saaledes indtil videre bestyre Indre-Departementet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Januar 1871.

Kjære Ven,

General Directeur Troilius var oppe hos mig iformiddag. Han fortalte mig at han igaar (Brevet afgaaet idag) havde skrevet til Professor Aschehoug, for at udtrykke Ønsket om at han og Oberstl. Kjerulf som Medlemmer af Jernbane Styrelsen maatte komme herind under

Løbet af indeværende Maaned for mundtliggen at overlægge om Ordningen af Togenes Combinationer, naar Jernbanen bliver færdig. Troilius turde ikke gjøre sig Haab om at Statsraad Broch, saa nær under Storthinget, kunde finde Tid til at komme herind, og han havde saaledes ikke skrevet til ham. Det skulde interessere mig meget, om Professor Aschehoug kom herind.

Med Hensyn til Jernbanens Tilstand for Kongens muelige Reise oplyste han mig om, at der endnu fattedes omtrent 8000 Fod – mellem Prästbol og Högboda – som ikke vare skinnebelagte, og at paa Strækningen mellem Brunsberg (nær ved Finnebäck) og Arvika, hvor Skinner vare lagte, havde intet Locomotiv under Vinteren været anvendt, saa at den hele Vei var tildækket med Sne. Med mindre der skulde komme et Tøveir til at tage Sneen bort, ansaae han ikke, der kunde blive Spørgsmaal om at føre Kongen over denne Strækning, og der bliver altsaa blot Veien fra Carlstad til Prästbol (omtrent $2\frac{3}{4}$ Miil) som H.M. skulde kunne benytte. Herved vilde dog H.M. sandsynligviis kunne naae Aarvika den første Aften, for den følgende Morgen at fortsætte til Christiania. Omendskjønt jeg tvivler paa, at det vil lade sig gjøre at beregne med nogen Sikkerhed den Tid, der vil have at forløbe mellem Storthingets Sammentræde og dets Aabning, skulle jeg dog gjerne ville vide, om Du troer at kunne opstille nogen Formodning herom. Det skulde nemlig kunne hende, at det først blev i sidste Øieblik, at Kongen kan bestemme sig for en Reise, og isaafald vilde det være tjenligt at kjende den sidste Tid, under hvilken H.M. kunde naae frem for Storthingets Aabning.

Vil Du være saa elskværdig at henvende Statsraad Helliensens Opmærksomhed paa at der i Lovudkastet om forandret Lønningsmaade for visse civile Embeder m.v. findes paa et Par Steder urigtig Henviisning til anden Paragraph, – hvilket burde besørges rettet. Det lader ikke til endnu at være ganske afgjort, om Aabningen af Rigsdagen kommer til at foregaae paa Onsdag eller Thorsdag. [O.s.v.]

Protocollerne sendes iaften.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 16. jan. 1871 kl. 11.00.]

(Chiffre) Oberst Beyer nu sagt mig hele Linien at kunne gjøres farbar for Kongen, for hvem han just anmeldt dette.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Januar 1871.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for to venlige Breve af 14de og 15de Januar, det sidste modtaget igaar. Jeg vil strax gaae til at besvare det Spørgsmaal, Du fremsætter i det sidste, nemlig om jeg troer at kunne opstille nogen Formodning om den Tid, der vil forløbe mellem Storthingets Sammentræden og dets Aabning. Med nogen fuld Sikkerhed lader det sig selvfølgelig ikke gjøre paa Forhaand at angive den nævnte Tid, men for det practiske Øiemed, hvorom her handles, kan den, saavidt jeg skjønner, angives bestemt nok. Storthinget træder nemlig sammen Onsdagen den 1ste Februar. Det er tænkeligt, at det skulde kunne være saa betimeligt færdigt med at constituere sig, at det vilde være rede til at aabnes Løverdagen den 4de Februar; men deels er vel dette ikke meget sandsynligt deels er det vist, at om Kongen ikke seer sig istand til at aabne Storthinget før den 6te Februar, som er Mandag, vil derpaa ikke blive lagt Bræt. Men senere end den nysnævnte Dag bør Storthinget visselig heller ikke aabnes. En anden Sag er det, at Kongen vel burde være her saavidt betimelig i Forveien, at der var Anledning til at holde et Statsraad om Løverdagen (den 4de Februar), være sig om Formiddagen eller Eftermiddagen. At holde et Statsraad om Søndagen, vilde man her finde stødende. Lad mig nu see, at Du saa snart, som det paa nogen Maade er Dig muligt, giver mig nærmere Besked, om Kongen kommer for at aabne Storthinget, eller om det ikke bliver Høistsamme muligt.

Jeg haaber i Løbet af næste Uge at faae Tid til at tænke paa Udkast til en Throntale. Efterat dette Udkast er overveiet her, hvilket vel ikke vil tage megen Tid, skal det blive sendt til Stokholm, forudsat at jeg ikke forinden har modtaget Underretning om at Kongen kan ventes hid saa passe tidligt, at det kan tages under Overveielse af Ham og Statsraadsafdelingens Medlemmer her i Christiania.

Den sidste Underretning fra Bretteville lyder paa, at han nu er saa vel, at han antager at kunne indfinde sig i Statsraadet førstkommende Tiirsdag (den 24de) og altsaa fra den Dag at overtage Indre-Departementet.

Om Krigen mellem Frankrig og Tydskland er det nu næsten blevet en Lidelse at tale. Det synes at gaae mere og mere baglænds med Franskændenes Anstrængelser, og jeg ængster mig ordentlig for paa

Nyt at overlade mig til et Haab paa Lykke for Frankrig, da jeg har en Forudfølelse af, at det kun vilde blive en Skuffelse. Det er da ogsaa forfærdeligt, at de Franske Hære ingensteds kunne holde ordentlig Stand!

Om jeg har læst Ibsens Vers i Morgenbladet? Ja – jeg har læst dem atter og atter med stor Tilfredsstillelse. Men har Du læst en anden af vore seneste practiske Frembringelser, jeg mener Jonas Lies: «den Fremsynte»? Det er i mine Tanker en liden Diamant af det rene Vand. Man læser den lille Pjece fra Begyndelsen til Enden med stedse stigende Interesse; man fængsles af Begivenhedernes Naturlighed og Skildringernes Sandhed og Livlighed, og man finder den eneste Charakter, der mere fuldstændigt er skildret i Bogen – den unge Heltindes – saa gribende skøn og sand, at man – saa er det idetmindste gaet mig – lægger den ind i sin Bevidsthed mellem de udvalgte Erindringer, som man bestemmer til stadig Opbevaring.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18. Januar 1871.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 15. Januar, modtaget imorges. Du vil af et senere Brev fra mig have faaet Forklaring paa Ordren om at stille Værelserne paa Slottet i Orden til den 10de Febr. Den senere Forandring til *Iste Februar* vidner om, hvad jeg ogsaa har hørt, at Kongen selv ønsker at reise for at aabne Storthinget, om det bliver mueligt. Lad os forresten være enige om, at saafremt Kongens Reise ikke kan blive betids nok for at aabne Storthinget, vilde det see mindre vel ud, om den foregik umiddelbart efter, og at det under saadanne Omstændigheder vilde være bedre, om den udsættes til længere frem, naar Storthinget var kommet i ordentlig Gang med sin Virksomhed. Jeg frygter imidlertid for, at *nu en anden* Hindring end Hensynet til Rigsdagen, er opstaaet. Livmedicus Lundberg besøgte mig igaar Aften, og fortalte mig, at Kongen havde faaet en Byld just paa det ophøiede Sted af Siddepunktet. Han havde allerede benyttet Grødomslag for den, og Lundberg syntes ikke at lægge nogen Vægt derpaa, og sagde mig, paa min Forespørgsel,

at den ikke havde noget at gjøre med det tidligere Tilfælde. Da vi idag kom i Kirken hørte jeg af Exc. Sparre, at H.M. ikke vilde indfinde sig der; medens Høistsamme dog var bestemt paa at overvære Rigsdagens Aabning strax efter i Rigs-Salen. Inden Processionen afgik til sidstnævnte Sted talte jeg med H.M., som sagde, at Han ikke piintes saa lidet, og at Lundberg havde yttret, at det vilde tage omtrent 14 Dage, inden Bylden blev moden og lægt, og at H.M. maatte være forsigtig, for at Saaret ikke skulde strække sig hen til det tidligere Sted. Jeg antydede derpaa, at 14 Dage just vilde bringe os til den 1ste Februar, hvortil H.M. yttrede, at det dermed ikke var sagt, at det vilde være tilraadeligt, strax ovenpaa at foretage en Reise. Vi faae nu see, hvordan det vil gaae, og jeg skal holde Dig underrettet om Udsigterne.

Jeg sender Dig et Exemplar af «Kongl. Majts. Proposition angående Statsverkets tilstand och behof» ligesom af Throntalen samt den Franske Oversættelse af samme. Du vil finde, at der i Talen er lagt Vægt paa de udenlandske Forholde som en Maning til at ordne Forsvarsvæsenet. Noget i denne Retning maa vel ogsaa indflyde i den Norske Throntale, (– efter min Tanke) og Du faaer gjøre til Gjenstand for Din Overveelse, *hvad og hvorledes* det bør indtages. Her bliver Forsvarsvæsenet Rigsdagens vigtigste Spørgsmaal.

Jeg har endnu ikke faaet en Bestemmelse om at vi faae Statsraad paa Løverdag; men jeg haaber, at dette vil kunne lade sig gjøre, da der i den sidste Pakke findes presserende Sager, og mueligens ogsaa vil findes saadanne i den Pakke, der kan hidventes Fredags Morgen.

Jeg giver Dig gjerne Ret i Din *fortrolige* Bedømmelse af Oversigts-Depechen fra London, men der ligger dog allerede *noget* deri, at samme Slutninger stemme overeens med dem, hvortil indsigtfulde Mænd, der have fulgt Begivenhederne, ogsaa ere komne.

Du har en ganske særdeles Evne til at kunne udtrykke de forskjellige Nuancer i Følelsen, og naar Du saaledes i Dit Brev ytter, at «Følelsen af at være planmæssigen efterstræbt, dog altid har noget *trykkende* ved sig», maa jeg give Dig Ret heri, paa samme Tid som jeg maa tilønske Dig, at Du, om mueligt, kaster dette Tryk fra Dig.

Jeg har just faaet et Telegram fra Broder Wilhelm i Stavanger, som meddeler, at Byfoged Christensen ikke vil reise til Stortinget, men at Kielland kommer i hans Sted. Under nuværende Omstændigheder, hvor saamange af de Gamle ere fraværende, kan Meddelelsen maaskee være egnet til at vække et Savn; men for os selv maae vi dog bekjende, at

Byfoged Christensen aldrig var nogen stø Mand og formodentlig heller aldrig vilde blive det. Han har formodentlig følt, at Strømmen vilde blive for stærk denne Gang, for anstændigviis at lade sig glide af den, og han har følt sig for svag til at kunne modstaae den. Slige offentlige Mænds Regnskab giver dog et ikke ringe Deficit.

Der er dog nu igjen et Lyspunkt i Øst, og Bourbakis Besættelse af Montbelliard giver dog en Forhaabning, Chanzy samler sig igjen saa godt han kan og Faidherbe forøger sin Styrke. Du har vel bemærket Grev von Bismarcks Coquetteren med Østerig og Grev Beusts Indgaaen derpaa i hans Depeche af 2. Januar. Journal de St. Petersbourg har haft en Artikel, hvoraf, saavidt det kan skjønnes, fremskimter, at Rusland bemærker Betydningen af dette coquetterie. Conferentsen i London siges nu at være aabnet, og det lader til at Mr. Favre ventes i næste Uge. Skulde der da blive Spørgsmaal om Freds-Underhandlinger? Parlamentet er prorogeret til den 17de Februar, hvoraf man turde slutte, at det Engelske Ministerium søger Tiden forhalet, for om mueligt at kunne komme frem for en indigneret Almeenhed med Efterretningen om at det har medvirket til Freden.

Tilgiv mit Hastværks Brev. Jeg ønsker inderlig en snar Forbedring for Statsraad Bretteville og en Frigjørelse for Dig af en Byrde, hvormed Præses aldrig burde belastes.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. Januar 1871.

Kjære Ven,

Den imorges hidkomne Pakke er saa vidtløftig, at jeg kun har nogle Minutter tilovers, om det skal lykkes mig at faae Sagerne gjennemlæste til imorgen, da vi have Statsraad. Jeg var i Formiddag – efter at være optaget af flere Besøg af Rigsdagsmænd – oppe hos Kongen just før Afholdelsen af Svensk Statsraad. Han laae i Slobrok paa Sophaen, Han havde faaet sovet bedre i Nat og følte sig mere fri for Smerte. Han sagde selv, at det ikke var en sædvanlig Byld, men hvad som kaldes en «Karbunkel» eller «Karfunkel», som maa tages fra oven af, ved Bortskjærelse af angrebne Dele og Touchering med Lapis. Saaledes maatte der procederes *fra oven inad*, indtil man kom til Dybet af Bylden. Livmedicus Lundberg havde sagt 14 Dage mindst, og det blev saaledes *ikke* – yttrede H.M. – mueligt for ham at komme til Storthingets Aabning. «Du kan

herom skrive til Stang.» sagde Han. Jeg tillod mig at yttre, at vi vilde haabe, at det mindst skulde gaae saa hurtig, som Livmedicus Lundberg havde sagt; at 14 Dage skulde føre os til Fredag den 3die Februar; at Storthingets Sammentræde falder paa en Onsdag (den 1ste Februar) og at det saaledes var mueligt, at Forberedelserne for Aabningen vilde kunne blive færdige først til Mandagen den 6te. Hermed meente jeg dog ikke at sige, at man denne Gang, da det gjælder om at begrændse Storthingets Sammenvær, skulde *engang med en Dag* udsætte Aabningen; men jeg tænkte mig blot Mueligheden af at Aabningen *ikke kunde* skee førend den 6te, og isaafald havde H.M., om Reisen kunde foregaae 14 Dage herefter, enda 2 à 3 Dage til sin Raadighed inden Aabningen. Kongen sagde da, at jeg *ikke skulde* skrive, at det var *definitivt* afgjort, at Han ikke kom til Aabningen; men at det dog var det sandsynligste, at Han ikke vilde blive istand dertil. Vi faae nu see, hvorledes det gaaer, og jeg skal ogsaa, naar jeg faaer Tid, søge at faae træffe Livmedicus Lundberg, for at høre, hvad han siger.

Kongen sagde, at der maatte tænkes paa Throntalen, hvortil jeg svarede, at Du visselig havde denne under Overveielse. Jeg har allerede *paa egen Haand* skrevet Dig til herom.

Kommer Kongen ikke til Aabningen, synes det afgjort at være *Hans Agt*, at komme saasnart efter, som Bylden vil tillade, for E. den 10. eller 11te for at blive til omkring den 21de. Jeg har før skrevet, at jeg *efter mit ringe Skjøn* syntes det burde skee noget senere; men Kongen anseer, at Februar er den bedste Tid for ham til at være borte i, de senere Forhandlingerne i den blivende Committee om Militair-Forslaget kunne kræve Hans Nærværelse her, og under disse Omstændigheder forudseer jeg, at om der bliver en Reise, bliver den i Februar. Jeg har dog endnu ikke ganske opgivet Haabet, om at den endogsaa kan blive *til* Storthingets Aabning, forudsat naturligviis at en saadan Reise ikke paa nogen Maade vil være skadelig for H.Ms. dyrebare Helbred.

Tilgiv mit Hastværk!

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 21. jan. 1871 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 13., 17. Januar indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21de Januar 1871.

Kjære Ven!

Tak for Dit venlige Brev af den 18de Januar, modtaget imorges. Jeg seer deraf, at Du ogsaa opstiller som en Rimelighed, at Aabningen først vil blive færdig til den 6te, ligesom det er mig kjært at høre, at Du antager, der ikke vil lægges Bræt paa en Dag, selv om Mueligheden var for Aabningen Løverdagen den 4de, saafremt denne ene Dag skulde behøves for at gjøre Kongens Overværelse af Aabningen muelig. Efter Statsraadet iformiddag gjorde jeg Hans Majt. und. bekjendt med hvad Dit Brev indeholder i denne Henseende, og Han yttrede hertil, at det ikke var *umueligt*, at Han kunde komme til Aabningen, men at det dog ikke var sandsynligt. Han havde forresten idag været noget plaget, da Lundberg havde været der, for at rense Saaret, ved at borttage hvad der var bleven bortbrændt ved Lapis, og atter touchere hvad som fremdeles krævede denne Proces. Jeg syntes, Kongen saae kjæk ud, og Han laae der urørlig paa Sophaen under den halvanden Time som Statsraadet varede. Mod Slutningen er det dog mueligt, at Han saae noget træt ud. Det har lykkets Statsraad Broch, uagtet Indførelse af Forandringer i flere Henseender, at indskrænke Forøgelsen af Marine-Budgettet til blot 5000 Spd., og det forekommer mig, at Storthinget maa faae Indtrykket af hele den Iver, hvormed den nye Marine Minister omfatter sin Administration i alle dens Forgørelser. Maatte alle de Forandringer, han har foreslaaet med Hensyn til Personellet, virkelig lede til et godt Udbytte og vinde Sympathie inden Etaten. Med Hensyn til Materiellet faaer man det sørgelige Indtryk, hvor uoverkommeligt det er for et fattigt Land at tilveiebringe hvad som behøves, og hvor lidet vi have, for at møde muelige Farer med, i vaare 3 *svage* Monitører og en 4de som endnu ikke er færdig. Medens man i Sverige, hvor Stemningen nu synes at være vakt for Anstrængelser med Hensyn til Forsvaret, formodentlig vil gjøre Opoffrelser for Landforsvarets Fuldstændiggjørelse, er det antageligt, at Søeforsvarets Krav ville blive satte tilside, uagtet jeg har hørt flere bebreide Regjeringen, at den ikke kraftigere har forfægtet Flaadens Krav. Flere have spurgt mig, hvad der vilde gjøres fra Norsk Side for Forsvaret. Navnligen var dette Præsident Munck af Rosensköld, som var «Ordförande» i forrige Rigsdags Constitutions Utskott og som formodentlig ogsaa bliver det paa denne. Han sagde mig, at han havde talt med Excellensen Adlercreutz om hvorledes der burde forfares med

Unions Forslaget, der nu vil ligge færdig til Afgjørelse, men med Hensyn til hvilket de syntes at være blevne enige om, at det ikke burde paaskyndes fra Constitutions-Utskottets Side, men at Tiden burde sees an, for at man kunde erfare, hvorledes man paa Storthinget griber Sagen an. Han antog, at man i Constitutions Utskottet kunde *hvile paa Forslaget* lige til ud i Marts Maaned. Han yttrede videre, at efter hans Formening var der her i Sverige ikke nogen stor Interesse for Forslaget; – man vilde være tilbøielig til at følge Nordmændene. Hvad han lagde Vægt paa, var Ordningen af Forbunds-Contingenten til det fælleds Forsvar – det var i denne Anledning han, som oven nævnt, havde spurgt om hvad der nu fra Norsk Side vilde gøres for Forsvaret – og han lagde megen Bræt paa Istandbringelsen af den i Udkastets § 35 forudsatte fælleds Lov, hvorved Contingenten skulde bestemmes. Jeg oplyste ham om, at Unions-Forslaget, der nu blot var hvilende, vilde paa dette Storthing have at underkastes en Gjennemgaaelse af Constitutions-Committeen, og at jeg kunde tænkte mig Mueligheden af, at Storthinget, med det indskrænkede Samvær der flyder af Mødernes Aarlighed, vilde kunne finde sig foranlediget til at udsætte Afgjørelsen indtil et følgende Storthing indenfor Valgperioden. Han yttrede hertil, at han ikke saae nogen Hindring, for at Sagen ogsaa her atter kunde udsættes, med Iagttagelse af de grundlovmæssige Vilkaar, til en følgende Rigsdag.

Grev Wachtmeister har nylig sagt mig, at Mr. Fournier havde meddeelt ham Indholdet af en Depeche fra hans Regjering, hvori anholdes om en *Anerkjendelse* af den nuværende Styrelse i Frankrig, hvilken havde hele Nationens Støtte. Denne Anerkjendelse var ogsaa allerede given af de Forenede Stater, af Schweitz, Italien, Spanien og Portugal. Grev Wachtmeister havde foreløbigen fremstillet nogle mundtlige Bemærkninger gaaende ud paa, at han i de Franske Aviser havde seet stærke Protester mod den af Styrelsen foretagne Ophævelse af General-Raadene, at Amerikas og Schweitzes Anerkjendelse var en Princip-Sag, Italiens en Consideration for Erholdelsen af Rom o.s.v., og at han ikke kunde see, hvad det kunde gavne at faae de Forenede Rigers Anerkjendelse, naar den ikke gaves af Stormagterne, og inden, hvad som var det vigtigste, en formelig Stadfæstelse var given af Frankrig selv. Han bad forresten Mr. Fournier om at give ham Tid for en fuld og constitutionel Overveielse af Spørgsmaalet, som vilde blive drøftet med det velvilligste Sindelag men ogsaa med Iagttagelse af hvad de Forenede Rigers Interesser maatte kræve. Grev W. sagde mig, at han strax havde

telegraferet i Chiffre til London, for at erfare, hvad den Engelske Regjering agtede at gjøre. Jeg har endnu ikke hørt, at han har faaet Svar. Det er nu et mørkt Øieblik for de Franske Vaaben, siden Bourbaki har mislykket, og Faidherbe ogsaa har haft et Uheld; men det *kan* lysne igjen, og Adelswård skriver fra Paris, at Modet der voxer med Faren. Jeg er meget glad over at høre, at Bretteville kan overtage Departementet igjen paa Tirsdag. Du har vakt min Længsel efter at læse Lies Bog, som jeg skal see til at skaffe mig. Jeg er saa træt idag; jeg læste mig igaar halv fortunlet paa Sager.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg gled paa en Trappe iformiddag og stødte Neglen paa min store Taae, som allerede før har været i Ulave, og jeg sidder nu med kolde Omslag paa den, hvilket jeg haaber skal gjøre godt. Det falder mig imidlertid ubeqvemt at skrive, og jeg begynder derfor med at bede om Undskyldning for min daarlige Skrift. Da jeg sendte Dig Kongens Throntale her, tillod jeg mig at henlede Din Opmærksomhed paa den Deel af samme, der vedkommer det udenlandske Element, og yttrede, at Noget herom vel vilde have at indtages i Kongens Tale til Storthinget. Her har det hovedsageligen været for at virke som en Paatrykning paa Stemningen med Hensyn til Ordningen af Forsvarsvæsenet, at Regjeringen – efter hvad jeg kan forstaae – saa stærkt har accentueret den usikre Tilstand, hvori de retslige Forholde i Europa befinde sig. Jeg har dog hørt flere som have fundet Udtalelsen for stærk; men navnlig turde det dog være Skåninger, hvis Sympathier ikke ere frie for til en vis Grad at gaae i Preussisk Retning. Flere af Diplomaterne skulle ogsaa have fæstet sig ved denne Deel af den Kongelige Tale. For os findes der nu vist ikke *samme* Opfordring som her til ligesaa stærkt at udtale os; thi vore Fordringer ere meget mere indskrænkede, ihvorvel de ogsaa gaae ud paa en Extra-Bevilgning til Vaaben og Befæstninger; men slet ikke at sige Noget, vil dog vel ikke gaae an for den samme Konge og med et saa kort Mellemrum. At H.M. i sin Tale til Storthinget, ligesom skeet her, maa berøre Krigen ligesom den neutrale Stilling Han fra Begyndelsen har indtaget, turde ikke være nogen Tvivl underkastet, og med den

Udtryks-Lethed som Du besidder, turde Du let kunne finde en Phrase, der maner til Ordningen af Selvforsvar under usikre og uberegnelige Eventualiteter som en Krig af denne Beskaffenhed er egnet til at fremkalde. Du siger i Dit venlige Brev, at Du formodentlig i denne Uge vil kunne sysselsætte dig med Throntalen, og da Kongen ogsaa her, saaledes som jeg har skrevet til Dig, talte om at man maa tænke paa samme, har jeg tilladt mig at antyde ovenstaaende Vink, siden det kunde være vel, om Udkastet til Throntalen kunde, om mueligt, komme hid i Slutningen af Ugen, dersom Kongen skulde ønske nogen Forandring, hvorom der maatte overlægges.

Jeg har hørt, at Kongen skal være bedre idag; men hvorvidt Forbedringen vil gaae saa raskt, at der kan haabes paa en Reise til Aabningen, tør man vist endnu ikke opgjøre sig nogen vis Tanke om.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Januar 1871.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for saa mange Breve, at jeg er undseelig derover, nemlig for dine venlige Breve af den 18de, 20de og 21de Januar. Førind jeg besvarer noget af dem, maa Du tillade mig først at gaae over til den Gjenstand, som omhandles i mit Brev til Kongen af idag, hvoraf hoslagt følger en Afskrift. Du vil see, at der handles om, hvorvidt der, under Forudsætning af, at ikke Kongen selv kommer til at aabne Storthinget – thi bliver dette Tilfælde, raader Høistsamme selvfølgelig umiddelbart for Sagen – skal gives Middag for Storthinget paa Aabningsdagen. Kongen talte med mig om Sagen i Stokholm, men dog kun løselig, altsaa uden at noget Definitivt af Ham blev udtalt, og under en Forudsætning, som vi begge deelte, nemlig at Høistsamme vilde komme til personlig at aabne Storthinget. Han yttrede, at det ikke vel vilde gaae an, at Han gav Middag paa Aabningsdagen for det hele Storthing i Stokholm[!], naar han intet Tilsvarende gjorde for Rigsdagen i Sverrig; han mente derimod – dog var dette snarest kun en løst henkastet Tanke – at han kunde gjøre en mindre Middag, et Alternativ, hvorimod der dog, som jeg ogsaa yttrede, efter min ringe Formening frembød sig mange Erindringer. Bedrager ikke min Hukommelse mig, yttrede jeg tillige for Hans Majestæt, at om Hans Majestæt ved Hensy-

net til hvad der skeer i Sverrig var hindret fra at give Middag, vilde Høistsamme dog kunne give en Soupér, hvilket nogenlunde vilde modsvare, at Kongen i Sverrig seer den hele Rigsdag hos sig, skjønt først en Uges Tid eller lidt mere efter Aabningsdagen, nemlig paa Carlsdagen. Det faldt mig ikke den Gang ind at stille et Spørgsmaal til Kongen, gaaende ud paa at erholde en Afgjørelse for det Tilfælde, at Aabningen blev overdraget til min Ringhed. Imidlertid er det Passerede nok til, at jeg ikke finder at burde give Middag, uden at erfare om Hans Majestæt har imod, at saa skeer. Mine her værende Colleger ere saa bestemt af den Formening, at det vil være uklogt at gjøre nogen Forandring denne Gang, at jeg, selv om min egen Anskuelse var afvigende eller bestemt afvigende fra deres, dog vilde finde det uforsvarligt ikke at slutte mig til Collegernes Anskuelse som den, der i ethvert Fald er den forsigtigste. De sige, at det nærværende Storthing kan forudsees at være krakilsk nok til at gribe enhver Anledning til Broudouille og at det ikke er umuligt, at de gode Herrer eller en stor Deel af dem, om der ikke bliver Middag hos mig, ville samle sig til Middag paa et eller andet offentlig Sted for at vække Opsigt og gjøre Scandal. De mene, at jeg ikke vilde kunne komme til at undgaae at paaberaabe mig Kongen, saafremt jeg ikke gav Middag, og der maa vel gives dem Ret i, at dette ikke vilde være ønskeligt eller tjenligt. Ganske anderledes forholder Sagen sig, naar Forandringen indføres af Kongen selv. Det Argument, som ligger i, at Høistsamme ikke giver nogen Middag i Sverrig har da sin fulde og øiensynlige Betydning, og naar først den nye Ordning er af Hans Majestæt selv indviet, om jeg saa maa udtrykke, følger det saa nogenlunde af sig selv, at den fremtidige bliver at befølge ogsaa af Høistsammes Stedfortræder.

Lag mig nu see, kjære Ven! at Du tjener mig i to Ting, først at støtte den Anskuelse, som ovenfor er gjort gjeldende, ligeover for Kongen, og dernæst at skaffe mig Besked, *det snarest skee kan og helst i chiffreret Telegram*, om Kongens Bestemmelse; thi for Smaafolk er det ikke let at arrangere en Middag paa 150 Couverts uden at have nogen Tid at omraade sig paa. Min Hustrue beder derfor ynkeligst om at faae Besked snarest muligt. Det Svar, jeg attraaer, maatte tillige indeholde, hvorvidt der haves Noget at indvende imod, at jeg i al Fald giver *en Soupér* paa Aabningsdagen.

Udkast til Throntalen skal forhaabentlig blive sendt imorgen Aften.

Med Brettevilles Bedring gaaer det langsommere end man havde

ventet, og det er nok ikke engang vist, at han kan overtage Departementet i Begyndelsen af næste Uge.

Jeg fik samtidigt med Dig Telegram fra Broder Wilhelm i Stavanger om, at Christensen ikke kommer paa Stortinget. Jeg yttrede derom i mit sidste Brev til Kongen, at jeg beklagede den Beslutning, hvortil Christensen var kommen. Du har vistnok Ret i, at samme Christensen er en lidet paalidelig Mand; men paa den anden Side vilde det, om han var kommen paa Stortinget, efter Wilhelms Udsagn ikke have været tvivlsomt, at han havde talt og stemt for Unionsforslaget, og herpaa kan jeg ikke andet end lægge Vægt.

Du har Ret i, at der er synlige Spor af at Statsraad Broch med Iver og Dygtighed tager sig af Marinens Anliggender. Han vil vistnok være udsat for Klipper og Skjær i det vanskelige Farvand, han har at bevæge sig i; men han var dog, naar Alt kommer til Alt, den bedste Chef, Marinen for Tiden kunde faae. Jeg har ogsaa efterhaanden som jeg har faaet Anledning til at studere hans Charakter faaet denne mere og mere kjær, skjönt jeg bekjender, at jeg endnu ikke holder mig vis paa at forstaae den tilfulde.

Jeg indseer ikke hvad et «gouvernement pour la défense nationale» skal med en Anerkjendelse af andre Magter, som om det var en Regjering med almindelig Magtfuldkommenhed. Paa den anden Side synes det underligt, at den provisoriske Regjering skulde afgive Møde paa Londonner-Conferencen, hvortil den dog forklarer at være indbudt, naar den ikke er anerkjendt.

Gud hjælpe og trøste os, det seer daarligt ud med Frankrig! Imidlertid lyder et Telegram, jeg har faaet iaften, paa en Seier for Franskmændene ved Dijon.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24de Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg har for min Fods Skyld maattet holde mig i Stilhed, og kunde saaledes igaar ikke overvære den bebudede Debat i de tvende Kamre. Jeg veed saaledes ikke synderlig mere derom end hvad Aviserne indeholde. Grev Wachtmeister forklarede sig tvende Gange i Andet Kammer, første Gang i Anledning af Herr Hedins Insinuationer angaaende «Post Tidnings Affairen», og andre Gang i Anledning af Herr Keys Yttringer

med Hensyn til visse Udtryk i Throntalen om Tilstanden i Europa. Jeg har hørt at Indtrykket af Grev Wachtmeisters Optræden har været godt. Han besøgte mig imorges, og fortalte mig ved denne Leilighed at han havde gennem Telegrafanfaet Svar fra London, der gik ud paa at den Engelske Regjering ikke var sindet at *anerkjende* den nuværende Styrelse i Frankrig. Han havde mundtlig sagt Mr. Fournier, hvis Henvendelse i den af mig i et tidligere Brev omskrevne Anledning ogsaa havde været mundtlig, at man her ikke kunde afvige fra tidligere Antecedenter, ifølge hvilke en Regjering ikke blev anerkjendt, førend Stadfæstelsen af Landet selv fandt Sted. Hvad jeg ikke kan forstaae, er, at den Franske Styrelse, under nuværende Omstændigheder, har anset det rigtigt at stille en saadan Opfordring til de fremmede Regjeringer, siden den selv, den hele Tid, har udtalt at ville appellere til Landets Afgjørelse og kun ved Forholdenes Magt har været hindret derfra. Enten maatte den atter tilkjempe sig Varigheden af sin Existense, – hvilket desværre ikke har lykkets –, eller ogsaa maa den indtil videre blive staaende paa det factiske Grundlag af sin Tilværelse. Man kan sørge sig syg over, at de Forhaabninger, der have været knyttede til de Franske Armeer i Øst, Nord og Vest, ere ved de sidste Uheld blevne skuffede, og at Modstandskraften i Paris synes at blive alt svagere og svagere, hvorom den Mistillid, der nu frembryde mod General Trochu, vidner. Efter et Telegram jeg saae i Morgens Avisen, skal Mr. Favre have begivet sig til London, og dette kan vel ikke være for Conferentsen allene, men meget mere i Hensigt at undersøge i London, om der er nogen Udsigt til Erholdelse af Fred. Vilde blot England gribe ind med nogen Kraft, men hvad tør man vente af dens nuværende Regjering!

Livmedicus Lundberg var oppe hos mig igaar Aften. Han troede, om alting gik jevnt fremad, at Bylden kunde være lægt om en 12 á 14 Dage, og at det saaledes ikke kunde siges at være ganske umueligt, at H.M. kunde være til den 6te i Christiania; men han syntes dog ogsaa at finde, at der burde gives H.M. nogen Frist strax efter Helbredelsen. Regne vi nu, at Kongen, for at kunne holde Statsraad senest Lørdag den 4de, maatte afreise herfra den 3die, saa turde Haabet om Hans Ankomst til Stortinget være i det Yderste svagt. Efter hvad Grev Wachtm. sagde mig, havde Kongen idag talt om den 12te. Paa Lørdag er Kongens Navnedag, og da kan der vel ikke blive Statsraad. Men jeg skal gaae op til H.M. og høre naar det kan blive.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Januar 1871.

Kjære Ven! Hoslagt følger Udkast til Throntale for at blive overveiet af Statsraadsafdelingen i Stokholm og derefter forelagt Hans Majestæt til endelig Afgjørelse. Begyndelses-Phrasen er affattet under Forudsætning om, at Kongen selv vilde komme til at aabne Storthinget; men for det nu sandsynlige Tilfælde, at Aabningen ikke kommer til at foregaae ved Kongen personlig, er der tilføiet et Alternativ, som Du vil bemærke, nemlig ordet «Storthinget» istedetfor «vi[»]. Den Deel af Talen, som handler om Unionsforslaget, har lidt en Forkortelse i Slutningen sammenlignet med den Skikkelse, den havde, da jeg foreviste Dig denne Deel af Udkastet under mit Ophold i Stokholm. Grunden hertil er, at mine her værende Colleger fandt den udeladte Slutnings-Phrase for paagaende og mindre vel beregnet. Maaskee havde de heri Ret.

Skulde Kongen gjøre Vanskeligheder ved at indtage Noget om Unionsforslaget, endog i den tammere Skikkelse, det nu har faaet, maa Du og Collegerne gjøre Eders Yderste for at opretholde Udkastet. Skulde han bemærke, at der Intet var yttret i den Svenske Throntale denne Gang om Unionssagen, maa Du henlede hans Opmærksomhed paa den Forskjel, der i saa Henseende er mellem begge Lande, at Sagen paa den Svenske Rigsdag allerede er bleven behandlet i forrige Møde, hvor Forslaget blev besluttet at skulle blive hvilende, men at Behandlingen paa det Norske Storthing først nu skal begynde, og fremdeles, at Sagen, navnlig paa Grund af dens nærmeste Antecedenser, har en anden Betydning i Norge end i Sverrig, og at Taushed om den i den Norske Throntale skulde opfattes lige betydende med dens Opgivelse – Noget, Hans Majestæt hverken for Sagens eller sin egen eller det Norske Statsraads Skyld kunde forsvare.

Det skal glæde mig, om Du maatte finde de derefter følgende Phraser – nemlig om de politiske Forhold og deres Krav paa at Forsvarsvæsenet udbedres – nogenlunde antagelige, det vil sige at de holde et Slags gylden Middelvei. Jeg fandt dit Brev af den 22de hjemme i Stiftsgaarden, just som jeg kom hjem fra den Samling af Statsraadet i Formiddag, hvori Udkastet til Throntalen var bleven endelig vedtaget. Dit Brev, der, som alle dine Breve, røber en Omtanke, hvorfor jeg er Dig taknemmelig, har saaledes ikke kunnet øve nogen Indflydelse paa den her omhandlede Deel af Udkastet; men maaskee vil Du endda finde den passabel.

Ogsaa her have saa godt som Alle, med hvem jeg har talt, fundet den Svenske Throntale heelt igjennem for «briskendes». Om de politiske Forhold taler den i Phraser, der idetmindste ikke kunne kaldes diplomatiske, og for Resten – saa finder man her – taler den i Toner, som om der ikke før havde været Statsraad og Rigsdag i Sverrig. Er det den nye Bestanddeel af Statsraadet, der har sat en saa svare stærk Trompet for dets Mund?

For et Par Timer siden fik jeg et Telegram om, at Paris havde foreslaaet Capitulation. Dog dette er maaskee ikke at stole paa.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg var iformiddag oppe hos Kongen, just før Han – hvilket jeg ikke vidste – skulde holde Svensk Statsraad. Mit Formaal var at faae vide, naar vi kunde faae *vort* Statsraad, hvilket jeg forudsaae ikke kunde erholdes paa Løverdag, da det er Carlsdagen, og det forekom mig af Vigtighed for de indkomne Sager at faae det saasnt som mueligt. Det blev ogsaa lovet os imorgen Klokken 12. Kongen sagde, at det gik fremad med Bylden, men langsomt; man havde maattet borttage Grøden og bruge en Salve istedet, da der viiste sig Tendents, til Følge af Grødens Virkning, til Fremkomst af mindre Udbrydelser. Han havde ikke længere den murrende Plage af Saaret som hidtil, og fik saaledes Roe til at sove om Natten, men den Stilhed, hvori Han maatte holde sig, og Udestængelsen fra frisk Luft havde betaget Ham Appetiten. Han saae ogsaa, syntes jeg, noget medtagen ud, men var dog kæg forresten. Han haabede Bylden vilde blive lægt i Løbet af en 8 à 10 Dage, men ansaae det dog ikke forsigtigt strax efter at reise. Jeg sagde derfor, at jeg vilde skrive til Dig, at der *ingen* Sandsynlighed var for en Reise til Aabningen. Kongen lagde dog Vægt paa, at Reisen maatte skee, saasnt som mueligt efter Aabningen, da dette vilde være den eneste Tid, i hvilken Han kunde være fraværende, om end Fraværelsen ogsaa da vilde blive af kort Varighed. Alt maa saaledes beregnes paa Kongens Ikke-Ankomst til Storthingets Aabning. Han talte ogsaa idag om Throntalen, i hvilken Han yttrede at Han vilde have udtalt, som i den Svenske Throntale, at Tractater *savne deres tidligere Respect*, at Forholdene manede til Fuldstæn-

diggjørelse af Forsvaret, og at allene Hensynet til den korte Budgettermin, der denne Gang forelaae for Storthinget, afholdt H.M. fra at gjøre de fuldstændige Forslag Han i denne Henseende ansaae nødvendige.

Det er umueligt at faae Rede paa hvordan Stillingen er i Paris efter de modtagne Telegrammer. Et Telegram siger, at Mr. Jules Favre skulde have begivet sig til Versailles, for at underhandle om Paris' Capitulation, medens andre Telegrammer tale om hans Reise til London. Mr. Fournier, som igaar besøgte mig, troede ikke paa Afreisen til London. Han sagde mig, at han havde faaet en Note fra Grev Wachtmeister om vor Fiskerie Sag; men da denne Sag under nuværende Omstændigheder ikke kunde blive Gjenstand for Overveielse, sagde han at han vilde henstille til Gr. W. at tage Noten tilbage som «non avenue». Man kunde da i sin Tid sige, at man har villet forberede Sagen til Løsning, uden at ville, under de Forholde hvori Frankrig befinder sig, bringe den under Underhandling.

Jeg har saa meget at læse, at jeg beder om Tilgivelse for Brevets Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Januar 1871.

Kjære Ven! I det herfra sendte Udkast til Throntale staaer i det Afsnit, der omhandler Jernbaneforbindelse mellem det Søndenfjeldske og Nordenfjeldske, følgende Ord: «Grundet deels paa Yttringer under Sagens Behandling i Storthinget deels paa *senere indkomne Andragender*» o. s. v. Disse sidste Ord ere ikke correcte; thi ved Eftersyn viser det sig – jeg stolede ved Affatningen paa min Hukommelse – at det ikke er *Andragender* (Flertallet) men et *Andragende* (Enkelttallet), der skal nævnes. Samme *Andragende* kom nemlig under Eet fra Romsdals og Christians Amts samt Aalesunds og Christiansunds Repræsentanter paa forrige Storthing, medens jeg feilagtigt erindrede Sagen som om der var kommet særskilte *Andragender* fra hvert af de nævnte Districter. Hav altsaa den Godhed at lade det komme til at hedde i Throntalen «deels paa senere indkommet *Andragende* fra flere Districters Repræsentanter» istedetfor de Ord i Udkastet: «deels paa senere indkomne *Andragender*». Strax derefter staaer i Udkastet: «har jeg ladet anstille *Under søgelser*» o. s. v. – Her skal Ordet «yderligere» indskydes foran *Under*

søgelse; Ordet er ved en Feiltagelse udeladt i det Concept, hvoraf den til Stokholm sendte Afskrift er taget. Siden jeg har Pen i Haand om Throntalen, saa tillad mig ogsaa at gjøre opmærksom paa, at Ordet «Styrkelse»^[1] («Styrkelse af vort Forsvarsvæsen») forekommer mig nu, da jeg paa Nyt gjennemlæser Conceptet, lidet heldigt. Skulde ikke Ordet «Udbedring» tage sig bedre ud, helst da der i det Foregaaende er Tale om «forstærket» Opfordring? «Forstærket» Opfordring til «Styrkelse» – tager sig ikke godt ud. Men jeg kommer nu til det Punct, som jeg selv anseer for det vigtigste, nemlig den Tirade i samme Afsnit af Throntalen, der lyder saaledes: «Jeg haaber, at Storthinget med mig vil erkjende, at der her handles om Foranstaltninger, som pligtskyldig Omhu for Rigets Selvstændighed forbyder at udsætte.» Det er nemlig faldet mig ind, at der i disse Ord kan siges at ligge en Bebreidelse eller, om man saa vil udtrykke det, en Uartighed mod Storthinget, som ikke forrige Gang gik ind paa den Kongelige Proposition om extraordinair Bevilgning gennem Laan. Naar Ordene kunne forstaaes saaledes, altsaa som at sidste Storthing ikke har viist «pligtskyldig Omhu for Rigets Selvstændighed», saa bør de visselig forandres. Man vil ellers irritere og modarbejde sin egen Hensigt, som selvfølgelig maa gaae ud paa at faae Bevillingen. Jeg foreslaaer derfor følgende Ord istedetfor den ovenanførte Tirade: «Storthinget vil uden Tvivl med mig erkjende, at her handles om Foranstaltninger af en saadan Beskaffenhed og Betydning for Forsvarsvæsenet, at de ikke lettelig bør lide nogen Udsættelse». Denne sidste Affattelsesmaade anbefaler sig ogsaa derved, at den er mindre allarmerende, og dette er et stort Fortrin, helst da man her har fundet den Svenske Throntale saa overdrevent alarmerende, at man netop i denne Tid har særeget Øie for denne Side af Sagen. Det ligger mig paa Hjertet, at denne sidst omhandlede Forandring skeer. Oprigtig talt – saa er Feilen den, at jeg formedelst det Meget, jeg i denne Tid, som Følge af Brettevilles Sygdom, har havt at staae i, maatte istandbringe, eller ialfald lægge den sidste Haand paa, Conceptet til Throntalen i alt for stor Skynding, førend Collegerne og jeg igaar Formiddag kom sammen for at gennemgaae det. Conceptet var derfor ikke i hvert enkelt Punct saa fuldstændig gjennemtænkt som ønskeligt havde været, og Du veed selv, at den Gjennemgaaelse, der finder Sted af et større Antal Mennes-

[¹ Tilføjet som note:] Nemlig noget tidligere i Udkastet, hvor der handles om Forsvarsvæsenet.

ker paa een Gang, sjelden giver de bedste Resultater, hvor der mere spørges om Affatning end om egentlige Realiteter.

Efterat jeg var kommen omtrent midtveis i Nedskrivningen af dette Brev, har jeg modtaget dit venlige Brev af den 24de, hvorfor jeg aflægger min bedste Taksigelse.

Begyndelsen paa den Svenske Rigsdag huer mig ikke. Den afgiver et slet Exempel for det Norske Storting.

Efter hvad Du beretter, opgiver jeg – indtil videre – alt Haab om, at Kongen skulde kunne komme hid betids nok for at aabne Stortinget. [O.s.v.]

Esk. Lad mig endelig see, at den oven omhandlede væsentligste Forandring i Throntalen kommer at finde Sted. Helliesen og Meldahl, som i dette Øieblik samles med mig for at gennemgaae Udkastene til Beretningen om Rigets Tilstand, *erklære sig begge for*, at den af mig som væsentlig betegnede Forandring i Throntalen foregaaer. Ligesaa ere de enige i de paaepgede Smaarettelser, men finde dog ikke at Ordet «Udbedring» er at foretrække for «Styrkelse».

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 27. jan. 1871 kl. 14.00.]

Alle med Designationer 20., 21., 23. Januar indkomne Indstillinger samt alle Stortingssager paa Designation 24 idag bifaldende afgjorte. *Chiffre:* Kongen har Intet [imod] at Du giver Aabnings Middag. Kongen kommer ikke til Aabningen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af den 24de Januar, om hvis væsentlige Gjenstand jeg allerede gennem Telegram har meddeelt Dig Hans Majts. Naadige Svar. Jeg havde faaet Statsraadet idag bestemt til saa seent som Kl. 12, for at vi kunde faae Tid til at modtage muelige Statsraads-Sager, der vare at vente med Posten. Jeg begjærte ogsaa, mod gjældende Regel, Posten udleveret allerede igaar

Aften, saa at vi derved fik nogen Tid, hvorved det blev os mueligt at faae de 6 Sager af den sidste Pakke gennemgaaede til Foredragning og Afgjørelse idag. Kongen gik oppe i Værelset, da vi kom ind til Ham, om end Gangen var en Deel generet. Han sagde, at Grøden var bleven borttagen, og at det gik fremad med Byldens Helbredelse, om det end gik langsomt. Han omnævnte strax, at Han havde faaet Brev fra Dig, og at Han intet havde imod, at Du gav Din Middag ved Aabningen. Med Hensyn til Hans Egen Ankomst til den Tid, ansaae Han den ikke muelig. Om Han havde kunnet komme til Christiania, havde Han ingen Middag gjort, for ikke at bryde den Skik, Han havde indført i Stockholm. Med Hensyn til Dig var det en anden Sag, og Han havde, som sagt, intet imod Middagen. For min Deel finder jeg ogsaa, at Du har gjort ganske Ret i ikke at bryde Sædvanen ved denne Leilighed; men jeg haaber, at H.M. næste Aabnings Anledning selv kommer til Christiania, og da bryder en Sædvane, som med aarlige Storthing falder sig ganske anderledes tung end før.

Kongen spurgte ogsaa idag efter Throntalen, hvortil jeg svarede, at den just var bebudet med det allerførste. Om den kommer imorgen tidlig, afventer jeg dog Dit i det nylig modtagne Telegram bebudede Brev, hvori antydes visse Forandringer der ønskes gjorte. Mueligens vil det *udenlandske* Partie forvolde nogen Vanskelighed, om H.M. holder paa stærke Udtalelser ogsaa for vort Vedkommende. Vi faae nu see! Af Aftenbladet seer jeg at ogsaa Krogness har faaet Forfald, og at en Bonde kommer i hans Sted. Enhver Forringelse blot i Arbeidskraft vil denne Gang blive følelig, og ligeoverfor de mange og indgribende Forslag, som Regjeringen denne Gang forelægger Storthinget, haaber jeg at Bonde Majoriteten vil faae en Fornemmelse af, at det ikke er saa let, at tye allene til egen Viisdom. Om Byfogden i Stavanger vilde have stemt for Unions Forslaget, er jeg ikke saa sikker paa; jeg vil heller troe, at han undgik Storthinget for at slippe at stemme for det. Maaskee jeg heri tager Feil. Jeg har med Glæde læst Advocat Ebbells 1. og 2den Artikel om Unionsforslaget, og er vel kommen ihu hvad Du engang bebudede. De supplere Professor Aschehougs Afhandling som den friske Briis behøves for Seilene. Aschehougs Arbeide er en Frembringelse af ypperste Rang, men Ebbel blæser Liv i det hele. Det Ebbelske Product har et saadant friskt Aandedræt af Sandhed og Frimodighed. Vil det hjælpe noget? Ihvert Fald Kampen for en god Sag er altid god i sig selv. Jeg finder, efter mit ringe Omdømme, at Kirke-Departementets Udkast til

Ægteskabsloven, ligeoverfor den kortsynte Modvillighed og Umuelighed, hvorpaa den største Deel af vor Geistlighed endnu holder fast, frembyder en veltænkt Løsningsmaade for Tiden. Dølge kan man dog ikke, at det er Forberedelsen til Indførelse af Civil Ægteskab som en sideordnet Institution.

Mit Hjærte bløder ved Tanken paa Paris og Frankrig.

STANG TIL SIBBERN

[Avskrift – med Sibberns hånd – av telegram, Chra. 28. jan. 1871 kl. 17.30.]

Chiffre.

Modtaget Brevet af den 26. Statsraadet som idag er samlet fraaader eenstemmigt og bestemt at gjentage i den Norske Throntale Udtalelsen om at Tractater savne deres tidligere Respect. Vi fraaadet overhovedet at udtale sig stærkere i Anledning af Forsvarsvæsenet end herfra i Udkastet og senere Brev foreslaaet. Man vil derved her i Landet skade istedetfor at gavne Sagen. Bedre end at gjentage Udtalelsen om Tractaterne vilde det da være ganske at udelade den politiske Tirade af den Norske Throntale og ansee det for nok at man har udtalt sig om den politiske Situation i det Land i hvis Statsraad Udenrigs Ministeren har Sæde. Isaafald bliver første Punctum i det her omhandlede Afsnit af Udkastet at udelade og i næste Punctum Ordene 'i dette Øiemed' at forandre til Forsvarsvæsenet. Paaberaabelse af den kort Budgettermin vil ikke ret passe, thi der sidder for Tiden en Commission, hvis Forhandlingers Resultat det i ethvert Fald maatte synes rigtigt at afvente, forinden noget mere omfattende foreslaaes. Jeg skriver med Posten iaften.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Januar 1871.

Kjære Ven! Du vil af mit Chiffer-Telegram af idag have erfaret, hvorlunde det her værende Statsraad eenstemmigt og bestemt fraaader at optage i den Norske Trontale en Udtalelse liig den, der indeholdtes i den Svenske, nemlig at Tractaterne savne deres tidligere Respect. Det er

ikke blot af egen Tilskyndelse men ogsaa efter Anmodning af mine Colleger, at jeg her skal noget udførligere forklare Grundene til at vi saaledes have yttret os. Det er ikke vor Sag at dømme om hvorvidt hiin Udtalelse i en Trontale i Sverrig var paa det rette Sted, med andre Ord om den med Udsigt til en fordeelagtig Virkning for den Sag, til hvis Fremme den blev benyttet, kunde rettes til den Svenske Repræsentation eller det Svenske Folk. Men hvad vi holde os overbeviste om er, at det skulde være et Feilgreb at benytte den i en Norsk Trontale. Vi Nordmænd ere, som naturlig Følge af, at vi ere os vor Lidenhed, som et Folk betragtede, bevidste, vante til at kræve særegen Moderation paa det Feldt, hvorom her handles. Det vilde derfor, om Trontalen var bleven holdt først i Norge og en Udtalelse som den omhandlede i den var bleven benyttet, have forekommet Nordmændene stødende, at man tiltog sig saaledes at yttre sig om de Europæiske Regjeringer i Almindelighed eller visse, der specielt maatte være tilsigtede, i Særdeleshed; man vilde – vi holde os overbeviste derom – fra Norsk Standpunct ikke have kunnet finde dette foreneligt med Klogskab og Besindighed. Men efterat Trontalen nu først er holdt i Sverrig og den omhandlede Udtalelse der benyttet, og efterat den – vi ere nødte til at sige det aabent – i Norge og fra Norsk Standpunct er bleven ikke blot i Almindelighed men, jeg tør sige det, uden Undtagelse criticeret som ikke vel overveiet, – nu at optage den igjen i den Norske Trontale, skulde være det modsatte af Statsklogskab. Man vilde spørge, om det Norske Statsraad ikke havde *villet* eller om det ikke havde *kunnet* formaae Kongen til at undlade en saadan Udtalelse i den Norske Trontale, og man vilde være lige misfornøiet, hvad enten man besvarede sig selv Spørgsmaalet i Retningen af det første eller det sidste Alternativ. Seer man bort fra Uligheden mellem Svensk og Norsk Opfatning – en Ulighed, hvorfra der for Øvrigt, naar Kongen regjerer over to forskjellige Folk, ikke kan eller bør sees bort – og betragter man Sagen fra et reent almindeligt Standpunct, forekommer det os, at der lader sig indvende Meget mod den omhandlede Udtalelse. Er det for det første sandt, at Tractater nyde mindre Respect nu end før? Man kan her tænke sig Sammenligning med Tiden før og med Tiden efter 1815. Tænker man sig den første, saa spørger jeg, hvorledes det forholdt sig med de to største politiske Personligheder, der optraadte i Tidsrummet fra 1740 til 1815, begge med Tilnavnet den Store, Frederik den 2den og Napoleon den 1ste. Det er tungt at maatte sige det, men de forhvervede sig Tilnavnet den Store blandt Andet ved

en ganske vakker Række af Troløsheder og Tractatsbrud. Sammenligner man med Tiden efter 1815, f. Ex. Tidsrummet fra 1815 til 1854, saa maa man for det første ikke glemme, at Europa var træt af Krig efter de mangeaarige Napoleonske Kampe og at derfor Regjeringerne heller ikke kunde være synderlig oplagte til Underfundigheder, der kunde drage Krige efter sig; men endog bortset herfra, mangler det paa Tractatsbrud i denne Periode? Var det ikke et saadant, naar Rusland afskaffede den Polen tilsagte Constitution og saa godt som indforlivede Landet i Rusland, eller naar man inddrog den tractatmessigen constituerede Fristat Krakau og lagde den ind under Østerrig, eller naar man aabent understøttede Belgien i dets Oprør mod Holland og endog til Slutning behandlede Holland saa skjændigt, at man lod det sidde allene tilbage saa godt som med den hele fælles Statsgjeld? Er Frankrigs aabne Understøttelse af det Belgiske Oprør fra et tractatmessigt Standpunct at bedømme fordeelagtigere end Tydsklands senere Understøttelse af de Schlesvig-Holsteenske Oprør? Dette med Hensyn til Sandheden af den omhandlede Udtalelse. Dernæst med Hensyn til Klogskaben. Hvilke ere de Tractatsbrud, man sigter til? Nærmest vel Ruslands Opsigelse af Sortehavstractaten og Tydsklands Brud i 1863 paa Londonertractaten: Nu vel – det er netop vore to Nabomagter, begge kæmpestore og kæmpesterke, hvem man behager sig i saaledes at sige Sandheden. Eller sigter man til, at den i 1815 stedfundne Regulering af de territoriale Forhold efterhaanden er bleven mere og mere revet istykker, hvem har da mere paa sin Samvittighed i den Henseende end en Mand, som man sikkerlig ikke har til Hensigt at saare, nemlig Napoleon den 3die, som aabent erklærede: «je déteste les traités de mille huit cent quinze» og – desværre – sluttelig til stor Ulykke baade for sig selv og for Europa – conspirerede imod Tractaterne af 1815 det bedste han formaaede.

Men – jeg mener at have sagt nok. Jeg holder saa oprigtigt af Kongen, at det for Hans Skyld skulde gjøre mig ondt, om den omhandlede Udtalelse skulde blive benyttet i en Norsk Trontale, og jeg holder for meget af det Norske Statsraad til ikke ogsaa paa dets Vegne at ansee en saadan Eventualitet for meget beklagelig. Ja – hvad mere er – jeg kan ikke erkjende, at man billigviis har Ret til at kræve, at noget Medlem af det Norske Statsraad skal fremsige en saadan Udtalelse, naar alle hans Colleger – jeg forudsætter at de i Stokholm værende kunne medregnes – ere enige med ham i, at den ikke bør finde Sted.

Lad mig nu see, at Du og Collegerne der inde anstrænge Jer paa det Bedste for at Alt kan gaae vel.

Jeg har glemt at takke Dig paa det Bedste for dit venlige Brev af den 26de. [O.s.v.]

Esk. Hvad synes Du om den Ebbelske Afhandling i Morgenbladet? Begynder den ikke ganske salvelsesfuldt?

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 29. jan. 1871 kl. 11.40.]

DET I MIT TELEGRAM AF IGAAR BEBUDEDE BREV ER AFGAAET IGAAR AFTEN. DET INDEHOLDER IMIDLERTID INTET ANDET END EN NÆRMERE FORTROLIG UNDERRETNING AF VORE GRUNDE FOR INDSTÆNDIG AT FRARAADÉ PHRASEN OM TRACTATERNE. Ønskeligt, at Trontale med videre fornødne kan komme hid saa betimelig som muligt, thi ikke med Sikkerhed beregneligt, hvor kort Tid Storthinget kan bruge til at constituere sig.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 29. jan. 1871 kl. 17.30.]

(Chiffre) Til Undgaaelse af Antydning om Almeenhedens Opinion angaaende Unionsforslaget, henstille vi, at de to sidste Punctumer af Unionspassus (Throntalen) blive saalydende: «Ved en fordomsfrie omhyggelig og grundig Prøvelse af alle dets Bestemmelser vil Forslagets Indhold overskues i sin Sammenhæng og fulde Betydning. Det er en saadan Prøvelse etc. etc.» Vi kunne ikke dele Tilraadeligheden af den væsentlige Forandring. Ordene «ikke lettelig» forekomme os svage. Til Opnaaelse af paapeget Mistydning henstilles Indrykkelse imellem Ordene: «opfylde» og «en uafviselig Pligt» af «under Tidens forøgede Krav». Heller end at gaae ind paa den foreslaaede Forandring bør det hele Slutnings Punctum udgaae. For at overvinde muelige Vanskeligheder i den udenlandske Passus har vi tænkt at holde i Beredskab Tillægget «og deraf følgende Utryghed» efter Ordene «ligger der dog i Begivenhederne».

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg har modtaget Dine venlige Breve af den 25te og 26te Januar samt Dine Telegrammer af den 27de^[1] og 28de og det sidste, som jeg modtog i Formiddag. Vi have saaledes med fuld Oversigt kunnet holde vor Overlægning idag angaaende Udkastet til Throntalen, om hvis hovedsagelige Resultat jeg for et Par Timer siden tillod mig at sende Dig et Chiffreret Telegram. Jeg er glad over, at jeg i mit Brev av 26de Januar underrettede Dig om hvad Kongen yttrede at ville have indlagt i Talen, siden dette har fremkaldt Eders yderligere Overveielse og bestemte Udtalelse med Hensyn til det Utilraadelige deraf, ligesom det har sat os i Besiddelse af en Begrundelse, paa hvis særlige Momenter vi vel ikke have været uopmærksomme; men hvis Vægt som kommende fra den samlede Regjering vil blive saameget større. Vi have ogsaa været af den Tanke, at Talen bør saa betimelig som mueligt istandbringes, og senere end Onsdags Morgen bør den formeentlig ikke afsendes herfra. Det er imidlertid ikke umueligt, at den allerede kan sendes Tirsdags Morgen, da det er vor Hensigt at begive os til Kongen imorgen Formiddag for at forelægge den til Hans Naadige Afgjørelse; og skulde da ingen Vanskelighed opstaae, der maatte forsinke dens Antagelse, vil den forhaabentlig imorgen kunne blive vedtagen. Jeg anseer det dog ikke for usandsynligt, at H.M. vil gjøre Indvendinger mod den udenlandske Deel. Maaskee Han vil finde, at den Passus der vedkommer Forsvarsvæsenet burde være kommen *først*. Maaskee Han fremdeles vil holde paa en Gjentakelse i den Norske Throntale af tidligere Yttringer om Tractaterne. Jeg gjentager atter, at den fra Eders Side i denne Henseende præsterede Argumentation synes at have megen Styrke, og det er saaledes blot for at have en Margin, der kun i yderste Nødsfald bliver at benytte – om den viser sig at være af tilbageholdende Nytte – at vi have beredt os paa det Tillæg af Ordene «og deraf følgende Utryghed», som findes omnævnte i Telegrammet. Vi kunne ikke skjønne, at dette Tillæg der knytte sig til og finde sin Begrændsning ved «Begivenhederne», kan være af en betænkelig Beskaffenhed, naar derved et Formaal kan opnaaes. Vi speculerede længe paa de tvende Punctumer af den, Unionsforslaget vedkommende, Passus, hvormod Telegrammet indeholder en Henstilling til Eder. Vi

[¹ Ikke funnet.]

kom flere Gange tilbage til den Slutning, at, efter alt, burde maaskee dens bygningsmæssige Construction forblive uberørt; men den Følelse vi havde, at det ligesom var betænkeligt at drage den store Almeenhed ind som en Factor og dertil give en Antydning af det foreløbige ugunstige Indtryk, hvortil denne var kommen paa egen Haand, fik dog Overhaand og bragte os til at henstille om den i Telegrammet paa pegede Forandring. Vi faae nu see, hvad I tænke derom, og vi ere ingenlunde sindede at søge vor Form gennemført mod Eders gjentagne Fastholden. Anderledes er det til en vis Grad med den «*væsentlige Forandring*» hvorom Dit Brev af 26te Januar handler; thi Ordene «ikke lettelig» synes os ingenlunde passe til den bestemte Overbeviisning, som, baade Kongen og Regjeringen i denne Henseende have. Ved Tillægget af Ordene paa det i Telegrammet anførte Sted: «under Tidens forøgede Krav», hvilke Ord svare til et tidligere Udtryk: «forstærket Opfordring», begrunder man den «pligtskyldige Omhue», som fremhæves nedenfor, og betager derved enhver saarende Mistydning, som kunde hentes fra den Omstændighed, at Storthinget ikke sidste Gang bevilgede hvad som begjærtes. Vi have paa det bestemteste troet at burde fraaade den saakaldte «væsentlige Forandring». Skulde vort Forslag med det lille Tillæg findes tjenligt og passende for Øiemedet, saa bliver Eders *oprindelige* Ordføining staaende. Hvis ikke, synes vi det hele sidste Punctum heller bør udgaae, end forandres med Ordene «ikke lettelig».

Jeg har nu, maaskee ganske overflødig, gjentaaget, hvad Telegrammet i Korthed omhandler. De Forandringer Du forøvrigt i Dit Brev af 26te Januar paa peger, ere allerede indførte i Throntalen. Siden H.M. nu ikke kommer til Storthinget, finde vi, at der passende i Talens Slutning kan indflettes, at Høistsamme *beklager* denne Gang at være hindret fra selv at aabne Storthingets Forhandlinger, og deels for ikke at faae Ordet «beklager (som er et vægtigt Ord i Kongens Mund) to Gange snart efter hinanden og deels fordi vi finde Ordet i denne Forbindelse noget stærkt ere vi betænkte paa at søge følgende Phrase i Passus om Jernbanen «Jeg *beklager* at som Følge heraf, Proposition om det Statslaan, som i Anledning af dette og andre Anliggender maatte vise sig at tiltrænges» da er forandret saaledes: «Paa Grund heraf vil Propositionen om det Statslaan, som i Anledning af dette og andre Anliggender maatte vise sig at tiltrænges, ikke, saaledes som jeg meget havde ønsket, kunne blive fremsat» o.s.v.

Slutteligen have vi tænkt, at der istedetfor den betegnede Tidsperiode

af «*de sidste Par Decennier*» (i den udenlandske Passus) vilde være heldigere at benytte det mere svævende men dog ogsaa passende Udtryk «i den senere Tid». Men disse sidste Forandringer ere alle af Redactions Natur, hvorom vi have anseet det unødigt gennem Telegram at indhente nogen Mening. Jeg blot anfører dem her for Fuldstændighedens Skyld. Efter hvad jeg hører, er Capitulationen undertegnet og Vaabenstilstand for hele Frankrig for 3 Uger med Indkaldelse af en Nationalforsamling i Bordeaux om 14 Dage. Hvor jeg sørger over Frankrig!!!

STANG TIL SIBBERN

[Avskrift – med Sibberns hånd – av telegram, Chra. 30. jan. 1871.]

Chiffre

Kan ikke faae Tid til at conferere med Collegerne. Finder at Eders Affatning om Unions Forslaget bliver for intetsigende. Jeg foreslaaer istedetfor de to sidste Punctumer følgende: Storthinget vil, derom er jeg overbeviist, med Fædrelandssind og Viisdom granske denne vigtige Sag. Forslaget kan efter sin Beskaffenhed ikke overskues i sin Sammenhæng og fulde Betydning uden en fordomsfrie omhyggelig og grundig Prøvelse af alle dets Bestemmelser. Det er en saadan jeg haaber og venter at Storthinget vil lade det blive til Deel. Jeg maa fremdeles holde paa den væsentlige Forandring saafremt ikke dette Punctum ganske kan udelades. Man kan gjøre den noget stærkere i Slutningen ved at lade den lyde saaledes: At Gjennemførelsen ikke bør udstaae længere end uundgaaelig nødvendigt. Det antydede eventuelle Tillæg i den udenlandske Passus kan jeg ikke tilraade.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 31. jan. 1871 kl. 15.30.]

(Chiffre) Vi komme just fra Kongen. Forandringen i Unionspassus lige med det modificerede Forslag i Telegram af tredevte, blot saaledes forandret: «Det tilkommer nu Storthinget at granske denne vigtige Sag». De to følgende Punctumer beholdte. I den udenlandske Passus blot

tilføiet efter Ordene: «Styrkelse af vort Forsvarsvæsen»: «til Værn om vor politiske Frihed og Uafhængighed». Den «væsentlige» Forandring er antagen dog med den sidste Modification: «uundgaaelig nødvendigt». I Jernbanepassus Vendingen: «havde ønsket» optagen istedetfor «beklager». I Talens Slutning beklages ikke personlig nærværende. Alt haabes expederet iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. Januar 1871.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegram underrettet Dig om, at Throntalen var bleven undergivet H.Ms. naadige Afgjørelse, og hvad Resultatet deraf var blevet. Vi havde igaar Formiddag en Overlægning mellem os i Anledning af Dit modtagne Telegraf-Svar med Hensyn til vore Henstillinger. Du syntes Intet at have imod Borttagelsen af Antydningen til «Almeenhedens» Opinion, som vi ønskede udeladt. Den modificerede Version, som Telegrammet indeholdt, vilde dog ikke heller høre os, hvad første Punctum angik: «Storthinget vil, derom er jeg *overbeviist*, med Fædrelands Sind og *Viisdom* granske denne vigtige Sag». Vi fandt dette for *stærkt*, men dog for at beholde Hovedsagen, kom vi endelig til Slutningen til at vænde det paa følgende Maade: «Det staaer nu til Storthinget med Fædrelandssind og Viisdom at granske denne vigtige Sag». Ved Oplæsningen for Kongen idag oplæstes *først* den oprindelige Version i Regjeringens Udkast. H.M. tog dem begge under Overveielse, og fandt, at det vilde være bedst at undgaae Antydningen om «Almeenhedens» Dom, til Følge af en Bemærkning gaaende ud paa, at det kunde være betænkeligt ligesom at fastslaae, at en ubegrundet Dom *allerede var afgiven*, siden det kunde hænde, at den tilsidst blev den seirende. Hans Majt. fandt imidlertid, at det var for meget at forudsætte, at *dette* Storthing skulde med Viisdom granske Sagen og yttrede derfor: Tag bort de tvende Epitheter og gjør Overgangen ved at sige: Det tilkommer nu Storthinget &c &c, idet han tillagde: hvad der kommer an paa er *Fordomsfrihed*, og dette er sagt i det følgende Punctum. Hermod vilde vi ikke gjøre nogen videre Indvending.

Allerede ved Oplæsningen af Anden Passus i Throntalen, sagde Kongen: Er dette Alt, hvad som skal siges om de Udenlandske Forholde?

Da den udenlandske Passus (umiddelbart efter den der vedkommer Unionsforslaget) var oplæst, var Hans første Yttring: Dette er altfor svagt; han havde udtalt sig med meget større Styrke i den Svenske Throntale; det maatte erindres, at Han var den *samme Personlighed*, og det Norske Storthing burde ligeledes erfare, hvor usikker Han ansaae Rets-Tilstanden i Europa. Man vilde her finde Forskjællen iøinefallende, og maaskee tilskrive det en Forandring i Tænkemaade, til Følge af de sidste Dages Begivenheder. Vi raisonnerede derpaa *længe* med H.M., der hørte os med sin sædvanlige Venlighed, og Han lod Sig til Slutningen formaae til at gaae ind paa Redactionen af den hele Passus, dog saaledes, at Han insisterede paa det Tillæg, Han selv vilde have indlagt, nemlig: «til Værn om vor politiske Frihed og Uafhængighed.» De to til-er, som derved opkommer i Sætningen ere ikke euphemistiske, det er sandt; men selve Tillægget kan siges i en vis Betydning heller at være formildende end det modsatte, og det var kun sømmeligt, ikke at urgere vore Indvendinger videre. Med Hensyn til Forandringer i Jernveis-Passus havde vi sat «saaledes som jeg *meget* havde ønsket»; Men H.M. syntes ikke om Ordet meget, og vilde have det bort. Ordet «beklager» i den oprindelige Version vilde Han heller ikke have, uagtet Han var fuldt opmærksom paa den Vægt, der tilsigtedes lagt i Ordet, til Følge af den senere Forbindelse.

Jeg troer, at Udfaldet af Overlægningerne om Throntalen maae ansees tilfredsstillende. Udkastet har neppe modtaget mere end 1 og det en liden Pct. af sin Oprindelighed. Jeg modtog imorges Dit venlige Brev med Din stærke Argumentation, hvilken heldigviis ikke behøvedes anbragt om det end havde sin store Betydning at kunne frembære den hele Regjerings Fraraadelse af en stærkere Udtalelse i den udenlandske Passus. Kongen var ved denne Leilighed selv opmærksom (ved Hans tidligere Yttring til mig, som jeg i Brev meddeelte Dig, havde Han ikke været det) paa Omstændigheden af den *nedsatte Committee* om de militaire Anliggender. Han holdt dog under Overlægningen, en *Stund*, paa at ville i Throntalen bebude for et kommende Storthing videregaaende Begjæringer; men Han behagede dog at frafalde dette, til Følge af den Betragtning at en uvis Bebudelse kun vilde virke foruroligende og ikke gavnende. Jeg fik under Discussionen den *indre* Følelse af hvor vanskeligt det er for *samme Personlighed*, naar det er en Personlighed, at være forskjellig i forskjellige Riger. Hvor ofte gribes jeg under mit offentlige Liv af Betydningen af Coreolans Ord til sin Moder: Du har reddet Rom

men tabt Din Søn. Det skal blive en Vederqvægelse, om Vor Herre lader mig leve, engang at kunne aande frit som Menneske, og ikke andet end som Menneske.

Jeg maa gjøre Undskyldning for at der i Slutningen af Throntalen er indløbet en Skrivefeil, der har gjort, at et «Jeg» har maattet overstryges. Men der var ikke Tid til at skrive den om. Ligeledes har det mishaget mig, at min Ven, Afskriveren, har benyttet deri den moderne Orthographie; og jeg blev næsten rystet ved at finde Deel skrevet med *l e Del*; men heller ikke dette har kunnet forandres for Consequentsens Skyld. Jeg lover blot, at det ikke skal hænde mere i sligt Document, saalænge jeg er paa min Plads.

Excellencen Adlercreutz har bedet mig om at søge gjort en liden Forandring i den Svenske Text af Lappe Forslaget. I § 14 i Slutningen af No. 2 vil Du finde Ordene: emot hvilka anspråk om deltagande i ersättningen *yrkas*. Dette Ord *yrkas* hvilket er urigtigt skal ombyttes med väckas. – Vil Du paasee denne Forandring gjort, hvilken er allerede foretagen af Exc. Adlercreutz.

Jeg rækker ikke mere.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Febr. 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af 27de og 29de Januar. Indholdet af det sidste er for Øvrigt i de fleste Dele bleven nærmere bestemt ved dit chiffrerede Telegram af igaar, der giver fuldstændig Forklaring om den endelige Skikkelse, Throntalen nu har faaet. Jeg er af den Mening, at den i det Hele taget har vundet ved de Modificationer, som Udkastet har undergaaet i Stokholm. Navnlig er jeg af denne Mening med Hensyn til den Forandring, der er skeet i Afsnittet om Unionsforslaget; thi jeg troer ved nærmere Eftertanke, med Statsraadsafdelingen i Stokholm, at det skulde have været mindre vel betænkt, at indtage Noget, der ialfald kunne forstaaes og sandsynligviis vilde blevet forstaaet som en Antydning af, at den store Almeenhed var ugunstig stemt for Forslaget.

Storthinget er for et Par Timer siden traadt sammen og er for Øieblikket sysselsat med Indregistrering af alle de mødende Repræsentanters navne, en Operation, der altid tager et Par Timer for at kunne

tilendebringes. Vogt fungerer som foreløbig Præsident, og jeg antager for sikkert, at han ogsaa vil blive valgt til Storthings-Præsident, naar man, efter at Lagthing er valgt, skrider til at vælge Præsidenter saavel for Plenum som for Afdelingerne. Jeg har vistnok hørt hviske om, at man skulde være betænkt paa, med Forbigaaelse af Vogt, at lade Sverdrup og Kildal alternere som Præsidenter; men jeg har ingen Troe paa, at saa vil skee. Sandsynligviis bliver det Vogt og Sverdrup, som komme til at alternere. Nogle mene dog, at Mange ville finde Sverdrup for ivrig og stadig Debattant til at ansee ham beqvem for Storthings-Præsidenturen. Men om et Par Dage ville vi have Vished om alt dette.

Det skal, efter hvad jeg hører, være den almindelige Troe inden Storthinget selv, at Aabningen ikke vil kunne gaae for sig førend paa Mandag.

Brettville har idag atter overtaget Indre-Departementet, saa at jeg nu faaer det mageligere. Han var indom mig for en Times Tid siden. Skal jeg være oprigtig, seer han mig endnu noget medtagen ud; men han sagde, at baade hans Læge og han selv var af den Mening, at han ikke vilde blive fuldt frisk, eller rettere komme til fulde Kræfter, igjen førend han ophørte at gaae ledig.

Frankrigs Skjæbne, hvad den nærværende Krig angaaer, kan da ansees afgjort. Men hvad vil dets fremtidige Skjæbne blive? Eller rettere, hvilken Bane vil det nu komme til at betræde baade med Hensyn til sine indre og ydre Forhold? Naar Alt kommer til Alt, tør Republiken for en længre Fremtid være ikke blot dets sandsynligste men ogsaa dets naturligste Regjeringsform. Veneration for den arvelige Magt – en Betingelse for dens rolige Bestaaen – synes der ikke mere at være Spor af i Landet. Hvad dets Holdning mod Udlandet angaaer, da skulde det undre mig, om det ikke vil komme til at opgive sine fordums Drømme om en principal Stilling i Europa og militair Forrang og i dets Sted forfalde til en modsat og maaskee endnu mere bedrøvelig Yderlighed – cras Materialisme. Men Mennesket spaaer og Gud raa'er, siger Ord-sproget.

Aschehoug og Raadmand – Jeg mener Borgermester – Bonnevie fra Christiansand, som i dette Øieblik have aflagt mig Visite, yttre, at det er ganske sandsynligt, at Storthinget vil kunne blive aabnet allerede Løverdage. Jeg tilføier dette for at sammenholdes med hvad jeg ovenfor har bemærket om den Dag, paa hvilken Storthinget er bleven antaget at kunne aabnes. Ved Valget af Fuldmagtscomitteens Medlemmer har

Sagførerpartiet feiret sin første Triumf. De ere følgende: Sverdrup, Enge, Daae, Vogt, Vælde, Baggerud, Kildal, Sørensen, Richter. Du vil bemærke, at Steen er udelukket; han skal – idetmindste indtil videre – være sat paa det sorte Bret.

Det skal være Meningen ikke at vælge nogen særskilt Committee for Unionsforslaget, men at lade den almindelige Constitutionscommittee besørge Sagen. I denne skal man ville sætte ind Schwartz. Derhos skal man ville sætte ind Vogt, men ikke Aschehoug; thi – skal man have sagt – man vil ikke have nogen stærk Minoritet i Committeeen.

Jeg vedlægger en Liste, som Holst i dette Øieblik leverer mig over Fuldmagts-Committeens Medlemmer, hvoraf nemlig tillige sees de Stemmer, hvormed hver især er valgt. [O.s.v.]

Esk. man siger mig nu som Noget, der kan stoles paa, at der virkelig skal være overveiende Sandsynlighed for, at Storthingspræsidenterne blive Sverdrup og Kildal. Selv Richter skal være paa Tale; men heraf bliver dog nok Intet. Derimod skal det være sikkert, at han bliver Odelsthings-Præsident.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Februar 1871.

Kjære Ven,

Jeg fik i Formiddag vedlagte Billet fra Grev Wachtmeister, og da jeg, under Statsraad Brettevilles Sygdom, har corresponderet med Dig om den i Billetten berørte Sag, saa tillader jeg mig ogsaa nu at bede Dig om at sætte mig istand til at besvare den gjorte Forespørgsel. Det forekommer mig at være fuldstændig nok, at Kjerulf som Exp. Chef for Medicinal Afdelingen har bidraget til Forbredelsen og den endelige Afslutning af Pharmacopee-Sagen, og de begjærte Oplysninger synes mig derfor overflødige; men siden man er saa formelt udtømmende i Kjøbenhavn, kan man jo tjene dem med Afgivelse af saadant Svar, som efter Omstændighederne kan meddeles.

Jeg fik ikke Tid til i mit Brev af igaar at berette Dig noget om Kongens Helbredstilstand. Jeg fandt, at H.M. igaar gik meget mere ubehindret end tidligere. Han sagde selv, at Saaret vedblev at læge sig, at der havde været Tegn til Udbrud af Noget nyt, men at Lundberg havde sagt, at han ikke troede det vilde blive til noget. Det lod paa Hans Majt., at Han om 8–10 Dage kunde være ude, og at Han fremdeles var

tilbøielig til at reise til Christiania omkring Midten af denne Maaned, da saadant vilde være den bedste Tid, henseet til Forhandlingerne i den blivende Militair Committee. Fraværelsen vil dog blive af kort Varighed – jeg antager i det Hele en 10 à 12 Dage. Det vil vel under Løbet af en 8 Dage vise sig, hvad man tør vente sig med Hensyn til Reisen.

Hvorledes Udfaldet vil blive paa Rigsdagen af H.Ms. militaire Forslag, lader seg vist endnu ikke med nogen Sikkerhed bedømme. Stemningen for at gjøre noget klækkeligt for Forsvarsvæsenet synes at være almindelig, og de begjærte Millioner for Befæstninger, Vaaben etc. etc. turde man kunne gjøre sig Haab om. Meget mere tvivlsom er Armees Organisationens Skjæbne. Paa den ene Side er der mange som anseer Indelnings-Verket tidsdømt, og paa den anden er den jordbrugende Classe lysten paa at faae en «Afløsning» paa saa billige Vilkaar som mueligt, helst for *Ingenting*. Hertil kommer, at Mange Militaire ikke ynde det Abelinske Forslag, fordi det i flere Henseender angriber selve «Indelnings-Verkets» Grundlag. Man finder at Regjeringen har gaaet for langt med at udtale at «Indelnings-Verket» absolut skal bibeholdes, man ønskede heller, at det var bleven betragtet som et Overgangs-Stadium. Man troer sig derhos at vide, at Regjeringen er bestemt paa en Opløsning af Andet Kammer, om Organisations-Forslaget falder, og dette gjør Forholdene mere spændte.

Jeg besøgte Mr. Fournier i Formiddag. Han er, som Du vel kan begribe, dybt nedbøiet over de sidste Begivenheder, og i Uvished om hvad som komme skal. Maatte blot den blivende Forsamling bære Enighed i sit Skjød, saa at ikke indre Splittelser skulle gjøre Tilstanden endnu værre. Hvor dybt maa man ikke sørge over den Yderlighed hvortil det mægtige Frankrig nu er blevet bragt, – man kan næsten sige under *Hælen* af en skaanselsløs og gridsk Fiende!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Februar 1871.

Kjære Ven! Jeg takker for dine venlige Breve af den 31te Januar og 1ste Februar. Med Hensyn til det Spørgsmaal, som fremsættes i Begyndelsen af det sidste Brev, med Foranledning af den samme vedlagte Billet fra Grev Wachtmeister, skal jeg oplyse, at – som Dig maaskee bekjendt – Generaldirecteur Berlin i sin Tid i Anledning af Planen om at

tilveiebringe Eenhed mellem de tre Nordiske Pharmacopœer og de fælles Principer, som i dette Øiemeed maatte vedtages, gjorde en Reise til Christiania for der at conferere med vedkommende Norske Mænd. Han opholdt sig i Christiania i omtrent 14 Dage, og det var en Følge baade af Kjerulfs anerkjendte Dygtighed og hans Stilling som Chef for Medicinalafdelingen under Indre-Departementet, at han var en af de Mænd, med hvem Berlin væsentlig confererede. Under Sagens videre Gang har Kjerulf selvfølgelig havt al den Befatning med den og øvet al den Indflydelse paa den, som hans fornævnte Stilling i Indre-Departementet, under Mangelen af et Sundheds-Collegium, har medført. Jeg meddeler dette efter Conference med Bretteville, som nu igjen har overtaget Indre-Departementet; men da Ingen af os, af let begribelige Grunde, vil tale med Kjerulf selv om denne Sag, er det mig umuligt at sige hvilken speciel Nytte Kjerulf maatte have gjort Pharmacopé-Sagen.

Jeg har allerede i mit sidste Brev yttret, at jeg anseer Throntalen at have vundet ved de Modificationer, den har undergaaet i Stokholm. Om dette specielt kan siges ogsaa om det Tillæg, den har faaet i den udenlandske Passus, skal jeg lade staae derhen; men i ethvert Fald er dette ingen Sag af stor Betydning.

Jeg har ved Statssecretair Aall bevirket den Forandring foretaget i § 14 af den Svenske Text til Lappeloven, som Adlercreutz, efter hvad Du i dit Brev af den 31te meddeler, har ønsket, nemlig Ombytning af Ordet: «yrkas» med: «väckas».

Udfaldet er idag, som Du vil komme til at see af Dagens Aftenblad, virkelig blevet, at Stiftamtmand Vogt er bleven afsat som Storchingspræsident og Sverdrup og Kildahl blevne valgte, den første til Præsident og den sidste til Vice-Præsident. Det bekræfter sig saaledes, at Sagfører-Partiet er bestemt paa strax at udfolde sit Banner og vise sin Armees Styrke. Der siges, at alle Valg af nogen Betydenhed inden Storchinget skulde være concerterede paa Forhaand mellem de tre Medlemmer af Militair-Commissionen, (Daae, Sørensen, Velde) samt Sverdrup og Kildahl. Saadant kommer ud af at have Storchings-Coryfæer liggende i Christiania for at politisere over Armeen. [O.s.v.]

Esk. Storchinget aabnes paa Mandag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3die Februar 1871.

Kjære Ven,

For at komme i vor sædvanlige Løverdags Tour og til Følge af et af Statsraad Meldahl yttret Ønske om at Indstillingen om Stemmerets-Sagen maatte faae en skyndsom Afgjørelse, gik jeg i Formiddag op til Kongen for at anholde om Statsraad imorgen, hvilket Naadigst indvilgedes – Tiden Kl. 11. H.M. fortalte mig, at det med Hensyn til den nuværende Byld gik jevnt fremad i Bedring, og at der ikke havde viist sig noget andet *Udbrud*; men at Han igaar Aften havde begyndt at føle en stærk Ømhed paa et Sted nedenfor, at Han først havde troet at Forbindingen maaskee var for stram, hvilket dog ved Undersøgelse ikke havde viist sig at være Tilfældet, og at Han derfor selv ikke var uden Frygt for, at en anden Byld kunde være i en begyndende Udvikling fra inden af. Skulde en saadan komme, kunde den tage længere Tid, og H.M. beklagede, om Han just nu, da Han behøvede at raade over Sine Bevægelser, skulde fastholdes for saadan længere Tid. Han tilføiede forøvrigt, at Livmedicus Lundberg, som just havde været hos Ham, ikke deelte denne Frygt, men troede, at Ømheden kunde tilskrives en rheumatisk Affection, da Intet var synligt udenpaa. H.M., der, som jeg sagde, selv er en $\frac{3}{4}$ Doctor, troede, at det under Løbet af 2 Døgn vilde vise sig, om Ømheden kommer fra en begyndende Byld, eller ikke. Vi maae haabe, at det ikke bliver til Noget, og isaafald meente H.M. at Han om en 8 Dage skulde være brav igjen, om Han end ikke strax ovenpaa vilde foretage den længere Reise. Omkring den 25de skulde jeg dog være tilbøielig til at antage, at Muelighed forefindes for en saadan.

Har Du bemærket den begyndte Artikel-Række i «Dagligt Allehanda» om Lappe-Forslaget. Den synes at være fuldstændigen i «Högsta Domstolens» Aand; men jeg skal ikke undlade at lægge dem af Lag-Utskottet, som jeg kjender, paa Hjærtet, at de tage sig ivare for foreløbige Stemnings-Indtryk, og blot tilbunds granske Sagen, saaledes som den foreligger i alle sine Oplysninger.

Jeg følger Herr Ebbell i hvert nyt Afsnit af hans Opsats. Jeg har blot i et af de senere faaet den Følelse, at Forbindelsen med Statholder-Sagen ikke er behandlet med al den Tact som kunde været ønskelig. Antagelsen af Unions-Acten bringes her ind som en *aabenbare* «*conditio sine qua non*» for det nævnte Spørgsmaals Løsning, medens dette i Virkeligheden blot er *underforstaaet*, for at Ingens Værdighed skal trædes for nær.

Ja! Ja! vore stærke Mænd paa Stortinget ville maaskee ogsaa, som sidst, holde paa, at Stath. Spørgsmaalet først løses. Isaaftald misforstaaede den sande Sammenhæng, og ville Intet opnaae. Jeg har bemærket en Leder Artikel i det idag ankomne «Aftenblad» i Anledning af Stortingets Sammentræde. Bladet vover dog ikke ganske at frikjende Unionsforslaget sine Fortjenester, uagtet det tilraader dets Forkastelse. Det har haft den Underfundighed at tillægge Tausheden i den Svenske Throntale et Motiv, som passer et Stykke, og uden at omnævne den varme Anbefaling i næst sidste Throntale, da Sagen ogsaa forelaae til Afgjørelse. Jeg har mærket mig følgende Tirade i den nævnte Artikel: «Nar man undtager den sidste Sag (Unionsforslaget) er der intet af de her opregnede Spørgsmaale, om hvilke det kan siges, at de under enhver Omstændighed maae komme under Behandling i indeværende Aar». Jeg drager heraf den Slutning, at Forslagets Modstandere ville gjøre deres Bedste, for at faae Forslaget til Behandling og Afgjørelse denne Gang, hvis de troe, at Stemningen er dem føielig.

Vi skulle have en Soirée i Aften. Vi ville ikke have noget Bal under de nuværende Omstændigheder. Hvad siger Du om de Betingelser der tillægges Tydskerne. 10 Milliarder, 20 Skibe, Elsass og Lothringen og Pondichery!!! Det troes dog, at det kun er en «ballon d'essai» for at erfare Stemningen, og for senere at kunne vise sig *høimodige!!* ved et Afslag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 4. febr. 1871 kl. 13.00.]

Alle med Designationer 24., 27., 31. Januar indkomne Sager, forsaa vidt ikke tidligere afgjorte, idag bifaldte.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Februar 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det Bedste for Dit venlige Brev af 1ste dennes. Det har været tilfredsstillende at høre Din Tanke om de Modificationer, som Udkastet til Throntalen i et par Puncter havde undergaaet. Du vil

allerede af mit Formiddags Telegram have erfaret Udfaldet af Statsraadet. Kongen sagde desværre idag, at den Ømhed, hvorom jeg berettede Dig i Brevet af igaar, nu antages utvivlsomt at bebude Fremkomsten af en ny Byld. Jeg saae Livmedicus Lundberg igaar Aften, som allerede da heldede til samme Tanke. Kongen er mærkværdig taalmodig; men det piner Ham dog, at Han atter skal have samme Plager, og Han yttrede, at det under disse Omstændigheder ikke kan blive mueligt for Ham under Løbet af denne Maaned at foretage nogen Reise. Jeg vil dog i det længste haabe, at den nye Byld ikke vil blive af lang Varighed. Han fortalte os, at Han havde modtaget et Telegram fra Dig, ifølge hvilket Aabningen vilde foregaae paa Mandag, og just inden vi forlode Ham, oplæste Han et Telegram med Efterretning om Præsident-Valgene. De ere jo meget betegnende. Man faaer en Fornæmmelse af at Magten vil komme til at *bruges* af dem, som indehave den. De synes at have misbrugt den ved ikke at gjenvælge en tidligere Storthings-Præsident. Og nærværende Storthingsmøde vil vel komme til at fremvise gjentagne Misbrug af Magten.

Jeg talte igaar Aften med Professor Rydin, som var her. Han er ogsaa denne Gang Medlem af Constitutions Utskottet, og vedbliver at have samme Iver for Unionsforslagets Fremgang. Han beklagede, at Unions Utskottets Betænkning paa forrige Rigsdag (1870) angaaende Forslaget ikke syntes at være kjendt af Almeenheden i Norge, og henstillede, om det ikke kunde være tilraadeligt at lade det trykke i Norge for at uddeles blandt Storthingsmændene. Jeg havde mine indre Tvivl om, hvorvidt saadant vilde være hensigtsmæssigt; thi jeg veed hvor vare vi ere, og kan tænke mig at en saadan Foranstaltning kunde betragtes med Mistroe som en Slags Paatrykning. Jeg sagde ham derfor, at jeg vilde tænke derpaa, paa samme Tid som jeg yttrede, at jeg deelte hans Ønske om at Betænkningen kunde blive kjendt i Norge. Jeg bad ham forresten at undersøge, om der ikke her ved Rigsdags-Archivet fandtes en heel deel Exemplarer, som kunde overlades til Fordeling, saafremt saadant viiste sig at være hensigtsmæssigt. Han troede ogsaa, at det ikke vilde være uden Nytte, om hans Artikel i Nordisk Tidsskrift August-September 1868 «Förslaget till ny Riksakt» blev kjendt i Norge. Jeg skriver dette til Dig, for herom at høre Din Mening. Du vil erindre, at Constitutions-Utskottets Betænkning 1870 var holdt i meget unionsvenlig og imødekommende Aand.

Jeg talte ogsaa med Grev Erik Sparre der er Formand i Lag-

Utskottet, hvilket vil faae Lappe-Forslaget til Behandling. Han er sig altid liig. Hans Standpunkt er: ikke at gaae ind paa noget Forslag som han troer nærmest interesserer Norge, førend man gaaer ind paa Forslag, der kunne have lignende Betydning for Sverige. Han glemmer ikke, at man ikke har villet lytte til noget Forslag om Lempninger i Mellemrigsloven, og omtalte, at han for 3 Aar siden under Besøget i Norge havde indtrængende bragt denne Sag paa Bane, hvad hans Westgötha-Productioner angaaer. Jeg sagde ham, at hver Sag fik have sin særskilte Behandling og bedømmes efter sit eget Værd, og jeg vilde blot vare ham imod at tage Indtryk fra Avis-Artikler med Hensyn til Lappe-Sagen, men derimod granske den nøie i de foreliggende Documenter, der vilde vise ham baade at den foreslaaede Løsning er paa-trængende nødvendig, og at den er foreslaaet fra Norsk Side med alt Hensyn til Billighedens og Retfærdighedens Krav. Jeg er ikke sikker paa, at ikke Grev Erik vil gjøre Forslaget Fortræd. Men heldigviis er der Andre end han i Lag-Utskottet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 6. febr. 1871 kl. 18.00.]

Kongen var hindret fra igaar at underskrive Protocollerne. De sendes iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg har at aflægge min bedste Tak for Dit venlige Brev af 3die Februar. Dine Oplysninger med Hensyn til Kierulf stemme med hvad jeg har sagt Grev Wachtmeister og bør være fyldestgjørende.

Jeg synes Din Elskværdighed kunde have spenderet et Telegram, med Underretning om at Aabningen *havde foregaaet*. Efterskriften i Dit Brev af 3. Febr. indeholder imidlertid, at den skulde finde Sted idag, og da intet til det Modsatte fra Dig er indløbet, gjør jeg den logiske Slutning, at Aabningen har fundet Sted, og Oversættelsen af Talen paa Fransk er saledes bleven expederet til Udenrigs-Departementet. Jeg har

endnu ikke faaet flere Exemplarer af Talen, for at sende Dig, men haaber at kunne sende Dig eet, som jeg fik igaar.

Som sædvanligt sendtes Protocollerne op igaar (Dagen efter Statsraadet) til H. Ms. Høie Underskrift; men Vagtmesteren kom tilbage med den Besked, at Livmedicus Lundberg ikke havde tilladt Nogen at komme ind til H.M., som havde Feber, og at Ordonnants Officeren, som imidlertid havde været inde hos Høistsamme, for at faae Underskriften, havde af Kongen Selv faaet den Besked, at det fik vente med Underskrifterne. Jeg var saaledes sat ud af Stand til at lade Protocollerne afgaae igaar Aften; men hvad som var værre var, at den modtagne Besked gjorde mig noget ængstelig med Hensyn til H.Ms. Befindende. Jeg vidste vel, efter hvad H.M. selv havde sagt i Løverdags, at en ny Byld desværre var at vente, men Han havde forresten været kjæk og rask. Jeg har i Formiddag været oppe paa Slottet (Livmedicus Lundberg har jeg ikke kunnet faae fat i) og erfaret, at der var Feber igaar og at H.M. under Natten og heller ikke idag var feberfri. Den anden Byld, der sidder lidt længer nede, har nu udviklet sig til en større Hovenhed og det er formodentlig dens Frembrud, der har fremkaldt Feberen. Ogsaa idag maatte Kongen holdes i uforstyrret Roe. Jeg bad imidlertid Ordonnants Officeren, om mueligt, at faae Underskrifterne paa Protocollerne, da det vilde vække Ængstelighed om det fik Udseende af at Kongen var daarlig. Jeg har ogsaa faaet dem; men Du vil see af deres Beskaffenhed, hvor vanskeligt det har været for H.M. at bruge Pennen. Heldigviis sidder Bylden paa et godt Sted, og der er vist ingensomhelst Grund til at nære nogen Ængstelighed; men meget kjedeligt er det at H.M. nu skal have at gennemgaae en Fornyse af den nylig udstandne Plage.

Jeg har hørt fra en anden Kant, at H.M. Løverdags Aften laae i Sængen og spillede Kort, men da med Eet fik hvad min Hjemmelsmand kaldte en «nerfskakning», formodentlig en Kulde Skjælven, som varede nogen Tid, efter hvilken H.M. faldt i Søvn for omtrent en Time, men siden ikke fik sove hele Natten. Jeg vilde ønske, at Bylden snart maatte bryde ud; thi da vil vist H.M. komme til at befinde sig bedre.

Jeg har en Fornemmelse af, at jeg i et tidligere Brev har begaaet den Feil at tale om Constitutions Utskottets Betænkning om Unions Forslaget paa Rigsdagen «i 1870», istedenfor at den fremkom paa den forudgaaende Rigsdag – 1869.

Dette bedes tilgivet. I Forbindelse med hvad jeg i samme Brev meddeelte Dig om hvad Professor Rydin havde henstillet til mig, vil jeg

idag tilføie, at jeg har faaet et Brev i Formiddag fra Rigsdags-Bibliothekaren Sandahl, som skriver, at han efter derom paa Professor Rydins Anmodning foranlediget Undersøgelse har fundet, at der findes 55 Exemplarer af nævnte «Utskotts-Betänkande», som han kan stille til min Disposition. Jeg har takket ham med Tilføiende, at han skal faae nærmere høre fra mig. Man burde nu vistnok have et tilstrækkeligt Antal Exemplarer, for at *hver* Storthingsmand kunde faae *sit*, og det kunde da være bedst at faae det manglende Antal trykt her; men maaskee det kan findes, at en saadan extra Foranstaltning ikke er lempelig; og leverede man for Ex. 50 Exemplarer til Fordeling af Constitutions Committeeen, turde det kunne ansees for nok. Jeg anseer det af *stor Vigtighed*, at denne Betænkning bliver kjendt af Storthinget, for at fjerne senere Undskyldning, gaaende ud paa, at man *ikke kjendte* Indholdet. Jeg anholder om, at Du *gjennem Telegram* underretter mig om hvad Du finder der bør gjøres, saa at jeg kan svare Bibliothekaren. Jeg takker for Rettelsen i § 14 af Lappe-Forslaget; men ved at see Texten i den trykte Kgl. Proposition, finder jeg, at det ikke skal være *väckas* men *väckes*. Kan Du foranstalte denne ene Bogstavs Forandring, vilde det være vel.

I Stats-Utskottet skal der være Spørgsmaal om en Nedsættelse af 40000 Rdl. paa Udenrigs Budgettet!! I det militaire Utskott har Andet Kammer, som Du vil see, sat ind bare Bønder og tvende afgjorte Modstandere: Mankell og Bn. Ericson. Det tegner sig vel! «Ligesom hos os», som Chilian siger til Trojaneren.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Febr. 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine venlige Breve af den 3die og 4de Februar. Du følger, seer jeg, nøiagtig med vore Blades Behandling af Begivenhederne her hjemme, og jeg veed derfor Intet at føie til hvad jeg allerede maa forudsætte at være Dig bekjendt om Sagerne Gang siden Storthinget traadte sammen. Igaar havde jeg da Storthings-Middag. Af 111 indbudne Storthingsmænd slog 8 mig feil, af hvilke to, deriblandt Stiftamtmand Vogt, paa Grund af Helbredshensyn, og 6, hvoriblandt Statsraad Motzfeldt, uden at angive nogen særskilt Grund. De fem

øvrige vare Bønder, der oprindelig havde svaret Ja og formodentlig have været forhindrede af tilfældige Grunde, maaskee med Undtagelse af en eneste, nemlig Herr Jaabæk; dog er denne sidste Bemærkning blot bygget paa en løs Formodning. Præsidenten, Herr Sverdrup, indfandt sig og førte min Hustrue til Bords. Han var, som han sædvanlig er, mere lig en «Ångmachine» (Kongens Udtryk om ham engang, da de vare placerede til Bords hos mig omtrent ligeover for hinanden) end et Menneske, som Følge deraf conversabel iallerhøieste Grad og for Øvrigt hæflig og manerlig i sin Opførsel. Mine Gjæster lod til at trives godt – der var i Alt 150 – og flere af dem syntes endog at være «in high spirits». Jeg er meget glad over, at Spørgsmaalet om Middag eller ikke Middag blev besvaret bekræftende; jeg frygter for, at det i flere Henseender skulde have været ilde, om den Middag, hvortil man nu engang er vant, ikke var bleven given.

Det gjør mig meget ondt at erfare, at Kongen efter Sandsynlighed ikke førend om længre Tid kommer til Christiania. Efter hvad Professor Heiberg, der er en erfaren Mand i deslige Sager, for et Par Dage siden sagde mig, giver det Sygdomstilfælde, hvoraf Kongen lider, Anledning til at befrygte, at han kan faae en ny «fistula ani», og saaledes blive nødt til paa Nyt at underkaste sig en Operation som den han undergik for nogle Aar tilbage. Jeg skulde i flere Henseender ansee dette høist beklageligt. Du maa imidlertid lade hvad jeg her har yttret forblive mellem os.

Lappesagen er altsaa udsat for Angreb baade af «Dagligt Allehænde» og Herr Greve Erik Sparre. Jeg seer dog, at Du har Haab om, at den forstandigere Mening skal blive den seirende paa Rigsdagen, og herover er jeg glad.

Jeg skal tale med Aschehoug om hvad Du beretter at have talt om med Professor Rydin. En Ting skulde jeg dog ansee ønskeligt, selv førend jeg kommer til at tale med Aschehoug, nemlig at der kunde sendes mig en 6 à 7 Exemplarer af Constitutionscomitteens – jeg mener det Svenske Constitutions-Udskots – Betænkning om Unionsforslaget. Du sendte mig ifjor nogle Exemplarer deraf, som bleve fordeelte mellem Statsraadets herværende Medlemmer. Mit eget Exemplar har jeg laant ud og husker ikke engang for Øieblikket til hvem. Naar jeg fik mig tilsendt nogle Exemplarer, kunde jeg efterhaanden gjøre den Brug af dem, hvortil jeg maatte finde Anledning.

Den vedkommende Autoritet i Sverrig viser Dig nok den Liberalitet at

lade Dig faae en 6 à 7 Exemplarer endnu, saafremt der ellers ikke skulde være altfor knap Beholdning.

Du siger, at Du er mindre vel fornøiet med Ebbels Behandling af Sammenhængen mellem Revisions- og Statholder-Spørgsmaalet. Det samme er Tilfældet med mig, og jeg formoder, at vi begge ville komme til at finde Eet og Andet i hvad han fremdeles kommer til at levere mindre tactfuldt, Sagen betragtet fra det Standpunct, hvorfra Du og jeg med vort Overblik over alle dens Forgreninger ere istand til at betragte den. Det vilde være for meget at forlange af en Mand som Ebbel, at han i en Fart skulde blive ligesaa orienteret paa dette Feldt, der tidligere har været fremmed for ham, som Du og jeg. Det er i mine Tanker i høieste Grad mærkeligt, at han har kunnet tilegne sig en saa fyldestgjørende Oversigt og en saa rigtig Hovedbetragtning af Sagen som han viser sig at være i Besiddelse af. Hovedsagen er ialfald, at han skriver saa, at det slaaer an paa Norske Læsere, og, efter Alt hvad jeg kan erfare, lykkes dette ham særdeles vel.

Til Slutning Noget, som har en particulier Interesse for mig. Du siger i dit Brev af den 3die, at I skulle have Soirée og tillægger: «Vi ville ikke have noget Bal under de nærværende Omstændigheder.» Aviserne berette dog, at der har været Bal hos Dig, og hvad jeg meget ønsker at vide, er om der, efter Stokholmsk Opfatning, er i den Omstændighed, at Dronningens Moder i December Maaned er afgaaen ved Døden, eller i noget andet forhaandenværende Forhold Noget til Hinder for, at Folk i din og min Stilling for Tiden give Baller. Svar mig snarest muligt og – om Du vil være meget elskværdig – endog ved et Chiffer-Telegram herpaa; thi vi ere i Stiftsgaarden stærkt betænkte paa at give et Bal med det Allerførste.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 7. febr. 1871 kl. 12.45.]

Angaaende Kongens Helbredstilstand.[¹]

[¹ Tilsvarende telegrammer ble sendt 8., 9. – denne dagen 2 – og 10. februar 1871.]

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Februar 1871.

Kjære Ven,

Jeg sender Dig, for det Tilfælde Du har Brug derfor, en Deel Exemplarer af den Franske Oversættelse af Throntalen, hvilke ere mig tilstillede fra Udenrigs Ministeren. Mr. Fournier, som jeg besøgte i Formiddag, og som jeg fandt dybt rystet over de Splittelser, der nu oprive Frankrigs Indre, sagde mig, at Oversættelsen, som han havde faaet, var vel gjort. Inden jeg gik til Fournier var jeg oppe paa Slottet, hvor jeg traf Ordinnants-Officeren. Feberen var maaskee noget mindre idag, men Kongen havde knap sovet den halve Deel af Natten. Han fortalte mig, at Kongen igaar, da han bragte ind Underskrifterne, først vilde udsætte dermed; men at H.M., da Han hørte den i mit Brev til Dig anførte Grund, betænkte sig og underskrev. Naar det blot gaaer Hul paa Bylden, vil der blive en Lettelse; men dette kan endnu vare et Par Dage. Jeg fandt, at jeg burde sende Dig gjennem et Telegram en Copie af Livmedicus Lundbergs Paategning paa Listen. Jeg troer ikke den her kommer ud som formelig Bulletin, men blot som en Notits.

Posterne ere udeblevne til Følge af Sneefog og den stærke Kulde, der i Eftermiddag er lige til 19°. Der er saaledes ingen Depecher ankomne; men efter Telegrammerne viser det sig at være stor indre Forstyrrelse i det ulykkelige Frankrig. Det giver mig dog noget Haab, at flere af Pariser Regjeringens Medlemmer ere ankomne til Bordeaux, thi dertil er dog knyttet en Udsigt til at de skulle formaae Mr. Gambetta til at opgive sin Modstand, der menneskelig talt, kan være rimelig nok i det første Øieblik.

Jeg har bemærket i Aftenbladet for den 4de Februar en Artikel i Anledning af Herr Ebbells Argumentation med Hensyn til Statholder Sagen. Den udtaler vel netop det styrende Sagfører Parties Anskuelser, og tillader os at skimte hvad som vil komme. Det eneste jeg kan sige er at disse Herrer ere forblindede i deres Over-Mod. Det har glædet mig at see at Herr Jaabæk ikke er kommen ind i Valg-Committeen. Jeg er spændt paa at see Committeens Besættelse.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 9. febr. 1871 kl. 10.10.]

JEG HAR CONFERERET MED ASCHEHOUG OM RYDINS FORSLAG. Henviser til mit Brev af iforgaars aftens med den Forandring at jeg ønsker ni Exemplarer FOR AT CONSTITUTIONSCOMITTEENS MEDLEMMER KUNNE FAAE HVER EET. ALT UDSEENDE AF TILSTELNING BØR UNGAAES. Nærmere med Posten iaften.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Febr. 1871.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for dit venlige Brev af den 6te Febr. Du har Ret i, at jeg burde have telegraferet til Dig, at Stortinget var aabnet. Jeg glemte, oprigtig talt, optaget som jeg var af Storthingsdeputation, der skulde modtages, og af Middag, som derefter skulde finde Sted, at telegrafere om Stortingets Aabning endog til Kongen. Først efterat en god Deel af mine Gjæster ved Middagen vare komne, randt min Forglemmelse mig ihu, og jeg absenterede mig derfor for i største Skynding at telegrafere til Kongen. I denne «hurry» – som Engelskmanden siger – tænkte jeg kun paa at faae det absolut nødvendige Telegram, nemlig til Kongen, afsted.

Du kommer i dit Brev tilbage til hvad Du før har berørt, nemlig din Samtale med Professor Rydin. Jeg har om Sagen talt med Aschehoug, som Du vil have erfaret af mit Telegram af idag. Vi ere begge ængstelige for Alt hvad der kunde tillægges Udseende af nogensomhelst Tilstelning, og vi troe derfor ikke, at det vil være hensigtsmessigt at tænke paa nogen Uddeling af Constitutions-Udskottets Betænkning mellem Stortingets Medlemmer en masse. Derimod ville Medlemmerne af Constitutionscomitteen, i hvilken Du vil have bemærket at Aschehoug, mod hvad der tidligere formodedes, er bleven optagen, paa lempelig Maade kunne sættes i Besiddelse af hver sit Exemplar, og jeg har derfor i mit Telegram af idag bedet mig tilstillet 9 Exemplarer istedetfor 6 à 7, som jeg bad om i mit sidste Brev. Jeg føier nu hertil, at det skulde være mig ganske kjært at faae et tiende Exemplar; thi vistnok har Aschehoug allerede eet, som saaledes kan komme til Afkortning i de for Constitutionscomitteen bestemte 9, hvoraf saaledes eet kunde blive tilovers for

mig selv; men jeg vil maaskee faae en særskilt Anvendelse for nok et Exemplar. Hvad angaaer Rydins Artikel i Nordisk Tidsskrift August–Septembr. 1868 «Förslaget til ny Rigsact», da meente Aschehoug, at det ikke vilde nytte stort, om den blev mere bekendt i Norge. Jeg kjender den – oprigtig talt – ikke, men vil gjerne gjøre mig bekendt med den. Kan det vedkommende Hæfte i Stokholm faaes kjøbt særskilt, vil Du forbinde mig ved at købe det for min Regning og sende mig det.

Jeg er ikke uden Ængstelse for Kongens Helbredstilstand. Gud veed, hvorfra denne Ængstelse kommer, men det er ligesom det bæres mig for, at det engang skal – som man siger – blive Knald og Fald med ham. Lad imidlertid disse mine Ytringer blive mellem os. De Noticer, Du sender mig om hans Befindende, offentliggjør jeg ikke, førend de maatte antage Formen af ordentlige Bulletiner. Det Modsatte skulde her lede til Misforstaaelse og ikke ønskelig Ængstelse. Publicum holdes for Resten her gennem de almindelige Avistelegrammer saa nogenlunde au courant med Hans Majestæts Befindende.

Aschehoug fortalte mig igaar, at Kittel Motzfeldt skal i Storthinget i private Samtaler yttre sig meget moderat; men han skal i et Selskab – Aschehoug vidste dog ikke hvor – have drukket sig fuld og da have udtalt sig paa det Voldsomste. Det skal overhovedet blive ret underligt at see, hvorledes han og andre Figurer i den nærmeste Fremtid ville komme til at bevæge sig paa den nu oprullede Scene.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. Febr. 1871.

Kjære Ven

Jeg har sendt Dig i Telegram Bulletinen for Morgen. Sønnen var, efter hvad Livmedicus Lundberg, som jeg har truffet i Formiddag, sagde mig, tilveiebragt ved Morphin. Feberen var dog noget mindre, men saalænge der ikke bliver noget Frembrud, er ingen Bedring at vente. Der skal dog idag være et lidet Tegn dertil. Kongen er medtagen af Feberen og Søvnløsheden, og da Han ingen Madlyst har, kunne ikke Kræfterne gjenoprettes. Jeg kan ikke sige Andet end at Tilstanden ikke forekommer mig rigtig betryggende, førend en Bedring indtræder. Jeg har senere paa Dagen hørt, at Dr. Santesson, som ogsaa er tilkaldt, er af den Mening, at der er en inflammatorisk Sygeligheds Tilstand i selve Cellevæven i de

angrebne Dele, og at Hævelsen kommer deraf og ikke er en egentlig Byld. I den Bulletin, der kommer i Aviserne i Aften, men som jeg ikke har kunnet faae fat i, da den var sendt til Posttidningen skal der være en nærmere Antydning heraf. Ingen faaer komme ind til Kongen. Blot Dronningen sidder der saagodtsom den hele Dag. Jeg haaber dog om et Par Dage at kunne bringe bedre Efterretninger; men Reconvalessen kan komme til at vare længe, og jeg kan tænke mig Mueligheden af at der kan blive Nødvendighed af en Regent-Styrelse, uagtet jeg endnu ikke har hørt engang ymtes derom.

Vi fik igaar et høist piinligt Telegram, der bragte Underretning om at det Landsted ved Ramlösa, som min Søster just havde faaet fuldt møbleret, og som var beregnet paa at blive deres Alderdomsbolig, igaar Morges ganske nedbrendte. Meget skal dog være reddet, men vi savne yderligere Detailler. Min stakkels Søster var paa Stedet. Hun er nu flyttet til Ramlösa.

Jeg takker for Dit Telegram idag. Naar jeg faar Dit bebudede Brev, skal jeg gjøre som Du ønsker.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 10. febr. 1871 kl. 10.45.]

Modtaget Telegrammet med Bulletin. Send mig herefter Bulletinerne strax de ere udkomne for at de hurtigst mulig kunne blive publicerede i Rigestidenden.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. Februar 1871.

Kjære Ven,

Jeg var imorges Kl. 9 oppe paa Slottet og hørte da, at Kongen havde sovet i 5 Timer, og at der havde gaaet Hul paa Hævelsen. Jeg troede, at dette var den afgjorte Vending til det Bedre, og glædede mig af Hjærtet. Men ved senere paa Formiddagen at tale med Exc. Adlercreutz og Wachtmeister erfarede jeg, at Lægernes Udsagn til førstnævnte af disse Herrer ikke havde været beroligende. Vi talte da om Eventualiteten af en Regent-Styrelse, hvilken dog, efter hvad vi da tænkte os, ikke kunde

komme under Spørgsmaal førend paa Mandag. Der ligger en heel Deel Svenske Expeditioner som ikke kunne underskrives, hvortil kommer, at Behovet af Svensk Statsraad gjør sig mere og mere følt, og i bedste Fald forudsættes ikke Kongen paa længere Tid at kunne sysselsætte sig med Affairer. Før Middagen gik jeg op til Livmedicus Lundberg, som ikke dulgte for mig, at han var urolig over Kongens Tilstand. Vistnok var det vel, at Hævelsen havde aabnet sig, men Feberen vedblev, og Sygdommens phlegmoneuse Beskaffenhed var altid «hotande», om han end haabede, at der skulde indtræde en lykkelig Vending. Statsraad Bergström har just været hos mig. Han sagde mig, at han havde talt med Doctor Santesson, som havde yttret, at Kongen i hvert Fald ikke kunde sysselsætte sig med Forretninger maaskee paa halvanden Maaned, og da Statsraad Bergström spurgte, om det ikke udsattes nogle Dage med Betemmelsen om en Regent-Styrelse, svarede han, at naar det alligevel maatte komme dertil, ansaae han det bedre, at Tiden strax benyttedes, inden Kongen maaskee om nogle Dage blev for svag til at have et Statsraad. Jeg ønskede meget, at Sagen endnu kunde udsættes et Par Dage, af Frygt for det Indtryk, det mueligens vil gjøre paa Kongen; men jeg seer ogsaa paa den anden Side Rigtigheden af Santessons Bemærkning. Vi skulle op i Beredningen imorgen, og til den Tid vil Statsraad Bergström have talt med Lægerne, og kommer Bestemmelsen da at fattes, vil Livmedicus Lundberg have at forberede Kongen derpaa, ved at sige ham, at han maae have Roe og Fred for Forretninger og navnlig af al den Masse af plagende Svenske Underskrifter. Efterat Statsraad Bergström forlod mig, har Exc. Adlercreutz været hos mig. Dette gjør at jeg ikke faaer levert Brevet til Posthuset men maa betroe det til en Postcasse. Jeg kan ikke beskrive Dig min Uroe over Kongen. Maa Gud i sin Naade holde sin Haand over ham.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 10. febr. 1871 kl. 21.00.]

Chiffre: Statsraad Bergström har just været hos mig. Der kan blive Spørgsmaal om Regent-Styrelse. Vi skulle op i Beredning i morgen Formiddag. Lad det ikke omtales. *En clair:* Posttidningens Bulletin er den samme som Formiddagens blot med Tillæg af Santessons Navn.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 11. febr. 1871 kl. 14.00.]

Chiffre. Nu afgjort at vi skulle op til Kongen Mandag halv Elleve for Regentskabsagen, om det ikke tidligere skulde fornødiges.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Da vi i Formiddag Kl. 11. kom op i Beredningen, ventede vi nogen Tid paa Statsraad Bergström, som var paa Slottet for at tale med Lægerne. Da han endelig kom, sagde han, at han ikke havde fuldstændigen faaet tale med Livmedicus Lundberg, da Prinds Oscar havde været der, men at Lundberg havde lovet henimod 1 at søge Statsraad Bergström i Beredningen for at tale med ham. Han kom ogsaa omkring den bestemte Tid, og Statsraad Bergström meddeelte da, at Lundberg havde sagt, at H.M. var forberedt, og at Han tillod Statsraadet at komme op paa Mandag Formiddag Kl. 10½ for Afgjørelsen af Regentskabs-Sagen. Skulde der vise sig nogen Forandring i Kongens Tilstand, der gjorde en tidligere Afgjørelse nødvendig, kunde Saadant ogsaa finde Sted, og herom skulde Lundberg isaafald underrette Statsraad Bergström. Man standsede altsaa ved den Overenskomst, at Statsraadet skulde indfinde sig paa Slottet Mandag Formiddag til den ovennævnte Tid. Jeg fik ved Lundbergs Nærværelse ogsaa Anledning til *særskilt* at tale med ham. Uagtet han fremdeles var af den Formening, at Sygdommen kunde tage en truende Character, ved at sprede sig til andre Steder, syntes han dog, saavidt jeg kunde skjønne, at være af den Formening, at der idag var noget bedre *Tegn*. Der havde nemlig været en *Ømhed* i den ene Arm, der havde vakt *Ængstelse*, uagtet Kongen selv havde været af den Tanke, at *Ømheden* skrev sig fra, at han den hele Tid havde ligget paa denne Side og støttet sig paa Armen – og denne *Ømhed* var idag *mindre*. Søvnen havde forleden Nat ogsaa været roligere og af længere Varighed, og Feberen var mindre. Pulsen, som havde været lige op til 120 Slag, var gaaet ned til omkring 90, og Kongen havde kunnet fortære noget Bouillon og Viin samt et Smørrebrød med Caviar paa. Noget hakket Kjød og *Æg*, som blev ham buden, vilde Han dog

ikke have; han bød dette til Lundberg. Jeg hørte ogsaa af Lundberg, at Kongen havde yttret, da Sagen om Regentskabet berørtes for Ham med den Bemærkning, at saadant var nødvendigt, for at H.M. kunde faae den fornødne Roe, at Han selv havde beregnet, at Sygdommen vilde tage Ham en Maaned, hvorfor Han fandt det rimeligt, at man fik en midlertidig Styrelse for Forretningernes Gang. Jeg skal senere komme tilbage til et andet Punct, som Livmedicus Lundberg ogsaa berørte.

Det blev overenskommet i Beredningen, at Exc. Adlercreutz og jeg skulde gaae op til Prinds Oscar for at underrette H.K.H. om hvad som var blevet aftalt. Vi traf Prindsen paa Trappen i hans Palais, men Han vendte strax om, og tillod os at komme ind. Exc. Adlercreutz sagde da, at man havde været i Uroe med Hensyn tild et Besvær, man skulde gjøre H.M. med den Masse Underskrifter, der vare henliggende, ligesom med Afholdelse af Statsraad, der med hver Dag blev mere paastrængende nødvendigt, at man derfor havde sat sig i Forbindelse med Lægerne, som ogsaa havde tilraadet en uforstyrret Roe for H.M., og at man derefter havde faaet den Beskeed, at H.M. havde tilladt Statsraadet at komme op paa Mandag for Sagens Afgjørelse, om ikke tidligere Krav skulde vise sig nødvendige. Han tillagde, at Lægerne havde udtalt, at i bedste Fald vilde Kongens Sygdom blive af noget længere Varighed. H.K.H. udtrykte Sin Tak for Underretningen og tilføiede, at paa samme Tid som han fandt det naturligt for Forretningernes uforstyrrede Gang, at den paa tænkte Foranstaltning blev truffen, var det Ham kjært, at man havde valgt denne Form, hvorved Kongen fik tilkjendegive sin Villie, istedetfor at Han (Prindsen) skulde optræde som Regent tilfølgende af et constateret Sygdomstilfælde. Han havde derfor Selv været oppe hos Kongen i Formiddag, og havde fundet H.M. mindre svag, end det var at formode efter den lange Feber, og fuldkommen istand til Selv i Statsraadet at tilkjendegive sin naadige Villie. Prindsen lagde ogsaa Vægt paa, at Han udtrykkelig blev bemyndiget til at undertegne de Documenter, paa hvilke H.Ms. Høie Underskrift savnedes, og fik da erfare af Exc. Adlercreutz, at saadant var sørget for. Jeg bemærkede ved denne Leilighed, at for vort Vedkommende savnedes ingen Underskrift. Prindsen talte derefter om Kongens Tilstand, som Han betegnet vel *som alvorlig*, men dog ikke anderledes, end at der med Guds Hjælp var Haab om Helbredelse. Kongen havde talt med ham nogen tid i Formiddag, og da Han gik, havde Kongen kaldt ham tilbage med en stærk Stemme, som ikke vidnede om Udmattelse, for at sige ham noget, som han skulde

gjøre for ham. Prindsen havde fundet, at der maaskee var noget stirrende i Kongens Blik; men dette ansaae han for intet, da det fulgte med Indtagelse af Morphin, som Kongen havde taget for at befordre Sønnen. Han tilføiede, at man havde lagt megen Vægt paa den «fross skakning» Kongen havde havt i Løverdags Aften, da Febertilstanden begyndte, men at han (Prindsen) ikke fæstede sig derved, da alle Medlemmer af Familien ere meget sensible, og Prindsen selv, da han for et Par Aar siden havde en Byld, just havde haft en lignende Attaque. Han kunde ikke see andet, end at Hævelsens Aabning og Udtømmelse, ligesom Feberens Formindskelse vare gode Tegn. Dette finde ogsaa Lægerne; men Frygten er at den vedvarende Feber betegner, at der ligger noget paa Dybet endnu, som skulde kunne sprede sig. Jeg maa bede Dig om Tilgivelse, for at jeg, ukyndig som jeg er udi Lægevæsenet, maaskee saa høist ufuldstændigt giengiver hvad Lundberg har sagt mig. Denne har efter alt hvad jeg kan forstaae, efter *bedste Overbeviisning Haab*, om han end seer, at en truende Fare *kan* indtræde. Han sagde mig, at han i *Fortrolighed* havde skrevet til Livmedicus Budde om Kongens Sygdom, og at han ligeledes til samme havde sagt, at han aabent havde udtalt sig for mig, for at jeg kunde i al Fortrolighed holde Dig bekendt med den virkelige Tilstand. Du kan saaledes tale med Budde og høre nærmere hvorledes Forholdene, lægemessigen anseede, gestaltede sig. Vagtmesteren er her for at hente Brevene, og jeg maa derfor slutte dette, med Bemærkning, at jeg skal fortsætte i et andet Brev i Aften, som jeg kan lade lægge senere i Postcassen. Kun Eet vil jeg tillægge. Jeg sender Dig vedlagt 12 Exemplarer af Const. Utskottets Betänkande for 1869. Du har rigtignok kun begjært 9, men jeg lader et Tillæg af 3 medfølge. Der er ikke Tegn til Udseende af Tilstelning. Jeg kan uden videre faae 55 Exemplarer, der ligge *overcomplete* i Rigsdags-Bibliotheket, og Bibliothekaren vilde give mig alle, som han har givet mig disse, uden nogen *Qvittering*. Skulde Du finde, at det er værdt at faae flere Exemplarer, saa send mig blot et Ord. Jeg har ikke svaret Dig paa Dit Spørgsmaal om Ballet, da der under Kongens nuværende Sygdom ikke bliver Spørgsmaal derom. Hvad det saakaldte Bal hos os angaaer, var det beregnet paa Conversation, men *Ungdommen* drev sin Villie igjennem, *ex improviato*, at faae dandse nogle Dandse. Fra Hofsorgens Side er der ingen Hindring for at dandse; vi fandt blot, just under de daværende Omstændigheder – da Indbydelsen gik ud var Bombardementet af Paris i fuld Gang – at der ikke var Anledning til en fuldstændig Dandselystighed. Dette var det hele!

Tilgiv Hastværk! [O.s.v.]

Jeg bilægger Dig foreløbigen en Afskrift af de Documenter der skulle komme til Afgjørelse i Statsraadet Mandag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 11. febr. 1871 kl. 17.00.]

Chiffre. Man vil nu her ikke holde hemmelig en nær forestaaende Regent-Styrelse, da Sygdommen vil tag længere Tid og Kongen bør holdes frie for al Anstrængelse.[¹]

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg fortsætter nu, som bebudet i det Brev jeg just har sendt paa Posthuset.

Livmedicus Lundberg, som endnu har i sin Erindring sin «démêlé» med f.v. Livmedicus de Besche ved en tidligere Leilighed da Kongen var syg, sagde mig idag, at han for sig selv havde tænkt paa, (hans Instruction tilsiger intet herom, ligesom han heller ikke veed, at noget er foreskrevet uden hvad der maatte udgaae af Kongens Eget Fordogtbe- findende) om den Norske Livmedicus skulde indkaldes. Han havde nævnt herom til H.M., der, i Forbigaaende sagt, ikke vil have andre Læger end sine 2 Livlæger, og derfor havde været yderst vanskelig til at faae overtalt til at tillade at Dr. Santesson blev indkaldt til Consultation, og H.M. havde, paa Lundbergs Berørelse af Spørgsmaalet om Budde, spørgende yttret: «Tycker Du icke jag har nog med att vara i 6 Klor?» H.M. havde tilføiet, at om Hævelsen ikke havde aabnet sig, saa at der kunde have været Fare for en Indtrængen af Vædskerne i Blodet, og Tilstanden var bleven *truende*, kunde der have været Anledning til ogsaa at lade den Norske Livlæge være nærværende; men nu fandt Han ikke dette fornødent. Det lod dog paa Lundberg – saa forekom det mig – som

[¹ Notat samme dag om telegrambulletin om kongens sygdom. Tilsvarende notater 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19. og 20. februar 1871.]

om han ikke troede, at Kongen vilde modsætte sig Indkaldelsen, om der insisteredes paa samme; men Lundberg selv syntes at finde, at der dog ikke var nogen Anledning dertil, saalænge endnu ikke den truende Fare var indtraadt. Skulde en saadan indtræde, – og han antog, at selv efter Indtrædelsen vilde der hengaae ikke saa ganske kort Tid for Sygdommen – syntes han stemt for Indkaldelse af en Norsk Livlæge. Jeg sagde ham, at man vist hos os vilde sætte Priis derpaa, og henstillede til ham, da dette var et Hof-Anliggende, at skrive til Hof-Chefen, General Fleischer, for at prevenere ham om at Budde kunde holde sig i Beredskab. Dette ønskede han dog ikke under nuværende Omstændigheder at gjøre; men jeg sagde ham, at jeg intet havde imod at skrive til Dig, for at bede Dig ganske *underhaanden* at nævne dette for General Fleischer, og for at faae høre Eders Formening, in confidencia, om Tilraadeligheden af Indkaldelsen under de opgivne Omstændigheder. Du kan jo lade mig faae Dit Svar gennem et Chiffre Telegram.

Jeg har aldrig været med om en Regent-Styrelse, og har saaledes ikke klart for mig, hvorledes vore ufuldstændige Bestemmelser skulle forklares med Hensyn til de «förtroende sysslor» (Regf. § 35 hvortil vi gennem en «nexus» ere henviiste) som ikke kunne besættes af Regent uden gennem Constitution. Vi have vistnok en Slags tilsvarende Bestemmelse Grl. § 22, men jeg tror ikke man i Praxis har gennemført denne. Vi have nu her liggende Bestallinger for et Par Præster og for nogle Capitainer og Lieutenanter af Trondhjemske Brigade.

Med Hensyn til disse Udnævnelser har det vel ingen Betænkelighed, de kunne vel fuldstændigen udfærdiges af den blivende Regent? Jeg skal søge at gjøre mig bekendt med tidligere Praxis og skal naturligviis conferere med mine kyndige Colleger; men jeg ønskede dog for *min egen Veiledning* at faae høre Din Mening, som den første Grundlovs-fortolker. Siden I ere underrettede om en blivende Regent-Styrelse, ville I naturligviis i Indstillingerne herefter have Spørgsmaalet for Øie, men det kan hælde, at der i Sækken imorgen kan komme Udnævnelser, hvorom jeg kan for mig selv have Tvivl. Jeg har hørt, at tidligere Interims-Regjeringer ikke har engang udnævnt Fogder, men blot meddelt dem Constitution, og Regentmyndigheden er jo blot en Gjengivelse af den Interims Regjeringen tildeelte Magtfuldkommenhed. Vær nu saa elskværdig snart at lade mig høre fra Dig. Vi skulle vel have Statsraad hos den blivende Regent næste Løverdag.

Tilgiv min daarlige Skrift og det usammenhængende i begge mine

Breve; men jeg er træt, og hvad mere er urolig for Kongen. Der er ingen Bulletin iaften. Jeg fik ved 3-Tiden den Billet fra Adjutanten, at H.M. havde spiiist noget og befandt sig vel derefter.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Februar 1871.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 9de Februar, modtaget imorges.

Jeg seer af dette, at Du ogsaa har haft en ængstelig Indskydelse med Hensyn til Kongens Sygdom. Der ere flere, der har haft det samme. Maatte det vise sig, at det har været ugrundet; men saalænge Feberen varer og Kræfterne ikke kunne ophjælpes ved naturlig Søvn og Madlyst, kan en truende Vending altid være at befrygte. Jeg har været to Gange oppe paa Slottet idag. Kongens Søvn havde været jevnere forleden og ingen Læge havde behøvet at være inde i Soveværelset under Løbet af Natten. Aabningen af Hævelsen var bleven større og Udtømmelsen vedblev paa en ønskelig Maade. Men selve Hævelsen skal være *meget* stor, den strækker sig fra Laaret lige op til Lysken, og skal endnu, uagtet Udtømmelsen i den modsatte Ende af Aabningen, være spændt. Kongen skal paa Morgenen, efter hvad Adjutanten sagde mig, være kommen i en stærk Svedning, hvilket vel turde ansees at være godt. Feberen var mindre, – Pulslaget var kommen ned til 90. Kræfterne vare dog medtagne, og dette hørte jeg ogsaa, da jeg anden Gang var oppe paa Slottet. Kongen havde kunnet spise Noget til Frukost, og Han skulde ogsaa have et Maaltid Kl. 4½. Jeg traf i Formiddag Exc. Sparre, som sagde mig, at han havde talt med Doctor Santesson, der vel ikke havde fundet, at der for Øieblikket var Fare, men dog havde yttret, at der denne Gang ikke var saamegen Kraft i Kongens Constitution, som ved den tidligere Leilighed, da Santesson ogsaa var tilkaldt. Imorgen skulle vi da op til Kongen Kl. 10½. Jeg gruer mig for at see, at H.M. skal see meget afkræftet ud. Det er umueligt andet end at være i stadig Uroe; men vi ville dog med Guds Hjælp haabe det Bedste. Nogen virkelig Bedring troer jeg endnu neppe er indtraadt; thi i saa Fald vilde Lundberg have sendt mig et Ord.

Rittmester von Möller, som er Medlem af «Lag-Utskottet», der har at behandle Lappeforslaget, kom i Morges op til mig, for at tale med mig

herom, og vi havde et Par Timers Samtale, som jeg troer var tilfredsstillende. Jeg takkede han for hans gode Iver, og han bad mig om at faae komme igjen, om der fremdeles var Noget han ønskede Oplysning om. Polemikken er nu i fuld Gang i Aviserne. Manden i Dagl. Allehanda skal være en Person, tidligere bosat i Haparanda. Dagl. Allh. har da ogsaa begyndt med en Artikel om Unionsforslaget, og det er synderligt at see dette Blad og vort Aftenblad give hinanden Haanden. Hvor blinde dog vore Statsmænd af den Sverdrupske Skole ere! Jeg seer «Aftenbladet» ogsaa holder paa Sagens Afgjørelse paa dette Storting, og herom kommer vel *Forpost-Fægtningen* til at dreie sig. Vi have en bitter Kulde, som ikke synes at ville give sig. [O.s.v.]

Jeg vedlægger mit Exemplar af Rydins Afhandling i Nordisk Tidskrift. *Nei* jeg sender det imorgen, da det iaften er for sent at sende Fribrev.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 13. febr. 1871 kl. 12.00.]

Just nu combineret Statsraad hos Kongen i hvilket Beslutning om Regentskabet fattet. Protocol og Kundgjørelse underskrevne. Expederes i Aften.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 13de Febr. 1871.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dine venlige Breve af den 9de og 10de og de to af den 11te, hvilke sidste jeg modtog for en Times Tid siden. Det er bedst, at jeg strax gaaer over til det Spørgsmaal, som Du fremsætter i eet af Brevene af den 11te, nemlig hvorvidt der i den Tid, hvori Regentskabsstyrelse finder Sted, bør iagttages nogen Indskrænkning med Hensyn til Besættelse af Embeder. Lad mig foreløbig oplyse, eller rettere bemærke – thi Du er vel allerede uden Paaviisning af mig bekjendt dermed – at den Svenske Regjeringsforms § 39 i første Afsnit sidste Passus tidligere lød saaledes: [«]Äfvensom alla lediga *Syslor* endast tills vidare kunna förvaltas af dem, som Regenten dertill

förordnar.» Dette er ved den Forandring i den Svenske Regjeringsform, der modsvarer vor Grundlovbestemmelse af 10de Januar 1863, bleven rettet derhen, at der istedetfor «Syslor» er sat «Förtroende-Syslor». Som bekjendt er der i de Norske Grundlove ikke bestemt nogen Indskrænkning i Interimsregjerings eller Regents Myndighed; men man har tidligere anseet det naturligt, at der ikke i Tidsrum, hvori Kongen var forhindret fra at regjere personligt, blev forholdet anderledes i den her omspurgte Henseende i Norge end i Sverrig. Under den langvarige Interims-Regjering under Kong Oscar fandt man det dog tilsidst for vanskeligt at vedblive med blot at constituere Embedsmænd, især Militaire, hvorfor man gik over til at udnævne dem fast. Dog troer jeg, at vi sørgede for, at meget vigtige Embeder ikke bleve indstillede, medens Interims-Regjeringen varede. Nu da den Svenske Regjeringsform, som ovenfor anført, er forandret, kan Analogien af hvad der gjelder i Sverrig selvfølgelig ikke føre videre end at «Förtroende-Syslor», det vil efter Regjeringsformens § 35 sige de Embeder, hvis Indehavere ere afsættelige, ikke bør fast besættes af Regenten, hvilket altsaa vil sige det samme som at de i vor Grundlovs § 22 opregnede Embeder ikke bør af ham fast besættes. Nogen egentlig juridisk Nødvendighed herfor eksisterer vistnok ikke; men paa den anden Side taler dog allerede efter Sagens Natur adskiligt for at ikke t. Ex. en Statsraadspost besættes i det – muligens ganske korte – Tidsrum, hvori Kongen maatte være hindret fra personlig at føre Styret. Gaae vi altsaa ud fra, at det er de i vor Grundlovs § 22 opregnede Embeder, som der allene kan være Spørgsmaal om at lade henstaae ubesatte, indtil Kongen selv kan overtage Regjeringen, saa er det klart, at der ingen Betænkelighed er forhaanden med Hensyn til Udnævnelse af de af Dig specielt paapegede Embedsmænd (Provster, Capitainer og Lieutenanter). Den eneste Klasse af Embedsmænd, med Hensyn til hvilke nogen Tvivl kunde opstaae, er de saakaldt Corpseller, som de nu kaldes, Bataillons-Chefer; men den rette Mening er dog udentvivel, at de ikke ere afsættelige, og saaledes ikke bør henføres til dem, der ere i Besiddelse af «Förtroenhets-Syslor», naar allene undtages Chefen for Jæger-Corpsset, der ikke lyder under nogen Brigadechef, men staaer umiddelbart under den Høistbefalende over Armeen.

Klokken er nu bleven 2, og jeg har endnu ikke modtaget noget Telegram fra Dig om at Regentskabsstyrelse er indsat, skjönt Du i et af dine Breve af den 11te siger, at Tanken var, at Statsraadet skulde komme op til Kongen idag Kl. 10½ for Afgjørelse af Regentskabssagen.

Er der indtraadt Noget, som har bevirket Udsættelse? Jeg faaer vel snart høre nærmere derom.

Jeg skal, siden Du ønsker det, tale med Fleischer med Hensyn til Spørgsmaalet om at lade Budde gaae til Stokholm.

Saa langt kom jeg i Formiddag. Jeg har senere modtaget dit Telegram af idag, hvoraf jeg seer, at der, som af Dig tidligere bebudet, er bleven afholdt combineret Statsraad, hvori Beslutning om Regentskab er fattet. Med Fleischer talte jeg i Middagsstunden, om hvorvidt han antog, at Budde burde reise til Stokholm. Han yttrede blandt Andet, at han først vilde have en Samtale med Budde selv, førend han tilkjendegav sin definitive Mening. Han vil derpaa søge mig, og saafremt jeg altsaa faaer ham at see førend nærværende Brev maa afgaae iaften, skal Du i dette faae høre noget nærmere om hans Synsmaade; men ialfald skal Du faae et Chiffertelegram fra mig om Sagen, senest, som jeg haaber, imorgen Formiddag.

Jeg takker Dig for de tilsendte 12 Exemplarer af Constitutions-Committeens (den svenskes) Betænkning i 1869 om Unionsforslaget. Du skal siden høre nærmere fra mig om deres Anvendelse. Aschehoug har været her i Departementet i Formiddag for at see til mig; men jeg var uheldigviis et Øieblik fraværende. Jeg faaer ham imidlertid vel snart at see, og da skal Du høre nærmere fra mig. Du synes at have misforstaaet min Ytring om Tilstelning. Det var her, ikke i Sverrig, jeg befrygtede, at Sagen kunde gjøre Indtryk af Tilstelning.

Fleischer og Budde have nu begge været hos mig. Fleischers Anskuelse vil Du imidlertid finde udtalt i mit Telegram af iaften, hvortil jeg Intet veed at føie.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 13. febr. 1871 kl. 19.30.]

FLEISCHER ER AF DEN FORMENING AT BUDDE BØR AFREISE UDEN AT AFVENTE INDTRÆDELSE AF NOGEN FORVÆRRING I SYGDOMMEN SAAFREMT DER IKKE FINDES EN OVERVEIENDE MODGRUND I FRYGTEN FOR AT KONGEN KUNDE BLIVE UTILFREDS MED FORANSTALTNINGEN HVILKE SAALEDES FØRST NÆRMERE BØR UNDERSØGES HVOREFTER BESTEMMELSE IMØDESEES. BUDDE KAN I ETHVERT FALD IKKE REISE FØR I OVERMORGEN.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Februar 1871.

Kjære Ven,

Du har allerede i Formiddag gennem Telegrafen erholdt Underretning om det combinerede Statsraad og Indsættelsen af en Regent-Styrelse. Vi vare tilsagte til 10½ og det varede knap en halv Time, inden vi fik komme ind. Det var kun Exc. Adlercreutz, Statsraad Bergström og jeg, som vare inde i Soveværelset; de øvrige Medlemmer af Statsraadet holdt sig ved Døren til det tilstødende Værelse. Jeg havde Anledning til at see Kongen paa nære Hold, da jeg gav ham Documenterne til Underskrift. Dronningen var tilstede og gav Ham Pennen. Kongen saae visselig bleg og udmagret ud, siden jeg saae ham i Statsraadet Løverdagen forud; men der var Livskraft i hans Træk, og hverken hans Bevægelser eller hans Stemme, hvori der var en «*touche*» af Mildhed, tydede paa nogen særdeles Udmattelse. Efterat Statsraadet, som naturligviis i alt Væsentligt kun bestod i Underskrivningen, var endt, blev Abelin kaldt ind til Kongen, og fra Værelset ved Siden af, hvor jeg stod og talte med Dr. Santesson, og senere med Livmedicus Lundberg, hørte jeg Kongens Stemme ganske kraftig, og en Latter, som var ham ganske liig.

Bulletinen for Morgenen antydede, som Du vil have seet, i det hele en Bedring; men denne Bedring er dog ikke betegnende nok, for endnu at ansee en muelig indtrædende farlig Vending for afvendt, og de tvende Lægers Ansigter bare et Præg af Alvor, som forminskede det gode Indtryk af Bulletinen. Dr. Santesson sagde mig, hvad han, efter mit Brev til Dig af igaar, havde sagt til Exc. Sparre, at der denne Gang var et meget mindre Fond af Legemsstyrke hos Kongen end forrige Gang; han oplyste mig om, at der endnu i den høire Overarm var en Ømhed, som visselig ikke havde forøget sig de tvende sidste Dage, men dog fremdeles var tilstede. Han syntes dog at have Haab, men antydede, at man endnu altid gik paa Bredden af en Fare, som kunde indtræde. Da jeg gik ud var Dronningen og Enkedronningen i det sakaldte Tyrkiske Værelse, som Du maaskee erindrer er i Nærheden af Kongens Atelier og Sovekammer, og jeg havde da en Samtale med dem. Dronningen saae rolig ud og spurgte mig med et Smil, hvordan det stod til med «Lille Johan», hvormed Hun maatte forklare for Enkedronningen, at Hun meente vor *store Sverdrup*. Da Dronningen var gaet ind til Kongen, talte jeg med Enkedronningen, som yttrede, at hvad som idag havde passeret

havde tilbagekaldt piinlige Minder i hendes Indre, idet Hun tilføiede, at Hun havde fundet Kongen idag bedre, og at Hun inderlig haabede, at dette skulde vedvare og snart føre til Helbredelse. Prinds Oscar var ogsaa oppe paa Slottet, og jeg talte med H.K.H. i et af de ydre Værelser. Han behagede da at sige mig, at der skulde være combineret Statsraad hos Ham imorgen (der er nogle Sager fra Udenrigs-Ministeren af courant Beskaffenhed) og at vi kunde faae Statsraad naar vi ønskede, hvortil jeg udbad mig næste Løverdags Formiddag. Ak, min Ven! det var ingen glædelig Formiddag. Kunde vi blot i al oprigtig Ydmyghed tilegne os den trøstende Vished, at alt hvad som skeer er efter Guds vise Raad. Jeg gik senere op paa Slottet henved 3, for at høre, hvorledes Kongen befandt sig efter Anstrengelsen med Statsraadet, og jeg hørte da af Adjutanten, at H.M. havde haft en god Søvn hele Tiden siden, hvoraf Livmedicus Lundberg ikke vilde vække Ham, da han var der henved 1½, og at Kongen selv havde bestilt sin Middag efter sin Egen Smag. Det er altid noget. Senere var jeg hos Grev Wachtmeister i Udenrigs-Departementet. Han saae Kongens Tilstand i Mørkt. Han fremhævede Faren af en Blodforgiftning, eller af den phlegmoneuse Tilstands Udbredelse til Lungen eller nogen anden af de vitale Dele. Ja Fare kan der blive; men gaaer alt som hidtil kan der ogsaa blive Helbredelse.

Jeg erindrer for nogen Tid siden at have seet herinde et Kart over Tromsøe Amt. Jeg troer det blev hidsendt med Indstillingen om Opmaalings-Budgettet. Du kjender det vist i hvert Fald. Vi havde det her, saavidt jeg erindrer, da vi havde vore Forhandlinger med Svenske Colleger om Lappe-Sagen. Skulde vi ikke kunne faae det herind igjen, om det paa nogen Maade skulde behøves, for at give Oplysninger der maatte ønskes fra nogen af Medlemmerne af Lag-Utskottet. Vil Du, om Du saa synes, lade mig det tilsende?

Jeg læste en Artikel i det idag hidkomne Morgenblad, hvori Aftenbladets Bemærkninger om Union-Sagens Afgjørelse paa dette Storting optages til Besvarelse. Følgende Tirade slog mig ved Tactløsheden af en Sætning som jeg vil understrege: Det hedder: «Aftenbladet kan være vis paa at Svenskerne *samtidig med at glæde sig over vor Kortsynthed* ville bemærke, at Kortsyntheden delvis skriver sig fra urimelige og fordomsfulde Betragtninger ligeoverfor Sverige.»

Det bliver vanskeligt at undgaae Bitterhed, naar Pressen tager en Sag under Behandling. [O.s.v.]

Hermed følger Heftet af Nordisk Tidsskrift. Tak for Dit kjære Brev af 9. Febr.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de Febr. 1871.

Kjære Ven! Tillad mig at fremkomme med et lidet Tillæg til hvad jeg i mit Brev af igaar yttrede om den Indskrækning i Besættelse af Embeder, som i Analogie med den Svenske Regel bør finde Sted i Regent-Tiden. Jeg anførte som min Mening, at de i Grls. § 22 opregnede Embeder ikke bør besættes af Regenten. Herfra maa jeg dog gjøre een Undtagelse, nemlig med Hensyn til de Embeder, som i §en tilsigtes ved de Udtryk «Embedsmænd, som ere ansatte ved dets (Statsraadets) Contorer», med andre Ord Departements-Embedsmænd. Grunden til at disse Embedsmænd ere medtagne i Grls. § 22 er ikke den, at de indehave Fortroenheds-Poster, det vil sige Poster, der forudsætte en særegen høi Grad af Tillid og Betroelse, men maa søges i en anden Betragtning, der nærmest falder ind under disciplinaire Hensyn: I den Svenske Grls. § 35, der udtrykkelig opstiller Kategorien om «Förtroendessylor» som den, hvortil dens Bud slutter sig, er derfor heller ikke Departements-Embedsmænd tagne med blandt de afsættelige Tjenestemænd. Det vilde ogsaa være heelt stødende, at Regenten ikke skulde kunne udnævne t. Ex. en Fuldmægtig i et Departement. Med denne ringe Modification, som først er faldet mig ind efterat mit Brev af igaar var afgaaet, vedbliver jeg den deri udtalte Mening. Statsraadet, for hvem jeg idag omtalte Sagen, er af samme Anskuelse som jeg. For Resten kan der vel ogsaa med Hensyn til et og andet Embede, som ikke gaaer ind under de i Grls. § 22 nævnte, fremstille sig Betragtninger, som maatte medføre, at Regenten vilde handle delicatest ved ikke at foregribe Kongens eget Valg ved deres Besættelse. Dette turde blandt Andet gjælde om alle Bataillons-Chefs-Poster. Men denne Bemærkning er heldigviis nok uden practisk Betydning, da der ikke skal være Udsigt til, at Ledighed i noget saadant Embede forestaaer i den nærmeste Fremtid.

Iøvrigt har jeg i Brevet igaar gjort mig skyldig i en Hukommelsesfeil, naar jeg anførte, at vi under den lange Interimsregjering under Kong Oscar omsidder skred til at indstille de ledige Embeder til fast Besættelse. Dette forholder sig, efter hvad jeg ved nøiere Eftertanke nu erindrer, ikke saa. Vi afholdt os i Begyndelsen endog fra at indstille til Constitution, med andre Ord lod Sager angaaende Embeds-Ansættelse ganske hvile. Da dette i Længden ikke gik an, greb vi til at indstille til Constitution, og anvendte dette endog paa de Militaire, hvor stødende det end blev i denne Anvendelse. Først da Interims-Regjeringen var

forbi, bleve alle de Constituerede paa een Gang fast udnævnte af Kongen. Jeg har ikke villet tilbageholde denne factiske Berigtigelse, skjønt den er uden Betydning med Hensyn til det, som der nu spørges om.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Februar 1871.

Kjære Ven,

Jeg har just sendt Dig Bulletinen for Dagen. Den er tør, men, sammenholdt med Gaardagens, antydede den dog Fortsættelsen af en Bedring. Jeg fik Dit Chiffre-Telegram igaar Aften, og skrev strax nogle Ord til Livmedicus Lundberg for at høre, naar og hvor jeg kunde træffe ham. Jeg var oppe hos ham imorges 8½, medens han havde sine Sygebesøg; han havde tilbragt Natten paa Slottet. Jeg troede at finde, at han idag var mere tilfreds med Kongens Tilstand, Pulsen var gaaet ned til 82 Slag, Natten havde været god, og Ømheden paa den høire Overarm, som nok endnu betegnede sig ved en let Rødhed i Huden og nogle kun lidet følbare smaae Haardheder, var fremdeles bleven mindre; paa venstre Arm, hvor lignende Antydninger havde viist sig vare de forsvundne. Kongen havde iforgaars faaet en Katharr med noget Hoste, og der var da nok Frygt for en muelig Kastning til Lungen; men denne Frygt var nu saagodtsom over. Ethvert Tegn paa noget, det være *hvad som helst*, indgiver Frygt; det er som i en beleiret Stad, hvor man kan vente Fienden fra alle Hold. Kongen selv havde ikke haft nogen Frygt for Ømheden i Armen, og havde smiilt af sine Læger; men Han var tilsidst bleven opmærksom paa deres gjentagne Iagttagelser, og spurgte, hvad det da skulde betyde. Livmedicus Lundberg fortalte mig, at Kongen inat havde spurgt ham, om han troede, at Han om 14 Dage kunde blive vel nok til at ligge paa Sophaen, hvortil Lundberg først havde givet Ham den dobbelte Tid, men derefter nedpruttet den til 3 Uger, om Alt gik vel. Heraf tør man drage den Slutning, at Kongen Selv ikke har nogen Ængstelse. Jeg viiste Lundberg Dit Telegram af igaar Aften; han syntes selv at være af den Tanke, at Budde burde indkaldes, selv under de nærværende Omstændigheder, som heller tyde i Retning af *Bedring*, og han vilde tale med Kongen, naar han gik derop Klokken 10, og lade mig vide. Jeg har endnu intet hørt, uagtet Klokken er over 1.

Det er vel mueligt at Kongen ikke synes om flere Læger. Vi faae nu see! Vi kom overeens om, at den formelle Maade, om Indkaldelse finder Sted, vil være en Befaling fra Hofchefen gennem Hof-Referenten hersteds.

Vi havde senere combineret Statsraad hos Regenten, der ogsaa sagde os, at han troede Kongen var bedre. De Sager, der idag afgjordes i combineret Statsraad var om Vice-Consulatet i Helsingøer, om Afsked for Schlutow og Bestemmelse af Consular Budgettet og Anmeldelse af det diplomatiske Budget, saaledes som dette hvert Aar foregaaer.

Jeg kommer nu til Spitsbergs-Sagen, der ligesom synes at trænge sig frem paa Dagordenen.

Grosserer Julius Lindström, en af de rige Mænd i Gothenborg og Medlem af Andet Kammer kom op til mig igaar Formiddag. Han sagde mig, at man var ifærd med at danne et Actieselskab i Gothenborg for Udvinding af Koprolith paa Spitsbergen. Ved et afholdt Møde havde han ikke været tilstede og ei heller Professor Nordensköld, der, som Opdager, er Sjælen i det hele, og Følgen deraf havde været, at man ikke var kommen til noget egentligt Resultat. For sin egen Deel skulde han ikke have nogen Frygt for at drive paa Foretagendet, selv under den eiendomsløse Tilstand, hvori Spitsbergen befinder sig; men om *han* end havde denne Følelse, var det ikke sikkert, om han kunde indgive samme til andre Medlemmer i Actieselskabet, som kunde finde, at den Betyggelse var nødvendig, som knytter sig til en Statshøiheds Beskyttelse. Han havde talt med Grev Wachtmeister, som syntes at have været af den Formening, at just det nuværende Øieblik ikke var gunstig for at indlede Sagen hos vedkommende udenlandske Regjeringer; men Herr Lindström fandt ogsaa paa den anden Side, at ingen Tid maatte tabes, for at ikke mueligt Bekjendtskab om de Gjødningsskatte som der fandtes, skulde vække nogen Lyst hos andre Magter. Jeg yttrede ogsaa, at just den nuværende Stund ikke var heldig, og at man fremfor Alt burde bevare sin Hemmelighed, ligesom jeg omtalte for ham det Forsæt der var lagt for Dagen i Finmarken at gjøre en Bosætning paa Spitsbergen. I Formiddag kom den egentlige Mand, *Professor Nordensköld*, der ogsaa er Medlem af Andet Kammer, op til mig.

Han sagde mig, at Actie-Selskabet, bestaaende af Medlemmer baade fra Gothenborg og Stockholm var dannet, om det end ikke havde begjært Kongelig Stadfæstelse. Da Sagen saaledes var kjendt af Mange, frygtede han for, at Hemmeligheden af foreværende Gjødningsskatte

ikke længe kunde bevares, og ønskede derfor at det maatte gjøres al Fremgang med Sagen. Men for ham og Actie-Selskabet gjælder det, som naturligt kan være i første Haand, at den fulde Rettighed til at drive de opdagede Koprolith Feldt sikkres Selskabet, i Forbindelse med Høiheds Spørgsmaalet. Han sagde mig, at han havde gode Forbindelser i Rusland – han er som Du veed selv Finne, og er gift med en Dame af de første Familier i Finland, – og han troede ikke, det vilde være vanskeligt for ham at udvirke den Russiske Regjerings Beskyttelse for et saadant Foretagende; han sagde tillige, at flere Medinteressenter i Selskabet vare af den Tanke, at Foretagendet burde sælges til det Engelske Huus Thomas og Brom (jeg troer det var saa) som var det oprindelige *Guano-Huus*, men senere paa nogen Maade er blevne udestængte derfra. Han ønskede at vide om, i Tilfælde af at Spitsbergen underlagdes Norsk Overhøihed, Selskabet kunde regne paa, efter Norsk Lovgivning at faae Concession paa de Felt, – 1 Qvadratmiil i Omkreds paa opgivet Sted – som var nødvendigt for Driften. Jeg sagde ham, at om Øen bliver Norsk Territorium, maa den naturligviis underkastes Norske Love; men jeg kunde ikke andet end ansee det rimeligt, at den som har opdaget et Mineral kunde faae Concession til Drift i det Omfang som beviistes nødvendigt. Han sagde, at Selskabet gjerne underkastede sig det Vilkaar, at et vist Antal Actier forbeholdtes overladte til Nordmænd. Han havde ønsket at faae Norske interesserede deri men havde ikke lykkets. Han yttrede betemt, at man ikke burde tøve med at indlede Sagen hos vedkommende fremmede Regjeringer, hvad der kom an paa, var at faae den Russiske Regjerings Indrømmelse, og dermed troede han ikke det vilde have stor Vanskelighed. En Sommer til burde man ingenlunde lade gaa over, og hvis intet gjordes meente han, at han med et Par Hundrede Arbeidere, som han regnede paa at faae did, kunde beskytte sin Besiddelse. Han agtede at indgaae til den Svenske Regjering med Andragende om at faae Bekræftelse paa et «Bolag» for et Etablissement paa Spitsbergen deels til Underhold for Fortsættelse af de videnskabelige Undersøgelser, deels til Drift af forefindende Materialier til Dækning af Omkostningerne, og *han* kunde ikke vende sig til Nogen anden end sin egen Regjering. Jeg bemærkede, at den Svenske Regjering formeentlig ikke kunde gjøre noget hermed, da den ingen Eiendomsret havde, og baade Beliggenhed og Forholdene forøvrigt – de stadige Fiskerier der dreves af de Norske m.v. – tilsagde, at Spitsbergen, om den kunde tages i Besiddelse, henlagdes under Norsk Statshøihed. Han meente, at naar

hans Andragende sendtes gennem Udenrigs Ministeren, vilde denne kunne foranledige Spørgsmaalet stillet til den Norske Regjering. Han sagde, at han agtede at søge Grev Wachtmeister for at tale med ham i denne Anledning. Han fandt forøvrigt, at der kunde være Grund til *ikke just i dette Øieblik*, inden Freden var afsluttet, at gjøre Sagen til Gjenstand for diplomatisk Behandling.

Med Hensyn til Udsigterne for Selskabets Foretagende oplyste han mig *i Fortrolighed* om, at der paa Vestsiden af den største Øe, paa det Sted han havde undersøgt, fandtes de rigeste Lag (horizontale) af mineralske Phosphatämnen, hvoraf det bedste Gjødningstof kunde udvindes. Han beregnede at der fandtes omtrent en Milliard Tons heraf, og naar man besinder, at Guanolagerne ere beregnede at ophøre omkring 1877, kunde man forstaae, hvilken Betydning denne Opdagelse kunde faae. Han begjærer som sagt en Qvadratmiils Omkreds i Concession til Driften. Jeg har saagodt jeg har formaaet og i al Skynding gjengivet Dig ovenstaaende, for at Du skulde faae en Oversigt over Stillingen, og den Nexus der kan blive mellem os og Nordensköld og hans Actieselskab. Du kan erindre, at det engang var Tanken, at Grev Wachtmeister skulde paa egen Haand afsende den Depeche, hvortil Du kjender Udkastet, og hvori Du har foreslaaet visse Ændringer. Alt dette kjender Wachtmeister. Men jeg troer, med den Betydning, som Sagen kan faae, at Grev Wachtmeister ikke paa *egen Haand* vil indlede Sagen. Og i saa Fald hvordan skal Affairen initieres? Jeg tvivler ikka paa, at Professor Nordensköld maaskee allerede i denne Uge indgiver det ovennævnte Andragende til Grev Wachtmeister, og jeg forudseer, at han (W), med den Tanke han har om at Spitsbergen bør søges underlagt Norsk Statshøihed, vil ønske at bringe Sagen ind i combineret Statsraad, for at faae den oversendt til den Norske Regjering. Man kunde da tænke sig, at den blivende Beslutning om at indlede Skridt for det nævnte Formaal gennem Udenrigs-Ministeren blev fattet i sammensat Statsraad. Jeg vil tale med Grev Wachtmeister, men har dog ikke villet udsætte med at meddele Dig Alt, for at høre Din foreløbige Mening. Det skulde være vel at vide, hvad Nordensköld skulde kunne haabe i Concessions-Vei af den Norske Styrelse, om denne bliver Overherre over Øen. I alt dette maa man være forsigtig, da Nordensköld skulde kunne have andre Udveie. Jeg venter snarest mueligt Svar fra Dig.

Lundberg har just været her. Han meddelte Kongen Telegrammet, men H.M. benyttede just Vilkaaret i Telegrammet for at modsætte sig

Indkaldelsen. Han gjorde dette saa bestemt, ogsaa i Dronningens Nærværelse, at Lundberg fandt, som jeg i Telegrammet allerede har meddeelt, det bedst ikke at forcere Noget. *Bliver der nogen Fare*, troede Lundberg i hvert Fald at det var rigtigt at indkalde Budde.

Tilgiv dette Brevs Hastværk. Jeg er dygtig træt.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 14. febr. 1871 kl. 19.00.]

(Chiffre) Kongen kjender Indholdet af Telegrammet, men ønsker ikke Indkaldelsen. Livmedicus Lundberg finder, at man ikke bør insistere, for ikke at fremkalde Ængstelighed hos Kongen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg skrev Dig et længere Brev til igaar Aften, men fik det ikke færdigt til den bestemte Tid for Modtagelse paa Posthuset (Kl. 9) hvorfor jeg maatte lade det indlægge i en Postcasse. Jeg haaber dog det er rigtigt afgaaet. Idag have vi faaet den Sneestorm, som det længe har truet med, og maaskee vil der blive Standsninger paa Jernbanen. Kulden er formindsket til omkring 7 Grader.

Hver Dag, som gaaer uden Forværrelse af Kongens Sygdom, er en Vinding, og i dette Lys maa ogsaa den idag afsendte Bulletin sees.

Jeg har ved Hjælp af Statsraad Falsens personlige Kjendskab kunnet forhverve mig en bedre Oversigt over Committee Besættelserne. Paa Constitutions Committeeen tør man lidet kunne regne med Hensyn til Unionsforslaget, om det ikke skulde lykkes Professor Aschehoug ved sit udtømmende Kjendskab til Sagen at kunne overbevise de Medlemmer, der ere modtagelige for Saadant. Jeg tænker mig ogsaa Mueligheden af at flere i Committeeen saavel som i Storthinget, om de end ikke ere stemte for Forslaget, dog maaskee ville være tilbøielige til at medvirke til en Udsættelse med Forslagets Afgjørelse. I Gage og Pensions-Committeen maa man vel sige, at man har søgt at faae ind gode Mænd for at modvirke Indflydelsen af Herr Jaabæk med hans Venner Jensen, Tollef

Lund, Strand og Voje. Majoriteten vil vel hænge paa den nye Mand Kaxrud, som formodentlig er tvivlsom.

Du vil have bemærket, at Stats-Utskottet her har anbefalt Udenrigs Budgettet til Antagelse, dog med en Skrivelse om større Varsomhed med Expectance-Lønninger. Det var imidlertid den forseglede Seddel ved Voteringen som foranledigede Udfaldet; thi der er 12 Reserverter (eller just Halvdelen) som vel ogsaa foreslaae Bevilgning af det hele Beløb for 1872, men vil have 40000 Rdl. stillede som en Overgangs-Sum, for at modsvarende Besparelser efterhaanden kunne gjøres. Udenrigs Ministeren vil modsætte sig dette sidste Alternativ; hvorvidt han vil gjøre det til et Afgangs-Spørgsmaal for sit Vedkommende vover jeg ikke at sige. Jeg formoder hans Colleger ville af al Magt holde paa ham; – og det er dertil endnu ikke sikkert, om Reserverterne ville seire ved Voteringen. Sagen vil formodentlig komme til Forhandling i Kamrene næste Onsdag.

Jeg traf Grev Wachtmeister før Middagen i Udenrigs Departementet og talte da med ham om Spitsbergs-Affairen. Han sagde mig, at Professor Nordensköld, som tidligere havde talt med ham derom, ikke, saaledes som denne igaar sagde mig var hans Agt, havde søgt ham under Gaardagen. Jeg meddelte Grev Wachtmeister omtrent hvad Nordensköld havde sagt mig, og han fandt, at deri laae en Opfordring til ikke at tøve med at sætte Sagen i Gang, ihvorvel han ikke fandt Øieblikket gunstigt, inden endnu Freden var afsluttet. Medens jeg var oppe hos ham, gjorde han i det oprindelige Udkast til *Dépêche*, som Du kjender, tildeels de Ændringer som vare paapegede i et tidligere Brev fra Dig. Ganske paa egen Haand vilde han ikke afsende denne Depeche; han ønskede i hvert Fald at kunne overlægge foreløbigen med sine egne Colleger og med de herværende Norske Statsraader for at kunne have en «consensus moralis» at støtte sig til, ligesom ogsaa at tale med Regenten, om Sagen skulde sættes i Gang inden Kongen maatte blive rask. Bliver Resultatet af den i *Dépêchen* stillede Forespørgsel gunstigt, saa at ingen Indvending gjøres, tænkte han sig, at Besiddelsestagelsen, der skulde skee for Norges Vedkommende, maatte skee i Norsk Statsraad; men han tilføiede, at den Meddelelse til vedkommende udenlandske Magter, der i Anledning af den fattede Beslutning skulde gjøres, burde forelægges til Kongens Approbation i ministerielt Statsraad, og han lagde derpaa saa meget mere Vægt, som Constitutions-Utskottet her, i Anledning af Post Tidnings Affairen, havde underhaanden ladet ham

forstaae, at alle Dépêcher af vigtigere Beskaffenhed burde støtte sig til Beslutninger i ministerielt Statsraad. Han lagde overhovedet Vægt paa, at man fra Begyndelsen kunde komme overeens om den Gang, der burde gives denne Sag gennem dens forskjellige Stadier. Kommer nu et Andragende, som igaar omtalt, ind fra Professor Nordensköld, kan dette, om Sagen ikke desforinden er bragt paa Bane, faae en Indflydelse paa Initieringen af Sagen. Jeg haaber saasnart mueligt at faae høre Din Anskuelse om hvad jeg har meddelt Dig saavel igaar som idag.

Du vil erindre, at jeg i et Brev skrevet for nogen Tid siden til Dig under Brettevilles Sygdom, antydede, at Mr. Fournier ønskede at tilbagelevere Grev W. som «non avenue» noten om Søndmøre Sagen, dog under den Forudsætning, at den Norske Styrelse fortsætter under Tiden den Foranstaltning, som deri var paaapeget. Han har nu, efter hvad Grev Wachtmeister har sagt mig, tilbageleveret Noter; men Grev W. agter i et fortroligt Brev til Statsraad Bretteville deels at meddele Underretning herom, deels at forhøre sig, hvorvidt Indre Departementets Chef har nogen Indvending at gjøre herimod. Jeg antager, at ingen saadan vil opstilles.

Man tør vel antage nu, at det vil komme til Fred mellem Preussen og Frankrig. En sørgelig Fred bliver det; men der er jo intet Andet at gjøre.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Blot nogle Ord for at sige Dig, at saavidt jeg kan forstaae, er der virkelig idag en Bedring i Kongens Tilstand; men hermed vil jeg dog ikke have sagt, at Ængstelsen er forsvunden. Den bliver blot mindre for hver Dag som gaaer, uden at nogen Forværring indtræder.

Jeg traf Grev Ehrenswärd idag, som sagde mig, at Grosserer Lindström havde, idet han talte med ham om *Koprolith-Affairen*, antydet, at en Concession paa Foretagendet jo skulle kunde erhverves fra den Russiske Regjerings side. Hermed vil det vel ikke have nogen Hast; men det sporer til Skyndsomhed fra vor Side. Dette mellem os!

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 17. febr. 1871 kl. 14.20.]

OM SPITSBERGSAGEN AFGAAER BREV^[1] MED POSTEN I AFTEN.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg glemte i min Skynding igaar at aflægge min Tak for Dit venlige Brev af 13de med de deri indeholdte oplysende Vink med Hensyn til det opkastede Grundovs Spørgsmaal, og jeg tillægger nu min Tak for det idag modtagne Brev af den 14de med en Fortsættelse om samme Gjenstand. Det vil alt tjene mig til Veiledning.

Livmedicus Lundberg havde den Godhed at komme op til mig i Formiddag. Han var vel fornøiet med den indtraadte Bedring, om han end ikke vovede ganske at ophøre med al Ængstelse. Indtrædelsen af naturlig Søvn og af nogen Madlyst var gode Tegn. Vi ville nu *troe*, sagde han, at *All* skal gaae vel.

Noget tidligere paa Formiddagen kom Grev Wachtmeister op til mig. Han fortalte mig at Grosserer Lindström og Professor Nordensköld igaar havde været hos ham og bebudet Indsendelsen af det Andragende, som jeg i et tidligere Brev til Dig har ommeldt. Han antog, at Andragendet vilde komme ind idag og han antydede den Fremgangsmaade som jeg tidligere paapegede for Dig, og saaledes at han tænkte sig et Combineret Ministerielt Statsraad for Behandling af Sagen.

Jeg kommer just hjem fra en Middag hos Exc. Adlercreutz og har modtaget Dit Telegram, hvori Du underretter mig om, at Du iaften sender mig med Posten Brev om Spitsbergen-Sagen. Jeg har ligeledes faaet mig *i al Fortrolighed* tilsendt fra Grev Wachtmeister det Andragende som er indsendt fra Professor Nordensköld og hvori han concluderer med i Underdanighed at anholde om «Att Eders Kongl. Majt. täcktes i Nåder under hägnet af Sin Höga Spira taga den koloni jag denna sommar ernar grundläggga på Kap Thordsen i Isfjorden på Spetsbergens vestkust och tillåta mig, att i Eders Kongl. Majts. höga namn och för

[Ikke funnet.]

denna kolonis räkning taga i besittning den i nämnda trakt emellan Nordfjorden Dickson Bay och Klaas Bitten Bay söder om Kap Wiik belägna landsträcka, omfattande en areal af inemot 2 Svenska quadratmiil».

Jeg skal imorgen, naar jeg faaer Tid før Statsraadet, yderligere tale med Grev Wachtmeister. Han antydede selv under vor Samtale i Formiddag, at han i det blivende ministerielle Statsraad vilde fremholde sine Grunde for at Spitsbergen, om nogen Vanskeligheder derimod opstaae fra andre Magters Side, lægges under Norsk Statshøihed. Han ønskede allerede det nævnte Statsraad paa Tirsdag, for at kunne faae indhentet den Norske Regjerings Betænkning.

Tiden er inde for at sende Brevet paa Posten, og jeg maa derfor slutte.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 18. febr. 1871 kl. 15.30.]

I Statsraadet hos Regenten idag alle Sager bifaldende afgjorte undtagen om Vaabenøvelserne forbigaaet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Det blev af Regenten bestemt at Indstillingen om Våbenøvelserne skulde forbigaaes, indtil Han foreløbigen fik tale med Kongen. Han vilde gjøre dette saasnt som mueligt og derefter have et Extra Statsraad for at faae Sagen afgjort med hvilken Han fandt at det hastede. Efter hvad jeg hørt og ogsaa efter hvad Prindsen sagde, havde det intet at betyde med Indtrædelsen af de Smerter i Saaret, hvorom Dagens Bulletin taler. Saadant skal hyppigen indtræffe med en saa stærk Suppuration. Kongens Tilstand skal i det Hele være lige tilfredsstillende idag som igaar. Jeg glemte i Anledning af den ovennævnte Sag angaaende Vaabenøvelserne at bemærke, at Statsraad Irgens nærmere vil kunne oplyse Dig om Grunden til Udsættelsen, forsaavidt denne ikke allerede er Dig kjendt. Statsraadet var tilsagt til Klokken 12½ og varede til omtrent 3.

Strax før Middagen gik jeg op til Grev Wachtmeister. Han sagde mig, at han havde haft en Overlægning med sine Colleger angaaende Spitsbergs-Sagen og det dermed i Forbindelse staaende Andragende fra Professor Nordenskiöld. Der synes at være ulige Meninger blandt de Svenske Statsraader: Statsraad Bergström skal f. Ex. have yttret, at til Følge af den videnskabelige Expedition som fra Sverige var udrustet, var der Anledning til at tage Øen under Svensk Besiddelse, andre havde fundet at den burde besiddes i Fælleddskab, medens der var andre, der fandt det rimeligst at den lagdes under Norsk Statshøihered. Grev Wachtmeister synes fuldstændig at vedholde sin oprindelige Tanke. Han sagde mig, at man ønskede, at vi skulde have en Overlægning paa Mandag. Mine Colleger og jeg have i Eftermiddag confereret om Sagen, og vi skulle med al Omhue iagttage hvad vi finde tjenligt. Nu faae vi da imorgen eller senest iovermorgen Dit bebudede Brev om dette Anliggende.

Tilgiv mit Hastværks Brev, men det er blevet seent. Vi bevare fuldstændig inden vor egen Kreds, hvad jeg har meddelt Dig. Saasnart jeg faaer vide noget mere, skal jeg underrette Dig.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 19. febr. 1871 kl. 10.15.]

Iaften kommer Brev til Stockholm OM SPITSBERGSAGEN: Deri er anført, at der i Henvendelsen TIL DE FREMMEDE MAGTER MAA TAGES FORBEHOLD OM STORTHINGES PAAFØLGENDE SAMTYKKE TIL ERHVERVELSEN AF SPITSBERGEN. AT SAA SKEER ER BETINGELSE FOR AT DEN NORSKE REGJERING VIL ANSEES ENIG I AT DER SKEER NOGEN HENVENDELSE. Jeg anmærker dette sidste for det Tilfælde, at Brevet i saa henseende ikke skulle være tydeligt nok. Jeg anholder om, at intet foretages før Ankomsten af et nyt Brev, der afgaar iaften og at imidlertid intet AF MIT SIDSTEBREV MEDDELES NORDENSKIÖLD ELLER NOGEN AF HANS MEDINTERESSETER.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 19. febr. 1871 kl. 12.00.]

Modtager i dette Øieblik dit Brev av den 17de Februari. Jeg ser deraf, at SPITSBERGSAGEN VIL BLIVE FORETAGET PAA TIRSDAG OG AT DEN NORSKE REGJERINGS BETÆNKNING VIL BLIVE INDHENTET. JEG FRAFALDER SOM FØLGE HERAF MIT TELEGRAM SOM JEG BEDER FORBEHOLDT FOR DIG ALLENE. Jeg skriver nu ikke mere om den Sag, førend jeg hører nærmere om dens Gang.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de Febr. 1871.

Kjære Ven! Jeg har i de sidste Dage befundet mig i den Grad ilde, for ikke at sige syg, at jeg har været ganske uoplagt til at skrive. Dette maa tjene til Undskyldning for, at Du intet Brev fik med den Post, som afgik igaar, og kun faaer et meget kort idag. Jeg har været saa deprimeret paa Nervesystemet – sandsynligviis, idetmindste for en væsentlig Deel, som Følge af Veirlaget – at jeg har vanskelig for at beskrive det. Denne min Tilstand har blandt andet ogsaa havt til Følge, at jeg har grublet mere end jeg har havt godt af over Spitsbergen-Sagen, hvis nye Stadium og Stilling har været langt fra at behage mig. Jeg har udentvivel taget noget fejl af Meningen i dit Brev af den 15de, idet jeg har troet, at Tanken var den, at Wachtmeister skulde gaae paa med Sagen, uden at der først skulde være nogen officiel Forhandling om den (– jeg forstod nemlig Brevet saa, at Behandling i Norsk Statsraad og ministerielt Statsraad først skulde finde Sted, efterat Svar var modtaget fra Udlandet –), idet han blot simpelthen skulde benytte det i sin Tid istandbragte Concept til Depecher til vedkommende Gesandter. Det er i denne Forudsætning, at mit Brev af den 17de^[1] er skrevet. Det er først af dit Brev af den 17de, at jeg erfarer, at Sagen nu strax agtes behandlet i ministerielt Statsraad, og at den Norske Regjerings Betænkning derefter vil blive indhentet.

Da Du vel af mit Brev har kunnet skjønne, i hvilken Forudsætning det er skrevet, haaber jeg, at Du har benyttet det med den deraf flydende Forsigtighed, forudsat at Du ikke har beholdt det ganske for Dig selv.

[¹ Ikke funnet.]

Og nu ikke mere om den Sag, førend den foreligger til den Norske Regjerings behandling.

Gud skee Lov og Tak – Alt tyder jo nu hen paa en rigtig Bedring i Kongens Tilstand. Bulletinen af idag er saare lovende, og da det i den senere Tid stadig er vedblevet at gaae fremad, har man vel nu Lov til at være trøstig.

Ach! at der altid skal gives visse Kjæpheste, som Umodenheden gjør sig en Stolthed af at ride. Til den hører Udgifterne til Minister-Etaten. Det klinger saa prægtigt at fortælle, at der sløses med disse Udgifter, og ulykkeligviis ere de ikke af det Slags, at deres absolute Nødvendighed paa Hvid og Skilling lader sig bevise. Stakkels Grev Wachtmeister! Han har dog virkelig lagt Besparelse-Tendents for Dagen, og endda faaer han endnu mindre Fred end sin Forgjænger. Det skal blive artigt at see, hvorledes vore Norske Kanuter ville bære sig ad, naar nu ogsaa de skulle til at tage fat.

Jeg forglemte i Fredags at vedlægge mit Brev Afskrift af min Ugeberetning af 16de Febr. – denne Gang til Prindsregenten. Den følger hoslagt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Idag synes jeg Bulletinen lyder paa en befæstet Forbedring. Paa Slottet hørte jeg, at Kongen havde sovet 10 Timer forleden Nat, og vi tør vel med Guds Hjælp sige at hidtil Alt har gaaet saa vel som mueligt.

Jeg har i Formiddag modtaget begge Dine Telegrammer, og skal stille mig det *sidste* til Efterretning. Du vil i Morgen Formiddag modtage mit Brev af igaar Aften, og maaskee vil dette fremkalde et yderligere Telegram fra Dig. Det hele Forhold er en «casus mixtus atque compositus» hvori man ikke kan faae Ledning af Precedentser. Hvad det Forbehold angaaer – som Du i Dit første Telegram antydede at være fornødent i Henvendelsen til fremmede Magter – saafremt man *kommer overeens* om Afgjørelse og *Indhold* af en Henvendelse – forekommer det mig, ved *første Indtryk*, at, hvormeget jeg end maa erkjende Behovet af Storthingets Samtykke, det dog vilde see underligt ud at indflette et saadant Forbehold i selve Henvendelsen; thi deels ligger deri en Uvis-

hed, som heller burde skjules, deels ligger deri en Betegnelse af et Hastværk, som har udestængt Mueligheden af den foreløbige Overeenskomst mellem Statsmagterne, som dog er ønskelig, inden man skrider til Handling. Jeg skulde næsten være tilbøielig til at troe, at, om der skeer noget, burde dette skee fuldt ud og paa Regjeringens egen Haand, med stiltiende Forbehold senere at faae Storthingets Samtykke, om Øen bliver Norsk. Jeg udtrykker hermed blot mit første Indtryk, overladende til Din Klogskab bedre at overveie det.

Mellem os tre herinde ere vi ingenlunde paa det Klare med Hensyn til dette Anliggendes Initiering og hele Gang; men jeg seer dog ikke, at der kan være noget imod at vi deeltage i en *foreløbig* Overlægning i Morgen, saa at vi for det første kunne blive istand til bedre at oversee Sagens nuværende Stilling. [O.s.v.]

Jeg har nylig faaet Ordre fra Regenten om Extra Statsraad imorgen. – formodentlig for Afgjørelse af Indstillingen om Vaabenøvelserne.

SIBBERN TIL STANG

Avskrift av telegram, datert 20. febr. 1871 kl. 13.00.

Indstillingen om Vaabenøvelserne idag afgjort. Stort.-B. forandret efter hvad som var paaapeget i Irgens' Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 17de Februar, hvormed jeg har gjort mine Herrer Colleger bekendte. Jeg antydede i mit Brev af igaar, at jeg havde, for min egen Deel Tivvl, om det tilraadelige af i Henvendelsen til de fremmede Magter at gjøre et Forbehold med Hensyn til Storthingets Samtykke. Jeg seer nu af Dit nævnte Brev, at Du heller ikke oprindelig havde tænkt paa dette Forbehold, men at Du havde forudsat at Renunciation maatte kunne finde Sted, om Samtykke ikke senere erholdtes, og at Du tilfølgende af fremførte Grunde havde gaaet over paa Collegernes Mening, der gik ud paa Forbeholdets Indtagelse i selve Henvendelsen. Mine herværende

Herre Colleger synes at slutte sig til Din oprindelige Mening, hvilken jeg, som nævnt, ogsaa finder har afgjørende Grunde for sig.

Vi vare, inden vi til den fastsatte Tid begave os op til Overlægningen med Medlemmerne af det Svenske Statsraad, mellem os selv komne overeens om, at vi, inden der skrides til en Henvendelse til fremmede Magter, vilde fastholde Ønskeligheden af, at der raadede Enighed mellem de tvende Styrelser med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvem Statshøiheden over Spitsbergen, saafremt det erhvervedes, burde tilfalde.

I Beredningen gjorde Grev Wachtmeister Rede for det indkomne Andragende fra Professor Nordensköld samt for det, der i sin Tid (1868) var indkommet fra Mathiesen med Flere til den Norske Regjering, hvoraf jeg i sin Tid havde givet ham en Afskrift, og oplæste derefter Udkast til en Dépêche, som han havde opsat, og hvori fremholdes, at det af paapegede Grunde ansaaes rimeligst, at Spitsbergen lagdes under Norsk Besiddelse. Da Dépêchen var oplæst yttrede Statsraad Bergström, at det maaskee kunde være rigtigst ikke saa bestemt at fremholde dette, men kun i Almindelighed at udtale, at H.Ms. Regjering agtede at tage Spitsbergen i Besiddelse. Spørgsmaalet om hvorledes dette skulde skee, kunde da senere afgjøres mellem Sverige og Norge. Grev Wachtmeister yttrede sig dog for Bibeholdelsen i Depechen af hvad deri var udtalt, og Bn. Lejonhufvud sluttede sig dertil, idet han udtalte, at han for sin Deel fandt det naturligst, at Landet lagdes under Norge. Jeg yttrede da, at for at forekomme blivende muelige Tvistigheder, var det efter min Tanke nødvendigt, at man foreløbigen kom overeens om dette Punkt. Landet var for Tiden Ingens Eiendom, og saaledes stod det enhver Magt, og til Følge deraf ogsaa Sverige, aabent at tage det i Besiddelse; men da Sverige ingen Kyst havde mod Iishavet, maatte det forefalde naturligst baade til Følge af den geographiske Beliggenhed, hvilken Professor Nordensköld havde paapeget ligesom at være geologisk sammenhængende med Norge, og til Følge af de stadige Fiskeri-Expeditioner som af Norske vare udrustede til Kysterne, at Landet lagdes under den Norske Krone. Jeg paapegede derhos, at disse Grunde maatte i en Henvendelse til fremmede Magter faae en større Vægt end om der til Grund for Besiddelsestagens kun paaberaabtes den fra Svensk Side foretagne Udrustning af en videnskabelig Expedition. Statsraad Bergström yttrede dertil, at han overhovedet ikke havde noget imod at Spitsbergen lagdes under Norge; men at det paa samme Tid

burde varetages, at Opdageren af Koproolith-Leierne og det Svenske Selskab, der i Anledning deraf var dannet, kunde faae Concession og Beskyttelse for Driften af hvad der saaledes var opdaget. Og han spurgte os, hvad Selskabet havde at vente i saa Henseende, om Landet kom under Norsk Besiddelse. I denne Anledning blev fremhævet, at visseligen ikke heller den Norske Styrelse vilde være uopmærksom paa Rime-ligheden og Billigheden af de omnævnte Krav, og der blev oplyst om, hvad den Norske Berganordning bestemmer med Hensyn til Drift af Metaller og Ertser, medens der dog blev en Tvivl tilbage, om hvorvidt Koproolith, der snarere kunde kaldes en Jordart, kunde henføres til Lovens Bestemmelser. Det antydedes dog paa den anden Side, at Styrelsen, siden Eiendommen over Landet skulde tilhøre Staten, kunde gjøre en saadan Concession, som i Andragendet begjært. Man syntes efter nogen Overlægning at blive enige om, at det i en blivende Protocol i et ministerielt Statsraad, hvortil alle Statsraader skulde tilkaldes, udtrykkelig skulde fremhæves, at der fra det Svenske Statsraads Side ansaaes rigtigst, at Spitsbergen kom under Norsk Besiddelse, med den dertil knyttede Forudsætning om, at en Concession af Beskaffenhed som den ansøgte, kunde komme det oprettede Actie-Selskab tildeel. Om alt dette vil den Norske Regjerings Betænkning foreløbigt blive at indhente. At dette Anliggende overhodet kommer ind under Ministeriel Behandling flyder deraf, at det første Spørgsmaal, der kommer under Afgjørelse, er Besiddelsestagelse og deraf flydende Henvendels til fremede Magter. Der fremhævedes endvidere fra en af de Svenske Statsraaders Side, om ikke Stortingets Samtykke skulde udkræves for en Besiddelsestagelse. Jeg benyttede Leiligheden for at oplyse om hvorledes hele denne Sag betræffende Spitsbergen var bragt paa Bane af Udenrigs Ministeren ifjor Sommer, efter en Samtale med Professor Nordensköld, hvad Herr Excellencens fortrolige Meddelelser til mig havde gaaet ud paa, og hvorledes jeg havde bevaret Sagen i den stricteste Fortrolighed, idet jeg blot underhaanden havde meddelt mig med Dig og Chefen for Indre Departementet. Jeg havde, siden Sagen nu var kommen paa Dagsordenen, atter meddelt mig med Dig, og havde al Anledning til at udtale, at visselig Stortingets Samtykke skulde udkræves for Besiddelsestagelsen. Der kunde altsaa være Spørgsmaal om, hvorvidt ikke et bestemt Forbehold i denne Retning burde udtales i selve Henvendelsen til de fremmede Magter, men herimod opponerede sig Udenrigs-Ministeren paa det bestemteste idet han udtalte, at saadant vilde see halvt ud, og at

dette var en Sag der rørte vore indre Anliggender. Jeg vil derfor paa det Inderligste, ogsaa efter den Følelse vi har her, henstille til Eder at tage dette Punkt under nærmere Overveielse og som jeg haaber, frafalde samme. Naar Regjeringens Betænkning afgives kan jo i samme paa det Udtrykkeligste fremhæves, at Storthingets Samtykke skal udkræves, og dette burde vel kunne være nok, for at stille Sagen paa en redig og klar Punkt ligeoverfor nævnte Statsmyndighed.

Vi faae ikke det sammensatte ministerielle Statsraad imorgen, da Grev Wachtmeister maa være i Kamrene, om hans Budget da kommer for; men det var forudsat, at Statsraadet kunde blive Thorsdag eller Fredag.

Kongens Forbedring vedvarer fremdeles, som Bulletinen udviser, og bliver ingen Forandring skal det være Mening fra imorgen at ophøre med Bulletiner.

SIBBERN TIL STANG

Notat om telegram, dateret 21. febr. 1871.

Bulletinen samt Ophør af videre Bulletiner.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg var i Formiddag oppe i 1ste Kammer, og kommer nu henved Kl. 9 fra et gjentaget Besøg der, hvor jeg afhørte Discussionen om «3die Hufvudtitel». Jeg syntes, at Grev Wachtmeister forsvarede sig, som sædvanligt, bestemt og consist. Der var ogsaa en temmelig svag Opposition, og Resultatet blev, at det begjærte Anslag bevilgedes uden Votering, og hvad den anden Punkt angaaer, nemlig den forestaaende Skrivelse om muelig Besparelse med Hensyn til Expectanse Lønningerne, blev dertil af Første Kammer ikke givet Bifald, med 49 mod 44 Stemmer, hvoraf Følgen bliver at denne Punkt i hvert Fald forfalder. Jeg var siden inde i Andet Kammer, hvor Discussionen antages iaften at ville finde Sted; men der var en anden Sag, der bebudede en længere Discus-

sion, saa at Udenrigs Budgettet formodentlig ikke der naaer til Forhandling.

Grev Wachtmeister har underrettet os om, at der vil blive sammensat ministerielt Statsraad imorgen Kl. 11 for Spitsbergs-Sagen.

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit idag modtagne venlige Brev, men beklager inderlig deraf at erfare, at Du i de sidste Dage har befundet Dig ilde. Jeg har ogsaa i den senere Tid været mindre end vel, og jeg haaber, at det maa kunne tilskrives Veirlaget, saaledes som Tilfældet er med Dig.

Fra 15 Grader Koldt er vi paa Aftenen kommen op til 5 Graders Varme. Maa Du snart komme til at føle Dig vel igjen, thi Du kan vel behøve Din hele Sundhed med Alt hvad Du har at staae i!

Jeg sender Dig vedlagte Udclip af «Dagens Nyheder» et Blad som siges – ikke uden *gyldig* Grund – at være Preussisk sindet. Efter hvad jeg har erfaret af Wachtmeister er det Anbragte Grundet. Kongen sendte virkelig et Brev til en af sine franske Bekjendte, der var i Preussisk Fangenskab, gjennem Legationen i Berlin, som besørgede det til Bestemmelsesstedet. Alle Breve til Fanger skulle, efter Bestemmelserne, aabnes, og da Vedkommende, saavidt jeg husker, var død, blev Brevet sendt tilbage til vor Minister i Berlin *aabnet* og med den Bemærkning i et Brev fra Herr von Thiele, at det ikke havde undgaaet at vække Forundring, at H.M. kunde skrive til en Fange i saadanne Udtryk. Vor minister svarede, at han vilde underrette vor Udenrigs Minister om Sagen; men da han ikke ansaae sig berettiget til at gjøre sig bekjendt med Indholdet af Kongens Brev, uagtet aabnet, afholdt han sig fra at indgaae paa Herr von Thieles Bemærkninger, hvis Beføielse han saaledes ikke kunde anerkjende. Brevet læstes heller ikke af Grev Wachtmeister, som levede det til H.M. Der har nok været varme Udtryk af Sympathie i Brevet, og som saadant havde H.M. fremhævet, at der et Sted stod at «Han dybt beklagede de Franske Fangers Skjæbne og at Han skulde ønske at dele deres sorte Brød med dem» – eller noget lignende. I sit Svar til vor Minister udtalte Grev Wachtmeister Kongens Bifald til hvad af Due var gjort. Han yttrede videre, at Brevet havde indeholdt «des épanchemens de coeur» som Kongen frit havde hengivet sig til, ligeoverfor en gammel og kjær Bekjendt af den Franske Armee, uden Tanke paa, at disse skulde lægges under fremmede Øine, og hvad H.Ms. private Correspondance angik, var det her en ufravigelig Regel ikke paa nogen Maade at blande sig deri, ligesom paa den anden Side ogsaa deraf

fulgte, at H.Ms. Regjering heller ikke var bunden af Yttringer som deri maatte kunne forefalde.

Efter denne Skrivelse har der fra Berlin ikke været afhørt videre om dette Brev, uden at vor Minister dersteds i et confidentielt Brev til W. havde udtalt sin Beklagelse over det Forefaldne og muelig Forstyrrelse af de gode Forholde, som han af al Evne søgte at bevare med Hoffet i Berlin.

Nu er Historien om Brevet blevet bekjendt først i Times, og derfra er den gaaet over i «Dagens Nyheder» – formodentlig *ikke uden Foranledning*.

Hvad jeg her har berettet Dig, turde Du behandle med den største Forsigtighed. Grev Wachtmeister omtalte Hovedtrækkene i en Beredning, hvori vi vare tilstede, men i allerstørste Fortrolighed, Tilgiv mit forferdelige Hastværk.

[Vedlegg:]

I engelska tidningen «Times» för den 10 i denna månad stod att läsa ett telegram, som i översättning har följande lydelse:

KRIGET

(Pr telegraf.) (Från vår korrespondent i Berlin.)

BERLIN den 9 februari.

«Et bref från konungen af Sverige till en fransk officer, krigsfånge i Tyskland, har fallit i myndigheternas händer. Det utmärker sig genom att varmt sympatisera med Frankrike och uttrycka stor fiendtlighet (great animosity) mot Tyskland.»

Detta telegram har sedan varit reproducerat i Hamburgs Börsen-Halle; vi ha även sett det i en Köpenhamnstidning.

Dess innehåll har sålunda, isynnerhet genom de två förstnämnda, vidt spridda tidningarna, blifvit känt i alla länder.

Då Times korrespondenter äro bekanta för att i allmänhet vara väl underrättade, så lär det icke kunna undgås att man i utlandet sätter tro till telegrammet och således föreställer sig att Sveriges konung, oaktadt den af hans regering förklarade «fullkomliga neutralitet», har i bref till en fransk officer yttrat sig särdeles fiendtligt mot Tyskland samt att man deraf för framtiden drager slutsatser som äro egnade att rubba förtroendet till Sveriges politiska hållning och ställning.

I betragtende hëraf tillåta vi oss vördsamt hemställa till regeringen att hon, såvida hon icke med fullkomlig likgiltighet åser hvad konungen, «som eger allena styra riket», skrifver eller gör, må på något sätt offentligt desavouera eller förklara den af Times meddelade underrättelsen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Febr. 1871.

Kjære Ven! Iaften kun et Par Ord med Tak for dine venlige Breve af den 18de, 19de og 20de Febr. Jeg er nedbøiet i høieste Grad; thi Statsraad Bretteville er saa syg – jeg kan ikke rigtig blive klog paa af hvad Sygdom det egentlig er – at der kun er svagt Haab om hans Liv. Førend Du modtager disse Linier, vil Du ikke usandsynligt have modtaget Telegram om at han er død, Han var altid min Ven, saa at hans Bortgang ikke vil kunne andet end smerte mig dybt, og hans Bortgang *nu* vil – jeg finder det ikke usandsynligt – for Regjeringen kunne fremkalde mange Tvivl og maaskee ganske alvorlige Vanskeligheder. Hertil kommer, at jeg ikke er frisk, men i temmelig høi Grad lidende af nerveuse Affectioner. Altsaa – Du kan iaften ikke faae mere end Tak for dine venlige Breve. Spitsbergssagen skal blive overveiet paa det Bedste, naar den kommer.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg haaber, at dette Brev maa finde Dig bedre, eller, hvad mere er, fuldkommen vel igjen. Vi komme for nogle Øieblikke siden fra det sammensatte ministerielle Statsraad om Spitsbergssagen. Protocollen, som Grev Wachtmeister foreløbigen havde ladet os see igaar og hvori vi underhaanden havde gjort nogle Ændringer, som han vedtog som sine egne, blev justeret under Regentens Nærværelse. Af Grev Wachtmeister var der foreslaaet at den *Forudsætning*, som er et af Hovedpunkterne, affattedes i almindeligere Udtryk, men de øvrige Svenske Medlemmer fandt, at det var rigtigst, om Udenrigsministeren mere *bestemt* betegnede

hvad der skulde *forudsættes* indrømmet Professor Nordensköld og hans Actieselskab. Grev Wachtmeister havde i *Begyndelsen* nogen Betænkelighed herimod, idet han yttrede, at han ikke allene saae Sagen fra Svensk Standpunkt men ogsaa som Udenrigs Minister for Norges Vedkommende, og at han derfor ønskede Udtrykkene stillede saa almindelige, at det blev overladt til den Norske Regjering at formulere den nærmere Modalitet af en blivende Concession. Vi for vor Deel fandt, at vi paa Sagens *nuværende* Standpunkt ikke havde nogen Anledning til at gjøre nogen Erindring mod den Affatning af dette Punkt, som berørte det *Svenske* Bolags Interesse, og jeg benyttede derhos Leiligheden til i Almindelighed at fremhæve, at Spørgsmaalet om Besiddelsestagelse for Norges Vedkommende af Spitsbergen kunde have mange Sider, der vare egnede at vække Tvivl og ikke kunde oversees med det første Overblik af dette Anliggende der nu skulde blive Gjenstand for den Norske Regjering's Prøvelse. Hvad jeg derimod ikke havde nogen Tvivl om var, at Billighed i hvert Fald krævede, at Prof. Nordenskölds og hans Selskabs Interesser ikke undlodes at blive varetagne. Jeg haaber det vil blive mueligt at faae en Afskrift af Protocollen tidsnok, for endnu iaften at kunne expedere den. Det er overeenskommet, at Protocollen og den deri indeholdte Sag skulde betragtes som strictissime *hemmelige*, og H.K.H. udtalte det Ønske, at Sagen fra den Norske Regjering's Side maatte modtage *en saa skyndsom Behandling* som Omstændighederne tillode, hvorom Han paalagde mig at skrive til Dig. Som Du vil see af Protocollen indeholder denne nu kun Udenrigs-Ministerens Fremstilling, og hvad Statsraadet har tilraadet, indskrænker sig til Indhentelsen af den Norske Regjering's Indstilling. Herpaa gaaer ogsaa Resolutionen ud. I faae nu den vanskelige Opgave at udrede Sagen for Norges Vedkommende. Det stiller sig maaskee tvivlsomt, om en Besiddelsestagelse for os bliver til nogen synderlig Fordeel, og man kan paa Forhaand ikke forudsee de Bekostninger eller blivende Fortrædeligheder som dermed kunne blive forenede. Maaskee en Vedvarsel af Spitsbergens nuværende Tilstand som en «*res nullius*» vilde være det ønskeligste for vore Interesser; men vi bør, i den Stilling hvori Sagen nu er bleven bragt, ikke forbise Uleiligheden af, at Øerne kom i Svensk eller i en anden Magts Besiddelse. I saa Fald kan det synes bedre at de lægges under Norsk Statshøihered. I faae nu Anledning til i Betænkningen at udtale Eder med Hensyn til Behovet af Storthingets Samtykke. Da Sagen heelt igjennem maa holdes hemmelig, for ikke ved nogen Kundskab om de opdagede

Koprolith Leier at vække andre Magters Lyst, idetmindste indtil man ved en blivende Henvendelse til vedkommende fremmede Magter har faaet Vished om at ingen Hindring fra deres Side opstilles, kan der ikke blive Spørgsmaal om *forud* at henvende sig til Storthinget, og hvad betræffer et Forbehold i den blivende Depeche i denne Henseende, vover jeg at gjentage, hvad jeg i et tidligere Brev indstændigen har fremhævet.

Vi faae vel nu snart vide hvorledes Fredsbetingelserne blive. Maa-skee de Franske faae beholde Metz men paa Betingelse af at racere Fæstningen. Det forekommer mig afskyeligt at see, hvorledes Preusserne midt under Vaabenstilstanden vedblive deres Udpresninger. Du vil have bemærket af Aviserne, at den Engelske Italienske og Østerrigske Regjering have anerkjendt den nye Styrelse i Frankrig. Den herværende Franske Minister har underrettet vor Udenrigs-Minister herom saavel som om den dannede nye Regjering, og Grev Wachtmeister har med Regentens Samtykke telegraferet til vor Chargé d Affaires at han skal gjøre paa samme Maade som de Regjeringers Repræsentanter, der have anerkjendt den Franske Styrelse. Bn. Adelswärts Helbred er under Beleiringen bleven saa medtagen, at han har faaet Permission og det er Leg. Secretaire Åkerman, som nu er Ch d Affaires.

Jeg var i Formiddag efter Statsraadet oppe i Kongens Vaaning for at høre hos de Vagthavende, hvorledes det stod til med H.M. Gudskeelov det gaaer vedvarende fremad, og der synes at være Haab om at Reconvalesents-Tilstanden skal gaae hurtigere end først formodet. Ja maa Han snart komme paa Benene igjen.

Jeg henstiller til Dig at lade tage en Afskrift af J. Mathiesens originale Ansøgning som I have, for at vedlægges Protocollen. Her har vi ikke faaet Tid til at gjøre Afskriften.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 24. febr. 1871 kl. 20.40.]

Statsraad Bretteville er idag Morges afgaaet ved Døden. Nærmere med Posten iaften. Prindsregenten er underrettet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Febr. 1871.

Kjære Ven! Du vil have modtaget mit Telegram af idag om Brettevilles Bortgang. Du saae allerede af mit Brev af igaar, at der ikke var noget Haab om hans Liv, og idag Morges Klokkeren 3 udaandede han. Igaar Formiddag hedte det, at hans Sygdom var høist betænkelig, hvilket jeg derfor berettede i min sædvanlige ugentlige Oversigt, der afgik til Regenten igaar; men ud paa Eftermiddagen erklærede Lægerne, at hans Tilstand var haabløs, hvilket jeg saaledes tilskrev Dig. Om Detaillerne af hvad der vedkommer hans Sygdom vil Du bedst blive oplyst ved at gjenneumlæse den Afskrift, jeg vedlægger af min Skrivelse af idag til Prindsregenten. Forsaavidt den Beskrivelse, som deri findes af hans Sygdom, maatte forekomme Dig mindre forstaaelig, skal jeg bemærke, at den hidrører fra Expeditionschef Kjerulfs Haand og saaledes ganske vist er correct.

Jeg er saare nedbøiet over Brettevilles Bortgang. Han var den eneste Ungdomsven, jeg har havde tilbage; jeg var sikker paa altid hos ham at finde uforandret Venlighed og Velvillie. Og dette er meget, saa knuddret og vanskelig som Verden nu er bleven. Den Indflydelse, som hans Død har øvet paa mit Sind, har bidraget til at forøge den nerveuse Depression, hvoraf jeg i den allersidste Tid har lidt, og jeg føler Trang til i den allernærmeste Tid at kunne tænke lidt mere end sædvanlig paa min Sundhed. Jeg har derfor faaet ordnet det saa, at Helligsen for det første overtager Indre-Departementet ved Siden af Revisionsdepartementet, dog kun foreløbigt; siden kommer jeg vel til Kræfter igjen.

Om de politiske Overveielser, hvortil Brettevilles Bortgang giver Anledning, føler jeg mig ikke oplagt til at tale endnu. Dine og dine i Stokholm værende Collegers Tanker i saa Henseende skulde det være mig kjært at høre, naar Du maatte finde Anledning til derom at meddele mig Noget.

Det har bedrøvet mig at erfare, at de, der ville Hans Majestæt ilde, atter have havt den Glæde at opdage en Uforsigtighed af ham. Uforsigtigheden var ganske stor, det maa indrømmes. Det forekommer mig, at vor Minister i Berlin med stor Klogskab har udført sit Partie i den Sag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg blev noget ængstelig allerede da jeg tidligere paa Morgen en i Morgenbladet saae, at Bretteville havde faaet et Halseonde, og det varede ikke længe, førend Dit Telegram forvandlede min Ængstelse til Bedrøvelse over tabet af en Collega, til hvem vi med Hengivenhed vare knyttede. Vi vide, Vor Herres Veie ere de bedste, og for vor afdøde Ven var det maaskee lykkeligst, at han fik gaae bort, inden Striden opstod mellem Alderens Krav og hans sjældne Lyst til Virksomhed; men for Regjeringen synes mig dog Øieblikket for hans Bortgang maa ansees uheldigt. Det har viist sig at Besættelse af Statsraadsposter i den senere Tid har haft sine Vanskeligheder, og midt under Storthingsmødet, ville disse snare[re] blive større. Hvad jeg derhos høiligen beklager er, at Byrden af Indre Departementet atter kastes paa Dine Skuldre, og fra denne *eneste* Side skulde jeg være stemt for Postens snare Besættelse, saafremt ingen anden midlertidig Ordning, der befrier Regjeringens Præses fra en utilbørlig Arbejdsforøgelse, kan udfindes. Mit første Indtryk saavel som mine Collegers, – saavidt jeg troer – har været, at den ledigblevne Statsraadspost helst ikke besættes under Storthingets Sammenvær. At den ikke besættes under den Tid Kongen afholder sig fra Regjeringsforretningerne, turde der ikke være Tvivl om; men dette kan vare endnu en Maaned eller 6 Uger, saa at man kommer et Stykke indpaa den sidste Halvdeel af Storthingets Samlingstid. Jeg havde tænkt mig Mueligheden af at Regenten i Formiddag havde sendt efter mig i Anledning af den modtagne Efterretning; men saa er ikke skeet, og af egen Drift ønsker jeg helst at undgaae at søge H.K.H., indtil jeg modtager Dit i Telegrammet bebudede Brev. Jeg gaaer ud fra den Forudsætning, at Regenten har underrettet Kongen. Har Du dertil nogen Anledning, beder jeg Dig om at bevidne Statsraadinde Bretteville vor hjærtelige Deeltagelse; jeg havde tænkt paa at skrive hende til, men finder det dog mest passende at udsætte noget hermed.

Grev Wachtmeister tabte da, igaar Aften, Voteringen i Andet Kammer, og Reservanterne i Stats Utskottet, der ville have 40,800 Rdl. opførte som et Overgangsbeløb seirede med 139 Stemmer mod 33. Der skal altsaa skrives til Fælleds Votering, men den store Majoritet i Andet Kammer gjør Udfaldet ikke engang tvivlsomt. Jeg haaber og troer, at Grev W. ikke gaaer af, da Beløbet er bevilget, men da han er bestemt

paa ikke at gjøre nogen Inddragning, vil Striden, paa en mere afgjørende Maade fornye sig paa næste Rigsdag. I hvert Fald vil han vel afvente Fælleds-Voteringen og dernest see, hvorledes, det gaaer med Udenrigs Budgettet paa Stortinget, for derefter at fatte sin Bestemmelse. Jeg hørte af Grev Wachtmeister, som jeg traf før Middagen, at Exc. Adlercreutz havde været oppe hos Kongen igaar, og fundet Ham noksaa brav. Kongen havde endogsaa yttret, at Han om en Uges Tid skulde kunne ligge paa Sophaen. Statsraad Wennerberg, som havde seet Kongen, for 3 à Dage siden, havde fundet Ham paafaldende udmagret, men Stemmen havde faaet igjen sin gamle Styrke og Kongen havde været i godt Humeur. Jeg har ikke paa de sidste Dage seet Livmedicus Lundberg; men om Bedringen ikke var vedvarende, skulde han have ladet mig det vide. Det er mueligt, at Kongen, om Bedringen gaaer hurtig fremad, igjen vil overta Styrelsen snarere end nu formodet.

Om Fredsbetingelserne vides intet med Sikkerhed, Fra London skrives, at de holdes hemmelige mellem Bismarck og Favre, og at Odo Russell, som er i Versailles, intet bestemt havde kunnet erfare. Som en Muelighed fremhæves, at Preusserne skulde ville lade sig nøie med Elsas, og afstaae fra Fordringen paa en Deel af Lothringen, mod at faae Luxemburg. Det vilde være et advarende Exempel, om man saaledes uden videre disponerer over en liden Stat, fordi den ikke kan værge sig selv!

Jeg vedbliver at føle mig mindre end vel, og jeg troer knap Du kan have følt Dig mere nedstemt end jeg gjør. I de sidste Dage er det blevet værre.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 25. febr. 1871 kl. 10.20.]

Sørg for, at tre Indstillinger der komme til Stockholm iaften, om Jernbaneanlæg, om Statslaan og om Spørgsmaal angaaende Trondhjem-Jemtlands-Banen, blive afgjorte i Extra-Statsraad snarest muligt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Jeg fik imorges Ordre til at indfinde mig hos Regenten. H.K.H. yttrede da Sin Beklagelse over Statsraad Brettevilles Bortgang, og sagde mig, at Han igaar havde telegraferet til Dig for at bede Dig om at bevidne Statsraadinde Bretteville Hans Majts. og Hans egen Deeltagelse. Han yttrede derhos, at der under Hans Majts. Sygdom ikke kunde blive Spørgsmaal om Pladsens Gjenbesettelse, og Han antog, at Du var af samme Mening, og at Han vilde finde denne indeholdt i det Brev, Han ventede fra Dig. Jeg bemærkede, at dette ogsaa var vort Indtryk. Han paalagde mig Naadigst, om jeg skrev til Statsraadinde Bretteville, hvilket jeg gjør i Aften, at gjentage Bevidnelsen af Hans oprigtige medfølelse. Vor kjære afdøde Collega havde her i Stockholm mange Venner, og alle, som jeg har truffet, udtalte Deres inderlige Deeltagelse.

Regenten spurgte mig i Formiddag, om Indstillingen om Laanet, med hvad dermed staaer i Forbindelse, kunde snart ventes, hvilket jeg besvarede bekræftende, og ved Dit Telegram, som jeg ved Hjemkomsten fik fra Dig, fik jeg Anledning til strax at meddele Ham samme og anholdt om et Extra Statsraad paa Mandag, hvilket Han gjennem en Skrivelse fra Ordonants-Officeren bestemte til Kl. 11.

Regenten spurgte ogsaa efter hvorledes det gik paa Stortinget, og omtalte den livlige Debat, der havde fundet Sted om Ordningen af Stortingets Secretariat, og hvori han fremhævede Løvenskjolds Deeltagelse. Han havde seet H.M. paa Morgenen og Bedringen var vedvarende.

Dette bekræftedes ogsaa af Livmedicus Lundberg, som var oppe hos mig i Formiddag, og som fortalte mig, at Sønnen var meget god, Appetiten i Tiltagende, i hvilken Anledning han omnævnte for mig de Maaltider, Patienten fik, og som syntes mig lovende. Kongen havde endog faaet Lov at røre nogle Drag af en Pibe, hvilket havde smagt Ham fortræffeligt. – Lundberg troer dog, at der vil medgaae 1 Maaned eller 6 Uger, inden H.M. kan komme nogenlunde til Kræfter igjen.

Regenten har idag i privat Audience (til Følge af Kongens Sygdom) modtaget Bn. Richthofen, der havde det Hværv at overbringe Notifikationen om Kong Wilhelms Antagelse af den Tydske Keisertitel.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Febr. 1871.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dine venlige Breve af den 24de og 25de Febr. Jeg yttrede i mit sidste Brev, at jeg ikke følte mig oplagt strax efter Brettevilles Død til at tage under Overveielse hvorledes man rettest bør forholde sig med Hensyn til Gjenbesættelsen af hans Post, og denne min Stemning fandt jeg i det her i Fredags afholdte Statsraad deelt af mine Colleger. Vi savnede ham alle; thi han var en elskelig Mand at have iblandt sig, og Ingen af os følte sig stemt til allerede strax at gaae løs paa Spørgsmaalet om hvorledes Hullet efter ham bør fyldes. Hermed har det jo heller ingen Hast; thi under Hans Majestæt Kongens Sygdom ere vi vel alle enige i, at der ikke bør blive Spørgsmaal om Gjenbesættelsen af Brettevilles Post. Jeg seer, at Prindsregenten selv har uttalt denne Mening for Dig, og at han har forudsat, at den vilde findes udtalt i det Brev, som mit Telegram til ham af den 24de bebudede at skulle komme fra mig. Af dette Brev, der vil være kommet til Stokholm igaar Aftes, har jeg sendt Dig Afskrift, og Du vil deraf see, at jeg deri ikke har udtalt Nogetsomhelst med Hensyn til Gjenbesættelsen af Brettevilles Post. Naar jeg paa Torsdag paa Nyt i sædvanlig Orden tilskriver Hans Kongelige Høihed, kan jeg imidlertid vel ikke undgaae at berøre Sagen, men agter at gjøre dette med Forsigtighed, da den selvfølgelig bør være Gjenstand for Hans Majestæt Kongens egen Prøvelse og Afgjørelse i enhver Henseender. Imidlertid er jeg Dig meget taknemmelig for de Vink, Du i dit Brev af den 24de giver, og hvoraf jeg erfarer dine og dine Collegers Anskuelser, i al Fald om een Side af Sagen. Med den midlertidige Bestyrelse af Indre-Departementet skal der vel i ethvert Fald blive Udvei; thi om en Maanedstid er jeg – haaber jeg – saa flink igjen, at jeg selv kan gaae i Sælen. Helliessen har paa Forhaand ladet forstaae, at han ikke har Lyst paa eller – for at udtrykke mig correctere – ikke troer at kunne faae Tid til at varetage Indre-Departementets Forretninger ret længe.

Det gjør mig ondt at see af dine Breve, at ogsaa Du er klein. Forhaabentlig skulle vi komme os begge, naar vi først ere komne fuldstændig ud over Vintertiden med dens evige Snee – her sneer det nemlig saa godt som hver Dag og ganske smaat af Gangen, saa at det aldrig bliver færdigt.

Med Aschehoug talte jeg for et Par Dage siden. Udsigterne for Unionssagens Skjæbne i Constitutions-Comitteen ere de mørkeste mulige.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 27. febr. 1871 kl. 14.00.]

Om Extra-Statsraadet den 27. Febr. 1871.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. Febr. 1871.

Kjære Ven,

Blot nogle Ord for at takke Dig for Dit idag modtagne venlige Brev af 24. Febr. Jeg forstaaer saa vel Din Sorg ved Tabet af en Ungdomsven, saaledes som Bretteville var Dig; thi et saadant Tab lader sig ikke erstatte. Du siger med Rette, at denne Tid er vanskelig og knudret, og det kommer deraf, at Hjærtelaget saa lidet paaagtes. Paa samme Tid som det gjør mig meget ondt at høre, at Dit nervøse Ildebefindende vedvarer, er det mig en Beroligelse at erfare, at Du saavidt har ladet Dig bevæge til at spare Dig selv, at den midlertidige Bestyrelse af Indre Dept. er bleven overdragen til Statsraad Helliesen. Jeg ønsker blot, at du vil tilstede, at denne Ordning faaer vedvare. Som Telegrammet har meddelt Dig, fik vi i Formiddag Afgjørelse paa de 3 presserende Sager, der skulle forelægges Stortinget. Statsraadet varede fra 1 til 3, da Regenten med meget Interesse satte sig ind i disse Sagers detaillier. Han fortalte os, at han havde faaet Brevet fra Dig. Det sædvanlige Statsraad vil blive afholdt paa Løverdags.

Kongens Bedring vedvarer, Gudskeelov, uforstyrret. Igaar Morges havde han en Smule Feber, men dette var nok til Følge af nogen Dietfeil, og Han skal idag være lige brav igjen, saa at Flere havde været inde hos ham. Jeg haaber at faae see H.M. en af disse Dage. Fredspreliminairerne ere da nu afsluttede, og den samme Haardhed, der har udmærket Preusserne under den hele Krig, har nu sat Kronen paa Værket ved de mere end tunge Vilkaar, de have paalagt Franskmændene. Hvor skal der nu kunne findes en *trøstig Følelse* i Europa, efterat Haardheden er bleven stillet i det øverste Sæde. Maa den Sød som indhøstes fremtidig blive den af Dragetændene!

Jeg har hele Eftermiddagen haft en Samtale om Lappe-Sagen med Ritmester v Müller, Medlem af Lag-Utskottet, – og Manthey har ogsaa deeltaget deri.

Han er en sandhedskjærlig Mand, som søger Oplysninger, og det er en Glæde at meddele ham saadanne.

Tilgiv mit Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit venlige Brev af den 27de Febr. Helliessen er i disse Dage beskjæftiget med at forberede Indstilling om Spitsbergssagen. Du har ganske Ret i en Bemærkning, som Du gjør i et af dine tidligere Breve, at Spørgsmaalet om hvorvidt det skulde være fornødent i selve Circulairet til vore Gesandter at udhæve, at Storthingets Samtykke vil udkræves til Erhvervelse af Spitsbergen, faaer en heel forandret Stilling, naar der, som nu vil blive Tilfældet, bliver Anledning til i en Norsk Regjerings-Indstilling at udtale, at saadant Samtykke i sin Tid vil være fornødent. Sagen vil, hvad dette Punct angaaer, allerede derved fra først af være stillet paa sin rette formelle Grund. Anderledes vilde Sagen have stillet sig, naar der ikke paa Forhaand var bleven nogen Anledning for Regjeringen til at udtale sig om dette Punct, medens det dog ikke vilde have kunnet blive tvivlsomt eller under Sagens videre Gang skjult for Nogen, at det var efter foreløbig confidential Overlægning med det Norske Statsraad, at Udenrigsministeren havde sendt sit Circulaire afsted. Det vilde under denne Forudsætning ikke nogetsteds have været constateret, at Storthingets paafølgende Samtykke ansaaes fornødent, naar det ikke var bleven udtalt i selve Circulairet. Det er for Resten ikke mig, der har insisteret paa, at det omhandlede Forbehold skulde tages i selve Circulairet. Jeg har i dette som i alt Andet kun været Tolk for Statsraadets, det vil her sige den Norske Regjerings, Bestemmelse, til hvilken jeg imidlertid sluttede mig i Sagens daværende Stilling. Helliessen, med hvem jeg selvfølgelig yderligere har confereret om Sagen og for hvem jeg har oplæst alle dine Breve om Spitsbergs-Anliggendet, vil nu undentvilt indskrænke sig til i Indstillingen at udtale, at Storthingets Samtykke i sin Tid vil være fornødent, men *i Taushed* overlade til Udenrigsministeren at optage eller ikke optage dette i sit Circulaire, med andre Ord slet ikke berøre dette Punct.

Jeg kan meddele Dig en Efterretning, som uden Tvivl vil glæde Dig, nemlig at Gage- og Pensions-Comitteen eenstemmigen har besluttet at

indstille til Storthinget at bevilge Secretair-Gagen for den Norske Regjerings Præses med 500 Spdlr. indtil Vacance i Posten indtræder, og senere 350 Spdlr. Denne Sag, som saa meget har inquieteret mig, tør saaledes komme til at glide igjennem i Stilhed.

Om Revisionssagen og dens sandsynlige Skjæbne samt hvad dermed staaer i Forbindelse skal Du faae Brev fra mig senere hen, naar Alt har faaet klarne sig noget mere end for Øieblikket er Tilfældet.

Undskyld det altfor tydelige Hastværk i dette Brev, som har maattet nedskrives i stor Skynding, da jeg skal i Begravelse – Du kan vel vide i hvilken! [O.s.v.]

Esk. Hermed Afskrift af min Indberetning af idag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 4. mars 1871 kl. 13.45.]

Alle med Designationer 17., 21., 24., 28. Febr. hidkomne Sager idag bifaldende afgjorte.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 27. Februar. Om min Hukommelse ikke for meget bedrager mig, er det idag Din Fødselsdag, og jeg bringer Dig i denne Anledning mine bedste Lykønskninger. Maae Sundhed og godt Mod følge Dig i Din Virksomhed! Jeg seer af Dit Brev, at det samme Indtryk har gjort sig gjældende blandt Eder i Regjeringen som blandt os tre i Anledning af vor savnede Collegas Bortgang. Det vil efter al Sandsynlighed endnu vare en Maaned, inden Kongen atter overtager Regjeringen.

Regenten yttrede idag i Statsraadet, at vi skulde have Statsraad igjen idag 14 Dage, og derefter – tillagde Han, – haabede Han at H.M. selv kunde blive rask nok til at holde det følgende Statsraad. Jeg har endnu ikke seet Kongen, men af dem, som har seet Ham, har jeg erfaret, at det gaar fremad, om Han endnu seer medtagen ud. Madlysten skal endnu ikke have indfundet sig i den Grad, som det kunde være at ønske; men

jeg veed, at Han, inden Han fik sin sidste Sygdom, allerede havde en Mave Katarrh, og Han sagde mig selv dengang, at Han til Sommeren maatte gennemgaae en Cour derfor. Han følger forresten Begivenhederne paa Rigsdagen, navnlig Forsvars-Sagen, med stor Interesse. Idag da jeg var oppe for at høre efter Hans Befindende, var Grev Arvid Posse inde hos Ham. Idag holder man i Kamrene paa med 4de Hufvudtitel, og hvad som er begjært til Befæstninger og Krigs-Materiel har Udsigt til at blive bevilget. Spørgsmaalet, derimod, om Organisationen staaer endnu paa et saadant Punkt, at Intet med Sikkerhed kan beregnes om Udfaldet.

Grev Wachtmeister har sagt mig, at Munch Ræder andrager om at faae vende tilbage til Malta. Han (W) har nok derom skrevet til Indre Dept. Mig forekommer det næsten, som Embedet, efter den lange Tids Constitution, atter burde averteres vacant, og at det ikke vel gaaer an, at gjenoptage Spørgsmaalet om Besættelsen paa det Punkt det befandt sig da Herr Munch Ræder constitueredes. Herom vil formodentlig Indre Dept. udtale sig. Jeg troer Grev Wachtmeisters Ønske er, at Bødtker i Constantinopel, skulde forflyttes til Alexandria, og det er sandt, at denne Mand, som er nidkjær i sin Virksomhed, ogsaa har erhvervet en mangeaarig Erfaring om Forholdene i Orienten. Jeg troer ogsaa, at Grev Wachtmeister helst ønskede, om Besættelsen kunde finde Sted uden Aabning af ny Concurrence.

Du siger i Dit sidste Brev, at Udsigterne for Unions Sagens Skjæbne, efter hvad Professor Aschehoug havde sagt Dig, i Constitutions Com-mitteen ere de *mørkeste muelige*. Her er jeg af flere Medlemmer af Constitutions-Utskottet bleven spurgt, hvorledes det gaaer med Unions-forslaget i Norge, om det snart kommer til Behandling eller om det tænkes udsat til næste Storting. Jeg har paa disse Spørgsmaal blot kunnet give yderst forsigtige Svar. Tingen er, at man i «Constitutions Utskottet» vistnok til en vis Tid kan holde Forslaget tilbage; men denne Tid har dog sin Grændse, og skulde det komme til en Opløsning af 2det Kammer i Anledning af «*forsvars frågan*», hvilket Nu har været stillet som en Muelighed, vil Constitutions Utskottet komme *i en Maade*, om det har forsømt enten at fremme Forslaget eller at bevirke en Overeens-komst om dets yderligere Udsættelse.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg havde just sat mig ned for at skrive Dig til, da jeg modtog dit venlige Brev af den 4de Marts. Jeg takker Dig for dette Brev i dets Heelhed og navnlig for din Venlighed at erindre min Fødselsdag.

Jeg sender Dig herved Afskrift (Først igaar istandbragt af Holst) af mit underdanigste Brev af den 4de Marts til Hans K. Høihed Prinds-Regenten, og for at Du bedre skal forstaae Anledningen til dets Indhold, sender jeg Dig tillige Hans Kongelige Høiheds Brev til mig, hvorpaa mit er Svar. Hans Kongelige Høiheds Brev maa Du sende mig tilbage, saasnt Du har benyttet det, og begge Breve bør Du – saa er idetmindste min Mening – lade forblive mellem os to. Idet Du nu af mit Brev til Prinds-Regenten faaer en Oversigt over den Skjæbne, Revisions sagen har at vente sig, troer jeg tillige at burde meddele Dig det her værende Statsraads saavelsom mine egne Tanker om hvad Indflydelse dette Udfald bør øve paa det nuværende Statsraads Bestaaen eller dets enkelte Medlemmers Udtræden eller Ikke-Udtræden. Jeg skal da først berette, at Spørgsmaalet for kort Tid siden kom til Omtale i Statsraadet. Enhver, som da udtalte sig, erklærede sig for, at Statsraadet under de nuværende politiske Forhold burde blive staaende Mand for Mand, Meldahl dog tvivlende og Broch med det Tillæg, at den Maade, hvorpaa Forslaget blev forkastet, kunde blive at tage i Betragtning, idet han for Resten havde opgjort med sig selv, at hvis nogen af Statsraadets Medlemmer skulde aftræde, saa burde de aftræde alle, idet han for sit Vedkommende med Bestemthed erklærede, at han vilde betragte sig som indtraadt i Solidaritet med det øvrige Statsraad om Revisions sagen og ikke skille sig paa nogen Maade fra sine Colleger. Det var leilighedsviis, at Sagen kom paa Bane i Statsraadet, og jeg har ikke fundet Grund til senere at bevirke Spørgsmaalet gjenoptaget til nogen nærmere fælles Drøftelse, ialfald ikke for Tiden. Derimod har Spørgsmaalet været Gjenstand for Tankeudvexling enkeltviis, og herom skal jeg meddele Dig Følgende. Broch havde – efter hvad Statssecretair Aall har fortalt mig – for faa Dage siden gjentaget for ham, at han ansaae partielle Udtrædelser for utilstedelige og at Alle maatte enten staae eller gaae. Helliesen – den af mine her værende Colleger, som efter Brettevilles Død staaer mig nærmest, hvad Fortrolighed angaaer – har søgt mig for at faae Anledning til at forklare, at han paa det Bestemteste holder paa, at hele Statsraadet skal blive staaende, og at han anseer en partiel Udtræd-

else, endog om den blev indskrænket til mig allene, i sine Conseqventser eenstydig med Sønderbrydelse af det hele Statsraad. Irgens, med hvem jeg tilfældig for nogle Dage siden kom til at tale om Sagen, udtalte for mig, at han ikke indsaac, hvorledes nogen Reconstruction, man kunde være tjent med, skulde blive mulig, selv om man til en Begyndelse kun tænkte sig partiel Udtræden. Meldahl, som har talt med mig idag om Spørgsmaalet, erklærer, efter at have havt Anledning til med større Bestemthed at opgjøre sin Mening, at han, under de nærværende politiske Forhold, maa slutte sig til den Anskuelse, at man handler rettest og pligtmessigt ved at blive staaende som een Mand. Riddervold, af hvem jeg for Øvrigt ikke har kunnet fornemme nogen Menings- Antydning om Spørgsmaalet, staaer i en saa exceptionel Stilling, at han ikke ret vel her kan komme i Betragtning. Han vilde nemlig vel i paakommende Tilfælde søge sin Adkomst til at træde af i den særskilte Grund, der altid ligge rede til Paaberaabelse for ham, nemlig hans høie Alder og lange Tjenestetid.

Jeg har nu givet Dig en Oversigt over hvad Tankegangen er mellem de her værende Medlemmer af Statsraadet angaaende det omhandlede Spørgsmaal. Det var min Hensigt hertil at knytte en Fremstilling af hvorledes jeg selv betragter Sagen – Alt til Opfyldelse af hvad vi aftalte under mit sidste Ophold i Stokholm, nemlig at overvie Spørgsmaalet i Fællesskab. Ulykkeligviis bliver jeg imidlertid i dette Øieblik afbrudt ved Underretning om, at noget Uopsætteligt, hvori jeg maa deeltage – Du skal siden ved Leilighed erfare hvad – venter paa mig. Jeg forbeholder mig derfor at fortsætte i Overmorgen. *Lad imidlertid dette Brev forblive ganske mellem os.* Helliesen sagde mig idag, at han havde skrevet Dig til, at han havde store Scrupler med Hensyn til Spidsbergs-Sagen. Jeg har idag det Indtryk, at han kommer til at overvinde dem.

Undskyld det overvættets Hastværk, der er synlig i den sidste Deel af nærværende Brev, [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg var i Formiddag oppe hos Kongen, og sad oppe hos Ham en halv Times Tid. Jeg havde længets efter at see Ham, for med egne Øine at kunne overbevise mig om, hvorledes det stod til med vor Naadige Herre.

Jeg maa erkjende, at Han var bleven dygtig mager; Hænderne ere blevne tynde og fine og Han sagde selv, at det ikke var bedre bevendt med Hans Been. Hans Liighed med Kong Oscar er bleven slaaende, efterat Ansigtet er blevet langt og magert, og Han har draget Moustacherne ned, som Kong Oscar brugte at gjøre. Men til min Glæde fik jeg dog det Indtryk, at Han er paa god Vei til Helbredelse. Sønnen er fremdeles god, Suppurationen er næsten ophørt, da Naturen er ifærd med at reproducere, hvad som er gaaet bort, og Madlysten er tilfredsstillende. I Begyndelsen, – sagde Kongen – kunde han ikke taale Kjød, han syntes det havde samme Smag som hvad der toges ud af Saaret. Han haabede, at han i Slutningen af denne Maaned kunde gaae omkring i Værelserne. Han har for sin Mave begyndt at drikke Carlsbader Vand – et Glas Morgen og Aften, og han troede, det var nyttigt, om han end ikke syntes om det. Han spurgte efter hvorledes det gik paa Storthinget, og hvordan Udsigten var med Hensyn til Behandlingen af Unions-Forslaget. Han talte ogsaa med Beklagelse om Brettevilles Bortgang, og jeg fik, efter Hans Yttringer, det Indtryk, at Gjenbesættelsen helst bør henstaae under Storthingets Sammenvær.

Jeg blev for et Par Timer siden afbrudt af Professor Ribbing, som kom op til mig for at tale om Lappe-Sagen. Uagtet Formanden i Lag-Utskottet, Grev Erik Sparre, er yderst stærk i sin Modstand, haabede dog Ribbing, at Forslaget vilde blive indstillet til Antagelse af Utskottet. Der var dog endnu nogle Tvivl med Hensyn til Forstaaelsen af 25de §. Der vare flere, som frygtede for, at naar de deri omtalte Omraader anviistes Lapperne, saa vilde de i Fremtiden, om Agerbruget ogsaa skulde naae derhen, kunne forvises derfra, for at henvises til nyt og andet Omraade, og den Tanke havde opstaaet, at ledsage Lov-Forslaget, om det antages af Rigsdagen, med en Skrivelse, hvori den Forudsætning udtales, at naar noget nyt Omraade herefter anviistes Lapperne i det Indre af Landet, skulde de faae beholde det og Colonisation af Fastboende derfor afstænges. Jeg bemærkede, at saavidt jeg havde opfattet det hele, var *dette* just Mening fra Norsk Side, ligesom jeg antog at de locale Forholde paa de Steder der tænktes anviiste Lapperne i det Indre af Landet hindrede Bosættelse af de Fastboende. Jeg troede derfor ikke at det var nødvendigt at udtale en saadan Forudsætning i den omnævnte Skrivelse. Professor Ribbing sagde, at han var af samme Tanke; men *skulde det blive nødvendigt* som et Hjælpemiddel for at faae Sagen til at gaae, ønskede han at det fra Norsk Side maatte betragtes

som uskyldigt. Ritmester von Möller havde i tidligere Samtaler udtalt noget lignende. Ribbing sagde mig, at der i Utskottet ogsaa havde været omtalt Ønskeligheden af en combineret Behandling i de Foranstaltninger der omhandles i § 25; men jeg sagde ham, hvad han ogsaa var enig i, at herpaa kunde vi ingenlunde indgaae.

Discussionen angaaende Pensionerne til Møinichen og Haffner har jeg læst med Forbauselse over at finde Herr Jaabæk paa den rimelige Side. Herr Sverdrup staaer da ganske allene med lutter Bønder og Herr Bjørnsgaard.

Posttiden er forbi, saa at jeg maa sende mit Brev i Kassen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg fortsætter idag mit Brev af iforgaars. Jeg gav Dig deri en Udsigt over den Tankegang, der er raadende mellem det her værende Statsraads Medlemmer med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Unionsforslagets Forkastelse bør have til Følge, at den nærværende Statsraads-Sammensætning i større eller mindre Udstrækning undergaaer Forandring. Jeg skal nu tilføie min egen Anskuelse af Sagen. Før den Forandring, som vor indre politiske Stilling undergik paa sidste Storthing, var det en Tanke, hvormed jeg, om den end ikke var fuldt modnet, dog jevnlig sysselsatte mig, at jeg, om Unionsforslaget blev forkastet, vilde benytte den derved givne Anledning til at afslutte min officielle politiske Løbebane. Jeg tænkte mig Muligheden af, at det samme vilde kunne blive Tilfældet for dit og Meldahls Vedkommende, og med den fuldstændige Roe og Tillid, hvormed jeg da betragtede vore politiske Forhold, saa jeg i en saadan partiel Forandring af Statsraadet intet Betænkeligt. Men saa kom forrige Storthing med sin ligesom med eet Slag aabnede Oppositionskrig, og saa kom kort derefter Erfaringen om, hvor saare vanskeligt det er at supplere Statsraadet endog kun med et enkelt Medlem, naar en Vacance opstaaer, idet vi henvendte os til ikke mindre end tre Mænd, førend det omsidder lykkedes os at formaae den fjerde (Falsen) til at indtræde. Naar jeg her taler om Vanskeligheden af at supplere Statsraadet, sigter jeg selvfølgelig til en Supplering, der gaer ud paa at bevare idetmindste til en vis Grad Statsraadets

hidtil værende Charakter og at hindre, at det bliver til en ganske ueensartet Masse. Men selv om man tænkte sig, at man, for at opnaae Eensartethed, om end i en meget forandret Skikkelse, overlod til Nogen af Storthings-Oppositionens Koryphæer at danne et heelt nyt Statsraad, vilde dog heller ikke paa denne Vei Maalet for Tiden kunne naaes; thi et Statsraad, som virkelig kunde gjøre Regning paa Landets Tillid, vilde Storthings-Oppositionen eller, om man heller vil bruge et andet Udtryk, Storthings-Majoriteten ikke kunne danne ud af sin egen Midte. Sønderbrydelse af det nærværende Statsraad er derfor, i mine Tanker, under de nu forhaanden værende Omstændigheder, det samme som at betræde Opløsningens Bane, ei at tale om den Svækkelse af Kongemagtens hidtil havte Stilling, som den uundgaaelig vilde drage efter sig. Du vil see af hvad jeg i mit Brev af iforgaars har forklaret, at en partiel Udtrædelse af enkelte Medlemmer strider mod hvad nogle af de her værende Statsraader (Broch, Helliesen, Meldahl) bestemt have erklæret sig for; jeg maa antage, at ingen af disse Mænd vilde betragte en Secession af Enkelte som forenelig med deres egen Vedbliven i Statsraadet. Irgens, der i en dobbelt Egenskab har havt Befatning med Unionsforslaget, nemlig baade som Medlem af Revisionscommissionen og som Statsraad, vilde – hvad jeg ogsaa troer at kunne slutte af hans Ytringer – neppe heller kunne formaaes til at blive staaende under saadanne Omstændigheder. Og, efter Alt hvad jeg kjender til dine Sentiments, vilde der heller ikke kunne gjøres Regning paa din Vedbliven. Altsaa – Udtræden af Enkelte vil for Tiden, saavidt nu kan sees, være det samme som at rive det hele Statsraad op. Det er derfor jeg slutter mig til den Anskuelse, som, efter hvad jeg i mit sidste Brev har forklaret, er den raadende her, nemlig at det, som Sagerne nu staaer, maa være Pligt at staae fast saalænge som gjørligt er. Men jeg maa dog forsaavidt være enig med Broch, at jeg kan tænke mig Muligheden af, at Unionsforslaget kunde blive forkastet paa en Maade eller i en Form eller efter Discussioner, som vilde gjøre det yderst vanskeligt for det nærværende Statsraad at blive staaende. Jeg maa paa den anden Side indrømme, at det ikke forekommer mig sandsynligt, at Unionsforslaget skulde, selv af de ivrigste Galninger paa Storthinget, kunne blive karakteriseret paa en for Regjeringens Anseelse meenlig Maade eller at Ytringer i denne Retning, om de maatte falde, ikke skulde blive tilstrækkelig modsagte. Men Ingen af os seer den kommende Virkelighed fuldkommen klart paa Forhaand, og jeg har som offentlig Mand oplevet saa Meget, at jeg anseer fast Intet for umuligt.

Gaaende ud fra det Sandsynlige maa jeg imidlertid, efter Alt hvad jeg nu i to Breve har forelagt Dig om Sagen, udtale som min Anskuelse det samme som jeg udtalte for Dig under mit sidste Ophold i Stokholm, at vi faae opgjøre vor Hu til at blive staaende, indtil Begivenhederne af sig selv maatte fremavle et Syn paa Sagen, som for Tiden er nægtet os. Jeg har nu udtalt mig for Dig; lad mig høre Noget fra Dig til Gjengjæld.

Du berører i dit Brev af den 4de Marts Spørgsmaalet om naar Sagen om Unionsforslaget kan ventes at komme til Behandling og Afgjørelse i selve Stortinget. Hvad jeg herom veed er, at Constitutionscomiteen efter en almindelig Discussion om Sagen, hvoraf det tilstrækkelig nok fremgaaer, at Forslaget mod 1 Stemme (Aschehoug) vil af Comiteen blive indstillet til Forkastelse, har for omtrent 8 Dage siden begyndt paa speciel Gjennemgaaelse af de enkelte Paragrafer. Hvorlangt man er avanceret hermed, veed jeg ikke; men derefter skal skrives Indstilling (som for Øvrigt nogle mene, at Formanden, Foged Daae, allerede har bragt færdig med sig hjemmefra), og endelig skal Aschehoug skrive sit dissenterende Votum, hvilket han for mig har forklaret at ville forfatte med en saadan Fuldstændighed, at det kan komme til at danne et fuldgyldigt Modstykke til Majoritetens Indstilling. Hvor lang Tid nu alt dette vil tage, er det mig umuligt at sige. Kun saameget har jeg hørt, at det skal være de ledende Mænds Ønske og Tanke at faae Sagen foretaget til Afgjørelse endnu i Marts Maaned eller ialfald i Begyndelsen af April. Hvorvidt der, naar Sagen kommer for i Thinget, vil blive fremsat noget Forslag om dens Udsættelse til næste Thing, veed jeg ikke. Hvad der er sikkert, er, at det Eneste, Regjeringen eller dens Medlemmer forstandigviis kan gjøre, er at holde sig fuldstændig passiv og ikke paa nogensomhelst Maade søge at virke paa Sagens Gang hverken i den ene eller den anden Henseende. Du siger at man paa den Svenske Rigsdag kunde komme i en vanskelig Stilling, om ikke Forslagets Skjæbne er afgjort i Norge, førend andet Kammer muligens bliver uopløst. Denne Vanskelighed faaer det blive Svenskernes Sag at løse paa een eller anden Maade.

Med Hensyn til hvad Du beretter om Grev Wachtmeisters Yttringer angaaende Consulatet i Alexandrien skal jeg tale med Helliessen – det vil sige gjøre ham bekendt med denne Deel af dit Brev af den 4de.

Under Nedskrivningen af nærværende Brev har jeg modtaget dit venlige Brev af den 6te Marts, for hvilket jeg aflægger Dig min bedste Taksigelse. Et Brev fra Rigsdagen om Lappesagen id en Retning, som af

Professor Ribbing omtalt, skulde i mine Tanker ikke være uheldigt, forsaavidt det nemlig vilde indeholde en utvetydig Erkjendelse af, hvorledes § 25 i Lovforslaget maa blive at anvende, og en indirekte Opfordring for os Nordmænd til engang for alle at drage en bestemt Grændse mellem det Territorium – Lapmark –, der sulde være forbeholdt Nomaderne, og det Territorium, der skulde være bevaret for Agerdyrkningen: En saadan bestemt Udskiftning engang for alle, men som da maatte foregaae i det Store, turde være en heldig Løsning.

Hvad jeg ovenfor her omhand[le]t i Anledning af Unionsagen bør – i mine Tanker – forblive mellem os.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 8de Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg forsømte i Hastigheden, i mit sidste Brev at bringe Dig min Tak for Dit af den 2den Marts, hvormed fulgte Afskrift af Din Indberetning til Regenten. Det var mig kjært deraf at erfare, at Du under de forandrede Forudsætninger til Følge af den forandrede «modus procedendi» ikke længere troer, at der vil holdes paa det tidligere omtalte Forbehold i en blivende Depeche angaaende Spitsbergs-Sagen. Statsraad Helliessen skriver i et Brev, jeg nylig har faaet fra ham, at han er fuld af Betænkeligheder med Hensyn til Tilraadeligheden af en Norsk Besiddelsestagelse. – Under den nærmere Overveielse (ved Nedskrivningen af Indstillingen) og under en blivende Discussion i Regjeringen vil han dog maaskee komme til en forandret Anskuelse.

Jeg har ogsaa med Fornøielse seet at Du i Din Indberetning fremholder som det ønskeligste, at Ledigheden i Statsraadet ikke besættes førend efter Stortingets Slutning, og jeg har med samme Glæde som Du modtaget Din Efterretning om at der er Udsigt til at Bevilgningen af Secretaire Gagen, som jeg skulde ville kalde et Fiskebeen af Statholder-Sagen, i al Stilhed vil glide ned.

Den venlige og dygtige Statsraad Bergström har i Formiddag været oppe hos mig. Han kom fra en Samtale med H.M. og besøgte mig, for at tale om det blivende Ceremoniel ved den høitidelige Aabning af Jernbanen. Han udtrykte for mig den smukke Tanke, at man skulde ønske en broderlig Fest ved denne Leilighed saameget heller, som der kunde blive et Stemnings Indtryk at udslette og forsonse, om Unionsforslaget skulde

falde i Norge, – Noget som han syntes at troe vilde utvivlsomt indtræffe. Kongen havde foreløbigen udtalt sig for den 3die Mai til Høitideligheden. Det er jo noget tidlig for at være tryk med Veiret; men er Lykken gunstig, kan det jo blive smukt. De Omrids af Høitideligheden, Statsraad Bergström havde tænkt sig, vare følgende:

Som Deeltagere i Festligheden tænktes hele Rigsdagen, Statsraadet, Høiesteret og Repræsentanter for Embedsværk samt Corps Diplomatique. Den 2den Mai skulde først et større Tog, omfattende den større Mængde af Deeltagere, og derefter et Kongeligt Tog afgaae, for samme Dags Aften at naae til Carlstad, hvor Nattequarterm skulde gives. Paa Grund af Stadens indskrænkede Ressourser, var det ikke regnet paa, at der fra dens Side skulde kunne gives nogen Festlighed, og Aftenen tænktes tilbragt hos vedkommende Værter.

Den 3die Mai, eller Aabnings Dagen skulde Toget afgaae fra Carlstad og møde det Norske Tog, med Storthinget og Norske Autoriteter, i Arvika, hvor selve Aabnings Ceremonien skulde finde Sted. Civil Ministeren skulde i en Tale anholde H.M. om at forklare Banen aabnet; de sammenbindende Rails skulde paa Stedet nedlægges og fæstes, hvorefter Kongen udtalte Aabnings Ordene, der skulde efterfølges af en Bøn af Erke-Biskoppen, og Afsyngelse af et «*Te Deum*» med Tak til Herren for det fuldendte Værk. Herefter skulde en Collation gives: en Gouter eller Middag, alt efter Tidens Beskaffenhed, og da intet passende Locale findes i Arvika, vil et saadant have at arrangeres for Tilfældet. Man har tænkt sig Arvika, i *Fortrin for Carlstad*, – uagtet Carlstad frembyder, hvad Locale angaaer, de Fordele som savnes i Arvika –, fordi det har været *derhen*, det Norske Jernbane Materiel har gaaet, og fordi man har tænkt det beqvemmest for det Norske Tog ikke at reise saa langt som til Carlstad, hvor man da i hvert Fald skulde mødes om *Aftenen*, – altsaa paa en Tid som ikke var beqvem for Aabningen af nogen Høitidelighed. Carlstad er, det er sandt, den egentlige Unions-Bye; men ikke destomindre maa jeg indrømme Arvika ved denne Leilighed Fortrinet.

Efter Collationen den 3die, skulde det Norske og Svenske Tog afgaae til Christiania, hvor Ankomsten kunde beregnes til Kl. 10 Aften, og den 4de Mai skulde da være paatænkt til Opholdet i *Christiania*, med hvad der kunde blive anordnet.

Den 5te Mai, skulde Tilbagereisen skee til Stockholm, og hvis saadant kunde opnaaes, og ingen Hindring fra Forretningernes Side lagde sig i Veien, var det paatænkt, at Storthinget og Norske Autoriteter

skulde følge med til Stockholm, for at modtage Gjæstfrihed i den Svenske Hovedstad. Jeg anseer det dog rimeligt, at Stortinget under de sidste dage af sit Samvær ikke vil være at formaae til denne sidste Reise.

Det hele vil nok blive en ganske bekostelig Sag, men Statsraad Bergström sagde, at det her gjælder et *ideelt Formaal*, med Betydning for os selv og for Verden udenfor os, og man maatte derfor ikke regne paa Bekostningerne, blandt hvilke man paa denne Side havde Udgifterne for Anordningen af et passende Locale i Arvika. Han meddeelte mig, sagde han, i *Fortrolighed* de paatænkte Planer, for at jeg *underhaanden* kunde erfare, hvorledes Stemningen var i Norge, og jeg lovede ham at ville skrive til Dig herom idag. Jeg spurgte ham, hvorledes han havde tænkt sig at det hele Program skulde forberedes og ordnes, og gjennem hvem. Og i denne Henseende turde jeg ogsaa faae høre Din Mening. Jernbane-Styrelsen *her* har, efter hvad jeg kan formode, bragt Spørgsmaalet paa Bane, og efter hvad Statsraad Bergström sagde mig, ventes hid, inden føie Tid, Oberstlieutenant Kjerulf og Herr H. Schou, og det forekommer mig da, at disse Herrer kunde modtage Meddelelse her om hvad som paatænkes, for derefter at kunne paa passende Maade sætte Sagen i Bevægelse i Norge eller rettere i Christiania. Stortinget skulde naturligviis have en Indbydelse; men jeg er ikke rigtig paa det Rene med, fra hvem en saadan skulde udgaae: maaskee fra den Svenske Civil Minister.

Lad mig nu faae høre fra Dig, kjære Ven!

Efter hvad Statsraad Bergström sagde mig, syntes han at nære Tvivl om, hvorledes det her vilde gaae med Lappe-Sagen. – Repræsentanterne fra Norrland skulde være stærkt stemte imod den, og Artiklerne i Dagligt Allehanda, der nok skrive sig fra en forhenværende «landtmätare» i Norrland, skulle have bidraget til at lede *Følelsen* ind i en skjæv Retning. – Jeg sagde ham, at *jeg* havde bedre Haab, efter hvad jeg havde hørt om Forhandlingerne inden Lag-Utskottet, og han ønskede, at jeg maatte faae Ret, da han fandt, at Forslaget ordnede Sagen paa den rimeligste og eneste muelige Maade.

Det pludselige Vaarveir vi her har faaet, vedbliver, og jeg formoder at det maa være dette der øver sin Virkning paa mig; thi jeg føler mig saa træt og overvældet, at jeg knap formaaer at holde mig sammen. At løfte en Arm er ligesom en Anstrængelse.

Man er nogenlunde tilfreds med Voteringerne i Kamrene angaaende Bevilgningerne til Befæstninger og Materiel; thi hvor der er Uenighed mellem Kamrene, venter man med Sikkerhed, at den fælleds Votering

skal medføre det ønskede Resultat. Armees Organisationen er derimod en vanskeligere Knude, og det er endnu ikke umueligt, at Opløsning af Andet Kammer vil blive greben til som det yderste Paavirkningsmiddel til fremme af en blivende Løsning. [O.s.v.]

P.S. Exc. Adlercreutz fortalte mig idag, at navnlig Din Indstilling af 2den Februar 1869 til Imødegaaelse af «högsta Domstolens» Bemærkninger havde øvet sin gode Virkning blandt «Lag-Utskottets» Medlemmer, og at navnlig Herr Hedin (den Ny Liberale Repræsentant fra Stockholm), hvis Stemning i Begyndelsen havde stillet ham imod Forslaget, især ved de i Slutningen af Indstillingen gjorte almindelige Bemærkninger om Sagens Standpunkt havde følt sig omstemt, saa at han opgav sin Modstand, om det end ikke gik videre, end at han vilde være med paa en provisorisk Antagelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 9de Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit just modtagne venlige Brev af 6te Marts, ligesom for den fortrolige Meddelelse af Regentens Brev til Dig og af Dit Svar derpaa. Jeg slutter mig fuldkommen til hvad Du deri bemærker med Hensyn til Prindsens Antydning om at «Unions Forslagets Afgjørelse vel ikke bør udsættes». Han har vist Ret i, naar han siger, at dette ogsaa er Kongens Tanke, og denne accentueres endog stærkt ved Ordene: «meget imod». Vi vide dette fra før af, og vi vide ogsaa, at Grunden dertil er den ved Unionsforslaget fastsatte Indskrænkning af hans hidtil havende, skjønt ved senere Tidens Praxis fravegne, Myndighed i Behandlingen af de diplomatiske Anliggender. Hans Majts. Tanke er nu, at den blivende Jernbaneforbindelse, ved at fremkalde en større Berørelse mellem begge Folk, skal blive en practisk Løsningsmaade af alle Vanskeligheder, og til en vis grad tør man vist ogsaa knytte ikke ringe Forhaabninger til denne Pulsaare i Samlivet mellem begge Riger; men just fordi et forøget Samliv vil medføre en Mangfoldighed af Krav, som, i Medfør af Tidens Løshed, alle ville blive formulerede med en ydre Fordringsfuldhed, kan Unions-Stoffet udsættes for at svulme op til en saadan Overfyldelse, at vi skulde have takket Gud for at have faaet den

Dømning, som Unionsforslaget skulde have udgjort, just fordi det er grundlagt paa det *Bestaaende*. Jeg kan heller ikke andet end beklage, at vor Naadige Herre og Konge ikke har en dybere Følelse af den Forpligtelse Han i sin Tid ikklædte sig, med Hensyn til Statholder-Sagen, og saaledes heller ikke tilstrækkeligen vurderer den for Ham selv, ligemeget som for hvert og et af Hans Riger, hæderlige Maade, hvorpaa dette Spørgsmaal kan løses, om Unionsforslaget bliver antaget. Hvor hellig jeg beklager Hans Majestæts Sygdom, kan jeg dog ikke andet end til min Trøst sige mig selv, at den derved opstaaede Hindring for Hans Reise til Christiania under Stortingets Samvær, dog idetmindste har hindret Udtalelser, der i høi Grad kunde have virket forvirrende.

Jeg har med stor Opmærksomhed gennemlæst Meddelelsen i Dit kjære Brev baade af de almindelige og særskilte Tanke Udvexlinger med Hensyn til Statsraadets Stilling, ligeoverfor det med saamegen Sandsynlighed forventede Udfald af Unionsforslagets Behandling paa Stortinget. Jeg har ikke glemt den Samtale, vi to havde herom under Dit sidste Besøg i Stockholm, og jeg udtrykte allerede dengang for Dig min personlige Paaskjønnelse af Din Udtalelse om, at min Udtræden af Statsraadet i Anledning af denne Sag, ikke vilde blive uden væsentlig Indflydelse paa Bedømmelsen af Din egen Stilling. Med den Overbeviisning jeg har om, at Din Udtræden af Statsraadet vilde udsætte dette for en Sammenfalden, var det, og er det, for mig en Pligt, ved Overveielser af hvad jeg bør gjøre, *saavidt mueligt* at underordne min personlige Stemning de Hensyn, som Stillingen i det Hele kræver, navnlig efterat Opfatningen blandt Regjeringens Medlemmer, ifølge Dit Brev, er bleven den, at Statsraadet bør blive staaende Mand for Mand, og at ingen *enkelt Udtræden* bør finde Sted. Jeg kan dog ikke andet end ved denne Leilighed fremhæve – uagtet jeg vistnok troer, at Du med Din sædvanlige Klarhed overskuer dette – hvad som jeg finder at være *særskilt* i min Stilling. Jeg var med *blandt dem*, som i 1859 gjorde et velmeent, uagtet mislykket, Forsøg paa at fremskynde Statholder Sagen til en heldig Løsning, og jeg føler derfor saameget stærkere Tyngden af mit politiske Ansvar ved Fjernelsen af den Udvei, som ved Unionsforslagets Forkastelse bliver stængt. Jeg var med i det Statsraad, hvori Kongen lovede *selv* at ville fremsætte Forslag om Statholderpostens Ophævelse, naar Han fandt Tiden dertil gunstig, men den Maade, hvorpaa Han har forsøgt at fremkalde dette gunstige Tidspunkt, vil nu af Stortinget blive oprevent, og jeg kan ikke være med paa at Bifald til Statholderpostens Ophævelse

søges Kongen fravristet ved Storthingets Beslutning, uden Hans *Eget Initiativ*. Skal noget kunne regnes mig til Fortjeneste, under den Tid jeg har beklædt min iværende Stilling, da maa det være det, at jeg har virket i forsonende Retning; og i Medfør af mit Væsens Eiendommelighed har dette ikke mislykkets. Men Grundlaget, hvorpaa jeg hidtil har staaet, rykkes bort under mine Fødder, naar Storthinget, med overvældende Majoritet sønderriver det Værk, som Klogskab og unionsvenlig Patriotisme have med møisommelig Udholdenhed lykkets at istandbringe. Man kan vise Moderation i Udtrykkene «for ikke at saare Sverige», Sagen bliver dog hvad den er, at Folkets Repræsentanter, maaskee paa 15 à 20 Stemmer nær, forkaste, hvad Regjeringen har lagt saameget Vægt paa. Enhver turde kunne føle, hvor pijnlijk det maa være for Statsministeren, der er *stadigen* herinde, at vedblive sit gamle Sprog, efter hvad som havde hændt, eller hvor *selvfortabende* det er, at føre et andet, eftersom det dicteres af Storthinget. Det kan gaae paa den gamle Maade med at repræsentere ved «Selskaber og Baller», men at repræsentere «som politisk Mand» vil blive vanskeligt. Vil vort Folk ikke længere lægge nogen Betyggelse i en fuldstændig og udbedret Unions-Act, men, efter som det nu lyder fra Modpartiet, gennem dets Organ «Aftenbladet», vil fremme Unionens Udvikling gennem *practiske Tilnærmelser*, hvad vilde da, endogsaa fra Regjeringens Standpunkt, være rimeligere, end om man satte til Statsminister herinde en practisk Mand, som gennem sin Dygtighed just i denne Retning kunde repræsentere den raadende Stemning i Folket? Hvorfor ikke formaae Statsraad Broch til at overtage denne Stilling? Kommer nu hertil, at det ikke er synderlig bevendt med min Helbred, vil det let sees, i hvilken Retning min *personlige Stemning* gaaer. Jeg har dog ovenfor sagt, at jeg *saavidt mueligt* vil underordne denne de mere almindelige Hensyn, som her bør komme i Betragtning. Jeg bøier mig for Regjeringens Opfatning med Hensyn til Spørgsmaalet om at blive staaende; – I kjende det Særegne i vort Lands politiske Forholde, af lang Erfaring og bedre end jeg. Men jeg, som har en Følelse af, at der i et selvstyrende Samfund bliver uundgaaeligt for en Regjering, at tilegne sig det Styrkemiddel, der ligger i en parlamentarisk Form, vil dog ikke fordølge denne Følelse ligesaa lidt som den, at skulde der nogensinde være Spørgsmaal for Regjeringen at aftræde, maatte det just være i en Sag, hvori den har gjort en saadan vægtig og eenstemmig Indsats som i Unions Sagen. Man siger nok det, at Bønderne ikke ville følge sine Partie-Ledere, om de skimte personlige

Øiemed hos dem, men hvorledes skal dette blive klart for dem, naar de ikke faae Anledning til at see, at her gjælder det virkelig om personlig Øiemed. Mig forekommer det, at denne Erfaring og Følgerne deraf engang burde forsøges. Jeg maa ellers sige, at efter alt hvad jeg veed, stemmer Regjeringens Opfatning med Kongens; thi Han vil vist ikke tilstede at Unionsforslagets Forkastelse betragtes som en Grund for Statsraadets Afgaaen, ligesom Han har sagt mig ved en Leilighed, da jeg mere løselig omnævnte, at min Hu stod til at aftræde, om Unionsforslaget forkastedes, at Han ikke vilde høre derpaa. Under Iagttagelse af de Hensyn, der paatrænge sig, kommer jeg altsaa ved en foreløbig Overveielse, som jeg dog beder om ikke at maatte blive betragtet som endelig, til den Conclusion: At jeg, for ikke at berede nogen Forvikling, skal undlade ved Sagens Afgjørelse i Storthinget eller under Storthingets Samvær, at andrage om min Afsked; men at det maa staae mig aabent, saasnt en Efterfølger kan findes og min Afgang ikke behøver at sættes i Forbindelse med Unionsforslagets Forkastelse, at tage min endelige Beslutning om min Udtrædelse af Statsraadet. Det kan jo være mueligt, at Begivenhederne, naar de indtræffe, kunne fremstille sig saaledes at min Anskuelse kan blive forandret. Om Unions Forslaget falder med den store Majoritet, som kan forudsees, bliver der heller ikke Spørgsmaal om at fremsætte det paa nyt, og Følgen deraf vil blive, hvad Du havde antydnet i Dit første Udkast til Throntale, men som udelodes, at Ordningen maa opgives for en længere Tid.

Hvorfor det raadende Partie ønske at paaskynde Committee behandlingen ligesom Afgjørelsen i Storthinget kan jeg forstaae; thi det gjælder at smide medens Jernet er varmt; men klogere havde det dog maaskee været, at tage det noget i Langdrag, for at see hvad man i det Svenske Constitutions Utskott vilde gjøre, naar det begyndte at lide paa Tiden. Det var ikke ganske utænkeligt, at Forslaget, med den Forestilling man her har faaet om dets Skjæbne paa det Norske Storthing, vilde nægtes Bifald paa den Svenske Rigsdag, og en forudgaaende Forkastelse fra Svensk Side vilde for Fremtiden stille sig gunstigere for os end om det første Skridt i denne Henseende tages af det Norske Storthing.

Tilgiv mig mit lange Brev. Naar jeg faaer Dit bebudede Brev med den lovede Fremstilling af hvorledes Du selv betragter Sagen, kan jeg, i flere Punkter maaskee bedre oplyst, komme tilbage til denne Gjenstand.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg sender vedlagt Afskrift (først færdig igaar) af min Indberetning af iforgaars til Prinds-Regenten og skal ledsage den med et Par Bemærkninger. Helligsens Udkast til Indstilling, der, som i Beretningen forklaret, første Gang foredroges i Tiirsdags, fandt i saa væsentlige Partier ikke Statsraadets Bifald, med andre Ord gik saa stærkt i modstræbende Retning af Udenrigsministerens Forslag, at Argumentationen pro et contra optog den største deel af Statsraadmødet. Udfaldet blev, at han gik ind paa væsentlig at omarbeide Udkastet. I Statsraadmødet igaar blev Sagen atter foredraget og Udkastet i sin nye Skikkelse, efterat der atter var gjort nogle Modificationer deri, endelig antaget. Der er endnu een Passus, som ikke rigtig vil smage mig; men efter al Rimelighed kommer Indstillingen til at afgaae herfra i den Form, den nu har. Den vil formodentlig komme til Stokholm Torsdag (den 16de) om Aftenen.

Saa langt var jeg kommen, da jeg blev afbrudt i Anledning af Forretninger, vedkommende Selskabet for Norges Vel. Jeg faaer nu indskrænke mig til at takke foreløbig for dine to venlige Breve af den 8de og 9de Marts, af hvilke jeg modtager det sidste i dette Øieblik. Hvad Du omhandler i Brevet af den 8de, nemlig de paatænkte Ceremonier i Anledning af Aabningen af Jernbanen mellem Stokholm og Christiania, kræver Overveielse. Jeg maa derfor forbeholde mig nogle Dages Frist, førend jeg udtaler mig om den Sag, om hvilke jeg ogsaa troer at burde høre mine her værende Collegers Formening.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste tak for Dit venlige Brev af den 8de Marts, modtaget igaar Morges, hvori Du nærmere har den Godhed at gjøre Rede for Din egen Anskuelse med Hensyn til den Eventualitet, Du omtalte i Dit forudgaaende Brev. Din Fremstilling, som jeg med stor Opmærksomhed har gennemlæst, kan ikke lede til nogen Bemærkning fra min Side; – den staaer som en individuel Opfatning, støttet til Klogskab og Erfaring, ved sit eget fulde Værd. Den kan heller ikke

forandre noget i den Opfatning jeg for mit eget Vedkommende har opgjort, og da jeg, efter hvad Du af mit sidste Brev vil have seet, vil indordne mig i Forholdene, saa at ingen i det Ydre fremtrædende Conflict skal opstaae mellem vore Meninger, saa har jeg for Øieblikket intet videre i denne Henseende at tilføie. Vi mødes vel forhaabentlig i Begyndelsen af Mai ved Aabnings Høitideligheden, og hvor kort Tiden end bliver, faae vi vel da nogle Øieblikke for at udvexle vore Tanker, hvilket vi da kunne gjøre med fuld Kundskab om hvad som i Mellemtiden vil have passeret.

Jeg finder, at jeg bør meddele mine herværende Herrer Colleger hvad der har været discussionsviis omtalt i Statsraadet i Christiania angaaende denne Gjenstand; men vil holde mig efterrettelig hvad Du i Dit Brev af 8de Marts siger: at «hvad som er omhandlet i Anledning af Unions Sagen i nævnte Brev» efter Dine Tanker – «bør forblive mellem os».

Du vil have af Aviserne igaar seet Resultatet af Fælleds-Voteringerne. – Voteringen om «3die Hufvudtitel» gik da mod Wachtmeister med en betydelig Majoritet. Vi faae nu see, hvad der vil blive gjort i Stortinget med det diplomatiske Budget. Hvormeget jeg end ønsker, at Grev Wachtmeister vil blive staaende, tør jeg dog ikke ansee det for sikkert.

Jeg traf i Formiddag Ritmester von Möller af «Lag-Utskottet». Han sagde mig, at Majoriteten i nævnte Committee var med Hensyn til Lappe-Sagen kommet til det Resultat, at Lov-Udkastet skulde antages, men med gjensidig Opsigelsesret under 5 Aar og Tilbagevenden til Codicillen af 1751, om Loven opsiges. Han, Ribbing, Kolmodin og Häradshöfding von Sydow dissenterede herfra og vilde have Loven definitivt antagen, men med den Fortolkning af § 95, hvorom jeg tidligere har skrevet. Saavidt jeg forstod, er det mueligt, at Grev Erik Sparre og Häradshöfding Carlén indstille paa Lovens Forkastelse; men dette tør jeg ikke sige forvist.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg traf idag Exc. Adlercreutz, som har været sengeliggende nogle Dage men nu er rask igjen. Han fortalte mig, saavidt jeg forstod, at han fra Statsraad Helliesen havde faaet et Kart over Tromsø Amt og

diverse andre Oplysninger, som han vilde oversende Lag-Utskottet i Anledning af Lappe-Sagen. Vi talte om det Resultat, hvortil Majoriteten i Committeeen var kommen, og han var enig med mig i, at den anbefalede provisoriske Tilstand var uheldig saavel med Hensyn til Lovens Indtryk paa Befolkningen som med Hensyn til de Foranstaltninger der tilsigtedes af den Norske Regjering for en definitiv Ordning af Forholdet. Han sagde mig ogsaa, at Nordlænderne vare stemte mod Lovforslaget, og han agtede at tale med Landshøvding Almqvist i Westerbotten, som skal være blandt de ivrigste Modstandere.

Han vilde da foretrække Minoritetens (de fires) Indstilling, men gik herved ut fra den Forudsætning, at Vilkaaret for den i § 25 forbeholdte Ordning, nemlig at den *engang gjort* skulde være for bestandig, skulde optages i selve Lovtexten og ikke udgjøre Gjenstand for en Skrivelse til Kongen. Han vilde i saa Fald, om dertil blev Anledning, vise mig, hvorledes Lovparagrafen kunde tænkes formet. Sagen vilde forresten endnu tage nogen Tid i Committeeen, da Indstillingen endnu ikke var opsat. Han sagde mig ogsaa, at Grev Erik Sparre havde talt med ham, og at denne, forsaavidt jeg forstod, syntes at være af den Tanke, at Lovens Antagelse burde udsættes, indtil alle factiske Oplysninger med Hensyn til Valget af de nye Omraader vare tilveiebragte og foreliggende.

Jeg var i Formiddag oppe hos Regenten for i Und. at omnævne for Ham, at der dandses her i Huset paa Thorsdag, om H.K.H. skulde ville hædre os med sin Nærværelse. Han fortalte mig, at han havde haft Brev fra Dig, hvori Spitsbergs-Sagens snare Hidkomst bebudedes. Med Hensyn til Hans Majts Tilstand, sagde Han, at han dermed ikke havde været saa tilfreds igaar. Det er vel mueligt, at dette har været en overgaaende «malaise»; thi efter hvad jeg senere har hørt har Natten været god, og Tilstanden idag vedvarende Bedring. Lundberg sagde mig for nogle Dage siden, at Kongen i denne Uge skulde faae ligge paa Sophaen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg skrev Dig til i mit sidste Brev, at den i Samtale mellem Dig og Bergström omhandlede og i dit Brev af 8de dennes

forklarede Plan for den ceremonielle Aabning af Jernbanen mellem Stokholm og Christiania krævede nærmere Overveielse, og at jeg ønskede at conferere med mine her værende Colleger derom, førend jeg udtalte nogen Mening i Sagen. Saadan Conference har nu fundet Sted, idet vi to Gange, senest i Statsraadmødet igaar, have taget Sagen under omhyggelig Overveielse, og hvad jeg i det Følgende meddeler er saaledes i Heelhed og Enkeltheder at ansee som Udtrykket af vor fælles Anskuelse.

Der er, som bekjendt, den Forskjel mellem Forholdene i Sverrig og i Norge, hvad Folkerepræsentationerne angaaer, at Udgifterne ved Rigsdagen i Sverrig ikke beregnes per Dag, medens det Omvendte er Tilfældet i Norge, hvor saaledes hver Dag, paa hvilken Storthinget optages med Andet end sine egentlige Forretninger, medfører en Tillægs-Udgift. Denne vilde, i nærværende Tilfælde, blive heelt betydelig, saafremt Storthinget, i Liighed med hvad der er forudsat om den Svenske Rigsdag, skulde besøge Broderrigets Hovedstad. Den formindskes kun derved, at Gjensidighed i denne Henseende er forudsat ikke at ville komme til at finde Sted. Det er første Gang, at der hos os er vakt Qvestioin om et Tillæg til Udgifterne ved Storthingets Samvær af Beskaffenhed som det her omhandlede, og naar vi skulle besvare det Spørgsmaal, hvorvidt Storthinget, navnlig det nærværende Storthing, vilde synes godt om, at der ikke til Beparelse af Udgifter var valgt et mindre Apparat for Aabningsceremonien end det foreslaede, ere vi nødsagede til at erklære, at vi ikke driste os til at besvare Spørgsmaalet bekræftende.

Den saaledes udhævede Betragtning er dog ikke den for vor Tanke væsentligste. Vigtigere er det, at det netop er i de allersidste Dage af Storthingets Samvær, at dets Forretninger vilde blive afbrudte. Hans Majestæt har i Throntalen betegnet 3 Maaneders-Dagen efter Storthingets Aabning, altsaa den 6te Maii, som den sidste Dag, paa hvilken det bør forblive samlet. Denne Udtalelse var nøie overveiet, førend den blev optagen i Throntalen, og naar den engang har faaet Plads deri, kan der vel ikke være Tvivl om, at der bør staae en Mand bag Ordet. At Storthinget i de allersidste dage af de tre Maaneder fra Aabningsdagen, hvortil dets Samvær efter Throntalen skal være indskrænket, vil behøve hver eneste Time for at blive færdigt med sine Forretninger, kan paa Forhaand ansees utvivlsomt. Om vi nu end gaee ud fra den heldigste Forudsætning, nemlig at Storthinget, som imorgen skal have et hemme-

ligt Møde, hvori Spørgsmaalet om Prolongations-Andragende antages at ville blive forhandlet, enes om ikke at søge Prolongation længer end netop til den Dag, Throntalen betegner – en Forudsætning, der ialfald er usikker – saa er det dog klart, at man, naar der i Anledning af de omspurgte Aabnings-Ceremonier skeer en Afbrydelse, kort eller lang, i Storthingets Forretninger, vil komme til at maatte indrømme Storthinget en modsvarende Forlængelse af dets Samvær, en Forlængelse, der for Øvrigt neppe vil kunne udmaales nøiagtig efter selve Afbrydelsens Varighed, da Standsningen ikke blot directe men ogsaa indirecte leder, eller ialfald vil kunne paastaaes at lede, til Tab af Tid. Men herved vil et Præcedents være givet, der i høi Grad vil svække Evnen til i Fremtiden at holde Storthingets Samvær indenfor den Tidsgrændse, som Hans Majestæt har fundet passende og har betegnet i Throntalen. Storthinget vil nemlig ved enhver Leilighed, hvor det begjærer at maatte forblive samlet udover denne Tidsgrændse, altid kunne paavise tilbagestaaende Forretninger, hvis Afslutning det formener at være af større Vigtighed end hvad der denne Gang – den første, da Spørgsmaalet baaade om at gennemføre Regelen og om at afvige fra den opstod – fandtes tilstrækkeligt til at begrunde en Overskridelse af Tids-Grændsen. Men endnu betænkeligere vil Sagen stille sig under den Forudsætning, at Storthinget enten imorgen kommer til det Resultat at søge om en længre Prolongation end til den 6te Maii, eller senere hen maatte søge om en fornyet kort Prolongation. Der kan da komme til at udkræves en meget bestemt Holdning fra Hans Majestæts Side ligeover for Storthinget; men at en saadan Holdning paa mange Maader vil vanskeliggjøres og svækkes, dersom de paatænkte Ceremonier og Festligheder, med Deeltagelse af Storthinget og deraf følgende Afbrydelse af dets Forretninger, skulle finde Sted netop i de sidste Dage af dets forudsatte Samlingstid, behøver ikke nærmere at udvikles. Festligheder som de paatænkte kræve gjensidig Velvillie og Sympathie, eller idetmindste at ikke de modsatte Følelser skulle være tilstede. Gjennemførelsen af en practisk constitutionel Regel trods den Modstand eller Uvillie, som derved maatte fremkaldes, kræver, at man sætter sig ud over Hensynet til den Stemning, der kan forudses at blive en Følge af Gjennemførelsen. Det er øiensynligt, at man her har for sig to uforligelige Elementer, som man maa vogte sig for at bringe i Berørelse med hinanden.

Disse ere vore Grunde, hvorfor vi inderlig ønske og tilraade, at Hans Majestæt vil forandre den paatænkte Plan for den høitidelige Aabning af

Jernbanen. Det gjør os ondt, at vor Anskuelse vel ikke kan bifaldes, uden at det med det samme maa opgives at lade Aabningen foregaae paa vor elskede Konges Fødselsdag; thi selv om man indskrænkede sig til kun at kalde en nogenlunde talrig Deputation fra Storthing[et] ligesom fra Rigsdagen til Deeltagelse i Ceremonierne, vilde Storthingets Forretninger formeentlig maatte standses, især da Storthinget selvfølgelig maatte ønske at kunne sende sine meest betroede Mænd, og da det er troligt, at meget vigtige Spørgsmaal t. Ex. om Statslaanet og Jernbaneanlægget til Trondhjem just kunne staae for Tour til Behandling i de sidste Dage af Storthingets Samvær. Men saa beklageligt det end er, at de af os udhævede Betragtninger, naar Sagen sees fra Norsk Standpunct, tale mod at bestemme de omspurgte Høitideligheder til at foregaae den 3die Maii, saa turde paa den anden Side en Udsættelse af Høitidelighederne indtil baade Rigsdag og Storthing ere sluttede medføre i andre Henseender sine Fordele og det endog med særligt Hensyn til Hans Majestæt Kongens dyrebare Person. Man vil da kunne afholde Høitidelighederne paa en mere fremrykket Aarstid og der vil være hengaaet et længre Tidsrum fra Hans Majestæts Sygdom, saa at de muligens betænkelige Følger for Hans Majestæts Helbred af Høistsammes personlige Deeltagelse i Festlighederne og af den dermed forbundne Reise ville fjernes. Vi forudsætte, at om Ceremon[i]erne udsættes til først at foregaae efter Slutningen af Rigsdag og Storthing, saa vil enhver af disse Corporationer blive opfordret til, før de skilles ad, at vælge en Deputation af sin Midte til at overvære Høitidelighederne. Man vil herved faae et mere haandteerligt Apparat end om Rigsdag og Storthing tænkes at skulle møde in corpore; man vil som Følge deraf faae et friere Valg mellem Carlstad og Arvika som Plads for den specielle Aabnings-Ceremonie, og man vil aabne sig Adgang til, at ikke blot Svenske Mænd aflægge et Besøg i Christiania men at ogsaa Norske Mænd i Anledning af Begivenheden komme til at besøge Stokholm og nyde Gjæstfrihed der, et Punct, hvorpaa vi troe, at der efter Synsmaaden her i Landet ligger Vægt.

Hvad Beslutning Hans Majestæt naadigst maatte fatte i denne Sag, vil det af flere grunde være vigtigt at erfare jo før jo heller, og jeg anholder derfor om, at Du derom vil underrette mig, saa snart det bliver muligt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg har i et andet Brev af idag, som Du bør læse før dette selv om Du tilfældigviis skulde komme til at aabne dette først, fremstillet de Grunde, som bevæge mine her værende Colleger og mig til inderligt at ønske og tilraade, at Hans Majestæt maa forandre det i dit Brev af den 8de Marts omhandlede Program for Aabningen af Jernbanelinien mellem Stokholm og Christiania. Jeg har i hiint Brev ikke villet optage andet end hvad der – din nærmere Prøvelse dog i saa Henseende forbeholdt – en cas de besoin skulde kunne oplæses for Hans Majestæt. Jeg skriver dig nu nærværende Brev særskilt til deels for at føie til Udviklingen i hiint Brev nogle Bemærkninger af strængere confidentiel Natur deels for at besvare dine kjære Breve af den 9de, 12te og 13de Marts.

Da Du i dit Brev af den 8de Marts havde omtalt Oberstlieutenant Kjerulf og Fabrikeier Schau som dem, der med det første skulle reise til Stokholm og som rimelige Mellemmænd til at sætte Programmet for Jernbanaabnings-Festiviteterne iværk, forsaa vidt den udforderlige private Medvirkning angaaer, henvendte jeg mig, efter Overlæg med mine Colleger, i Fortrolighed til disse Gentlemen for at forhøre, hvad de for sin Deel og fra sit Standpunct meente om Programmet. De bleve begge meget forundrede ved at erfare, at Tanken var, at de Svenske, til et Antal af flere Hundreder, skulde besøge Christiania og der herbergeres og feteres, da de tvertimod havde staaet i den Formening, som ogsaa har været almindelig udbredt her, at det netop var i Stokholm at Festligheder ved denne Leilighed skulde finde Sted og hvorhen Nordmænd i stort Antal skulde indbydes. Schau erklærede, at han var saa meget mere forundret som Kongen selv havde sagt ham, at hans Agt var, at Festlighederne skulde finde Sted i Stokholm og at Nordmænd skulde indbydes did. De troede derfor, at det vilde vække Forundring her og gjøre et besynderligt Indtryk, at Forholdet nu blev omvendt. De vare imidlertid af den Formening, at naar man først stillede et Opraab til Christiania, saa vilde dette ogsaa i nærværende Tilfælde rykke ud med Æresskillingen, om det end, idetmindste tildeels, vilde skee à contre-cœur. De meente dog, saavidt jeg kunde forstaae, at Betingelsen herfor maatte være, at Christiania Formandskab stillede sig i Spidsen, De ønskede derfor, førend de toge til Stokholm, at føle sig for hos Formandskabet; men de vilde ikke gjøre dette, førend de erfoer, om der var Tale

om at indbyde en Rigsdagsdeputation og nogle andre Svensker, altsaa et mindre Antal, eller, som de nu hørte, hele Rigsdagen og andre Svensker paa Kjøbet, eller i det Hele vel flere Hundreder. De bade derfor indstændigt om at kunne saa snart som muligt faae at vide, hvorledes Programmet vedtoges, forat de kunde føle sig for hos Formandskabet, førend de kom til at tiltræde sin Reise. Jeg lovede at skulle give dem enhver Underretning, jeg modtog fra Dig, snaarest muligt.

Der er en Side ved det paatænkte Program eller den Hensigt, man nærer dermed, hvorved der i mine Tanker er meget at bemærke. Man har til Hensigt at vise hvor megen Enighed eller ialfald Forsonlighed der hersker mellem begge Folk; derfor gjør man et storartet Arrangement og indbyder endog de fremmede Diplomater. Man gjør dette umiddelbart efter at Unionsforslaget er forkastet i Norge og Lappe-sagen ikke usandsynligen forkastet eller i det Væsentlige forkastet i Sverrig. Dette er i mine Tanker – reent ud sagt – Svensk Daarskab. Man blænder ikke Verden paa den Maade og allermindst Diplomater, om disse ellers besidde et Gran af den Skarpsindighed, som deres Stilling kræver. Du har vel lagt Mærke til hvad den Americanske Minister-Resident i Stokholm skrev hjem til sin Regjering i Anledning af Unions-Høitidelighederne den 4de Novbr. 1864 og som siden fra de Americanske State-Papers har fundet Veien over til Europa.

Jeg kommer nu til dine Breve af den 9de, 12te og 13de Marts. Jeg er Dig meget taknemmelig for dine Meddelelser i Anledning af hvad jeg omhandlede i mine Breve af den 6te og 8de. Du er i dit Brev af den 12te saa venlig at omtale min Klogskab og Erfaring. Ach! bedste Ven! gid jeg besad saa meget af disse Egenskaber som Tiden, den besynderlige Tid, hvori vi nu leve, gjøre Krav paa. Det er din Venlighed, der nu som saa ofte yder mig en Anerkjendelse, som jeg ikke fortjener. Min Synsmaade i Sagen er desuden vist ikke at regne som noget Eiendommeligt for mig. Den falder, som Du vil have bemærket, saa godt som ganske sammen med Brochs, og i Grunden vist paa det Allernærmeste sammen med Meldahls. Og overhovedet ligger vel Sagen deri, at jeg har tænkt mig længer ind i Spørgsmaalet end nogen af mine Colleger, en naturlig Følge af, at det fortrinsviis er min Sag at tænke over det, som ikke falder indenfor noget enkelt Departements Sfære.

Det seer jo heelt betænkeligt ud med Lappesagens Skjæbne. Men med Guds Hjælp klarner den sig vel engang paa en eller anden Maade.

Jeg har nu skrevet uafbrudt i fire eller fem Timer, efterat have havt Bal hos mig i Nat i Anledning af Enkedronningens Fødselsdag. Jeg aarker ikke mere.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Marts 1871.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning af igaar til Prinds-Regenten.

En Storthings-Deputation overbragte idag til den Norske Regjering en Adresse, hvori anholdes om Forlængelse af Storthingets Samlingstid. Adressen indeholder i al Korthed, at Storthinget med Bestemthed forudseer ikke at kunne blive færdig til den Tid, hvortil det efter Grundlovens umiddelbare Forskrift kan udstrække sit Samvær, nemlig den 31te Marts, og at det ikke med Bestemthed kan see, hvor lang Tid det vil behøve, men at det haaber at kunne tilendebringe sine Forretninger til *henimod* Midten af Maii Maaned og anholder om, at Forlængelsen af Kongen maa bestemmes til Midten af Maii Maaned. Saa lyde Ordene paa det Nærmeste. Jeg crindrer dem ikke ganske nøiagtigt. Men sikkert er det ialfald, at Andragendet kun gaaer ud paa Forlængelse til Midten af Maii, ikke, som af «Aftenbladet» igaar forklaret, til Udgangen af Maii. Vi have allerede idag taget Spørgsmaalet under Overveielse i Statsraadet og ere *foreløbig* komne til en Løsning, som vi haabe, at man ogsaa i Stokholm (jeg mener baade Konge, Regent og Statsraads-Afdeling) skal blive fornøiet med. Indstilling vil komme til at afgaae herfra senest paa Tiirsdag.

Det siges – *men lad dette forblive fuldkommen mellem os* – at en og anden Bonde paa Storthinget begynder at tale om, at det turde være det retteste at udsætte Unionssagen til næste Aar. Jeg har dog først hørt dette idag og har saaledes ikke kunnet tage noget Hensyn dertil i min Indberetning til Prinds-Regenten af igaar. For Øvrigt troer jeg for min Deel endnu ikke paa, at Sverdrup og Consorter ville slippe det Tag, som de for Øieblikket ansee sig at have i Sagen, ved at samtykke i dens Udsættelse, og uden saadant Samtykke gaaer det ikke.

Sverdrups Egenskab af en slet og ret gemeen Partiefører aabenbarer sig daglig mere og mere. Han beiler til Jaabækianerne, hvor han kan, for siden at kunne benytte dem for sine Hensigter. Han gjør dette uden at ændse, hvorledes han taber den sidste Rest af Agtelse i klartseende Mænds Øine. Da er der dog andet Stof i Steen. Han har idetmindste Mod til at forklare det Jaabækske Væsen aabenbar Krig.

Gjennemgaaelsen af den Ebbelske Afhandling i Concept, efterhaanden som den fortsættes, bliver mere og mere besværlig og tager mere og mere Tid alt eftersom han kommer ind paa de positive Materier, hvor

det skorter ham paa Indsigt og Oversigt. Du har heri en af Grundene, hvorfor jeg ikke vilde overtage Indre-Departementet. *But for Gods sake – lad alt dette blive strictissime mellem os.*

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 18. mars 1871 kl. 9.20.]

STORTHINGET HAR INDGIVET ADRESSE OM PROLONGATION TIL MIDTEN AF MAI. INDSTILLING OM UNIONSSAGEN ER PLUDSELIG BLEVEN REFERERET I CONSTITUTIONSCOMITTEEN IGAAR. MENINGEN ER AT COMMITTEEBEHANDLINGEN SKAL FORCERES FREM TIL DEFINITIV AFSLUTNING FØR PAASKE, HVILKET OGSAA VIL BLIVE OPNAAET. UNDERRET PRINDSREGENTEN. Nærmere med Posten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Marts 1871.

Kjære Ven! Som Du vil have erfaret af mit Telegram af idag, er Indstilling om Unionssagen pludselig bleven refereret i Constitutionscomitteen. Efter at have sendt afsted mit Brev til Dig af igaar spadserede jeg mig en Tour op over Slotsparken og traf der Professor Aschehoug, som netop kom fra Comitteen og fortalte mig dette. Han fortalte videre, at han var bleven overrasket ved pludselig at see Indstillingen færdig fra Formandens – Foged Daaes – Haand, at Indstillingen i Mødet blev oplæst og paa Stedet bifaldt af samtlige Medlemmer med Undtagelse af ham selv, og at man, efter Oplæsningen, betydede ham, at man ønskede Indstillingen snarest muligt fremmet til Forelæggelse for Storthinget. Aschehoug svarede hertil, at han selvfølgelig behøvede nogen Tid for at skrive sit dissenterende Votum; han yttrede for mig, at han tænkte dertil at anvende en 8 Dages Tid. Sagen vil saaledes ligge færdig til Foretagelse i Storthinget endog i rum Tid før Paaske; men det er dog nok neppe Meningen at foretage den før efter Paaske. Jeg forestiller mig, at man ved denne Fremgangsmaade har villet afvæbne den Indsigelse mod Sagens foretagelse iaar, at Repræsentanterne tiltrænge at overveie den bedre, idet man formodentlig ønsker at kunne paaberaabe sig den lange Tid, hvori Sagen paa denne Maade, efterat Indstilling er afgiven,

kommer til at være stillet til Repræsentanternes Granskning og det netop i Paaskeugen, da Repræsentanterne har saa megen Tid tilovers fra andre Forretninger. Det skal blive interessant at see baade Indstillingen og Aschehousgs dissenterende Votum, om hvilket han har yttret at ville conferere med mig, førend han leverer det fra sig. Det Øieblik nærmer sig saaledes, kjære Ven! da vi skulle see det endelige og desværre ganske vist nedslaaende Resultat af vore fælles Bestræbelser, fortsatte gjennem flere Aar, for et stort og ædelt Øiemed. Om Betydningen af dette Resultat for Statsraadet kunne vi altid senere meddele os for hinanden. Min Mening er, at Statsraadet er stærkt, naar det blot er enigt og gererer sig som een Mand.

Angaaende Adressen om Forlængelse af Stortingets Samlingstid vil Indstilling formodentlig komme til at afgaae herfra paa Tiirsdag den 21de og altsaa være i Stokholm den 23de. Da det vil være betids nok, at Svar haves her den 30te, eller dog maaskee bedre den 29de, og Posten fra Stokholm hid tager 2 Dage, vil der altsaa i ethvert Fald blive 4 à 5 Dage til Sagens Behandling i Stokholm. Og hermed er vel, haaber jeg, alle Vedkommende, baade Høie og Lave, efter Omstændighederne saa venlige at være tilfredse.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram 18. mars 1871.]

Angaaende Statsraadet den 18. Marts 1871.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 18. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg har desværre faae Øieblikke at skrive i. Statsraadet tog os hened 3 Timer, og siden havde jeg en Samtale med mine Herrer Colleger, som jeg gjorde bekendte med Indholdet af dine venlige Breve af den 15de, som jeg modtog imorges, men neppe havde faaet Tid til at gjenneulæse. Jeg har i Eftermiddag været henne hos Grev Wachtmeister, som jeg gav en Afskrift af den i Formiddag afgjorte Indstilling om Spitsbergs Affairen, og hvem jeg efter Prindsens Ønske bragte et Budskab om at

Prindsen paa Mandag Formiddag vil holde et ministerielt sammensat Statsraad for nævnte Anliggende. H.K.H. ønsker nemlig at denne Sag bedrives med al Skyndsomhed.

Af Grev Wachtmeister, som havde seet Kongen idag, og som havde fundet Ham liggende paa Sophaen i Sin Atelier med Udseende som stadigen forbedrer sig, hørte jeg, at Hans Majestæt for ham havde omtalt med sær Glæde Reisen til Norge i Anledning af Aabnings Høitideligheden, der vedvarende tænktes fastsat til den 3die. Jeg vil endnu tillægge med Hensyn til *Stemningen*, at efter hvad jeg fra flere Hold har hørt, raader der blandt Rigsdagsmænd, som *samtlig*e ønske at være med paa Toget, en stor Lyst for denne Excursion. Jeg bemærker dette for at antyde de Stemnings-Vanskeligheder, som Tendentsen af Dit Brev vil have at paaregne. Med Hensyn til følgende Udtryk i Dit *fortrolige* Brev: «De bleve begge meget forundrede ved at erfare, at Tanken var, at de Svenske til et Antal af flere Hundreder skulde besøge Christiania, og der herbergeres og feteres, da de tvertimod havde staaet i den Formening, at det netop var i Stockholm at Festligheder ved denne Leilighed skulde finde Sted, og hvorhen Nordmænd i stort Antal skulde indbydes», – maa jeg gjøre den Forklaring, at jeg *visselig* ikke har undladt at anføre i det Program, hvorum jeg skrev, at Meningen er, at Norske Storthingsmænd i fuldt Antal og Norske Autoriteter og Indbudne, skulde efter Besøget i Christiania følge med *til Stockholm* for der at nyde Gjæstfrihed. Der er saaledes tænkt paa en fuld og velmeent *Reciprocitet*. Om jeg ikke misminder mig, lagde jeg af *mig selv* til den Bemærkning, at Storthingsmændenes Reise til Stockholm kunde have sin uovervindelige Vanskelighed under Mødets sidste Dage. Men Programmet er, som jeg ovenfor har nævnt, og det vilde vel ikke engang være bleven vel optaget, om Christiania ikke fik sin Andeel af Høitideligheden. Den væsentligste Hindring for Programmet er visselig den, Du fremhæver som saadan, nemlig Hensynet til Begrænsningen af Stortingets Samvær. Af Dit Telegram, modtaget idag, finder jeg, at Stortinget anholder om Prolongation til *Midten* af Mai, og af Dit Brev gjør jeg den Slutning, at Regjeringen er stemt for *stricte* at opretholde den forudsagte Tid af 3 Maaneder. H.M. har jo ogsaa stadigen udtalt det Samme, og vil da, under Forudsætning af at Han har bibeholdt denne Tanke, vistnok finde, at en Optagen af de sidste Dage med Festligheder ikke er at tilraade. I Følge mit Løfte om at underrette Statsraad Bergström, naar jeg hørte fra Dig, søgte jeg ham ogsaa i Eftermiddag

efter min Visit til Grev Wachtmeister, og meddeelte ham det Hovedsagelige af Dit (*meddelelige*) Brev af den 15de. Han fandt naturligviis, at naar der holdes paa de 3 Maaneder *paa Dagen*, vilde den valgte Tidspunkt for Festen have de største Vanskeligheder. Han var af den Tanke, at Kongens Helbred ikke vilde blive nogen Hindring for Dagen, (den 3die) uagtet Prindsen havde sagt ham, hvad H.K.H. ogsaa har sagt mig, at det, efter hvad Professor Santesson havde yttret, var høist tvivlsomt, om Kongens Helbred vilde tilstede en saa anstrængende Excursion allerede den 3die. Dette faaer nu være hvad det er; men vi kom overeens om, at vi paa Tirsdag skulde gaae begge op til Hans Majestæt, hvorved jeg da vil faae Leilighed til at gjøre H.M. bekjendt med hvad Dit Brev indeholder. Statsraad Bergström yttrede videre, at han ikke vilde kunne tilraade, ihvorvel han erkjendte det mere «*Haandteerlige i Apparatet*», at der gjordes noget Udvalg af Rigsdagsmændene; de maatte alle være med, hvilket ogsaa havde sin Betydning med Hensyn til Udgifterne, som han anslog til en 30 à 40,000 Rdl., og som Rigsdagen senere skulde have at give Indemnitets-Bill for. Han tænkte sig som et mueligt Alternativ, at Dagen for Aabningen kunde bestemmes til strax efter Storthingets Slutning, saa at alle Storthingsmænd da kunde indbydes og være med. Kongen havde ved en tidligere Leilighed omtalt den 11te Mai (Carl Johans Kroningsdag) men der var jo intet i Veien for, om denne Dag kom for seent, at vælge en tidligere Dag, som passende. Han tænkte sig ogsaa, om *man ønskede saadant fra Norsk Side*, at indskrænke Programmet derhen, at begge Sider mødtes i Carlstad til Kl. henved 5 paa Aabningsdagen; at Høitideligheden umiddelbart efter fandt Sted med stor Middag, og at Tilbagereisen hver til sit skeede den paafølgende Dag.

Jeg udtaler som min Tanke, og jeg troer ogsaa som mine Herrer Collegers, at man, om blot Hindringen med Hensyn til Tiden kunne overvindes, fra vor Side ikke bør entholde sig fra Medvirkning til Udførelsen af det større Program som fra først af er antydet. Den gode Stemning som turde være at haabe af et almindeligt Møde bør ikke undervurderes, om Du end ikke synes at lægge synderlig Betydning deri. Paa min Side lægger jeg ingen Betydning i et Indtryk af en amerikansk Minister, hvilken Du citerer. Jeg skal, naar jeg har talt med Kongen, strax underrette Dig om hvad *H.M. bestemmer*; thi jeg indseer hvor vigtigt det er, at man snarest mueligt faaer vide, hvad man har at holde sig til.

Jeg troer ikke man endnu ganske bør opgive Haabet om at Lappeforslaget her kan blive antaget. Adlercreutz vil bekjæmpe Utskottets Indstilling om Opsigelighed, men for at vinde Støtte vil han ikke modsætte sig de 4 Reservanternes Antydning med Hensyn til § 25, og han har i den Anledning sendt mig et Udkast til et Tillæg som skulde gives § 25 af følgende Indhold:

«Föreslaget tillägg». «Betesmark, som sålunda blifver Lapparna anvisad, skall sedermera icke vara underkastad intrång genom röjning, odling eller på annat sätt, utan alltid få af Lapparna till deras renars underhåll oförkränkt begagnas». Herom faaer jeg høre Din Tanke.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Marts 1871.

Kjære Ven,

Mit Brev igaar Aften var skrevet i saadan Hast. Jeg haaber Du har forstaaet det. Jeg glemte at sige, at det lod paa Statsraad Bergström, som om han, efter de Oplysninger han havde indhentet, var i hvert Fald meest stemt for, at Aabnings Høitideligheden skulde foregaae i Carlstad, hvor der var passende Locale, istedetfor i Arvika, hvor man frygtede for, at et for Tilfældet anordnet Locale skulde kunne blive for Sundheden betænkeligt, om Veiret ikke blev smukt. Men skulde Høitideligheden foregaae om Eftermiddagen i Carlstad, og Reisen udstrækkes den følgende Dag til Christiania, lader man sig vel ikke nøie med en Aftenstund i nævnte Hovedstad, men Opholdet bliver vel udstrakt til den følgende Dag incl. Jeg hørte af Statsraad Bergström, at Kongen i Christiania selv havde tænkt paa at give Bal paa Slottet; men at Han havde faaet store Tvivl i denne Henseende, ved Efterretningen om at Bjelkene i Dandsesalen vare saa angrebne af Tørraadened, at det kunde være farligt at benytte denne Deel af Slottet for det nævnte Formaal. Jeg erindrer nok, at der har været foreslaaet Bevilgning til en Reparation af Slottet, men jeg havde ikke faaet det Indtryk, at Tilstanden var saa *yderlig*. Hvorom Alting er, kan jeg ikke meddele Dig nogen mere bestemt Efterretning, om Aabnings Høitideligheden, førend jeg har haft Anledning, som nævnt i Brevet af igaar, til at tale med Kongen.

Siden, ifølge Dit Chiffre Telegram af igaar, Indstillingen om Unionsforslaget allerede er refereret i Constitutions Committeeen, vil det vel nu gaae Slag i Slag med at bringe Sagen til Afgjørelse, og Du siger i Dit

Telegram, at «dette vil blive opnaaet før Paaske.» Majoriteten vil altsaa smide, medens Jernet er varmt, og ikke see Tiden an med Hensyn til hvad man her vil gjøre. Statsraad Bergström hentydede under vor Samtale igaar paa, hvorvidt det for den Norske Regjering skulde være mere ønskeligt, om Forslaget her afgjordes først. Denne Hentydning var gjort i den velvilligste Stemning. Ingen kan imidlertid med Sikkerhed vide, om Udfaldet vilde blive forkastende, eller bifaldende, uagtet maaskee *det første*, i Betragtning af Hensynet til den Stemning, der hidtil har manifesteret sig i Norge, vilde være sandsynligt. Men skulde derimod Forslaget her bifaldes og strax efter forkastes i Norge, vilde en tidligere Behandling her vist ikke være heldig, – tvertimod. Under den Skyndsomhed, hvormed Sagen nu synes at skulle bedrives paa Storthinget, bliver det vel neppe engang *muligt*, selv om man vilde det, at drive Sagen, som har den hele Tid hvilet (med Flid) i Constitutions Utskottet, frem til Afgjørelse før Paaske, da mange Medlemmer flere Dage før Helgen pleie at reise hjem, og det vilde see mindre vel ud at foretage en saa vigtig Sag i mindre fuldtallige Møder. Bordlægningen kræver ogsaa nogen Tid. Jeg har under disse Omstændigheder blot omnævnt dette som et Tegn paa den Hensynsfuldhed, der raader i den Svenske Regjering, og hvorom ogsaa Exc. Adlercreutz har, da jeg nylig saae ham, givet mig Vidnesbyrd.

Af Din Taushed i Dit sidste venlige Brev med Hensyn til hvad jeg havde yttret om det *Særlige* i min Stilling og *Følgerne* deraf, hvad Unions-Sagen betræffer, har jeg draget den Slutning, at Du deler min Anskuelse. Jeg vil derfor være forberedt paa, hvad en *nær* Fremtid kan bringe, paa samme Tid som det naturligviis maa være mig, som enhver af os, forbeholdt at tage en hurtigere Beslutning, om det skulde vise sig at Discussionen eller Afgjørelsen af Unions Forslaget paa Storthinget bliver i nogen særlig Grad nærgaaende.

Jeg omnævnte i mit Brev af igaar, at vi imorgen Formiddag skulde have et combineret ministerielt Statsraad angaaende Spitsbergs Sagen. Jeg har derom ogsaa idag yderligere talt med Grev Wachtmeister, som har besøgt mig, og vi syntes at være enige om, at Beslutningen imorgen kun skulde gaae ud paa en Henvendelse som antydet til vedkommende Mager, paa *Forudsætning* af at Øen skulde lægges under Norsk Statshøi-hed. Grev W. fandt, at det vilde være mindre correct, definitivt at afgjøre Spørgsmaalet om Statshøiheden, inden man endnu vidste, om nogen Modstand kan komme til at opstaae fra de fremmedes Side.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 20. mars 1871 kl. 14.30.]

Modtaget Brevet af 18de, confereret derom med Collegerne, svarer med Post imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af 17de, modtaget idag Morges, tilligemed den medfulgte Afskrift af Indberetningen til Prinds-Regenten. Du siger, at I med Hensyn til Storthingets Begjæring om Prolongation, *foreløbigen* ere komne til en Løsning, som I haabe, at Vedkommende her skulle blive fornøiede med. *Hvori* denne Løsning bestaaer, har Du ikke tilføiet; men da Indstilling om Sagen vil afgaae senest imorgen, kunne vi regne paa ved dens Ankomst hid at blive underrettede. Efter det ministerielle Statsraad i Formiddag, hvorom jeg skal nærmere meddele Dig Underretning, naar Protocollen bliver justeret, og ved denne Leilighed blot indskrænke mig til at bemærke, at Beslutning er fattet om Afsendelse af de omnævnte Depecher, hvilke saavidt jeg veed allerede idag blive expederede, holdt Prinds-Regenten Exc. Adlercreutz Statsraad Bergström og mig tilbage, for at samtale med os om Høitideligheden i Anledning af Jernbanens Aabning. H.K.H. sagde da, at Han lagde megen Vægt paa, at Høitideligheden fandt Sted som et Vidnesbyrd om at den gode Stemning mellem Folkene fremdeles vedvarede, om end, hvad som var at formode, Unionsforslaget blev forkastet. Han havde talt herom med Kongen, som selv havde udtalt sit *sikre Haab* om, at Han til den 3die Mai skulde blive saa rask, at Han kunde deeltage i Festen. Men det var herom at Prindsen havde Tvivl; Professor Santesson havde rystet paa Hovedet, da Prindsen havde spurgt herom. Efter hvad Santesson havde sagt, gik Reconvalescensen fremad, men langsomt, og det var derfor nødvendigt ikke at afbryde den ved nogen Omstændighed, der kunde indgribe paa en ugunstig eller forstyrrende Maade. Prindsen meddelte os *i al Fortrolighed*, at selve Sygdomsstoffet endnu ikke var fjernet fra Blodet; Huden var

bleven saa ømfindlig, at Rosen viiste sig paa Steder som berørtes, og der var paa Ryggen ligesom paa den høire Side Antydninger til mindre Inflammationer i Cellevævs-Systemet. De havde dog ikke taget nogen Udstrækning, og eftersom Blodet nu fornyedes ved Kongens gode Appetit og gode Søvn, var der den bedste Anledning til at haabe, at disse mindre Udbrud skulde kunne overvindes, naar Helbredelsen blot kunne foregaae under heldige Omstændigheder. En Udflugt, som den paa tænkte, i *Begyndelsen af Mai*, kunde dog let paadrage Kongen Forkjølelse, og derved indvirke skadelig paa Hans Tilstand i det Hele. Prindsen havde spurgt Santesson om en Udsættelse af en 8 Dage kunde hæve Betænkelighederne, hvilket denne dog ikke troede. Prindsen yttrede, at det var meget vanskeligt at hindre Kongen, da dette mueligens vilde berøve Ham den gode Stemning, der var saa ønskelig for hans Reconvallescents; men paa den anden Side turde man heller ikke udsætte Kongens Helbred, og det var derfor Hans Agt at have en afgjørende Samtale med H.Ms. Læger. Han vilde da underrette os om Udfaldet, og alt efter Beskaffenheden deraf ansaae Han det bedst, at vi derefter havde en Samtale med H.M. Prindsen var opmærksom paa, at den 3die Mai ogsaa faldt ubeleiligt med Hensyn til Storthingets Deeltagelse, Han havde omtalt for H.M., hvad Du havde skrevet *gjennem Telegram* om Storthingets Begjæring angaaende Prolongation indtil Midten af Mai, og Kongen havde da foreløbigen yttret, at de 3 *Maaneder* ikke burde overskrides. Som Du saaledes vil see, er endnu Alt i den Grad paa det Uvisse, at jeg intet Afgjørende kan meddele Dig, men alt skal blive paaskyndet snarest mueligt. Livmedicus Lundberg har lovet mig at komme op til mig i Aften, og jeg faaer da høre, hvad han siger. En stor Skuffelse skulde det være, om Kongen ikke kunde deeltage i Festen. Bedre var det, for at gjøre den for H.M. saa lidet fatigant som mueligt, at indskrænke den til et Festmøde i Carlstad, hvorved knap mere end halvanden Dag gik tapt for Storthinget. Maaskee et saa indskrænket Program kunde gjøre det mueligt for Kongen at deeltage. Det har gjort mig meget ondt at høre, hvad Prindsen meddelte os om Kongens Helbredstilstand; men efter de gode Symptomer til Bedring, som forøvrigt forefindes, haaber jeg, at disse Skygger skulle forsvinde.

Den Ebbelske Artikel, som stod i det idag hidkomne Morgenblad, fandt jeg aldeles fortrinlig – saa vægtig og overbevisende; og siden jeg nu – takket være Din venlige Antydning, som jeg *gjemmer i mit Inderste* – har faaet Øiet aabnet for den Mester, der staaer bagenom, er Fortrinligheden mig ikke længer paafaldende.

Det interesserede mig at læse i Din Indberetning Oversigten over det i Storthinget senest passerede. Der er en besynderlig Ustøhed i Alt, aabenbarligen fremkaldt ved den Jaabækske Phalang, der ved sin Compacthed ofte kan gjøre Udfaldet i Striden. Herr Sverdrup er politisk drukken; men saalænge han staaer som Storthingets Præsident, er han, tiltrodt for alt, dog en Størelse. Jeg er spændt paa at see, om *Udsættelses-Stemningen* med Hensyn til Unionsforslaget dog ikke i det *sidste Øieblik* skulde gribe om sig. Jeg formoder dog desværre, at Sverdrup har sikkret sig Jaabæk og hans Phalang, og da faaer han Majoriteten for umiddelbar Afgjørelse. Tilgiv Hastværk.

SIBBERN TL STANG

Stockholm 20. Marts 1871 11 Aften.

Kjære Ven,

Uagtet det er seent, vil jeg dog, efter at jeg har talt med Livmedicus Lundberg, tillægge til mit Brev, at det efter Lundbergs Mening ikke vil blive mueligt for Kongen at deeltage i nogen Aabnings Høitidelighed, hverken den 3die eller den 11te, hvilken Dag ogsaa har været paa Bane. Lad dette imidlertid indtil videre forblive mellem os. Hvad Kongens Tilstand i det Hele betræffer fik jeg dog Beroligelse af Lundberg. Det er sandt, at Huden er empfindtlig og genegen til Rosen, da der viser sig Finner paa forskjellige Steder med Tendents til Rosen omkring; men jeg kunde ikke forstaae, efter hvad Lundberg forklarede, at der var de mindre Inflammations Udbrud, hvorom jeg nævnte i mit Brev. Efter en Rheumatisme i det høire Knæ, er der indtraadt hvad Lundberg kaldte en «*utgjutning*». Kongen havde idag haft et Bad. Han ligger paa Sopaen og kan endog gaae en Smule omkring. Appetiten og Søvnen er god. Ikke destomindre erkjendte Lundberg at Convalescensen gik langsomt, paa samme Tid som han udtrykte det Haab, at den skulde vedblive som hidtil. Jeg fik det Indtryk, at man endnu ikke kan være aldeles tryk, men at der dog er en ganske overveieende Sandsynlighed for at Alt skal [gaae] godt. *Alt dette mellem os!*

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 21. mars 1871 kl. 12.20.]

Modtaget Brevet af 19de. Det er EN MISFORSTAAELSE AF MIT TELEGRAM AT UNIONSSAGEN SKULDE KUNNE VENTES AFGJORT FØR PAASKE. DET ER DEN DEFINITIVE AFSLUTNING AF COMITTEEBEHANDLINGEN SOM KAN VENTES FØR PAASKE. SÆRDELES ØNSKELIGT OM SAGEN STRAX KUNDE BLIVE FORETAGET I SVERIG SAAFREMT DET ER SIKKERT AT DEN VIL BLIVE FORKASTET.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Marts 1871.

Kjære Ven! Strax efter at jeg igaar havde modtaget dit venlige Brev af den 18de, hvori Du paa Nyt omhandler de paatænkte Høitideligheder i Anledning af Aabningen af Stokholm–Christiania–Banen, sammenkaldte jeg Statsraadet til fornyet Overlægning om denne Sag. Den staaer, som Følge af hvad jeg udviklede i mit sidste Brev, i en saadan Nexus med Tiden for Storthingets Opløsning, at vi bestemte os til i selve dette Møde at lægge den sidste Haand paa Indstillingen om Storthingets Adresse, hvori det anholder om Prolongation, paa det at denne Indstilling, om hvis substantielle Indhold vi, efter stedfundne tidligere Overlægninger, vare enige, kunde komme til Stokholm samtidigt med nærværende Brev. Jeg henviser nu til den nævnte Indstilling, der altsaa vil komme Dig tilhørende i samme Øieblik, som Du modtager disse Linier. Du vil af Indstillingen see, at vi tilraade at slaae fast engang for alle den 10de Maii som den Dag, udover hvilken Storthinget ikke bør forblive samlet. Vi bleve alle, eller saagodtsom alle, strax enige om, at der ved denne første Afgjørelse af Spørgsmaalet om Tidsrummet for Storthingets Samvær burde søges grundlagt en fast Regel; men hvorledes dette Tidsrum nøiagtig skulde begrænses, derom yttredes der forskjellige Meninger. Det forekommer mig, at den valgte Begrænsning er heldig i sig selv og vel motiveret i Indstillingen. Jeg kan sige dette med saa meget større Upartiskhed som Ideen ikke hidrører fra mig, medens vi alle endte med at slutte os om den. Der er givet en Smule efter i Sammenligning med hvad Regjeringen udtalte i sin Indstilling af April 1863, der laae til Grund for Beslutningen om første Gang at foreslaae Indførelse af aarlige

Storthing. Man yttrede nemlig der, at Storthingene antoges ikke at burde blive samlede længer end 3 Maaneder. Man manglede imidlertid den Gang Erfaringen fra de tre sidste Storthing (1862–1863 og 1865–1866 samt 1868–1869), hvilken Erfaring man ikke nu kan undlade at see hen til, og hvoraf det fremgaaer, at der som Samlingstid for Storthinget, om det var vedblevet kun at sammentræde hvert tredie Aar, havde maattet paaregnes gennemsnitlig omtrent $8\frac{1}{2}$ Maaned, og da bliver det en noget for ringe Forøgelse af Tiden for Samværet, naar de aarlige Storthing blot skulde være samlede 9 Maaneder i Treaaret. Man følte ogsaa dette, da Throntalen til næværende Storthing blev forfattet, og strakte sig noget længer end i Indstillingen af 1863 ved at betegne som det rette Tidsrum 3 Maaneder *fra den Dag af, at Storthingets Forhandlinger vare aabnede*. Men dette Tillæg bliver saagodtsom betydningsløst for Storthingets to sidste Møder i Treaaret, da nemlig Gjennemgaaelsen af Fuldmagterne falder bort. Jeg har ikke villet undlade at ledsage Indstillingen, til hvilken jeg for Øvrigt gjentagende maa henvise, med ovenstaaende Bemærkninger, som jeg henstiller til Dig ogsaa at omnævne for vore Colleger og, om det gjøres fornødent, ogsaa ved Sagens Foredragning for Regenten. For Øvrigt haaber jeg, at vi med Guds Hjælp staae som een Mand i dette kildne Spørgsmaal, og at ikke heller Kongen eller Regenten desavouerer os ved at fravige Indstillingen, være sig til den ene eller den anden Side.

Jeg gaar derefter over til Gjenstanden for dit Brev af den 18de. Dette blev i Statsraadsmødet igaar oplæst og navnlig Opmærksomheden fæstet ved hvad Du lægger mig paa Hjerte at overveie, nemlig den i Sverrig eller mellem den Svenske Rigsdags Medlemmer allerede raadende Stemning for det Program, som er fremstillet i dit Brev af den 8de Marts. Vi toge Sagen paa Nyt under den omhyggeligste Overveielse; men det gjør mig ondt at maatte sige, at vor Anskuelse er uforandret.

Hvad for det første angaar Tidspunctet for Høitidelighederne, blev det mig paalagt at udtale, at al den Stund Tanken er, at Storthinget eller endog blot en noget betydelig Deputation af Storthinget skal deeltage, er det ganske utilraadeligt at lade dem finde Sted før efter Storthingets Slutning. Det gjør i denne vor Anskuelse ikke nogensomhelst Forandring, at Storthingets Samvær, saafremt vor ovenomhandlede Indstilling bifaldes, vil blive forlænget til den 10de Maii; thi Storthinget vil ligefuldt behøve, eller kunne paaberaabe sig at behøve, hver Time for at tilendebringe sine Forretninger, og det er, hvad Storthingets Stemning angaa-

er, ingenlunde at paaregne, at det vil være mere fornøiet, eller mindre misfornøiet, med at dets Samvær begrændses til den 10de, end om det var bleven begrændset til den 6te Maii. Alt hvad jeg i mit forrige Brev anførte om denne Side af Sagen, staaer saaledes uforandret ved Magt. Derimod kan man selvfølgelig bestemme hvilken Dag man vil for Høitidelighederne *efter* Storthingets Slutning; kun at der, saafremt de ikke skulle finde Sted umiddelbart eller saa godt som umiddelbart efterat Storthinget er hævet, maatte iagttages at indbyde en Storthings-Deputation istedetfor hele Storthinget in corpore. Mod at den 11te Maii vælges til Høitidelighedernes Afholdelse kan der selvfølgelig fra Norsk Side ikke gjøres nogen Indvending, al den Stund Kongen eller Regenten, som jeg paaregner, bestemmer den 10de Maii som den Dag, paa hvilken Storthinget skal hæves.

Hvad dernæst angaaer den Deel af Programmet, som bestaaer i, at den Svenske Rigsdags Medlemmer skulde tilligemed de øvrige i Festlighederne deeltagende Svensker gjæste Christiania, bemærker Du i dit Brev, at Du visselig ikke kan have forglemt at anføre som Noget, der hørte til Programmet, at Norske Storthings-Mænd i fuldt Antal og Norske Autoriteter og Indbudne skulde, efter Besøget i Christiania, følge med til Stokholm. Men – som Du ogsaa selv bemærker i dit Brev af den 18de – Du anførte i dit Brev af den 8de, at Du antog, at en Indbydelse i saa Henseende fra Svensk Side ikke vilde kunne blive modtaget af Nordmændene, og det ligger vel i Dagen, at dette heller ikke kunde paaregnes, naar man betænker, at de Norske (efter Forudsætningen: Storthinget inclusive) først skulde drage til Arvika, derfra hjem igjen til Christiania, derefter deeltage mindst en Dag i Festligheder for Svenskerne, der efter reise til Stokholm og opholde sig en Dag eller to der og saa reise hjem igjen. Det hele vilde komme til at optage for hver Deeltagende en Uges Tid eller saa omtrent, og dette er mere end Folk har enten Tid eller Kræfter til. Men i ethvert Fald er det dog klart, at det kun vilde blive undtagelsesviis, at Norske Deeltagere i Festlighederne kom at drage til Stokholm, efter først at have været med i den Deel af Programmet, der falder paa Arvika og Christiania, og at Hovedsagen vilde blive Svenskers Besøg i Christiania, ikke Nordmænds Besøg i Stokholm. Nu kan vi, i Sandhed, kjære Ven! ikke dølge for os selv, at dette vil være yderst uheldigt, fordi man her har levet sig ind i den Troe, at netop det Omvendte skulde blive Tilfældet. Broch bad mig igaar specielt at omnævne for Dig, at begge Directeurerne Beyer og Troilius

under deres sidste Ophold her omtalte det som en given Sag, at Festlighederne denne Gang skulde finde Sted i Stokholm, idet de som Grund herfor blandt Andet anførte, at Stokholm endnu aldrig havde grebet sig an i Anledning af nogen Jernbane-Aabning; han bemærkede videre, at som Følge af disse Ytringer af de nævnte Mænd saavel som af Udtalelser af Kongen havde han selv staaet i den Formening, som han havde fundet deelt overalt, at det var i Stokholm, at de egentlige Festligheder – bortset fra den specielle Aabnings-Ceremonie – skulde finde Sted. Statssecretair Aall og Broch udtalte videre – jeg skylder at sige frem den hele Sandhed – at de for sin Deel virkelig nære Tvivl om hvorvidt det vilde lykkes at anbringe Svenske Gjæster til et Antal af flere Hundreder i private Logier i Christiania ved denne Leilighed, ikke blot fordi Lysten til at melde sig til Modtagelse af Gjæster vil være liden eller mindre end sædvanligt, paa Grund af, at man har troet, at det just var i Stokholm, at Gjæstfrihed denne Gang skulde vises, men ogsaa fordi Christiania neppe nogensinde har modtaget til privat Herbergering saa mange Personer af *Distinction* som der denne Gang vilde blive Spørgsmaal om. De bemærkede nemlig, at der er stor Forskjel paa at modtage Studenter, for hvem man ikke synderlig generer sig, og at modtage Mænd i fremskreden Alder og betragtelig Stilling. Jeg vover ikke herom at udtale nogen egen Dom; jeg haaber, at om der skeer et Opraab til Christiania, saa vil Æresskillingen vise sig heller ikke at mangle ved denne Anledning, men jeg haaber ikke dette med saa fuld Tillid, at jeg ikke som Nordmand maa ønske, at Prøven ei maa blive gjort.

Efter hvad jeg saaledes har forklaret, vil Du forstaae, at vi i Statsraadsmødet igaar samtlige sluttede os med Glæde til den Tanke, som er udtrykt i dit Brev af den 18de i følgende Ord: «Han (Statsraad Bergström) tænkte sig ogsaa, om man ønskede saadant fra Norsk Side, at indskrænke Programmet derhen, at begge Sider mødtes i Carlstad til Kl. henved 5 paa Aabningsdagen; at Høitideligheden umiddelbart efter fandt Sted med efterfølgende stor Middag, og at Tilbagereisen hver til Sit skeede den følgende Dag.» Det blev mig paalagt at udtale for Dig, at dette forekom os efter Omstændighederne at være den heldigste Løsning, kun at vi, i Betragtning af, at det synes at maatte blive altfor byrdefuldt for Carlstad at huse et saa stort Antal Mennesker om Natten, vilde foreslaae, at Tilbagereisen hver til Sit ikke blev opsat til den følgende Dag men skeete om Natten, da man antog, at der paa den Aarstid vilde kunne soves i Jernbanevogne uden Fare for Helbred. Dette

var altsaa Resultatet af vore Forhandlinger igaar. Idag har jeg imidlertid modtaget dit venlige Brev af den 19de, hvorfor jeg takker paa det Bedste. Deri forekommer følgende Tirade: «Det lod paa Statsraad Bergström, som om han efter de Oplysninger, han havde indhentet, var i hvert Fald meest stemt for, at Aabnings-Høitideligheden skulde foregaae i Carlstad – –; men skulde Høitideligheden foregaae om Eftermiddagen i Carlstad, og *Reisen udstrækkes den følgende Dag til Christiania, lader man sig vel ikke nøie med en Aftenstund i nævnte Hovedstad; men Opholdet bliver vel udstrakt til den følgende Dag incl.*» Det fremgaaer heraf, at Festlighederne ikke skulde sluttes i Carlstad, men at hele Selskabet er tænkt at skulle gaae derfra til Christiania og forblive der en Dag over foruden Aftenen paa Reisedagen. Saaledes forstode vi ikke dit Brev af den 18de, af hvilket jeg ovenfor har citeret den herhen hørende Tirade. Da Statsraadet extraordinairt blev sammenkaldt igaar og det sædvanlige Tiirsdagsmøde i den Anledning besluttedes flyttet over til imorgen (Onsdag), har jeg ikke villet paa Nyt idag sammenkalde Statsraadet i Anledning af den forandrede Forstaaelse, som er Følge af dit Brev af den 19de. Du kjener imidlertid nu, efter hvad jeg i det Foregaaende har forklaret, tilfulde det her værende Statsraads Tanker om Sagen. Jeg skal imidlertid i Statsraadet imorgen gjøre mine Colleger bekendte med den ovenfor berørte Tirade i dit Brev af den 19de.

Dit nysnævnte Brev indeholder tillige en Bemærkning om den eventuelle Behandling af Unionssagen paa den Svenske Rigsdag, som jeg fandt strax at burde besvare ved et Chiffertelegram. Til dette Telegram henholder jeg mig. *Kan det paaregnes som sikkert, at Unionssagen vilde blive forkastet ved at foretages paa den Svenske Rigsdag*, saa er dette utvivlsomt den bedste Løsning, fordi det er den, som – naar Sagen skal døe – vil drage de mindste politiske Ulemper efter sig. Men dette er, ligesom mit Telegram, selvfølgelig kun Noget, jeg siger i Fortrolighed til Orientering for Dig og som Bekræftelse paa, hvad jeg allerede tidligere noksom har udtalt, at paa det Norske Storthing er der intet Haab for Sagen. [O.s.v.]

Esk. Jeg veed, at Fleischer har indberettet til Kongen, at Gulvene i de store Sale paa Slottet er i en saadan Tilstand, at det er antaget, at der ei bør dandses paa dem. Jeg har senere hørt, at Kongen skal have anordnet en nærmere Undersøgelse; men det er dog vel i ethvert Fald betænkeligt eller lidet hyggeligt at dandse paa mistænkte Gulve.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg har haft Besøg paa Eftermiddagen til Klokken 9 og faaer saaledes blot Tid til at skrive nogle Linier. Tak for Dit Brev, som jeg modtog idag Morges ligesom for det senere modtagne Chiffre Telegram, der oplyser mig om den Misforstaaelse, hvorfor et tidligere Telegram fra min Side har været Gjenstand. Jeg fandt ogsaa Anledning til efter Modtagelsen at gaae op til Exc. Adlercreutz i Beredningen, hvor jeg fik Leilighed til at tale baade med ham og Statsraad Bergström og meddele dem i Fortrolighed saaledes som de havde henvendt sig til mig, Indholdet af Telegrammet. De syntes begge stemte for Sagen; men Exc. Adlercreutz vilde dog først paa egen Haand sondere Terrainet i Kamrene. Imidlertid kan man jo vente at faae see Constitutions Committeeens Indstilling henimod Paaske. Exc. Adlercreutz sagde, at naar man deraf fik en ydre Anledning til at antage, at Forslaget ikke blev bifaldt i Norge, blev det mere naturligt her at give Forslaget et «sagtmodigt» Afslag, og hverken han eller Statsraad Bergström troede, at unionsvenlige Folk her paa Rigsdagen tænkte paa at holde paa den Positions-Fordeel, som mueligens skulde ligge i at Forslaget først forkastedes i Norge. Jeg tør endnu Intet med Sikkerhed sige om, hvorledes det vil komme til at gaae, hvad jeg kan sige er at jeg skal følge Sagen med Opmærksomhed, og at den skal være Gjenstand for den mest fortrolige Discretion. [O.s.v.]

Jeg beklager, at Du ikke i Dine Breve har givet mig noget Nys om hvad I agte at forslaae i Anledning af Stortingets Begjæring om Prolongation.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Marts 1871.

Kjære Ven,

Prinds Regenten sagde i Mandags, at vi nærmere skulde faae høre fra Ham med Hensyn til Spørgsmaalet om Aabnings-Høitideligheden; men jeg har endnu intet hørt derom. Kongen havde igaar sagt Exc. Adlercreutz, at han med Sikkerhed haabede at kunne selv blive rask nok for at være med; men da Adlercreutz havde bemærket, at man vel ikke kunde oversee Mueligheden af det Modsatte, syntes Kongen at være beredt paa at lade Prinds Oscar paa Hans Vegne udføre Høitidelighe-

den, men Han syntes dog at fastholde Udførelsen af det store Program, ifølge hvilket Norske Storthingsmænd etc. skulde komme herind, da H.M. vilde give en Fest her. Saasnart Høitideligheds Spørgsmaalet former sig til noget Bestemmeligt, skal Du strax erfare det.

Dronningen har i flere Dage ligget tilsengs af en Bronchit; men der er ingen Bulletin. Hendes Majt. skal være meget mat med Søvnløshed og Mangel paa Appetit. Jeg er bange for at H.M. har overanstrengt sig under Kongens Sygdom, og at det er dette som nu kommer efter.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg begynder paa dette Brev, førend jeg gaaer i Statsraadet, som, efter hvad jeg meddeelte Dig igaar, er samlet idag istedet for igaar; jeg tænker at fortsætte det efter Statsraadsmødet.

Mine Tanker dvæle i denne Tid først og fremst ved Unionssagen, og saaledes er det ogsaa den, jeg idag først kommer til at berøre. Lad mig til en Begyndelse faae sagt, at jeg ingenlunde er tilfreds med Ebbels Artikel i Dagens Morgenblad, nemlig især ikke tilfreds med hvad han siger i Anledning af de Yttringer af De Geer, som Sagens Modstandere her i Landet benytte og ret glæde sig over som «ein gefundenes Fressen». Jeg er, som sagt, langt fra fornøiet med denne Deel af hans Artikel; men det er umuligt at styre fuldkommen en Pen, hvoraf man skal have nogen Nytte. Det er kun til en vis Grad selvstændige Mennesker, der due til at levere en alvorlig Kamp, og naar man netop har raadet Bugt med deres Modstand og faaet dem til at modtage Veiledning paa en heel Deel Puncter, blive de af og til desto mere umedgjærlige paa andre. I sin Heelhed gjør for Resten disse Ebbelske Artikler stor Lykke her og have været af uberegnelig Virkning til at fortrænge Eensidigheden i Opfatningen af Unionsforslaget, hvor ellers ikke denne Eensidighed er saa bepantsret, at Intet kan trænge igjennem, hvilket desværre nok er Tilfældet med den aller største Deel af dem, paa hvem det netop kommer an, nemlig vore Storthingsmænd.

Jeg gjentager, hvad jeg yttrede igaar, at da jeg intet Haab har om, at Unionsforslaget vil blive antaget af det Norske Storting, saa vilde det være den bedste, det vil sige med de færreste politiske Ulemper forbundne

Løsning, om det blev foretaget paa den Svenske Rigsdag og der forkastet. Med den Klogskab og Erfaring, Du besidder og som er ophøiet over min Ros, vil Du for Resten selvfølgelig være opmærksom paa, at Alt her beroer paa to Ting, den første, at det er *sikkert*, at Forslaget, om det kommer under Behandling paa Rigsdagen, der bliver forkastet, den anden, at Sagen ikke paa nogen Maade faaer Udseende af at være en Tilstelning, indblæst fra Norsk Hold. Er der mindste Frygt for, at en saadan Forestilling kunde komme til at dukke op, er det bedre, at Alt gaaer sin Gang. Dog – dette indseer Du bedre end jeg. Lad mig høre fra Dig nærmere om Du, Alt vel overveiet, anseer det bedst, at Skuden seiler uforstyrret i den samme Kurs som hidtil, eller hvilke Udsigterne overhovedet ere.

I dit Brev af den 19de forekommer følgende Yttring: «Af din Taushed i dit sidste venlige Brev med Hensyn til hvad jeg havde yttret om det Særlige i min Stilling og Følgerne deraf, hvad Unionssagen betræffer, har jeg draget den Slutning, at Du deler min Anskuelse» o.s.v. Du lægger her en Betydning i min Taushed, som gjør mig ængstelig, og for at jeg kan blive istand til at overskue saavel mine som dine derhen hørende tidligere Yttringer i Sammenhæng, beder jeg Dig derfor at vise mig den Velvillie at sende mig mine Breve til Dig af 6te og 8de Marts, af hvilke jeg ingen Copie har, og hvilke jeg skal sende Dig tilbage strax efter Afbenyttelsen og da tillige besvare den her omhandlede Deel af dit Brev af den 19de.

Med Hensyn til de fire Reservanters Forslag, omhandlet mellem Dig og Adlercreutz, angaaende et Tillæg til § 25 i Lappeloven, faae vi vel yttre os med Forsigtighed. I dit Brev af den 6te Marts omtalte Du en Yttring af Professor Ribbing, der gik ud paa, at en Skrivelse skulde afgives af Rigsdagen til Kongen, hvori udtaltes som en Forudsætning det samme eller omtrent det samme som, efter hvad Adlercreutz berettede om de fire Reservanters Forslag, af dem tilsigtes optaget i selve Lovtexten, det vil sige den Svenske Lovtext, hvorfra det igjen maatte vandre over i den Norske Lovtext, førend den tilsigtede Lov i det Hele kan erholde Lovskraft; thi dette er efter det Kongelige Forslags § 28 betinget af, at eenslydende Bestemmelser for begge Riger ere blevne vedtagne. Tingen bliver herved alvorligere end saa længe der kun handlede om et Brev til Kongen fra Rigsdagen. Jeg troer, Du bør svare Adlercreutz, at Du ikke vover med nogen bindende Kraft for Regjeringen at acceptere det foreslaaede Tillæg til § 25, og at Du endnu mindre tør indestaae for, at

det vil blive accepteret af Stortinget. Det tør lettelig blive Tilfældet, at man her i Landet, naar Tillægget skal optages til Prøvelse, vil finde det fornødent først at indhente nogle locale Oplysninger for at sættes istand til at bedømme dets Betydning og Rækkevidde, hvoraf da for Resten Følgen sandsynligviis vilde blive, at Loven, i hvad paa Norge beroer, ikke vil kunne komme istand førend til næste Aar, nemlig i næste Stortingssamling, hvilket under alle Omstændigheder vilde være høist beklageligt. For Resten veed jeg ikke, om Du har været opmærksom paa, at der mellem det af Ribbing omtalte Brev og det af Adlercreutz omtalte Tillæg til Lovens Text er i Indholdet den Forskjel, at det første blot skulde tilsige Lapperne permanent Brugsret til nye Omraader, som herefter maatte blive Lapperne anviiste *i det Indre af Landet*, medens det sidste skulde tilsige dem saadan Brugsret, uden Hensyn til hvor det nye Omraadet maatte være anviist.

Siden jeg begyndte paa nærværende Brev, har jeg faaet to venlige Breve fra Dig, begge af den 20de Marts. Efter Indholdet af disse betragter jeg nu hele Sagen angaaende Jernbane-Aabnings-Høitidelighederne som indtil videre stillet in suspenso. Jeg venter imidlertid at høre nærmere fra Dig derom, naar Anledning dertil bliver.

Udsættelses-Stemningen – jeg bruger dette Udtryk efter Dig, for at betegne Tilbøielighed til at udsætte Unionsforslagets Afgjørelse – griber, efter hvad jeg hører, virkelig om sig her. Jeg veed, at flere Medlemmer af Stortinget have sagt, at de kunne bemærke, at denne Stemning har Fremgang; men de tilføie, at om Udsættelse finder Sted, saa skeer det kun for at vise en Eftergivenhed for Opinionen i denne Retning, men at Forslagets endelige Forkastelse ikke destomindre er sikker. [O.s.v.]

Esk. Jeg veed ikke om Du i Bladene har bemærket en Bekjendtgjørelse fra Sundheds-Colleget i Kjøbenhavn, hvori der advares mot Brugen af Halls Haarvand, da den kan lede til chronisk Blyforgiftning. Det er faldet mig ind, at Kongen, som, efter hvad jeg troer at vide, skal bruge meget af dette Haarvand, deraf kan have taget Skade. Maaskee er dette en dum Tanke af mig; men Du kan dog nævne Sagen for Lundberg, dog uden at omtale, at jeg har bragt den paa Bane.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg modtager i dette Øieblik dit venlige Brev af den 21de og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Du har Ret i, at det kan synes underligt, at jeg ikke tidligere har meddeelt Dig, hvad vi agtede at foreslaae i Anledning af Storthingets Begjæring om Prolongation. Grunden hertil er imidlertid en dobbelt, deels at Indstillingens Resultat, nemlig at Prolongation skal tilstaaes indtil 10de Maii, ikke vilde kunne forstaaes uden Kjendskab til Præmisserne, hvilke det ikke var saa let i Korthed at gjøre anskuelige, deels – og dette er maaskee Hovedgrunden – at jeg, oprigtigt talt, ikke følte mig ganske sikker paa, at Indstillingen, naar det kom til Stykket, vilde komme til at afgaae saadan som den nu er. Der var nemlig i Statsraadet Røster for at indrømme Prolongationen lige til Midten af Maii, og jeg var ikke uden Frygt for, hvorledes det til Slutning vilde løbe af; thi i saadanne Sager, hvor Dissentser ere umulige, fordi de ere i saa høi Grad svækkende, faae selv Minoriteter ofte en dominerende Indflydelse, idet de, førend man veed et Ord deraf, blive til Majoriteter og derefter til nødtvungen Eenstemmighed. Vist er det, at jeg var glad, da jeg i Mødet i Mandags fik spigret endelig fast, at Indstillingen skulde afgaae som den nu er. I mit Brev af iforgaars, der afgik samtidigt med Indstillingen, har Du imidlertid faaet fuld Beskeed, saa at der nu ikke ere mere at oplyse om den Sag.

Jeg har med stor Opmærksomhed gjenne læst hvad Du skriver om Udsigten for Unionssagens Foretagelse i Sverrig til Afgjørelse før end i Norge. Det er en meget skarpsindig Bemærkning af Adlercreutz, at naar Constitutions-Comitteens Indstilling her har seet Lyset, vil man af denne faae en ydre Anledning i Sverrig til at antage, at Forslaget ikke bliver bifaldt i Norge, og at det da vil blive mere naturligt at give Forslaget i Sverrig et «sagtmodigt» Afslag. Vanskeligheden – alle øvrige Forudsætninger tænkte at være tilstede – vil for Resten vel bestaae i at indrette sig saa, at man kommer Behandlingen paa det Norske Storthing i Forkjøbet, naar man ikke skal sætte sig i Bevægelse, førend Constitutionscomitteens (den Norske Constitutionscomitteens) Indstilling har seet Lyset. Imidlertid er det vel at vente, at man her vil ansee sig opfordret til at give mere end almindelig rum Tid mellem Indstillingens Trykning og Sagens Opslag, siden det er en saa stor og omfattende Sag, der handles om. Alt hvad jeg kan gjøre er, at jeg skal holde Dig stadig au courant med Sagens Gang her. Aschehoug har sagt mig, at han vil lade

mig gennemgaae sit dissenterende Votum førend han afleverer det. Da han endnu ikke har været hos mig, kan det følgelig ikke være færdigt, og det synes saaledes rimeligt, at Afleverelse af Indstilling med tilhørende dissenterende Votum til Storthingets Præsident – eller til Trykning – først vil kunne finde Sted i næste Uge. Jeg taler ikke til noget Menneske, end ikke til Aschehoug eller nogen af mine Colleger, om Indholdet af dit Brev eller den deri omhandlede Sag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23de Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg traf Exc. Adlercreutz igaar Aften i en Soaré hos Statsraad Mantheys, og han fortalte mig da, at han havde talt med Landshøvding i Westerbottens Lehn Almqvist, der har været en af Lappeforslagets ivrigste Modstandere, og at denne, efter de Oplysninger Adlercreutz havde givet ham med Hensyn til et Par Punkter, der vedrørte Lappeforslagets Indvirkning paa de Svenske Forholde og havde vakt Almqvists Betænkeligheder, nu syntes stemt for Forslagets Antagelse. Exc. Adlercreutz havde ogsaa talt med de 4 Reserveranter i Lag-Utskottet: Ribbing, von Möller, v. Sydow og Kolmodin, og disse havde ganske bifaldt den Redaction, der var foreslaaet af det paatænkte Tillæg til § 25, hvis Indhold jeg i et af mine sidste Breve har meddeelt Dig. Exc. Adlercreutz agtede at tale med de Nordlandske Repræsentanter, som ansaaes ugunstigt stemte for Forslaget, og han vilde ansee det for en stor Vinding, for Sagens Gang i Kamrene, om de kunde bringes til at indsee det ugrundede i deres Betænkeligheder. Han ønskede meget at vide, om det foreslaaede Tillæg til § 25 kunde forudsees antageligt fra Norsk Side og udtrykte sit Haab herom, da Tillægget hvilede paa en Forudsætning, som han troede den Norske Regjering ogsaa havde gaaet ud fra, den nemlig, at Henviisning af Lapperne til Omraader i det Indre af Landet skulde, engang udført, forblive uforandret. Jeg sagde ham, at jeg havde skrevet Dig til, og at jeg med det første ventede Svar. Med Hensyn til Sagens Behandling troede han, at der vilde medgaae mindst 14 Dage inden den blev forelagt Kamrene.

Jeg kommer just fra Slottet, hvor jeg agtede mig ind til H.M.; men da Han allerede havde modtaget flere og endnu nogle ventede, der vare tilsagte, afstod jeg fra mit Forsæt, for at komme tilbage igjen i Morgen.

Dette vil i Virkeligheden ogsaa falde sig bedre, da jeg til den Tid, ved Ankomsten af Regjeringens Indstilling om den af Stortinget begjærte Prolongation, bliver underrettet om hvad der af Regjeringen i saa Henseende bliver foreslaaet, og saaledes ogsaa, i Tilfælde, kan gjøre H.M. bekendt dermed. Jeg hørte af General Gyllenram, som just kom ud fra Konden, at H.M. var kjæk og i godt Humeur. Adjutanten fortalte mig, at Kongen nu staaer op Kl. 8, og tilbringer hele Dagen paa Sophaen i sit Atelier, og Han vilde kunne gaae omkring, om det ikke var for Tilfældet i det høire Knæe, der kræver at Han holder sig stille. For hver Dag som gaaer, uden at Convalescensen forstyrres, er det en Vinding, og vedbliver dette, turde det kunne haabes, at Kongen kan atter overtage Regjeringen efter Paaske. Da vi i Mandags havde den særskilte Samtale med Regenten yttrede H.K.H. ogsaa sit levende Ønske om, at dette snart maatte skee, da Kongen allerede var rask nok til med Interesse at sysselsætte sig med hvad som foregik, og kunde modtage Besøg for at tale derom. H.K.H. lod fremskimte – hvad som i sig selv ogsaa er forklarligt – at dette gjorde Hans Stilling som Regent ikke saa ganske let. Med Hensyn til Aabnings-Høitideligheden har jeg heller ikke idag hørt noget fra Regenten. Mig forekommer det, at om man insisterer paa den 3die Mai som Aabningsdag – altsaa ihvert Fald under Stortingets Samvær – burde man indskrænke Festen til et Møde i Carlstad. Det blev da kun et Tab af halvanden Arbejdsdag. Bliver en anden Dag valgt, skulde denne kunne bestemmes til umiddelbart efter Stortingets Slutning den 6te Mai. Da den 7de er Søndag og her i Landet *Bønnedag*, hvilken Dag Exc. Adlercreutz, da vi sidst taltes ved herom, yttrede at han ikke vilde ansee passende for Festens Afholdelse, kunde jo Mandagen den 8de Mai fastsættes. Det stod jo da Storthingsmændene frit at gjøre Touren til Stockholm, saafremt det *store* Program vælges, og bliver det bestemt her, at samtlige Rigsdagsmænd skulde deeltage, er det klart, at hele Stortinget maa blive indbudt, og det maa da beroe paa dette selv, om de ville give Møde in corpore eller gjennem Deputation.

Paa min Efterspørgsel idag om Dronningens Befindende hørte jeg at Bronchiten havde gaaet ned til den ene Lunge, og at H.M. besværedes af Hoste, der betog hende Søvn og i høi Grad gjorde Hende mat. Der er ingen Bulletin, og efter hvad Lægerne have sagt skal der Intet være der tyder hen paa nogen Fare.

«Försvars Utskottet» holder paa med sine Forhandlinger, og det

lader til at det er haabløst at faae noget Forslag antaget, der ikke grunder sig paa Afløsning af Indelnings-Verket, i hvilken Henseende Vilkaarene kunne stille sig mere eller indre rimelige. Som Du erindrer, har Kongen og Statsraadet stillet sig paa det *uforandrede* Grundlag af Indelnings-Verket, og det har været sagt at Forkastelsen heraf skulde komme til at medføre Opløsningen af Andet Kammer. Regjeringens Stilling er saaledes vanskelig, især om der bydes rimelige Vilkaar for Afløsningen. Det vil da blive unyttigt at appellere til nye Valg. Skal Regjeringen blive staaende som een Mand, – saaledes som Throntalen saa bestemt antydede, – holde paa Indelningsverket og skride til Opløsning, eller skal den tage Afløsningen paa gode Vilkaar og opoffre Krigsministeren, som under ingen Omstændighed vil indgaae derpaa? Herpaa speculeres der meget, fra alle Kanter.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 23. mars 1871.]

Med en Notits af Posttidningen om H.M. Dronningens Sygdom.[¹]

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Marts 1871.

Kjære Ven! Efterat mit Brev af igaar allerede var indleveret i Posten og medens jeg sad i et Directions-møde i Selskabet for Norges Vel, der, som sædvanlig, afholdtes fra Kl. 6 til 8 Eftermiddag, kom Professor Aschehoug til mig og tog mig tilside for at berette, at man igaar paa Nyt havde affordret ham hans dissenterende Votum i Unionssagen og, da han erklærede ikke at være færdig dermed, havde taget den Beslutning at paabegynde Trykningen af Fleertallets Indstilling, idet Trykningen af Aschehougs Votum, som han havde lovet at skulle levere Mandag Aften (den 27de), da skulde følge ovenpaa. Efter Aftale med Aschehoug indfandt jeg mig derpaa hos ham idag Morges Kl. 9 og tilbragte de 1½ Timer, som kunde benyttes førend jeg maatte begive mig til det sædvanlige Statsraads-møde, med at gjennemlæse i al Fart Comittee-Fleertallets

[¹ Tilsvarende Bulletiner sendt 24., 26., 27. (fire), 28. (tre), 29. (tre) og 30. mars (2).]

Indstilling og den i Udkast istandbragte Deel af Aschehousgs paatænkte dissenterende Votum. Jeg troer ikke at udtrykke mig for stærkt om det første Document, naar jeg siger, at det er et nederdrægtigt Arbeide. Al den samme Løgn baade i Hovedopfatning og for en stor Deel i Detailler, hvorpaa Dunker vandt sin Berømmelse i Sagen, findes her reproducet med en Ugeneerthed, for ikke at sige med en Frækhed, som jeg kun kan forestille mig at være bleven mulig derved, at man har troet at kunne gaae ud fra, at Publicum er saa indtaget af Fordomme i Sagen, at Alt kan bydes det. Med Hensyn til Forstaaelsen af den gjeldende Rigsacts § 5 holder Comitteen sig ganske ugeneert til den Norske Regjerings (usalige) Indstilling af October og December (Datumerne erindrer jeg ikke i dette Øieblik) 1861, lader som om Aschehousgs Gjendrivelse af denne Indstillings Galskaber aldrig havde existeret, siger om den Praxis, hvorefter fælles eller gjensidige Forskrifter ere tilblevne efter Behandling i sammensat Statsraad, at den har været vaklende, og forklarer, at ialfald vil Grundsætningen om saadanne Sagers Behandling i sammensat Statsraad faae «en bredere og sikkrere Basis», om Udkastets § 15 No. 2 bliver til Lov. I samme Smag er alt det Øvrige i Indstillingen, der heelt igjennem røber sig som et aabenbart Partieskrift, endog i den Grad, at man kan see, at Birch-Reichenwalds Indstilling (den fornævnte Indstilling af den Norske Regjering) af 1861 kjendelig er holdt frem for at give ham personlig en Anerkjendelse – anderledes kan jeg ikke forklare mig Sagen, skjønt det er muligt, at jeg heri bedrager mig. De Geers ulykkelige Yttringer i Foredraget af September 1868, om at det unionelle Statsraad vil drage Unionsparliament efter sig, ere udnyttede paa det Stærkeste. Aschehoug havde i den Deel af hans dissenterende Votum, som var færdigt i Udkast, med en mærkværdig Taalmodighed imødegaaet den Sammenhobning af Usandhed, hvoraf Indstillingen er opfyldt; men hans Udkast gjorde dog det Indtryk paa mig som om han til Slut er bleven træt ligeover for den Phalanx af Usandhed, med hvilken han har at kæmpe. Hans i sin Tid udgivne Skrift mod den Dunkerske Bog er nemlig i Indstillingen saa aldeles ignoreret og overseet som om det ikke var til; han er saaledes nødt til at begynde ganske fra nyt af; og at skrive sig selv op igjen er selvfølgelig et kjedsommeligt Arbeide.

Som ovenfor sagt, er man allerede begyndt at trykke Fleertallets Indstilling. Aschehousgs Votum, der skal være indleveret senest Mandag Aften, vil derpaa blive trykt saa hastigt som muligt, og det Hele vil

saaledes formodentlig være trykt færdigt ved Midten af næste Uge. Aschehoug meente, at man, som Følge heraf, ikke *kunde* opslaae Sagen til Foretagelse i næste Uge, og at man heller ikke *vilde* søge den foretaget i den derpaa følgende, det vil sige den stille, Uge; men han antog, at man vilde foretage den umiddelbart efter Paaske; og naar man tager Hensyn til den Pression, der er bleven øvet for at faae Aschehougs Votum afleveret og for at faae Alt forberedet til Sagens Afgjørelse, kan man formeentlig heller ikke betvivle, at det er de vedkommende ledende Mænds Hensigt at faae Sagen foretaget, med andre Ord at faae den dræbt, saa hurtigt som Anstændighed paa nogen Maade tillader.

Af hvad saaledes er anført følger formeentlig, at saafremt en Behandling af Sagen i Sverrig skulde kunne komme Behandlingen i Norge i Forkjøbet, maatte den førstnævnte finde Sted allerede i næste Uge. Om hvorvidt det er gjørligt, at den da kan finde Sted, veed jeg selvfølgelig ikke. Committee-Indstillingen med samt Aschehougs dissenterende Votum vil neppe kunne komme til Stokholm førend mod Slutningen af næste Uge. Det Factum, at Comittees Forhandlinger ere sluttede med det Resultat, at samtlige Committee-Medlemmer med Undtagelse af Aschehoug have indstillet Forslaget til Forkastelse, er imidlertid notorisk og kan som et sandt og virkeligt Factum paaberaabes.

Som sagt – kan en Behandling finde Sted i Sverrig i den nu kommende Uge og er man sikker paa, at den vil lede til Forkastelse, saa kan man derpaa indlade sig, og endda maatte det, naar man skal være rigtig tryg, ikke være i den allersidste Deel af Ugen, at en saadan Behandling blev foretaget. Thi rygtes det her, eller med andre Ord bliver det bekjendt gennem Telegram, at Behandling i Sverrig er paabegyndt eller annonceret, er det at befrygte, at man forderligst vil tage Sagen for her. Man taler nemlig som om man troer – og Enkelte er der vel ogsaa, som troer det i Oprigtighed – at en Behandling i Sverrig utvivlsomt vil lede til Antagelse, og man retfærdiggjør den Skynding, hvormed man nu gaer frem, ved at forklare, at man vil komme en Antagelse af Forslaget i Sverrig i Forkjøbet, for at ikke dets Forkastelse i Norge skal volde noget Brud mellem Folkene. Tænke vi os den Situation, at man her i Landet behandlede Sagen med Kundskab om, at Behandling allerede var paabegyndt eller annonceret ogsaa i Sverrig, saa vil det let sees, at dette fra eet Synspunct vilde være den værste Stilling, hvori Sagen kunde komme; thi den bedste Operationsplan, som Sagens Venner her kunne bruge, nemlig at forlange dens Behandling

udsat til næste Aar, vilde da være tabt. Altsaa – saavidt mine Øine kan see, maa en Behandling i Sverrig enten finde Sted i næste Uge og helst være endelig afsluttet senest den 31te Marts, eller den maa ikke paatænkes. Og da det første vel er umuligt – jeg kjender ikke nok til Former, Stillinger og Forholde for at kunne dømme derom –, saa overlader jeg mig til den Tanke, at Sagen vil gaae og bør gaae i sit gamle Spoer, nemlig gaae sin Skjæbne imøde her i Norge, uden nogen Diversion fra Sverrig. Du kan imidlertid bedre end jeg dømme om hvorvidt Noget er gjørligt paa det indskrænkede Operations-Terrain, eller rettere i den indskrænkede Operationstid, jeg ovenfor har forklaret at være levnet; men Du er vel enig med mig i, at *Forsigtighed er høist nødvendig*, da man uden den kan skade istedetfor at gavne.

Det er silde, saa jeg maa slutte. Tak for dit Brev af den 22de; lad mig snart atter høre fra Dig. [O.s.v.]

Esk. Alt det Ovenomhandlede er og bliver selvfølgelig udelukkende mellem os to.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Marts 1871 10½ Aften.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 21de Marts, modtaget imorges samtidigen med Indstillingen om Prolongationen. Mine Herrer Colleger kom ind til mig paa Formiddagen, og vi gjennemlæste da Indstillingen sammen, ligesom jeg meddelte dem Indholdet af Dit Brev. Mit Indtryk har været, og det forekom mig ogsaa at have været mine Collegers, at det kunde have været ønskeligt, om man var bleven ved de tre Maaneder efter Aabningsdagen; men vi ere ogsaa opmærksomme paa Hensynet til Sammenhold, og skulle ikke ville gjøre nogen særskilt Mening gjældende, om Regenten skulde være stemt for Regjeringens Anskuelse. For at faae Sagen afgjort med den Hastighed som udkræves, søgte jeg i Formiddag Prinds Regenten for at underrette Ham om Indstillingens Hidkomst. Han var imidlertid i Svensk Statsraad, og jeg traf ikke H.K.H. førend henimod Kl 3. Jeg havde ogsaa, efter hvad jeg i mit Brev af igaar sagde var min Agt, været oppe paa Slottet for at see Kongen; men da jeg hørte, at H.M. følte sig træt og havde nægtet at modtage flere, vilde jeg ikke besvære Ham. Jeg havde Indstil-

lingen med mig til Regenten, da Han tidligere for mig havde udtalt, at Han ikke vilde bestemme sig i en Sag af denne Betydning, uden at have overlagt med H.M. Jeg gjorde Ham ogsaa bekjendt med Indholdet af Dit Brev. Han gjennemlæste Indstillingen og vi raisonneerede længe om de Hensyn der vare at tage i Betragtning. Han syntes dog afgjørende stemt for blot 3 Maaneder, saaledes som Throntalen har bebudet. Han beholdt Indstillingen og vilde i Aften tale med Kongen. Jeg har nu for ikke længe siden faaet en Billet fra H.K.H. der lyder saaledes:

«Jeg har talt med Kongen og Han er fuldkommen og bestemt enig med mig, at Storthinget bør afsluttes den 6te Mai. Min Beslutning staaer altsaa fast i dette Øieblik.

Jeg talte ogsaa med Ham om Jernbane Aabningen den 8de Mai, hvilket Han syntes var en passende Dag. Men Han vil sende Bud til Dig en af Helligdagene (der er Helligdag her imorgen «*Mariae Bebudelse*»), for at tale mere derom. Forsaavidt ingen Forandring bliver en Følge deraf, saa er Sagen afgjort. Jeg skal sende Dig Bud, om det kan blive Norsk Statsraad Mandag eller Tirsdag Kl. 10 eller 11 Fm.»

Prindsen vedlagte ogsaa en Notits over Høitideligheden der lyder saaledes: 8de Mai Reise herfra til Carlstad og Høitideligheden der. 9de Mai Reise til Christiania. Festen 10. Mai i Christiania. Reise paa Aftenen til Carlstad.

11. Mai Reise fra Carlstad til Stockholm. Fest her.

Jeg raisonneerede med Prindsen i Formiddag om dette vidtløftige Program, som jeg syntes burde indskrænkes blot til et Møde i Carlstad, og jeg meddeelte Ham Dine Bemærkninger i et tidligere Brev. Jeg beder Dig om at betragte alt med Hensyn til Jernbane Høitideligheden endnu som *ganske uafgjort*. Jeg skal gjøre mit Bedste for at paaskynde en Afgjørelse, og skal da underrette Dig, om hvad som bestemmes.

Det skulde have været mig kjært, om Du paa Forhaand havde givet mig en Antydning om den Conclusion hvortil Regjeringen heldede i Prolongations Spørgsmaalet, saa at vi kunde have faaet en foreløbig Tanke Udvexling derom.

Prindsen har i sin Billet tillagt:

«Dronningen er ikke bra. Sandsynligviis bliver Malmsten tilkaldt. Dog synes ingen Fare endnu at være.»

Maa dette forblive mellem os! Bedringen i Formiddag har altsaa ikke været af Varighed. Jeg haaber inderlig at det snart maa gaae over. Tilgiv mit store Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg glemte at vedlægge mit Brev af igaar Afskrift af min Skrivelse til Prindsregenten af den 25de. Skjønt den er uden Betydning, sender jeg den dog for at rette paa min Forglemmelse.

Du vil formodentlig have bemærket, at man i den her værende Handelsforening har haft en Discussion om Unionsforslagets behandling. Debatterne findes i fuldstændigere Skikkelse gjengivne i Dagens «Morgenblad». Consul Heftyes Udtalelser ere især ganske mærkelige. Som et Tegn paa, at en sundere Opfatning af Sagen er ifærd med at bryde sig Vei, ere disse Discussioner ikke uden Betydning. Overhovedet mærker man ogsaa paa Ytringerne i den Deel af Pressen, der vil have Unionsforslaget forkastet, hvorved jeg egentlig kun sigter til «Aftenbladet» – det foragtede og foragtelige «Dagblad» sætter jeg udenfor Betragtning –, at der dog ligesom uvilkaarlig har dannet sig en større Respect for Forslaget. For et Aars Tid siden hedte det i «Aftenbladet», at hvert Medlem af Kongens Raad, der havde været med at fremsætte det, skulde blive nødt til at pille af. Nu hedder det derimod, at man antager det rimeligt, at om Forslaget forkastes, Regjeringen vil fremsætte det paa Nyt, hvilket vel forudsætter, at Forslagets Forkastelse ikke kan drage Statsraadets Fald efter sig. Tanken om at beslutte Udsættelse med Forslagets Afgjørelse til næste Storthingsmøde vinder virkelig Terrain; men jeg troer dog, at naar det kommer til Stykket, vil den ikke seire i Storthinget. Det er heller ikke vist, at alle Sagens Venner ere saa disciplinerede, at de ville forene sig om denne Operationsplan som den tjenligste for den fælles Hensigt.

Jeg udtalte mig i mit Brev af igaar maaskee i alt for stærke Udtryk om Constitutions-Comitee-Fleertallets Indstilling. Sagen er, at jeg var oprørt og forarget efterat have gennemlæst den. Det er sikkert nok, at det er et yderst eensidigt og tilmed kortsynet Product; men mine Udtryk, eller ialfald eet af dem, vare dog maaskee for stærke. Saasnart det bliver muligt, skal jeg sende Dig et trykt Exemplar; Du vil da selv kunne dømme.

Jeg har den Troe, at om der end ikke ved det, som i den sidste Tid er skrevet til Forsvar for Forslaget, vil være udrettet Noget for selve Afgjørelsen, saa vil det dog bidrage væsentligt til at sætte Næsen ned paa Forslagets Angribere, hvorved jeg da specielt sigter til de vordende Discussioner i Storthinget, naar Sagen der kommer under Forhandling.

Det skulde undre mig, om disse Discussioner, seede i deres Totalitet, skulde komme til at indeholde noget Svækkende for Statsraadet. Dog – det er umuligt at sige Noget herom paa Forhaand.

Det glæder mig af dit Telegram af iaftes at erfare, at Dronningen er i Bedring.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 25. mars 1871 kl. 19.20.]

Holsts Gage eenstemmig og uden Debat bevilget.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 26. mars 1871 kl. 11.55.]

DER BØR INTE FORETAGES, SIGTENDE TIL AT FAAE UNIONSSAGEN FORETAGET PAA RIGSDAGEN. DETTE SOM TILLÆG TIL MIT BREV SOM KOMMER TIL STOKHOLM IAFTEN. Nærmere med Posten.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 26. mars 1871 kl. 18.15.]

Modtaget dit Brev af den 24de. GJØR ENDELIG ALT HVAD I FORMAAE FOR AT OPRETHOLDE REGJERINGENS INDSTILLING I SPØRGSMÅLET OM STORTHINGETS SLUTNINGSDAG.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg har at frembære min bedste Tak for Dine venlige Breve af 21de, 22de og 23de Marts. Jeg fik ikke skrevet til Dig igaar, da jeg var paa en Festmiddag i Neptuni Ordenen, hvorfra jeg først kom hjem henved 9.

Der har været flere Middager og Soupeer i denne Tid, og foruden at de pine mig, borttage de fra mig Tiden og Evnen til at benytte den.

Jeg fik igaar Morges Befaling at komme op til Kongen samme Formiddag mellem 1 og 2. Uagtet det var henved 14 Dage siden jeg saae H.M., fandt jeg dog ikke, at Hans Udseende havde vundet, hvad jeg havde haabet. Han var under hele vor Samtale ualmindelig alvorlig, saaledes som jeg neppe har seet Ham før. Han begyndte at tale om Storthingets Begjæring om Prolongation, hvorom Han havde overlagt med Prindsen, og yttrede med skarp Bestemthed, at Storthingets Samvær ikke skulde udstrækkes udover 3 Maaneder efter Aabnings Dagen. Dette var hvad Han havde udtalt i sin Throntale, og holdt man sig ikke stricte dertil, var der ingen Sikkerhed med Hensyn til Fremtiden. Han vidste ikke, hvad som kunde bevæge Regjeringen til at foreslaae den 10de Mai, i hvilken Anledning jeg oplyste om Slutningsfølgen i Regjeringens Indstilling, hvilken H.M. kjendte; men hvori Han ikke kunde være enig. Han talte derefter om Aabnings-Høitideligheden, som Han sagde at have bestemt til den 8de Mai. Man skulde da mødes i Carlstad, hvorefter man skulde tage til Christiania og saa til Stockholm. Om det blev med *Deputationer*, at Rigsdag og Storthing repræsenteredes, syntes H.M. ikke at lægge Vægt paa. Jeg bemærkede, at det *første Hensyn* at tage var, om H.Ms. Helbred kunde tillade en saadan Færd; men Han svarede hertil ganske *skarpt*, at Han ingen Tvivl havde i denne Henseende. Han talte derefter om Unionsforslaget, at det heller ikke havde Sympathie paa Rigsdagen her, og at det vilde blive forkastet, uagtet Han tillagde, at det formodentlig ikke vilde skee førend efter Afgjørelsen paa Storthinget. Jeg troer Kongen var nedstemt over Dronningens Befindende, og ligeledes har jeg det Indtryk, at H.M. ligeoverfor Følelsen af sin Egen Tilstand, gav sig en ydre Mine af Styrke. Det Indtryk, jeg fik var en Bedrøvelse over at det gaaer saa langsomt med Helbredelsen, uagtet jeg paa ingen Maade vil nære nogen Frygt med Hensyn til det endelige Resultat. Af Lægerne ligesom af Regenten faaer man høre, at det er *umueligt for Kongen* at gjøre Udflugten den 8de Mai, ligesom Prindsen sagde mig igaar, at Han ikke troer, at Kongen vil paa nogen Maade blive rask nok for at deeltage i nogen Fest i Stockholm efter Tilbagekomsten. For ikke at nedstemme Kongen og derved forstyrre Betingelserne for Reconvalescensen, vilde Lægerne ikke sige Ham, at Han ikke faaer reise; de stole paa at Han efterhaanden vil kunne sige sig dette selv, eller rettere føle det af sit Befindende. Men Følgen af Alt dette

er, at man vedbliver at svæve i Uvished og at sysselsætte sig med et større Program, end som rimeligviis vil kunne opfyldes. Prindsen, som ogsaa igaar var i Neptuni Ordenen, sagde mig, at om Han *faar raade ved Leiligheden*, skal Programmet blive *indskrænket til Mødet* i Carlstad. Det var Tanken, at jeg skulde paa Tirsdag med Statsraad Bergström gaae op til Kongen, men jeg seer næsten ikke Nyttens deraf, saalænge H.M. har den Forudsætning, at Han selv kan være med. Det er pijnlijk at man under disse Omstændigheder ikke kan faae en Bestemmelse, og Du faaer derfor betragte det hele Program som *endnu uafgjort*. Grev Wachtmeister havde idag seet Kongen, Han havde da siddet og malet; Han havde ogsaa talt om strax efter Paaske at overtage Regjeringen, og dette anseer jeg nok for mueligt.

Jeg søger Exc. Adlercreutz imorgen, og jeg skal da i al *Fortrolighed* lade ham vide, hvad Chiffre Telegrammet idag indeholder om Unions Sagens Gang her. Jeg veed, at han har gjort Skridt for at forhøre sig i denne Anledning; men det er vel mueligt, at han kan have stødt paa Vanskeligheder, som gjør, at han undlader at fortsætte. Jeg har villet oppebie Dit bebudede Brev iaften, inden jeg talte med ham. Ved samme Leilighed skal jeg ogsaa meddele ham hvad jeg har indhentet af Dit Brev om hans foreslaaede Tillæg til § 25 i Lappeforslaget. Jeg vilde ikke søge ham igaar, da det var Helligdag, (og han er en *stricte* Mand i denne Henseende). Jeg troer, at han anseer Tillægget som et *Nødmiddel* for at faae Sagen til at gaae; men jeg faaer nu høre, hvad han siger. Det var jo forresten Tanken, i det *Indre af Landet* at danne en *Lapmark*, og blev dette udført, syntes der jo ingen Fare i at slaae en saadan Ordning fast for altid; men der er delicate Spørgsmaal i denne Materie, som jeg ikke tør have en begrundet Mening om. Jeg har just faaet Dit Telegram af iaften. Jeg maa oprigtig sige, at jeg ikke troer at Regenten eller Kongen er at rokke i Prolongations Sagen, og det var derfor jeg saa inderlig skulde have ønsket, at Du paa Forhaand havde givet mig Anledning til at underrette Dig, om hvad Kongen og Regenten i denne Sag vare stemte for. Efter Dit venlige Ønske sender jeg Dine Breve af 6te og 8de Marts. Jeg seer, at jeg ikke af Din Taushed kan udlede den Slutning, som jeg gjorde, og vi kunne altsaa ved Leilighed udvexle vore Tanker om denne Detail, hvad mig vedkommer. For mig har Unions Sagens Fremgang staaet som et stort Formaal, og jeg har den Følelse, at efter dens Fald er min Stilling her, saaledes som jeg efter *mit Væsen* opfatter den, brudt, om den end kan vedblive for en kortere Tid, eftersom Hensynet til det Hele kan kræve.

Professor Malmsten forklarede mig igaar, at der paa ingen Maade var *nogensomhelst* Fare for Blyforgiftning af Halls Haarvand. Han har nylig i det herværende medisinske Selskab forfægtet denne Paastand. Tilgiv mit fortvivlede Hastværk. [O.s.v.]

Jeg sender Dig Afskrift af Depechen og Apostillen om Spitsbergs Sagen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Marts 1860 [c: 1871].

Kjære Ven! Et af mine Telegrammer af igaar gav Dig Grund til at vente, at jeg ikke vilde have ladet Gaarsdagen hengaae uden at skrive Dig til. Saa var ogsaa mit Forsæt; men just som jeg igaar Eftermiddag skulde til at skrive, kom Aschehoug til mig og holdt mig varm lige til Kl. 8½. Hvad vi havde for os, var nemlig den Deel af hans Udkast til dissenterende Votum i Unionssagen, som vi ikke tidligere havde gennemgaaet i Forening, det vil sige omtrent Halvdelen. Jeg fik af Aschehoug Bekræftelse paa, at Committee-Fleertallets Indstilling allerede er under Trykning, at hans dissenterende Votum vil blive indleveret til Comittees Formand iaften for derefter hurtigst muligt at blive trykt, og at det er Mening at Sagen skal tages under Behandling i Storthinget strax efter Paaskehelligdagene.

Du vil igaar Aftes have modtaget mit Brev af den 24de, og efter hvad jeg der har oplyst formoder jeg, at Du allerede vil være kommen til det Resultat, at Ideen om Foretagelse af Unionssagen paa den Svenske Rigsdag før den kunde ventes foretagen i Storthinget ikke bør fastholdes. En anden Betragtning, fremkaldt ved et mig tidligere ubekjendt Forhold, trækker i samme Retning. Jeg har i et tidligere Brev gjort opmærksom paa den Synderlighed, at medens «Aftenbladet» tidligere havde erklæret, at hver Mand i Statsraadet, som havde været med at fremsætte Unionsforslaget, skulde gaae sin Vei, forklarer det nu, at det anseer det ganske rimeligt, at Regjeringen, om Unionsforslaget forkastes, vil fremsætte det paa Nyt. Jeg ansaae ikke dette for alvorlig meent fra «Aftenbladets» Side og anseer det fremdeles ikke derfor; men jeg havde ingen Anelse om, at der under dets Yttringer dog i Virkeligheden stikker Noget, der har Realitet. Forholdet er virkelig, at flere Repræsentanter paa Storthinget, ialfald flere Bønder, staae i den Troe, at det har

sig med Unionsforslaget som med andre Grundlovsforslag, at de ikke allene kunne gjentages men bør gjentages flere Gange, førend de gaae igjennem. Man er, som Du veed, vant til, at alle Grundlovsforandringer, ialfald Forandringer af nogen Betydenhed, skulle forkastes en, to og tre eller flere Gange, før end de accepteres. «Vi maae først vænne os til dem», disse Ord, udtalte i Bondesprog, udtrykker den Forsigtighed eller rettere den Seighed, hvormed disse Mennesker gaae frem. At anvende Tanken paa Unionsforslaget, er selvfølgelig en besynderlig Ting, for saavidt som det dog ligger nær, at Forslagets Fremsættelse ikke kan gjentages uden at Sverrig maa være enigt deri; men deels falder denne Side af Sagen dem ikke ind, udentvivl fordi de betragte Unionskongen som Proponent og derfor ikke komme til at tænke paa Sverrig særskilt, deels leve de i den Troe, at der ikke er mindste Tvivl om Sverriges Appetit paa Forslaget. Enhver, som ytrer for dem, at Sverrig slet ingen synderlig Lyst har paa Forslaget, svare de kun med et Smil. At Opfatningen mellem en stor Deel af Stortingets Bønder i det Hele er saadan som jeg ovenfor har skildret den, er vist. Jeg er kommen til Kundskab derom ved Udtalelser af en loyal og hæderlig Bonde, Kirkesanger Riisnæs fra Søndre-Bergenhuus Amt, Udtalelser, der i fuld Oprigtighed have fundet Sted til en paalidelig Mand, som igjen har meddeelt mig dem. Nu er jeg vistnok langt fra at overse Vanskelighederne ved en eventuel Gjenoptagelse af Unionssagen, efter at den paa nærværende Storting er bleven forkastet – et Udfald som jeg fremdeles ikke anseer for tvivlsomt –; men paa den anden Side tænker jeg mig det ikke som umuligt, ja ikke engang som usandsynligt, at der efter Sagens Forkastelse, især hvis Stillingen mellem Argumenterne fra hver Side under Discussionen paa Stortinget bliver saadan som jeg venter den, vil indtræde en Reaction mod den Synsmaade eller rettere den Blindhed, som har ledet til Forkastelsen. Jeg tænker mig det derfor ingeniunde som umuligt, at Sagen, naar alt det Nye og Ukjendte, den for Tiden indeholder, gjennem dens gjentagne Behandling var bleven gammelt og bekjendt, og naar det Skrig, som nu hæfter sig til dens Historie, gjennem Tidens fortsatte Indvirkning havde tabt sit tilfældige Fundament, kunde opnaae $\frac{2}{3}$ Dele Stemmer i det Norske Storting. I ethvert Fald er dette et Haab, fra hvilket jeg nødig skiller mig, saa længe der blot er et Glimt deraf tilbage. Men at et saadant Haab i høi Grad vilde være formørket, for ikke at sige udslettet, naar Forslaget først var bleven forkastet af den Svenske Rigsdag, er vel ikke tvivlsomt, og det forekommer mig derfor –

efterat denne Side ved Sagen først er traadt frem for mig – at ville være, om jeg saa maa udtrykke mig, en Utroskab mod Sagen at bidrage til en saadan Forkastelse. Altsaa – min Ven! – lad Sagen gaae sin Gang, og lad det blive mellem os, at vi for et Øieblik have tænkt paa, at det kunde være bedst, at dens Drab foregik i Sverrig.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af den 23de og 24de. Den Sag, Du deri først omhandler, nemlig Spørgsmaalet om Dagen for Storthingets Opløsning, vil være afgjort førend Du faaer dette Brev, saa at det ikke vilde nytte nærmere at berøre den her. Kun vil jeg i Anledning af den Bemærkning, at Du gjerne skulde have seet, at jeg paa Forhaand havde givet Dig en Antydning om den Conclusion, hvortil Regjeringen heldede i Prologations-Spørgsmaalet, saa at vi kunde have faaet en foreløbig Tanke-Udvexling derom – oplyse, at dette kunde jeg ikke gjøre; thi vistnok vare vi i et Statsraadsmøde, som extraordinairt afholdtes Løverdag den 18de Marts (Prolongations-Adressen blev os overbragt Fredagen den 17de), komne til det Resultat, at et Concept til Indstilling skulde skrives overeensstemmende med den Conclusion, som ogsaa blev den endelige; men dette var kun et foreløbigt overeenskommet Resultat, som Ingen var bunden til at vedstaae, skjønt det i det extraordinaire Statsraad, som afholdtes Mandagen den 20de (i Anledning af dit første Brev om Jernbane-Aabningen) viste sig, at Alle, da det kom til Stykket og det gjaldt om at tage endelig Bestemmelse, virkelig vedstod det. Dette var en afgjørende Grund, hvorfor jeg i det Brev, som jeg skrev til Dig Løverdag den 18de eller Søndag den 19de ikke kunde forklare Dig, til hvad Resultat, man her var kommen, medens jeg dog lod forstaae, at man var betænkt paa en Løsning, som jeg ansaae for god. Jeg var nemlig saare glad over, at det – ikke uden ganske stor Vanskelighed – var lykkets mig at bringe det derhen, at ikke Statsraadet (∴ den her værende Regjering) erklærede sig for en Prolongation lige til den 15de Maii, og over at man, uden nogen væsentlig Afvigelse fra den i Indstilling af 1863 skeete Udtalelse, var kommen over til en Tidsbetemmelse, som jeg ansaae paa een Gang passende og af den Beskaffenhed, at den kunde paaregne Stabilitet. Men – jeg mærker, at jeg, mod mit Forsæt, er kommen heelt ind paa Sagen, hvilket for Øieblikket er ganske unyttigt. Altsaa – til andre Ting.

Jeg har troet at burde sige til Formanden i Constitutions-Comitteen (Foged Daae), at det er usikkert, om Forslaget til Lappeloven vil gaae uforandret gjennem den Svenske Rigsdag; thi jeg havde faaet et Nys om,

at Constitutions-Comitteen her var begyndt paa Sagen og det forekom mig at ville være uheldigt, om man her gik i Vei med den i den Tanke, at den i Sverrig kunde ventes uforandret antaget, nar dog det Modsatte blev Tilfældet. Han takkede mig for den meddelte Oplysning og yttrede, at efter hans Formening burde man nu her forholde sig indtil videre afventende, hvilket ogsaa synes mig den rette Fremgangsmaade.

Det har gjort mig hjertelig ondt at erfare, at Dronningen er farligt syg. Gud holde sin Haand over hende!

Jeg gaaer, overensstemmende med hvad Du til Slutning ytrer i dit Brev af den 24de, ud fra, at «Alt med Hensyn til Jernbane-Høitidelighederne endnu er at betragte som uafgjort».

SIBBERN TL STANG

[Avskrift av telegram, datert 27. mars kl. 16.30.]

(i *Chiffre*) Angaaende det afholdte Statsraad. Meddelelse af Resoluitionen «in terminis» angaaende Storthingets Adresse om Prolongation. Fem andre Sager afgjorte. Protocol iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af den 24de Marts, som jeg efter særskilt Anmodning igaar Aften fik udleveret fra Posthuset, hvor Brev i Regelen først udleveres den følgende Morgen.

Dette har været en bevæget Dag, og Sorg har været dens Stemning. Allerede tidlig paa Formiddagen fik jeg det Brev fra Dronningens Kammerherre som jeg i Chiffre Telegram meddelte Dig Indholdet af. Jeg gik derefter til Exc. Adlercreutz. Jeg sagde ham hvad Dit Brev af 22de Marts omtrent indeholdt med Hensyn til det af ham formulerede Tillæg til Lappeforslagets § 25. Hvad angaaer den Forskjæl, Du havde paapeget med Hensyn til Ribbings tidligere Antydning, yttrede Exc. Adlercreutz, at det ogsaa var Tillæggets Mening at knytte Forbeholdet til Omraadene i det *Indre af Landet*. Han vilde have ønsket – sagde han videre – at Tillægget kunde have været fundet antageligt, da det

maaskee kunde have bidraget til at fjerne Tvivl, og da det efter hans Tanke var grundet paa Forudsætningen fra Norsk Side; men da det havde vakt Betænkeligheder paa Grund af de anførte Hensyn, antog han det var bedst *ikke at omnævne*, at Tillægget havde været paa Bane og havde vakt Modstand, men blot under en blivende Discussion fremhæve, at den Forudsætning, Tillægget havde til Hensigt at formulere, efter alt hvad der var udtalt under Overlægningerne, maatte antages at deles af den Norske Styrelse. Mueligens – sagde han – vilde Reserverne ogsaa kunde bringes tilbage til den Tanke de engang havde haft, ved en Skrivelse til Kongen at indlægge den omhandlede Fortolkning i den nuværende Text af § 25. Han vilde fremdeles gjøre sit Bedste for at stemme de Nordlandske Deputerede gunstigen for Forslaget. Men han ansaae det ikke usandsynligt, at Lag-Utskottets Majoritets Forslag, der gik ud paa en Opsigelsesfrist af 5 Aar, maaskee vilde faae Overvægt i Kamrene. Han havde talt med Herr Hedin, som er Medlem af «Lag-Utskottet», og som saadan tilhørende Majoriteten. Denne, som er en unionsvenlig Mand (Ny-Liberal er han ogsaa, som Du veed) havde yttret, at han skulde ansee det meget ønskeligt, om Lappeforslaget kunde gaae igjennem, især av Hensyn til at Unionsforslaget efter al Rimelighed vilde blive forkastet i Norge, og da Exc. Adlercreutz havde yttret, at den foreslagne Opsigelsesfrist ikke kunde ansees tilraadelig, da derved den Norske Styrelse blev hindrende berørt med Hensyn til de ordnende Foranstaltninger, samme *for Fremtiden* kunde ønske at sætte i Værk, havde Herr Hedin bemærket, at det kun var en Støtte for den Utryghed Mange følte i en Materie som de ikke tilbunds kjendte, og at der vist ikke var Anledning til at befrygte at Opsigelsesfristen vilde komme til Anvendelse, da Lapperne formeentlig vilde blive med Billighed behandlede. Under denne Samtale med Hedin var Unionsforslaget, som nævnt, kommet paa Tale, og Hedin havde da af sig selv yttret, at han var af den Tanke, da Forslaget ikke syntes at faae Fremgang paa Stortinget, at man paa Rigsdagen ligesaa godt, *før end* Forslaget var forkastet af Stortinget, kunde, med Støtte af Stemningen i Norge og da man i Sverige ikke kunde ønske et Forslag gjennemdrevet, hvorfor man i Norge ikke var stemt, i al Stilhed faae det forkastet her i Kamrene. Exc. Adlercreutz meddeelte mig dette, i Anledning af hvad jeg gjorde ham bekjendt med af Dit Brev og Dit Telegram angaaende Inhibering af enhver Anstrængelse for at faae Unionsforslaget her paaskyndet til Afgjørelse. Da han erfarede den Hastighed, hvormed Sagen tænkes

paaskyndt paa Stortinget, og da han indsaae at en Paaskyndelse her traadte i Veien for ethvert Forsøg paa at faae Sagen udsat, var han fuldkommen enig i at der ikke blev indgrebet, men at Sagen fik sin Gang. Jeg maa sige om Exc. Adlercreutz, at han er en yderst velvillig og imødekommende Mand, og de tvende Sager, som jeg idag har talt med ham, befinde sig altsaa i den Stilling, som Du har paapeget. Efter min Hjemkomst fra ham, havde jeg en Overlægning med mine Herrer Colleger. Vi kom da overeens om, at den Norske Regjerings Indstilling om Prolongationen kunde i Resolutionen faae en bifaldende Retning – med Modification efter Kongens og Prindsens Villie. Medens vi holdt paa med vore Overlægninger fik jeg Befaling at komme op til Prindsen. Paa Grund af Dronningens Forværrelse og Mueligheden af Sygdommens hastige Gang mod Døden, troede jeg det var bedst at søge at faae Statsraad allerede idag. Prindsen indvilgede ogsaa dette, da jeg henstillede det til ham. Han sagde mig, at Han var bestemt paa at holde paa den 6te Mai, og havde den Naade at gjøre mig bekjendt med Indholdet af et Brev som Han i den Anledning agtede at sende Dig. (Jeg har faaet det til Expedition og har ogsaa sendt det til Dig med Posten). Han lovede os Statsraad senere paa Dagen. Paa Tilbageveien fra Slottet mødte jeg Livmedicus Lundberg, som sagde mig at Dronningen var meget daarlig; men at han dog ikke havde opgivet alt Haab. Den kjære Livmedicus havde Taarerne i Øinene, da han fortalte mig om det rystende Optrin han havde overværet, da Kongen var bleven ført ned til Dronningen og Hun ved Synet af Ham ligesom med et *Glædes-Skrig* fra Dybet af sit Hjærte udraabte Hans Navn. Kongen havde været saa dybt bevæget, at man havde ikke vovet at lade Mødet blive langvarigt. Lundberg sagde mig, at dog Kongen ogsaa, ligesom af en Intuition, havde udtalt Haabet, om at Dronningen skulde komme sig. Maa dette være Guds Naadige Villie, og iaften lyder den Bulletin jeg har sendt Dig ogsaa en Smule mere beroligende. Jeg er glad over at Malmsten er bleven tilkaldt. Vi havde Statsraadet henvend 2½ og Prindsen udviklede da sine Grunde for sin Beslutning paa samme Maade Han nærmere har udviklet for Dig; Han antog ogsaa gjerne den bifaldende Form for Resolutionen med den tilføiede Modification. Vi faae nu høre, hvad Du siger derom. Jeg har allerede gennem Telegram meddeelt Dig Resolutionens Text. Jeg har med stor Opmærksomhed gjennelæst Dit kjære Brev af den 24de og hvad Du deri i Fortrolighed beretter om Constitutions Committeens Indstilling. Jeg havde nær sagt jo værre jo bedre; thi

desto stærkere skal Ansvarret engang ramme dem, som nu troe at de kunne lede Alting. Ja det er sandt: Indstillingen af 17de October 1861 er man paa en Maade bleven hængende fast ved; men det var dengang en *Crise*, og da taber man desværre altid Noget.

Det var glædeligt, at Secretaire Gagen gik saa fuldstændig glat. Jeg vilde ønske, at Udenrigs Budgettet gik ligedan. Man burde, om man forstod det, hos os støtte Grev Wachtmeister af al Evne.

Det er seent, saa at jeg maa sende mit Brev i en Post-Casse. Jeg faaer ikke Tid til at gennemlæse det; men skulde det ikke være rigtig sammenhængt, faaer du dog vel Meningene ud deraf. Vi vare i Eftermiddag tilstede i Slots-Capellet ved Bønnen for Dronningen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. Marts 1871.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 25de Marts og den medfulgte Indberetning. Jeg har bemærket Discussionen i Handelsforeningen og navnlig Heftyes Ytringer, og synes, som Du, ogsaa i Pressen at have sporet en større «egard» for Unionsforslaget, om der end derfor ikke er mere Haab for et gunstigt Udfald. Men *alt* skal dog samle sig til en fremtidig Dom over dem, der have bidraget til Forkastelsen. Jeg havde min Glæde af det stærke Udtryk, Du benyttede i Dit næstsidste Brev, og hvortil Du kommer tilbage i Dit Brev, som nu ligger for mig. Jeg synes om et kraftigt Slag i Bordet, naar det kommer saa friskt som dette, paa samme Tid som jeg ogsaa forstaaer den formildende Betydning, Du senere har lagt deri. Dagens Bulletiner ere ikke mere beroligende med Hensyn til Dronningens Tilstand. Maaskee kommer der en endnu i Aften, som jeg isaafald skal sende Dig. Grev Wachtmeister havde idag været oppe hos Kongen (12½), som han fandt saae nedslagen ud. Livmedicus Edholm havde været inde paa samme Tid, for at underrette H.M. om Dronningens Tilstand, og det Hele hænger paa, om Dronningen vil have *Kræfter* til at staae imod. Hendes Majestæt var bleven underrettet om at Kronprindsen og Kronprindsessen af Danmark ventedes i Aften, og paa Kongens Spørgsmaal, om Han kunde komme ned, havde hun bedt Edholm om at sige, at Hun ønskede dette saa meget; men at det var bedst Han ventede nogle Timer, da Hun haabede Hun

skulde faae sove lidt, og føle sig stærkere. Da jeg var oppe henved 3 for at tegne mig paa Listen, hørte jeg at Kongen just var bleven baaren ind til Dronningen. Dette skulde altsaa tyde paa, at Hun havde følt sig bedre. Dronningen havde i Formiddag kunnet fortære en Kop The og et Glas Viin. Det er en høist piinlig Tid, hvori vi leve: Frygten for Dronningen og Frygten for den Indflydelse Hendes Sygdom har paa Kongens Reconvalescense. Jeg troer det er lykkeligt Kronprindsessen kommer; thi dette vil være en Opmuntring for Kongen, som er saa glad i Hende.

Vil Du have den Godhed at sige Statsraad Helliessen, at jeg med det første skal besvare hans Brev.

Man kan næsten blive syg over det sørgelige Skuespil som Paris nu fremviser for Verden! Det sørgeligste er næsten, at det vel synes som om Regjeringen agter at gaae paa Accord med disse vilde Urostiftere. [O.s.v.]

Jeg fik samme Indtryk som Du af Ebbels sidste Artikel, da jeg læste den.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 29. mars 1871 kl. 9.30.]

Endnu ikke faaet Aften Bulletinen som dog er modtaget af andre. Faaer i det Hele Bulletinerne senere end af Hensyn til Publicationen i Rigstidenden ønskeligt. Kan der ikke rettes herpaa?

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg fik i Formiddag 10½ Dit Telegram saalydende: «Endnu ikke faaet Aften-Bulletinen, som dog *er modtaget af andre*. Faaer i *det Hele* Bulletinerne *senere* end af Hensyn til Publicationen i Rigstidenden ønskeligt. Kan der ikke rettes herpaa?» Jeg vil for det første oplyse, at jeg giver mig selv al Flid for ufortøvet at faae og sende Telegrammer om Dronningens Befindende, saaledes som jeg gjorde med Hensyn til Kongen. Jeg har mangfoldige Gange begjært, at Afskrift ufortøvet skulde sendes mig fra Slottet, uden at det dog altid skeer. Igaar Aften

Klokken 8½ (Bulletinen pleier at komme Kl. 8.) sendte jeg op paa Slottet, for at høre om nogen Bulletin var udkommen, hvortil jeg fik benægtende Svar, og jeg antog, at ingen vilde videre udkomme for Dagen. Den kom imidlertid Kl. 10 – hvilket jeg ikke kunde vide, og Ingen sendte mig en Afskrift deraf, førend jeg imorges saae Bulletinen i Dagbladet, og strax telegraferede den. Jeg gik endogsaa selv op paa Slottet og tog Afskrift af Bulletinen Kl. 8 (ellers pleier det at være Kl. 10) og gik selv paa Telegraf Contoiret med Telegrammet. Jeg ønsker at faae vide, *hvilke Andre* havde modtaget «Aftenens Bulletin». Er det den Norske Hof Chef, eller nogen Norsk Livmedicus, eller Over Hof-Mesterinden? De maa da have faaet denne Bulletin directe fra Nogen ved Hoffet, eller fra Nogen af de herværende Liv-Medici. Jeg har bedet Livmedicus Lundberg om at sende mig Afskrift af Bulletinerne og jeg har senest i Formiddag bedet Professor Malmsten om det samme. Jeg beklagede mig igjen i Morges over at Bulletinen af igaar Aften ikke var bleven sendt mig, og Baron Åkerhielm kom til mig paa Formiddagen, for at sige mig, at Prinds Oscar nu havde givet Ordre til Dronningens Kammerherre ufortøvet at sende mig Afskrift af Bulletinerne. Den af i Eftermiddag Kl. 4, fik jeg ogsaa blot en *halv Time* senere. Du vil af hvad jeg har forklaret finde, at jeg selv gjøre mig den bedste Fliid, og at jeg *ingenlunde* behøver nogen *Ansporelse*, hvilken Du forhaabentlig, kjære Ven! for Fremtiden vil finde overflødig at sende mig *gjennem Telegram*. Gik Tingene i den stricte Orden, hvori de burde gaae, skulde det være vedkommende Livmedicus her, der strax telegraferede Bulletinerne enten til Hof Chefen eller til sin Collega i Christiania. Det er et *Hof Anliggende* i sin Form. Jeg har imidlertid gjort det selv, og det af Interesse for at holde Dig oplyst, og denne Interesse behøver, som sagt, ingen Ansporelse.

Professor Malmsten var oppe hos mig i Formiddag. Han sagde mig at Dronningens Tilstand var meget betænkelig, uden at han dog endnu havde opgivet *alt Haab*. Han fandt, at man havde ladet Dronningens Sygdom gaae for længe, uden at tage den paa en alvorlig Maade, og han havde insisteret paa, at der i Søndags blev givet en Bulletin, der undertegnedes af Lundberg allene. Dronningens Kræfter søges opretholdte ved Cognac og Muskus og Hun omgives, for Indaanding, af varme Vand-Dampe. Dronningens Aandedret var 60 i Minuttet og Hun havde den største Vanskelighed for gjennem Ophostning at befrie sig fra Sliim-Ansamlinger. Kronprindsen og K-Prindsessen af Danmark hav-

de strax efter Ankomsten været inde hos Dronningen, som derover havde udtrykt megen Glæde. Jeg traf Slotsfruen, Grevinde Sparre, imorges, som fortalte mig, at de igaar Aften troede, det skulde blive Dronningens sidste Nat; men Kl. 4 faldt Hun i en naturlig god Søvn. Som Beviis paa, at Hendes Kræfter dog ikke kunne være saa udtømte, vil jeg berette, hvad Grevinde Sparre fortalte mig, at Hendes Majestæt henimod 12 paa Natten sat sig op i Sengen og lod sit Haar udkamme af en af Kammerfruerne, og selv vadskede sine Hænder. Med Guds Hjælp ville vi haabe, at Hun skal gjenngaae denne alvorlige Sygdom, om der end er stor Fare. Kongen skal være saa vel som man kan vente,

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 30. mars 1871 kl. 12.00.]

Bulletinen om Dronningens Død.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 30. mars 1871 kl. 16.00.]

Angaaende Indholdet af en Tilkjendegivelse der vil komme i et Extrablad af Posttidningen.

SIBBERN TL STANG

[Avskrift av telegram, datert 30. mars 1871 kl. 18.00.]

Statsraad i Formiddag med Kongelig Kundgjørelse og Bestemmelse forøvrigt omtrent som ved Dronning Desiderias Død. Ligeledes bestemt at Kongel. Meddelelse gjøres til Stortinget. Alt expederes iaften.

SIBBERN TL STANG

Stockholm 30. Marts 1871.

Kjære Ven,

Dette har været en Sorgens Dag. Allerede Bulletinen igaar Aften vidnede om at Tilstanden var haabløs. Henved Kl. 12 i Formiddag gik mine Colleger og jeg op paa Slottet, og efterhaanden samledes ogsaa de Svenske Statsraader. Regenten kom ud, hvor vi vare samlede, og tilkjendegav os det sørgelige Budskab. Dronningen havde indslumret mildt og stille. Tidligere paa Formiddagen var Kongen bleven baaren ind til Hende og havde da været der en længere Tid, under hvilken Hun tog den kjærligste Afsked med Ham. Senere havde Hun flere Gange nævnt Kongens Navn, og det var, yttrede Prindsen, som Hun ikke kunde gaae bort herfra, førend Hun endnu en Gang havde seet Ham. Og Kongen lod sig atter bringe ind for denne sidste og tungeste Afsked. Knap en halv Time efter var den sidste Gnist mildeligen udslukket. Dronningen havde ogsaa taget en kjærlig Afsked med sine Børn, med sine Høie Paarørende, som omgave Hende, Hun havde takket Dem, ligesom Hun takkede alle dem som havde været i Hendes Tjeneste, og som var nærværende ved Hendes Dødsleie. Prindsen fortalte os, at Dronningen tidligere paa Morgenen havde bedet Prindsesse Sophie om at læse for Hende, hvilket Prindsessen havde gjort under et Par Timer, til Dronningens store Opbyggelse. Det er blevet mig sagt, at Kongen anden Gang Han bragtes ud fra Dronningen havde været overvældet lige nær til Afmagt, og Prindsen sagde os, at Han selv havde maattet hjælpe Enke Dronningen, som havde været besvimet, tilbage til sine Værelser. Ja Kjære Ven! det har været en Sorgens Dag. Exc. Adlercreutz, Wachtmeister og jeg gik op til Hans Majestæt, for at bevidne vor underdanigste Deeltagelse paa begge Statsraads Vegne. Vi anmeldte vor Hensigt for Cabinets-Kammerherren, der lod os meddele fra Kongen, at Han lod os naadigen takke, men at Han ikke kunde modtage os – Noget som vi ikke heller havde tænkt os. Da vi vare oppe i Forværelset kom Kronprindsessen og Kronprindsen ud fra Kongen, og gik omkring til enhver af os og rakte os Haanden. Prindsessen saa hjertelig bedrøvet ud, men rolig.

Jeg har gjennem Telegram sendt Dig en Afskrift af hvad her skulde komme ud i et Extrablad af Post-Tidningen.

Efter tidligere Praxis har Tilkjendegivelsen af det Høie Dødsfald samt de særskilte Anordninger, som deraf ere en Følge, fundet Sted i

hvert Riges *særskilte* Statsraad. Vi have dog underhaanden confereret med Svenske Statsraader, om hvorledes Kundgjørelsen her blev formuleret og har taget Notits heraf. Vi have ogsaa benyttet Protocollen ved Dronning Desiderias Afgang til Rettesnor; men deels fordi Kongen ved nærværende Leilighed er syg og ikke Selv styrer, og deels i Betragtning af at det er den regjerende Dronning, hvis Død tilkjendegives, have vi fundet det rettest at vedlægge Protocollen en *Kongelig Kundgjøring* til Almeenheden.

I Protocollen ved Dronning Desiderias Død er det bestemt, at der skulde ringes med Klokkerne i 4 Dage; men da vi have erfaret, at det her findes for lidet efter den Regjerende Dronning, og det Svenske Statsraad ikke kunde bestemme sig, førend man havde overlagt med de Geistlige her, saa have vi i Protocollen, efter Prindsens Bestemmelse, ladet Tallet paa Dagene staae ufyldt, og skal jeg imorgen eller tidlig iovermorgen telegrafere til Dig Dagenes Antal, hvilket formodentlig bliver 8, for at Du kan lade Tallet ifylde i Protocollen.

Vi erfarede ogsaa af de Svenske, at en Naadigst Meddelelse vilde blive udfærdiget til Rigsdagen, siden den er samlet, og da vi fandt det passende, at det samme skeede med Hensyn til det forsamlede Storting, har Hans Kongl. Høihed ogsaa fattet Naadigst Bestemmelse herom. I den Anledning vil Du finde en særskilt Protocol med vedlagt særskilt Meddelelse.

Tilgiv mig at jeg ikke rækker mere. Kongen skal efter det første Udbrud være fattet og rolig, og en Lykke er det at han har Kronprindsessen her. [O.s.v.]

Her bliver den saakaldte Taksigelse i Slots-Capellet paa Løverdags. Prinds Oscar sagde mig, at om Han ikke havde været baade saa oprørt og optagen, skulde Han strax have telegraferet Selv til Dig om Dronningens Død. Han haaber at Du vil undskylde Ham.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te Marts 1871.

Kjære Ven! Jeg modtager i dette Øieblik Telegrammet om Hendes Majestæt Dronningens Død og er derved bleven uskicket til at skrive

Dig til, som ellers havde været min Hensigt, ligesom overhovedet til at udrette Noget idag.

Jeg indskrænker mig derfor til at takke for dit venlige Brev af den 28de og at sende Dig de to første Ark af Indstillingen fra Constitutions-Comitteen i Unionssagen, som er refereret i Stortinget igaar.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 31. mars 1871 kl. 15.00.]

Om Kongen og den Kongelige Families Befindende og særeget med den Notitz angaaende Enke-Dronningen, som var antegnet paa den udlagte Liste.

SIBBERN TL STANG

Stockholm 31. Marts 1871.

Kjære Ven,

Jeg fik i Formiddag Befaling at komme op til Kongen Klokken 1. Exc. Adlercreutz havde faaet samme Ordre, og vi vare samtidigt inde hos Hans Majestæt. Det var mig en stor Beroligelse at faae see Ham; thi ihvorvel Hans Ydre bar Præget af dyb Vemod, fandt jeg dog Hans Udseende næsten bedre, end da jeg sidst Løverdag saae Ham. Han sad i en Lænestol og havde paa Bordet nogle Tegnesager udbredte for sig. Jeg fortalte Dig i et tidligere Brev, at jeg forrige Gang havde fundet Ham saa usædvanlig alvorlig og kold. Idag var der en veemodig Mildhed over Ham, der vidnede om den sande Følelse i Hans Indre. Han fortalte os, at Han siden i Tirsdags saagodtsom intet Haab havde haft, og med Taarer i Øinene berettede Han os om de tvende sidste Gange, Han havde været inde hos Dronningen. – Der var længere Mellemrum under de sidste 10 à 12 Timer, hvor Dronningen laae hen uden Samling; men da Kongen første Gang igaar havde været inde, havde Hun med Afbrud af det hastige Aandedræt, dog med lydelig Stemme takket Ham for de Aar de havde været sammen, bedet Ham om at omfavne Hende og derefter senere tillagt, at Hun følte sig som om «Hun var mellem Jorden og Himmelen». Kongen talte ogsaa om hvor dybt nedbøiet Hans

Svigerfader var, som nu havde lidt det smertelige Tab af en Datter, som var Hans Øiensteen og som efter et Telegram, Kongen havde modtaget var paa det dybeste rystet og nedbøiet. Jeg hørte af Adjutanten, som jeg senere talte med, at Kongen havde haft en uforstyrret Søvn fra Kl. 9½ igaar Aften til 8 imorges, og at Han havde indtaget et godt Maaltid til Frokost. Men saa havde Han ikke heller sovet den foregaaende sørgelige og ængstelige Nat, under hvilken Han havde vaaget til henimod 6, da Han havde faaet et Par Timers Søvn. Adjutanten fortalte mig ogsaa flere Detailler, som han deels selv kjendte deels havde erfaret fra Dronningens Damer, der havde været nærværende. Blandt disse Detailler var ogsaa den, at Dronningen havde bedet Kongen om at tilgive Hende, om Hun under den Tid, de havde levet sammen havde forvoldt Ham Misnøie eller Bekymring, hvorpaa Kongen havde bristet i stærk Graad og sagt: Du beder mig om förlåtelse och det är jag som skall bedja Dig! Dronningen skal ogsaa have sagt, at hvad som havde været hendes faste Støtte og Trøst under al Sorg og Modgang havde været Tilliden til *Frelsen*, og med Æmhed lagde Hun, ligesom, Kongen paa Hjærtet, at holde fast paa den samme Støtte, idet Hun tilføiede med tydelig og stærk Stemme: «*Lover Du mig dette*», hvilket hun gjentog flere Gange. Hun skal ligesom med en Slags Forklarelsens Magt yttret mange Hjærtelighedens Ord; Hun havde bedet om at Hendes «*Hilsen maatte blive sendt det kjære Norske Folk*», og Hun havde sagt, hvormeget Hun havde holdt af det Svenske Folk, blandt hvilket Hun havde levet. Hendes Tanker havde været henvendte til Hendes Fader og Søster, som vare Hende saa kjære, og Hun havde yttret, ligesom med en mild Følelse af Tilfredshed, at Hun havde været en Oraniens Datter og at Hendes Afkom skulde blive til Lykke for det Danske Kongehuus; Hun havde sendt Sin Kjærlige Hilsen til alle sine Venner, til alle som havde været om Hende og tjent Hende. Jeg har nedskrevet disse Detailler *for Dig*, kjære Ven, jeg har gjengivet dem omtrent som jeg hørte dem; men de bragte mig, da jeg hørte dem, Taarerne i Øinene. Den afdøde Dronning havde baade Hjærtets og Sjælens rige Egenskaber, og vi have i Sandhed Alle lidt et stort Tab. Kongen sagde os, at om Dronningen havde overstaet denne Sygdom, vilde den dog efter al Rimelighed have efterladt en saadan Svaghed i Lungerne, at Hun for altid vilde være forbleven sygelig. Han tilføiede med veemodig Stemme: Hvor underligt at Hun skulde gaae bort før mig; thi det var jo jeg som var syg!

Det er bestemt, at Dronningens Lig ikke skal obduceres eller balsa-

meres, men at blot den samme Indsprøitning af Arsenik skal foretages, som fandt Sted ved Dronning Desiderias Død. Der vil blive en lignende Protocol i sammensat Statsraad som dengang.

Fra Statsraad Wennerberg er jeg bleven underrettet, at Klokkeringning skal finde Sted i *Stockholm indtil Videre*, men paa andre Steder i 8 Dage. Grunden til Forskjællen er vel, at det Kongelige Lig befinder sig her. Der gjordes ikke ved Dronning Desiderias Død nogen Forskjæl med Hensyn til Christiania, og jeg antager altsaa at for det hele Land hos os vil Tiden blive 8 Dage. Jeg skal imorgen før Statsraadet (11) faae Prindsens Bestemmelse og strax telegraferer til Dig, for at Tallet bliver ifyldt i Resolutionen, saaledes som jeg omnævnte i Brevet igaar. [O.s.v.]

Jeg haaber at Enke-Dronningen snart vil overstaae sin Upasselighed, hvilken dog skal være ledsaget med megen Mathed.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 1. april 1871 kl. 10.00.]

Om at opfylde Tallet «8» ifølge mit Brev af 30te Marts.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste April 1871.

Kjære Ven! Jeg kommer fra et Extra-Statsraad, afholdt med Foranledning af de tvende fra Stokholm ventede og i Mødet indløbne Statsraadsprotocoller angaaende Kundgjørelse om Hendes Majestæt Dronningens Bortgang m. v. Alt hvad der i Anledning af disse Protocoler og dit samtidigt indløbne Brev af den 30te Marts var at iagttage, er nu besørget. I Statsraadmødet enedes vi tillige om en underdanigst Condolence-Adresse fra den Norske Regjering til Hans Majestæt i Liighed med hvad der ved tidligere lignende Anledning har fundet Sted.

Dit Brev af den 30te Marts, der saa enkelt og rørende beskriver Detailler, der staae i Forbindelse med den sørgelige Begivenhed, blev i Mødet oplæst og greb os alle. Vi foretog intet Andet i Mødet end hvad der foranledigedes ved Dronningens Død og skiltes fra hinanden, jeg tør sige uden Undtagelse, i den særegne Stemning, hvori man uvilkaarlig kommer, naar man engang imellem fra Verdens vilde Jag vises over til en Syssel, hvori det reent Menneskelige kommer til sin Ret.

For at komme over til andre Gjenstande, mindre skikkede til at fremkalde velgjørende Stemninger – jeg antager, det vil interessere Dig at høre, hvorledes Afgjørelsen af Prolongations-Spørgsmaalet har virket her. Om hvorledes den Norske Regjerings Medlemmer bleve tilmode ved at erfare den afgivne Resolution, vil jeg ikke tale. Det maatte være selvfølgelig, at vi toge os den nær, og at vi, hvor megen Mistillid vi end maatte nære til vort eget Klarsyn, ikke ret vel kunde begribe, at der kunde ligge Magt paa at fravige vor Indstilling i et Punct, hvor det laae i Dagen, at hvad vi tilsigtede var at skaffe Kongemagten ligeover for Stortinget en afgjort Seier. Intet Vaaben er stærkere end naar man er i det heldige Tilfælde at kunne sige til sin Modstander, som øiensynlig vil have Trætte: «Du har ganske Ret min Mand, din Paastand er meget raisonnabel, kun med en liden Modification af en Grund, som ikke er faldet Dig ind. Med denne lille Modification skal den blive opfyldt. Altsaa – der er ingen Trætte mellem os mere om den Sag.» Istedet herfor er Sagen ved den stedfundne Afgjørelse bragt i den Stilling, at der fremdeles kan trættes, og der er Intet i Verden, som vore Modstandere i høiere Grad eftertragte. Meddelelsen om den indrømmede Prolongation fremkaldte derfor ogsaa, i det samme den overbragtes, stor Røre i Stortinget. Herr Sverdrup udbrød, efter hvad Øienvidner have forklaret mig, under selve Oplæsningen af den Kongelige Meddelelse saa høit, at hans Omgivelser i nærmere Afstand hørte det, i de Ord: «Qvem Jupiter vult perdere etc.» Efterat Helliesen var traadt ud af Salen, blev der udtalt den bittreste Stemning af de Mange, som glæde sig over Alt, hvori de troe at see et Middel til at komme Regjeringen tillivs. Det Beklageligste er imidlertid, at særdeles loyale og – som jeg troer – mod den nærværende Styrelse gunstigt stemte Mænd blandt Stortingets Medlemmer have taget sig Sagen nær, idet de i den trufne Afgjørelse see et smaaligt Rethaverie; jeg skal som Mænd, der, efter hvad jeg med Sikkerhed veed, have udtalt sig i denne Retning, nævne Schwartz fra Drammen, Lambrechts fra Christiania og Mikkelsen fra Bergen. Om

Rasebosserne taler jeg selvfølgelig ikke. Een af dem, og desværre een, der besidder altfor stor Indflydelse, nemlig Bonden Welde havde sagt til en Mand, af hvem jeg har hørt det igjen: «Vi havde tænkt at lade Regjeringen indtil videre fare med Fred; men nu skal den væk.» Imidlertid er dette en Overgang, som Ræven sagde, da man flaaede den. En Deel Ophidselse i Storthinget have vi saa ofte været vante til, at det ikke kan eller bør bringe os ud af Concepterne, og i og for sig er det ikke uden sine gavnlige Følger, at Kongemagten engang imellem viser Tænder. Det Slemmeste er, at en Ordning, som vilde have været istandbragt, om den Norske Regjerings Indstilling ligefrem var blevet bifaldt, er gaaet tabt, og det en Ordning, hvorved, saavidt menneskelige Øine kunne see, alle rimelige Hensyn vilde have været fyldestgjorte og som paa det Allernærmeste kunde siges at være bleven til mutuo consensu. Men – her som altid trøster jeg mig med salig Statsraad Vogts Ordsprog: «Hvem veed, hvad det er godt for.» Menneskene kunne ikke andet end see Tingene fra saa høist forskjellige Synspunkter, at Ingen kan tilegne sig en fuld Beskuelse af Sandheden, hvortil desuden udfordres at see ikke blot de Ting, som ere, men ogsaa de, som skulle komme. Derfor falder det anførte Ordsprog af Statsraad Vogt mig saa ofte paa Sind og Tanke. Hvad jeg ovenfor har meddeelt kan Du, om Du saa synes, meget gjerne lade komme til Collegernes Kundskab. *Derimod beder jeg Dig ikke at lade et Ord deraf blive bekjendt for nogen af vore naadige høie Herrer.* Jeg er overbeviist om, at de have handlet efter Bedste Skjøn, og det nytter derfor til Intet at lade dem høre, at deres Anskuelse ikke har fundet Bifald. Prinds Oscar har desuden, som Du veed, skrevet os eller mig paa egne og Collegers Vegne et venligt Brev til, hvori han har udviklet sine Bevæggrunde, der sikkerlig have været hentede fra hans Overbeviisnings Dyb. Jeg har i Svarskrivelse takket hans Kongelige Høihed for hans naadige Brev og yttret, at jeg ikke vover at optage Hans kostbare Tid med en nærmere Forklaring af de Grunde, som have ledet den Norske Regjering i Indstillingen, men at jeg maaskee tør gjøre Regning paa den Naade, at det vil blive mig tilladt mundtlig nærmere at berøre Sagen, naar jeg engang faaer den Lykke at gjensee Hans Kongelige Høihed.

Desværre opdager jeg, at Klokken er bleven saa mange, at jeg maa slutte. Jeg haaber at skulle kunne fortsætte imorgen, og jeg skal da blandt Andet takke Dig for de mange venlige Breve, jeg har faaet fra Dig i de sidste Dage.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 1. april 1871 kl. 15.30.]

Angaaende det afholdte Statsraad. Om Ceremonien i Slots-Capellet. Notits paa Listen om Enke Dronningens Befindende.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. April 1871.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegram underrettet Dig om det idag afholdte Statsraad. Det varede til 1½, saa at vi derfra begave os til Høitideligheden i Slots-Capellet, der var berammet til Kl. 2, og som bestod i en Tale af Overhof-Prædikanten med Afsyngelse af en Psalme før og efter Talen. Af de Kongelige vare tilstede: Prinds Oscar med Gemalinde og Prindsesse Therese samt Kronprindsen og Kronprindsessen af Danmark. Enke-Dronningen kunde paa Grund af Sit Ildebefindende ikke være nærværende; men jeg hørte af Prinds Oscar, at Hendes Majestæt dog idag var bedre. Den Notits, der var antegnet paa Listen, har jeg meddelt Dig i Telegrammet.

Grev Wachtmeister sagde mig strax før Middagen, at han i Formiddag havde seet Kongen, som vedbliver at vise den samme Fatning og at befinde sig saa vel som det er mueligt at vente. Baron Weide, den tidligere Minister-Resident i Haag, er i Morges afreist med et Brev fra Kongen til Prinds Frederik og ligeledes til Kongen af Holland, hvorhos han paa Gjennemreisen gennem Kjøbenhavn ogsaa vil have at aflevere et Brev til Kong Christian. Der var indløbet et venligt og deltagende Telegram fra Dronningens Onkel, Keiser Wilhelm, hvorpaa Kongen strax havde svaret, ligesom Hans Majestæt derefter havde bestemt at lade sin Adjutant Oberst Baron Cederström afgaae til Berlin med en Skrivelse fra Kongen til Keiseren. Det er ikke sandsynligt, at Begravelsen vil foregaae førend henimod Slutningen af denne Maaned. Hvorlænge Sorgen vil vedvare, vidste Exc. Grev Sparre endnu ikke; men han troede H.M. ønskede den af en længere Varighed. Her i Sverige er ingen regjerende Dronning død siden Ulrika Eleonora – Carl XII Søster. Under de nuværende sorgelige Omstændigheder kan man naturligviis slet ikke have nogen Tanke om, hvorledes det vil gaac med den tidligere

omventilerede Høitidelighed for Jernbanens Aabning. Jeg hørte af Generaldirekteur Troilius, at de Norske Directeurer Kjerulf og Schou kunne hidventes i Paasken.

Jeg sender Dig idag den ministerielle comb. Protocol om Spitsbergs-Sagen. Den er, som Du vil see, kort, og gaaer kun ud paa Afsendelse af Depechen til de angivne Cabinetter. Da det Svenske Statsraad henholdt sig til Udenrigs Ministerens Udtalelse i forrige Protocol, fandt vi det rigtigst at udtale vor Tilslutning til den Norske Regjerings Indstilling, om der end ikke er nogen *egentlig Uovereensstemmelse* mellem begge. Vi kunde imidlertid ikke paatage os paa Forhaand ligesom at godkjende Professor Nordenskiölds Concessions Begjæring paa *nogen anden Maade* end af Regjeringen udtalt.

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 27de Marts, hvilket jeg tidligere har forsømt. Jeg har med stor Interesse gjennemlæst, hvad Du deri oplyser mig om med Hensyn til Stemningen angaaende Unionsforslaget. Det er i Sandhed de uklare Forestillinger man har at kjæmpe imod, og den rigtige Opfatning af Forholdene vil desværre ikke indtræde, førend det er for seent. At gjenoptage Forslaget, troer jeg ikke vil have nogen Udsigt for sig – dette vil støde paa alskens Vanskeligheder (troligen ogsaa fra Kongens Side). Men Forslaget skal blive et fremtidigt Vidnesbyrd om at forstandige Folk vilde noget godt, og at uforstandige og partilystne Ledere forskjærtsede det. Jeg har begyndt Constitutions Committeens Indstilling i det idag hidkomne Aftenblad, og man seer, hvorledes Forfatteren allerede fra Begyndelsen har ledet Sagen ind i det Spor, som han veed skal føre til Mistænksomhed og Forkastelse.

Det var vist meget rigtig, at Du gav Herr Foged Daae det antydede Vink med Hensyn til Lappesagen. Jeg formoder, at Lag-Utskottets Betænkning om Sagen ikke kommer ind til Kamrene før strax *efter* Paaske; men tør dog ikke sige dette med Bestemthed.

Man tør vel ikke andet end troe, at Indskrænkningen af Prolongationen til den 6te Mai vil møde Stortingets Forargelse? Endnu har jeg intet seet derom i Aviserne.

Dagbladets Rygte, om min paatænkte Reise til Christiania, hvormed jeg har læst i Morgenbladet, har moret mig. Ja flinke ere de til at opgjøre Rygter – det er sandt!

Prindsen sagde os idag, at det var mueligt, at vi endnu vilde komme til at holde Statsraad hos Ham, da maaskee Kongen under nuværende

Forholde vilde skaane sig. Dette er troligt, men paa den anden Side antager jeg, om Kongens Bedring vedbliver, at H.M. snart atter overtager Regjeringen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den April 1871.

Kjære Ven! Jeg fortsætter idag mig Brev fra igaar. Assessor Løvenskjold, med hvem jeg idag har talt, mener, at Agitationen i Stortinget mod den faldne Resolution om Grændsen for dets Samlingstid allerede er til Ende eller ialfald ifærd med at give op; men han tilføiede, hvad der bestyrker den i mit Brev af igaar omtalte Yttring af Velde, at Mouvements-Partiet brygger paa Noget, hvorved Regjeringen kan haabes styrtet. Han vidste imidlertid ikke, hvilket Vaaben der skulde bruges, men kun at der i Stilhed confereredes om Sagen. Min Mening er, at naar Statsraadet kun beslutter sig til at staae eller falde som een Mand og Kongemagten ikke ganske skulde misforstaae sin Kaldelse under en saadan eventuel Krise, saa er det nærværende Statsraad stærkere end det nærværende Storting, hvorved jeg ligefrem vil have udtalt, at det er stærkere i den oplyste Mening i Landet. Stortinget har nok ogsaa selv – om jeg ikke mærkelig bedrager mig – en Følelse heraf, og det er vel af denne Grund, at Mouvements-Partiet hidtil har forholdt sig roligt. Nu regner det derimod sandsynligviis paa, at Ophidselsen over den stedfundne Afgjørelse af Prolongations-Spørgsmaalet mueligens skulde kunne bevirke Majoritet for en eller anden Muurbrækker-Streg. Qui vivra verrea.

Da dit Chiffer-Telegram om den faldne Resolution i Prolongations-Spørgsmaalet af mig blev oplæst i Statsraadet Dagen efterat det var kommet mig tilhænde, det vil sige Tiirsdagen den 28de, opstod der hos Meldahl ligesom hos Andre en Tvivl om, hvorvidt anden Post i Regjeringens Indstilling angaaende Oversendelse til Stortinget af Justitsdepartementets Foredrag var at ansee som bifaldt. Vi enedes om, at Meldahl, for at vinde Tid, skulde skrive til Dig samme Dags Aften, om end med Fare for, at Protocollen, som først ventedes næste Dag, kunde komme til at afgjøre Tvivlen, saa at Brevet blev overflødigt. Protocollen, med hvem jeg strax efter dens Ankomst gjorde Meldahl bekjendt, afgjorde, efter mit og tillige efter Meldahls Skjøn, Spørgsmaalet ligefrem

derhen, at Indstillingen i sin Heelhed, følgelig ogsaa anden Post, var bifaldt, allene med den første (ikke anden) Post vedkommende Modification, at Dagen for Storthingets Opløsning var bestemt til den 6te istedetfor 10de Maii. Den formelle Meddelelse til Storthinget vilde heller ikke kunne tilfulde forstaaes uden i Forbindelse med Resolutionen og denne igjen ikke uden i Forbindelse med Foredraget. Imidlertid vilde dog Meldahl, da han engang havde skrevet til Dig, ikke tilbagekalde Anmodningen i sit Brev men oppebie dit Svar, som han ventede gjennem Telegram, og heri var jeg enig med ham. Men efterat den Kongelige Meddelelse den paafølgende Dag (Torsdag) var overbragt Storthinget og han havde erfaret al den Røre, som den der havde afstedkommet, samt at det kunde ansees for afgjort, at vedkommende Protocol med Bilag vilde blive begjært udleveret, saafremt ikke Oversendelse af Afskrift af Departementets Foredrag snarest muligt fandt Sted, bestemte han sig til i Chiffertelegram at frafalde sit Brev til Dig. Herom confererede han i Forveien med mig, som fandt hans Bestemmelse klog og rigtig samt ligefrem tilsagt af Omstændighederne. Jeg meddeler Dig dette for det Tilfælde, at Du ikke allerede maatte have erfaret det gjennem Brev fra Meldahl, som for Øvrigt har sagt mig, at han vilde tilskrive Dig i denne Anledning. Den Stilling, hvori Sagen nu er kommen derved, at alle dens Documenter ere blevne Storthinget og Almeenheden bekendte, er bedre end den, der vilde være fremkommet ved at holde Foredraget tilbage om dette for Øvrigt havde været muligt. Storthinget og Almeenheden veed nu, at Konge og Statsraad er enig om een Ting, og det en Ting af capital Vigtighed, nemlig at der skal være en fast Grændse for Storthingets Samvær under almindelige Omstændigheder, og at Discrepansen mellem Kongen og Statsraadet kun bestaaer i en heelt ringe Difference i Tidsbestemmelsen. Bedre havde det, efter min Mening, sikkerlig været, om al Discrepans havde været undgaaet, hvorved Spørgsmaalet forhaabentlig engang for alle var bleven bragt til Roe; men Stillingen er heller ikke nu mislig, naar blot Regjeringen – jeg mener dermed Konge og Statsraad tilsammen – bruger Conduite, naar Spørgsmaalet ved næste Storthingssamling paa Nyt fremstiller sig. Idetmindste har jeg det Haab, at Sagen da skal kunne komme til en endelig og holdbar Ordning.

Jeg har igaar paa Tryk (nemlig i Correctur-Ark) gjennemlæst Aschehous dissenterende Votum i Revisionsagen. Jeg troer, at jeg i et tidligere Brev har yttret, at det forekom mig, at Votumet ligesom havde

et Præg af, at Aschehoug havde følt sig træt lige overfor den Sum af Usandhed, han havde at bekæmpe. Men jeg tilbagekalder disse mine Ord. Votumet er et klart og, trods sin forholdsvis Korthed, i høi Grad overbevisende Skrift, der vil blive læst til sin Forfatters Ros og Hæder, naar Comittees øvrige Medlemmer og deres Arbeide for længst ville være glemte. Dette er min fulde Overbeviisning. Jeg haaber imorgen eller iovermorgen at skulle kunne sende Dig baade Resten af Indstillingen og tillige det dissenterende Votum.

Jeg har, efterat Forestaaende var nedskrevet, modtaget dit venlige Brev af den 31te Marts, for hvilket jeg specielt takker Dig, gjennemlæst de yderligere Detailler, Du deri meddeler om vor forklarede Dronnings sidste Livstimer, grædt fra mig i den Anledning, i Sandhed grædt som et Barn, og vender nu tilbage til mit Brev.

Jeg har foruden dit nysnævnte Brev at takke Dig for ikke mindre end fire andre Breve, modtagne i Løbet af de sidste fire Dage, nemlig af 27de, 28de, 29de og 30te Marts. For det sidstnævnte har jeg dog nok allerede takket Dig i mit Brev af igaar. Med Hensyn til Lappesagen, som Du paa Nyt omtaler i dit Brev af den 27de, kan jeg meddele Dig een Ting, *som Du dog maa lade blive ganske mellem os*, nemlig at flere af vor Constitutionscomittees Medlemmer, ja maaskee endog Majoriteten, Intet have imod, at Lappeloven kun bliver gjeldende for et bestemt Tidsrum med derefter paafølgende gjensidig Opsigelighed. Hvorfor jeg beder Dig om, *at dette maa blive ganske mellem os*, er, at jeg ikke er bemyndiget til at fortælle det, og at jeg ikke holder mig overbeviist om, at de gode Herrer i Constitutions-Comitteen saa klart have opgjort sin Mening, at de ville blive ved den til Slutning. De skulle desuden ikke være fornøiede med en saa kort forud bestemt Varighed af Loven som fem Aar, men, om deres Anskuelse blev raadende, ønske en ved Loven selv given Varighed af 12 Aar med derpaa følgende Opsigelsesret. *Du maa, som sagt, lade dette forblive mellem os*. Man kan skade istedetfor at gavne ved at bringe saadant ud ubetimeligen. Jeg har allene villet sige Dig det som noget Glædeligt, fordi det giver saa meget større Haab om, at Sagen ikke vil gaae i Stykker, om Lovforslaget skulde blive antaget af den Svenske Rigsdag med en Forandring i den her omhandlede Retning.

For den Afskrift, Du gennem Telegram sendte mig af hvad der skulde komme ud i et Extrablad af Posttidningen, fik jeg ikke noget Brug; thi førend jeg modtog den, var der allerede her udkommet et Extra-Nummer af Rigstidenden med Sørge-Rand, hvor Dronningens

dødelige Afgang var anmeldt med nogle ret smukke indledende Ord. Jeg troer neppe der hengik mere end to Timer, efterat Dødsbulletinen var mig indløben, førend dette Extra-Nummer af Rigstidenden var ikke allene trykt men ogsaa ombragt i Byen.

Dronningens Død har gjort et dybt Indtryk her. Det glæder mig at see, at der næsten ikke findes et Fruentimmer af den conditionerede Klasse, som offentlig bærer anden Dragt end sort. Jeg selv – min arme Stakkel – forglemte igaar til mit Brev til Dig at benytte Convolut med sort Rand og sort Lak. Departementsbudet, som havde at bringe Brevet paa Posthuset, fortalte mig imidlertid idag Morges, at han havde rettet paa den sidste Mangel ved at have sat et Aftryk af sort Lak ovenpaa det røde. Jeg har nu ladet ham tage de hvide Convoluter og det røde Lak ganske bort fra mit Værelse, saa at jeg ikke oftere skal blive greben i lignende Synd.

SIBBERN TIL STANG

[Notater om likelydende telegrammer 2. og 3. april 1871.]

Med Notitz om Enke Dronningens Befinnende.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. April 1871.

Kjære Ven,

Jeg modtog imorges Dine venlige Linier af den 30te Marts, hvori var indlagt de 2de første Ark af Indstillingen om Unionsforslaget, og frembærer herfor min bedste Tak.

Professor Malmsten var her i Formiddag og sagde mig at det var bedre med Enke-Dronningen. Da jeg senere var oppe paa Slottet for at tegne mig paa den udlagde Liste bemærkede jeg, at derpaa var anført, at det var *sidste Dag* en Liste var udlagt.

Senere traf jeg Grev d'Otrante hos Mr. Fournier. Han sagde mig, at han havde seet Kongen idag, at Hans Majestæt var klædt, og havde med en Stok gaet omkring i Værelset. Forbedringen gjør saaledes stadige

Fremskridt, og Udgydelsen i Knæet maa ogsaa være bedre, siden Kongen vover at tage Bevægelse. Jeg hørte idag af en Dame, som havde hørt det af en anden Dame, der havde været nærværende de sidste Timer før Dronningens Død, at Dronningen flere Gange havde gjentaaget sin Hilsen til det Norske Folk, som altid havde vist Hende saamegen Hengivenhed og Velvillie. Det sidste Ord Dronningen havde udtalt havde været «le Roi», og i de sidste Øieblikke havde Kronprindsessen med Hovedet hvilende mod Moderen, læst «Fader Vor», under hvilken Bøn Dronningen stille var henslumret. Jeg hørte ogsaa idag, at det var mueligt, at det Danske Herskab blev her over Begravelsen, og dette vilde da være en stor Trøst for Kongen; men om min Hjemmel er sikker, tør jeg ikke indestaae for.

Jeg har læst Aftenbladets halv bitter halv udfordrende Artikel i Anledning af Prolongations-Resolutionen, ligesom ogsaa Herr Sverdrups i Storthinget udtalte høitidelige Ord om samme Gjenstand. Herr Sverdrup er liig en Pythia paa sin Trefod; han er convulsivisk stortalende! Man bliver dog vel til Slutningen kjed af saamegen Oplæsthed! Det kan Alt være meget Ret, at Storthinget selv bedst kan bedømme, hvad Tid det behøver, og at det saaledes vilde være rigtigst at tilstaae hvad som begjæres; men saalænge Loven blot bestemmer 2 Maaneder, og saalænge Bønderne sidde paa *daglige* Dieter, er det en Pligt for Regjeringen at controlere Tiden, saa at Storthinget ikke kan beskyldes for at udstrække den for Dieternes Skyld.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die April 1871.

Kjære Ven! Hoslagt følger Resten af Constitutionscomitteens Indstilling angaaende Unionsforslaget med samt Aschehougs dissenterende Votum.

Jeg bemærkede i mit Brev af igaar, at jeg havde haft en Samtale med Assessor Løvenskjold. Han var greben af Indignation over den Menings- tvang, som for Tiden hviler over Storthingsbønderne. Han fortalte et Par Exempler, hvoraf jeg her skal gjengive det ene. Du har maaskee bemærket, at der blandt det Vrøvl, hvormed Storthinget, efter private Propositioner, har været sysselsat, ogsaa hører et Forslag fra en Nordlands-Repræsentant om at private Jorddrotter ved Lov skulde tilpligtes

at give fratrædende Leilændinger Føderaad, som under Brygningen i Storthinget gik over til at blive en Anmodning til Regjeringen om at underkaste Lovgivningen om Jordleie en Revision. En Bonde fra Bratsbergs Amt, ved Navn Voje, yttrede før Afstemningen for Løvenskjold, at det dog ikke var værd at rode op i den Materie, hvori Løvenskjold qvam maxime var enig. Ikkedestomindre stemte Voje for Forslaget, og da dette var bifaldt, kom han atter hen til Løvenskjold og bad ham at benytte den Stilling, hvori han forudsatte at Løvenskjold befandt sig til Regjeringen, til at bevirke, at der Intet maatte blive foretaget i Anledning af Storthingets Anmodning. Løvenskjold siger, at han er vis paa, at saafremt der skulde stemmes ved lukkede Sedler, saa at de Voterendes Navne ikke bleve bekjendte, vilde et stort Antal Sager faae et andet Udfald.

Siden jeg idag har god Tid, vil jeg benytte den til at udbede mig et godt Raad af Dig med Hensyn til den officielle Selskabelighed hos mig i den nærmeste Fremtid. Foreløbig vil jeg forklare, at denne paa mange Maader er bleven hindret i denne Vinter ved uheldige Omstændigheder. Den 21de Januar (Prinds Oscars Fødselsdag), da der ordentligviis gives Bal, var ulykkeligviis en Løverdags, saa at der istedet maatte gives Middag. Derpaa kom den store Storthingsmiddag den 6te Februar. Nu tænkte vi paa at give Bal, men saa kom først Brettevilles Død, der bevirkede, at vi dog fandt det meest passende at udsætte ialfald til Begravelsen var over, og saa kom Kongens Sygdom. Jeg listede mig dog til i Februar Maaned at give en Middag for Storthingets Præsidenter, Vice-Præsidenter, Committeeformænd og nogle Flere, og den 14de Marts (Enkedronningens Fødselsdag) var der lykkeligviis ingen Hindring for Bal, som da blev givet. For at bøde paa den stedfundne Knaphed paa Baller skyndte vi os derpaa at udsende Invitationer til et Bal til Torsdag i forrige Uge, den 30te Marts. Men saa begyndte der Bulletiner om Dronningens Sygdom og Ballet maatte afsiges. Nu indseer jeg vel, at der ikke kan blive Spørgsmaal om noget Bal mere i denne Vinter; men jeg ønskede meget gjerne at kunne, til et Slags Erstatning, see nogle Storthingsmænd hos mig deels til Middag deels til Soiré. Er det umuligt at gjøre dette, før Dronningen er begravet? Jeg frygter, at Du vil svare, at det er umuligt; men – i saa Fald – naar kan Begravelsen ventes, og er der, naar den er forbi, Noget til Hinder for, at mindre Selskaber, selvfølgelig af ikke Opsigt vækkende Beskaffenhed, kunde gives? Siig mig din Mening herom, da Du kjender Ritualet bedre end jeg.

I dette Øieblik modtager jeg dit Brev af den 1ste, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Jeg seer deraf, at det ikke er sandsynligt, at Dronningens Begravelse vil komme til at foregaae førend henimod Slutningen af denne Maaned. Mine øvrige ovenfor fremsatte Spørgsmaal beholde ligefuldt sin Betydning.

Jeg seer af dit Brev, at Alt angaaende de paatænkte Jernbane-Høitideligheder for Øieblikket er stillet in Suspense. Saasnart Noget maatte blive bestemt derom, faaer jeg det vel at høre. [O.s.v.]

Esk. Vi undersøgte Præcedenterne om hvorledes Adresser til Kongen fra den Norske Regjering i Anledning af vigtige Begivenheder i den Kongelige Familie vare fremsendte, og det befandtes at de vare fremsendte directe med et til Kongen stilet Brev. Saaledes blev derfor ogsaa forholdt, skjönt Methoden synes noget underlig for mine Øine.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. April 1871.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 1ste April, modtaget imorges. Jeg seer deraf, at Forargelsen synes at have været [stor] i Stortinget over Prolongations Resolutionen. Maa Herr Sverdrups Udbrud falde tilbage paa Hans eget Hoved, hvilket det ufeilbarligen vil gjøre! Jeg har med stor Opmærksomhed gjennemlæst hvad Du nærmere paapeger som Grunde for et ubetinget Bifald til Regjeringens Indstilling om Fristen til den 10de. Kunde vi mundtligen tales ved, vilde jeg gjøre nogle Bemærkninger derved. Nu kunne vi lade det henstaae til vi træffes.

General Fleischer kom herop til mig igaar. Han reiser igjen imorgen tidlig. Han har talt med Kongen om forskjellige Ting, der af Hof-Vei skal ordnes for Begravelsen. Hidsendelsen af Regalierne for Dronningen bliver at beslutte i Statsraad, som Tilfældet var ved Kong Oscars Begravelse, og herpaa skal jeg være opmærksom til rette Tid. Rigsvaabenet havde Kongen sagt ikke skulde hidsendes, og det er vel rimeligt nok. Jeg spurgte Kongen idag, om der ikke skulde komme nogen Norsk Geistlig herind; men dette syntes H.M. ikke var nødvendigt. Det er sandt, Biskop Arup er jo en meget gammel Mand, Overhof-Prædikant haves ikke, og Hof-Prædikanterne ere Rode og Vibe. Jeg vilde dog gjerne høre hvad din Formening er, om jeg atter skulde komme tilbage til Sagen i mine Samtaler med H.M.? Jeg fik igaar tilsendt fra Borgemes-

ter og Ordfører i Christiania en und: Adresse til H.M., hvilken jeg overbragte. Kongen bestemte sig til, da det var fra Hovedstaden, selv at svare derpaa, og jeg sender idag til nævnte Herrer H.Ms. Naadige Svar. Kongen, som jeg har seet baade igaar og idag, synes jeg kommer sig jevnt. Han talte om at ville overtage Regjeringen efter Paaske, og det troer jeg ogsaa vilde være det bedste, efter at han saavidt er kommen til Kræfter igjen. Kronprindsessen bliver, efter hvad jeg har hørt, til efter Begravelsen, medens Kronprindsen reiser paa Fredag, dog for atter at komme tilbage.

Du vil finde, at Regjeringen under 10. Juli 1859 indgik med Indstilling om en Sorgøhetidlighed at afholdes paa Kong Oscars Begravelsesdag. Jeg maa i denne Anledning nærmere søge oplyst, om noget lignende tænkes udført her ved denne Leilighed. Efter Dronning Desideria skeede det ikke, og det er vel sandsynligt, at det samme bliver Tilfældet nu. General Fleischer har hørt af Kongen, naar Begravelsen tænkes at kunne finde Sted. Jeg har forstaaet, at Høitideligheden med det Kongelige Ligs Udstilling skal foregaae i 3 Dage fra den 17de, og at Begravelsen derefter skulde foregaae med en Dags Mellemlum. Hos Enke-Dronningen var der idag ingen Liste saa at Tilstanden er varigen til det Bedre. Min Hustru som har ligget en Uges Tid paa Sophaen for en rheumatisk Inflammation i den ene Fod, fik inat en Rheumatisk Affection i Lungesækken. Jeg haaber med Guds Hjælp at det snart skal gaae over, men imidlertid maa hun ligge tilsengs, og jeg er altid mere end ængstelig naar noget feiler hende. Lægen sagde mig iaften, at om det ikke bliver værre, vil det forhaabentlig snart gaae over, og hun har heller ikke længer den Smerte, som hun havde inat.

Tak Statsraad Meldahl fra mig for hans Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. April 1871.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 2. April. Det er jo vel, at Tordenen nu begynder at rulle mindre lydt i Stortinget i Anledning af Prolongations Forargelsen. Vi faae nu see, hvorledes det Lyn, der forberedes, bliver beskaffent, og om det kommer til at nedstyrte den gamle Muur. Herr Sverdrup med Fæller ville kanskee faae den Erfaring, at det er lettere at tordne end at lyne: til det første hører der

Bulder til det andet hører der Magt. Jeg er meget glad over det oplysende Vink, Du har givet mig med Hensyn til Lappe-Sagen. Du siger jeg skal bevare det *for mig selv*; men det synes mig dog, at det vilde være særdeles ønskeligt, at Exc. Adlercreutz underhaanden kunde faae Nys derom; thi det er jo mueligt, at han anseer *Opsigelsen* for det Alternativ, som vil være os det usmageligste, og at han derfor af bedste Evne vil bekjæmpe det under Discussionen. Er der Udsigt til at faae Loven her igjennem uden Forandring, er det naturligiis bedst; men i modsat Fald er dog en Veiledning, med Hensyn til hvad der hos os kan ventes at blive antageligt, af væsentlig Betydning baade for ham og os. Lad mig faae høre Din Mening gjennem et Telegram efter Modtagelsen af disse Linier.

Kongen har ogsaa sagt Statsraad Bergström, at under nuværende Omstændigheder Spørgsmaalet om Jernbanehøitideligheden, saaledes som paatænkt, maa frafalde. Statsraad Bergström vil, efter hvad han sagde mig, sørge for at et gennemgaaende Train kan tage herind de Personer, der skulle overvære Begravelsen, og med dette bør ogsaa Regalierne kunne sendes. Lad mig endelig vide gjennem Telegram, om Regalierne for Dronningen bestaae i Andet end Kronen, eller om der til samme ogsaa høre Scepter og Æble.

Jeg har i Formiddag fra Hans Majestæt gjennem Høistsammes Ordonnance Officier faaet tilsendt den Norske Regjerings Condolence Adresse, ligesom en Adresse fra Høистерets Medlemmer. General Fleischer sagde mig igaar «*en passant*» at Høистерets Adresse var bleven sendt til Ham, og at Han overleverede den til Kongen, der havde yttret, at Han Selv vilde svare derpaa. Formen for denne Oversendelse maa siges at være correct, da det er en *personlig* Henvendelse til Hans Majt. Ved naadigst at tilsende mig Adressen, har det formodentlig været H.Ms. Villie, at et Svar skal opsættes for at forelægges Ham; men jeg skal drage Omsorg for at det Svar, som afsendes, besørgeres gjennem den Norske Hof-Chef. Hvad Regjeringens Adresse angaaer, vil Du finde, at ved tidligere Leiligheder blev den Norske Regjerings Adresse i Anl. af Kong Oscars Død, dateret 11. Juli, forelagt i Statsraadet den 20. s. M. og Adressen ved Dronning Desiderias Afgang dateret 19. December 1861 i Statsraadet den 3. Januar 1862. Der er vel heller ikke ved denne Leilighed Grund til at fravige den tidligere Behandling i Statsraadet, om end Adressen, som det synes, denne Gang *directe* er oversendt til Hans Majestæt. Men er Du enig heri, da forekommer det mig, just siden

Sagen er personlig, at der kunde være Anledning til at udsætte Fremlæggelsen indtil det første Statsraad, hvori Kongen atter *Selv* tager Deel. Det forekommer mig nemlig ikke ganske rigtigt, siden Kongen *Selv* svarer Christianias Adresse og Høiesterets, at Regjeringens Adresse, om den skal besvares i Statsraadet, faaer sin Besvarelse af Regenten paa Kongens Vegne. Jeg formoder, at Kongen tager Regjeringen *strax efter Paaske, uagtet* jeg har hørt, at Regenten skal finde, da Kongen siges ikke at kunne deeltage i Begravelsen, at H.M. heller ikke burde overtage Styrelsen før efter denne Høitidelighed. Finder Du at H.M. *udenfor Statsraadet* skulde besvare Regjeringens underdanigste Adresse, saa lad mig vide dette gennem Telegram, for at kunne gjøre en Henstilling i denne Henseende.

Doctoren finder min Hustru ikke lidet bedre idag; men hun maa fremdeles holde Sengen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te April 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig paa det Bedste for dine venlige Breve af den 1ste, 2den og 4de April. Jeg skal forhaabentlig imorgen nærmere lade høre fra mig; idag faaer jeg kun Tid til at sende Dig Afskrift af min underdanigste Indberetning af idag til Prindsregenten og dertil at føie en Oplysning, som netop i dette Øieblik er kommen til min Kundskab. Jeg sigter herved til det Sted i Indberetningen, hvor det er sagt, at der i det Møde af Storthinget, hvori Regjeringens Indstilling om Prolongations-spørgsmaalet skal foretages, muligens, ja vel endog sandsynligviis, vil fremkomme ganske stærke Expectorationer. Jeg har netop i dette Øieblik af paalidelig Kilde erfaret, at der brygges paa et Mistillidsvotum mod Statsraadet, hvilket tilsigtes afgivet i det nævnte Møde, nemlig Onsdag i næste Uge. Udtalelsen skal være tænkt formuleret omtrent saaledes, at Storthinget, som saavel ved Regjeringens eller – hvad det vel vil komme til at hedde – Statsraadets Forhold i Anledning af Prolongations-Spørgsmaalet som ved dets Færd eller Forhold i det Hele er kommet til den Overbeviisning, at det (Storthinget) ikke kan arbeide sammen med den nærværende Regjering, dog ikke vil gjøre noget Ansvar gjeldende, eller [!] vil gaae over til Dagsordenen. Saaledes skal omtrent Tankegangen være; Ordformuleringen kan jeg ikke nærmere

angive. Det skal dog være tvivlsomt, om de ved at mønstre sin Hær finde sig stærke nok til dette Angreb, og jeg veed, at flere forstandige Storthingsmænd have yttret, at de antage at det Hele vil koge bort. Du kan, om Du vil, meddele dette til Collegerne; men jeg skulde dog ikke gjerne see, at Du meddeelte det til Prindsregenten eller Kongen; thi dertil er min Kundskab ikke nøiagtig og sikker nok. Hvad der skal være sikkert, er at den Norske Regjering ikke skal finde en Smule bedre Naade for de Misfornøiedes Øine end Statsraadsafdelingen i Stockholm i Anledning af Prolongationsspørgsmaalets Afgjørelse, og dette kan ikke andet end glæde og styrke Statsraadet som Heelhed.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. April 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste baade for Brevet af 3die April og for hvad dermed fulgte. Det skal blive mig en Tilfredsstillelse at læse Professor Aschehous dissenterende Votum, om det end er som den Raabendes Røst i Ørkenen. Saalænge Stemningen er saadan som den, hvortil Majoriteten har givet Udtryk, er Intet at udrette: Fordom og Partielidenskab modsætte sig *Alt*. Nu vil man ikke have Bogstaven, fordi den etablerede *Sædvane* kan være god nok. Men hvem har bragt *Sædvanen* i Gang uden just de Personligheder, som have meent det vel baade for Fædrelandet og Unionen? Faaer man derimod Bogstaven, antages disse Personligheder med Eet at forandre sig til lydige Værktøi baade for Amalgamation og Undergivenhed for Sverige. Denne Majoritet, som slutter sig til slig Betænkning, maae være selv nogle Stympere, og det er en Ynkelihood at en Stiftamtmand hører til Flokken. Det Exempel, som Du i Dit venlige Brev beretter mig paa den deri omnævnte Frygtagtighed, er meget betegnende. Men hvor er Lægemiddelet mod al slik Daarlighed? Jeg *troer* det vilde være at stille disse Skrigere paa Tinderne. Det er *ikke Din Mening*: Du finder, at man i sikker Tillid til den oplyste Mening i Landet skal gaae sin jevne Gang; men i saa Fald vilde det være vel, om de Stille i Landet ogsaa nogen Gang lode deres Stemme høre.

Jeg var i Formiddag oppe paa Slottet; men H.M. havde idag med den Kongelige Familie communiceret, og der var saaledes ikke Adgang for mig til at blive modtagen.

Jeg seer af Dit Brev, at det er ifølge tidligere Praxis at Regjeringens

Condolence Bevidnelse directe er oversendt. Vi faae da vel ogsaa følge den tidligere Praxis med Statsraads-Behandling, og jeg henholder mig altsaa til mit Brev af igaar.

Inden Begravelsen troer jeg enhver Selskabelighed for Dig er utilstedelig. Men jeg skal dog nærmere undersøge Forholdet med Hensyn til Tiden efter, og derom underrette Dig.

Min Kone ligger fremdeles tilsengs. Tak Statssecretaire Aall for hans Brev, som jeg snart skal besvare.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 7. april 1871 kl. 14.30.]

Med Bevidnelse om H.Ms. Erkjendtlighed i Anledning af Condolance Telegrammet.

SIBBERN TL STANG

Stockholm 8. April 1871.

Kjære Ven,

Ordføreren i Constitutions Utskottet, Præsident Munch af Rosenköld var imorges oppe hos mig, for at spørge mig, om jeg vidste, naar Behandlingen af Unions Forslaget vilde finde Sted i Stortinget. Han sagde mig, at han havde tænkt paa at forelægge det i Kamrene næste Onsdag for at bordlægges, og at, naar Anden Gangs Bordlægning i det følgende Plenum (Løverdag), uden nogen Bemærkning, finder Sted, er det forudsat, at det vil komme under Behandling til Afgjørelse det derpaa følgende Plenum. Skulde det derfor kunne være nogen Tale om Udsættelse af Forslaget paa dette Storting, yttrede han videre, kunde det være ønskeligt, om man her noget udhalede med Fremlæggelsen, eller at man i hvert Fald ved Fremlæggelsen havde nogen Formening om hvorvidt der var nogen Udsigt til Udsættelse paa Stortinget, for at man her kunde søge Sagen bragt i samme Spor. Jeg sagde ham, at, saavidt jeg vidste, var Indstillingen fra Committeen refereret i Stortinget, og at den formodentlig vilde komme for strax efter Paaske, uden at jeg dog vidste Dagen. Han sagde mig da, at det maaskee var det bedste at lade Forslaget her fremkomme paa Onsdag, *om han ikke desforinden hørte fra mig*

til det Modsatte. Jeg beder Dig altsaa Kjære Ven, gjennem Telegram at lade mig vide paa Mandag eller senest Tirsdag, hvad Du tilraader. Det vil ikke være nogen vanskelig Sag at faae Sagen her udsat nogle Dage.

Jeg har med *samme Følelse* som Du læst Majoritetens Indstilling og Professor Aschehougs dissenterende Votum. Der hører mere end Forstokkethed for ikke at bøie seg for den klare Beviisførelse denne har ført. Kan der være nogen Tale om Udsættelse paa Storthinget, er det, som Du seer, af stor Vigtighed her at opnaae det samme. Derfor lad mig faae Dit Svar. Tak for Telegrammet om Regalierne.[¹] Der ere endnu nogle andre Spørgsmaal, jeg har gjort Dig, og som jeg haaber besvarede i Telegram. Jeg saae Kongen igaar, Han haaber i næste Uge at overtage Regjeringen. Kronprindsessen bliver her til efter Begravelsen. Kronprindsen reiste igaar til Kjøbenhavn, men kommer tilbage Onsdag. Min Hustru kan idag ligge paa Sophaen, hvilket er et godt Fremskridt, Gud skee Lov! Kongen læste igaar Storthingets Adresse, som Han fandt tiltalende. Han havde ogsaa læst et Digt af B. Bjørnson i «Aftonbladet», som han fandt smukt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de April 1871.

Kjære Ven! Jeg kom ikke til, som mit Forsæt var, at skrive til Dig igaar, fordi jeg, efter at være kommet fra Kirke, blev optagen af uformodede Besøg og senere blev hindret paa anden Maade. Jeg har nu at takke Dig for to nye venlige Breve, nemlig af 5te og 6te April. Du udtaler i det første, at det vilde være særdeles ønskeligt, at Exc. Adlercreutz underhaanden kunde faae Nys om hvad jeg senest meddeelte Dig i Anledning af Lappesagen. Jeg maa dog, af de Grunde, jeg i sin Tid har anført, fremdeles ansee det for det pligtmessige fra min Side, ikke at bemyndige Dig til at underrette Adlercreutz om hvad jeg har betroet Dig. Vil Du paa dit eget Ansvar meddele Adlercreutz Noget, *bør dette, i mine Tanker, i intet Tilfælde gaae videre end til at lade ham forstaae, at Du har nogen Grund til at formode, at det ikke i Norge vil findes at være en afgjørende Grund mod Lovens Antagelse, om den i Sverrig bliver formet til at lyde paa*

[¹ Ikke funnet.]

Opsigelse istedetfor paa permanent Varighed. Jeg maa hertil endvidere føie, at jeg, som jeg allerede i mit tidligere Brev har sagt, ikke holder mig vis paa, at vedkommende Medlemmer af vor her værende Constitutionscommittee – alle eller nogle – have opgjort sig nogen definitiv og bestemt Mening angaaende det omspurgte Punct, og at jeg endnu mindre har nogen Formening om hvorledes Sagen vil blive anskuet i Storthinget. Du beder mig i dit Brev af den 5te at telegrafere til Dig angaa[en]de det Ovenomhandlede; men da det vilde have faldet mig vanskeligt i et Telegram at præcisere og begrunde min Udtalelse paa en for mig tilfredsstillende Maade, haaber jeg, Du vil tilgive, at jeg istedet derfor har valgt at svare Dig i Brev, hvorved jeg ogsaa har taget Hensyn til, at det igaar var, og imorgen og Overmorgen vil være, Helligdage, saa at det vel vil være af liden eller ingen practisk Betydning, at mit Svar kommer til Stokholm i Overmorgen Aften istedetfor at det ved Telegram kunde været fremkommet igaar.

Din Forespørgsel om, hvilke Regalierne for Dronningen ere, har jeg besvaret idag ved et Telegram, som skulde være bleven afsendt tidligere, saafremt ikke tilfældige Hindringer havde gjort mig det umuligt at faae tidligere fat i Ceremoniemester Holst, af hvem jeg skulde søge min Oplysning. Alle de i mit Telegram nævnte Regalier:Krone, Scepter, Æble og Kaabe bleve baarne efter (eller maaskee var det foran – jeg erindrer ikke Holsts Forklaring herom ganske nøie) Dronningen ved Kroningen i Trondhjem. Holst viste mig desuden en trykt Fortegnelse, hvorpaa de ovenanførte Regalier for Dronningen vare opregnede, ligesom Regalierne for Kongen ved Siden deraf særskilt vare anførte.

Vi have ganske vist gjort os skyldige i en Feiltagelse her ved Fremsendelsen af Regjeringens Condolence-Skrivelse. Hvad der har vildledet os, eller rettere Statssecretair Aall, hvem vi havde anmodet om at eftersee Præcedentserne, er det medfølgende Concept fra 1844 – det eneste, Aall har kunnet finde udvisende Noget om tidligere Fremsendelsesmaade ved slige Leiligheder. Efter hvad Du nu i dit Brev oplyser, mener Aall, og mener jeg med ham, at han har skuffet sig ved at forstaae det Concept, der er nedskrevet med daværende Fuldmægtig Schladdersmunds Haand, som Concept til et Brev, idet samme uidentvnl har været tænkt som Concept til en Indstilling. Da imidlertid Aall Intet fandt i vore her førte Statsraadsprotocoller om Sagen, antog han det ikke mueligt, at Conceptet kunde være saaledes at forstaae, og antog derfor, at det var Concept til et Brev, hvormed Adressen var fremsendt directe

til Kongen. Sagen hænger uidentvivi saaledes sammen, at Adressen i 1844 saavel som ved andre lignende Anledninger er bleven sendt underhaanden eller maaskee med officielt Brev^[1] til den Norske Statsminister, som derpaa har fremlagt den i Statsraad i Stockholm. Hvorom Alting er, saa ønske vi selvfølgelig, at Du vil behandle denne Adresse ganske i samme Form som tidligere har været benyttet, og vi ere ganske enige med Dig i, at det, naar Kongen kan forudsees med det Allerførste at ville overtage Regjeringen, vil være det hensigtsmessigste, at det udstaaer med Fremlæggelsen i Statsraad, indtil Kongen selv præsiderer der. Hvad der har bevæget Høiesteret til at sende sin Adresse til Kongens Hofchef, er mig ganske ubekjendt.

Jeg har faaet en Billet fra Borgermester Faugstad, som tyder hen paa, at han har Noget, han ønsker at fortælle mig. Han kan – vel at mærke – ansees for Byens bedst underrettede Mand; thi Folk i alle Stillinger og deriblandt et ikke ringe Antal Storthingsmænd gaae ind og ud hos ham. Maaskee veed han nogen Beskeed om det paatænkte Mistillidsvotum. I saa Fald skal Du høre derom med Posten imorgen, som i ethvert Fald skal bringe Dig Brev fra mig. [O.s.v.]

Esk. Det medfølgende Concept, skrevet deels med Fuldmægtig Schladdermunds deels med Statsraad Vogts Haand, maa Du efter Afbenyttelse sende mig tilbage.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de April 1871.

Kjære Ven! Efterat have sluttet mit Brev til Dig af igaar, gik jeg op til Borgermester Fougstad for at erfare hvad han monne vide om politiske Eventualiteter. Han havde Kundskab om, at der havde været paatænkt et Anfald i en eller anden Skikkelse paa Regjeringen i Anledning af den stedfundne Afgjørelse af Prolongationsspørgsmaalet, men han havde hørt, at det skulde falde bort, fordi tilstrækkelig Enighet om Sagen ikke kunde opnaaes. Navnlig skulde Kittel Motzfeldt have nægtet at ville deeltage. Han vidste dog Intet med Bestemthed hverken om dette sidste eller om Sagen i Almindelighed. Min Troe er dog, at der

[¹Tilføjet som note:] Hvortil dog ikke skal kunne findes noget Concept i Statssecretariatet, hvis ikke det paa forrige Side omtalte er et saadant.

ikke vil blive gjort Forsøg med noget Mistillidsvotum eller om at formulere nogen Resolution, indeholdende en Daddel over Statsraadet. Jeg antager, at man vil give sin Harme Luft gjennem en anden Beslutning, nemlig den, som Du vil have fundet omtalt i Aftenbladet for igaar, og hvorom Indstilling er skeet af Valgcomiteen, nemlig at Storthinget, som ikke antages at kunne, inden Prolongationsfristens Udløb, tilendebringe Behandlingen af flere større foreliggende Sager, vil indskrænke sig til væsentlig at behandle og afgjøre de nødvendigste Sager, navnlig Budgetsagerne og de Lovsager, der betinge disse. I sig selv indeholder en saadan Beslutning intet Illoyalt; men jeg frygter for, at man blandt de flere større Sager, som man ikke mener at kunne tilendebringe, specielt og fornemmelig sigter til Sagen om Statslaan og Bevilgning til Trondhjemsbanen og til extraordinaire Foranstaltninger vedkommende Forsvarsvæsenet, og at man ikke vil undlade at lade dette komme tilsyne under Discussionerne. At der desuden under disse vil fremkomme en heel Deel heftige Udgydelser, er vel altfor rimeligt. Vi faae nu see, hvorledes det Hele vil løbe af.

Du vil have bemærket, hvorledes «Morgenbladet» ved flere Mænds forenede Arbeide stræber at løfte Unionssagen op og at nedtrykke den Sammensværgelse, som har dannet sig imod den og, saavidt menneskelige Øine kunne see, inden faa Dage vil have gjort det af med den. Da det maaskee kan interessere Dig at vide, hvilke de Mænd, foruden Ebbell, ere, som rastløs have arbeidet for den gode Sag, kan jeg herved, *dog under Forudsætning af, at det bliver ganske mellem os*, meddele Dig, at den kraftige Pen, der oftere har skrevet om Sagen under Mærket g-n, er Bureauchef Birkeland, og at den Mand, der idag har karakteriseret Constitutionscomitteens Indstilling efter Fortjeneste, uden Tvivl – thi dette veed jeg ikke med Vished – er Advocat Schweigaard. Skjønt Sagens Skjæbne uden Tvivl er ligesaa afgjort som om der slet Intet var bleven skrevet til Fordeel for den, saa har den dog indlagt sig en ganske anden Respect i den almindelige Mening end medens den kun var Gjenstand for eensidigt Skraal og Forfølgelse. Navnlig har i Sandhed Advocat Ebbell i denne Henseende stor Fortjeneste. Her i Christiania er – bortseet fra Ungdommen – jeg sigter herved fornemmelig til Studenterne –, som til min store Sorg er halvgal, for ikke at sige rasende, af Rødhed og Overspændthed i alle mulige Retninger – Opinionen utvivlsomt paa Unionsforslagets Side, og Følelsen heraf samt Vægten af de mange udmærkede Indlæg for Forslaget, som i den seneste Tid have seet Lyset,

gjør at Forslagets sammensvorne Fiender, jeg mener dets Fiender baade i og udenfor Stortinget, i Grunden ikke have det godt og fra at være triumferende ere gaaede over til at blive saa temmelig slukørede. Den Tanke skal derfor ogsaa – efter hvad der forlyder – være ganske opgiven at benytte Behandlingen af Unionsforslaget som nogen Brækstang mod Regjeringen. Saa meget er dog altsaa i ethvert Fald opnaaet. Men naar jeg stiller mig for Øie det Udfald, Sagen i sig selv med Vished kan forudsee at ville faae, og paa den anden Side al den Nidkjærhed, Fliid, Indsigt og Skarpsindighed, som er bleven anvendt for at faae et saa udmærket Arbeide som Unionsforslaget istand og i den senere Tid paa at forsvare det, saa kan jeg ikke andet end i Fortvivlelse udbryde med Digteren: «Ha! de skjønne spildte Kræfter.» – Jeg har for Resten ovenfor glemt at berøre det Inserat, som findes i Morgenbladet for idag under Høiesteretsassessor Saxlunds Haand om det unionelle Statsraad. Det er i mine Tanker skrevet med en ganske sjelden Klarhed og Dygtighed.

Jeg haaber, at din Hustrue snart og vel maa blive restitueret. Denne Vaar – om den ellers kan kaldes saa – er slem at døie for Enhver, der ikke har en Helbred af Jern. General Fleischer siger dog, at han traf Dig rask og frisk, hvilket meget har glædet mig. Jeg selv sturer; men Kroppen holder vel ud, til bedre Tider komme.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 10. april 1871 kl. 13.25.]

Modtaget Brevet af den 8de. Netop i dette Øieblik erfaret, at Unionssagen vil blive foretaget i Stortinget Fredag den 14de. Har al Grund til at antage, at Udsættelsesforslag vil fremkomme. HVIS SAGEN BLIVER BORDLAGT I SVERIG VIL DET TILINTETGJØRE UDSIGTERNE FOR UDSÆTTELSESFORSLAGET HER.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 11. april 1871 kl. 13.00.]

Regenten idag resolveret om Dronning Regaliernes Hidsendelse: Krone, Scepter, Æble. Bør være her sextende til «lit de parade» følgende

Dag. Formodentlig Train fra Arvika til Carlstad for de Indbudte. Regalierne bør kunne føres paa samme. Tal herom med Hofchefen. Protocol med Posten.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 11. april 1871 kl. 14.30.]

Modtaget Telegrammet, talt med Hofchefen, som vil conferere med Armee-Commandoen. Her ventes paa Meddelelser fra Stockholm om naar Extratrinet for de indkaldte vil afgaae fra Arvika.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te April 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dit venlige Brev af den 8de, modtaget igaar. Strax efter dets Modtagelse telegraferede jeg til Dig, at Unionssagens Foretagelse her var bleven udsat til Fredagen den 14de. For et Øieblik siden var Aschehoug inde om mig og forklarer, at de ledende Mænd skulle være blevene enige om en ny Udsættelse, nemlig til Mandag den 17de. Han var dog ikke ganske vis herpaa; men jeg har iaften Anledning til at see Stiftamtmand Vogt og skal da forhøre, om han veed nogen mere bestemt Besked, og Du skal da efter Omstændighederne høre nærmere fra mig gennem Telegram imorgen.

Jeg har idag modtaget dit Telegram om Kroningsregalierne og ved Telegram, afsendt kort efter Modtagelsen af dit, givet Dig den foreløbige Underretning, jeg var istand til at meddele. Protocolten over det Statsraad, hvori Indsendelsen af Regalierne er besluttet, kan vel ventes i Overmorgen.

Aschehoug fortalte mig, da han, som sagt, idag var hos mig, at Herr Sverdrup og Consorter i Anledning af den Behandling og Afgjørelse, Prolongationsspørgsmaalet har faaet, først havde forsøgt sig med at vinde Majoritet for en Adresse til Kongen, gaende ud paa, at Hans Majestæt vilde være saa naadig at skille sig ved sit nærværende Statsraad (hvorved vel altid er at forstaae et Par selvsagte Undtagelser); men hertil havde Jaabæk svaret bestemt: Nei, og allerede derved – en

illustrerende Oplysning om Jaabæks Stilling i Thinget og ligeoverfor Herr Sverdrup – var den Idee tilintetgjort. Dernæst havde man forsøgt sig med at vinde Majoritet for en motiveret Dagsorden, lydende omtrent som saa, at Storthinget i Regjeringens Optræden i Prolongationsspørgsmaalet saae et fornyet Beviis paa, at Storthinget ikke kunde arbeide sammen med det nuværende Statsraad; men heller ikke for denne Idee kunde der opnaaes Majoritet eller idetmindste ikke «a working majority». Jeg beklager næsten, at ikke en saadan Beslutning kan ventes afgiven af Storthinget; thi det er min ringe Formening, at om den blev fattet, vilde den blive knusende just for Storthings-Majoriteten selv. Efterat saaledes begge de ovennævnte Ideer vare opgivne, skal man være bleven staaende ved den Tanke at beslutte en motiveret Dagsorden, gaende ud paa, at «Storthinget fralægger sig Ansvar for den Skade, Storthingets paaskyndede Opløsning kan forudsees at ville medføre», eller omtrent saa. Imorgen skal Slaget staae, og jeg skal gennem Telegram underrette Dig om Udfaldet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. April 1871.

Kjære Ven,

Tak for Dine tvende sidste venlige Breve. Vi faae nu see imorgen, om de kunne gennemføre det paatænkte store Anløb. Fougstads Vink, at han havde noget at meddele Dig, tyder hen derpaa, og af de ankomne Aviser seer jeg, at Valg-Committeen har givet en Indberetning, der maaskee skal tjene til Operations Basis for Angrebet. Jeg siger kun: maae de komme! thi jeg mener, at vi kunne være fuldt beredte til at modtage dem paa denne Kamplads. Efter Dit Telegram igaar søgte jeg paa Eftermiddagen Præsident Munch af Rosensköld; men jeg traf ham ikke, hvorfor jeg gjentog mit Besøg imorges Klokken 9. Han sagde mig, efter hvad jeg betroede ham, at han vilde søge at holde Unions Sagen tilbage imorgen Onsdag, men at han tænkte paa at fremlægge det paa Løverdag. Siden Sagen behandles i Storthinget paa Fredag, vil der formodentlig allerede da fremkomme i Storthinget Forslag om Udsættelse, og han anholdt om at kunne blive underrettet derom, for her, i saa Tilfælde, at kunne lede Sagen i samme Spor. Send mig altsaa et *Telegram Fredag*, om Noget bliver Dig bekjendt, eller senest Løverdag Morgen tidlig.

Regenten havde sendt efter os til i Formiddag. Af mit Telegram har Du erfaret, hvad der handlede om. Han sagde os, at Kongen overtog Regjeringen paa Fredag; men H.K.H. vilde holde Statsraad paa Thorsdag, for at faae reent Bord. Vi udsætte dog, indtil vi faae Statsraad hos Kongen, med Adressen fra Regjeringen ligesom med den fra Stortinget. Skulde Præsidenten finde, at det varer længe med Svaret fra Kongen, kunde han jo faae vide, at Grunden er, at Kongens Overtagelse af Regjeringen oppebies.

Jeg traf senere idag Excellencen Adlercreutz, og vor Samtale kom ogsaa paa Lappe Sagen. Han vil af al Magt kjæmpe for at Lov Udkastet antages saaledes som det er; men heller end at see det forkastet, sagde jeg ham, *som af mig selv*, at det dog in extremis maaskee kunde være ønskeligere, at faae det antaget med Opsigelsesfrist. Man kunde jo da dermed gjøre hvad man vilde i Norge. Jeg var meget forsigtig med at sige, at det kun var i yderste Nødsfald.

Jeg har efterspurgt hos Statsraad Wennerberg, om der *her* i Anledning af Dronningens Begravelse, paatænkes afholdt Gudstjeneste i alle Kirker, som ved Kong Oscars Begravelse, og har faaet det Svar, at Intet i saa Henseende vil foranstalles. Vi have saaledes heller Intet at foretage i denne Retning hos os.

Vor Ven fra Statholdersagen, Baron A. C. Raab, traf mig i Formiddag paa Gaden og spurgte mig, om der paa Stortinget forehaves at forhøje Tolden paa Tobak. Jeg sagde ham at Intet var foreslaaet herom fra Regjeringens Side, men lovede ham at efterhøre, om Noget er paatænkt paa Stortinget. Her ere flere ivrige paa Forhøielse af Tobakstolden, for at skaffe Indkomster, men de frygte for Indførsel fra Norge, om Tolden ikke der ogsaa forhøies. Vil Du være saa elskværdig at underrette mig om, hvad Du maatte vide i denne Henseende. Vilde Du ogsaa have den Godhed at lade mig hidsende en Deel Exemplarer af Constitutions Committeens Betænkning om Unionsforslaget, for at jeg kan give dem til «Constitutions Utskottets» Medlemmer.

Jeg har just faaet Dit Telegram af idag. Jeg traf imorges General Directeur Troilius, som sagde, at der vilde gives de Indkaldte et Train fra Arvika til den Tid de selv bestemte. Det samme har Statsraad Bergström sagt mig. Jernbanestyrelsen vil vel sørge for at Vedkommende underrettes derom. Jeg antager at Herrerne reise Løverdag den 15de til Carlstad, for at komme hid den følgende Aften, Søndag. Regalierne kunne da passende følge med, og strax bringes paa Slottet, for Udstillings Ceremonien, der begynder Mandag 17de April. [O.s.v.]

Jeg tilbagesender Concepterne i Anledning af Sorge Adressen for Kong Carl Johan.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 12. april 1871 kl. 15.10.]

Storthinget har efter fire Timers Debat fattet følgende Beslutning
deels mod 30 deels mod 42 Stemmer.

«Storthinget, der beklager, at den ved Prolongationsbevillingen satte Termin for dets Samvær har gjort det nødvendigt at udsætte Behandlingen af flere vigtige Sager, og i det Skeete seer Udtrykket for en Mis-kjendelse af Storthingets Virksomhed, gaaer over til Dagsordenen.»

Den sidste Deel af Beslutningen fra og med Ordene «og i det Skeete» er her gengivet ordlydende; den første Deel er kun gengiven efter Meningen. Underret Prindsregenten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12. April 1871.

Kjære Ven! Du vil, naar Du modtager dette Brev, allerede i et Par Dage have været i Besiddelse av mit Telegram, hvori jeg har underrettet Dig om den af Storthinget idag besluttede «Dagsorden» og bedet Dig tillige at meddele Underretningen til Prinds-Regenten. Ordlyden saae jeg mig med Hensyn til den første Deel af «Dagsordenen» ikke istand til at meddele nøiagtigt. Sagen er, at Christian Holst, hvis Function det egentlig var at overvære Storthingets Forhandlinger ved saadanne Anledninger for derom at kunne give mig nøiagtig Besked, er bleven saa døvhørt, at han dertil er aldeles uskikket. jeg pleier derfor at henvende mig til hans Broder Harald Holst, som ogsaa ved denne Leilighed var saa velvillig at bistaae; men han er desværre sygelig og mangler derfor fornøden Energie til at være ude i Tide for at skaffe sig en Plads, hvorfra der kan høres godt. Han var derfor ved Hjemkomsten ikke istand til at gengive Ordlyden, men kun Meningen, af den første Deel af Storthingets Udtalelse. Det Nærmere vil imidlertid visselig erfares af «Aftenbla-

det», som vil komme til Stockholm samtidigt med nærværende Brev. Deraf vil ogsaa formodentlig erfares, hvor mange Storthingsmænd der var tilstede, og hvor stor relativ Betydning den overstemte Minoritet, henholdsviis af 30 og 42 Medlemmer, saaledes tilkommer. Professor Aschehoug skal under Debatten have opfordret Proponenten, Herr Sverdrup, til at erklære, om han vilde have den af ham foreslaaede Udtalelse forstaaet som et Mistillidsvotum til Statsraadet. Hertil skal Sverdrup have svaret Nei, med Tilføiende, at naar han vilde foreslaae et Mistillidsvotum, skulde han udtrykke sig tydeligt, saa at det nok skulde blive forstaaet. En Mængde Talere yttrede sig under Discussionen for og imod. Saavidt jeg har kunnet erfare, var der blandt dem, som yttrede sig for den foreslaaede Udtalelse, Ingen, paa hvis politiske Holdning vi fra vort Standpunct kunne lægge nogen Vægt. Jeg veed dog ikke ret til hvad Kategorie jeg i denne Sammenhæng skal henregne Rector Steen, som – det er mig ikke kjært at maatte sige det – skal have været en af dem, som massivest optraadte for den foreslaaede Dagsorden. Jeg siger om den hele Begivenhed – atter benyttende mig af Statsraad Vogts Mundheld – «hvem veed hvad det er godt for». Alle de, med hvem jeg indtil dette Øieblik har talt, lee af det Hele og erklære det for «Kneps i Lommen». Og dette mener jeg er den rette Maade at betragte Tingen paa.

Det er vel nu, da den ovenomhandlede Discussion har taget Stortinget en heel Dag, ganske sandsynligt, at Unionssagen ikke vil blive foretaget paa Fredag; men herom skal Du nærmere ved Telegram blive underrettet, saasart jeg dertil seer mig istand.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12te April 1871.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 9de, modtaget imorges. Inden jeg begyndte at besvare det, modtog jeg Dit Telegram af i Eftermiddag, hvori Du underretter mig om den af Stortinget idag fattede Beslutning i Prolongations-Sagen. Jeg sendte strax en Afskrift deraf til Regenten ifølge Anmodningen i Dit Telegram, og mine Herrer Colleger have ogsaa været oppe hos mig, for at modtage Meddelelse af Telegrammets Indhold. Det blev altsaa dog saaledes, at Majoriteten bestemte sig til at udslynge Lynet! Det skal blive veiledende at see, hvem der hørte til de resp. 30 og 42 Stemmer, ligesom det vil blive oplysende at erfare af

Debatten, hvad der egentlig menes med Ordene «Miskjendelse af Storthingets Virksomhed». Havde man sagt «Myndighed» skulde jeg have forstaaet det bedre, siden det vil synes, at Storthingets Majoritet vil tilegne sig *al Myndighed* i vort Land. Jeg finder det for min Deel et voveligt Foretagende af Storthinget at ville gennem en saadan Udtalelse sprede en vildledende Opfatning ud over Landet og dække den med sin Autoritet. Vi ville snart erfare Eders Tanke herom; men i Paavente heraf forekommer det mig sandsynligt, at Regjeringen maaskee vil indkomme med en Indberetning om det Forefaldne, for at give Anledning til en udtalelse fra Kongemagtens Side, hvormed det sande Forhold i denne Sag kan blive gjenoprettet. Man seer forresten ikke, om Angrebet er rettet mod Regjeringen, eller blot mod de herværende Statsraader, der have deeltaget i Beslutningen om Afkortningen fra den 10de til den 6te Mai. Var der Anledning til nye Valg kunde der synes at fremstille sig gode Grunde for Opløsning af et Storthing, der saaledes lader Passionen løbe afsted med sig. Saaledes som det nu er, maa det jo erkjendes, at det vilde være en Kraftyttring uden den tilsvarende rette «*clausula poenalis*», om den end maaskee kunde finde Medhold blandt mange veltænkende i Landet. Regjeringen faaer vist ihvert Fald optræde med en rolig Bestemthed, om den vil opretholde sin Stilling, og det bør nu blive gjenstand for Overveielse, hvori dette skal komme til at bestaae.

Efter Dit Telegram igaar skrev jeg til General Directeur Troilius og henstillede til ham at meddele Underretning om at et Train vilde holdes i Beredskab, og imorges kom han op til mig, for at sige mig at han havde telegraferet til Capitaine Engelstad med Anmodning om at underrette General Fleischer, at et Train, fra den 14de, vilde holdes i Beredskab i Arvika til Kl. 4 Eftermiddag paa den Dag som nærmere opgaves af Generalen, hvorom Svar udbades. Der tillagdes, at Regalierne med dertil hørende Vagt ogsaa vilde have Anledning til at medfølge samme Tog. General Directeur Troilius lovede mig at lade mig vide, naar han fik Beskeed om den bestemte Tid; men herom har jeg ikke endnu faaet Underretning. Jeg antager, at Reisen kommer til at foregaae fra Christiania til Carlstad paa den 15de April.

Efter Statsraadet imorgen hos Regenten vil jeg begive mig til Kongen, for at underrette Høistsamme om Storthingsbeslutningen idag. Jeg haaber Efterretningen vil have en opfriskende Virkning, da Han Selv overtager Styrelsen den følgende Dag.

Jeg takker Dig paa det Bedste for de oplysende Vink Dit sidste Brev

indeholder med Hensyn til de seneste Artikler om Unions-Sagen. Assessor Saxlunds Artikel var høist velmeent; dette var det hovedsagelige Indtryk jeg fik af den.

Jeg vilde ønske at General Fleischers Beretning om mit Velbefindende vare i alle Henseender grundet. Dengang var det maaskee bedre, men i de sidste Dage føler jeg mig mindre end vel: saa træt at jeg ligesom føler Vægten at bære mit Legeme. Min Hustru er Gudskeelov noksaa flink hvad, Brystet angaar; men Foden hindrer hende endnu fra at røre sig.

De Herrer Oberstl. Kjerulf, H. Schou og Capitaine Muller kom hid igaar Aften. De besøgte mig i Formiddag.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 13. April 1871 kl. 9.25.]

Unionssagen vil blive foretagen i Stortinget imorgen. Repræsentanten Schaanning har bebudet Forslag om Sagens Udsættelse til næste Session. Prindsregenten er underrettet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 13. April 1871 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 31. Marts, 4. April, 8. April indkomne Sager idag af Regenten bifaldende afgjorte. Kongen vil imorgen overtage Styrelsen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. April 1871.

Kjære Ven,

Jeg har allerede telegraferet til Dig om Statsraadet, som Regenten idag holdt for at have «reent Bord» ved Gjenoverdragelsen af Myndigheden til Kongen. Han omtalte den Efterretning Dit Telegram af igaar indeholdt angaaende Stortingets «Miskjendelses Votum», idet Han yttrede at det ikke havde forandret Hans Overbeviisning om at Han i

denne Sag havde handlet efter bedste Skjøn, ligesom det ogsaa fremtidig vilde blive hans Rettesnor, hvor det maatte komme an paa Ham, at opretholde det Kongelige Ord. Efter Statsraadet takkede Han ogsaa med Naadig Venlighed for den Tid vi nu havde arbejdet under Hans Ledelse. Under Statsraadet skrev Han personligen et Telegram til Dig om at Kongen imorgen overtager Regjeringen.

Jeg gik senere op til Kongen. Det er en Glæde at see, hvorledes Hans Sundhed vender tilbage. Der er endogsaa kommen Farve tilbage paa hans Kinder. I Hans Væsen ligger der dog megen Veemod og Alvor, og hvad Han siger bærer mere Præget af sententiøs Korthed. Han kjendte Indholdet af Dit Telegram af igaar, hvormed Prinds Oscar havde gjort Ham bekjendt, og han syntes ikke engang at blinke ad Storthingets Lynet. Skal det være rettet mod Regjeringen – sagde Han – faae de see, at det bliver uden Virkning. Vi skulle op i Morgen i combineret Statsraad angaaende Regjerings-Overtagelsen. Jeg henstillede til H.M. om vi kunde snart faae et Extra Statsraad for Besvarelse af Storthingets Adresse ligesom af den, Regjeringen har afgivet. Han vilde have Storthingets Adresse besvaret i Overeensstemmelse med den loyale og deeltagende Tone, hvori den var affattet. Det havde været Ham kjært at modtage den Norske Regjerings Adresse, der saa smukt vidnede om dens Deeltagelse.

Kongen sidder endnu og sysselsætter sig med Tegninger i Vandfarve, som han pleiede at udføre sammen med Dronningen, medens Hun levede.

Jeg fik i Formiddag Underretning fra General Directeur Troilius, at den 15de er bestemt for de indkaldte Herrers Afreise fra Christiania og at et Extratog Kl. 4 EM. bringer dem fra Arvika til Carlstad. Med dette Tog ville Regalierne ogsaa komme. Søndag Aften komme de hid, og de ville da foranstaltes opbragte paa Slottet for at henstilles i Liigrummet. Begravelsen er definitivt bestemt til Fredag den 21de. Det siges at man i Processionen til Kisten ikke faaer bruge Overtøi. Dette er dog noget strengt for aldrende Folk i April Maaned.

Jeg indlægger et Exemplar af Lag-Utskottets Betænkning i Lappe Sagen. De 4 Reservanters Votum er vel skrevet. Grev Erik Sparre er sig selv liig; hvorfor Herr Carlén er kommen paa Afveie veed jeg ikke.

Jeg vil i Morgen tidlig underrette Præsident Munck af Rosensköld om hvad Du meddeler mig i Telegrammet af idag. At *Schaaning* fremsætter Udsættelsesforslag, finder jeg heldigt; men det er vel ingen Sandsyn-

lighed for en Majoritet i den exalterede Stemning, hvori Stortinget nu siden igaar har bragt sig.

Jeg er spændt paa at høre fra Dig om Gaardagens motiverede Dagsorden. Jeg maa sige, at det skulde være behageligt, om Regjeringen kunde faae Tag derpaa i en eller anden Form, der sikrede samme Overtaget.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 14. april 1871 kl. 12.45.]

Udsættelsesforslaget i Unionssagen forkastet mod 25 Stemmer. Kongen er underrettet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 14. april 1871 kl. 16.00]

Combineret Statsraad i Formiddag for Kongens Overtagelse af Regjeringen. Norsk Statsraad for Adresserne fra Regjering og Storting. Protocoller med Posten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de April 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit venlige Brev af den 11te. Du har allerede ved Telegram fra mig igaar modtaget de Underretninger, Du i dit Brev anholder om, angaaende Unionssagen. Dens Forhandling er for en halv Time siden begyndt i Stortinget, og Du vil formodentlig ved Telegram have modtaget Underretning fra mig om dens Udfald, førend nærværende Brev kommer Dig tilhænde.

Hoslagt følger Avskrift af min Indberetning af igaar til Kongen. Du vil see, at jeg deri blandt Andet har omhandlet Stortingets saakaldte motiverede Dagsorden i Anledning af Afgjørelsen af Prolongations-spørgsmaalet. Jeg kan ikke, min Ven! tilbageholde en Ytring af dyb

Beklagelse over, at Sverdrup atter fik Leilighed til et Sprel, som lykkedes ham. Han styrkes ved enhver saadan Begivenhed; thi Storthinget værner sig ved saadanne Begivenheder til at betragte ham som sin Forkæmper og bedste Værge. (Naar jeg siger Storthinget, mener jeg selvfølgelig Storthingsmajoriteten). Men det nytter ikke at see tilbage paa hvad der ikke, ialfald for Øieblikket, kan ændres.

Efterat have nedskrevet Ovenstaaende har jeg været i vort sædvanlige Statsraadsmøde og under dette modtaget dit venlige Brev af den 12te, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Jeg seer deraf, at Du gaar ud fra, at der i Anledning af Storthingets saakaldte Dagsorden bør foretages eller blive foretaget Noget af Regjeringen. Jeg troer dog ikke dette. Som i min Indberetning til Kongen bemærket, vil «Dagsordenen» ikke blive Regjeringen communiceret, og man vil altsaa mangle den Opfordring eller Foranledning til at foretage Noget, som vilde ligge i en Communication. Jeg tænker ogsaa, at det skulde være det samme som at vise Storthingets Udtalelse altfor megen Ære, om man indlod sig paa at skrive en Indstilling derom og at give en Resolution til Afvisning eller Gjendrivelse deraf. Der er desuden Intet, som Storthinget heller ønsker end fortsat Strid. I den Ytring af Dig: «Regjeringen faaer vel i ethvert Fald opræde med en rolig Bestemthed, om den vil opretholde sin Stilling», er jeg fuldkommen enig; den udtrykker just mit Hjertes Tanke. Du tilføier dernæst: «og det bør nu blive Gjenstand for Overveielse, hvori dette skal komme til at bestaa». Ogsaa heri er jeg enig med Dig, og jeg tænker mig det som Noget af det Allerførste, hvori rolig Bestemthed bør vises, Valget af Statsraad til Eftermand for Statsraad Bretteville. Det gjælder ved dette Valg at lægge for Dagen, om man har isinde at krybe for Storthingsmajoriteten eller at gaae med Fasthed sin rolige Vei.

Den 15de April.

Saa langt var jeg kommen igaar, da jeg blev afbrudt af Stiftamtmand Vogt, som kom for at søge Oplysning hos mig om Eet og Andet i Unionssagen. Vor Conference varede en heel Time og vi enedes om at jeg skulde komme til ham idag Morges Kl. 8½ for at fortsætte den. Jeg er just nu kommen fra ham, da han maatte begive sig i Storthinget for at fortsætte Kampen – ach! desværre en ganske forgjæves Kamp. Før end denne Dag er tilende vil Du uden tvivl have modtaget Telegram fra mig om, at Unionsforslaget er forkastet og det end og med endnu større Majoritet end Udsættelsesforslaget, hvorom Du modtog Telegram igaar.

«Aftenbladets» Referat af Debatterne igaar udviser, at K. Motzfeldt ogsaa har været oppe og talt i Unionssagen, dertil foranlediget ved den velbeføiede Yttring af Justitiarius Lambrechts, at den Norske Regjerings Paastande i Indstillingen af 1861 om Grændserne for det sammensatte Statsraads Competence vare opfundne for Tilfældet. Han skal, efter hvad Stiftamtmand Vogt yttrede for mig, have stammet i mere end almindelig Grad men for Øvrigt ikke have været uheldig. Vogts Mening om ham – *mellem os* – er for Øvrigt, at han har tabt sig i de 11 Aar, han har tilbragt i Uvirksomhed, eller at han – som Vogt udtrykte sig – gjør «Indtrykket af en tilbagegaaende Personlighed». Selv har jeg ikke seet ham i al den Tid, han har været her, uden ved at gaae ham forbi paa Gaden og da han som Formand for vedkommende Storthingsdeputation overrakte Adressen til Kongen i Anledning af Dronningens Død.

Jeg troer ikke, der er Udsigt til, at Tolden paa Tobak vil blive forhøiet her i Landet. Jeg skal dog see til at faae nærmere Oplysning herom. Helliessen, med hvem jeg talte om Sagen igaar, men rigtignok kun flygtigt^[1], meente, at Tolden paa Tobak ikke vilde blive forhøiet paa dette Storthing. Jeg skal see til om jeg imorgen skulde kunne træffe Smith-Petersen, der er Formand i Told-Comitteen, for at erfare hvad han mener om Sagen baade med Hensyn til det nærværende Storthing og i Fremtiden.

Efter dit Ønske følger en Deel Exemplarer af Constitutionscomiteens Indstilling i Unionssagen med tilhørende dissenterende Votum i en særskilt Pakke under din Adresse.

I dette Øieblik kommer Ceremoniemester Holst fra Storthingsgalleriet (det er nemlig Hviletid) og beretter, at Striden gaaer for sig af al Magt. Byfoged Selmer skal blandt Andre med stor Varme og, efter Holsts Mening, med Held have talt for Forslaget. Men – alle Kræfter ere spildte!! [O.s.v.]

Esk. I dette Øieblik modtager jeg dit Brev af den 13de og aflægger min bedste Taksigelse ligesom for det medfulgte Exemplar af Lovudskottets Betænkning i Lappesagen.

Esk. No. 2. Jeg opdager først nu, at jeg har forglemt at tage Papir med sort Rand.

[¹Tilføiet som note:] Vi vare nemlig optagne af Forhandlingerne i Statsraadet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. April 1871.

Kjære Ven,

Blot to Ord da Posten just skal afsendes. Tak for Dit idag modtagne Brev, skrevet endnu under Uvisheden om hvad Onsdagen skulde medbringe. Nu længes jeg blot efter at høre, hvad Du siger om «Miskjendelses» Votumet. Jeg har just for et Par Timer siden modtaget Dit Telegram om Forkastelsen af Udsættelses Forslaget. Herom har jeg underrettet Præsident Munck af Rosensköld. Altsaa blot 25 forstandige og besindige Folk! Majoriteten af Stortinget er bleven ledet ind paa en strikt Carrière. Vi faae vel nu snart Underretning om Unionsforslagets Forkastelse.

Kongen saae i Formiddag noget medtagen ud, og det var ikke at undres paa. Jeg syntes det var bedst at faae Adresserne afgjorte med det samme.

Vi kunne heldigviis sende Dig alle Protocoller iaften. Vi ventede længe inden vi fik Underskrifterne fra Slottet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. April 1871.

Kjære Ven,

Tak for Dit idag modtagne Brev. Jeg seer Du tager Miskjendelses Votumet med Koldblodighed og betragter det som en Kneps i Lommen. Jeg har læst Debatten, og finder at selve Author, Præsident Sverdrup, ikke vil have det betragtet som et Mistillids Votum; han vilde i saa Fald have formuleret det med fuldstændig Tydelighed. Men er det ikke et Mistillids Votum – hvilket det dog i Virkeligheden er – saa er det aabenbarligen et Forvildelses Votum, der tilsigter at bibringe Almeenheten den Forestilling, at Stortinget er gaaet for nær af Regjeringen. Skal man da lade det staae ved sit Værd, og skal intet gjøres derved? Jeg maa bekjende, at min gamle Ven Carl Motzfeldts Ytringer under Debatten røbede ikke liden Tactløshed, henseet til hans Stilling som Over-Øvrighed. Uagtet hans mange gode Egenskaber har han altid haft et Hang til en vis Krakilskhed der ikke bærer Præget af fuld Sømmelighed.

Vi er spændte paa at høre Udgangen af Discussionen om Unions-Sagen. Debatten maa være lang, siden endnu ingen Underretning er kommen.

Jeg var i Formiddag oppe hos Kongen. H.M. var ganske kjæk, men hans Mave er nu i Uorden, og der forestaaer ham i Slutningen af Mai Maaned en Hjemmedrikning af Carlbud eller lignende.

Tilgiv dette Hastværks Brev.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 16. april 1871 kl. 9.10.]

Storthinget har debatteret om Unionssagen til igaar Aften Klokken halv Ni og fortsætter imorgen. Kongen er underrettet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de April 1871.

Kjære Ven! Jeg modtager i dette Øieblik dit venlige Brev af den 14de, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Jeg har strax erindret Statssecretariatet om at gjøre hvad paa samme beroer for at Meddelelsen til Storthinget i Anledning af dets Condolence-Adresse kan blive overbragt saa snart som muligt. Du vil af mit Telegram af idag have bemærket, at Storthinget, efter to Dages Debat, endnu ikke er færdig med Unionssagen, hvis Discussion derimod skal fortsætte imorgen. For Udfaldet er Discussionen ganske ligegyldig; thi Resultatet er givet paa Forhaand; men Discussionen tjener dog til at faae Sagens store Betydning, Frækheden af de Angreb, hvorfor den har været udsat, og Udygtigheden samt Upaalideligheden i Constitutionscomitteens Indstilling udhævet i den almindelige Mening. Du vil af Bladreferaterne have erfaret, at vor gode hæderlige Schwartz fra Drammen ogsaa har været oppe for at tale mod Sagen. Hans Hæderlighed har dog ikke kunnet fornægte sig; thi han har saa omtrent ligefrem vedgaaet, at han Intet har at indvende mod Forslaget i sig selv, men er bunden ved sin Deeltagelse i sin Tid med 6 Andre i Protesten mod Storthingsbeslutningen af 14de Juni 1863. Paa den anden Side har han – upaatvivlelig paavirket af Kittel Motzfeldt – fremført nogle Uforstandigheder om at Sverrig fremdeles skal have lagt for Dagen Mangel paa Agtelse for

Norges Selvstændighed senere end Begivenheden med Statholderspørgsmaalet. Det gjør ondt at see en saa grundhæderlig Mand at famle saa, fordi han engang er kommen paa den urette Side.

Det var da svært hvad der er smuurt paa i Meddelelsen til Storthinget i Anledning af Condolence-Adressen. Det forstaaer sig – Sverdrups^[1] Favntag, jeg mener Adressen, var jo yderlig varmt, men saa har man da ogsaa til Gjengjæld klemmt ham varmt til sit Bryst. Dog – min Ven! saadant er Smagssag. Det er meget muligt, at der paa en saa chalereuse Adresse nødvendig maatte gives et saa chalereust Svar. Betragt altsaa min Bemærkning som uskreven.

Du har reent glemt, at Du har lovet at give mig Beskeed om, hvorvidt jeg kan gjøre Selskaber efter Dronningens Begravelse. Navnlige er det nu af Interesse for mig at vide, om det er passende at gjøre den sædvanlige Middag paa Kongens Fødselsdag, den 3die Maii. Kjære Ven! Lad mig høre Noget fra Dig om dette. Hvad den 3die Maii angaaer vil jeg navnlig saa nødig udsætte mig for at saare Kongens Følelse. Da Prinds August for nogle Aar siden laae livsfarlig syg just paa Kongens Fødselsdag, bifaldt Hans Majestæt, at her ingen Middag gaves i Anledning af Dagen. Men denne Analogie er maaskee ikke bindende; da handledes der om Uroe og Frygt i den Kongelige Familie, nu derimod handles der om Sorg. Som sagt – tjen mig med Raad saa godt Du kan og snart.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de April 1871.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af en underdanigst Skrivelse fra mig af idag til Hans Majestæt, der gaaer ud paa, at der maa blive foretaget de fornødne Skridt for at en Eftermand for Statsraad Bretteville kan blive udnævnt saa snart som muligt efter Storthingets Slutning, helst umiddelbart derefter. Vor seneste Erfaring lærer, at vi kunne træffe paa Uvillighed, baade hvor vi vente og ikke vente det, til at indtræde i Statsraadet, og det er derfor bedst at begynde med de fornødne Skridt til at faae Statsraadet completeret jo før jo heller, dog saa at Udnævnelsen

[¹Tilføjet som note:] Broch gjorde, efter at have læst Storthings-Adressen, den Bemærkning, at den var et Exempel paa den Sentimentalitet, hvortil Sverdrup kan affectere sig op.

i intet Tilfælde tænkes at skulle foregaae før efter Stortingets Slutning. Vente vi med at begynde til Stortinget er opløst, kan der komme til at hengaae lang, maaskee endog paafaldende lang, Tid efter Stortingets Slutning, førend en ny Statsraad bliver udnævnt, og dette vil, endog blot af Hensyn til Udseendet, være uheldigt. Hertil kommer den væsentlige Grund, at vi her føle Trykket af at en Arbeidskraft savnes, og – hvad jeg ikke har villet sige i Brevet til Kongen – at Indre-Departementet kræver en for samme allene opoffret Mand jo før jo heller; thi dette Departement, der i det Hele har vanskeligt for at holde sig à jour med sine Forretninger, maa nødvendigviis allerede strax efter nærværende Stortingssessions Slutning gaae i Vei med Forberedelse af vigtige Sager til næste Session. Hensigten med at udsætte Valget af Eftermand for Statsraad Bretteville er formeentlig nu, efterat Stortinget har været samlet saa længe, at det er nær ved at opløses, tilstrækkelig naaet. Vi faae ikke bedre Bekjendtskab til de gode Karle paa Stortinget end vi, efter deres Bedrifter til denne Tid, allerede have. Jeg haaber derfor, at Du og dine Colleger i Stokholm ere enige med os i hvad jeg har skrevet til Kongen, som nemlig i det Væsentlige er det samme som det her Anførte, og jeg beder derfor, at Du vil virke hvad Du kan til at Kongen lader os saa snart som muligt tilkjendegive, at Høistsamme ønsker at høre vor Formening om Valget af den nye Statsraad.

Med Hensyn til dette Valg bør Overlægning finde Sted mellem den i Stokholm værende Statsraadsafdeling og den herværende Regjering. For at saadan Overlægning nu kan begynde, tillader jeg mig at meddele – *selvfølgelig kun til Underretning for Dig og Collegerne* – at vi under vore Overveielser her eenstemmig ere blevne foreløbig staaende ved Stiftamtmand Vogt som den Mand, man først burde henvende sig til. Vi udbede os nu Eders Formening velvilligen meddeelt. Du veed, at vi sidste Gang opgav Vogt allene af den Grund, at vi ikke vilde gaae tabt af ham ved Revisionssagens Behandling i Stortinget, og at vi endog af Kongen udbad os Tilladelse til at lade Vogt blive bekjendt hermed, men hvilket mødte Vanskeligheder. Det er vel muligt, at Hans Majestæt fremdeles har Noget at erindre mod Vogt; men han er, efter vor eenstemmige Formening her hjemme, for Tiden det bedste Valg, og Kongen pleier at være villig til at føie sig efter sit Raads Anskuelser, naar begge dets Afdelinger staae sammen. Hvorvidt Vogt er villig til at indtræde i Statsraadet, derom har jeg ingensomhelst Formening.

Lad mig nu jo før jo heller høre fra Dig om denne Sag.

Tak for dit venlige Brev af den 15de April, modtaget idag. Det forekommer mig, at Du lægger for megen Vægt paa den Snavs Udtalelse af Storthinget om Prolongations-Begrændsningen. Af Debatterne vil Du have seet, at det ingenlunde er Statsraadsafdelingen i Stokholm mere end den her værende Regjering, de gode – slette, mener jeg – Herrer i Storthinget ville tillivs. [O.s.v.]

Esk. Din Ungdomsven, Stiftamtmand Motzfeldt, om hvem Du taler i dit Brev, er en Bængel af en Gut-Unge, der aldrig kommer ud over Slyngelaarene. Han faaer behandles derefter.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 18. april 1871 kl. 7.00.]

Efter Debatter, som sluttede igaar Aftes Klokken halv elleve, er Unionsforslaget forkastet mod sytten Stemmer. Kongen er underrettet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de April 1871.

Kjære Ven! Du vil igaar Morges have modtaget mit Telegram om Udfaldet af Unionssagen. Jeg skrev Dig ikke Noget til igaar i Anledning af dette Udfald; thi jeg trængte til at klare mine egne Tanker derover og jeg havde ogsaa Lyst til at høre mine her værende Collegers, førend jeg lod høre fra mig; og til det sidste var der speciel Foranledning, da vi igaar Formiddag havde vort sædvanlige Tiirsdagsmøde i Statsraadet. Statsraad Broch havde været nærværende i Statsraads-Logen saa godt som uafbrudt under de 3 Dages Discussioner i Storthinget, og han maatte da først fortælle sine Erfaringer, som gik i den Retning, at Kampen *for* Forslaget var seirende i Discussionen, medens den, som forudseet var, laa ynkelig under i Voteringen. Andet var ikke at vente, naar der for det første overhovedet viste sig Dissents mellem Thingets mere oplyste Mænd, og dernæst alle Majoritets-Lederne som een Mand stod op mod Forslaget; thi allerede det første kunde forudsees at ville bevæge den store Masse, som hos sig selv maatte erkjende fuldkommen Mangel paa Indsigt i Sagen, til at vælge det efter deres Mening sikkreste Partie, nemlig at sige Nei, og naar saa det ovennævnte andet Moment

kom til, maatte Resultatet blive saa meget vissere. Du vil derfor ogsaa bemærke, at ikke en eneste Bonde har stemt for Antagelse af Forslaget. Hvorom Alting er, saa er nu Sagen omsidder forbi, og derover føler jeg ligesom en Lettelse. Den har hvilet paa mig, især i de sidste Par Aar, med en Tyngde, som i Sandhed har været større end mine Venner maaskee have forestillet sig. Nu er den dog idetmindste til Ende. Det store Drama, som begyndte med Statholderstriden, har efterhaanden udfoldet sig, indtil endelig den store Slutningsscene kom. Det maatte saaledes udfolde sig; hvad vi har oplevet og erfaret, maatte vi opleve og erfare – det er idetmindste min bestemte Formening. Den nu stedfundne Slutningsscene er vel ikke en Slutningsscene for alle Tider, men den ender et særeget og for Unionsforholdet betydningsfuldt Afsnit af Unionens Historie. Mit Haab er, at der nu gennem en længre Tid skal blive Hvile, at Eftertanken skal komme efter Striden – ach! at dette saa ofte skal være Tilfældet i Menneskehedens Anliggender! – og at en kommende Tid skal faae Øinene op for, hvorledes det i Sandhed har sig med det, som den nærværende Tid har betragtet med saa megen Fordom og saa megen Lidenskab. Ialfald – Sagen er til Ende; vi have stridt ud for hvad vi ansaae for det Sande, Rette og Gavnlige; – Ingen kan forlange mere af os; – Ansvarer er ikke vort men deres, som fandt forkasteligt hvad der gennem saa megen Møie og saa megen Indsigt var bragt istand.

Jeg har før fortalt Dig, at der for nogen Tid tilbage leilighedsviis blev Tale i det her værende Statsraad om Indflydelsen paa Statsraadet af Unionsforslagets eventuelle Forkastelse. Igaar kom, som naturligt var, atter dette paa Tale. Riddervold erklærede, at en Aftræden af Statsraadet var det samme som at indvie det parlamentariske System, og at Landet langt fra vilde blive tilfreds hermed. Hertil sluttede de øvrige Medlemmer sig, alle i den Forudsætning, som af Broch udtrykkelig blev udtalt, at om en Aftræden skulde finde Sted, saa maatte den skee en masse, idet det blev bemærket, at enhver partiel Aftræden vilde svække den tilbageblivende Deel af Statsraadet og i Virkeligheden lede til Oprivelse af det hele Statsraad. Broch gjentog ved denne Leilighed, at han med Hensyn til Unionsagen, skjønt han Intet havde havt at gjøre med den, vilde staae Last og Brast med det øvrige Statsraad, og at han allevegne, hvor der havde været Anledning dertil, havde erklæret, at han ansaae Sagen for sin egen eller paa samme Maade, som om han i sin Tid havde deeltaget i den, fordi Forslaget i hvert eneste Punct havde hans

Bifald. Jeg maa sige, at Broch ved denne Leilighed har viist sig som en høist aaben og sine Colleger trofast Mand.

I det Forestaaende har Du, min Ven! mine Tanker i Anledning af den betydningsfulde Begivenhed, der saa længe har været imødeseet og omsidder er indtraadt. Jeg har havt Møie med at nedskrive dem, fordi jeg idag paa Grund af Ildebefindende i en særegen Grad er indisponeret, hvilket Du vistnok vil mærke af Fremstillingen. Men Meningen vil Du vel i ethvert Fald forstaae. Eet maa jeg endnu tilføie, nemlig at her siges, at din Broder Amtmanden skal have ladet falde Ord om, at Du skulde være tilsinds at aftræde, naar Unionssagen ikke gik igjennem i Storthinget. Folk have spurgt mig, om det var sandt, og jeg har da erklæret, at det maatte være en Misforstaaelse. Jeg har ikke villet undlade at sige Dig dette, for at Du kan have Anledning til at give din Broder et Vink om at være lidt forsigtigere i sin Tale – forudsat for Resten, at det virkelig skulde forholde sig saa, at han til Nogen har udtalt sig paa en Maade, der kunde have givet Anledning til Misforstaaelsen.

Paa mit Brev til Dig af iforgaars imødeseer jeg Svar jo før jo heller, ligesom paa et særskilt Brev, som jeg om en mindre betydende men dog for mig vigtig Gjenstand skriver Dig til idag, og paa hvilket sidste jeg, som i det samme Brev forklaret, helst skulde ønske, at Du vilde svare mig ved et Chiffer-Telegram.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de April 1871.

Kjære Ven! Siden jeg sidste Gang omtalte for Dig min Tvivl om hvad der, under Sørgetiden i Anledning af Hendes Majestæt Dronningens Død, er mig tilladt at foretage i selskabelig Henseende, har jeg samtalt om Spørgsmaalet med en her værende forstandig Mand, nemlig Ceremoniemester Holst; og med hans Yttringer vil jeg gjøre Dig bekjendt, navnlig fordi de lede mig til i en vis Henseende at udvide Gjenstanden for mit Spørgsmaal til Dig. Holst, der er enig med Dig i, at der selvfølgelig ikke har kunnet gjøres Selskab i Stiftsgaarden af noget-somhelst Slags før Dronningens Begravelse, er med Hensyn til Tiden derefter af den Mening at, saalænge ikke den *dybe* Sorg er hævet, kan der ikke af mig gjøres noget Selskab, der har Charakteren af en Fête, med andre ord Selskab i Uniform og som, efter sædvanlig Skik, besørges

ommeldt i Aviserne. Han antager, at den dybe Sorg vil vare mindst 6 Uger efter Dronningens Død, altsaa til den 9de Maii, og under denne Forudsætning anseer han det umuligt, at jeg kan give nogen Middag paa Kongens Fødselsdag, den 3die Maii. Derimod antog han, at jeg burde forespørge Stockholm, om der havedes noget imod, at jeg gav Middag for Storthinget paa dets Opløsningsdag, det vil sige den 6te Maii; han anseer vel ogsaa dette, efter strængt Ceremonie, utilstedeligt, siden en saadan Middag gives i Uniform og annonceres i Aviser samt i det Hele har Charakteren af en Fête; men han tænker sig det dog, paa Grund af det Særegne i Foranledningen, nogenlunde admisibelt. Medens han, som anført, finder Middage af det oven omhandlede Slags stridende med almindeligt Sørge-Ceremoniel, troer han derimod ikke, at der, naar Begravelsen er forbi, kan være Noget afgjørende at erindre imod, at jeg giver en Middag i civil Dragt, og uden nogen Omtale i Aviser, for de Storthingsmænd, som vare inviterede til det Bal den 30te Marts, som i Anledning af Dronningens Sygdom blev afsagt, og at jeg, istedetfor Middag paa Storthingets Opløsningsdag, giver en Soirée nogle Dage i Forveien for samtlige Storthingets Medlemmer. Det forekommer mig, at disse af min Ven Holst udtalte Anskuelse have stort Præg af Plausibilitet, og hvis Du skulde dele dem, vil jeg derfor indrette mig efter dem. Den eneste Tvivl bliver da, om jeg i Anledning af Storthingets Opløsning skal give Middag eller nogle Dage i Forveien en Soirée i civil Dragt. Lad mig høre fra Dig om denne Sag i dens Heelhed, saa snart Du har modtaget disse Linier, og helst ved et Chiffer-Telegram.

Jeg skriver om vigtigere Gjenstande et andet Brev til Dig idag, i hvilket jeg ikke har villet blande ind de her omhandlede Particulariteter.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19de April 1871.

Kjære Ven,

Jeg er ikke kommen til at skrive paa flere Dage og har derfor paa een Gang at aflægge min bedste Taksigelse for Dine venlige Breve af 12., 14de og 16de April.

Jeg seer, Du finder at der intet directe er at foretage i Anledning af Storthingets Udtalelse i den motiverede Dagsorden, medens Du der-

imod lægger en betegnende Betydning i den fremtidige Besættelse af den ledige Statsraadspost. Jeg har senere faaet Anledning til at læse Discussionen i Storthinget, hvorved mit første Indtryk er blevet noget modificeret, ligesom den Omstændighed ikke heller kan lades upaaagtet, at ingen Communication vil skee til Regjeringen af det stedfundne Votum. Du er saa meget bedre istand til at bedømme Stemningen end jeg og til at oversee den hele Stilling, at jeg ikke vil vove nogen videre Indvending; det efterlader kun en piinlig Følelse at see, hvorledes Storthings Majoriteten hensynsløst benytter sin Magt, for ligesom at slaae fast vrangte Forestillinger om Regjeringens Handlemaade. Storthingets Tendents til at tilegne sig al Myndighed har naaet en saadan Høide, at det som Indbegreb af al Viisdom og Magt ikke længer taaler nogen Modsigelse, og saalænge som Regjeringen vedbliver i Storthingsmajoritetens nuværende Ugunst, er der ingen Udsigt til en for Landet frugtbar Samvirken. Turde man haabe paa et Omslag i Opinionen vilde vel saadant have *nogen* Indflydelse paa selve de Storthingsmænd, der høre til denne Valgperiode; men hvordan tør man gjøre sig Haab om Omslag, naar man seer den Forstokkethed, hvormed de bedste Grunde ere tilbageviiste f. Ex. i Unions-Sagen? At dette Arbeidet kun har samlet 17 Stemmer for sig er saa bedrøveligt, at mit Indre deraf er oprørt, og det viser sig vel nu, at det er i Udbruddet af en Stemning, der endnu har sin Braad fra Statholder-Sagen og fra Bitterhed mod Svenskerne, at dette Forslag er gaaet tilgrunde. Det forekommer mig at Herr Schwartz har gjort saare ilde i at gyde Olie just til denne Ild, og det stiller herr Schwartz i et høist ugunstigt Lys saavel med Hensyn til hans Bedømmelse af de Facta han fremhæver som med Hensyn til hans Tact i det hele. Her er man nu saa optagen af «forsvarsfrågan», at formodentlig faae eller ingen gjør sig bekendte med Discussionen angaaende Unionsforslaget; men der kommer vel en Tid, hvor man kommer tilbage dertil. – Uagtet Forslaget her er bordlagt en Gang, kommer det vist ikke til Behandling førend i næste Uge. Man har nu først Jernbanespørgsmaalet at debattere, foruden at «forsvarsfrågan» endnu ikke er endt i Andet Kammer. Det er mueligt, at Discussionen herom bliver sluttet i Aften. Jeg har hørt, at det er tvivlsomt, om Resultatet bliver en Tilslutning til Utskottets Indstilling eller en Tilbagesendelse til Utskottet for at forsøge at tilveiebringe en Udjevning af de forskjellige Meninger. I andet Kammer synes Majoriteten saa ugunstig stemt for «*Indelnings-Värkets*» Bevarelse, at der knap er nogensomhelst Udsigt for en Tilslutning til den Kongelige Proposition,

hvoraf Følgen igjen turde blive, at Spørgsmaalet opstaaer om Andet Kammers Opløsning, med deraf flydende nye Valg og «Urtima» Rigsdag i September. Vi faae nu see! Efter hvad Præsident Munck af Rosensköld sagde mig imorges, da jeg traf ham, er det Mening, naar Unionsforslaget kommer under Behandling, ikke at indgaae i nogen Discussion om dets Bestemmelser, men blot at constatere, at Forslaget var forkastet af Stortinget, og at man fra Svensk Side havde tilsigtet ved Forslagets Istandbringelse at imødekomme hvad der fra Norsk Side var begjært.

Naar Lappe-Sagen vil forekomme veed jeg endnu ikke; men jeg vil bede Exc. Adlercreutz om at søge at fremskynde den, for at gjøre det mueligt, at Afgjørelsen paa Stortinget kan finde Sted inden den 6te Mai.

Jeg seer af Dit Brev, at Du finder Kongens Svar paa Stortingets Condolence Adresse er for tykt smuurt paa. Du kalder det en Smagssag, men det er vel ogsaa en Følelses Sag, der er, om jeg saa maa sige, *personlig* mellem Konge og Storting og derfor kræver i Svar samme Tone som i Henvendelse. Vi overveiede Svaret her, saa godt vi formaaede, og det var ikke vor Fornemmelse, at det var overdrevet varmt; blot en Paapegelse af at Konge og Folk kunne mødes i en fælleds Følelse, der gjør Baandet mere inderligen følt. Forresten erkjender jeg fuldkommen, at det hele ogsaa er en Smagssag, og jeg vil gjerne troe at Din Smag er den rette. – Kongen vilde have Svaret i samme Tone; men dette hindrer ikke, at Formuleringen kan have været mindre heldig.

Jeg havde ikke glemt, hvad Du havde bedet mig om at meddele Dig angaaende den sociale Convenance. Jeg søgte Grev Sparre idag, men traf ham ikke. Imorgen sees vi, og jeg vil da høre hans Mening og lade Dig vide gennem Telegram. Jeg troer sikkert, Du kan holde Middag den 3die Mai. Naar Begravelsen er over, bør man efterhaanden kunne komme tilbage til sine selskabelige Vaner.

Jeg havde en Middag igaar men en stille Middag for hidkomne Landsmænd. Min Svoger Due, der kom iforgaars, var ogsaa med.

Vi have et koldt og haardt Veir, og det bliver en betænkelig Sag at være uden Overtøi ved Begravelsen. Jeg føler mig mindre end vel, hvortil kommer Nedslagenhed over Unionsforslagets Forkastelse i Stortinget.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 20de April 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev af 17de April og for den medfulgte Afskrift af Dit Brev til Kongen. Idag var der i Liigrummet paa Slottet en Høitidelighed før Laagets Paalæggelse paa Kisten, hvori Hans Majestæt og samtlige Medlemmer af den Kongelige Familie vare tilstede. Det var blot Rigsmarskalken den Norske Hof-Chef og de 3 Stats-Ministre, der vare nærværende, og som lagde Laaget paa. Det [var] et rystende Øieblik da Kongen og de øvrige Kongelige stege op til Kisten, for at tage det sidste Farvel. Efterat de alle havde trukket sig tilbage, vedbleve vi at være tilstede, medens Zinklaaget laaddedes sammen og det øverste Laag tilskruedes. Jeg havde ikke seet Liget førend jeg idag saae det. Døden havde gjort en stor Forvandling, men jeg syntes det var et Udtryk af mild Fred endnu tilbage. Ceremonien varede henved 2½ Time. Jeg har saaledes i Formiddag ikke kunnet faae meddele mine Herrer Colleger Indholdet af Dit Brev. Det vil heller ikke lade sig gjøre imorgen, da Begravelseshøitideligheden begynder omtrent 10½ og ender, jeg veed ikke naar. Kongen vil vel heller ikke i disse Dage være oplagt til at egne Sin Tanke til dette Anliggende; men efter Begravelsen saasart som mueligt haaber jeg der vil blive Anledning dertil.

Jeg spurgte Excellensen Sparre om hvad han troede med Hensyn til Din Givelse af Middag paa den 3die Mai. Han vidste ikke, hvorlænge den dybe Sorg vilde vedvare; men han antog, at det vilde blive i 6 Uger efter Dødsfaldet, og han syntes at være *yderst tvivlsom*, hvorvidt en officiel Middag af denne Beskaffenhed kunde gives, saalænge den dybe Sorg vedvarede. Han syntes at finde det rigtigst, at jeg spurgte Kongen selv, og dette skal jeg gjøre, saasart jeg kommer op til Ham. Du maa altsaa tilgive, at Du til da faaer vente paa Svar.

Jeg bad Exc. Adlercreutz saameget mueligt at paaskynde Behandlingen af Lappesagen, da her var *«periculum in mora»*. Han lovede dette, men tvivlede paa, at den kunde komme for, førend i Slutningen af næste Uge. Han troede ikke der vilde blive en Gjennemgaaelse af de særskilte §§. Han fortalte mig – *ganske mellem os* – at han havde talt med de tvende afgjorte Modstandere i Utskottet, Grev Erik Sparre og Härardshöfding Carlén, og sagt dem, at om de vedbleve deres Modstand vilde han have at yttre, at de Svenske Rettigheder ingenlunde stode paa en saa urokke-

lig Grund efter de Forandringer, der vare opstaaede ved Finlands Afstaaelse; det er jo mueligt, at dette vil have en Indflydelse paa deres Modstand. Kan Lappesagen blive afgjort her i næste Uge, vil det kunne lade sig gjøre, om Storthinget ikke er vranget, ogsaa der at faae en Afgjørelse, saafremt Forslaget her faaer en saadan Skjæbne, at det kan blive antageligt i Norge.

Vi have med herværende Landsmænd i Dag været paa Middag hos Statsraad Falsen, og jeg har derfor haft kun faae Øieblikke at skrive i.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22de April 1871.

Kjære Ven,

Jeg modtog imorges Dit venlige Brev af 19de April og aflægger herfor min bedste Tak. Det gjorde mig ondt at erfare, at Du befandt Dig mindre vel da Du skrev dette Brev; men haaber at Du nu er rask igjen, uagtet det Veir vi nu have sætter Nerverne paa en haard Prøve.

Mine Colleger og jeg have i Formiddag haft en Overlægning med Hensyn til Meddelelsen i Dit Brev af 17de April angaaende Besættelsen af den ledige Statsraadspost. Du underretter os om, at I under Eders Overveielser eenstemmig ere blevne foreløbig staaende ved Stiftamtmand Vogt som den Mand man først burde henvende sig til. Vi ere under vore Overveielser her komne til samme Resultat. Kongen har under de sidste Dage været saa optagen af alskens sorgelige Detailler, – idag har Han saaledes maattet modtage til Afsked den afdøde Dronnings Hofetat – at jeg ikke har villet tvinge Hans Opmærksomhed ind paa Statssager. Efter det Brev, Du har tilskrevet ham, og som fremholder Nødvendigheden af at H.M. skrider til Overveielse af Valget af en ny Statsraad, antager jeg, at H.M. med det første vil lade mig kalde, om Han ikke allerede directe har tilskrevet Dig. Faaer jeg ingen Kaldelse til paa Mandag, agter jeg næste Dag at gaae op til Ham for at henstille til Ham at give den foreløbige Tilladelse til at den fortrolige Betænkning om Valget afgives.

Jeg har med al Opmærksomhed læst de Reflexioner, som Dit venlige Brev indeholder angaaende Debatten og Udfaldet af Unions-Sagen samt Opfatningen deraf i Regjeringen. Jeg kan desværre ikke sige andet end at baade Debatten og Udfaldet har bragt mit til end fastere at bibeholde det Standpunkt, som jeg i mit Brev af 9de Marts tillod mig at fremstille for Dig, og som i nævnte Brev resumeredes saaledes:

«At jeg for ikke at berede nogen Forvikling, skal undlade ved Sagens Afgjørelse i Storthinget eller under Storthingets Samvær at andrage om min Afsked; men at det maa staae mig aabent, saasnart en Efterfølger kan findes og min Afgang ikke behøver at sættes i Forbindelse med Unions-Forslagets Forkastelse, at tage min endelige Beslutning om min Udtrædelse af Statsraadet.»

Jeg gjentog for mine herværende Colleger idag, hvad jeg tidligere havde skrevet til Dig, og jeg omnævner mit *forstærkede* og end mere bestemte Indtryk for Dig, om der maatte findes ved Besættelsen af den nu ledige Statsraads-Post at kunne være Anledning til at tage noget Hensyn til Spørgsmaalet om min blivende Eftermand. Jeg antager, at Du allerede har gjort Regjeringens Medlemmer bekendte med, hvad jeg anførte i mit Brev af 9de Marts, og det er mit Haab, at Du og de Herrer Colleger ville anerkjende det særegne i min Stilling. Du siger i Dit sidste venlige Brev: «Den nu stedfundne Slutningsscene er vel ikke en Slutningsscene for *alle Tider*; men den ender et *særegt* og for *Unionsforholdet* betydningsfuldt Afsnit af Unionens Historie.» Jeg har været med *fra Begyndelsen af dette Afsnit* og jeg agter ogsaa at ende dermed.

Som jeg yttrede i mit Brev af 9de Marts, stiller jeg mig med Hensyn til Tiden til Raadighed, og vil ingenlunde foranledige nogen Forvikling. Men det skulde dog være mig kjært, om Du og Collegerne vilde tage under fortrolig Overveielse, *hvor længe* jeg vil have at forblive: til Sommeren eller Høsten; thi der er mange Ting at ordne, naar det gjelder om at bryde op et stort Huus. Jeg maa ogsaa fremfor Alt bemærke, at jeg endnu ikke har talt med Kongen, og saaledes endnu ikke veed hvad H.M. tænker.

Har min Broder Carl sagt noget i den Retning Rygtet antyder, har han gjort det paa egen Haand. Der er dog saamange Rygter i vor gode Hovedstad, at jeg ogsaa vil ansee dette som opspundet; men jeg skal ikke undlade endnu idag, at advare min Broder Carl fra at sige Noget saadant som det, der er tillagt ham.

Jeg finder Ceremoniemester Holsts Bemærkninger, som Du gjengiver i Dit venlige (særegne) Brev af 19de April meget correcte, og naar jeg seer H.M. vil jeg forhøre mig om Storthingsmiddagen eller Storthings Souperen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de April 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af den 19de og 20de April. De Reflectioner, Du anstiller i det første over Storthinget og vore politiske Tilstand, bære Præg af, at Du har følt Dig nedstemt over de to kort paa hinanden fulgte Begivenheder, Storthingets saakaldte motiverede Dags-Orden i Anledning af Prolongations-Rescentionen og Afstemningen i Unionssagen. Jeg kan godt fatte, at Du af og til kan føle en saadan Nedstemthed, at vor hele politiske Tilstand fremstiller sig for Dig som mørk og trist; thi det samme hænder undertiden mig og har vel for dit som for mit Vedkommende for en ikke ringe Deel sin Grund i, at vor Stemning i ikke liden Grad er afhængig af vore Nervers Tilstand. Men idet jeg for mit Vedkommende er mig dette bevidst, maa jeg sige, at jeg i den sidste Tid, langtfra at betragte vor politiske Tilstand fra et mere trist Standpunkt end tidligere, tvertimod seer paa den med mere Tilfredsstillelse. Det viser sig, hvad jeg efter vore ældre Erfaringer altid har troet at ville blive Tilfældet, at naar vidtgaende oppositionelle, for ikke at sige factieuse, Anskuelser en Stund have formaaet at gjøre sig gjel[den]de paa Storthinget, saa indtræder der en Reaction udenfra, der tvinger den gode Storthingsmajoritet til at holde sig i Skindet. Det gjelder blot om at Regjeringen opfører sig med rolig Fasthed, saaledes som Du selv nylig yttrede i et af dine Breve. Og hvad der i den sidste Tid især glæder mig, det er, at jeg efter at have seet den nye Ordning med de aarlige Storthing i Nærheden, bliver mere og mere overbeviist om, at den skal blive til det Gode, og at det skal stadfæste sig, at det ikke er de gode Herrer i Storthingsmajoriteten, der ville blive de vindende paa, at de skulle give sig selv tilbedste for den betragtede Almeenhed hvert Aar.

Jeg takker Dig for hvad jeg seer Du har foretaget i Anledning af mit Spørgsmaal om hvad der er ceremonielt tilladeligt med Hensyn til officiel Selskabelighed under Sørgetiden efter Dronningens Død, og jeg venter med Længsel paa at høre noget Definitivt fra Dig. Du vil nu allerede for et Par Dage siden have modtaget det særskilte Brev, hvori jeg paa Nyt omhandlede Sagen og forklarede, hvorledes Ceremoniemester Holst betragtede den.

Det glæder mig af dit Brev af den 20de at erfare, at Du har gjort hvad Du kunde for at paaskynde Afgjørelse i Sverrig af Lappesagen. I «Aftenbladet» for igaar vil Du bemærke en Artikel, hvori der siges, at

der ikke vilde være nogen Skade ved, at Sagen i Sverrig blev udsat til næste Aar, og hvori tillige hentydes til, at den af det Svenske Utskotts Flerhed indstillede Forandring i § 24 turde lægge afgjørende Hindringer iveien for Sagens Fremme i det Norske Storting. Jeg har, efter hvad jeg tidligere har meddeelt Dig, al Grund til at troe, at dette sidste, efter den Norske Constitutionscommittees Opfatning, ikke vilde blive Tilfældet, og jeg holder mig derfor forvisset om, at Aftenblads-Artikelen ikke er inspireret af Nogen blandt dem, som have speciel Befatning med Sagen paa vort Storting. Jeg troer derfor, at Du, forsaavidt Leilighed tilbyder sig, bør sige til Vedkommende i Sverrig, at Aftenblads-Artikelen visselig ikke tilkommer anden Betydning end som en enkelt Udenforstaaendes Anskuelse af Sagen.

Jeg blev igaar Aftes ikke lidet frapperet ved at modtage fra det her værende Telegrambureau følgende Telegram fra Hamburg, som for Resten ogsaa staaer i Dagens Morgenblad: «Forbundskantzler-Embedet har begjært Senatets Betænkning om hvorvidt Sveriges Hensigt at tage Spitsbergsøerne i Besiddelse nu eller senere kunde komme at indvirke skadeligt paa de tyske Handels- og Søfarts-Interesser». Hvad, Satan, betyder dette? Skal Sverrig (og Norge) nu bøde for alle den senere Tids – desværre altfor mangfoldige – Aabenbareelser af antitydsk Stemning? Siig mig overhovedet, hvad Du veed eller kan skaffe Dig at vide om Sagens Gang og Udsigterne for den, saavel i Tydskland som andetsteds. Her i Norge vil det oven anførte Telegram ganske vist komme til at vække megen Opsigt, og min og mine Collegers Stilling vil blive noget besynderlig, naar man henvender sig til os med Spørgsmaal i Anledning af Telegrammet, medens vi selvfølgelig indtil videre ville være nødte til at lade som vi Intet vidste.

Jeg længes meget efter Svar paa mine Breve til Kongen og til Dig om Udnævnelse af nye Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 24. april 1871 kl. 11.15.]

(Chiffre) Ifølge Kongens Yttring bør ingen Middag gives tredie Mai ligesom Civil Soiree nogle Dage forud, som omtalt i Dit Brev, bør foretrækkes for Middag paa Afslutnings Dagen 6te Mai.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 24. April 1871.

Kjære Ven,

Jeg var oppe hos Hans Majestæt igaar udpaa Formiddagen, og Han mødte mig strax med den Bemærkning, at jeg vel kom i Anledning af det Brev, Du havde skrevet Ham til. Han paalagde mig da ogsaa at meddele Dig, at Han tillader Afgivelsen af Statsraadets *confidentielle* (Han lagde Eftertryk paa dette ord) Formening med Hensyn til Valget af ny Statsraad. – Jeg vil heller ikke undlade i Fortrolighed at meddele Dig, at, efter det Indtryk jeg fik, vil det formodentlig ikke møde nogen Modstand fra H.Ms. Side, om Valget foreslaaes, saaledes som det nu synes foreløbigt overeenskommet mellem Statsraadets Medlemmer.

Jeg benyttede Leiligheden for at sige Kongen detsamme, som jeg havde gjentaget til Dig, kjære Ven! i mit brev af den 22de April. Jeg har enhver Anledning til at troe, at H.M. fuldkommen deler den Norske Regjerings Opfatning med Hensyn til Virkningen af Unionsforslagets Forkastelse; men det er dog mueligt, at Han ogsaa har et Blik for hvad der er *særegt* i min Stilling; thi hvad Han især syntes at fæste sig ved, var, at Intet skeede umiddelbart fra min Side, men at en passende Tid gik hen. For hvad den *passende* Tid betræffer, stiller jeg mig *til Raadighed*, paa samme Tid som det er underforstaaet, at her gjælder der om Intet andet end *en Tids-Bestemmelse* inden rimelige Grændser. Jeg er forvisset om, at Hans Majestæt, tilfølgende af hvad Han behagede at sige, vil finde det tjenligt at bevare for *sig selv*, hvad jeg igaar i Underdanighed yttrede for Ham med Hensyn til den Maade, hvorpaa jeg opfatter min Stilling, efter Unions-Forslagets Forkastelse, eller rettere sagt, Tilintetgjørelse i Storthinget.

Jeg synes, det er en Glæde at see, hvormeget H.M. næsten for hver Dag vinder i Udseende, og vi tør vel vente en af de første Dage, at Han vil faae Lov til at komme ud i Luften.

Jeg spurgte Ham ogsaa med Hensyn til Dine selskabelige Skyldigheder under denne Sorgetid, og har i et Telegram af imorges gjengivet hvad Han yttrede: Ingen Middag paa den 3die og en Soirée, nogle Dage forud, istedetfor en officiel Middag den 6te. Han vil selv paa en liden Middag imorgen see de hidkomne Udsendinger i Anledning af Begravelsen; men det er i al Stilhed. Keiser Wilhelm har viist al muelig Artighed ved at hidsende en saa anseelig Mand som Infanterie-General Bonin, og, efter hvad jeg har hørt, har Oberst Bn. Cederström været

modtagen i Berlin med særdeles Forekommenhed. Det uheldige Brev til den Franske Fange synes saaledes for Øieblikket at være *begraven* i Forglemmelse.

Her læste vi i Løverdags et Telegram om at den tyske Forbunds Canzler havde ladet indhente Erklæring om Spitsbergs-Spørgsmaalet. Dette har vakt en vis Sensation, thi Ingen har vidst noget om Spitzbergen. Grev Wachtmeister, som jeg traf i Formiddag, fortalte mig, at Diplomaterne havde forespurgt sig hos ham herom, og at han havde svaret dem, at det endnu kun var «un vague projet»; men at der havde opstaaet Spørgsmaal om Colonisation paa Spitsbergen, og at man derfor havde forespurgt sig hos vedkommende Regjeringer for at erfare, hvorvidt Nogen tilegner sig nogen Ret til nævnte Øegruppe.

Du erindrer maaskee, at Grev Ehrenswärd var i Christiania henimod Slutningen af forgangne Aar. Det var for at tale om Fiskerie Forholdene paa Kysten af Bohuslehn o. s.v. Han har til Civil Departementet indgivet en Fremstilling om Indgreb fra Norske Fiskeres Side og om Bestemmelse af Mile Grændsen som forbeholdt Svenske Fiskerettigheder. Chefen for Civil Departementet, Statsraad Bergström, havde den Artighed, for en Tid siden, at vise mig og mine Colleger alle Documenter i Sagen, ligesom Du, efter hvad han yttrede, havde gjort til Adlercreutz med Hensyn til Søndmøre Affairen, idet Du havde underrettet ham, som da var Chef for Civil Departementet, herom. Statsraad Bergström sagde, at han vilde foranledige Betemmelse afgiven om Milegrændsen og derefter meddele det til Indre Departementet. Er dette allerede skeet, vil jeg blot lade Dig vide, for at *Statsraad Helliesen* og øvrige Colleger i Statsraadet skulle kjende det, at Statsraad Bergström, paa samme loyale Maade, som af Dig i sin Tid gjort, har prevereret os derom.

Saasnart Jernbane-Sagen er færdig i Kamrene, vil Lappe-Sagen komme paa Dagsordenen. [O.s.v.]

Vi faae vist ikke Statsraad førend paa Løverdags.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 25. april 1871 kl. 16.45.]

Om Lappeforslagets Forkastelse i Andet Kammer. Fortsættelse af Discussionen i I. Kammer.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26de April 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af 23de April, modtaget imorges. Det har glædet mig deraf at see, at Du betragter Stillingen lysere end jeg. Storthingets Udtalelse i Prolongations Sagen vakte vistnok min Forargelse som et Udbrud af overmodigt Magtbejær; men denne Sag skulde i Sandhed ikke have haft nogen Indflydelse paa min Stilling, og jeg yttrede ogsaa i denne Anledning, hvad Du gjentager i Dit venlige Brev, at Regjeringen blot havde at optræde med rolig Fasthed. Hvad Unionsforslaget angaaer, er det derimod en anden Sag, det har altid staaet for mig som et Formaal, hvortil jeg vilde have min Stilling knyttet, og Du vil visseligen erindre, hvorledes jeg for længere Tid tilbage har yttret mig i mine Samtaler med Dig i denne Retning.

Førend jeg sendte Dig igaar mit Telegram angaaende Lappe-Sagen, talte jeg med Exc. Adlercreutz, som jeg søgte efter hans Tilbagekomst fra Kammeret. Han beklagede meget Udfaldet af Sagen i Andet Kammer, og yttrede, at Norrländingarna havde været ugunstig stemte, og havde voteret imod. Det er uden Tvivl Grev Erik Sparre sammen med Herr Carlén, som væsentlig have bidraget til Udfaldet, og jeg har tidligere forklaret for Dig bemeldte Herr Greves Synsmaade.

I første Kammer gennemgaaer man Forslaget paragraphviis, og Discussionen skal fortsættes i Plenum imorgen. Denne Discussion vil altid kunne blive til nogen Veiledning i Fremtiden, og da Majoriteten i Andet Kammer kun udgjorde et Overtal af 16 Stemmer, turde det ikke være uden Haab, at en Gjentakelse kan en anden Gang bringe et bedre Resultat.

Jeg skrev Dig nogle Linier til igaar om Spitsbergs-Sagen i Anledning af det Telegram, der ogsaa havde vakt Din Opmærksomhed. Det synes ikke, trods alt, at Følelsen er os saa ugunstig i Berlin, *politisk talt*. Cederström blev særdeles vel modtagen, og Sendelsen af Bonin var en Artighed. At Fyrst Bismark i Spitsbergs-Sagen har villet have Betænkninger, kan ikke fortænkes ham. Og ville Tydskerne hindre os, vell! saa have vi foreløbig intet andet gjort end at spørge.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de April 1871.

Kjære Ven! Som bebudet i min Indberetning af igaar til Hans Majestæt Kongen, hvoraf jeg har sendt Dig Afskrift, fremkommer her udkast til Throntale. I dette Udkast er imidlertid den med Blyant indcirklede Passus, hvori handles om Stortingets Bevilgning til Vaaben og Ikke-Bevilgning til Befæstninger, anbragt efter Forudsætning om, først at *Stortingets Beslutning om disse to Bevilgningssspørgsmaal vil blive afgiven førend Throntalen underskrives i Stokholm* og dernæst at *den vil blive saadan, som i Udkastet angivet, nemlig at der bevilges til Vaaben og Ammunition (og nogle andre Ubetydeligheder, som ansees indbefattede under disse Udtryk)* men ikke bevilges Noget til Befæstninger, med andre Ord at Stortingets Beslutning bliver overensstemmende med Militair-Comitteens Indstilling (see Afskriften af min Indberetning til Kongen af igaar). Hvad den sidste Forudsætning angaaer, da kan det nok ansees saa temmelig utvivlsomt, at Stortingets Beslutning, naar den bliver afgiven, vil blive overensstemmende med Committee-Indstillingen og at det her omhandlede Passus i Udkastet til Throntale forsavidt vil passe; men hvad den første Forudsætning angaaer, da er det ingenlunde med Sikkerhed givet, at den vil slaae ind. Stortinget har nemlig igaar Formiddag besluttet, at den ovenomhandlede Indstilling fra Militair-Comitteens skal behandles i Forbindelse med den saakaldte Laane-Comitteens (Femtenmands-Comitteens) Indstilling, der vistnok, efter hvad jeg idag har erfaret, nu er afgiven og i Formiddag refereret, men som først maa ligge ude en Dag eller to, før den kan behandles, og som desuden vil foranledige betydelige Debatter i Stortinget. Man kan saaledes neppe i heldigste Fald gjøre Regning paa, at den nu i Forbindelse med samme satte Indstilling om extraordinair Bevilgning til Forsvarsvæsenet vil blive afgjort i Stortinget før Tiirsdag i næste Uge (den 2den Maii). Nu er det det her værende Statsraads Ønske og Noget, hvorom vi ydmygst anholde, at Hans Majestæt vil have Statsraad paa Onsdagen den 3die Maii til Behandling af Alt hvad der staaer i Forbindelse med Stortingets Opløsning. Onsdag den 3die Maii bliver nemlig netop passende i begge de to Henseender, hvorpaa det kommer an – *sildig* nok til at Indstillinger om Sanctions-Spørgsmaal, hvoraf idetmindste to afgaae herfra imorgen, kunne naae frem i betimelig Tid, og *tidlig* nok for at Protocollen med Throntale og Fuldmagt, der forudsættes at afgaae fra Stokholm samme Aften som Statsraadet er

holdt, kan naae frem til Christiania Dagen før Stortingets Opløsning. Forudsat derfor, at Statsraad holdes i Stokholm den 3die Maii og at Indstillingen om den extraordinaire Bevilgning til Armeen afgjøres her Tiirsdagen den 2den Maii, saa vil der gjennem Telegram, som jeg selvfølgelig skal sende samme Tiirsdag, komme Underretning til Stokholm betids nok for Throntalens Skyld. Skulde Sagen ikke endnu da være afgjort i Stortinget, hvorom jeg i saa Fald ligeledes skal telegrafere, maa den omhandlede Passus i Throntalen selvfølgelig udgaae. Skulde Afgjørelse have fundet Sted men være falden anderledes ud end i Throntale-Udkastet forudsat, – hvilket dog efter al Sandsynlighed ikke vil indtræffe – skal jeg ogsaa derom telegrafere til Iagttagelse af den i saa Fald fornødne Modification i Throntalen.

Gaaer den oven omhandlede Passus i Throntalen bort, og især om Kongen derhos skulde finde, at den paafølgende Passus, hvori berøres Stortingets Condolance-Adresse, ikke bør optages – hvilket er en Smagssag –, synes Throntalen i det Hele at blive temmelig betænkeligt kort. Hvis Du og Collegerne have samme Følelse, faae I være betænkte paa en eller anden indifferent Phrase, som I i saa Fald maae indskyde.

Indstilling om at Kongen vil beslutte det Fornødne med Hensyn til Stortingets Opløsning afgaaer til Stokholm samtidigt med dette Brev.

Jeg har idag modtaget dit venlige Brev af den 26de og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Du kommer deri atter tilbage til Unions-sagens særlige Betydning for din Stilling. Jeg haaber imidlertid til Gud, at hvad Du nu har modtaget fra mig om den Sag vil have bevæget Dig til at opgive din Tanke om at udtræde af Statsraadet tidligere end Du ellers vilde have fundet Anledning til eller idetmindste til at blive staaende endnu et Aars Tid. Som Collega, som Ven og som Statsborger lægger jeg Dig paa Hjertet ikke at vedblive dit Forsæt om Udtrædelse iaar. Det Norske Statsraad har i mine Tanker ikke paa lang Tid været saa stærkt som netop nu, saafremt det ikke sprænger sig selv i Luften. Ansvarer for, at dette skeer, vil hvile paa Dig, saafremt Du ikke bliver staaende.

Gaaende ud fra, at Du ikke vil vedblive dit Forsæt, og at der saaledes Intet er til Hinder for at Sagen om Valget af Vogt til Statsraad kan fremmes, gjentager jeg min Anmodning om, at Du snarest muligt derom vil tale med Kongen og derefter telegrafere til mig. Det er af Vigtighed, at der snarest muligt kan blive talt med Vogt.

Det vil interessere mig, saa snart skee kan, gjennem Telegram at erfare, hvorvidt vi kunne gjøre os Haab om at Kongen vil holde

Statsraad Onsdag den 3die Maii. Om Afholdelsen af Statsraadet og Sagernes Udfald faaer jeg selvfølgelig strax efter dets Slutning, som sædvanligt, Telegraf-Underretning. Det vil denne Gang være af særlig Vigtighed, for at de Departementer, der have Love inde i Stokholm til Sanction, saa meget betimeligere kunne forberede sine Meddelelser til Odelstinget. [O.s.v.]

Esk. Jeg behøver ikke at sige, at Throntale-Udkastet er paa det Omhyggeligste drøftet i Statsraadet her.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 29. april 1871 kl. 13.00.]

Om det afholdte Statsraad den 29de April 1871.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 30. april 1871 kl. 16.30.]

(Chiffre) Har samme Opfatning som Du at Kongen bør underrettes. Jeg kan ikke forandre min Bestemmelse. Er villig til at gaae af naarsomhelst, men vil blive, i det længste, til October, hvorefter det er mueligt, at jeg vil tilbringe Vinteren udenlands for min Helbreds Skyld. Vover at udtale min egen fulde Overbeviisning, at min Udtræden ikke bør have nogen Indflydelse paa Statsraadets Bestaaen. Tag dette under fornyet Overveielse. Bliver Resultatet det samme, som meddeelt i tvende sidste Breve, henstiller jeg til Dig herom selv at underrette Kongen. Insisterer Du paa, jeg skal gjøre det, er jeg selvfølgelig villig til at meddele Indholdet af Dine Breve. Mine Colleger finde, at det fortjener at tages i væsentlig Betragtning, at jeg ikke gaaer af førend i October, ligesom at Statsraadet suppleres, medens jeg er Medlem af samme.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. April 1871.

Kjære Ven,

Jeg skulde have skrevet Dig til og takket Dig for Dit venlige Brev af den 26de April, modtaget igaar, om jeg ikke havde ventet paa den bebudede Fortsættelse, som jeg fik imorges i Dit venlige Brev af den 27de. For begge disse Breve^[1] bringer jeg Dig nu min bedste Taksigelse.

I Anledning af hvad jeg i et tidligere Brev havde yttret, at jeg antog, at Du havde meddelt vore Herrer Colleger i Christiania, hvad jeg havde skrevet til Dig i mit Brev af 9de Marts, har Du den Venlighed nærmere at forklare, hvorfor Du ikke havde fundet Grund til at gjøre dette, og jeg har naturligviis med Hensyn til *Din Opfatning* i denne Henseende intet at bemærke. Kun vil jeg sige, at jeg paa min Side havde den Opfatning, at naar Tiden for min Afgang straktes til October Maaned, ansaaes saadant tilstrækkeligt, for at afrive enhver paaberaabelig Nexus med Unions Sagen, og naar jeg i mit Brev af 26de Marts yttrede at vi ved Leilighed kunne uddybe vore Tanker om «*denne Detail*», meente jeg hermed den nærmere Bestemmelse af Tidspunktet for min Afgang.

Jeg seer nu yderligere af Dine tvende Breve, at Du og mine Herrer Colleger ikke fæste nogen Betydning ved Tiden for min Afgang, om denne skeer *inden et Aar herfra*, og Du gjentager i Dit Brev af 27de April: at Ansvarer for det nuværende Statsraads Oprivelse vil komme til at *hvile paa mig*, om jeg ikke opgiver mit Forsæt.

Jeg behøver ikke at sige, at denne alvorlige Yttring har bragt mig til, om mueligt, end alvorligere at overveie den Stilling, jeg har indtaget i denne Sag. Du vil dog venligen erindre, at saa ofte vi, ogsaa i forgangne Tider, have talt om denne Sag, har jeg udtalt, hvor nær dens Udfald vilde komme til at berøre mig, og i de Yttringer, som mine senere Breve have indeholdt, ligger dog en gennemgaaende Følelse af at Unions-sagens Forkastelse vilde komme til at øve en saadan Indflydelse paa min Stilling, at jeg *maatte opgive den*. Det Hensyn jeg havde at tage, var, at saadant ikke skulde foranledige nogen Forvikling, og paa samme Tid som jeg henstillede til Dig nærmere at lade mig vide om Tiden. troede jeg fuldt og fast, ved at stille mig til Raadighed indtil 6 Maaneder efterat Sagen var afgjort, at have fuldt iagttaget det Hensyn der havdes for Øie.

[Stang – brev av 26. og 27. april mangler.]

Og dette er fremdeles min inderlige Tanke. Hvem kan med nogen Grund sige, at min Afgang staaer i nogen directe Forbindelse med Unionssagen, naar 6 Maaneder ere henrundne? Min egen Vedbliven, saa længe efter, kan anføres som en Gund derimod. Det tilhører ikke mig at fordele Ansvar. Dette maa da ligge paa den eller dem, som det tilkommer; men det forekommer mig I ædle Herrer og Venner! som om I maa have Ansvar for den *Beslutning I tage*. Jeg kan ikke finde, at min Udgaalen paa nogen Maade behøver at ryste Statsraadets Bestaaen, naar den skeer paa den Maade som af mig antydet. Jeg har i et Telegram jeg sendte Dig i Eftermiddag tillagt, at det er mueligt, at jeg for min Helbreds Skyld vil have at tilbringe Vinteren udenlands, og naar jeg reiser, vil man kunne sige: Manden er syg og han trænger til den Hvile som Privatlivet giver, og dermed vil Talen herom være forbi. Grunden til at jeg vedbliver, og *vil vedblive*, at insistere paa min Afgang inden den Tid jeg har tilladt mig at foreslaae, er just den, at jeg finder min Stilling brudt efter Unionsforslagets Forkastelse – *med en Uvorrenhed som paa det dybeste har oprørt mig*. I Herrer af Styrelsen, som have tusinder af Sager, hvortil I knytte Eders Virksomhed, I have en forskjellig Stilling fra min. Denne Sag har været *mit Formaal*, og naar jeg i Anledning af en Yttring i et af Dine Breve sagde, at jeg havde været med fra Begyndelsen af «dette Afsnit», og agtede at ende dermed, da var denne Yttring ingenlunde en Misforstaaelse af hvad Du havde meent. Begyndelsen af dette Afsnit var «Statholdersagen» og heri var jeg med som en af de uheldige (om Du saa vil) Paaskyndere, og der er *ingen* i Statsraadet som har været med *uden jeg* i denne Begyndelse af Afsnittet. Gud skal vide, at Du har været med, *fremfor nogen anden*, for at søge at hæle Saarene efter denne Sag; men derfor er Din Stilling *fra Begyndelsen* forskjellig fra min.

Om jeg havde skrevet til Dig igjen, havde det været min Agt at fæste Din Opmærksomhed paa at Kongen maatte underrettes om Stillingen, efter den Opfatning, som I efter Dine sidste tvende Breve have gjort gjældende. Jeg seer af Dit Brev af 27de April, at Du nøie havde overveiet, hvorvidt Du skulde *sende* Din Betænkning til Kongen om Valget af Stiftamtmand Vogt, eller om Du skulde *vente*, indtil Du havde faaet Svar fra mig. Hvad som er vel overveiet, er ogsaa fra den Overveiedes Side vel gjort; men jeg har dog troet, at burde i mit Telegram, som jeg afsendte efter en længere Overlægning med mine Herrer Colleger, henstille til Dig at lade den hele Stilling tage under

fornyet Overveielse, og selv at bestemme, om Du, eller jeg, skulde underrette Kongen. Jeg har efter mine Herrer Collegers Bemyndigelse i Telegrammet tilføjet deres Anskuelse, og jeg haaber, at ogsaa dette vil tages i Betragtning af Regjeringens Medlemmer. Jeg vil ingenlunde opgive Haabet om, at Du og de øvrige Herrer endnu skulle finde, at jeg uden Uleilighed kan afgaae til den af mig fastsatte længste Tid. Glipper mit Haab er det Kongen, som er «maximus divisor»,

Jeg har for mine Colleger oplæst Dine Breve af 26. og 27de April, og Statsraad Falsen har saaledes ogsaa faaet sig meddelt, hvad der specielt i det sidste Brev er henvendt til ham.

Jeg maa bede om Din venlige Tilgivelse for dette Brevs Hastværk, Formiddagen har været ganske optagen, og uheldigviis har jeg maattet gaae paa en Middag for min Svoger og Søster, som jeg ikke kunde frasige mig.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 1. mai 1871 kl. 14.05.]

MODTAGET TELEGRAMMET AF IGAAR. STATSRAADET HAR I DEN ANLEDNING VÆRET SAMLET. VI ACCVIESCERE EFTER OMSTENDIGHEDERNE VED AT DU UDTRÆDER TIL HØSTEN IDET VI FORUDSÆTTER AT DET DA SKEER UNDER PAABERAAELSE AF PRIVATE GRUNDE. GAAER UD FRA AT SOM FØLGE HERAF INTET SIGES TIL KONGEN.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 1. mai 1871 kl. 14.00.]

(*Chiffre:*) Vi henstille, naar der overhovedet i Throntalen skal nævnes om aarlige Storthing, hvorvidt der kunde gives denne Passus følgende Forandring, efter ordene: «faste Haab»: «som jeg tidligere har utalt, at Erfaringen skal bekræfte, at den Forandring i vor Constitution, hvorefter Storthinget nu sammentræder hvert Aar, er et virkeligt og sandt Fremskridt, og at det vil vise sig foreneligt med det tilsigtede Hensyn til Storthingets Virksomhed, at dets Møder indskrænkes til en

Tid, som af mig forudseet, og med Hensyn til nærværende Storthings Samvær bragt i Anvendelse». I Talens Andet Passus henstilles følgende Forandring efter Ordene; «dette Udfald»: «medens det maa være Fremtiden forbeholdt at vise, om den Afgjørelse» og saa videre. – Jeg antager Kongen vil holde lidet Statsraad, Onsdag.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 1. mai 1871 kl. 14.35.]

Indstillingerne om extraordinaire Bevilgning til Forsvarsvæsenet samt om Jernbaner og Statslaan ville først blive foretagne i Stortinget i overmorgen. DEN OMSKREVNE PASSUS I UDKASTE TIL THRONTALEN MAA SAALEDES UDGAÆ.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 1. mai 1871 kl. 19.00.]

(*Chiffre*) Modtaget Telegram. Lad det blot være vel forstaaet, at jeg ikke kan antage andre Betingelser end af mig foreslaet. Min Forudsætning er, at jeg i min Afskeds Ansøgning i October ikke paaberaaber noget Motiv. Jeg gjentager blot her ved denne Leilighed, hvad før yttret, at det er mueligt, at jeg efter min Afsked reiser udenlands. Jeg søger Kongen imorgen, og vil, under Antagelse at Alt nu er opgjort, ikke omnævne Noget for Ham.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 1. mai 1871 kl. 19.05.]

SVAR PAA TELEGRAMMET OM THRONTALEN SKAL KOMME IMORGEN FORMIDDAG NAAR CONFERENCE MED COLLEGERNE HAR KUNNET FINDE STED.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 2. mai 1871 kl. 11.45.]

(Chiffre) Jeg synes det blev tomt, om Passus angaaende Militaire Bevilgninger maatte udgaae. Lader det sig beregne, om Sagen imorgen kan være afgjort? Kongen skulde da maaske kunne holde Statsraad senere paa Dagen og dermed blive istand til i Talen tage Hensyn til Beslutningen. En betinget Udtalelse inden Beslutningen kan vel ikke anbringes i Talen?

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 2. mai 1871 kl. 12.00.]

VI FRARAADE PAA DET BESTEMTESTE DEN FØRSTE AF DE FORESLAAEDE FORANDRINGER I THRONTALEN. DEN VIL UDEN NOGEN NYTTE BLOT VIRKE TIL FORBITRELSE OG BLIVE MISBILLIGET SELV AF STORTHINGETS BESINDIGE MÆND. KLOGSKAB TILSIGER AT LADE SPØRGSMÅLET OM LÆNGDEN AF STORTHINGETS SAMVÆR HVILE I RO INDTIL DET ATTER MAA OPTAGES. DEN NORSKE REGJERING KAN VEL OGSAA BEGJÆRE IKKE AT BLIVE PAA NYT OG UDEN NØDVENDIGHED DESAVOUERET. ENDELIG VILDE DET VÆRE LETSINDIGT FOR KOMMENDE EVENTUALITETER AT PAALÆGGE SIG SELV ET BAAND TIL AT GAAE VIDERE I INDSKRÆNKNING AF SAMLINGSTIDEN END MAJORITETEN AF KONGENS EGET STATSRAAD HAR FUNDET TILRAADELIGT. JEG TILFØJER SLUTTETLIG SOM DET HER VÆRENDE STATSRAADS MENING AT HVIS EN PASSUS SOM DEN OMHANDLEDE BLIVER OPTAGEN I THRONTALEN KAN DET NÆRVÆRENDE STATSRAAD IKKE BLIVE BESTAAENDE. HELLER IKKE DEN ANDEN FORESLAAEDE FORANDRING FINDE VI AT KUNNE TILRAADE.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 2. mai 1871 kl. 16.30.]

Jeg anseer det næsten utænkeligt at den omhandlede Sag skulde BLIVE SAA TIDLIG AFGJORT AT NOGET OM DENS UDFALD KAN BLIVE OPTAGET I THRONTALEN. EN BETINGET UDTALELSE INDEN BESLUTNING ER FATTET ANSEER JEG UMULIG. HAR DU ENDNU IKKE TALT MED KONGEN OM HENVENDELSEN TIL VOGT?

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 2. mai 1871 kl. 19.00.]

(*Chiffre*) Kongen befalet mig sige, at Han bemyndiger Dig til at indlede Forhandling med Stiftamtmand Vogt. Statsraad imorgen Eftermiddag halv syv.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Mai 1871.

Kjære Ven,

Telegrammerne løbe nu saaledes fra Brevene, at det er de første, hvorpaa Vægten maa lægges, ikke paa de sidste. Imidlertid maa jeg dog aflægge min bedste Taksigelse for Dit venlige Brev af den 28de, hvori Du sender mig det i Regjeringen fastsatte Udkast til Throntale med de Vink, som Du har haft den Godhed i denne Anledning at give mig. Hvad Du i samme Brev særskilt ytrer med Hensyn til den Knude, der heldigviis har fundet sin Løsning ved det Telegram jeg modtog igaar Eftermiddag fra Dig, skal jeg saaledes ikke nærmere berøre: det kan blive Gjenstand for vor venskabelige Samtale, naar vi, som jeg haaber, træffes. Med Hensyn til Dit nævnte Telegram, hvori du har den Godhed at meddele mig den kjærkomne Efterretning, at Forviklingen var hævet, og at I efter Omstændighederne acquiescere i mit Forslag, troede jeg for at forebygge Misforstaaelse, strax at burde svare Dig for at gjøre Rede for mit Standpunkt ligeoverfor den fra Eders Side fremhævede Forudsætning om at min Afskeds Ansøgning i October skulde indeholde Paaberaaben af «private Grunde». Jeg har aldrig sagt eller tænkt paa at give nogen Motivering i min blivende Afskeds Ansøgning; men jeg har derimod fundet, at min factiske Vedbliven i Statsraadet indtil October maatte impliciter indeholde en Forklaring, der løsrev min Udtræden af Statsraad fra al directe Forbindelse med Unions-Sagen. Kommer nu dertil, at jeg, som af mine Colleger her paapeget, deeltager i Suppleringen af Statsraadet, kunne Facta tale *for sig selv* saa stærkt som det er fornødent. En *officiel Paaberaabelse* af «private Grunde» skulde ikke stemme med mit *Inderste*, der ikke hører Almeenheden men allene *mig Selv* til. Det har ogsaa været mig kjært af Din Taushed paa mit Telegram at kunne gjøre den Slutning, at den deri afgivne Forklaring er befunden tilfredsstillende. Min muelige Reise til Udlandet under Vinteren kan

desuden indeholde et Tillægs-Moment, der kan paa en Maade bidrage til at styrke Forklaringen af tidligere Facta.

Hvad Throntalen angaaer, der tilhører vor *Medoverveielse*, inden den i Underdanighed forelægges for Hans Majestæt, da «henstillede vi», saaledes som Udtrykkene i mit Telegram udvise, til Eder at overveie de Forandringer vi havde foreslaaet. Det var ingenlunde i Form af nogen Paastand, hvorpaa vi insisterede, at Forandringerne fremstilledes, vi vare ingenlunde selv saa overbeviiste om deres Begrundethed, at der jo ikke var Tvivl, som just ønskedes opklaret ved Henvendelsen til vore Colleger. Vi fandt, at der var noget som fattedes, naar de aarlige Storthing atter *skulde* gjøres til Gjenstand for Omnævnelse i Throntalen, saafremt ikke noget berørtes med Hensyn til hvad der havde været *Twistepunktet* i denne Materie, og vi troede, at gjøre dette i den foreslaaede Redaction paa den mindst muelig udfordrende Maade. Med Hensyn til den anden Forandring, laae deri en stærkere Accentuering af en Tanke, hvis Udtryk syntes os noget svagt. Vi henstillede saaledes vore Bemærkninger til *Eders Overveielse*, med vor Ret til Samraad men uden Paastand paa Eneraadighed. Jeg blev derfor under Déchiffringen af Dit Telegram forundret over den særdeles Styrke, hvormed vore Bemærkninger bleve imødegaaede. Især maa jeg bekjende, at Slutnings-Sætningen overraskede mig. Et Udtryk i Dit collective Telegram, kjære Ven! har imidlertid bragt mig paa en Tanke, der kræver min nærmere Forklaring. Du siger: «Den Norske Regjering kan vel ogsaa begjære ikke at blive *paa nyt* og uden Nødvendighed desavoueret». Herved er et Lys gaet op for mig med Hensyn til en Betydning I maa have lagt i Forandringens sidste Ord: «og med Hensyn til nærværende Storchings Samvær bragt i Anvendelse». Jeg kan blot sige, at vi ikke vare os denne Betydning bevidste ved Redactionen af denne Forandring. Som selve den Kongelige Resolution lød paa Bifald af Regjeringens Indstilling, blot med de Par Dages Forskjæl, og som der tilfølgé deraf syntes at være en principiel Liighed og Overensstemmelse i den samlede Styrelses Optræden, undgik det os, at Ordføringen kunde faae en Betydning, der indbefattede en Desavouering af Regjeringen. Jeg finder at burde give denne Forklaring, og den Oplysning vi, i den stærke Form, have modtaget vilde, uden denne stærke Form, have vakt vor Betænkelighed med Hensyn til den henstillede Forandring. Hvad den anden Forandring angaaer, da vil jeg ikke nu, paa Grund af den særegne Stilling, hvori jeg er, nærmere udtale mig derom. Maa det blivende staaende, som

staaer i Udkastet! Jeg har i Aften faaet Dit Telegram, hvori Du meddeler mig at Tiden for Afgjørelse af Militair Sagerne ikke kan beregnes, og at Du anseer en betinget Udtalelse umuelig. Jeg vedlægger et løst Udkast til hvorledes vi havde tænkt en saadan muelig, om end med Tvivl. Saaledes som Talen nu bliver med Udelukkelse af denne Passus, bliver den, ogsaa efter vor Mening, meget kort. At vor Tanke-Udvexling om denne Tale kan have givet Anledning til saa stærke Udtalelser, som i Telegrammet af idag, har, som oven nævnt, forbauset mig. Havde jeg for min Deel haft en *fuld* Overbeviisning om det *fuldt* Rigtige i vore Redactionsforslag, hvilke nu blot ere blevne henstillede til Eders Overveielse, skulde jeg ikke have vidst noget andet, Kjære Ven! end at bede Dig om at tillade, at Dit Telegram overleveredes til Hans Majestæt.

Jeg ventede med Flid indtil Ankomsten af Dit Telegram for at gaae op til Kongen, om der skulde være noget, der kunde have Indflydelse paa Tiden for Statsraadet. Jeg søgte Ham henved 4, og H.M. tillod da, at vi fik Statsraad imorgen Eftermiddag 6½, for endnu at have en Muelighed for den uvisse Militair Passus i Throntalen. I mit Telegram efter Samtalen med Kongen, har jeg ogsaa omnævnt Hans Bemyndigelse for Dig til at tale med Stiftamtmand Vogt.

Grev Wachtmeister har givet mig til Gjennemlæsning de Depecher om Spitsbergs-Sagen, som herved underhaanden i Gjenpart vedlægges. Hans Tanke *synes* at være ikke at svare særskilt, men indvente Ankomsten af alle Svar. Finder Du ikke ogsaa det samme? Naar alle Svar indløbe, bør der vel atter blive Statsraadsbehandling af Spørgsmaalet.

[Vedlegg til Sibberns brev av 2. mai 1871:]

Storthinget har endnu ikke fattet nogen Beslutning med Hensyn til mine Forslag om Bevilgning til Armeens Forsyning med Vaaben og Ammunition samt til Befæstnings Arbeider, idet disse Spørgsmaal ere henskudte til Afgjørelse i Forbindelse med Behandlingen af Mit Forslag angaaende Optagelse af Statslaan til Dækkelse saavel af nævnte Bevilgninger, som af Udgifter til Jernbane Anlæg. *Jeg kan derfor her kun gjentage, hvad Jeg udtalte ved nærværende Storthings Aabning, om Uafviiseligheden af de Krav som vort Forsvarsvæsen stiller til Nationens Forpligtelse at værne om sin Uafhængighed.*

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 3. mai 1871 kl. 14.50.]

Sagen angaaende extraordinair Bevilgning til Forsvarsvæsenet Jernbaner og Statslaan er nu ved Formiddagsmødets Slutning endnu ikke paabegyndt. DET ER SAALEDES UTVIVLSOMT AT DEN OMSKREVNE PASSUS I THRONTALEN MAA UDGAEE.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 3. mai 1871 kl. 19.55.]

Just nu faaet Statsraadet. Alle Indstillinger om Storthingssagerne bifaldte. Alt er underskrevet og bliver sendt paa Posten iaften.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de Maii 1871.

Kjære Ven! Vi have i den sidste Uge corresponderet saa meget ved Telegrammer, at der ikke er blevet synderligt Rum for Breve. Jeg har imidlertid nu at takke Dig for to venlige Breve af 30te April og 2den Maii. Angaaende din, efter hvad der desværre nu kan betragtes som afgjort, til Høsten forestaaende Udtrædelse af Statsraadet, er det for Øieblikket unyttigt at tale mere. Naar vi sees, hvilket vel ialfald paa en eller anden Maade vil indtræffe, naar Du som sædvanligt kommer at tage dit Sommer-Ophold hjemme i Norge, kunne vi tale nærmere om den Sag. Kun vil jeg her bemærke, at Du ikke maa troe, at det var nogen Overdrivelse fra min Side, naar jeg yttrede, at din Udtrædelse høist sandsynligen vilde drage Statsraadets Opløsning efter sig. Detailler, der ville oplyse dette, skal Du erfare, naar vi sees. Jeg svarer Folk, der spørge mig, om Du i Anledning af Unionsforslagets Forkastelse agter at opgive din Stilling, at jeg Intet veed derom. Kun til Vogt, til hvem jeg igaar fremsatte Tilbud om at indtræde i Statsraadet og som i den Anledning spurgte mig, om der for nogen af Statsraadsmedlemmernes Vedkommende var Spørgsmaal om Udtrædelse, fandt jeg det min Pligt

at sige Sandheden. Som Du af den vedlagte Afskrift af mit Brev af idag til Kongen vil erfare, har Vogt begjært Betænkningstid til Søndag eller Mandag med at afgive sit Svar.

Med Hensyn til det Telegram, Du iforgaars modtog angaaende de af Dig og Collegerne i Stokholm foreslaaede Forandringer i Udkastet til Throntalen, og hvilket Telegram Du med fuld Føie kalder «collectivt», da det blev vedtaget og expederet i selve Statsraadmødet, skal jeg bemærke, at vi her ganske rigtig opfattede den af Eder foreslaaede Tillægs-Passus til det første Afsnit i Udkastet som om dens Mening var netop at fastholde og paa Nyt indskjærpe Regelen om, at Storthingene blot skulde blive samlede tre Maaneder efter Aabningen, i *Modsetning* til den lempeligere, som af os i vor Indstilling om Prolongationen af nærværende Storthing var bragt i Forslag, nemlig at Storthingene kunne blive samlede hver Gang til den 10de Maii. Det faldt os ikke engang ind, at Ordene kunde være anderledes at forstaae. Og forstaaede paa denne Maade maatte de – deri vil Du uden Tvivl give mig Ret – gjøre et underligt Indtryk paa os. Heraf forklares Beskaffenheden af vort Telegram. Det er mig kjært nu at erfare, at det er gaaet her som saa ofte, at det i Grunden kun er en Misforstaaelse, der fremkalder skarp Menings-Udveksling. Naar vi ikke gik ind paa den anden af de foreslaaede Forandringer, nemlig i den Passus, som omhandler Unions-Forslagets Forkastelse, var Grunden den, at det forekom os, at den herfra foreslaaede Form ligesaa kraftigt og paa en finere Maade udtrykte den Tanke, som det var Hensigten at udtale. Dog – dette var selvfølgelig nærmest en Smagssag, og som saadan blev den af os betragtet. Vi vare ogsaa i Tvivl om ikke den af Eder foreslaaede Nyance af Udtrykkene maaskee var at foretrække, men bleve til Slutning staaende ved den oprindelige Affatning. Det Udkast, Du har vedlagt til en Passus, der var tænkt at indlemmes i Throntalen med Hensyn til den forlangte extraordinaire Bevilgning til Forsvarsvæsenet, men uden at forudsætte noget bestemt Udfald af denne endnu uafgjorte Sag, er – det maa jeg tilstaae – høist sindrigt; men jeg skulde dog – Alt vel overveiet – troc, at man har handlet rettest ved ganske at forbigaae dette Punct, naar man ikke var istand til at tale om en virkelig stedfunden Afgjørelse. Førend jeg forlader Materien om Throntalen, føler jeg Trang til at bede Dig og Collegerne om, at den noget skarpe Form i det herfra iforgaars sendte Telegram maa være tilgivet som fremkaldt ved den ovenfor omhandlede Misforstaaelse. Jeg udtaler dette kun paa mine egne Vegne; thi jeg har

ingen Bemyndigelse til at tale ogsaa for mine her værende Colleger; men jeg tænker, at naar jeg faaer forklaret dem den ovenfor berørte Misforstaaelse, ville de være enige i min Udtalelse.

Den Berlinske Depeche om Spitsbergs-Øernes Besiddelsestagelse stiller Sagen i et besynderligt Lys. Naar Svenskerne skulle have Cuprolithen, og Søfarten og Fiskeriet skulle staae aaben for alle Nationer som hidtil, hvad skulle saa vi Nordmænd have for vor Besiddelsestagelse? eller hvad betyder saa egentlig denne? Det værste ved den hele Sag er, at den – Alting vel overveiet – paa Bunden skjuler en Løgn eller, for at bruge et mildere, maaskee for mildt, Udtryk, en Fordølgelse af Sandheden; thi medens Svenskerne have fremstillet Tingen som om de tilsigtede fortsatte videnskabelige Undersøgelser, tilsigte de i Virkeligheden en Guano-Forretning. Dette vil engang komme for Dagen, og da sandsynligviis blive strængt bedømt. Jeg troer, Du skulde gjøre vel i at fremholde denne Side af Sagen til Overveielse af Grev Wachtmeister. Et ærligt Navn og Rygte er en uskatterlig Ting.

Jeg er enig med Dig i, at det er bedst ikke at svare paa den Preusiske Note, førend man har erfaret Sagens Skjæbne andetsteds.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Mai 1871.

Kjære Ven,

Vi kom saa sent tilbage fra Statsraadet igaar og inden jeg havde faaet Sagerne expederede var Tiden bleven saa fremskreden at jeg indskrænkede mig til at sende Dig et Telegram og opgav at skrive Dig til. Vi ventede nogen Tid paa Slottet, inden Kongen kom ned fra Middagen – den sidste han havde med sin Datter og Svigersøn inden de reiste – og H.M. havde saaledes heller ikke saamegen Tid at skjænke os for Statsraadet. Jeg havde med mine Herrer Collegers Samtykke allerede den foregaaende Dag, da jeg søgte Hans Majestæt, medtaget Regjeringens Udkast til Throntalen og i Underdanighed foreviist Ham samme med Bemærkning om det Betingede af den 3die Passus angaaende Militair-Bevilgningerne. Hans Majt. bifaldte Udkastet, og med den Forudsætning, at om Underretning ikke var indløben om Storthingets Beslutning, skulde den nævnte 3die Passus udgaae, hvilket ogsaa er skeet. Jeg har idag givet Grev Wachtmeister Afskrift af den blivende Tale for den Franske Oversættelse, der som sædvanlig af H.E. besørges.

Foruden Storthings-Sagerne modtog vi i Statsraadet igaar ogsaa tvende Benaadnings-Sager, hvori der var Spørgsmaal om Løsladelse. Vi undte de Stakler de faae Dages tidligere Frigivelse.

Jeg har det Indtryk, men dette *ganske mellem os*, at der ikke bliver nogen *Opløsning* af Andet Kammer i Anledning af «Försvars Frågan». Maaskee bliver der dog Indkaldelse af «*Urtima*» Rigsdag, men *dette tør jeg ikke sige*.

Kronprindsen og Kronprindsessen af Danmark reiste imorges. Det siges, at de snart skulle komme igjen for at være nogen Tid med Kongen paa Ulriksdal; men dette er dog maaskee uvist. Efter hvad jeg har hørt tænker Kongen at flytte til Ulriksdal i den sidste Halvdeel af denne Maaned. I Slutningen af Juni tager han til Särö for at tage Søebad. Han er nu ude i Vogn, og Hans Bedring synes at gaae stadigen fremad. Under Besøget paa Särö er der Tale om, at Han skal gjøre en Udflugt til Bäckaskog i Juli for den Auction af Heste, der holdes der hvert Aar, og at han i Begyndelsen af August skal overvære Aabningen af Landbrugs-Expositionen i Götheborg.

De Geer er just kommen op til mig, og jeg faaer slutte, da Posttiden desuden er nær.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 5. mai 1871 kl. 10.10.]

I Storthinget bleve Debatterne om Sagen angaaende extraordinair Bevilgning til Forsvarsvæsenet, Jernbanen og Statslaan ikke tilendebragte igaar, men fortsættes imorgen tidlig Klokken 8. Storthinget opløses imorgen Klokken 2½. Underret Kongen.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 6. mai 1871 kl. 16.45.]

Storthinget hævet. Den før omskrevne combinerede Sag opgjort i Overeensstemmelse med Committée-Minoritetens Indstilling. Kongen er underrettet.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 7. mai 1871 kl. 18.45.]

STIFTAMTMAND VOGT HAR ERKLÆRET SIG VILLIG TIL AT INDRÆDE I STATSRAADET. NÆRMERE MED POSTEN. UNDERRET KONGEN.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Maii 1871.

Kjære Ven! I Forbindelse med mit Chiffertelegram, som jeg for en halv Time siden eller saa omtrent har afsendt, sender jeg Dig herved til Oplysning om alle Detailler, som behøver at kjendes med Hensyn til Stiftamtmand Vogts Vedtagelse af at indtræde i Statsraadet, Afskrift af det Brev, jeg netop i den Anledning har opsat til Hans Majestæt. Afskriften er, som Du vil bemærke, egentlig det paatænkte originale Brev, men hvilket jeg, som Du ligeledes vil bemærke, havde forglemt at skulle nedskrives paa sortrandet Papir, saa at jeg har maattet skrive en ny Original, der sendes Kongen samtidigt med at disse Linier afgaae til Dig. Lad nu Resolutionen om Vogts Udnævnelse og at han indtil videre har at overtage Indre-Departementet blive afgiven *jo før jo heller*. Folk begynder allerede at faae Snuus af at en Statsraads-Udnævnelse er i Gjære og at det er Vogt, hvorom det gjelder, eller de give sig idetmindste Mine deraf, og det er allerede af denne Grund ønskeligt, at Sagen kan afgjøres *jo før jo heller*, for at ikke Aviiis-Beretninger eller Aviiis-Gjætninger skulle komme os i Forkjøbet. Det er ogsaa saa saare heldigt, at Vogt allerede i de første Dage af den Uge, der indtræder med den 14de, vil være istand til at overtage sin nye Function og specielt Indre-Departementet, at der ikke bør undlades hvad derfor er Betingelse, nemlig at udnævne ham saa fort som det kan skee. Strax efter hans Udnævnelse maa Du telegrafere til mig derom, hvorpaa jeg har lovet at telegrafere til ham til Christiansand, hvorpaa han strax vil levere Stiftamtmands-Embedet fra sig til den Mand, som er tænkt at skulle bestyre det i Vacancen (Borgermester Bonnevie, der ogsaa bestyrede det under Vogts Ophold ved næstsidste Storthing) og uopholdelig begive sig til Christiania.

Undskyld det altfor synlige Hastværk. Mine Forhandlinger med Vogt afsluttedes ikke førend Klokken 6½ i Eftermiddag. Jeg har siden maattet skrive til Kongen – in duplo, som før berettet – og Posttiden presserer.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7de Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af den 4de Mai, som jeg, nu efter den indtraadte Sommer-Postgang, modtog igaar Aften, og hvis Indhold var mig meget kjært. Vore gjensidige Opklarelser have været til Nytte, og Skarpheden er forsvunden som Riimfrost for Solen. Jeg har ladet mine Herrer Colleger faae Dit venlige Brev til Gjennemlæsning, ligesom jeg er vis paa, at Du ogsaa har haft den Godhed at gjøre Collegerne i Christiania bekendte med Indholdet af mit Brev af den 2den Mai, saa at de have kunnet erfare, at vi ved den henstillede Forandring i den 1ste Passus af Throntalen ingenlunde havde til Hensigt at bryde nogen Landse med Regjeringen; men at tvertimod en Opfatning i denne Retning havde undgaaet os. Jeg finder det ganske i Orden, at Du underrettede Stiftamtmand Vogt om den Forandring, der til Høsten forestaaer i min Stilling. Af den Betænkningstid, han har begjært, kan man slutte, at han maaskee selv ikke har været forberedt paa det Tilbud, H.M. har ladet ham gjøre, medens jeg, paa den anden Side, dog ikke heri vil søge et Tegn paa, at hans Sind staaer til et Afslag. Storthinget er da nu over! Dets sidste Øieblikke vare indviede til en Beslutning, som er et Beviis mere paa den Magt, Herr Sverdrup, med Tilhjælp af Jaabækske Tendentser, har vidst at tilegne sig. Maa det blive med denne Seir, som med dem, Kong Pyrrhus vandt over Romerne: «en saadan til og Du er fortabt!» Cand. Berners Valg til Statsrevisor er i Sandhed en ilde anvendt Opmuntring for en partimæssig Avis-Virksomhed. Skændslen med fv. Hof-Intendant Ferd. Wedel Jarlsberg blev da undgaaet, uagtet der i Statsraad K. Motzfeldts Maade at affærdige denne Sag paa var ligesom en haanlig Tone mod Hoffet, som ingenlunde er smagelig. Man maa i det hele taget sige, at det ikke er i Belevenhed og Opdragelse at Storthinget udmærker sig.

Jeg har været opmærksom paa, hvad Du paapeger i Dit sidste Brev angaaende de urigtige Forestillinger, der nu synes at have sin uhindrede Gang paa begge Sider med Hensyn til Spitsbergs-Affairen, og som, om de faae vedblive, kunne lede til Tvivl. Jeg har talt herom med Grev Wachtmeister, som imidlertid er af den Formening, at der ikke er Anledning til paa det *forberedende Standpunkt* Sagen befinder sig at give nogen officiel Oplysning. Skulde en saadan foreløbig Oplysning fremkalde Stridigheder i Pressen, vilde saadant see ilde ud for Udlandet, og

skulde de fra vedkommende Magter indløbende Svar blive af den Beskaffenhed, at man, efter Alt, ikke fandt sig beføiet til at tilegne sig Øerne for Norges Vedkommende, var det meget bedre, at man havde ladet Sagen uberørt for Almeenheden. Han sagde mig forøvrigt, at det var bebudet, at der fra Englands og Frankrigs Side snart vilde indløbe Svar med Indvilgelse i en Besiddelsestagelse, men med Forbehold af nu eksisterende Fiskerettigheder i deres fulde Udstrækning. Fra Holland og Rusland var intet afhørt. Skulde vi have at indrømme alskens Rettigheder efter Mønster af en «res nullius», bliver det vel et stort Spørgsmaal, om det lønner sig at have Besværet af en *saaledes betinget* Statshøihed. Kongen skal, efter hvad Grev Wachtmeister i *Fortrolighed* sagde mig, ikke have nogen synderlig Smag for dette Tillæg til Hans Riger og Lande uagtet Regenten i sin Tid viiste megen Iver for Sagens Fremme. Du vil maaskee finde, saaledes som Sagen staaer, at der kan være meget der taler for Grev Wachtmeisters Mening, at lade Alt gaae sin Gang, og ikke officielt at gribe oplysende ind. Vi maae erindre, at Initiativet til at lægge Spitsbergen under Norsk Statshøihed er ifølge Protocollen udgaaet fra Udenrigs Ministeren. Svenskerne maae saaledes, om de selv faae Smag paa Øerne, holde sig til ham og til sit eget Statsraad.

Jeg haaber forvist, at vi træffes under Sommeren. Siden Permissioenen ifjor blev saa afbrudt, har jeg tænkt paa at faae den tidlig iaar, og vi kunne da tales ved. Jeg skulde ansee det for ikke ganske uvigtigt for private og gjensidige Arrangements, om min Efterfølger udnævntes samtidig ved min Afgang. Jeg kan ikke vide, hvilken Ordning han vil gaae ind paa med Hensyn til Meublementet; men jeg troer det for begge vilde være heldigt, om han kunde see, hvad han vilde tage af vort, der er i god Stand. Vender man tilbage til den gamle Ordning, efter hvilken Staten overtager Meubleringen, bør i *endnu høiere Grad* Hensynet gjøre sig gjældende. Jeg troer ogsaa, at det vilde være heldigt for min Efterfølger, at faae den Deel af vort Tjenerpersonale, som vi ikke medtage. De ere flinke Folk og kjende Huset. Om Du dertil finder Anledning, henstiller jeg ogsaa til Dig, at Du ved Leilighed for Kongen berører, at jeg *ogsaa*, som sig bør, har meddelt Regjeringen min Hensigt at udtræde af Statsraadet i October.

Man troer Rigsdagen vil blive sluttet nogle faae Dage efter den 15de. Nogen Opløsning og nye Valg turde der ikke blive Spørgsmaal om. Maaskee om en «Urtima Rigsdag» med samme Medlemmer og Fremlæggelse af et noget modificeret Forslag? Men er man først kommen

derhen, vil der kunne spørges, om det ikke er ligesaa rimeligt at vente til næste Rigsdag i 1872. Man udtrætter nemlig 1ste Kammer, der sidder paa *egen Diet*, om man vil tvinge det til et Extra-Møde paa nogle Maaneder. Det er en «kinkig fråga».

Luften er bleven varmere saa at man tør have Haab, om at Sommeren nærmer sig. [O.s.v.]

Just som jeg slutter mit Brev har jeg modtaget Dit Telegram om Stiftamtmand Vogts Villighed til at indtræde i Statsraadet. Jeg skal strax sende en Afskrift af Telegrammet til Kongen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Maii 1871.

Kjære Ven! Jeg var saa optaget, da jeg iforgaars Aftes skrev Dig til, af den Sag, hvorom der da handlede, nemlig Vogts Udnævnelse til Statsraad, at jeg troer, jeg glemte at takke Dig for dit venlige Brev af den 4de, som jeg havde modtaget Dagen forud. Jeg retter i saa Fald nu paa denne min Forsømmelse og beder den tilgivet.

Jeg har forklaret mine Colleger Indholdet af dit Brev af den 2den, forsaavidt angik vort collective Telegram angaaende Trontalen, hvilket Du med Føie har karakteriseret som noget skarpt affattet. De erklærede, at Telegrammets Affatning ogsaa for deres Vedkommende ene og allene maa forstaaes som fremkaldt ved den Opfatning af den Forandring i Udkastet, som af Dig og dine Colleger var bragt i Forslag, at der ved samme tilsigtedes, at Kongen skulde udtale, at Han fremdeles agtede at holde sig til den Regel angaaende Varigheden af Stortingets Samvær, som denne Gang var iværksat, i Modsætning til den lempeligere, hvorfor den Norske Regjering havde erklæret sig. Det var dem, ligesom det allerede tidligere havde været mig, saare kjært at erfare, at dette beroede paa en Misforstaaelse. Jeg beder Dig meddele dette til Collegerne i Stokholm.

Det glæder mig af dit Brev at erfare, at der efter al Sandsynlighed ikke bliver nogen Opløsning af det Svenske Andet Kammer i Anledning af «Försvarsfrågan». En saadan Opløsning vilde – hvorledes Udfaldet end for Øvrigt var blevet – have givet det parlamentariske System i Sverrig et stærkt Fremstød.

Det har været mig til sand Glæde og til Lettelse af mine politiske Bekymringer i mange Henseender, at Forhandlingerne med Vogt om hans Indtrædelse i Statsraadet fik et saa heldigt Udfald. Han er, som offentlig Mand, Kjød af vort Kjød og Blod af vort Blod, sandhedssøgende, aaben og modig i Sandhedens Tjeneste.

Du taler i Slutningen af dit Brev leilighedsviis om De Geer, Hils ham hjertelig fra mig, naar Du seer ham, og siig ham, at naar det gik uheldigt med Unionsforslaget, saa mangler det ikke paa, at jeg har gjort Alt hvad der stod i min Magt for at see det forsvaret og opretholdt. Dog – derom tvivler han vel heller ikke.

Jeg haaber imorgen at faae Telegram fra Dig om, at Vogt er udnævnt.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 10. mai 1871 kl. 15.30.]

Statsraad Løverdag. Omskrevne Sager afgjorte.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Maii 1871.

Kjære Ven! Dit venlige Brev af den 7de Maii, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse, modtog jeg iforgaars just som jeg havde afsendt mit sidste Brev til Dig.

De Reflectioner, Du anstiller over det nu opløste Storting, ere desværre altfor grundede. Gud see i Naade til os, hvad Tone og Elevation i vore offentlige, eller da navnlig i Stortingets, Forhandlinger angaaer. Naar man sammenligner det nuværende med de ældre Storting, bliver man forbauset over Mangelen paa Omfang og Løftning i Synsmaade og paa al ægte Liberalitet, ei at Tale om Humanitet, i Tænkemaaden. Er der et Kredsløb i dette? Skulle vi komme tilbage igjen til det høiere Niveau, hvorpaa vi engang befandt os, eller skulle vi vedblive at gaae nedad? Mit hele Haab staaer til det første, men jeg øiner ikke fra hvilken Kant de bedre Kræfter ere at vente, der skulde kunne rense Luften fra Sverdrupsk og Jabæsk Stank.

Jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst hvad Du siger om Spitsberger-Affairen. Lad mig efterhaanden høre, hvorledes det gaaer med den; den bliver i mine Øine difficilere jo mere jeg tænker over den.

Det er visselig, som af Dig bemærket, ønskeligt, at din Efterfølger kan udnævnes samtidigt med din Afgang. Vi faae vel ogsaa i betimelig Tid begynde paa i Stilhed at overveie, hvor denne Efterfølger skal faaes fra; men for det første faaer nu Overveielser herom henstaae, indtil Vogt er kommet ind i Statsraadet og er bleven nogenlunde hjemmestedt der. Naar vi ere komne saa langt, at vi see os istand til at nævne en antagelig eventuel Efterfølger, vil der være Anledning til at omnævne Sagen for Kongen.

Det gjør mig ondt, at den Svenske Rigsdag skal blive forlænget udover den 15de Maii, om det saa kun er for nogle faa Dage. Viser det sig, at Laasen ikke kan holdes i Sverrig, bliver man dobbelt rebelsk imod enhver Laas her hjemme i Norge.

Det var mig ikke kjærkomment af dit Telegram af igaar [at] erfare, at Vogt ikke vil blive udnævnt før i det ordinaire Statsraad paa Løverdag. Broch, hvis Ansøgning om Reisetilladelse vil være afgjort, naar Du modtager dette Brev, tænker at afreise herfra med Dampskib paa Tiirsdag. For at ikke Statsraadet skulde komme til at lide paa een Gang af den dobbelte Incomplethed, som vilde følge af hans Bortreise og Vacancen efter Bretteville, har han formaaet Vogt til at give et Løfte om, at han allerede paa Mandag skulde vende tilbage hid fra Christian-sand. Men naar han ikke udnævnes før Løverdag og tilmed først kan blive underrettet derom Løverdag Eftermiddag – nemlig efterat jeg har modtaget Telegram fra dig i Stokholm – bliver det vel ikke muligt for ham at faae overleveret Embedet paa en saadan Tid, at han skulde kunne reise hid Mandag. Dette har nu vistnok i og for sig ikke stort at betyde; men det er dog ubehageligt, at den Forudsætning, vi her i god Troe have bibragt ham og hvorefter han har lovet at indrette sig, ikke slaaer ind. Hvad var egentlig til Hinder for, at denne Sag, – som ikke saa sjelden Tilfældet [er] med andre enkelte Sager – var bleven afgjort extra ordinem? Oplys mig herom, naar jeg næste Gang hører fra Dig. [O.s.v.]

Esk. Hav den Godhed at sende mig tilbage den Afskrift eller rettere det Concept, til mit Brev til Kongen om Vogts Udnævnelse, som fulgte med mit Brev af den 7de Maii, for at jeg kan faae min Copiebog i Orden.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 11. mai 1871 kl. 12.25.]

Vær opmærksom paa, naar Brochs Ansøgning om Reisetilladelse indvilges, at Irgens paalægges at bestyre Marine og Post-Departementet under hans Fraværelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11te Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker Dig paa det bedste for Dit venlige Brev af den 7de Mai, hvormed fulgte et Simile af Dit und. Brev til H.M. – med Undtagelse af de sorte Kanter. Jeg meddelte Indholdet deraf til mine Herr-Colleger, som med mig fandt, at naar der blev Statsraad paa Løverdag, vilde der være Anledning til at vente, indtil da, med Stiftamtmand Vogts Udnævnelse til Statsraad. Jeg søgte H.M. derefter igaar Formiddag, og Høistsamme bestemte Statsraadet til Løverdag Kl. 11 med Tilføiede, at Han da vilde udnævne den nye Statsraad. Jeg seer af Dit Brev, at Dine Forhandlinger med Stiftamtmand Vogt have taget sin Tid. Det var visselig vel, at han afstod fra sin Tanke om at beholde Stiftamtmands-Embedet vacant for eet Aar. En saadan Reservation er ny – om den end forbeholdtes i sin Tid Statsraad Irgens – og gjør derfor et vildledende Indtryk. Det maa siges at være en meget heldig Omstændighed, at Statsraadets Supplering denne Gang hverken har stødt paa Forhaling eller Vanskelighed, ligesom det er meget vel, at den nye Statsraad strax er villig til at overtage Indre Departementet. Jeg skal tage Dit Telegram, som jeg modtog for et Par Timer siden, ad notam. Jeg formoder at Indstillingen om Statsraad Brochs Permission hidkommer med Posten iaften. Det er glædeligt at see, hvorledes Kongens Udseende forbedres. Han er nu ude hver Dag i lukket Vogn, og hans Knæe hindrer ham ikke mere fra uden Gène at gaee omkring i Værelserne. Hvis Veiret blot kan blive varmere, formoder jeg at H.M. ikke vil vente med at flytte ud til Ulriksdal. Dagen for Rigsdagens Afslutning har jeg endnu ikke hørt definitivt bestemt, men den turde vel komme til at falde i Løbet af næste Uge. Om Opløsning og nye Valg bliver der vist ikke nu Tale; men vel om en «Urtima Riksdag» i August og Fremlæggelse af et noget modificeret Forslag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg fik igaar Aften Dit venlige Brev af 9de Mai og bringer Dig herfor min bedste Tak. Det har været mig kjært at see, at vore Herrer Colleger i Christiania ogsaa have fundet vor Forklaring med Hensyn til den ene af vore foreslaede Forandringer i Throntalen tilfredsstillende, og det skal være mig en Glæde, naar vi imorgen samles til vor Overlægning inden Statsraadet, at meddele mine Herrer Colleger Indholdet af Dit Brev. Ikke mindre tilfredsstillende har det været mig at see, hvilken Glæde det har gjort Dig, at Forhandlingerne med Stiftamtmand Vogt fik det ønskede Resultat. Du udtrykker i Slutningen af Dit Brev det Haab at Du allerede den følgende Dag vilde faae Telegram om Udnævnelsen; men jeg tør dog maaskee troe, at naar Du erfarede, at Statsraadet vilde blive imorgen, har Du ikke fundet Udsættelsen uden Grund. Naar jeg træffer De Geer skal jeg ikke undlade at bringe ham Din Hilsen, der visselig vil bekræfte hvad han den hele Tid har været overbeviist om.

Jeg fik iforgaars nogle Exemplarer tilsendte fra Grev Wachtmeister af den Franske Oversættelse af Throntalen. Jeg maa bede om Tilgivelse for at have forsømt at gjøre Dig den sædvanlige Sendelse deraf, og vil nu forsøge paa at gjøre det godt igjen ved at vedlægge tre Exemplarer.

Freden synes da nu at være definitivt afsluttet, og naar Regjerings-tropperne faae Forterne, er vel Paris' Skjæbne snart afgjort. De have da de vilde Dyr i Buur, og kan Regjeringen blot formaae at skille de Skyldige fra de Uskyldige og lade Straffen komme over de første, vil den have udrettet meget for Helbredelsen af den forfærdelige Sygdom, hvoraf Frankrig har lidt.

Her begynder man at frygte for at det vedvarende kolde og tørre Veir har anrettet ubodelig Skade paa Høstsæden og Engen. Endnu er der store Iismasser i Østersøen og inden de ere borte tør Varmen vel ikke kunne forventes.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 13. mai 1871 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 28., 29. April 2., 3., 6., 9. Mai indkomne Sager bifaldende afgjorte, undtagen Schuman, som har faaet fem Aars

Henstand med Laanet, samt den vidtløftige Sag i sidste Pakke af 9de Mai, hvilken Sag ikke er medtagen i dette Statsraad. Kongen har udnævnt Stiftamtmand Vogt til Statsraad, med Bestyrelse indtil Videre af Indre Departement.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegram underrettet Dig om Udfaldet af Dagens Statsraad. Protocollerne ville ogsaa kunne expederes i Aften. Med Hensyn til den i Telegrammet omnævnte «vidtløftige Sag» af sidste Pakke har Du vist uden Vanskelighed forstaaet at det var «Præference-Actie»-Instillingen der meentes. Denne kom hid Thorsdag Aften, og efter Circulations Ordenen kom den først til mig igaar Aften. Jeg fik den visselig læst nogenlunde igennem, men dog ikke med den Omhyggelighed jeg ønskede, og jeg henstillede til mine Herrer Colleger under Overlægningen forinden Statsraadet, at den ikke medtoges til Afgjørelse idag, *væsentlig* af den Grund at det efter min Tanke heller ikke vilde see saa vel ud, om den fik en saa hurtig Afgjørelse. De vare enige i dette Hensyn. Jeg bad forresten H.M., om det skulde ansees ønskeligt, at vi kunde faae et Extra Statsraad under Løbet af næste Uge for denne Sag, og jeg beder Dig om at have den Godhed ved Telegram at underrette mig om, hvorvidt denne hastigere Afgjørelse er ønskelig, eller om Sagen kan ligge indtil næste almindelige Statsraad om 14 Dage. Jeg kan tænke mig, at I ønske den afgjort tidligere.

Hvad Indstillingen om Schumann angaaer, var Statsraad Falsen særskilt interesseret for den, og jeg synes ogsaa, at de to Aars Henstand kan være den nævnte Agronom vel undt.

Kongen overvar efter Statsraadet en Concert given af Upsala Studenterne i Cathrine Kirken.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14de Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg modtog først imorges Dit sidste venlige Brev af den 11te Mai, hvilket jeg efter den nuværende Postgang burde have haft igaar Aften.

Jeg bringer Dig min bedste Tak herfor. Jeg beklager, at den *først igaar* stedfundne Udnævnelse af Statsraad Vogt ikke har stemt med Dine Forudsætninger. Vi havde den Følelse, at naar det sædvanlige Statsraad kun var fjernet ved to Dages Mellemlum, vilde det være heldigere ikke at give Sagen et Udseende af Ilsomhed ved at foranledige den foretagen før; og min Tanke, ved at telegrafere til Dig den 10de, strax efterat jeg havde seet Hans Majestæt samt i dette Telegram at underrette Dig om Tiden for Statsraadets Afholdelse og den nævnte Sags Afgjørelse, var, maaskee at erfare, om Du derimod havde nogen Indvending at gjøre, i hvilket Fald et Extra Statsraad kunde have været erholdt den 11te. Det skulde gjøre mig ondt, om nogen Vanskelighed skulde opkomme af den senere Afgjørelse, og Du vil, om Du finder Anledning til at oplyse Statsraad Vogt om hvad jeg her har bemærket, lade ham see, at nogen Skyld i denne Henseende ikke paahviler Dig. Da han imidlertid, med den Kjendskab han modtog fra Chrisitania om sin eventuelle Udnævnelse, har kunnet forberede Alt, haaber og ønsker jeg, at der ikke maa skee nogen Forsinkelse med Hensyn til Overleverelsen af Embedet og hans Tilbagekomst til Christiania.

Jeg er bleven afbrudt ved De Geers Besøg, og det nærmer sig til Posttiden saa at jeg blot kan tilføie nogle Linier. Jeg benyttede Leiligheden for at bringe De Geer Din venlige Hilsen i et tidligere Brev; han takker Dig derfor paa det bedste og beder Dig være forsikkert om at han aldrig et Øieblik har tvivlet paa at Du ligetil det sidste har fortsat de Bestræbelser for den omskrevne Sags Fremme, hvilke han, medens han var Medlem af Statsraadet har haft saa mange Beviser paa.

Rigsdagen antages at blive sluttet paa Løverdags den 20de. Den aabnedes den 18de Januar og det er saaledes 2 Dage over de 4 Maaneder efter nævnte Tidspunkt. Man har i de sidste Dage holdt paa med Fattigloven, som man synes at have lykkets i at tilendebringe. Regjeringen fremlagde først Forslaget i Marts, og denne Seenhed giver man nu Skylden for de Tillæggsdage, hvormed Rigsdagens Sammenvær denne Gang bliver overskredet.

Jeg rækker ikke videre at besvare Dit venlige Brev [o.s.v.].

Vedlagt følger Dit Brev til Kongen tilbage.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 16. mai 1871 kl. 8.00.]

Med Notitsen i Posttidningen af 15de Mai om Prinds Gustavs Sygdom i Hoften.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 16. mai 1871 kl. 10.40.]

Intet til hinder for at Jernbanesagen udstaaer til ordinairt Statsraad.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Maii 1871.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for ikke mindre end 4 venlige Breve, nemlig af 11te, 12te, 13de og 14de Maii. Strax efter Modtagelsen af dit Telegram i Onsdags om at Vogts Udnævnelse vilde komme til at finde Sted paa Løverdag (den 13de), gav jeg ham dette at forstaae ved et Telegram, og da hans Udnævnelse i Løverdags var foregaaet, telegrafe-rede jeg dette til ham. Han har da ogsaa gjort god Fremfærd; thi igaar Formiddag modtog jeg et Telegram fra ham, hvori han underrettede om, at han idag agtede at indtræffe her. Jeg har dog ikke endnu – klokken er omtrent 1 – seet ham, men betvivler ikke, at han kommer idag. Jeg forstaaer, ved nærmere at tænke over Sagen, at I ikke have fundet det rimeligt, at der kunde ligge nogen særdeles Vægt paa, om hans Udnævnelse foregik den 10de eller den 13de, da I ikke vare saaledes inde i Detaillerne af Affairen som jeg.

Det glæder mig, at Rigsdagen, naar Forlængelse af dens Samvær skal finde Sted, dog ikke bliver forlænget yderligere end til den 20de. Jeg haaber, at man næste Gang kommer i de gamle Folder igjen, det vil sige, at den sluttes den 15de. Var det uundgaaelig nødvendigt denne Gang at forlænge den udover den 15de? Hvis ikke, vil jeg bede Gud tilgive dem, som slap det Tag, der hidtil har været holdt. Broch er afreist til Ems idag og ventes tilbage i de første Dage af Julii. Vi maae vel haabe, at dette skal være den sidste Reise, han foretager for sin Helbreds Skyld;

thi jo mere Spænding der overhovedet bliver i al den offentlige Virksomhed, jo mere føles det, naar Statsraadet for en Tid maa savne nogen af sine tilvante Kræfter.

Før Ledigheden i Statsraadet efter Bretteville var udfyldt, havde det sine Vanskeligheder at fremkomme med noget Forslag angaaende Ombytningen af Medlemmerne i Statsraadsafdelingen i Stokholm. Paa Torsdag tænker jeg dog at skulle kunne fremkomme med Forslag til Kongen, men kun forsaavidt angaaer den nærmest forestaaende Ombytning, nemlig Falsens, som, om jeg ikke mindes feil, maa foregaae i Slutningen af Julii eller de første Dage af August.

Aaret her er saa lidet fremskredet, at jeg ikke mindes mere end een Gang tilforn at have iagttaget et saa seent Foraar. Birketræerne pleie altid den 17de Maii at være komne saavidt, at de tage sig grønne ud for Øiet, skjønt de ikke have ordentligt udfoldede Blade. Iaar er der intet Grønt at see paa dem, medmindre man enkeltviis betragter de særskilte Knopper, som vistnok ere i Begreb med at aabne sig. Koldt er det ogsaa her, og Regnen, som hænger os over Hovedet hver Dag, vil dog ikke komme ned.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. Mai 1871.

Kjære Ven,

Imorges maatte jeg atter sende Dig, pr. Telegram, en Notits om Sygdom inden den Kongelige Familie. Jeg havde just hørt tale derom, og skulde have skrevet til Dig igaar Aften, om jeg ikke var bleven hindret ved et Besøg af Grev Arwid Posse, som blev hos mig indtil efter Posttiden. Da Aviserne kom, fandt jeg en Notits indkastet i Posttidningen, og det syntes mig at Du burde faae Kundskab derom, hvorfor jeg sendte Dig et Telegram idag Morges. Det har nok været under Legen paa Gaardspladsen i Palaiet med Brødrene, at Prinds Gustav fik Stødet paa Knæet. De sprang Buk og han faldt. Herfor har han i flere Uger maattet holde sig i Stilhed. Det skal da have viist sig, at det svage Been var blevet tyndere og kortere end det andet. Man skal have forsøgt at strække det til samme Længde. Det værste er, at der er tegn til Inflammation i Hoften, og efter hvad jeg har hørt, skal Professor Abelin have sagt, at i bedste Fald maatte Prinds Gustav ligge tilsengs i 6

Maaneder. Bliver det en udviklet Hoftesyge, og man ikke lykkes med at standse den paa dens nuværende Trin, kan den blive ham til Meen for al hans Fremtid. Det er jo sorgeligt, og især naar Saadant træffer den Ældste. Siden Helbredstilstanden forøvrigt er god, vil der formodentlig ikke komme Bulletiner. Man har begyndt paa den nye Maade med Notitser, for at Publicum ikke skal være ganske uvidende og ledes paa Afveie ved Rygter. Prinds Oscar selv skal være ved godt Mod, og haabe at Prinds Gustav ved at tage Bad paa Sophiero under Sommeren skal komme sig igjen. Maae hans gode Forhaabninger fuldstændigen blive opfyldte!

Jeg antager, at I allerede have haft Eders Opmærksomhed henvendt paa det eventuelle (Begyndelsen af August) Ombytte af Statsraad herinde, navnlig i Anledning af Statsrad Brochs Afreise og da Ombyttet pleier at bestemmes nogle Maaneder i Forveien. Det hænger vel paa, om ikke de tvende Statsraader for Armeen og Marinen endnu ere saa bundne til deres Organisationsplaner, at de ikke for det første kunne forlade deres Departementer. Er dette Tilfældet, kommer vel Statsraad Meldahl efter Falsen og Statsraad Vogt efter Manthey. Kan nogen af de militaire Departements Chefer komme ind til Høsten, bliver maaskee Vogt i Besiddelse af Indre Dept. og Manthey overtager da det ledige Arme eller Marine Dept. Jeg seer, at siden jeg berørte Spørgsmaalet om Ombytte, er jeg ogsaa kommen ind paa selve Combinationerne, hvilke I selv have en meget bedre Oversigt over end jeg, og hvilke jeg nær havde sagt desuden lige udenfor min Tilværelse.

Efter hvad Grev Wachtmeister sagde mig, er der kommet Svar fra England om Spitsbergs Affairen. Man forbeholder sig de samme Rettigheder, hvad Fiskerie angaaer, som hidtil, og forudsætter at herom vil kunne afsluttes en Convention. Med saadant Forbehold vil den Engelske Regjering «welcome» en Besiddelsestagelse, som vil kunne tjene til Udvikling af Øernes naturlige Ressorser. Fra Frankrig *bebudes* Svar i bifaldende Retning men med Forbehold af Fiskerettigheder, og ligeledes fra Rusland med de Rettigheder det hidtil har haft.

Jeg har just fra Statsraad Bergström modtaget det Brev, som jeg tillader mig at vedlægge, med venlig Anmodning til Dig om at ville sætte mig istand til at meddele ham de Lovbestemmelser og Reglementer, som han begjærer med Hensyn til den hele Brændeviins-Affaire hos os. Tilgiv mig det Besvær jeg gjør Dig, og føi endnu hertil den Godhed at lade mig faae det Omskrevne saasnt som mueligt.

Rigsdagen afsluttes paa Løverdag. Jeg troer Statsraadet endnu sysselsætter sig med Spørgsmaalet om en Urtima Rigsdag. Beslutter man sig herfor, hvilket maaskee er det sandsynligste, saa tilbagestaaer enda Spørgsmaalet, om det i Throntalen skal siges udtrykkelig, at man har en «Urtima Rigsdag» ivente. Herom raader der nok Tvivl, og vi faae nu see. Det lader til at ledende Mænd paa Rigsdagen ikke ere stemte for et «Urtima» Møde, hvoraf de kan vente samme Resultat. Det er i det hele taget en «Kinkig» Sag, der mueligens vil egne sig til at sætte Statsraadet eller i bedste Fald Krigsministerens Tilværelse paa Spil.

Mr. Fourier var i Formiddag oppe hos mig. Han havde endnu ikke faaet nogen officiel Meddelelse om Fredsbetingelserne.

Efter to Dages Sne og Regn er det idag fremdeles koldt.

Min Hustrues Fod holder hende fremdeles inde. Med mig er det heller ikke som jeg skulde ønske.

Jeg har i Jabæks Tidende for 10de Mai seet en Udtalelse om de tre Maaneder for Storthingets Samvær som har forundret mig, siden han stemte for Miskjendelses Votumet. [O.s.v.]

Tak for Telegrammet hvoraf jeg seer, at Jernbane-Sagen kan ligge til næste Statsraad.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Maii 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dit venlige Brev af den 16de Maii. Det er sørgeligt hvad Du beretter om den lille, usigelig vakkre Prinds-Oscar; thi jeg kan, efter hvad Du forklarer, ikke skjønne rettere end at der i al Fald er Fare for at han kan faae blivende Meen af det Uheld, som er tilstødt ham. Jeg forbeholder indtil videre for mig selv Detaillerne af hvad Du om ham har meddeelt mig.

Vi have ganske rigtigt, som Du allerede af mit sidste Brev vil have seet og yderligere vil erfare af min Indberetning til Hs. Majestæt af idag, der følger i Afskrift, allerede i nogen Tid havt under Overveielse, hvorledes der bør forholdes med Statsraadsombytningen iaar. Du vil see af Indberetningen, at Intet er til Hinder for, at Broch afløser Falsen i Slutningen af Julii eller Begyndelsen af August. Idet vi derfor henstille dette til foreløbig Bifaldelse nu, have vi anholdt om at faae nogen Henstand med Forslaget om hvem der bør afløse Manthey i October

Maaned. Det er foreløbig vor Tanke, ligesom det er baade Statsraad Brochs og Statsraad Irgens's Ønske, saavidt jeg har forstaaet dem, at Irgens i Slutningen af Januar eller Begyndelsen af Februar 1872 skulde afløse Broch; men herom behøves selvfølgelig ingen Bestemmelse for Tiden. Det viser sig at blive vanskeligere og vanskeligere at bringe de aarlige Statsraadsombytninger i Samklang med Forretningernes Krav, uden at opoffre Adskilligt af den Regelmæssighed, disse Ombytninger hidtil have havt.

Jeg har strax efter Modtagelsen af dit Brev henvendt mig til Expeditionssecretair Aschehoug i Finantsdepartementet for, saa snart skee kan, at erholde 3 Exemplarer af de omskrevne «lagar og stadgar» vedkommende Brændeviinstilvirkningen. Jeg haaber saaledes snart at skulle kunne sende dem.

Undskyld, at jeg maa afbryde her. Professor Aschehoug har nemlig været hos mig, for at tale med mig om en Universitetssag, just som jeg har skullet nedskrive dette Brev, og Tiden til Postens Afgang er derved løbet fra mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19de Mai 1871.

Kjære Ven,

Det var mig meget kjært at erfare af Dit venlige Brev af den 16de Mai, for hvilket jeg bringer Dig min bedste Tak, at Udsættelsen af Udnævnelsen indtil den 13de Mai ikke havde hindret Herr Statsraad Vogt fra at ankomme til Christiania til den forudsatte Tid. Det har ligeledes været mig kjært af Dine senere Ytringer i Brevet at kunne drage den Slutning, at den Udsættelse, vi her gave Sagen, ikke tilregnes os som nogen Unladelse.

Jeg veed ikke, om jeg tidligere har oplyst Dig om, at Fattigloven, hvis Behandling har taget Rigsdagens sidste Tid, ikke af Regjeringen blev fremlagt før end i Marts Maaned, hvilken Forsinkelse man har villet tilskrive den nu indtrufne Overskridelse af Tiden. Det er dog kun et Par Dage, og Ophøret af Dieten for andet Kammer, efter 4 Maaneders Forløb, vil visselig snart atter bringe Grændsen af Samværet inden det gamle Spor.

Jeg veed – dette dog ganske mellem os – at man endnu ikke ganske er overeens om, hvorvidt det i Throntalen *udtrykkeligen* skal udtales, at en

«*Urtima*» Rigsdag skal sammenkaldes, eller om man skal lade sig nøie med at *antydde* saadant gennem en Periphrase. Abelin holder paa det første, og vil i Aften give sit Ultimatum. Maaskee giver han dog ind, paa Betingelse af at han afgaaer, om «*Urtima*» Rigsdag i sin Tid *ikke* bliver sammenkaldt. Spørgsmaalet er for Øieblikket af en vis Sprængstof-Natur, da det øvrige Statsraad gennem Aabningstalen ligesom sluttede sig til Krigsministerens Forslag. Naar Du faaer disse Linier vil Throntalen allerede være holdt. Der findes deri en Passus om Unionsforslaget, hvilken jeg finder heldigen affattet. Kongen siger heri omtrentligen, at efter den paa Storting og Rigsdag skeete Forkastelse af Unionsforslaget har det Forsøg, han efter den Svenske Rigsdags Ønske havde gjort paa at tilveiebringe Udbedringer i de unionelle Bestemmelser ikke haft Fremgang. «Hvad nu icke lyckats, torde dock framdeles, när under en lifligare beröring de förenade folken lärt med mera förtroende möta hvarandra, utan svårighet kunna ernås». *Omtrent* saa troer jeg den sidste Phrase lyder. Kongen vil selv afslutte Rigsdagen. Vi havde et lidet combineret Statsraad i Formiddag angaaende:

1. Oprettelse af Consulat paa Selskabs Øerne.
2. Permission for Consulen i Pernambuco.
3. Ratification af Handelstractaten med Spanien.

Alt afgjort efter Indstilling. Kongen saae idag noget træt ud; men Han gaaer dog nu næsten med tidligere Lethed, og hans Tilbagevenden til Sundhed gaaer sin jevne Gang.

Jeg har hørt, at H.M. i Slutningen af denne Maaned agter at gjøre en Hastigheds-Tour til Bäckaskog; men allerede desforinden flytter han nok ud til Ulriksdal, da forhaabentlig Veiret med det første vil tage en mere sommerlig Vending end hidtil.

Spørgsmaalet om Statsraads-Ombyttet har, efter hvad jeg seer i Dit Brev, næsten paa een Gang opstaaet i vor Tanke, og vore Breve i denne Anledning havde krydset hinanden. Det vil være af Interesse at see, hvorledes Ombyttet fra Regjeringens Side kommer til at foreslaaes.

Jeg har læst Artiklerne saavel i Morgen- som Aftenbladet angaaende Statsraad Vogts Udnævnelse. De bør være ham tilfredsstillende. Jeg læste en gjengiven Artikel fra en Bergens Avis angaaende Spitsbergs Sagen, hvori udtrykkes det Haab – altid med Forudsætning om *Sveriges* Besiddelsestagelse – at Sverige ikke vil insistere paa Jurisdictionens Milen med Hensyn til Fiskerierne. Faar nu see, om vi selv, – saafremt der

bliver Spørgsmaal derom – ville gaae ind paa de begjærte Undtagelser i samme Retning, til Fordeel for Andre?

Imorges var Thermometeret blot 4 Grader med en bitterlig Nordlig Vind.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Maii 1871.

Kjære Ven! Jeg fortsætter idag mit Brev af iforgaars. Jeg sender Dig samtidigt med disse Linier i en særskilt Pakke 3 Exemplarer af de Love, Reglementer m. v. angaaende Brændeviinstilvirkningen, som omhandles i dit Brev af den 16de. Expeditionssecretair Aschehoug har, som Du seer, været meget expedit i at opfylde min Anmodning til ham.

Spitsberger-Affairen, hvorom Du meddeler mig det senest Indløbne i dit Brev af den 16de, sysselsætter jevnlig mine Tanker. Døer den ikke hen, saa faae vi paa det Omhyggeligste overveie Norges sandsynlige Interesse ikke blot i Nutid men ogsaa i Fremtid med Hensyn til hvad der nu gjøres ved den. Det bliver altid et Spørgsmaal, om det dog ikke vil være tjenligere for Norge at faae Dominium over Øerne endog uden exclusiv Fiskeret og uden Cuprolith end om det skulde blive ganske udenfor Sagen. Jeg tænker mig, at det Tag, Svenskerne gjennem sin Cuprolith-Opdagelse allerede synes at have faaet idetmindste i en Deel af Landet, kunde begrændses i Varighed, saaledes nemlig, at de exclusive Rettigheder, de begjære over denne Deel, indskrænkedes paa Forhaand til et vist Antal Aar. Jeg beder Dig i disse mine Yttringer ikke at see Udtalelse af nogen bestemt Mening. Min Tanke er kun, at vi bør have vore Øine aabne og ikke før Tiden danne os nogen Formening hverken til den ene eller den anden Side.

Statsraad Vogt gjorde igaar sin Indtrædelse i Statsraadet. Jeg fik fornyet det Indtryk, jeg allerede tidligere havde af ham, at han er en redig, aaben og elskværdig Mand.

Her i Byen verserede for kort Tid tilbage det Rygte, at Kongen skulde tage et Ophold i Sommer ved Modums Bad. Man fortalte blandt Andet, at der var forespurgt om, hvorvidt der paa Modum kunde skaffes ham nogenlunde antageligt Logis, og at Doctor Thoulow havde tilbudt sit Huus. Da jeg Intet har hørt fra Dig om den Sag, hvorimod Du har berettet mig, at Kongen tænker paa at tage til Særø, formoder jeg, at det Hele har været tomt Snak. Siig mig dog, om Rygtet har været blottet for

al Grund. Læger her paa Stedet skulle have erklæret, at de fandt Rygtet rimeligt, fordi Modum Bad, efter deres Mening, maatte passe godt for Kongen efter den Sygdom, han har gennemgaaet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20de Mai 1871.

Fortroligt

Kjære Ven,

Grev Wachtmeister har anmodet mig om, for i al *Fortrolighed* at meddeles Regjeringens Medlemmer, at sende Dig følgende Afskrifter:

- 1) af en Depeche fra Fyrst Bismarck til Bn. Richthofen
- 2) af det, samme medfølgende, Bilag (Afskrift af H.M. Kongens Brev til Commandant Verrier)
- 3) af Grev Wachtmeisters Dépeche til Minister Due i Berlin af 5te Mai (copieret af Grev Wachtmeister *selv*)
- 4) af et Chiffre Telegram fra Minister Due til Grev Wachtmeister,

og

- 5) af et Svar paa nævnte Telegram.

Grev Wachtmeister anholder om at han, *saasart som mueligt*, maa faae tilbage de under Nr. 1 og 2 nævnte Afskrifter (Bismarcks Dépêche og Hans Majestæts Brev) da det er de originale Documenter, der leveredes ham af Baron Richthofen den 3die Mai, og han ikke har villet ladet tage nogen Copie deraf, og selv ikke har haft Tid til at gjøre det.

De øvrige Afskrifter, gjorte af ham selv, kan Du beholde.

Jeg har i Formiddag, efter Rigsdags Ceremonien meddelt mine herværende Colleger i Fortrolighed Indholdet af ovennævnte Papirer.

Jeg har tidligere omnævnt for Dig det heromhandlede, ganske *private*, Brev fra Kongen til Mr. Verrier, hvorom «Times» i sin Tid havde en Notiits, der overgik som Telegram (ni fallor?) til Aviserne her. Indholdet har dog ikke været kjendt, førend Fyrst Bismarck nu paa denne uvorne Maade vedlægger sin Depeche en Afskrift deraf. Jeg tænker, Du vil finde Grev Wachtmeisters Svar i Depechen til Minister Due holdt i en værdig og sindig Tone. Man kan jo heller ikke nægte for, at Fyrst Bismarcks Depeche, med Undtagelse af den utilbørlige Indblanding af Kongens private Brev, ligesom antyder en Slags Imødekommen. Om Hensigten har været *velmeent*, turde man imidlertid have sine Tvivl om; og vist er det i alfald, at denne Herres Veie ere mangfoldige.

Da Due modtog Dépêchen fra Grev Wachtmeister af den 5te, har han som naturligt, søgt at træffe Rigs-Cantsleren efter hans Tilbagekomst fra Frankfurt; men det viser sig af Chiffre Telegrammet, at dette ikke har været opnaeligt, og at Fyrst Bismarck *atter* den 19de Mai agtede at begive sig til Frankfurt. Du seer endvidere af Telegrammet, at Bismarcks Hensigt har været at publicere sin Depeche og saaledes *vel ogsaa Kongens Brev*. Det er klart, at dette er *en ømfindelig Sag*, just paa Grund af det sidste Actstykke. Grev Wachtmeister telegraferede derfor strax, for at hindre en saadan Publication, og skrev med Posten igaar Aften en Dépêche, hvori han fremholdt, at man med en saadan Publication ikke vilde opnaae det tilsigtede Formaal at vise «*ses bonnes dispositions*», da Indholdet af Kongens reent fortrolige Brev vilde «*froissere*» Følelserne i Tydskland, og det vilde saare Følelsen baade her og i Norge at see et *privat* Brev fra Kongen overladt til Almeenheden. Grev Wachtmeister sagde mig idag, at han igaar Aften havde faaet et Chiffre Telegram fra Minister Due, hvori denne meddelede, at han havde oplæst Dépêchen af 5te Mai for Herr von Thiele, og at denne havde sagt, at han vilde skrive til Fyrst Bismarck i Frankfurt, i Hensigt at afbøie den paaatænkte Publication. Vi faae nu see! Lad Sagen nu imidlertid forblive en fuldstændig Hemmelighed inden Regjeringens egen Kreds, og send mig, som nævnt, snarest mueligt tilbage de tvende Afskrifter (1 og 2) for at jeg kan restituere dem til Grev Wachtmeister.

Jeg sender Dig vedlagt et Par Exemplarer af Throntalen. Det kom dog ind om den «*Urtima*» *Rigsdag*. Kongen selv ønskede det ikke, og de øvrige Medlemmer af Statsraadet ønskede det ikke (dette mellem *Dig og mig*); men Statsraad Abelin insisterede derpaa, under ellers paafølgende Afgaaen. Statsraadet har i Aabningstalen saaledes sluttet sig til Abelin i denne Sag, at det nu fandt sig foranlediget til at give efter. Du vil i den Tale, der holdes af «*Talmannen*» i første Kammer ogsaa finde en værdig Omnævnelse af Unions Sagen. «*Talmannen*» i Andet Kammer berørte derimod ikke denne Sag.

H.M. saae idag godt ud, og fremsagde Talen med Kraft og Fyndighed. Han flytter allerede idag til Ulriksdal. Prinds Oscar sagde mig, at Prinds Gustav var saa vel, som det kunde ventes, ligesom Han udtrykte det bedste Haab om hans fuldstændige Helbredelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22de Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev af den 18de Mai, samt den medfulgte Afskrift af Indberetningen til H.M. Jeg har meddelt mine Herrer Colleger hvad som vedkommer Statsraads-Ombytningen.

Kongen kommer ind til Byen Onsdag eller Thorsdag og jeg skal da anholde om at faae vort sædvanlige Statsraad paa Løverdag. H.M. agter anden eller tredie Pintsedag at begive sig til Bäckaskog, for at være fraværende omtrent en Uge. Veiret er idag blevet mildere, og vedvarer dette, turde Udflugten til Skåne øve en opfriskende Virkning paa Hans Majts. Befindende. Opholdet paa Ulriksdal vil vel allerede have sin gode Indflydelse.

Jeg traf i Formiddag Exc. Adlercreutz som jeg takkede for den velvalgte Maade, hvorpaa Unionsforslaget var bleven omnævnt i Throntalen. – Han talte da ogsaa blandt andet om Lappeforslaget; i hvilken Anledning han yttrede, at det i Grunden havde hængt paa saa lidet, at det havde gaaet i Andet Kammer. Han tænkte sig, at om Storthinget næste Gang antog det med den Tilsætning der var foreslaet til § 25, eller ialfald med en Modification af Udtrykkene i denne Tilsætning, hvorved det ikke, som nu, blev stillet paa en evig Tid men knyttet til Lappernes Ophold paa de anviiste separate Steder, skulde Forslaget kunne befales paanyt forelagt Rigsdagen, og da mueligens have Udsigten til at blive antaget.

Jeg omnævner dette, siden han talte derom, og naar vi træffes, kan jeg tilføie nogle yderligere Detailler.

Det var et glædeligt Telegram, der idag bragte Efterretningen om at Regjeringstropperne vare indkomne i Paris. Maatte nu blot Modstanden ikke vedvare, og maatte der ikke skee Ødelæggelser fra Oprørernes Side. Flere af Lederne skulle dog være forsvundne og dette er et godt Tegn.

Tilgiv dette Hastværks Brev.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Maii 1871.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dine venlige Breve af den 19de og 20de Maii. Jeg iler med at sende Dig tilbage No. 1 og 2 af de

Bilag, som medfulgte det sidste. Den Sag, som disse Bilag ligesom den større Deel af Brevet angaae, er trist. Jeg har, overensstemmende med din Anmodning, idag meddeelt den til mine Colleger, idet jeg ikke har undladt at tilføie, at den maatte betragtes af dem som meddeelt i strengeste Fortrolighed. Lad os haabe, at den ikke kommer til at drage yderligere og synlige Ubehageligheder efter sig.

Det kom dog derhen, at man i Sverrig bestemte sig for Indkaldelse af en «urtima» Rigsdag. Om det modificerede Forslag angaaende Landforsvaret ikke der gaaer igjennem, følger vel ikke deraf, at det Svenske Statsraad i sin Heelhed træder af, saaledes som vel Tilfældet under samme Forudsætning vilde være blevet, om man havde opløst Rigsdagen og paabudt nye Valg. Jeg ønsker høilig, at Tingen maa være saaledes at forstaae; thi jeg betragter – maaskee uden tilstrækkelig Grund – endnu det nærværende Svenske Statsraad som en Emanation af det De Geerske Ministerium, om end ikke i enhver Retning identisk dermed, og jeg vilde derfor blive ilde tilmode den Dag, jeg maatte faae at høre, at man havde gjort table rase. En anden Sag er det, at Abelin formodentlig gaaer sin Vei, om det heller ikke paa den «urtima» Rigsdag maatte lykkes ham at faae sit Forslag antaget i en nogenlunde tilfredsstillende Skikkelse. Det har vakt min Opmærksomhed, at Kongen ikke har været stemt for den her omhandlede indgribende Forholdsregel. Hvorledes er dette egentlig at forklare?

Jeg faaer jevnlig Spørgsmaal – senest igaar af Aschehoug – om naar og paa hvad Maade Aabningen af Jernbanelinien mellem Stokholm og Christiania nu antages at skulle gaae for sig. Kan Du meddele mig noget herom for Tiden, eller er endnu Alt i det Ubestemte?

Det glæder mig at erfare, at Kongens Helbred gaaer jevnt fremad. Er der nogensomhelst Tanke paa at vi kunne faae Ham at see i Norge i den nærmeste Fremtid? Det vilde interessere mig høiligt at erfare, hvad herom for Tiden kan formodes.

I de sidste Par Dage have vi her Vaar, virkelig Vaar. Dette er en Vederqvælgelse efter den lange og haarde, Sind og Legeme nedtrykkende, Vinter.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23. Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det Bedste for Dit venlige Brev af 20de Mai og for den Pakke som medfulgte og hvis Indhold har været tilveiebragt med saamegen Hurtighed. Derfor turde jeg ogsaa, om Du skulde finde Anledning, faae min Tak frembaaren til Expeditions Secretaire Aschehoug. Paa min Morgentour bragte jeg selv Pakken til Statsraad Bergström, som herfor beder fremsført sin forbindtligste Taksigelse.

Jeg seer, at Spitsbergs-Affairen sysselsætter Din Tanke. Det er, saavidt jeg for Øieblikket har mig bekendt, blot fra Holland man endnu savner en foreløbig Antydning af deres Synsmaade; men man faaer vel ogsaa snart Noget derfra. Alle Svar komme, efter hvad man nu kan dømme, til at gaae i indrømmende Retning hvad Besiddelsestagens angaaer og i en *forbeholdende* med Hensyn til tidligere Fiskerettigheder. Det er mig kjært at see, at Du foreløbigen synes at helde til den Anskuelse, at «det vil være tjenligere for Norge at faae «dominium» over Øerne endog uden exclusiv Fiskeret og uden Cuprolith, end om det skulde blive ganske udenfor Sagen». Jeg vilde ønske, at den modnere Overveelse, hvorfor Sagen i sin Tid vil blive Gjenstand fra Regjeringens Side, maa lede til samme Resultat, der stemmer med de Forudsætninger, hvorpaa Sagen fra Begyndelsen har hvilet. Om man skal renoncere paa den exclusive Fiskeret gjennem særskilte Conventioner, saaledes som fra Engelsk Side antydet, eller gjennem en almindelig, med Besiddelsestagens samtidig, Declaration faaer vel ogsaa overveies. Fordelen af Conventions Methoden vil dog være den, at man kun er bunden ligeoverfor dem, med hvem Conventioner afsluttes, og kun saa langt som Conventionerne fastsætte. Skulde man faae Koprolith Driften begrændset til en vis Tid, saaledes som Du antyder, maatte dog denne sættes *meget rummelig*.

Det kan vel ikke nu vare saa længe, inden alle Svar officielt ville være indkomne, og Sagen vil da formodentlig uden videre Ophold sættes i Gang fra Udenrigs Ministerens Side ved en Indhentelse af Betænkning fra Regjeringen. Besiddelsestagens, *om det kommer derhen*, bliver naturligviis udelukkende Gjenstand for Norsk Statsraads-Behandling, medens Overenskomsten om de Betingelser, der blive at tilstaae Koprolith Driften, forbeholdes det combinerede Statsraad. Hvad Du foreløbigen i Dit Brev har yttret om Sagen forbliver *mellem Dig og mig*. Jeg vil blot

tilføie den *Fornemmelse* jeg har, at det ville stille sig heldigere, om Besiddelsestagelsen skeer af Styrelsen med senere Henvendelse til Stortinget om sammes Bekræftelse, end om man directe lagde Spørgsmaalet først under Stortingets Afgjørelse. Meget vil dog i denne Henseende beroe paa Tiden, naar Sagen kan være færdig.

Jeg har gjennem Livmedicus Lundberg forsikkret mig om at der ikke har været nogen Grund for Rygtet om Kongens Bade-Sejour paa Modum. Det er en let Carlsbader Virkning, som er tilraadet Kongen, inden Afreisen til Særøe, og dette er for hans Mave, som i længere Tid ikke har været i Orden og har givet Ham cardialgiske Fornemmelser. Man er i Sandhed flink med at gjøre Rygter i vor Hovedstad, og siden jeg taler om Rygter, vil jeg nu, skjønt seent, omnævne at min Broder Carl paa det bestemteste har forsikkret mig, at han ikke har givet den mindste Anledning til Rygtet om hvad han i sin Tid skulde have ladet sig forlyde med, med Hensyn til min Stilling.

Grev Wachtmeister sagde mig imorges, at han havde faaet et *chiffret* Telegram fra vor Minister i Berlin af igaar, hvori siges, at Herr von Thiele samme Dag havde *lovet*, at der i hvert Fald intet skulde publiceres før Cantslerens Tilbagekomst og førend han (T) havde kunnet gjøre B. Rede for Dues Samtaler med ham. – Jeg haaber det hele vil blive opgjort, om man end maa føle sig *ganske usikker*, indtil det er skeet.

Exc. Dues reise herfra imorgen. De have faaet Tilsagn om at faae Befordring paa Jernbanen mellem Carlstad og Arvika. Aabningen af Banen vil nok først finde Sted i Midten af næste Maaned.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25de Mai 1871.

Kjære Ven,

For at skaffe mig Oplysning om et Telegram, jeg saae igaar i Aviserne, om General Björnstjernas Gjendrivelse af Russiske Pretentioner paa Spitsbergen, har jeg just nu paa Morgenen været hos Grev Wachtmeister. Jeg fik da vide, at General Björnstjerna ogsaa havde indsendt til Udenrigs Departementet en Gjenpart af sit Memorandum, hvoraf han desforuden har tilstillet et Exemplar til Fyrst Gortschakoff og

eet til det Geographiske Selskab i St. Petersburg. Det var ikke ganske frit for, at Exc. Wachtmeister fandt, at der var en Smule «trop de zèle» i denne Overførelse af Sagen paa Offentlighedens Gebeet. Der er nemlig ingen Anledning til at troe, at den Russiske Regjerings Svar paa vor Henvendelse vil blive anderledes end tidligere foreløbigen af General Björnstjerna bebudet, nemlig *indrømmeende* med Hensyn til *Besiddelsestagselsen*, og blot forbeholdende tidligere Fiskerettigheder; og efter hvad jeg forstod, gaaer General Björnstjernas Memorandum allene ud paa at imødegaae Herr Sidoroffs Fremstilling, som denne har givet til bedste i det geographiske Selskab. Man tør dog troe, at en saa klog Mand som Björnstjerna, fuldkommen vil kjende Terrainet i St. Petersburg og veed hvad der tjener til Sagens Oplysning og Fremme, og just den Omstændighed, at han indlader sig i en offentlig Discussion synes at vidne om, at han fra officiel Side er sikker paa sin Sag. Grev Wachtmeister lovede at sende mig det ovennævnte Memorandum, og finder jeg, at dertil er Anledning, skal jeg sende Dig det til Gjennemlæsning.

Insurgenterne drive da nu deres sidste vilde Spil i Paris med Mordbrand og Ødelæggelse. Tuillerierne har brændt, men man haaber at Louvre vil kunne reddes. Hôtel de ville skal ogsaa forsøges ødelagt. Den røde Fane maae vel nu være indviet til Menneskehedens Afskye, og alle de Voldsgjerninger, den har beskyttet, maae vel blive gjengjeldt med den Strenghed, som Samfundets Ret til Nødværge kræver.

Der er endnu ikke indløben nogen Efterretning fra Berlin, at vort Mellemværende der er opgjort. Dette huer mig ikke; thi det giver mig Indtrykket af, at man endnu ikke har opgivet Tanken paa en Publication.

Jeg var igaar oppe hos Kongen, som lovede os Statsraad paa Løverdag. Paa Mandag tager H.M. til Bäckaskog og bliver borte omtrent en Uge. H.M. bifaldt foreløbigen hvad som i Dit underdanige Brev var foreslaaet med Hensyn til Ombygningen naar Statsraad Falsens Tid er ude. Det bliver vel bedst at faae denne Sag afgjort i næste Statsraad. Jeg omtalte for H.M. mit und. Ønske om at faae Permission i Midten af næste Maaned, hvortil han foreløbigen gav Sit Bifald, og jeg haaber, Du finder, at derimod intet kan være at indvende.

Jeg henleder Dig Opmærksomhed paa de tvende Correspondents Artikler fra Christiania resp. i Aftonbladet og Dagligt Allehanda for igaar, begge hævde *forskjellige* Opfatninger. Jeg seer, Correspondenten i «Dgl. Allehanda» havde ventet, samtidig med Statsraad Vogts

Udnævnelse, Statsminister Sibberns Afskedstagelse og Løvenskjolds Succession. Man er ihærdig med sine Rygter i Christiania, og den ærede Correspondent vil tilegne sig Æren af en Profet, naar det i sin Tid gaaer i Opfyldelse.

Jeg har, efterat være afbrudt i Nedskrivningen af disse Linier, modtaget fra Grev Wachtmeister General Björnstjernas Memorandum, som jeg i al Hast har gjennelæst, og som jeg finder det værdt at sende Dig, for at Du kan see dets Indhold, idet jeg blot anholder, om at det med omgaaende Post maa blive mig tilbagesendt for atter at leveres til Grev Wachtmeister. Efter Gjennelæsningen forekommer det mig, at dette Indlæg mod Herr Sidoroff ligesaa gjerne kunde have været uskrevet. Der er deri imidlertid en vis Frimodighed, som tydeligen viser, at han maa være sikker paa Svaret fra det Russiske Cabinet. Forresten faaer man af Skriftet nærmest det Indtryk, at det er Sverige som vil tage Spitsbergen, hvortil kommer, at den ærede Forfatter synes mig noget flot, naar han paa 4de Ark 2den Side uden videre giver Tilsagn, om at alle tidligere Fiskerettigheder ville blive anerkjendte.

Jeg maa næsten troe, at General Björnstjerna maa have arvet sin afdøde Faders Lyst til at skrive for Almeenheden.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26de Mai 1871.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften Dit venlige Brev af 23de Mai. De tilbagefulgte tvende Bilage sendte jeg strax Grev Wachtmeister. Du har Ret i at det er en trist Affaire, og at det vilde være ønskeligt, at den ikke drager yderligere og *synlige* Ubehageligheder efter sig. Endnu er intet hørt om et slutteligt Opgjør, det vil sige: Opgivelse af den paatænkte Publication, skjøndt Cantzleren nu er tilbage i Berlin. Udfører man sit Forsæt, turde det være med det Formaal at virke paa Opinionen her mod Kongen, hvilket dog forhaabentlig ikke vil lykkes.

Jeg talte for nogle Dage siden med Statsraad Bergström om Jernbansens Aabning; men dengang var endnu intet bestemt. Oberst Beyer havde reist til Carlstad, for at undersøge Forholdene med Hensyn til Tidens Fastsættelse^[1], og ventes tilbage, om jeg mindes ret paa Søn-

[¹Tilføjet som note:] Det antages at blive den 15de Juni.

dag. Statsraad Bergström ønsker at en vis Høitidelighed skal betegne Aabningen; men herved er forskjællige Considerationer at veie. Kongen kan af Helbreds-Hensyn ikke deeltage; men siden Han nu er bleven saa rask, at Han kan foretage en Reise til Bäckaskog, antages Han heller ikke at ønske, at Høitideligheden fik en saadan Udstrækning, at der blev Anledning for Prinds Oscar at optræde paa Kongens Vegne. Det synes derfor det sandsynligste, at Programmet vil blive indskrænket til: at Statsraad Bergström, som Civil Minister, tilligemed Jernbanens Myndigheder begive sig til Carlstad for der at møde Chefen for Indre Dept. og lignende Myndigheder fra Norsk Side, at Aabningen og en Festmiddag finder Sted der, og at da, *mueligens*, de Svenske Herrer gjorde et simpelt Gjestebesøg i Christiania. Jeg talte ogsaa i Formiddag med Statsraad Bergström, som syntes at vedblive i den samme Anskuelse som tidligere, og som, saavidt jeg forstod, vilde tale med Kongen herom imorgen. Det lod paa ham, som nogle flere Medlemmer af det Svenske Statsraad nok skulde have Lyst til at være med paa Udflugten; men dette falder sandsynligviis bort, for ikke at gjøre Rammen saa stor, at *Prindsen* bliver inddragen. Prinds Oscar, som i Juli reiser til Udstillingen i London, bliver her under hele Juni Maaned. – Jeg henstillede til Statsraad Bergström, saasart Afgjørelsen var skeet, at lade General Directeur Troilius underrette Jernbane-Directionen i Christiania. Jeg beder, at Du vil bevare *mellem os* de Considerationer, jeg ovenfor har paapeget for det *snevre* Program. Saasart jeg erfarer noget bestemt, skal jeg underrette Dig.

Grev Wachtmeister sendte mig imorges en Dépêche fra Björnstjerna, hvoraf jeg har taget en Afskrift, som jeg vedlægger til Din Kundskab. Efterat have gjennemlæst den, maa jeg sige, at Björnstjerna visselig havde gjort bedre i ikke at optræde paa en *offentlig Maade* mod Herr Sidoroff. Vi faae imidlertid see Ruslands endelige Svar. Bliver dette nægtende, gjælder det at drage sig tilbage med «*grace et dignité*». Om Statsraadets Stilling i försvarsfrågan vil jeg *heller* forbeholde mig at give Dig *mundtlig Forklaring*, naar vi treffes. Ligeledes om Kongens Stemning med Hensyn til den «Urtima» Rigsdag. Bliver Rigsdagen i August, seer jeg neppe, hvorledes det er engang *mueligt* for Kongen i Sommer at besøge Norge. Du kunde jo besøge Särö under Hans Ophold der?

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Maii 1871.

Kjære Ven! Jeg modtager i dette Øieblik dit venlige Brev af den 25de Maii og har desuden at takke Dig for to andre venlige breve af den 22de og 23de. Jeg skynder mig at sende tilbage General Björnstjernas Memorandum angaaende Spitzbergen. Hvorvidt der i Omstændighederne har ligget en tilstrækkelig Opfordring for ham til at forfatte og offentliggjøre det, skal jeg lade være usagt, skjønt det forekommer mig heelt rimeligt, at han, sikker paa at ville finde Medhold hos den Russiske Regjering, dog har troet at burde lette samme Regjering Udførelsen af dens Beslutning – ja vel endog at skylde den dette – ved at imødegaae en offentliggjort Fremstilling, hvorefter Indrømmelsen af den Svensk-Norske Regjerings begjæring vilde være det samme som at bortskjænke en Russisk Besiddelse. Men hvorledes det end hermed maatte forholde sig, er General Björnstjernas Opsats, i mine Tanker, vel affattet og oplysende, og jeg henstiller til Dig at anmode Grev Wachtmeister om at lade tage en Afskrift af den og at gjøre mig en Foræring af denne Afskrift.

Jeg har endnu ikke faaet Øie paa de af Dig omskrevne Correspondent-Artikler i «Aftonbladet» og «Dagligt Allehanda». Her i Christiania gives der ikke stort mere foragtede Mennesker end de saakaldte Christiania-Correspondenter, saavel de, der correspondere til Udlandet som de, der correspondere til vore egne Local-Aviser. Vi have her vænt os til at oversee hvad de skrive som Noget, der paa Forhaand ansees for løgnagtig Vrøvl. Heri turde vi maaskee dog forsaavidt feile som der maaskee burde gøres Noget for at oplyse Almeenheden, navnlig i Sverrig, om den sande Beskaffenhed af disse Correspondentartikler. Som sagt – jeg har endnu ikke læst de to, hvortil Du i dit Brev henviser.

Jeg har med Opmærksomhed gennemlæst hvad Du i dit Brev af den 22de skriver om din Samtale med Adlercreutz angaaende Lappesagen. Jeg har henledet Statsraad Vogts Opmærksomhed paa denne Sag, nemlig paa Vigtigheden af at han i Tide betænker, hvorvidt Noget og i saa Fald hvad der fra Regjeringens Side endnu maatte være at foranstalte til dens Ordning gennem fælles (mellemrigske) Forskrifter.

Det huer ligesaa lidt mig som Dig, at der endnu intet endeligt Opgjør er kommen istand af den ulykkelige Berliner-Affaire. Skulde det være Herr Bismarcks Hensigt at beholde den af ham antydede Publication som en Eventualitet, der skal hænge som et Damocles-Sværd over vor Regjerings Hoved? Han er trædsk nok dertil.

Due med Familie kom hid igaar. Han gjør mig den Ære at spise Middag hos mig i Overmogen. [O.s.v.]

Esk. Jeg har nu [i] «Aftonbladet» gennemlæst den ene af de Correspondent-Artikler, Du omtaler. Det er det gamle Bætzmannske foragtede og foragtelige Vrøvl.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 27. mai 1871 kl. 13.00.]

Alle med Designationer 12., 15., 19., 23. Mai indkomne Sager samt den i sidste Statsraad ikke medtagne idag bifaldende afgjort. Protocolterne imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27de Mai 1871.

Kjære Ven,

Gjennem Telegram er Du allerede underrettet om Statsraadet idag. Kongen sagde os, at han paa Mandag afreiser directe fra Ulriksdal med Jernbanen til Bäckaskog, og at Han agter at være tilbage her paa Eftermiddagen den 3die Juni. H.M. udtalte, med Hensyn til den opstaaede Knude med Preussen, at Publicationen formodentlig vilde finde Sted, idet man ikke vilde opgive den oprindelige Hensigt, som var at tracassere: Man vilde ophidse Pressen i Tydskland, for at fremkalde Recriminationer fra Pressen her og derved aabne et Saar, som efter Leilighed kunde benyttes. Kongen bemærkede endvidere, at Plagerierne mod Danmark fortsættes ved Reclamationen af bortdragne Nord-Slesvigere til Krigstjenesten, og Han yttrede, at den preussiske General-Stab skulde være sysselsat med at studere Planen for en Campagne mod Østerige, som den tidligere havde gjort med Hensyn til Feldttoget mod Frankrig. Han vilde yderligere vide, at de Preussiske Troppers medvirkende Optræden under den just stedfundne Indtagelse af Paris var foranlediget ved en presserende Forestilling fra den Russiske til den Tydske Keiser. Hvori denne medvirkende Optræden har bestaaet, tør jeg ikke sige: efter Aviserne synes det, som de Preussiske Tropper, der endnu befinde sig ved Paris, have foretaget en strængere Cernerung fra

Nordsiden og hindret al Communication. Hvorom Alting er, var Kongen af den Tanke, at Forestillingen, om den end var bleven efterkommen, dog ikke havde været behagelig i Berlin, og at man ikke vil glemme Rusland denne Henvendelse, om end Alt forbliver paa en venskabelig Fod, saalænge Keiser Alexander lever. Kongen troede, at Bismarcks Politik gaaer ud paa at holde Tydskland i Aande, for at bevare den nuværende Militair Organisation, der sikkrer det Overherredømmet i Europa. Lad alle disse Yttringer blive *mellem os*. «Je ne saurais en juger la portée». Imidlertid er jeg spændt paa at erfare, om der ikke vil indløbe Efterretning fra vor Minister i Berlin, at det vil have lykkets ham at afvende den paatænkte Publication af Depechen af 26de April. H.M. seer det hele maaskee noget mørkt, hvilket igjen er Ham en yderligere Grund for at søge «Försvarsfrågan» gjennemdreven. Statsraad Bergström, som jeg traf efter Statsraadet, havde talt med Kongen om Aabnings-Spørgsmaalet og H.M. havde bifaldt Programmet, i den Form jeg omnævnte igaar. Kongen berørte Aabningen ogsaa for os i Forbigaaende. Naar Oberst Beyer kommer tilbage og Dagen, hvilken formodentlig bestemmes til den 15de, bliver definitivt fastsat, vil Directionen i Christiania, efter hvad jeg henstillede til Statsraad Bergström, blive underrettet. Det er vel mueligt at der bliver nogle Volonteurer med paa Toget. Bergström vil formodentlig, naar alt er afgjort skrive til Statsraad Vogt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30de Mai 1871.

Kjære Ven,

De Geer har just været oppe hos mig og jeg har kun nogle Øieblikke tilbage inden Postens Afgang. Jeg vil dog ikke undlade at sende Dig vedlagte Afskrifter, jeg har faaet fra Grev Wachtmeister:

- 1) af hans *fortrolige* Depeche til Ministeren i Berlin af 19de Mai.
- 2) af en *Dépêche* fra General Björnstjerna med Bilage^[1], angaaende Spitsbergs-Sagen. I Udklippet af Journal de St. Petersbourg vil Du just finde Björnstjernas Fremstilling gjengiven, hvilken Du i Dit sidste Brev, hvorfor jeg aflægger Dig min bedste Tak, udtaler Ønsket om at faae en

[¹Tilføyet som note:] Det Tilsendte kan Du beholde.

Afskrift af. Discussionen om Spitsbergs Sagen breder sig ud, siden Waranger Fjorden ogsaa er bleven dragen ind derunder. Det kan være interessant nok at faae see i hvilken Retning de Russiske Forestillinger kunne gaae; men Spitsbergen er vist ikke værdt at fremkalde noget Opstyr. Jeg skulde helst ønske, at den Russiske Regjering vilde svare, at den heller saae, at ingen Besiddelsestagelse gjordes fra vor Side; thi da kunde Sagen afklippes. Det turde kunde siges, at General Björnstjerna ved sin Fremstilling og den deraf følgende Avis-Indblanding, har givet Sagen en større Vægt, end vor *simple Forespørgsel* har berettiget den til.

Berliner-Sagen endnu «*in suspensio*». Dette giver dog Haab om Publicationens Opgivelse. Tilgiv mit store Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te Maii 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine venlige Breve af den 26de, 27de og 29de Maii^[1]. Jeg har gjort Vogt pa det Fuldstændigste kjendt med hvad Du i det sidste, som jeg modtog idag, forklarer om det nu vedtagne Program for Jernbanens Aabning, og aftalt med ham, at han tillige gjør Jernbanedirectionens Medlemmer bekendte dermed, Alt «*sous bénéfice d'inventaire*», som Du siger i dit Brev.

Berliner-Affairen staaer, efter hvad jeg seer af dine Breve, endnu i samme Stilling, det vil sige uafgjort. Det værste er, at *Afsjørelse*, i Ordets strænge Forstand, vel ikke engang i heldigste Tilfælde kan forventes; thi man opnaaer visselig under ingen Forudsætning mere end at Herr Bismarck lover at lade det Vaaben, han har ihænde, ubenyttet *for Tiden*. Jeg er en fattig Mand, men jeg skulde have givet Meget til, at det Skeete ikke var indtruffet. Efter hvad Du skriver i dit Brev af den 27de, lader det for Resten til, at H.M. bærer Hovedet ganske høit i Anledning af det Passerede. Jeg veed næsten ikke, enten jeg skal betragte dette som heldigt eller uheldigt, naar Tingen engang er gaaet for sig.

Det er en saare ubehagelig Vending, Spitzbergersagen har taget i Petersburg. Du siger, at hvis Ruslands endelige Svar bliver nægtende, gjelder det at drage sig tilbage med «*grâce et dignité*». Jeg maa forstaae

[¹Brevet av 29. mai mangler.]

dette som at Tanken er ikke at trække sig tilbage under nogen Forudsætning, førend man har faaet et Svar fra Rusland til eller fra, som man siger. Jeg vover ikke at have nogen Mening om, hvorvidt dette er vel betænkt. Ikkun forekommer det mig, at Stillingen tør blive noget ubehagelig, hvis Ruslands Svar bliver benægtende og grundes derpaa, at Rusland anseer sig selv at eie Spitzbergen. Lykkeligt er det, at Sagen er initieret fra Sverrig og ikke fra Norge.

Jeg længes efter at høre mundtlig Beretning af Dig, naar vi snart skal sees, om hvad Du i Slutningen af dit Brev af den 26de berører som Noget, hvorom Du vil foretrække at yttre Dig mundtligt fremfor skriftligt.

Efter at vi i nogle Dage have haft det smukkeste Sommergeir, er der idag indtraadt Nordenvind med en saa nedstemt Temperatur, at vi atter have taget Ytterfrakkerne frem. Dette kommer, saafremt det skulde blive af nogen Varighed, dobbelt ubeleiligt, fordi vi have forberedt os paa at flytte ud paa Landet (til det samme Sted, hvor jeg boede ifjor Sommer) i Overmorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. Mai 1871.

Kjære Ven,

Tilgiv mig at jeg uleiliger Dig med en Commission. Professor Nordensköld har bedet mig om at laane ham Professor Friis' Beskrivelse om Havnene paa den Murmanske Kyst, og om jeg har haft dette Arbeide, hvilket jeg ikke kan erindre, saa har jeg nu pakket det ind blandt andre Bøger og kan ikke faae Rede paa det. Vil du gjøre mig den store Tjeneste at skaffe mig det om mueligt med omgaaende Post, for at jeg kan laane det til Herr Nordensköld?

Igaar og idag have vi haft Regn med nordlig Storm, og Thermometret har idag kun hævet sig til 5 Graders Varme.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 1. juni 1871 kl. 8.00.]

Forespørgsel, naar og i hvilken Avis, Professor Friis' Beretning om den Murmanske Kyst offentliggjordes.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Juni 1871.

Kjære Ven!

General Directeur Troilius har just været oppe hos mig. Aabnings Dagen er bestemt til den 16de. Det Svenske Tog afgaaer samme Morgen 9¼ fra Carlstad for at indtræffe Kl. 12 i Arvika, hvor det Norske Tog fra Christiania, efterat en Frokost er indtagen i Charlottenberg, ventes Kl. 12.20. I Arvika modtages de Norske Gjæster af Statsraad Bergström etc., hvorefter Nedlægningen og Tilspigringen af Forbindelses-Skinnen foretages med en kort Tale af Satsraad Bergström. Begge Tog, der sammenkobles til eet, afgaae umiddelbart efter til Carlstad, hvor – paa Banestationen – Statsraad Bergström i Kongens Navn forklarer Banen aabnet, en Bøn holdes af Erkebiskoppen (Carlstads forrige Biskop) og et «Te Deum» afsynges. Derefter gives en Festmiddag. For at give de Norske Gjæster større Raadighed og befrie dem fra Forbindtlighed til private Værter, vil der for Gjæsterne blive anordnet Værelser paa Hotellet i Carlstad. De Indbudne ville blive: de tre Statsraader Helliessen, Irgens og Vogt, Directeur Pihl, Medlemmerne af Jernbane Directionen: Aschehoug, Schou, Kjerulf, General Consul Crowe, Capitaine Engelstad, Capitaine M. Müller, Regnskabsføreren, Ingenieuren og Maskinmesteren Expeditions Secretaire Skjoldborg og Oppen, og, om General Toldirecteur Bennich bliver med, Exp. Secretaire Aschehoug. Man venter en Indbydelse til et Besøg i Christiania, hvorhen man isaafald begiver sig den 17de Juni. Jeg talte i den Anledning i Fortrolighed med General Directeur Troilius, som jeg ogsaa bad enten selv eller gjennem Oberst Beyer saasart som mueligt foreløbigen at skrive til Professor Aschehoug med Underretning om hvad som paatænkes. Dette lovede han, idet han tillagde, at Bureauchefen ved Jernbane-Styrelsen, Grev Cronstedt, formodentlig vilde blive sendt til Christiania for mundtligten at aftale med Vedkommende om hvad som skulde forberedes. Troilius gik ud fra den Forudsætning, – om Indbydelse gjøres til at besøge Christiania – at denne allene skulde omfatte dem, der modsvarede de fra Norge inviterede Gjæster, og saaledes ikke burde udstrækkes til Rigsdags Repræsentanterne for Wärmlands Lehn af 1ste og 2de Kammer, udgjørende et Antal af omkring 19, eller til locale Autoriteter i Carlstad. Dette faaer da beroe paa et Skjøn af Vedkommende i Christiania; men jeg finder det nødvendigt at omnævne den gjorte Bemærkning,

for at man kan kjende den *Forudsætning*, hvorfra *her* gaaes ud. Indskrænkes Indbydelsen paa denne Maade, vil det uden Tvivl være meest passende, om den kan sendes *forud*, og ikke først gjøres i Carlstad, da det vil blive vanskeligt under *alles* Nærværelse at gjøre Udvalget af Enkelte. Jeg kan forresten vel tænke mig Mueligheden af, naar overhovedet en Indbydelse gjøres, at man i Christiania ønsker at vise en Forbindtlighed mod Wärmlands Repræsentanterne, hvoriblandt ere saadanne Mænd som Erkebiskoppen, Statsraad Lagerstråle (hvilken sidste dog nok ikke indfinder sig, da han skal reise, eller er reist, til Blekinge), Oberst Wiikander, Brukspatron Ugglå, Croneborg, Hammerhielm etc. etc., ligesom mod locale Autoriteter i Carlstad, og kommer dette Ønske til at gjøre sig gjældende, vil det formodentlig være bedst at tage Indbydelsen med og *gjøre den i Carlstad*, da man *paa Stedet* bedst kan forvise sig om at Ingen bliver udeglemt. I saafald maatte man dog vel underhaanden og foreløbigen underrette General Directeur Troilius om at en Indbydelse vil komme, for at han herom kunde paa Forhaand underrette Statsraaderne Bergström og Wörn og ligeledes forberede Andre. Da Du har ønsket at erholde Underretning fra mig om hvad jeg maatte erfare med Hensyn til Jernbane Aabningen, har jeg ikke villet undlade at meddele Dig underhaanden, hvad jeg just har hørt. De Bemærkninger, jeg har tilladt mig at gjøre, faae staae ved deres Værd, om Du finder, de maatte fortjene noget Hensyn.

Da Jernbanen ikke aabnes for den almindelige Trafik førend den 19de Juni, og da der vel i de første Dage er en vis Røre, har jeg ønsket ikke at udsætte vor Afreise til Norge saalænge, og jeg har derfor faaet Løfte af General Directeur Troilius om at faae følge med den 14de Juni paa Eftermiddagen fra Carlstad til Arvika, hvor vi da skulde komme Klokken omtrent 7, for at afgaae den følgende Morgen Kl. 4 til Christiania. Om alt gaaer som tænkt, skulde jeg da kunne faae Anledning til at træffe Dig Thorsdag Formiddag den 15de, *inden* vi om Eftermiddagen med Dampskib tage til Moss.

Jeg maa bede om Tilgivelse for det Besvær jeg vil have gjort Dig ved mit Telegram imorges angaaende de Friiske Beretninger om den Murmanske Kyst. Vi have faaet Tvivl om, hvorvidt nogen Bog er udkommen, og jeg tænkte mig, det vilde være Dig lettere at faae vide, hvad der i Telegrammet er spurgt om.

Jeg vedlægger et Ud klip af Stockholms Dagblad for idag, hvori er gjengivet efter «Hamburgischer Correspondent» et Uddrag af den

Moskowske Avis, hvoraf Du iforgaars fik en skreven Extract^[1]. Vi faae nu see, om den Russiske Presse ikke vil lade sig bedre oplyse efter General Björnstjernas Artikel; thi med den nu raadende Opinion eller med et blivende reserveret Svar fra den Russiske Regjering paa vor Forespørgsel, vilde det formeentlig være lidet tilraadeligt at skride til en Besiddelsestagelse af Spitsbergen. Kopolith Compagniet kommer vel da til at søge Statshøiheden fra andet Hold: fra England eller Rusland. Grev Wachtmeister sagde mig idag, da jeg saae ham før Middagen, at han ikke anseer det vanskeligt for os, om saadant befindes efter moden Overveielse tilraadeligt, at gjøre vor Retraite i denne Sag.

I sin sidste Dépêche havde vor Minister i Berlin, efter hvad Grev W. sagde mig, udtalt en stærkere Forhaabning om, at man vilde afstaae fra den paatænkte Publication.

Jeg ahtager, at man i næste Statsraad maa faae Resolution om Statsraads-Ombyttningen Falsen Broch.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Juni 1871.

Kjære Ven,

Statsraad Bergström var oppe hos mig i Formiddag og bragte paa Bane Spørgsmaalet om Ordens Uddelinger ved den forestaaende Aabnings Høitidelighed. Senere har han haft den Godhed underhaanden at sende mig *vedlagte* Liste over de Svenske, som man har tænkt sig skulde

[¹ «Hamburgischer Correspondents» artikkel bærer overskriften: «Varangerfjorden och Moskovskija Vjädomosti». Den refererer og kommenterer, til dels ironisk, russisk frykt for tysk flåteopprustning, slik frykten kommer til uttrykk hos Sidorow i «Moskovskija Vjädomosti»: Den tyske flåtepolitikken må ifølge den russiske avisen føre til at Russland går til en betydelig utvidelse av sine sjøstridskrefter og skaffer seg en isfri havn ved det åpne hav for ikke å bli inneklemt i Østersjøen og Svartehavet. «Hamburgischer Correspondents» referat fortsetter så – med referanse til den norsk-russiske grensefastsettelsen i Finnmark i 1826: En sådan finnes i Lappland, vid Varangerfjorden, som man en gång utan nödtvång, under djup fred, öfverlemnad åt Norge och som man förr eller senare måste återfordra. Denna lyckliga fjord skall – tack vare Gollströmmen – hafva högst 19 graders köld (!), aldrig tillfrysas, innehålla föträffliga hamnar och erbjuda alla upptänkliga garantier för en sund utveckling af Rysslands framtida oceanflotta. Man borde därför göra Rysslands samtycke till den ifrågasatta svenska koloniseringen af Spetsbergen beroende af Varangerfjordens afrädelse.]

kunne komme i Naadigst Betragtning til St. Olafs Ordenen. Mundtlig udtalte han for mig, at man her var rede til at foreslaae *Reciprocitet*. De Norske, som man i denne Henseende havde tænkt paa, vare:

Professor Aschehoug Com. Nordstjerne Ordenen

Expeditions Secretaire Skjoldborg R. N. O.

Medlem af Jernbane Directionen H. Schou R. N. O.

Capitaine Engelstad R. N. O.

Endnu tilbagestaaer for Reciprociteten tvende, hvoraf man som den Ene havde tænkt sig Assistenten, Capitaine Michel Müller, som nylig var her i Stockholm, til Ridder af Wasa Ordenen. Med Hensyn til den 6te havde man ikke opgjort sin Hu. Der var en Regnskabsfører ved Jernbanen, med hvem man stod i jevnlig Forbindelse og som omnævntes. Ligeledes omtaltes, alternativt, Revisor for Regnskaberne, Bureauchef i Indre Dept. Barfoed. Jeg lovede Statsraad Bergström, at jeg i al *Fortrolighed* skulde skrive til Dig, for paa denne Maade at erfare, underhaanden, hvem som fra vor Side kunde ønskes at blive tagen i Betragtning som den Sjette til en Orden. Maaskee finder man hos os, at Capt. Müller bør vige Pladsen for nogen anden, hvilken Du da turde opgive. Det vilde være ønskeligt om man *saasart som mueligt* kunde komme paa det Rene hermed, for at H.Ms. Naadigste Bestemmelse i Tid kan indhentes, og jeg venter derfor Svar fra Dig, *saasart Du kan*.

Oberstl. Kjerulf er Com. af Wasa Ordenen, og for ham kan intet videre komme paa Bane. De tre Norske Statsraader, som komme til at overvære Høitideligheden ere allerede Commandeurer af Svenske Ordener; men det har faldt mig ind – *af egen Indgivelse* – om ikke Statsraad Bergström burde ved denne Leilighed erindres. Statsraad Wärn er allerede Commandeur af St. Olafs Orden. Statsraad Bergström er just bleven Commandeur af Nordstjerne Ordenen, og da Norske Statsraader – senest Statsraad Helliesen – har faaet Commandeur Korset af Nordstjerne Ordenen, skulde man kunne ansee, at Commandeur Korset af St. Olafs Ordenen vilde være tilstrækkeligt for Statsraad Bergström. Men jeg veed ikke, hvad han skulde sige derom; eller hvad han skulde føle ved at faae en Udmærkelse, der *samtidig* ogsaa tildeles hans Underordnede: General Directeur Troilius. Herom kunde man maaskee, i bekræftende Fald, sonde ham underhaanden. Skulde der være Spørgsmaal om et Storkors, maatte en Norsk Statsraad have et modsvarende. Efter Stillingen (som Chef for Indre Dept) skulde Statsraad Vogt være nærmest, efter Ancienniteten Statsraad Helliesen. Giv Spørgsmaalet en

Tanke, om Du saa behager, og lad mig vide den. Jeg troer, at det maaskee uden Uleilighed kan abandonneres; thi Statsraad Bergström har formeentlig ikke selv tænkt derpaa; men jeg har dog villet fremkaste det, da det forekom mig lidt synderligt, om den, der er den *Første* ved Høitideligheden, ikke bliver betænkt.

Jeg har, siden jeg skrev igaar, yderligere tænkt paa Udstrækningen af Indbydelsen til Christiania, om en saadan kommer til at finde Sted, og jeg er, for min ringe Deel, mere og mere tilbøielig til at troe, at denne bør udstrækkes til Rigsdags Medlemmerne fra Wärmland, især siden man har Erkebiskoppen deriblandt, og man vel ikke kan gjøre et *Udvalg*. Carlstads Overøvrighed Landshøvdingen burde da vel ogsaa være med, siden Aabningen skeer i Carlstad. Jeg vil oplysningsviis nævne, at den forrige Landshøvding i Wärmland, Ekström, ogsaa bliver indbudet til at overvære Høitideligheden.

Indbydelserne til Vedkommende i Christiania ville afgaae herfra Løverdags Aften, saasnart H.M. i et Statsraad, som tænkes holdt strax efter Tilbagekomsten, har officielt fastsat Dagen for Aabningen. Jeg vedlægger ogsaa en Liste, som Statsraad Bergström underhaanden har sendt mig over Skaalerne ved Festmiddagen i Carlstad.

Grev Wachtmeister har just sendt mig en *Dépêche* fra General Björnstjerna med Afskrift af den Russiske Regjerings Svar angd. Spitsbergs Affairen. Jeg faaer kun Tid til i al Hast at afskrive Björnstjernas Depeche, hvoraf dog det Russiske Svar fremgaaer i Hovedsagen. Imorgen skal jeg afskrive selve Svaret og sende Dig samme. Jeg mener, at vi for vor Deel nu kunne trække os ud af Affairen.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 2. juni 1871 kl. 18.15.]

Professor Friis's Meddelelser om hans Reise paa Murmanske Kyst findes i Morgenbladet for 1868 No. 277, 282, 287, 293 og 296, hvoraf første Artikel har til Overskrift: «Iisfri Fjord og Havne paa Kysten af Russisk Lapland». Meddelelserne ere ikke særskilt udkomne. Dette som Svar paa Telegram af igaar og Brev af iforgaars.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Junii 1871.

Kjære Ven! Jeg takker Dig paa det Bedste for dine venlige Breve af den 30te og 31te Maii samt 1ste Junii. Brevet af 30te Maii, der omhandler samme Gjenstand som dit Telegram af den følgende Dag, nemlig Professor Friis's Meddelelser angaaende den Murmanske Kyst, har jeg besvaret ved mit Telegram af igaar og veed Intet at tillægge til Oplysning om den Sag.

Af dit Brev af den 1ste Junii har jeg afklippet den Deel, der udelukkende handler om de blivende Høitideligheder ved den forestaaende Jernbane-Aabning, og leveret den til Oberstlieutenant Kjerulf (den eneste af Jernbanedirecteurerne, der boe i selve Byen), som nemlig, efter Aftale, jevnlig er inde hos mig, for at vi gjensidig kunne holde hinanden au courant med hvad der erfares angaaende Aabnings-Høitidelighederne. Brevet – eller den omhandlede Deel deraf – blev ham selvfølgelig leveret for at han tillige strax skulde gjøre Statsraad Vogt og sine Colleger i Jernbanedirectionen bekendt dermed. Han var, ligesom jeg, meget taknemmelig for den modtagne detaillerede Underretning og de dermed forbundne, vel overveiede Vink. Med det første vil Du nu sikkerlig faae at høre, hvorledes man tænker at tage Tingen her.

Spitzberger-Affairen tager en mere og mere ubehagelig Vending. Jeg takker Dig for de Bilag, denne Sag vedkommende, som fulgte med dit Brev af den 30te. Den Artikel af «Hamburgischer Correspondent», der var bleven gjengiven i «Dagligt Allehanda», hvoraf Du i Brevet af den 1ste Junii sendte mig et Udklip, har, som Du vil have bemærket, ogsaa været gjengivet i det Norske «Morgenblad». Det glæder mig i dit sidstnævnte Brev at see den Yttring, at Grev Wachtmeister havde sagt, «at han ikke ansaae det vanskeligt for os, om saadant befindes efter moden Overveielse tilraadeligt, at gjøre vor Retraite i denne Sag». Det vil sikkerlig ikke blive overseet, at den «modne Overveielse» bør anstilles itide, førend Sagen tager større Dimensioner end ønskeligt.

Statsraad Vogt kommer just i dette Øieblik til mig, saa jeg maa slutte her.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 3. Juni 1871.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften Dit venlige Brev af 31te Mai, hvorfor jeg aflægger min bedste Taksigelse. Ligeledes frembærer jeg min Tak for det tidligere paa Eftermiddagen ankomne Telegram med de deri indeholdte Oplysninger. Vi vare allerede paa Formiddagen komne paa Spor efter de omhandlede Artikler i Morgenbladet, saa at jeg kunde sende dem til professor Nordensköld. Jeg vedlægger nu en Afskrift af den Russiske Note, som jeg i mit Brev igaar lovede Dig, og hvoraf Sagens Stilling fremgaaer tydeligere og fuldstændigere end i den Resumé, som indeholdes i General Björnstjernas Dépêche, hvoraf Afskrift blev Dig sendt. Jeg finder, efter den Phase hvori Sagen var indtraadt til Følge af den offentlige Discussion, det Russiske Svar tilfredsstillende: det er velviligt og giver den Norske Styrelse god Anledning til at afstaae fra Besiddelsestagens af Øerne, om end den Svenske fremdeles forbliver sindet at skjænke den blivende Colonie, hvad det dertil hørende Territorium angaaer, sin *Beskyttelse*. Hvorvidt den af Rusland paapegede Ordning: ved *gjensidige Overeenskomster* at forbinde sig til at respectere hinandens Colonisationer, vil komme til Anvendelse, bliver vel Gjenstand for eventuel Overveelse. Blive saadanne Overeenskomster sluttede mellem alle de Magter vi ved denne Leilighed have henvendt os til, vilde derved Spitsbergens Stilling faae en international Bestemthed for Fremtiden. Det første Spørgsmaal om en exclusiv Besiddelsestagselse for Norge komme vi formeentlig let ifra. Grev Wachtmeister synes at være af den Formening at man skulde indskrænke sig til at tage det af Colonien virkelig occuperede Gebet *under Beskyttelse*, det være sig nu under det Svenske eller det Norske eller det fælleds Flag. Men for os at skjænke vort Flags Beskyttelse til en speciel Colonie, der i sin Oprindelse er Svensk, synes utilraadeligt, og at skabe en Fælleds-Eiendom, vilde kunne lede til uforudseelige Forviklinger, for hvis Løsning nye Regler maatte tilveiebringes. Naar jeg nu overseer den Maade, hvorpaa General Björnstjerna har ført den offentlige Discussion, maa jeg baade anerkjende den Tact og Dygtighed, hvormed dette er gjort, og paaskjønne de vundne Resultater. Har jeg tidligere heldet til en anden Mening, gjør jeg i saa Henseende Afbigt. Det er heldigt, at den offentlige Menings Susceptibilitet *er kommen* for Dagen, saameget mere som det viser sig, hvormeget den Russiske Regjering lægger Vægt derpaa, og intet havde

været værre, end om vi, *efter* en foretagen Besiddelsestagelse, skulde have været udsatte for Udbrudet deraf og for en Discussion om Varangerfjorden. Det er nu blot det Hollandske Svar, der synes at fattes; men dette forekommer mig at burde paaskyndes, for at Sagen kan komme ind i Statsraad og afgjøres. Man vil i sin Tid ved Granskningen af Statsraads Protocollerne hos os see, at det var for Norge Besiddelsestagelsen var tilsigtet, at Initiativet hertil var taget af Udenrigs Ministeren og at hans Svenske Colleger havde sluttet sig hertil; og jeg lægger ligesaamegen Vægt *herpaa*, som paa den tvivlsomme Fordeel af Herredømmet over Spitsbergen.

Efterat have nedskrevet Ovenstaaende, har jeg, før Middagen, truffet Exc. Wachtmeister. Han sagde mig, at der var indløbet et foreløbigt Svar fra Holland, hvilket gik ud paa, at man der ikke vilde gjøre nogen Indvending mod Besiddelsestagelse, med Forbehold af tidligere Fiske-ret, saafremt der ikke gjordes Indvending fra nogen af de andre Magters Side, til hvem vi havde henvendt os. Han sagde, at han havde skrevet for at paaskynde det officielle Svar; men da man foreløbigen kjendte hvad det vilde gaae ud paa, ansaae han ikke nødvendigt at oppebie samme, for at bringe Sagen under Statsraads Behandling. Det var hans Agt i combineret Statsraad næste Fredag at gjøre Rede for de indkomne Svar og derhos foreslaae at Sagen oversendes til den Norske Regjering til Betænkning. Han syntes at troe, at det vil være tilstrækkeligt at skjænke den blivende Colonie *Beskyttelse*, istedetfor at tage Territoriet i Besiddelse, og jeg tillod mig at bemærke for ham, hvad jeg ovenfor har nævnt om at det isaafald syntes mig det rigtige, at saadant skeede fra Sveriges Side. Grev Wachtmeister har ogsaa talt med Professor Nordensköld, der syntes tilfredsstillet, om *Beskyttelse* blev given. Jeg vedlægger ogsaa en Afskrift af en anden Dépêche fra General Björnstjerna, hvori han gjengiver Indholdet af nogle Avis Artikler i Petersburg. Selve disse Artikler, der vedlaae, har jeg dog ikke faaet Tid til at afskrive.

Angaaende Berliner Affairen troer Grev Wachtmeister fremdeles, at der vil blive afstaaet fra Publicationen.

Statsraad Bergström har just været oppe hos [mig] med General Directeur Troilius. Det er endnu ikke rigtig bestemt, om Aabningen bliver den 15de eller 16de; men Statsraad Bergström tager imorgen ud til Ulriksdal for at faae det afgjort. Af Troilius hørte jeg, at Grev Cronstedt, som jeg i et tidligere Brev har omnævnt, imorgen reiser til Christiania. Af ham vil man der kunne erfare, paa det nøieste, hvilke

Svenske Herrer komme herfra og hvilke der deeltage i Festen. Efter hvad jeg hører, kommer General Toldirecteur Bennech til at være med, og Exp. Secretaire Aschehoug til Følge deraf at indbydes. Med Hensyn til den *videre gaaende* Indbydelse til Christiania, som jeg i tidligere Breve har slaaet paa, vil jeg bemærke, at, efter hvad jeg kunde forstaae af Statsraad Bergström og Generaldirecteur Troilius, vil det ikke være nødvendigt at indbyde samtlige Rigsdagsmænd fra Wermland, om man end indbød Erkebiskoppen, da denne er med ogsaa paa grund af sin forhenværende Stilling som Biskop i Carlstad. Landshøvding Rosenswärd og den forhenværende Landshøvding Ekström, som specielt er indbudet til Carlstad, burde vel komme i Betragtning til Indbydelse. Om alt dette maa man naturligviis bedst kunne dømme i Christiania, efter den Hu man der har.

Indbydelsesbrevene herfra afgaae nu ikke i Aften paa Grund af Uvisheden med Hensyn til Aabnings-Dagen. De afgaae imorgen eller senest Mandag. Vi have her samme kolde Veir som hos Eder.

[Vedlegg:]

Copie d'une Note adressée par Mr. l'adjoint du Ministère des Affaires Etrangères au Ministre de Suède et de Norvège en date de St. Petersbourg le 27/15 Mai 71.

Par la Note que Vous avez bien voulu m'adresser le 17/29 mars dernier, Vous m'avez fait connaître le désir du Gouvernement de S. M. le Roi de Suède et de Norvège de favoriser le projet d'une colonisation permanente d'habitants du Nord de la Norvège dans les îles de Spitzberg pour servir de point d'appui à des explorations scientifiques. Afin d'assurer à cette colonie la jouissance des établissements fondés par elle, le Gouvernement Suédois a été sollicité de prendre possession formelle de ces îles. Toutefois avant d'y procéder il a jugé nécessaire de s'enquérir si aucune des Puissances dont les sujets ont l'habitude de fréquenter ces parages, n'aurait à élever des objections fondées sur un titre antérieur. C'est en exécution de ces instructions, que Vous Vous êtes adressé au Ministère Impérial afin de savoir, s'il aurait quelque réclamation à faire contre une prise de possession des îles de Spitzberg par S.M. Le Roi de Suède et de Norvège.

Nous ne saurions que rendre une entière justice aux Sentiments éclairés qui portent le Gouvernement Suédois à prendre sous Ses auspices des explorations entreprises dans ces régions non hospitalières par dévouement à la science ainsi que le procédé correct et courtois, qui l'engage à s'assurer préalablement des dispositions des autres cabinets et des droits qu'ils auraient à faire valoir.

Le Min. Imp. s'est empressé d'y répondre en soumettant cette question à une étude approfondie dont je me fais un devoir de vous transmettre le résultat.

Ainsi que Vous voulez bien le constater, les questions de droit que pourraient impliquer une possession effective des îles de Spitzberg par l'une des Puissances à qui la découverte en est attribuée, ou qui ont à diverses époques tenté d'y créer des établissements, sont tellement obscures qu'il serait très difficile de les résoudre.

Il nous paraîtrait dès lors plus pratique de ne point les aborder et de nous borner à la situation de fait maintenue jusqu'ici par un accord tacite entre les Gouvts., et qui fait considérer ce groupe d'îles comme un domaine indécis, accessible à tous les Etats, dont les nationaux cherchent à en exploiter les ressources naturelles.

Cette situation laisse place à tous les droits sans en léser aucun; elle établit entre les Puissances, dont les sujets visitent ces contrées une certaine parité, à laquelle nous ne saurions renoncer sans froisser un sentiment national, vu que les sujets Russes ont de temps immémoriaux fréquenté ces pays et y ont créé, à diverses reprises et nommément à la fin du siècle dernier et au commencement de celui-ci, des établissements fixes, qui ont consacré, aux yeux de l'opinion publique Russe, la conviction de titres au moins égaux à ceux des autres nations.

Le Min. Imp. verrait d'autant moins de raison pour modifier un état de choses sanctionné par plusieurs siècles et par des faits positifs, qu'il semble d'ailleurs pouvoir parfaitement se concilier avec les projets de colonisation que le Gouvt Suédois désire entreprendre dans un but scientifique, dont l'utilité mérite les sympathies générales.

Dans la situation internationale actuellement faite à ce groupe d'îles par un commun accord, chacune des Puissances dont les nationaux visitent cette contrée et s'y livrent sans obstacle à la chasse ou à la pêche, a, comme le Gouvt. Suédois, la pleine faculté d'établir une colonie fixe sur un tel point, qu'elle jugerait avantageux. Or cette situation se trouverait essentiellement altérée par une prise de possession exclusive.

En outre, dans l'état présent des choses, la fondation d'une colonie partielle n'impliquerait pas nécessairement la prise de possession du tout, pas plus que les établissements que les sujets Russes y ont créés jadis et dont les traces subsistent encore, n'ont été invoqués par le Gouv't. Imp., comme un titre à la possession exclusive de cet Archipel.

On ne saurait méconnaître le légitimité du désir témoigné par le Gouv't. Suédois d'assurer autant que possible la pleine sécurité de l'établissement qu'il a en vue de créer.

Pour satisfaire à ce voeu et maintenir en même temps la parité complète du droit éventuel des autres Puissances quant à la création d'établissements analogues, il semblerait suffisant, que de part et d'autre on s'engage à respecter ces colonisations partielles toutes les fois qu'elles seraient établies et aussi longtems qu'elles subsisteraient sans préjudice du droit absolu des nationaux des autres Puissances soit de s'établir sur d'autres points de l'Archipel soit de se livrer librement comme par le passé à l'exploitation des ressources de tout genre que la contrée peut offrir.

Le Min. Imp. ne verrait pour sa part aucun obstacle à contracter un pareil engagement. Il est d'avis, que des établissements partiels créés dans ces conditons, garantis par le bon vouloir mutuel des puissances intéressées, pourraient offrir à toutes, non seulement au point de vue de la science mais encore à celui du commerce et de l'industrie dans ces régions inhospitalières, une utilité plus efficace et plus pratique qu'une prise de possession exclusive qui, indépendamment des questions insolubles de droit qu'elle soulèverait, pourrait encore avec le tems et dans certaines circonstances, provoquer des conflits d'intérêt.

Telles sont, Mr. le Ministre, les conclusions auxquelles nous a amené un examen attentif de la question.

Ces conclusions ayant été soumises à S. M. l'Empereur mon Auguste Maître, et ayant obtenu la sanction de S. M. Impériale, je me fais un devoir de Vous les communiquer en Vous priant de vouloir bien les porter à la connaissance du Gouv't. de Suède et de Norvège.

Recevez, etc. etc. /signé/ Westmann

[Vedlegg]

Copie

Ink. d. 1. Juni 71

Till

Hans Excellens Herr Statsminister för Utrikes Ärendena

Sedan min vederläggning af Herr Sidorows påstående i Spitsbergsfrågan varit införd i «Journal de St. Petersbourg» har jag med upmärksamhet följt hvad Ryska pressen i ämnet yttrat.

Redan påföljande dag fanns min artikel fullständigt öfversatt utan anmärkningar i «Nordische Presse», samt i Ryska St. Petersburger tidningen en mycket lofordande artikel, hvilken här medföljer i öfversättning, och hvari yttras, att Herr Sidorow blifvit segerrikt vederlagd, hvarför tidningen tillråder honom att ej fortsätta denna för honom olyckliga strid och ej göra mycket larm af intet. Ryssland har Spetsberg långt närmare hvilka förorsaka blott bekymmer och utgifter.

Detta besvarades af Börstidningen, hvilken för öfrigt ej åtnjuter något särdeles anseende. Artikelen, hvilken äfven här i öfversättning inneslutes har intet i sak, utan inskränker sig till förebråelser mot nyssnämnda tidning för dess bristande patriotism att gifva utländingen rätt i dess anspråk mot Ryssland, oakadt tidningen tillhör Ryska Vetenskaps Akademien och dess främsta sida prydes af Ryska riksvapnet.

Den sålunda anfallna tidningen svarar ånyo helt kort, hufvudsakligen drifvande gyckel med Hr. Sidorow, hvilken hon förmoder hafva i sigte att befordras til General Guvernör i den nya besittningen för att regera öfver björnar och skälar, de enda innebyggarne, oakadt han, i händelse af en sådan uphöjelse, säkert aldrig hunne längre än till Archangel, liksom under de misslyckade ishafsexpeditioner han hittills företagit. Kongl. Majts. Minister här gör tidningen den äran förklara hafva upfört sig i denna strid som en «fulländat gentleman». For öfrigt hafva härvarande tidningar, så vidt jag vet, ej hittills uptagit frågan, ej ens «Golos», hvaruti Hr. Sidorows anfall först varit synligt.

St. Petersburg den 29/17 Maj 1871

/Signé/

Björnstjerna

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 3. juni 1871 kl. 20.00.]

Om Kongens Tilbagekomst til Stockholm.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. Juni 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker for Dit Telegram af igaar^[1], hvori Du bebuder mig nærmere Oplysninger, gjennem Brev, saavel om Indbydelsen som Ordens-Uddelingen i Anledning af Jernbane-Aabningen.

Dagen er nu bestemt til den 16de Juni. General Directeur Troilius var oppe hos mig i Morges, og sagde mig, at Statsraad Bergström, som havde mødt saamegen Velvillie af Directionen for Drammen – Randsfjord Banen, ønskede ogsaa at lade Indbydelse afgaae til Medlemmerne af samme. Han spurgte mig om jeg troede dette vilde drage Conseqventser med sig med hensyn til andre Indbydelser, hvortil jeg svarede, at det var vanskeligt for mig at yttre mig herom; at det kunde være sikkrest ikke at udstrække Indbydelsen videre end allerede betemt; men at, naar denne Indbydelse, hvorom her var Tale, stillede paa den særegne Grund af *speciel Forbindtlighed*, stod den i en Classe for sig. Jeg antager som afgjort, at Medlemmerne af nævnte Direction ville faae Indbydelse herfra. Troilius var ikke ganske sikker, om Indbydelserne kom til at afgaae idag eller imorgen.

Vi have det samme kjølige Veir som hos Eder; igaar og idag er det dog lit bedre. Regn sukker man fremdeles efter.

Kongen kommer til Byen paa Onsdag. Jeg skal da anholde om Statsraad paa Løverdag, hvilket jeg sikkert antager vi faae.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 5. juni 1871 kl. 20.00.]

Om Tiden for Jernbanens Aabning.

[¹Ikke funnet.]

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Junii 1871.

Kjære Ven! I Overeensstemmelse med mit Telegram af iforgaars^[1] skal jeg nu meddele Dig hvad jeg seer mig istand til angaaende hvad her tilsigtes i Anledning af Jernbanaaabningen.

Jernbanedirectionen har sat sig i Forbindelse med Formandskabet og Magistraten, og det er af disse i Forening bleven besluttet, at en Indbydelse til at gjæste Christiania skal udgaae fra en Committee med Borgermester og Ordfører i Spidsen, og at de, der indbydes, skulle være: samtlige fra Stokholm (gjennem Grev Cronstedt, der ankom hid iforgaars) opgivne Personer samt derhos Erkebiscoppen og den nuværende saavel som den tidligere Landshøvding i Carlstad. Antallet af dem, der indbydes, skal – troer jeg – efter dette blive 16 Personer. Forsaavidt det er muligt, at Toget, som gaaer fra Carlstad Dagen efter Jernbanaaabningen, kan naae til Christiania betimelig nok, er det Tanken, at de Svenske Gjæster med samt Alt hvad der, efter Anledningen, tilhører af Nordmænd^[2], skulle indtage Middag samme Dag hos mig i Stiftsgaarden. I modsat Fald skulde Middagen hos mig blive nogen følgende Dag. Hoved-Pointet er imidlertid selvfølgelig den offentlige Festmiddag, som skal gives for Gjæsterne, enten i Logesalen, om dette bliver muligt (Localet er uheldigviis netop for Tiden under Reparation) eller i Festsalen i Hotel du Nord eller, som det nu kaldes, Kronprindsesse Lovises Hotel. Under Opholdet her tænkes Gjæsterne, i Liighed med hvad der skeer med de Norske Gjæster i Carlstad, indquarterede i et Hotel eller Hoteller for Værtskabets (Communens) Regning. Hvad jeg hidtil har omhandlet af Programmet kan nok ansees som paalideligt, skjønt det selvfølgelig er bedst, at Du *behandler det med Forsigtighed*. Der tales imidlertid ogsaa om, at faae en større og almindeligere Fest istand for Svenskerne paa Klingenberg; men hvorvidt der bliver noget af med dette, er usikkert, og Du gjør bedst i *at lade dette indtil videre forblive ganske mellem os*.

Jeg kommer nu til Ordens-Spørgsmaalet. Jeg har confereret med Jernbanedirectionen, gjennem Oberstlieutenant Kjerulf, om hvem af det Norske Jernbanevæsens Functionairer foruden de i dit Brev af den 2den Junii Nævnte, passende skulde kunne komme i Betragtning til at erholde Svensk Orden. Directionen, som nu er vel tilfreds med at Capitaine Michel Müller faaer Orden, foreslaaer paa Siden af ham en anden af sine underordnede Functionairer, nemlig: Ingenieur ved

[¹ Ikke funnet.] [² Tilføyet som note:] Det bliver ialt omtrent 60 Personer.

Kongsvinger-Jernbanen H. Torp – anført i Statscalenderen Pag. 129 –, der altsaa, ligesom Capitaine Müller, maatte faae Vasa-Ordenen. Om nogen Orden til Bureauchef Barfoed finder man ikke, at der bør være Tale. De norske, som skulde faae Svensk Orden, blive altsaa: Professor Aschehoug, Commandeur af Nordstjerneordenen. Expeditionssecretair Skjoldborg, Fabrikeier Schau og Capitaine Engelstad, Riddere af Nordstjerne-Ordenen, og Capitaine Michel Müller samt Ingenieur H. Torp, Riddere af Vasa-Ordenen.

Jeg kommer dernæst til det af Dig opkastede Spørgsmaal, om der ikke [skulde] være Anledning til at give Norsk Orden til Statsraad Bergström. Herom har jeg confereret med den eneste af mine Colleger, med hvem det efter Omstændighederne var hensigtsmæssigt, nemlig Statsraad Irgens. Helliesen og Vogt berøres nemlig selv af Spørgsmaalet, taget i det hele Omfang, hvori Du har stillet det, og Riddervold og Meldahl have ikke synderlig Forstand – mener jeg – paa Sager af dette Slags, medens jeg tiltroer Irgens megen Tact for Spørgsmaal som det omhandlede. Irgens og jeg ere begge enige om, at det vil være passende at tildele Statsraad Bergström en Norsk Orden, om det end ikke kan siges strængt fornødent. Men vi ere ogsaa begge af den Formening, at han ikke bør tildeles Storkors men kun Commandeurkors, da han, hvor flink en Mand han end kan være, dog kun er ganske ung Statsraad, og da den Grad, han indehaver af sit Fædrelands Ordener, ikke giver Anledning til at tildele ham mere end Commandeurgraden af St. Olafs-Ordenen. Hverken Irgens eller jeg kan forstaae, at den Omstændighed, at Troilius samtidigt bliver Commandeur, kan forringe denne Ordensgrads Betydning i Bergströms Øine. Naar der saaledes, efter vor Formening, ikke bør være Spørgsmaal om at give Bergström mere end Commandeurgrad, bliver der, som af Dig bemærket, heller ikke Spørgsmaal om at vise Reciprocitet mod nogen Norsk Statsraad, siden baade Helliesen og Vogt (om Irgens som desuden allerede er Svensk Commandeur har Du selv udtalt, at der ikke for Tilfældet kunde blive Tale) allerede have Commandeurkors af Nordstjerne-Ordenen.

Endnu maa jeg imidlertid foreslaae Norsk Orden tildeelt en Svensk Mand, idet nemlig Jernbanedirectionen interesserer sig meget for, at Trafikdirecteur ved 4de Svenske Jernveisdistrict Hahr maa blive tildeelt Ridder-Graden af St. Olafsordenen. Denne Mand, der i flere Aar har bestyret Trafiken mellem Arvika og Norge, opgives i flere Retninger at have været den Norske Jernbanestyrelse til væsentlig Assistance, hvorfor

den gjerne ønsker, at Orden maa tildeles ham, hvortil han ogsaa fra ethvert Synspunct skal være værdig. Paa nogen Reciprocitet for denne Orden gjør man ingen Paastand.

Jeg mener nu at have forklaret Alt hvad Du kan ønske at faae vide af mig med Hensyn til Jernbaneaabningen.

Jeg takker Dig for dine vennlige Breve af den 2den og 3die Junii. Om Spitzbergersagen skal jeg maaskee fremkomme med nogle Bemærkninger i mit næste Brev. Gud skee Lov, at det seer ud til at blive stille med Berliner-Affairen, i alt Fald i en nærmere Fremtid.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. Juni 1871.

Kjære Ven,

For Dit venlige Brev af den 3die Juni, som jeg igaar Aften modtog, bringer jeg Dig min bedste Tak. Det Telegram, som jeg noget forud modtog, besvarede jeg strax. Efterretningen indeholdtes forøvrigt i det Brev jeg afsendte med Posten igaar Aften, og jeg skulde af egen Indskydelse have sendt den gjennem Telegram, om Formiddagen strax efterat General Directeur Troilius havde været hos mig, om jeg ikke havde forudsat, at nævnte Herre havde derom telegraferet til Grev Cronstedt, der jo skal være i Christiania for at give Oplysninger. Skeede dette ikke, saa burde det have skeet.

Grev Wachtmeister har just været hos mig. Han viiste mig et privat Brev han havde faaet fra Due i Berlin af 2den Juni, og hvori denne skriver, at han nyligen havde seet Herr von Balen, som med megen Forekommenhed havde yttret, at han vilde gjøre Alt sit, for at udjevne den opstaaede Vanskelighed; at Sagen forekom ham paa god Vei til at jevnes; og at det efter hans Mening vilde være bedst Intet videre at gjøre fra vor Side, for ikke paanyt at fremkalde nogen Tilbøielighed hos Fyrst Bismarck til at lade Noget offentliggjøre. Hertil havde Due svaret, at dette just havde været Grunden til, at han ikke havde insisteret paa en Samtale med Fyrst Bismarck, hvorpaa Herr von Balen yttrede, at dette ogsaa var klogest, idet han tilføiede omtrent følgende: «et il ne faut pas non plus nous demander de déclarer cathégoriquement de renoncer au projet; – l'affaire tombera – je l'espère, peu à peu, jusqu'à ce que nous n'y penserons plus?» Han lovede derhos endnu engang at tale om Sagen

med Fyrst Bismarck inden dennes Afreise. Due tillægger, at han haaber Sagen vil jevne sig; men han udtaler det Ønske, at Pressen i Sverige maatte opgive sin bittere Tone mod Preussen, og at navnlig ikke Beretninger om Preussiske Officerers Reise i Sverige med Formaal at studere derværende Fæstninger maatte blive gjengivne i de større Blade, med Hentydning paa hvad man kan vente sig af Bismarck etc. etc. Han bemærker, at der i de store Blade i Berlin hidtil ikke har forekommet «un mot désobligeant sur notre compte». Maatte Sagen glide over! Due omnævner at megen Artighed er viist i Berlin til Officerer, blandt hvilke Oberstl. Vogt, og han henstiller om en Olafs-Orden, foruden et Par Svenske Ordener, til Vedkommende. Dette vil ogsaa Grev Wachtmeister foreslaae for H.M. Idag har det regnet godt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Junii 1871.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dine venlige Breve af den 5te og 6te Junii. Jeg har idag erfaret, at man her nu gjør Regning paa at beholde de Svenske Gjæster, som skulle indbydes hid i Anledning af Jernbane-Aabningen, den 19de over, og at den offentlige Festmiddag for dem er bestemt til den sidstnævnte Dag. Min Middag bliver saaledes den 18de. Det gjør mig ondt at maatte berette, at der sandsynligviis ikke kommer mere end een Norsk Statsraad til Carlstad af de tre, som ere indbudte did. Irgens undskylder sig nemlig og, som det synes mig, med nogen Grund, i Betragtning af, at han for Tiden har to Departementer at bestyre og en Militair-Commission, i hvilken han præsiderer og som han har ondt for nogen eneste Dag at forsømme. Hvad derimod Helliesen angaaer, som idag i Statsraadet erklærede det for sin definitive Beslutning ikke at reise, da har han, saavidt jeg kunde forstaae, ingen virkelig undskyldende Omstændighed at paaberaabe sig, og det bliver da vel den sædvanlige, liden Tiltroe vindende, Undskyldning, hentet fra Helbredshensyn, som kommer til at blive benyttet. Det forekommer mig ingenlunde høfligt at besvare Svenskernes Indbydelse af tre Statsraader derhen, at een skal indfinde sig, og jeg tillod mig at sige Helliesen dette reent ud, men uden nogen Frugt. Tal dog ikke herom, førend Helliesens Svar er kommen til Stokholm, hvilket for Resten tør indtræffe samtidigt omtrent med nærværende Brev.

Det glæder mig af dit Brev af den 6te Juni at erfare, at det seer ud til, at Berliner-Affairen vil jevne sig. Jeg undres for Resten ikke over, at Preusserne omsidder blive kjede af den umodne Eensidighed, hvormed de betragtes og behandles i Scandinavien. Vor Presse er i denne Henseende vistnok skikkeligere end den Svenske; men Du kan vanskelig gjøre Dig Forestilling om hvor vanvittigt man tager afsted, naar Preusserne omtales Mand og Mand imellem her i Norge. Jeg siger Preusserne, men jeg mener i Grunden Tydskerne overhovedet; thi man skjærer dem i Grunden over een Kam. Al Udskeielse af Opinion, i hvilken som helst Retning, er beklagelig, og man kan aldrig vide, naar den Time kan slaae, da den kan vise sig reelt skadelig. Saa længe imidlertid ingen synlig Fare er forhaanden, finder man Behag i at følge Strømmen og hyle hinanden op til en exalteret Stemning. Heraf lader saa mange Opinions-Galskaber i Nutiden sig forklare. Jeg seer i saa Henseende kun en Gradforskjel mellem den Opinions-Galskab, der skabte det sidste Oprør i Paris, og den, der snart i denne snart i hiin Retning har huseret og tildeels endnu huserer i vort adstadige Norge.

Hav den Godhed, saa snart Du kan, at underrette mig ved Telegram, om den Drammenske Jernbanedirection er bleven indbudet til Carlstad. Dit Brev af den 5te lader vistnok formode, at saa vil være Tilfældet; men jeg ønsker af særlige Grunde snarest muligt at erfare det bestemt. Svaret kan affattes i det enkle Ord: «Ja» eller «Nei».

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9de Juni 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det Bedste for Dit venlige Brev af 6te Juni modtaget igaar Aften og for de deri indeholdte Oplysninger og Vink. Jeg søgte imorges Statsraad Bergström, hvem jeg meddelte, hvad som oplyses om Indbydelserne. Forresten er Grev Cronstedt, som var i Christiania, nu kommen tilbage hid, og har mundtlig kunnet meddele, hvad han har erfaret i Christiania. Om den muelige Fest paa Klingenberg omnævnte jeg *Intet*.

Statsraad Bergström takker for det givne Vink med Hensyn til de Svenske Ordener, og optegnede Ingenieur Torp paa Forslaget til Ridder af Wasa Ordenen. Han udtrykte sin Glæde over, at man var betænkt paa, *udenfor Forslaget*, at anbefale Trafik-Directeur Hahr til at faae Olafs-

Ordenen, da denne var, *ogsaa* af Bestyrelsen, erkjendt for at være en dygtig Mand. Jeg skal nu imorgen indhente H.Ms. foreløbige Bestemmelse med Hensyn til Ordens Uddelingen; der vel bør finde Sted paa Aabningsdagen. Selve *Udnævnelsen* bør vel ogsaa foretages paa Dagen og gennem Telegram meddeles Statsraad Vogt, som jeg tænker mig skulde levere Vedkommende Ordenerne, der i en Pakke kunde sendes med Statsraad Bergström, for at komme Statsraad Vogt ihænde.

Jeg *sonderede* Statsraad Bergström med Hensyn til en Orden for ham selv, og ihvorvel han vilde føle sig smigret af at bære en Norsk Orden, havde han dog den Følelse, at det vilde være meest tactfuldt, om han der foretager Aabningshøitideligheden ved denne Leilighed stilledes udenfor. Da hans Opfatning, der uden Tvivl har meget for sig, tillige indeholdt et Ønske, er det klart, at Spørgsmaalet for ham forfalder. Han er en dygtig Mand, og en Mand uden Folder.

Vi havde, som jeg tidligere har bebudet, combineret Statsraad i Formiddag. Førind Kongen kom, hørte jeg, at Statsraad Berg kommer til at følge med til Jernbane-Aabningen. Anledningen hertil skal have været, saavidt jeg forstod, at Statsraad Irgens skulde have yttret – jeg formoder til Grev Cronstedt – at da der var 3 Norske Statsraader, skulde der ogsaa være 3 Svenske. Det er morsomt, at Statsraad Berg kommer; han er afgjort, og har Venner i Christiania. Jeg hørte ogsaa, at der formodentlig gennem Grev Cronstedt vilde blive initieret, om den nuværende Biskop i Carlstad, Rundgren, ikke ogsaa kunde faae en Indbydelse til Christiania. Dette vil vel ogsaa skee, ligesom jeg finder de Indbydelser, Du omnævner i Dit Brev, vel betænkte.

I Statsraadet havde vi i *sædvanligt sammensat* Statsraad Sagen om Besættelse af Consulatet i New York, hvortil Børs blev udnævnt, i *sammensat ministerielt* Spitsbergs Anliggendet. Jeg haaber om et Par Dage at kunne expedere Dig Protokollerne og skal derfor nu ikke indgaae i nogen Detail om Spitsbergs Sagen, hvilken jeg nærmere kan meddele Dig, naar vi træffes. Grev W. foreslog at man afstod fra Besiddelsestagselse men at der skjænkedes den blivende Colonie Beskyttelse. H.M., som ikke har nogen Tanke om det hele Foretagende, befrygtede, at ogsaa en Beskyttelse, hvis Begreb var saa ubestemt, kunde lede til Forviklinger, og ønskede ikke en saadan overtagen ligeoverfor fremmede Magter. Der udspandt sig en Discussion, hvilken dog ikke ledede til noget Resultat, da det Spørgsmaal, der forelaae, paa Sagens nuværende Standpunkt, kun var om Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning. Hertil indskrænkede sig ogsaa Resolutionen.

Vor Afreise er fremdeles bestemt til den 14de. Vi skulle imorgen have Statsraad paa Ulriksdal 11½.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 10. juni 1871 kl. 16.00.]

Alle med Designationer 26., 30. Mai, 2., 6. Juni indkomne Indstillinger idag bifaldende afgjorte, undtagen to Benaadningssager, formildede. Endvidere Resolutioner om Ombygningen og min Permission.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9de [c: 10.] Juni 1871.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegram underrettet Dig om Udfaldet af Statsraadet idag. Det skeede saa seent, da vi ikke kom tilbage fra Ulriksdal førend Klokken 3. Kongen havde nemlig den Venlighed selv at føre os omkring og vise og forklare os sit Jordbrug. Det er morsomt at see, hvor interesseret H.M. er i den mindste Detail, og man kan allerede paa hans Udseende bemærke, hvor godt Opholdet paa Ulriksdal gjør ham. Hans Majestæt gav foreløbigen sit Bifald til den foreslaaede Ordens-Uddeling i Anledning af Jernbane-Aabningen: Commandeur Korset til Troilius og Ridderkors til de 6 Andre, Hahr deri indbefattet. Det er nu, saaledes som jeg tidligere har antydnet, forudsat, at Udnævnelser foregaaer paa Dagen, (den 16) at Telegram herom sendes Statsraad Vogt til Carlstad, og at han overleverer Ordenerne, som han vil modtage i en Pakke med Statsraad Bergström. Statsraad Manthey vil sørge for alt dette.

Idag er det Solskin og føles mere sommerligt, uagtet den vedvarende nordlige Vind vidner om, at Isen endnu ikke er borte i Østersøen.

Vor Agt er at reise den 14de og den følgende Morgen Kl. 4 at tage fra Arvika til Christiania. Ankomsten bliver formodentlig henved 11 om Formiddagen den 15de, og jeg haaber da snart efter at kunne træffe Dig i Departementet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 12. juni 1871 kl. 10.00.]

Ja.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Juni 1871.

Kjære Ven,

Kun nogle Linier til Tak for Dit venlige Brev af 9de Juni, modtaget igaar Aften. Jeg gik imorges til Statsraad Bergström, for med Sikkerhed at kunne constatere Indbydelsen til den Drammenske Jernbane Direction, og ved Hjemkomsten at kunne telegrafere Dig et «Ja». Statsraad Bergström fortalte mig, at der fra Statsraad Helliesen var indløbet *et senere* Telegram, hvorefter han vilde komme til Aabningen, hvilket glædede ham meget. Han beklagede, at Statsraad Irgens ikke kunde komme, og yttrede et Slags Spørgsmaal om, hvorvidt da der burde komme *tre* Svenske Statsraader, og om der ikke kunde komme en af de *herværende* Statsraader. Med Hensyn til det Sidste, bemærkede jeg, først, at naar der efter min Afreise blot var to Medlemmer her, vilde det have sin Betænkelighed, om Nogen af dem var fraværende, og med Hensyn til Statsraad Berg, vilde jeg sige, at han *endelig* maatte komme, og at der jo var 3 Indbydelser paa begge Sider, om der end var Hindring for at den ene blev modtagen fra vor. Dette Raisonnement syntes han at finde correct, og det vedbliver afgjort, at Statsraad Berg kommer. Med Hensyn til Ordens Uddelingen bliver det saaledes, som af mig antydet i tidligere Breve, og Statsraad Vogt faaer Telegram paa Dagen om Udnævnelserne, samt Ordens Pakken med Statsraad Bergström.

Tak for Telegrammet af imorges^[1]. Det var da vel, at Statsraad Helliesen endrede sin Beslutning, og mig forekommer det, at Statsraad Irgens gjerne kunde have indfundet sig.

Dine Bemærkninger om Gradsforskjællen i Opinions Galskaber ere træffende. Jeg har ogsaa haft den Fornemmelse, at der overalt var samme Sygdom, blot med mere eller mindre Heflighed i Symptomerne.

Tak for Dit «Velkommen» i Slutningen af Dit Telegram. Jeg haaber altsaa, om Alt gaaer vel, at faae see Dig Thorsdag Formiddag.

[¹Ikke funnet.]

SIBBERN TIL STANG

Værnø Kloster den 2. September 1871.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften Dit venlige og lange Brev af 31te August^[1], og aflægger min forbindtlige Tak for Meddelelsen af de Forhandlinger, der have ledet til et definitivt Valg af min Eftermand, naar jeg afgaaer i Slutningen af October. Du har haft den Godhed at forklare mig Grunden til din Taushed, som har været den, at Du ikke har villet skrive, førend alt var afgjort. Lad mig ogsaa paa min Side forklare, at jeg vel forstaaer denne Grunds Betydning, om det end nogen Gang under mit Ophold hernede har forekommet mig underligt at læse i Aviserne om Dine Reiser til Särö og Stockholm, uden at høre noget fra Dig herom. Jeg lykønsker Dig nu med at have bragt de langvarige Forhandlinger til et Udfald, hvormed saavel Hans Majestæt som Regjeringen er saa tilfreds. Det er det bedste Grundlag hvorpaa den blivende Indehaver af Statsminister-Embedet kan staae, hvortil kommer den Betyggelse, der ligger i den Valgtes Personlighed.

Det skulle have været os kjært at see Dig hernede paa Din paatænkte Tour til Laurvig. Siden vor Reise til Stockholm er bestemt til den 8de, haaber jeg imidlertid at faae see Dig i Christiania. Vi komme ind om Formiddagen for at afgaae med Eftermiddags-Trainet, og jeg skal søge Dig i Revisions-Departementet Klokken 2, efterat Statsraadet formodentlig er sluttet. Da Hans Majestæt kommer tilbage den 10de, har jeg ikke villet udsætte længere med min Reise.

I Haab om snart at see Dig, skriver jeg kun disse faae Linier. Min Broder frembærer sin ærbødige Tak for Din venlige Hilsen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. September 1871.

Kjære Ven,

Vi kom tilbage hid Løverdags Aften, og paa Toget, som vi mødte ved Laxå, befandt Hans Majestæt sig, som jeg saaledes fik Anledning til at see. Jeg var oppe hos Høistsamme i Formiddag for at faae Tiden bestemt for vort blivende Statsraad. Han sagde mig, at Han de første Dage var saa optagen i Anledning af Rigsdagen, at Han ikke kunde

[¹Ikke funnet.]

fastsætte nogen Tid; men at Han skulde lade mig vide, saasnart det blev ham mueligt at holde Statsraad. Han bifaldt den gjorte Henstilling om Etatsraad Andersens Udnævnelse til Commandeur af St. Olafs-Ordenen. Hans Majt. udtalte sig paa en meget tilfredsstillende Maade om Øvelserne i Skåne og om de Norske Troppers Holdning, og Selv følte Han sig bedre nu end efter Opholdet i Särö. Maven var dog endnu ikke kommen i Orden, hvilket desværre ogsaa viser sig af den Magerhed, der endnu betegner hans Udseende. Han syntes forresten at være vel tilmode, og med Freidighed at møde Rigsdagen, om hvis Udfald (*mellem os*) Han dog ikke syntes at gjøre sig store Forhaabninger. Han omnævnte ogsaa Sit Ønske om i Høst at kunne gjøre et Besøg i Norge men dog først efter Rigsdagens Slutning. Om dette Tidspunkt kan vel endnu Intet bestemmes; det mindste bliver vel en Maaned eller derover. Jeg har oplæst for mine Herrer Colleger Indholdet af Dit Brev af 8de Sept. til H.M., af hvilket Du i Christiania gav mig en Afskrift. Statsraad Manthey meddelte os, at han havde faaet Brev fra Dig. Kongen nævnte idag for mig Intet om Dit omtalte Brev, og jeg fandt idag ikke Anledning til at tage Initiativet, for at pressere Sagen, hvilken dog er Gjenstand for vor fulde Opmærksomhed. Her synes Rygterne om mig og Eftermand at være temmelig udbredte. Jeg er, *mellem os*, bange for at der har været talt paa høieste Sted. Man faaer desuagtet søge at bevare sin Holdning indtil Tidens Fylde. Det er en piinlig Tid.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. September 1871.

Kjære Ven,

Kongen sagde mig idag, at det ikke blev ham mueligt at holde Statsraad førend tidligst paa Løverdage, og at Han vilde lade mig underrette om, hvorvidt det kunde blive da. Jeg haaber dog, at det under ingen Omstændighed bliver senere, da vi allerede ere inde paa tredie Uge.

Jeg tillader mig at vedlægge et Exemplar af Throntalen og af den Franske Oversættelse. Kongen oplæste Texten med meget Eftertryk. Grev Lagerbjelkes Tale var imødekommende; men Erke-Biskoppens lovede Intet. Dette betegner vel ogsaa de tvende Kamres Stilling. Af den blivende Committee-Besættelse vil der vel kunne hentes nogle ledende Vink.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de Sept. 1871.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dine venlige Breve af den 11te og 12te September. Jeg seer af det sidste, at Du venter at faae Statsraad paa Løverdag. Det skulde være vel, om Kongen da kunde bringes til at gaae ind paa Bonnevis Udnævnelse til Stiftamtmand i Christiansand, for at Indstilling derpaa snarest muligt kan blive gjort herfra. Denne Sags lange Henstand vækker alt mere og mere Opsigt. Der vil ikke kunne komme noget ud af at lade den henstaae til Kongens Ankomst hid, medmindre man skulde tænke sig, at Resultatet blev, at Kongen, trods Statsraadets Betæneligheder derved, bestemte sig til at lade en Opfordring udgaae til Amtmand Holmboe om at melde sig til Embedet, en Løsning, som jeg dog ikke finder sandsynlig. Der er en og anden Side ved Borgemester Bonnevie, som gjør, at heller ikke jeg «liker» ham ganske; men under de forhaanden værende Omstændigheder troer jeg, at Resultatet maa blive og vil blive, at han faaer Stiftamtmands-Embedet, og Sagen kan da kun tabe ved at udsættes. Tal med dine Colleger herom. Dog – det er vel egentlig overflødigt at udhæve denne Sag for Dig og dine Colleger i Statsraadsafdelingen; thi Du siger selv i dit Brev af den 11te, at den er Gjenstand for Eders fulde Opmærksomhed.

Throntalen ved den overordentlige Rigsdags Aabning forekommer mig smuk og værdig. Maatte blot Formaalet med Rigsdagens Indkaldelse blive naaet og maatte idetmindste, i modsat Fald, det nuværende Svenske Statsraad fremdeles blive staaende! Hans Majestæt beregner neppe med fuld Klarhed for sig selv Følgerne i practisk-constitutionel Henseende af det paatænkte Experiment med at lade Statsraadet afgaae, saafremt Rigsdagen ikke føier sig. Og skulde Tilfældet blive, hvad en Mand, der syntes indviet, i Jernbanevognen paa min Hjemreise fra Stokholm fortalte – *dette for Øvrigt mellem os* – nemlig at Kongen tænkte at modtage Statsraadets Demission collectivt, men dernæst at beholde en Deel af de nuværende Statsraader men optage nye i de øvriges Sted, skal det undre mig, om ikke det Hele bliver en «failure» som Engelskmanden siger. En anden Sag vilde det være, om Abelin kom til at gaae af allene. Hans Stilling i Sagen er øiensynlig exceptionel.

Her har været en heel Deel Uro under de fremmede Orlogsmænds Nærværelse – jeg mener Uro med Frokoster, Middager o. s. v. Idag er Gud skee Lov Alt vel overstaaet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Sept. 1871.

Bedste Ven! Hav den Godhed at levere indesluttede Brev til din Neveu, Envoyé Fr. Due, hvis Adresse i Stokholm jeg ikke kjender.

Jeg vedlægger Afskrift af min Indberetning til Kongen af igaar, skjønt den i Grunden indeholder slet ingen Ting af nogen Interesse.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 16. september 1871 kl. 15.30]

Angaaende Statsraadet den 16. September.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. September 1871.

Kjære Ven,

Jeg modtog igaar Aften Dit venlige Brev af 14de September, og aflægger herfor min bedste Tak. Gjennem Telegram har jeg allerede underrettet Dig om Udfaldet af Dagens Statsraad. Efter Foredragningen omnævnte jeg for Hans Majestæt, at Du havde sagt mig, at Du havde tilskrevet Høistsamme angaaende Besættelsen af Ch.sands Stiftamtmands-Embede, og jeg spurgte Ham i Und., om Han havde directe givet Dig et Svar, eller om Han havde nogen Befaling at give mig i denne Henseende, idet jeg tillagde, at det vilde være ønskeligt, om Sagen, til Følge af den Udsættelse den allerede havde været underkastet, kunde blive fremmet til Indstilling og Naadigst Afgjørelse. Hans Majestæt yttrede, at Han havde faaet Dit Brev; Han havde ønsket at faae en bedre Candidat end Bonnevie, som ikke behagede Ham, og Han kunde ikke heller erkjende Vægten af den i Brevet paaberaabte Grund, hentet fra den kortere Tid af circa 5 Aar, hvori Vedkommende havde været i Embedet; men efter at have hørt, hvad der fra vor Side bemærkedes, yttrede Hans Majt., at Han tillod, at Indstilling om Besættelsen naarsomhelst afgaves, og under Forudsætning af, at Bonnevie bliver den Indstillede, samt paalagde mig at tilskrive Dig dette. Denne Sag gaar saaledes sin Gang.

Jeg fik det Indtryk, at H.M., der samtalsviis yttrede sig derom, var

mismodig over Udfaldet af Valget i Andet Kammer til «Försvars-Utskottet», og hertil er ogsaa vist al Grund, da det viser Umueligheden af at faae nogen Tilslutning til Forslaget fra nævnte Kammers Side. I første Kammer antages Majoriteten at være for det Kongl. Forslag; men Stemningen her er heller ikke saa almeent gunstig, at en blivende Opløsning af Andet Kammer, med Støtte heraf, turde kunne ansees tilraadelig. Stillingen er ikke uden Bekymring. Vi faae nu see, hvilken Indflydelse Forslagets Skjæbne kommer til at udøve paa Statsraadets Bestaaen. Min Forestilling er, at det for Øieblikket ikke har opgjort sin Hu at afgaae, naar Forslaget falder. Statsraad Abelin vil dog vel ikke være at formaae til i saa Fald at blive staaende.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. September 1871.

Kjære Ven,

Statsraad Manthey havde den Godhed efter Dit Ønske at underrette mig om Din Udflugt til Ulleberg, hvorom Du, da Du havde at telegrafere til ham om en anden Sag, havde tilføiet Underretning i Dit Telegram. Jeg haaber, Du har haft Glæde af Din Udflugt, og at Du har haft bedre Veir end den Indledning til Vinter, hvoraf vi her i de sidste Dage have været hjemsøgte. Hans Majt. tog desuagtet igaar til Gripsholm for at jage, og jeg ønsker blot, at Han ikke maa paadrage Sig nogen Forkjælelse.

Der var i Søndags en større Middag paa Ulriksdal for Rigsdagsmænd, og det er mig sagt, at det var blevet bemærket, hvor træt H.M. saae ud under Middagen. Jeg synes derfor, det kunde have været ønskeligt, om Vor høie Herre havde sparet sig for den Anstrængelse, der altid er forenet med en Jagt paa denne Aarstid.

Det antages nu, at det nedsatte «Utskott» vil blive sysselsat idetmindste i 14 Dage med Gjennemgaaelsen af Armee-Forslaget, og det turde vel saaledes strække sig ud indtil henimod Midten af October Maaned, inden Rigsdagen bliver færdig til Opløsning, hvoraf igjen skulde følge, at Kongens Reise til Norge neppe vil komme til at foregaae førend i den sidste Halvdeel af næste Maaned. Alt dette kan dog forandres.

Jeg talte igaar med Grev Wachtmeister. Han sagde, at han ikke havde denne Gang vedlagt Budgetforslaget, som nu er under den Norske

Regjerings Behandling, nogen Liste over Pensionerne, og tilføiede, at han meget ønskede, at den Norske Regjering ikke ved den blivende Indstilling fremhævede eller insisterede paa, at saadant skulde skee. Det er i Din Erindring, at det var den Norske Regjering, der i sin første Indstilling ifjor om Udenrigs-Budgettet foranledigede Fremlæggelse af en særskilt Pensionsliste, hvilken tidligere ikke i denne Form var bleven fremlagt, og hvis Meddelelse gjorde Opstyr og satte ondt blod paa Rigsdagen. Dette ønsker nu Grev W. meget undgaaet, og da Pensionslisten en Gang er bleven fremlagt, antager han, at saadant nu ikke er nødvendigt. Jeg lovede at skrive til Dig herom, og jeg kan faae høre Din Tanke, for at meddele ham samme underhaanden.

Jeg takker paa det Bedste for Dine sidste Linier og for den medfulgte Afskrift af den und. Indberetning til H.M. Brevet til Due blev strax besørget. [O.s.v.]

P.S. Jeg hører nu, at der i Formiddag har i Utskottet været en Votering, hvorved Iste § i Forslaget med 14 Stemmer mod 10 er bleven forkastet. Samtlige 12 Medlemmer af Andet Kammer, og af Første Kammer General Björnstierna og Oberst Wikander, stemte imod, de første med Forklaring, at de ikke antage noget Forslag der grunder sig paa Indelningsværkets Bibeholdelse. Forslagets Skjæbne er saaledes allerede nu afgjort i Comitteen; men ikke destomindre skal det vel gennemgaae en detailleret Granskning, hvilken imidlertid til Følge af den deciderede Stilling, de nævnte Medlemmer indtage, kommer til at blive saa meget mere kortvarig. Det antages dog, at Committeens Arbeide mindst vil tage en Uge eller mere, hvorefter Betænkningen skal skriftligen opsættes og trykkes – Noget som ogsaa kan komme til at medtage en Uge. Betænkningen vil saaledes ikke komme ind til Kamrene førend om en 14 Dage, og derefter antages atter 8 Dage at ville gives, for at sætte Medlemmer istand til at studere Betænkningen. Man tør altsaa regne paa 4de Uge, førend Rigsdagens Gjøremaal blive endt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Sept. 1871.

Kjære Ven! Jeg kom igaar hjem fra min korte Excursion til Ulleberg og forefandt da dit venlige Brev af den 16de, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Det er jo vel, at Hans Majestæt ikke længer modsæt-

ter sig, at Indstilling skeer om Besættelse af Christiansands Stiftamtmandsembede med den Mand, som vi efter Omstændighederne finde, at der bør tages tiltakke med. Jeg har strax efter Modtagelsen af dit Brev talt med Vogt, som imidlertid allerede havde faaet fornøden Underretning af Meldahl, hvem Du, i Betragtning af min Fraværelse, havde havt den Omtanke særskilt at tilskrive om Sagen. Vogt yttrede, at han vilde komme med Indstilling i første Statsraad, det vil sige paa Fredag.

Jeg seer af dit Brev, at det tør blive tvivlsomt, om man i Anledning af Landforsvars-Forslagets forventede Forkastelse vil skride til Opløsning af andet Kammer, og at dit Indtryk er, at det Svenske Statsraad ikke for Øieblikket har opgjort sin Hu med Hensyn til at afgaae eller at blive staaende, naar Forslaget falder. Det har glædet mig særdeles at erfare dette, hvorefter der altsaa endnu er Haab om, at Landforsvars-Sagen kan gaae sin Skjæbne imøde uden at danne Indvielsen af nye constitutionelle «Façoners»^[1]. Min Frygt er, at der baade af de gode Ministre selv og af Kongen skal være talt for meget om de førstes Afgang en masse som en Følge af Forslagets Forkastelse, og at de Herrer Ministre, paa Grund heraf, ville, naar Forslagets Forkastelse er indtraadt, føle en vis Forlegenhed ved at blive staaende. Hvem der taber i constitutionel Magt ved disse successivt indtrædende Spørgsmaal om Ministerforandringer, er klart nok. Det er indlysende, at Kongemagten endog blot ved at Ministeriernes vedblivende Existence jevnlige sættes i Tvivl og end mere ved, at Tvivlen gaaer over til virkelige og hyppige Ombytninger, svækkes og i Grunden forvandler sig fra Kongemagt til Minister-Magt, eller rettere, at den sidste træder istedetfor den første, hvilket i Sagen selv vil sige det samme som at en Kammer-Majoritet regjerer Landet. Jeg troer ikke, vor gode Konge er fuldt inde paa disse Conseqventser af Minister-Ombytninger, hvilke han stundom synes at «like» ganske godt, medens han til andre Tider ved Dictamina tilkjendegiver, at han ingen Minister-Styrelse vil vide af.

Man begynder nu her at storme paa med Spørgsmaal om ikke Du i Virkeligheden skal træde af som Statsminister og Kjerulf blive din Eftermand. Jeg holder Ørene stive og svarer, at jeg derom Intet har erfaret.

[¹Tilføjet som note:] Bedes læst og forstaaet efter den Svenske Udtale.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. September 1871.

Kjære Ven,

Statsraad Mantheys Tid utløber i Midten af næste Maaned; og det bliver vel saaledes nødvendigt allerede i næste Statsraad at faae Resolution om Ombytningen? Saavidt jeg veed, er Forudsætningen, at Statsraad Meldahl afløser Manthey; men jeg omnævner Sagen for at erfare, om Du herom har skrevet til Kongen, eller om vi her kunne antage som givet, at den nævnte Ordning er den, der skal foreslaaes?

Efter hvad jeg hører, har man allerede idag i «Forsvars-Utskottet» voteret om Beværingslagen. 12 for og 12 imod – Første Kammer mod Andet Kammer. Den forseglede Seddel afgjorde Voteringen til Fordeel for Antagelse af Forslaget; men herved vindes intet ved Sagens Afgjørelse i Andet Kammer. Det vil nu synes, som om Utskottet allerede har afsluttet sit Hverv, og det staaer kun tilbage at formulere og trykke den korte Betænkning. Jeg har hørt, at denne allerede paa Løverdag skulde kunne komme ind til Kamrene og at Discussionen vil kunne aabnes i næste Uge. Slig Hastighed forekommer mig næsten at være en Tilside-sættelse af «decorum». Stillingen er ikke uden Spænding, og jeg er ikke længere ganske sikker paa, hvad Ministeriet vil bestemme sig til.

Vi have faaet Indbydelse til at overvære en Simulaire af «Skärgårdsflottan» udenfor Waxholm imorgen, ombord paa «Sköldmön», hvor H.M. er nærværende.

Tilgiv disse Liniers altfor synlige Hastværk!

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Sept. 1871.

Kjære Ven,

Efter hvad jeg hører, vil «Forsvars-Utskottets» Betænkning formodentlig ikke komme ind til Kamrene førend paa Onsdag i næste Uge, og Discussionen antages ikke at ville komme til at finde Sted førend 2den eller 3die October.

Udflugten til Waxholmen idag var interessant. H.M. saae kjæk ud.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Septbr. 1871.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dine venlige Breve af den 19de, 20de og 21de Decbr. [3: Septbr.]. I Brevet af den 20de minder Du mig om, at Mantheys Tid som Medlem af Statsraadsafdelingen i Stokholm udløber ved Midten af næste Maaned. Du vil indlagt finde Afskrift af min Indberetning til Kongen af idag, hvori jeg har omhandlet den Sag. Der er ingen Tvivl forhaanden, om at Meldahl maa afløse Manthey, men Falsens Ønske om [at] blive overdraget Bestyrelsen af Justitsdepartementet i det Aar, hvori Meldahl er fraværende, fremfor at vedblive Bestyrelsen af Marindepartementet til ud i Januar næste Aar^[1] og derpaa at overtage Armeedepartementet efter Irgens, – fortjener Opmærksomhed, og derved kommer Sagen til at frembyde et Spørgsmaal, der kan besvares forskjelligt. Jeg gaaer ud fra, at Manthey, der tidligere har bestyret saavel Marine- som Armeedepartementet, ligesaa gjerne ved sin Hjemkomst tager Marindepartementet for senere at gaae over til Armeedepartementet som han tager Justitsdepartementet. Falsen anfører, som i min Indberetning til Hans Majestæt bemærket, at Justitsdepartementet er det Departement, for hvilket han anseer sig bedst skikket, ligesom han ved at bestyre det i et Aar er bleven fortrolig med det, og at han derfor ønsker og gjør sig Haab om, at man vil lade ham faae dette Departement som et fast Vicariat, det vil sige til Bestyrelse under den faste Chefs Fravær saa ofte som ikke noget Særdeles derfor er til Hinder. Jeg har imidlertid nogen Anledning til at troe, at Broch har aftalt Eet og Andet med Irgens med Hensyn til Ledningen af Marindepartementet under Brochs Fravær og at han af denne Grund turde have et Ønske om, at Falsen indtil hans Hjemkomst vedbliver at bestyre Marindepartementet, som ogsaa unægtelig vil komme til at skifte noget hyppig Chef, saafremt Falsen skal gaae over til Justitsdepartementet. Du faaer, efter hvad jeg saaledes har anført, tale med begge Collegerne om denne Sag, idet Du jo kan gjøre dem bekendte saavel med Afskriften af min Indberetning som med dette Brev. Efter at have overveiet Sagen i Fællesskab faaer I da æske en Beslutning af Kongen. Det forekommer mig og det forekom ligeledes mine her værende Colleger, med hvem jeg omhandlede Sagen i Statsraadsmødet igaar, at der er Meget, som taler for Opfyldelse af Falsens Ønske, men vi erkjende alle, at Sagen kan sees fra to Sider.

[¹Tilføyet som note:] Da Broch jo tænker at komme tilbage.

Jeg takker meget for de successive Meddelelser, hvormed Du holder mig à jour med Gangen af Landforsvars-Sagen i Sverig, en Gjenstand, som ogsaa fra den Side har en speciel Interesse for mig, at Tiden for Kongens Ankomst hid vel beroer paa hvor snart Rigsdagsforhandlingerne ville blive sluttede. Efter hvad Du beretter i dit sidste Brev, skulde Discussionerne i Kamrene kunne antages at begynde den 2den eller 3die October. Den hele Sag synes efter dette at kunne ventes tilendebragt i den første Uge af October og under denne Forudsætning maatte vel Kongen kunne være her endog før Midten af October. Skriv mig til, saa snart det lader sig gjøre, om hvorvidt denne min Formodning kan ventes at stadfæste sig.

Jeg har foreløbig talt med Vogt angaaende det af Grev Wachtmeister yttrede Ønske om, at der ikke i Indstillingen herfra om Udenrigs-Budget-Forslaget maatte blive paa Nyt moveret om Fremlæggelse af Pensionslisten. Jeg forbeholder mig nærmere at berøre Sagen i et senere Brev. Foreløbig er jeg af den Tanke, at vi kunne have Pensionslister nok og mere end nok i det Norske Storting, om vi ikke ogsaa skulle have Liste over Ministerkassens Pensioner fremlagte paa hvert eneste Storting. Men jeg forbeholder mig, som sagt, senere at yttre mig nærmere om Sagen. Jeg har for Øvrigt ikke fulgt saa nøie med den Svenske Rigsdags Forhandlinger, at jeg veed hvad der sigtes til i dit Brev, naar Du siger, at Fremlæggelsen af Pensionslisten «gjorde Opstyr og satte ondt Blod paa Rigsdagen». Du vilde forbinde mig ved i et følgende Brev at give mig lidt nærmere Besked herom.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25de September 1871.

Kjære Ven,

Jeg har at frembære min Tak for tvende Breve, hvoraf det sidste – af 23de September – just er kommen mig tilhænde. Om den i dette Brev ligesom i den und. Indberetning til Hans Majt. omhandlede Sag skal jeg i Formiddag tale med mine Herrer Colleger, og meddele Dig Udfaldet af vor Overlægning, inden jeg slutter nærværende Linier.

Det har just været i Betragtning af den Betydning det ogsaa kan have med Hensyn til Kongens Reise til Christiania, at det har ligget mig paa Sindet, at holde Dig underrettet om den sandsynlige Tid for Rigsdagens

Forhandlinger. Utskottets Betænkning er nu under Trykning og vil paa Onsdag komme ind til Kamrene. Der er en Muelighed for at Discussionen allerede vil kunne aabnes paa Løverdag; men rimeligt er det, at den først vil begynde Mandag eller Tirsdag. Saasnt jeg faaer Betænkningen, skal jeg sende Dig den, og jeg skal derfor afholde mig paa Forhaand at gjengive hvad jeg har hørt om dens Indhold. Med Hensyn til Statsraadets Stilling vover jeg ikke at opstille nogen bestemt Formodning. Saameget tør maaskee siges, at der ikke vil blive skredet til Opløsning af Andet Kammer, ihvorvel Abelin skulde kunne være tilbøielig for en saadan Forføining. Stemningen i Første Kammer er nemlig saadan, at det, efter hvad jeg har hørt, ikke turde kunne ventes mere end en knap Majoritet for Forslaget angaaende forandrede Bestemmelser om «rote- och rusthålls-inrättningen», og der savnes saaledes, ogsaa fra den Side, den fornødne Støtte for Fremlæggelsen af det samme Forslag for et *nyt Andet Kammer*. Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Statsraadet vil blive staaende, har jeg den Forestilling at Statsraadet, paa samme Tid som det vil afvente Discussionen i Kamrene for at fatte sin endelige Bestemmelse, for Øieblikket er meest *tilbøieligt* til ikke at afgaae, dog med Undtagelse af Statsraad Abelin, som formodentlig vil ansee sin Stilling uholdbar. Jeg troer ogsaa, at Kongen Selv er meget *imod* en almindelig Afgang. Jeg frygter dog for, at om Statsraadet bliver staaende, vil dets Stilling, om man kan rette sig efter hvad samtalsviis yttres, ved næste Rigsdag blive vanskelig. Man faaer nu see!

Du ønsker at faae nogle nærmere Oplysninger med Hensyn til hvad jeg i et tidligere Brev yttrede om Virkningen paa sidste Rigsdag af den fremlagte Pensionsliste for Minister-Staten. Jeg gjengav omtrent hvad Grev Wachtmeister havde udtalt, og efter hvad han oplysningsviis forklarede ligesom efter min personlige Erfaring har jeg Anledning til at troe, at den Budgettet vedføjede Pensionsliste ved saaledes at lægges directe under deres Øine bidrog til hos et Fleertal af Rigsdagsmænd at nære den Uvilie, der tilkjendegav sig ved Majoritetens Beslutning om, at 40000 Rdl. (om jeg ikke tager feil) opstilledes paa Budgettet som en *Overgangssum*. Jeg veed ogsaa at Grev Wachtmeisters Venner paa Rigsdagen senere sagde ham, at det var en Innovation, som han burde have undgaaet. Det er ogsaa af denne Grund han ønsker at kunne slippe derfor paa næste Rigsdag, og det er mig kjært at see i Dit sidste Brev foreløbigen den Tanke udtrykt, at Du ikke er stemt derimod. Jeg afventer naturligviis Dit endelige Svar, og vil *først*, naar dette kommer, tale med Grev Wachtmeister herom.

Jeg maa nu, inden jeg slutter, tilføie, at Resultatet af Overlægningen med Collegerne i Formiddag, var det, at man sluttede sig til det Alternativ, hvorefter Statsraad Falsen faaer Bestyrelsen af Justits-Dept. efter Statsraad Meldahls Afreise, og Statsraad Manthey efter sin Hjemkomst overtager Marine-Departementet.

Jeg skal søge H.M. imorgen Formiddag, om Høistsamme kommer til Byen, for at faae Tiden for næste Statsraad bestemt, og skal ved samme Leilighed ogsaa omnævne den foreslaaede Ordning ved Ombyttet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Sept. 1871.

Kjære Ven,

Da jeg imorges efterhørte paa Slottet, om Kongen ventedes ind idag, vidste man Intet herom; senere har jeg hørt, at H.M. virkelig kom ind til Byen for at holde Svensk Statsraad; men dette har gjort, at jeg udsætter med at søge Ham til Thorsdag Morgen, da Han flytter ind fra Ulriksdal imorgen Aften.

Jeg læste imorges i Stockholms Dagblad en Artikel angaaende «Försvarsfrågans» nuværende Stilling, og da jeg finder den i flere Henseender orienterende, har jeg udklippet den og sender den Dig vedlagt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. Sept. 1871.

Kjære Ven,

Efter hvad jeg sidst skrev, sender jeg Dig vedlagt et Aftryk af «Försvars-Utskottets» Betænkning, der i Formiddag er bleven bordlagt i Kamrene. Discussionen antages at begynde, mueligens Mandag, men sandsynligviis Tirsdag i næste Uge.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. Sept. 1871.

Kjære Ven,

Jeg kommer just fra Hans Majestæt, som har bestemt Statsraadet til Løverdags Formiddag Kl. 11. Han havde heller Intet imod den foreslaa-

ede Ordning med Hensyn til Statsraads-Ombyttet, ifølge hvilken Statsraad Falsen overtager Justits-Dept. efter Statsraad Meldahl, og Statsraad Manthey ved sin Tilbagekomst faaer Marine-Departementet.

Kongen talte ogsaa om Rigsdags-Forholdene. Med Hensyn til Tiden antog Han, at Discussionen i Kamrene ikke vilde blive langvarig, og at Rigsdagens Afslutning vil finde Sted en Dag i næste Uge. Jeg fremkastede i den Anledning det Spørgsmaal, om Hans Majestæt *snart* derefter var sindet at foretage den paatænkte Reise til Norge. Han paapegede at der var flere Omstændigheder, som hindrede ham for Tiden at fatte en definitiv Bestemmelse herom, men syntes ikke at troe, at Reisen vilde kunne foregaae førend henimod Slutningen af October Maaned. Baron Åkerhielm, som jeg forud havde truffet i Forværelset, havde sagt mig – mellem os – at H.M. for ham havde omnævnt Begyndelsen af November.

Kongen flyttede ind til Byen igaar Aften, og da Veiret idag har sat ind med Regn, er det heldigt, at Han har opgivet Opholdet paa Landet. Selv yttrede Han, at Hans Nærværelse her under disse Dage kunde behøves, hvilket er saare naturligt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te Septbr. 1871.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for ikke mindre end fire Breve, af 25de, 26de, 27de og 28de Septbr. Det glædede mig af det første at erfare, at Du og de andre Colleger i Stokholm vare blevne enige om at anbefale Falsen til at erholde Justitsdepartementet under Meldahls Fravær; thi jeg forudsætter, som allerede tidligere af mig udtalt, at Manthey ligesaa gjerne tager Marine- (og senere Armee-) Departementet som Justitsdepartementet, medens Falsen særlig interesserer sig for at erholde det sidste. Jeg underrettede strax Falsen om hvad Du havde meddeelt mig og han blev kjendelig fornøiet derover. I det Statsraad, som efter dit sidste Brev kan ventes afholdt idag, bliver vel Sagen afgjort. Jeg seer af dit sidste Brev, at den Forudsætning, at Kongens Reise hid skulde afhænge af Tiden for Rigsdagens Slutning, er opgiven, og at Hans Majestæt ikke kan ventes hid før mod Slutningen af October eller maaskee endog i Begyndelsen af November. Af andre har jeg hørt, at det endog skal stille sig tvivlsomt, om Hans Majestæt overhovedet kommer

hid i indeværende Høst, og jeg begynder at troe, at der maa være Eet eller Andet, som jeg ikke kjender og som stiller sig mod Reisen, hvorved jeg forstaaer, at det gjør Kongen tilbøielig til at udsætte den. Der skulde dog vel ikke i Kongens Helbredstilstand være Noget, som gjør en Reise hid for Tiden utilraadelig?

Jeg er Dig meget forbunden for det Udklip, Du har sendt mig af Stokholms Dagblad, og for det tilsendte Exemplar af Forsvars-Utskottets Indstilling. Jeg har gjenne læst begge Dele med stor Interesse og maa sige, at Sagen visselig er af den Beskaffenhed, at man just ikke kan forundre sig over, at Meningerne vise sig deelte, endog om man sætter «Landtmannapartiets» paastaede selviske Opfatning af den udenfor Betragtning. General Björnstjernas Votum repræsenterer saaledes blandt Andet i mine Øine et Standpunct, som jeg godt kan forstaae. Hermed vil jeg selvfølgelig ikke have udtalt nogen Mening – hvilket skulde være en Ubeskedenhed –, men blot antyde, at jeg nok kan forstaae Muligheden af, at oplyse og fædrelandssindede Mænd kunne votere mod Forslaget. Der er ogsaa i Committee-Minoritets Udtalelse et Passus, der sees beregnet paa at gjøre forstaaet, at det kun er fordi den haarde Nød tvinger til at betræde Compromissets bugtede Veie, at Minoriteten er gaaet ind paa Forslaget.

Herfra veed jeg intet Nyt af Inter[e]sse at meddele; her er den gamle Aviiskamp om Vrøvl og Phraser og Ministerforandringer, hvorved vi nu have været regalerede en tre til fire Aar. Jeg misunder Enhver, som dog idetmindste i visse Mellemlum kan leve udenfor Vrøvlet, medens jeg maa uden Ophør leve og aande i det, indtil Gud engang i Naade forløser mig.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 30. sept. 1871 kl. 14.00.]

Angaaende Statsraadet den 30. September.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. September 1871.

Kjære Ven,

Jeg har allerede gennem Telegram i Formiddag underrettet Dig om Statsraadets Udfald. Du vil altsaa have erfaret, at Bille blev udnævnt til Postmester i Frederikshald, saaledes som af Marine-Dept. indstillet, og at Capitaine Soelberg har faaet samme Embede i Christiansund. H.M. yttrede under Overlægningen, at 1ste Brigade var særdeles misligen stillet med Hensyn til Avancement, og tillagde, at Han selv havde tilraadet Capitaine Soelberg af nævnte Brigade til at søge. Jeg tilføiede i mit Telegram, at Postvæxlerne ville blive sendte imorgen, men de have allerede kunnet gøres færdige og forsynes med H.Ms. høie Underskrift iaften, hvorfor de blive expederede med Posten.

Vil Du foreløbigen bringe Statsraad Helliessen min Tak for hans modtagne tvende Breve, det sidste igaar Aften, og sige ham, at jeg skriver imorgen. I sit sidste Brev henstilles til mig fra samtlige Colleger i Christiania, under de fremhævede Omstændigheder, «at forandre den oprindelig lagte Plan saaledes, at jeg strax indgiver Ansøgning om Afskeed, og at derpaa H.M. saasart som mueligt meddeler denne Afsked fra Udgangen af October». Denne Henstilling er jeg fuldt villig til at efterkomme, og min Afskeds-Ansøgning vil saaledes senest Mandag blive afsendt til Fremme af den Norske Regjering.

Jeg har omnævnt dette for mine Herrer Colleger her, ligesom jeg underdanigst ved Statsraadet idag berørte det for H.M., som hertil gav sit Naadige Bifald.

Yttringer af Hans Majt. idag tydede hen paa, at Statsraad Abelin tænker paa at afgaae og flere af hans Colleger med ham. Fra andet Hold har jeg ogsaa hørt, at Statsraadet, om det end oppebier Resultatet af Discussion og Votering i Kamrene, dog er *foreløbigen* betænkt paa at afgaae, men i sin Heelhed, samt, om derom bliver Spørgsmaal, kun at gjenindtræde som samlet. Mandag skal Discussionen begynde, og det bliver en spændende Dag. Jeg troer der af Velsindede i Kamrene arbeides meget stærkt paa om mueligt at afbøje en Crise; men det er vist tvivlsomt, om det lykkes.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 2. okt. 1871 kl. 10.00.]

Den af Statsraad Vogt omskrevne Indstilling idag bifaldende afgjort. Underret ham derom.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev modtaget igaar Aften. Samtidig fik jeg et Brev fra Statsraad Vogt, hvilket har foranlediget det Dig imorges tilsendte Telegram. Protocollen medfølger iaften. Ligeledes sender jeg med Posten en Skrivelse til den Norske Regjering, hvormed følger min und. Ansøgning om Afsked.

Jeg har den hele Formiddag siddet i Andet Kammer og afhørt Discussionen. Det er vist tvivlsomt, om denne vil blive afsluttet iaften, da en Række af Talere nok havde anmeldt sig. I Første Kammer skal det være mere sandsynligt, at Discussionen bliver tilendebragt. Det er først efter de stedfundne Voteringer man kan vente nogen definitiv Bestemmelse fra Statsraadets Side. Kongen, som vi saae i Formiddag under vort Hastigheds-Statsraad, yttrede intet om hvad Dagen kunde bære i sit Skjød, men syntes at være i Sit jævne Humeur. Du synes at have nogen Tvivl om, hvorvidt H.M. overhovedet i Høst agter at udføre den omtalte Reise til Christiania. Jeg troer dog dette er Høistsammes Hensigt, og efter hvad mig nylig er sagt af Lundberg, som yttrede sig tilfreds med Hans Majts. Befindende, er der fra Helbredens Side visselig ikke nogen Hindring.

Jeg vil gaae op i Kamrene, for at høre Fortsættelsen af Discussionen i Formiddag, og maa derfor slutte disse Hastværks-Linier. Videre imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3die October 1871.

Kjære Ven,

Jeg afbrød mit Brev igaar Eftermiddag, for at gaae hen og høre paa Discussionen i Kamrene. Jeg sad ogsaa i Andet Kammer lige til

Klokken 10. Mit Indtryk var, at Discussionens Udbytte i Grunden var ringe i Forhold til den store Sag, hvorom der handlede. Den var mere personlig og partiemæssig end grundig. Mig forekom det utvivlsomt at Overtaget, hvad Talernes Dygtighed og personlige Anseelse angaaer, saa aldeles overveiende var paa den Minoritets Side, der forsvarede det Kongelige Forslag. Navnligen fremhævedes fra denne Side med megen Skarphed det utilbørlige i den Mistillids-Strophe, der var indlagt i Committeens Betænkning. Her havde vi da det Skue paa den ene Side at see den hele Bondehær med sine saakaldte Ledere, som ikke nyde stor Anseelse i politisk Henseende, og paa den anden Side de intelligente og velmenende Mænd, som ønske at kunne faae en saavidt mueligt tilfredsstillende Løsning af et vigtigt og brændende Spørgsmaal. Bønderne bevarede en haardnakket Taushed, indtil de til Slutningen bleve tvungne til at bryde den, og en af deres høvdinger Carl Ifvarson fra Halland kom da frem med, hvilken Magt de troe sig at være i Besiddelse af. Han skal da ogsaa være bleven tilbørligen tilbageviist, og det er altid en Tilfredsstillelse at see den gode Strid, som Dannelsen endnu formaaer at stride. Votering fandt da ogsaa Sted igaar Nat i begge Kamre. Lægger man Majoriteter og Minoriteter sammen i begge Kamre vil man faae et Resultat af 153 Stemmer paa hver Side.^[1] Den afgjørende Votering i Første Kammer var nemlig for Forslaget 75 mod 44, og i Andet Kammer mod Forslaget 109 mod 78. Forslaget om «Rote- og Rusthålls-inrättningen» er saaledes faldt til Følge af Andet Kammers Beslutning, men sammenregner man, som sagt, begge Kamre, finder man lige Stemmetal for og imod. Jeg synes, navnlig efter *Beskaffenheden* af Discussionen, som jeg afhørte i *Andet Kammer*, at Anledning bør forefindes for Statsraadet til at forandre sin foreløbige Bestemmelse om at ville afgaae. Jeg er spændt paa idag at erfare noget bestemt i denne Henseende. Mueligens kan en Vanskelighed ligge deri, at Forslaget selv blandt dem, der stemte for samme, ikke er meget yndet som et sammenhængende Heelt, og at Abelin saaledes ikke vil være at formaae til at blive staaende. Der gives ogsaa en Muelighed for, at Tanken om at opløse Andet Kammer efter den stedfundne Votering atter kan blive optagen, for at man gennem nye Valg kan vinde Erfaring om den virkelige Stemning i Landet samt holde Sagen under det stærke Tryk som formenes nødvendig for at

[¹Tilføyet som note:] Herfra hører jeg dog man paa den ene Side bør fraregne Statsraadernes egne Stemmer (deres som ere Repræsentanter).

berede dens hastige Fremgang. Jeg blev just afbrudt af Grev Wachtmeister, som havde den Venlighed at komme op til mig for at sige mig, at det hele Statsraad idag havde indgivet deres Afskeds-Ansøgninger til H.M., som havde modtaget samme med Tillæg at Han vilde forføie om Sammensætning af et nyt Statsraad, og at de nuværende Medlemmer maatte vedblive at fungere, indtil Saadant var ordnet. Notits herom vil komme i Aftenens «Post-Tidning».

Det syntes ikke at have været nogen Tvivl hos Statsraadet, efter Udfaldet af Voteringen og navnlig efter den lunkne Stemning, der havde givet sig tilkjende i Discussionen i Første Kammer, hvilken jeg ikke hørte, – med Hensyn til det Skridt, der er blevet gjort. H.M. havde indrømmet, at Stillingen ikke var saadan, at en Opløsning af Andet Kammer vilde kunne skee med Haab om en bedre Fremgang for Forslaget. Det staaer nu tilbage at see, hvorvidt og hvorledes et nyt Statsraad bliver sammensat, især naar jeg erindrer en Yttring, Hans Majt. lod falde, da vi vare oppe i Statsraadet Løverdags, at Han ikke var tilsinds, i et blivende Tilfælde, at sammensætte Sit Statsraad af nogen Rigsdags-Majoritet; men at han vilde indkalde lutter Fagmænd. Naar jeg erfarer noget herom, skal jeg gennem Posten lade Dig vide. Grev Wachtmeister sagde mig, at der skulde være combineret Statsraad paa Thorsdag til Afgjørelse af nogle Consulat-Sager, hvorom Indstilling allerede er indkommen fra den Norske Regjering.

Jeg har endnu ikke hørt hvilken Dag Rigsdagen skal afsluttes. Forhandlinger have idag, saavidt jeg veed, været fortsatte i Kamrene, uden at dog, efter hvad jeg har hørt, nogen af Statsraaderne have der indtaget sine Sæder.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 3. okt. 1871 kl. 20.00.]

Meddelelse af den officielle Notits i Posttidningen angaaende den af det Svenske Statsraad andragne Afsked.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de October 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dit venlige Brev af den 30te Septbr. Det forholder sig rigtigt, som Helliessen har skrevet Dig til, at det var in consessu vi bleve enige om, at dit Ønske om snarest muligt at faae alt Fornødent sat igang med Hensyn til Kjøbet af dine Meubler bedst vilde kunne opfyldes derigjennem, at Afsked, efter Ansøgning fra Dig, blev Dig meddeelt uden at oppebie Tiden for din paatænkte Aftrædelse, med andre Ord blev Dig meddeelt paa Forhaand men først fra Udgangen af October Maaned. Jeg har i dett Øieblik modtaget din Afskedsansøgning, som skal blive foretaget i den Norske Regjering paa Fredag (i Overmorgen), hvorefter Indstilling forhaabentlig samme Dag skal komme at afgaae til Stokholm.

Af det Telegram, jeg modtog fra Dig igaar Aftes, seer jeg til min Bedrøvelse, at det Svenske Statsraad in corpore har indgivet sin Demission. Jeg beklager dette og formaaer – oprigtigt talt – ikke at fatte, hvorledes Knuden til Slutning skal løses. Thi et nyt Statsraad, som vil løse Forsvars-Spørgsmaalet ved Ophævelse af den indeelte Armee, vil – formoder jeg – Kongen ikke omgive sig med, og et Statsraad, som i dette Spørgsmaal er af samme Anskuelse som det fratrædende, haves der jo ikke Brug for. Men Tiden vil vel klare dette som alt andet i denne Verden. Jeg kan nu forstaae, hvorfor Tiden for Kongens Reise til Christiania er bleven udsat og frafalder saaledes hvad jeg i mit forrige Brev henkastede af Hypotheser herom.

Vi enedes i Statsraadet igaar om at indstille til Medlemmer af en Commission, som til Opfyldelse af en Storthings-Anmodning nedsættes angaaende Betingelserne for Begrændsning af Formuesfællesskab mellem Ægtefolk, de Herrer Professor Aschehoug, Justitiarius Lambrechts og Advocat Richter. Jeg bemærker med Hensyn til den sidste, at han var Formand i den Storthingscommittee, som ved sin Indstilling har fremkaldt Storthingsanmodningen. Denne Oplysning har jeg troet ikke at burde fattes i Stokholm. Maaskee er det overflødigt, at jeg meddeler den, da Meldahl yttrede nogle Ord om, at han maaskee vilde gjøre det.

Jeg modtager i dette Øieblik dit venlige Brev af den 2den October og aflægger derfor min forbindtligste Taksigelse. Dets Indhold, forsaavidt angaaer Landforsvars-Spørgsmaalet og hvad dermed staaer i Forbindelse, er imidlertid bleven devanceret ved dit Telegram af igaar. Du er vel saa snil fremdeles at holde mig à jour med hvad der angaaer Ministerkrisen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg er forvisset om, at Du efter mit Telegram af igaar er spændt paa at høre, hvorledes den indtraadte Crise udvikler sig, og det er derfor jeg vil skrive Dig nogle Linier til. Efter hvad jeg har hørt – maa det imidlertid forblive mellem os *allene* – opkaldte Kongen igaar fv. Statsraad Almquist for at indbyde ham til at indtræde som Justitiæ-Statsminister i et Statsraad, som H.M. agtede at sammensætte af Fagmænd, som stode udenfor Striden paa Rigsdagen. Almquist afbødte imidlertid det Naadige Anbud. Andre Mænd, der forhen have været i Statsraadet, have været raadsurgte. En Henvendelse til ledende Mænd af Majoriteten i Andet Kammer vil Kongen ikke inklade sig paa, da denne Majoritets Løsen er Ophævelse af den inddeelte Armee; og ei heller vil Han søge Nogen af Minoriteten i Første Kammer, der har stemt mod Forslaget. Det er for Øieblikket Grev Lagerbielke, som Kongen skal være stemt for at overdrage Dannelsen af det blivende Statsraad; men det forekommer mig dog tvivlsomt, hvorvidt denne vil være villig til at paatage sig dette Hverv. Skeer det, bliver det maaskee med Tilhjælp af Grev Henning Hamilton. Naar jeg erfarer noget i denne Henseende, skal jeg underrette Dig. Skulde ingen Combination lykkes, turde der kunne blive Spørgsmaal om det nuværende Statsraads Gjenindtrædelse.

Hvor ringe disse Vink end ere, har jeg dog ikke villet undlade at meddele Dig dem. Dagen for Rigsdagens Afslutning er endnu ikke fastsat. Imorgen skulle vi have combineret Statsraad for nogle Consuls-Sager. Jeg haaber min Afskeds-Ansøgning snart kommer ind med Indstilling, da Manthey ønsker at reise den 13de, og Sagen maa afgjøres af H.M. inden Hans (Mantheys) Afreise.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5te October 1871.

Kjære Ven.

Rigsdagen vil blive afsluttet iovermorgen; men der synes ikke at være noget sikkert Haab at Statsraads-Spørgsmaalet til den Tid vil blive løst. Det nuværende Statsraad havde visselig ønsket, at Sagen kunde blive klar, *inden* Rigsdagen adskiltes; men med de Vanskeligheder der forefindes er Udsigten dertil saa ringe, at det er befundet utilraadeligt at holde

Rigsdagen samlet allene for dette Øiemed. Det er mig sagt, at ogsaa Grev Lagerbielke har undslaaet sig for at indtræde i et nyt Statsraad. Han havde yttret, at om Erkebiskopp Sundberg kunde formaaes dertil, kunde der være en Opfordring for ham; men efterat have forsikkret sig om, at denne Betingelse ikke var opnaelig, maatte han ogsaa undslaae sig. Kongen skal i Formiddag Kl. 1½ have kaldt Baron Stjernblad af Første Kammer til sig. Baron Stjernblad hørte til de 5 Reservanter i «Forsvars-frågan» paa sidste Rigsdag, og Excellensen Adlercreutz havde, efter hvad jeg har hørt, *fra først af* tilraadet H.M. at henvende sig til ham. Om jeg er rigtig underrettet, har heller ikke denne Henvendelse i Formiddag lykkets. Til Greve Posse siges H.M. ikke paa nogen Maade at ville vende sig. Der er Rygte om, at Hamilton (Henning) var bleven kaldt op; men jeg har ikke faaet dette bekræftet. Jeg øiner under disse Vanskeligheder Mueligheden af, at det nuværende Statsraad vil blive stærkt opfordret til at forblive; men jeg troer at dette ikke vil skee medmindre det kan aabenbarligen paavises, at alle rimelige Forsøg have mislykkets. Statsraadet vil ikke give Næring til den Mistanke, at alt ikke har været *alvorlig* meent, og skeer en Gjenindtrædelse er det mueligt at den ledsages med en Opløsning af Andet Kammer, for ved nye Valg at faae mere Rede paa Stemningen i Landet. Alt dette bliver *mellem os*. Vi havde idag combineret Statsraad. Contoirbidrag til Chr[i]stophersen i Cadiz afsloges. Consulerne i Kiel og Lübeck fik Erstatning for formindsket Indtægt under Krigen 1870, men med *det mindre* Beløb, Regjeringen *subsidentiter* havde foreslaet. Ordningen af Consulatvæsenet i Newcastle, Levisport og Cardiff bestemtes som af Regjeringen indstillet. Gumpert fik Afsked. Tilgiv Hastværk.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg har at aflægge min Tak for Dit venlige Brev af 4de October. Jeg seer deraf, at Indstilling om min Afskeds-Ansøgning mueligens kan forventes hid imorgen Aften og der vil saaledes blive Anledning til at bringe den under Naadigst Afgjørelse en af de første Dage i den kommende Uge. Jeg har allerede meddeelt Statsraad Manthey, som for et Øieblik siden var inde hos mig, hvad Du skriver i Dit sidste Brev om Advocat Richters Indtagelse i den paapegede Commission, og skal ligeledes gjøre Statsraad Broch bekendt hermed, naar vi sees.

Løsning af Dagens «*fråga*» er endnu ikke tilveiebragt. Jeg har hørt, at Exc. Adlercreutz i Formiddag har været hos H.M., som havde sagt ham, at Bn. Stiernblad havde været oppe igaar; men at intet Resultat derved var opnaaet. H.M. skal have tilføiet, at Han havde det Haab, om ingen anden Combination kunde lykkes, da at kunne formaae Grev Lagerbielke til at indtræde. Ved Siden heraf har jeg hørt, at Baron Stiernblad, da han kom op til H.M. ikke blev adspurgt om at indtræde i Statsraadet, men allene raadspurgt med Hensyn til Stillingen, ved hvilken Leilighed Bn. Stiernblad i Und. tilraadede en Henvendelse til Grev Lagerbielke. H.M. skal da have ladet sig forlyde med, at der kunde være andre Combinationer, som Han desforinden kunde tænke paa at gennemføre. Jeg antager, at H.M. ikke dølger for sig Vanskeligheden af at formaae Grev Lagerbielke til Indtrædelse, og at det er kun med Vægten af Øieblikkets Krav, naar andet har glippet, at Han haaber at kunne bringe ham til Modtagelse af et Anbud. Efter hvad man kan forstaae har H.M. ikke hidtil overdraget Nogen at danne et nyt Statsraad, men Selv forbeholdt sig S sammensætningen. Naar Rigsdagen slutter imorgen, og ledende Mænd paa samme til Følge deraf forlade Stockholm, vil det formodentlig drage endnu længere ud, inden et nyt Statsraad kan dannes, og det nuværende Statsraad vil, efter hvad man forstaaer, ikke gjenindtræde, medmindre det constateres, at alle alvorlige Forsøg have mislykkets. Hvad jeg beretter, turde blive mellem os. Prinds Oscars ere idag komne tilbage til Stockholm.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7de October 1871.

Kjære Ven,

Jeg lader medfølge et Exemplar af Throntalen og af den Franske Oversættelse. Talen er bleven modtagen med almindelig Paaskjønnelse af den Tact der har dicteret dens Indhold, hvilket uden nogen Farve blot gjengiver den nærværende Stilling. Haabet om at faae sammensat et nyt Statsraad synes nu i sidste Instants at hvile paa Grev Lagerbielke. Han og Erkebiskop Sundberg vare opkaldte til Kongen efter Ceremonien Kl. 2½. Det paastaaes at Lagerbielke insisterer paa Erkebiskopens Indtrædelse, og jeg har hørt, at dette maaskee ikke skal være ganske haabløst, om jeg end for min ringe Deel endnu har mine Tvivl. Iaften skal efter hvad jeg har hørt Lagerbielke træffe Exc. Adlercreutz, for at

give ham definitiv Beskeed om hvorvidt et nyt Statsraad paa Basis af denne Combination kan komme istand. Glipper dette, anseer jeg det ikke usandsynligt, at maaskee det gamle Statsraad vil gjenindtræde, med Iagttagelse af visse Cauteler med Hensyn til Alvorligheden af de gjorte Forsøg. Kongen saae idag under Ceremonien maaskee noget bleg ud; men Han oplæste Sin Tale med tryk Frimodighed. Som Udenrigs-Minister i det Lagerbielkeske Statsraad omnævnes General Björnstierna i Petersburg, som er her for Tiden paa Permission, om han end for Øieblikket er paa Landet, hos sine Slægtninge. Fra andet Hold har jeg ogsaa hørt Bn. Bildt nævnes, hvilket jeg dog anseer mindre sandsynligt. General Björnstierna skal ikke have nogen Hu til at forlade sin nuværende Stilling; men saa indtrængende kan Anmodningen blive, at den vanskelig lader sig afbøie.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 8de October 1871.

Kjære Ven,

Indstillingen om min Afsked, adresseret til Statsraads-Afdelingen, kom igaar Aften, og jeg leverede den til Statsraad Manthey, som formodentlig vil sammen med Statsraad Broch gaae op til H.M. imorgen for at faae Sagen afgjort. Efter hvad jeg hører er endnu intet bestemt med Hensyn til Sammensætningen af et nyt Statsraad. Lagerbielke skal igaar Aften [have] været hos Exc. Adlercreutz, og, uagtet noget mistvivlende, dog endnu yttret Haab om at formaae Erkebiskop Sundberg til at indtræde. Det er mig sagt, at Erkebiskopen idag Klokken 11 har været oppe hos Kongen men uden Fremgang, og at endnu et sidste Forsøg skal gjøres imorgen, inden Erkebiskopen Kl. 12 reiser tilbage til Upsala. Jeg tvivler dog paa, at dette vil lykkes bedre, saameget mere som jeg har hørt, fra andet Hold, at Erkebiskopen skal have yttret sig misfornøiet over at et Tilbud om at indtræde i Statsraadet kunde gjøres ham, og at han derfor heller ønskede at svare H.M. skriftlig, end at begive sig op paa Slottet i Formiddag. Imidlertid ville formodentlig imorgen alle ledende Mænd paa Rigsdagen, om de ikke boe i Stockholm, være afreiste til deres Hjem, hvorved Adgang til mundtlige Forhandlinger vil være afskaaren. – Jeg anseer det derfor fremdeles mueligt at det nuværende Statsraad vil blive bibeholdt; men troer dog i denne Henseende, at det vil begjære visse Cauteler, som maaskee ikke ville blive saa lette at tilveiebringe. [O.s.v.]

Just som jeg skal slutte mit Brev hører jeg, at der skal være Udsigt for et Statsraad med Lagerbielke – og at Grev Henning Hamilton skulde komme derind, hvilket sidste gjør det mere sandsynligt. Maaskee bliver der et Resultat imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9de October 1871.

Kjære Ven,

Statsraad Manthey underrettede mig i Formiddag om at H.M. havde afgjort Indstillingen om min Afskeds-Ansøgning.

Vi vare Kl. 2 i den Svenske Statsraads-Beredning for foreløbigen at komme overeens om Sagen betræffende Bestemmelser med Hensyn til Forsendelse af Transitgods med Jernbanen. Jeg fik da Anledning til at tale med flere af de Svenske Medlemmer, og efter hvad jeg hørte og forstod, er S sammensætningen af et nyt Statsraad endnu et svævende Spørgsmaal. Hans Majt. har endnu udtalt Sit Haab om at det skal lykkes, og skal navnlig have yttret til Abelin, at der kunde blive Spørgsmaal om *endnu et Statsraad* i denne Uge; men de samme Tvivl synes at raade med Hensyn til Grev Lagerbielkes Villighed til at indtræde i Statsraadet *uden* Erkebiskop Sundberg, hvis Utilbøielighed til at gaae ind fremstilles som mere og mere desideret. Mueligens lader det sig tænke, at Grev H. Hamiltons Indtrædelse, hvorom der, som jeg nævnte igaar, har været talt, skulde kunne formaae Grev Lagerbielke til at give efter for H.Ms. Ønske; men dette faaer man da see. Personlig er han vist saa lidet som mueligt stemt for at forlade sin nuværende politiske Stilling og sin Stilling som Landshøvding, for at overgaae til Statsraadet.

Jeg skal imorgen gaae op til H.M. for at høre, om vi kunne faae Statsraad paa Løverdag. Statsraad Manthey agter, efter hvad han har sagt mig, at reise paa Fredag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de October 1871.

Kjære Ven! Siden jeg skrev Dig til under 4de October, har jeg modtaget fra Dig ikke mindre end 6 Breve, idet Du har været saa venlig

at holde mig daglig à jour med Tingenes Gang i Stockholm under den paagaende Ministercrise. Jeg er Dig meget taknemmelig herfor og haaber din Tilgivelse for, at jeg kun gjør maadelig Gjengjeld som Correspondent. Deels har jeg ikke paa langt nær saa meget Materiale for Breve som Du, deels har jeg været særlig optagen af et større Arbeide fra Meldahls Haand, der har circuleret i denne Tid, nemlig Indstilling med tilhørende Udkast, gaaende ud paa en temmelig omfattende Revision af Criminalloven. Det vilde nemlig være særdeles ønskeligt, om denne Sag kunde blive foredragen her før Meldahls Afreise. Men dette bliver desværre, eftersom Udsigterne nu ere, neppe muligt.

Af dit Brev af iforgaars, som jeg modtog idag, seer jeg, at der nu egentlig kun staaer to Alternativer tilbage for et Endskaab paa Ministercrisen, enten at Lagerbjelke og Sundberg i Forening danne et nyt Ministerium, eller at det gamle Ministerium bliver staaende. Jeg vilde særdeles meget ønske, at det sidste blev Tilfældet; men jeg kan forstaae, at der først maa gjøres alvorlige Forsøg paa at danne et nyt Ministerium, om end med det stiltiende Ønske, at de ei maae lykkes. Jeg haaber, at Lagerbjelke og Sundberg forstaae Situationens Krav – saaledes som jeg opfatter den – og derfor svare Nei til det Kongelige Tilbud.

Just som jeg nedskriver disse Linier, modtager jeg Telegram fra Manthey om at din Afskedsansøgning er afgjort. Jeg har jo længe forudseet dette og dog bliver jeg veemodig stemt derved. Af de 10 Mænd, som i Januar Maaned 1862 beklædte Statsraadet, er der nu^[1] kun 3 foruden mig tilbage. Sammenlignet med hvad der foregaaer i andre Lande, er jo dette ingen stor Omskiftelighed; men betragtet efter Norsk Maalestok vidner det om, hvorledes Tiden i politisk Forstand er voxet i den Egenskab at være edax rerum.

General Fleischer var for nogle Øieblikke siden inde om mig og berettede, at han fra Kongen havde faaet Meddelelse om, at Høistsamme agter at komme hid i de sidste Dage af denne eller i de første Dage af næste Maaned, og Ordre til at holde Værelserne parate paa Slottet fra den 30te d.M. Det er vel saaledes, skulde jeg formode, Hans Majestæts Hensigt at udnævne Kjerulf til Statsminister under Høistsammes Op- hold her.

Af Nyt herfra veed jeg Intet af Interesse. Alt gaaer i det gamle Spoer, naar undtages, at der er Tegn til, at der bliver lidt mere Virksomhed i Departementerne og i Statsraadet som Følge af, at Storthingets Sammentræde nærmer sig.

[¹Tilføyet som note:] Jeg mener, naar Du ogsaa er gaaen bort.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. October 1871.

Kjære Ven,

Som jeg nævnte i mit Brev af igaar, gik jeg i Formiddag op til H.M., som lovede os det sædvanlige Statsraad paa Løverdag. Under den lange Samtale, jeg havde med H.M., og hvorunder Han ogsaa omtalte de Forholde, der for Tiden sysselsatte hele Hans Opmærksomhed, fik jeg det Indtryk, at Han endnu har Haab om at faae Grev Lagerbielke til at indtræde men derimod ikke det samme med Hensyn til Erkebiskopen.

Da jeg forlod H.M. mødte jeg i Forværelset, sammen, Greverne Lagerbielke og Henning Hamilton samt Erkebiskop Sundberg, som skulde ind til H.M.; men af nogle Ord jeg væxlede med den sidste syntes mig hans bestemte Utilbøielighed til at indtræde i Statsraadet at fremgaae. Vi skulle have et combineret Statsraad paa Thorsdag for den Sag jeg i et tidligere brev har omnævnt. [O.s.v.]

Kongen talte idag ogsaa om sin Reise til Norge i Slutningen af denne eller Begyndelsen af næste Maaned.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker for Dit venlige Brev af den 9de October, modtaget igaar Aften. Det er elskværdigt af Dig at gjøre Undskyldning, fordi Du ikke skriver saa ofte som Du modtager Breve fra mig; men hertil er i Sandhed ingen Grund; jeg skriver, fordi det for Øieblikket er noget som jeg forudsætter interesserer Dig, og som jeg finder det min Skyldighed at holde Dig «au courant» med.

Efter hvad jeg har hørt, have Lagerbielke og Erkebiskoppen *definitivt afslaaet*. Hamilton skal ogsaa have erklæret ikke at kunne indtræde i Statsraadet. F.v. Statsraad Almqvist, hvem H.M. gjentagende Naadigst har opfordret til at indtræde som Justits-Minister har *ikke modtaget* det Naadige Tilbud, og General Björnstierna fra Petersborg, som idag har været opkaldt til H.M., har ligeledes afbøiet en Indtrædelse som Udenrigs-Minister. Baron De Geer har i Formiddag været oppe hos H.M. og ligeledes være[t] anmodet om at indtræde i sin gamle Stilling; men har, efter hvad jeg har erfaret, *ikke* kunnet imødekomme det yttrede Naadige Ønske.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. October 1871.

Kjære Ven,

Endnu er Intet afgjort. Kongen skal endnu i Morges have udtalt Sit Haab om, at det vilde lykkes Ham at sammensætte et nyt Statsraad; men ved Siden heraf har jeg ogsaa hørt, at det skal være H.Ms. Agt, med Hensyn til de Combinationer Han maatte have under Overveielse, at afæske Medlemmerne af det nuværende Statsraad en individuel Erklæring betræffende deres Villighed til at indtræde i nogen anden Sammensætning, som H.M. maatte finde Anledning til at opgjøre. Min Tanke er, at de nævnte Medlemmer ere fra Begyndelsen af komne overeens om at bevare et fuldstændigt Sammenhold. Exc. Adlercreutz havde, efter hvad jeg har hørt, da Statsraadet indgav – hver især sin Afskeds- Ansøgning, i Underdanighed tilraadet H.M. at vende sig til Baron Stiernblad af 1ste Kammer om Dannelsen af et nyt Statsraad, og bliver der, saafremt alle Forsøg mislykkes, slutteligen Spørgsmaal om Gjenindtrædelse af de nuværende Statsraader, synes der at være Anledning til at troe, at der vil insisteres paa, at dette Raad Naadigst har været fulgt og at Resultatet deraf skal være constateret. Imidlertid synes man at vide, saaledes som jeg tidligere har underrettet Dig om, at Bn. Stiernblad inden sin Afreise fra Stockholm ikke havde modtaget noget *Tilbud om at indtræde i Statsraadet* men kun var bleven tilspurgt om Stillingen i Almindelighed. Det staaer nu tilbage at see – om Spørgsmaal angaaende Gjenindtrædelse alvorligen opstaaer – hvor langt man vil gaae fra den ene og fra den anden Side, idet H.M. formeentlig holder paa sit Prærogative Selv og efter Egen Raadighed at danne Sit Raad. Efter hvad jeg har hørt, var igaar Statsraad Carlsson opkaldt til Kongen for at tilspørges, om han vilde indtræde som Chef for Finants-Dept., med Almqvist som Justitsminister; men af denne Combination bliver der efter Almqvists Undslaaen intet.

Vi vare idag kun nogle Øieblikke i det combinede Statsraad. Det forekom mig, at H.M. saae noget træt ud, om Han end fuldt ud bevarer Sin uanfægtede Holdning. Jeg hørte iforgaars (Tirsdag), paa Livmedicus Retzius' Begravelse, af en paalidelig Mand, at Malmsten har været tilkaldt til Consultation i Anledning af H.Ms. Befindende. Dette har glædet mig at høre, da han har stor Erfaring og klart Blik just i den Sygdom, som Kongen skal have, nemlig en Mave-Katarrh. Jeg beder Dig dog om *ikke at omnævne* dette ligesaalidt som hvad jeg skriver om

Crisen. Kongens bestemte Agt er at reise til Christiania senest i Begyndelsen af næste Maaned.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. October 1871.

Kjære Ven,

Blot nogle Ord. Efter hvad jeg har hørt, erklærede Statsraadet igaar paa H.Ms. Naadige Spørgsmaal, at Ingen enkeltviis kunde indtræde i nogen anden Sammensætning, og efter hvad jeg videre har hørt (*alt mellem os*) har H.M., med Tilkjendegivende at Han fremdeles haabede at kunne lykkes i sine Combinationer, yttret Ønske om at Statsraaderne fremdeles skulde vedblive at udføre de løbende Sager under den kommende Uge, til hvilken Tid et Resultat forhaabentlig kunde opnaaes. H.M. skal ved samme Leilighed have yttret, at det var Hans bestemte Hensigt at reise til Christiania først i næste Maaned, og at det saaledes i hvert Fald var nødvendigt inden denne Tid at løse Crisen.

Efter hvad jeg har hørt, ere Underhandlinger atter knyttede med Almqvist, og i Forbindelse hermed, med Grev H. Hamilton.

Tilgiv Hastværk.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 14. okt. 1871.]

Angaaende det afholdte Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. October 1871 Kl. 11 Aften.

Kjære Ven,

Jeg har nylig faaet en Efterretning, som dybt har rystet mig: Min Tjener kom ind og berettede mig at han havde hørt, at Grev Wachtmeister skulde omtrent Klokken 8 være falden om paa Gaden, og være indbragt død i en Barbeerstue paa Hamngatan, og jeg har senere været i Udenrigs-Hotellet, og til min Store Sorg erfaret, at det er sandt. Medens han gik, blev han rammet af et Slagtilfælde; om han var død, da han

bragtes ind i Barbeerstuen i Nærheden, og hvorhen Doctor Kjelberg strax blev hentet, fik jeg ikke nærmere oplyst; men Liget var allerede nu ført hjem til hans Huus. Hans stakkels Hustru er overvældet af dette pludselige og skrækelige Slag! Jeg saae ham og talte længe med ham i Udenrigs-Departementet strax før Middag, og vi fulgtes ad over Norrebro. Du kan begribe, hvilket Indtryk denne sorgelige Begivenhed har gjort paa mig! En ædlere og renere Character veed jeg aldrig at have kjendt.

Jeg vil ikke telegrafere om dette Dødsfald men skriver iaften disse Linier, som Posten vil kunne bringe Dig imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg var dybt bevæget, da jeg Løverdags Aften skrev Dig nogle faae Linier til, for at underrette Dig om Grev Wachtmeisters pludselige Død, og jeg kan endnu ikke komme mig efter den Rystelse, denne sorgelige Begivenhed fremkaldte hos mig. Jeg følte mig saa personlig hendragen til denne Mand, hvis Character var saa reen og uden Fold, og hvis Opræden var saa bramfrie, og jeg kan bære Vidnesbyrd om den ædle og foreningstroe Maade, hvorpaa han opfattede Sin Stilling som Varetager, ei mindre af vore end af Sveriges Interesser. Derom kunne alle vore Colleger vidne, som have kjendt ham og staaet i Forbindelse til ham. Maaskee vi for Øieblikket alligevel skulde have mistet ham paa den Post, han indehavde, og som han med sine andre Colleger havde nedlagt, om han end stadigen kjæmpede for Gjennemførelsen af den Forestilling, at han som en Fælledsminister burde være uberørt af de politiske Følger af indre Spørgsmaal; havde vi end for Øieblikket mistet ham – siger jeg – vilde han dog i hvert Fald have været bevaret for Carrieren, og Adgangen have været aaben til at gjensee ham paa den Post, han havde forladt. Hans Bortgang for altid er et stort Tab, og jeg skal med Savn og Erkjendtlighed bevare hans Minde, om det end i hvert Fald ikke havde været mig mere givet at kunne komme i nogen Embedsforbindelse med ham. Lige til det sidste viiste han mig Tillid og Venskab, og vi havde nogle Timer inden han døde en Samtale om den nuværende Stilling, der, under den lange Uvished som har raadet, ikke lidet havde bekymret ham. Da jeg i Løverdags var oppe hos ham i

Udenrigs-Departementet, bad han mig om at komme ind til de øvrige Statsraader i Beredningen; og dette var, for at jeg der skulde modtage en Indbydelse til en Middag, som mine nuværende og tidligere Svenske Colleger vilde give os til Afsked. Jeg tænkte da mindst paa at Kredsen saa snart skulde blive brudt, og at der skulde blive en Sorg, der borttager Tanken om festligt Møde.

Hvem der skulde blive tale om til Udenrigs-Minister, i Tilfælde at det skulde slutteligen komme derhen, at det nuværende Statsraad gjenindtræder, har jeg ingen Tanke om. General O. Björnstierna skal søges formaaet til at gaae ind i den nye Combination, men om han vil gaae ind i den gamle, holder jeg for end mere tvivlsomt. Efter hvad jeg har hørt vende de nuværende Forsøg paa at danne et nyt Statsraad sig om Almqvist som Justitiæ-Minister og Grev Henning Hamilton, der blot skal ville gaae ind som consultativ Statsraad; men denne Uge kan nok ogsaa gaae med, inden S sammensætningen, saafremt den overhoved lykkes, naaer at istandbringes. Det er mig sagt at H.M. igaar udtalte den bedste Forhaabning om et Resultat i denne Uge. I Forbindelse hermed omnævnes Landshøvding, General Rosenswärd til Krigs- og Capitaine von Otter til Marine- Portefeullen.

Naar jeg erfarer noget nærmere om Dagen for Kongens Reise til Christiania, skal jeg underrette Dig, ligesom om Hans Suite, naar denne maatte blive mig bekendt.

Du spørger om *min* Reise og tillægger, at saavidt Du erindrer omnævnte jeg under vor sidste Samtale, at der sandsynligviis ikke for det første vilde blive noget af en Udenlandsreise. Saa er det; thi jeg er nødsaget til at ordne os paa Landet og see, hvorledes vi der kunne indrette os. Hvad Reisen angaaer ønsker jeg, om ingen Hindringer opstaae, at tage herfra, naar min Functionstid er ude, eller 31. October, og den følgende Dag med Dampskib at tage til Moss, og haaber jeg under mine faae Timer i Christiania at kunne træffe Dig.

Jeg hører at Prindsesse Sophie i Begyndelsen af næste Maaned reiser til Tydskland med Prinds Gustav, som skal tilbringe Vinteren hos sin Moster, Prindsessen af Wied, som boer landligt, og hvor det for Prindsen baade paa Grund heraf og til Følge af det mildere Climat bliver lettere at være mere stadig ude i Luften. Lægerne her skulle have godt Haab om Helbredelse. Prindsesse Sophie kommer tilbage, naar hun har plaseret sin Søn hos Søsteren.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de October 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for de mange Breve, jeg har modtaget fra Dig siden jeg afvigte Torsdag skrev Dig til. Deres Antal er saa stort, at jeg vilde være undseelig ved at tænke derpaa, naar Du ikke i et tidligere Brev havde været saa elskværdig at medgive, at Tidsomstændighederne føre det med sig, at i vor Correspondance Du for Øieblikket naturligen bliver den, som giver, og jeg den, som modtager. Dine to sidste Breve, af 14de og 16de October, omhandle den sørgelige Begivenhed, Grev Wachtmeisters pludselige Død, der paa Telegrafvei blev bekjendt ogsaa her allerede tidlig næste Morgen efterat den var indtruffen. Ud paa Dagen fik jeg et Telegram derom, som Justitiæ-Statsminister Adlercreutz viste mig den Opmærksomhed at sende mig, og den følgende Morgen dit Brev af den 14de, hvoraf jeg erfoer – hvad jeg anede i Forveien – det dybe Indtryk, som det uventede og sørgelige Dødsfald havde gjort paa Dig, der stod den Afdøde saa nær. Du har visselig Ret i, at den Bortgangne var en grund[a]gtværdig Mand, dertil en erfaren, tænksom og paalidelig Raadgiver for Kongen i diplomatiske Anliggender og som saadan ligesaa nidkjær for Norges som for Sveriges Bedste. Jeg fandt det passende med et Par Ord at takke Excellencen Adlercreutz for Telegram-Underrettelsen, og jeg kunde ikke bare mig for i Brevet at udtale, at saa afholdt som jeg antog, den Afdøde havde været overalt og i alle Forhold, var han det ikke mindst mellem mine Colleger og mig. Jeg troede med Sandhed at kunne sige dette.

Det synes at fremgaae af dine sidste Breve, at der nu – malheureusement – er Udsigt til, at et nyt Statsraad i Sverrig vil blive dannet, og at Almqvist vil komme til at staae i Spidsen derfor. Siig mig din Mening om samme Almqvist, og hvad der er det almene Omdømme om hans Capacitet og Personlighed i det Hele som offentlig Mand.

Tak for dit Løfte at ville underrette mig saa snart som muligt om Dagen for Kongens Ankomst til Christiania og om Høistsammes Suite. Det gjør mig ondt af dit sidste Brev at see, at Du ikke tænker at standse i Christiania mere end faa Timer, Natten fraeregnet. Kjært skal det ialfald være mig at faae Dig at see og at faae en Samtale med Dig om Meget og Mangt.

Herfra veed jeg intet Nyt at fortælle Dig udenfor hvad Du har kunnet læse i Aviser.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. October 1871.

Kjære Ven,

Det er mig betroet – og jeg beder derfor at hvad jeg har at berette forbliver mellem os, indtil det bliver bekendt – at H.M. idag har forklaret for sine nuværende Statsraader, at Hans Bestræbelser for at danne et nyt Statsraad have mislykkets, og at Han derfor ønsker, de maae forblive i deres Stillinger, og jeg troer ogsaa dette Naadige Ønske vil søges imødekommet. Exc. Wachtmeisters Bortgang er under saadanne Omstændigheder end mere følelig. Der vil vistnok gjøres det Yderste for at formaae General Björnstjerna til at indtræde i den ledige Plads; men da han skal have haft saa mange Betænkeligheder for at gaae ind i et nyt Statsraad, blive disse maaskee ikke mindre med Hensyn til det Anbud der nu maatte blive gjort ham. Man bør haabe, at han tilsidst vil lade sig formaae. En anden Candidat, hvorom der i modsat Fald skulde kunne blive Spørgsmaal, nemlig Bn. Hochschild i London, kan vist i flere Henseender ikke taale Sammenligning med ham.

Der har lige til det sidste været gjorte alvorlige Forsøg paa at danne det nye Statsraad, og det var i et Møde igaar Aften det skal have viist sig, at det ikke kunde blive iværksætteligt. Bn. Stiernblad, som nu er kommen op fra Skåne, skal have været tilbudt Finants-Portefeullen, men har unddraget sig; Landshøvding Ekström, før i Carlstad, ogsaa her for Øieblikket, samt tilbuden Civil-Dept., har paa det Indstændigste frabedet sig, og Almqvist selv har kun i det yderste Nødsfald og kun forsaavidt alt skulde strande paa ham, været villig til atter at indtræde i det politiske Liv, hvoraf han var udtraadt. Ikke engang Grev Hamiltons Evne har her formaat at bidrage til en Sammenknytning under H.Ms. Egen Ledelse, og Forsøget har mislykkets, uagtet der igaar sagdes at være god Udsigt til Fremgang.

Statsraad Meldahl kom iforgaars. Imorgen skal Begravelsen efter Grev Wachtmeister finde Sted. Just nu faaer jeg, da jeg iaften skriver seent, Dit venlige Brev af 18de October, hvorfor jeg frembærer min Taksigelse. Du spørger om Almqvist. Nu er jo rigtignok, som oven nævnt, Anledningen hertil mindre; men jeg vil dog nævne, at han gik ud af Statsraadet i 1860 sammen med Grev Hamilton, som man troede meest til Følge af Rivningerne i Statholder-Sagen. Han blev senere Vice-Talman i 1ste Kammer, men traadte ud af denne Stilling og af den som Repræsentant, fordi det politiske Liv ikke huede ham. Han ansees som

en ligesaa dygtig som fiintfølede Mand, og alle ere enige i at det allene var Loyalitet der kunde have bevæget ham til at indtage en Plads igjen i Statsraadet.

Mit Hastværks-Brev nu afsted.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. October 1871.

Kjære Ven,

Der var Svensk Statsraad igaar, og efter hvad jeg har hørt, bleve Medlemmerne, siden alle Forsøg paa at danne et nyt Statsraad vare mislykkede, opfordrede til at tage deres Afskeds-Ansøgninger tilbage, hvortil imidlertid i Underdanighed skal være blevet svaret, at de ikke paa Stedet men først efter nærmere Overveielse kunde yttre sig med Hensyn til den Naadige Opfordring. Jeg troer, at de igaar Eftermiddag havde en længere Overlægning, og det vil formodentlig først imorgen vise sig, om og hvorvidt alt bliver opgjort. Jeg kan tænke mig Mueligheden af at Statsraad Abelin vil have Betænkelighed ved at opgive sit Forslag, og at de øvrige Medlemmer paa den ene Side ville finde det unyttigt at gjentage dette, og paa den anden Side, til Følge af deres solidariske Holdning, nødigt ville gaae ind paa Statsraad Abelins Udtredelse. Mueligt er det ogsaa, at der kan raade visse Tvivl med Hensyn til den Form, hvori Mislykkelsen af de gjorte Forsøg skulde være at constatere. – Det vil dog forekomme mig sandsynligt, paa det Punkt hvorpaa Crisen nu befinder sig, at Statsraadets Tilbagetræden bliver det sluttelige Resultat, og om jeg er rigtig underrettet, skal der, da General Björnstierna synes bestemt paa ikke at modtage Udenrigs-Portefeullen, være telegraferet til Baron Hochschild i London. En af de første Dage vil vel løse den langvarige Knude.

Jeg tænker paa Tirsdag eller en af de følgende Dage at gaae op til Hans Majestæt, for at faae Tiden for næste Statsraad naadigst bestemt, og erfarer jeg da Noget nærmere med Hensyn til Høistsammes Reise til Christiania, skal jeg ikke unnlade derom at underrette Dig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg troer, at i det Svenske Statsraad, der vil blive holdt paa Thorsdag, den hidtilværende Statsraad-Crise vil blive afgjort derhen, at de nuværende Medlemmer tilbagetage deres Afskeds-Ansøgninger, og gjenindtræde. Jeg troer ogsaa, efter hvad jeg har hørt, at H.M. havde ønsket, at de tvende militaire Statsraader, for Land og Søe, Abelin og Leyonhufvud, skulde udtræde; men at Statsraadet efter Overlægning var kommet til den Mening, at Alle burde gjenindtræde, dog med den Forudsætning, at om Abelin senere maatte finde, at hans Stilling var uholdbar, vilde saadant kunne indrømmes, medens derimod Leyonhufvud, som man fandt at der ikke kunde være nogen Anledning til at remplacere, burde bibeholdes. – Jeg troer, at H.M. har gaaet ind herpaa; og hvad den Form angaaer, i hvilken det vil blive at constatere, at Forsøg paa at danne et nyt Statsraad have været gjorte og ere mislykkede, da vil denne formodentlig blive valgt paa en Maade, der saa lidet som mueligt berører H.M. personligen. General Björnstjerna reiser nok paa Onsdag tilbage til St. Petersburg, efter bestemt at have afbøiet Tilbudet om at overtage Udenrigs-Portefeullen, og det er nu, efter hvad jeg kan forstaae, til Bn. Hochschild i London man i første Haand vil vende sig. Maa hvad jeg her har skrevet forblive *mellem os*. [O.s.v.]

Apostille.

Strax efter at have sendt mit Brev har jeg faaet Post-Tidningen, hvori jeg finder en Notits om Prindsesse Sophies Reise og Prinds Gustafs Sygdom. Jeg finder ikke at der er Anledning til at telegrafere den; men sender den i udklippet Tilstand, om den kan antages at burde indføres i Rigstidenden.

23. October 1871

G. Sibbern

[Vedlagt utklipp av Post- och inrikes-tidningar 23. okt. 1871:]

H.K.H. Hertiginnan af Östergöthland, åtföljd af Hertigen af Wermland, afreser någon bland de första dagarna af nästkommande månad till Bonn, hvarest Hertigen af Wermland med Hans Maj: Konungens tillstånd kommer att tillbringa vintern hos H.K.H. Hertiginnans Fru Syster, Enkefurstinnan af Wied.

Hertiginnan, som efter några veckor återförväntas hit, uppvaktas under resan af hoffröken Hedda Hjerta samt kammarherren Holtermann. Prins Gustaf åtföljes af sin lärare. fil. dr Östrand.

H.K.H. Prins Gustafs allmänna helsotillstånd är godt, muskelbristan är läkt och höftsjukan häld. Då emellertid en betydlig svaghet i högra benet ännu kvarstår, hafva läkarne tillstyrkt en resa till utlandet, der Prinsen mer obemärkt och med större fördel kan, under den stundande vintern, röra sig i fria luften, hvilket för hans återställande anses behöfligt, men hvilket omständigheterna här ej i samma grad och under lika gynnsamma förhållanden medgifva.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg var i Formiddag oppe hos Kongen, der bestemte Statsraadet, som sædvanligt, til Løverdag. Med Hensyn til Reisen sagde Hans Majt. mig, at den ikke vilde blive før den 10de eller 11te November. Kronprindsen af Danmark kommer hid den 2den November, og bliver her 4 à 5 Dage, og ved at udsætte Reisen, som nævnt, vilde H.M., saavidt jeg forstod, ikke behøve at afbryde sin Carlsbader-Drikning – 3 Glas daglig – hvormed Han nu er sysselsat. Jeg fik det Indtryk af H.Ms. Yttringer, at Lægerne, og deriblandt Malmsten, nok skulde ønske at Han endnu udsatte sin Reise noget længere; men H.M. syntes selv at være af den bestemte Formening, at Reisen kun vilde gjøre ham godt uden nogen yderligere Tids-Udsættelse.

Jeg har fremdeles Anledning til at troe, at der vil blive Svensk Statsraad paa Thorsdag, og at det da vil blive bestemt om Gjenindtrædelsen af de nuværende Medlemmer. Maaskee kan det dog være tvivlsomt med Hensyn til Statsraad Abelin. Jeg traf ham idag før Middagen, og jeg fik af hans Yttringer det Indtryk, at han i hvert Fald ikke vilde møde næste Rigsdag. Naar man har indviet sig til en Sag, som man finder stor og betydningsfuld, yttrede han, maatte man staae og falde med den. Som jeg skrev igaar, troer jeg, at ogsaa det øvrige Statsraad finder, at der er Anledning for Statsraad Abelin til at fratræde sin Post, inden Rigsdagen samles. Man faaer nu see, hvem der engang bliver hans Eftermand: Rosenswärd kan nok ikke regnes paa.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. October 1871.

Kjære Ven,

Statsraadet er idag gjenindtraadt, men med Hensyn til Statsraad Abelin skal dog hans senere Udtrædelse paa Grund af svækket Helbred ligesom være stillet i Udsigt. Post-Tidningen vil i Aften indeholde officiel Meddelelse, som jeg skal sende Dig. Jeg skal paa en liden Middag hos Prinds Oscar og tør ikke regne paa, naar jeg kommer derfra, hvorfor jeg nedskriver disse Hastværks-Linier paa Forhaand. Efter hvad jeg har hørt har Kongen ladet telegraferne til Bn. Hochschild, at han skal indfinde sig her. H. havde nok først opstillet nogle Betingelser, og det er vel herom der skal tales personlig. Jeg anseer det ikke ganske sikkert, om Bn. H. modtager Portefeullen.

Jeg hører nu, at Kronprindsessen følger med Kronprinsen af Danmark hid den 2. Novbr. Dette skal være en *Hemmelighed* og en Overraskelse for Kongen. Jeg har i Anledning af den fornyede Udsættelse af Kongens Reise til Norge, hvorom jeg i Tirsdags skrev Dig til, samt for Mueligheden af nogen yderligere Udsættelse, kommet til at tænke paa, om det ikke vilde være Anledning til at fremskynde Udnævnelsen af Statsminister uden Oppebelse af Kongens Ankomst til Norge. Da dette er faldet mig ind, maa det være mig tilladt at henstille denne Tanke til Din bedre Overveelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. October 1871.

Kjære Ven,

Post-Tidningens Artikel iaften lyder:

«*Meddeladt.* Sedan det visat sig, att de allvarliga bemödanden, hvilka med anledning af samtliga Statsråds-ledamöternes begäran om afsked blifvit gjorda för bilande af en ny konselj, icke ledt till det åsyftade målet, hafva nuvarande medlemmarne af Statsrådet, på uppmaning af H.M. Konungen, åtagit sig att vid sina hittills innhafda befattningar qvarstå, Statsrådet Abelin dock, i anseende till försvagad helsa, endast för någon kortare tid.»

Da jeg paa Forhaand har meddeelt Dig omtrent hvad der idag vilde indtræffe, har jeg ikke troet Anledning tilstede til at telegraferne.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de October 1871.

Kjære Ven! Jeg aflægger min bedste Taksigelse for dine venlige Breve af den 22de, 23de og 24de October.

Jeg har i den sidste Uges Tid været i ganske usædvanlig Grad optaget, nemlig ved at medvirke til at faae samlet og ordnet alt Fornødent for at sætte Baron Hochschild i London istand til at varetage den Norske Regjerings Interesse ligeover for de Angreb i «Times», hvorfor Du vil have bemærket, at den er udsat. Baron Hochschild har, som Du vel ogsaa vil have bemærket, selvmanet taget sig af Sagen og har i gjentagne Breve til mig yttret sig om den og begjæret sig Materialier tilsendte. Det lykkedes at faae disse færdige til Afsendelse med den Dampskibspost, som gik herfra igaar. Arbeidet hermed gjorde, at jeg ikke fik Tid til at sende nogen Indberetning til Kongen i Torsdags. Den afgaaer derfor først idag og omhandler kun den ovenfor nævnte Sag, som dog kun i Almindelighed berøres, idet jeg har henstillet til Hans Majestæt, om Han saa synes, at lade sig den nærmere forklare efter Ankomsten til Christiania. Saafremt Holst faaer Afskriften af Indberetningen færdig, førend Posten idag afgaaer, skal den blive vedlagt dette mit Brev. Det er den sidste Indberetning, hvoraf der vil være Spørgsmaal om at sende Dig en Afskrift. Det er i Sandhed ikke uden Veemod, dyb Veemod, at jeg tænker herpaa.

Det Svenske Statsraad bliver altsaa staaende – Gud skee Tak derfor! Jeg seer, at der, efterat Björnstjerna har undslaaet sig, nu først og fremst er Tale om Hochschild til Udenrigsminister. Dette kommer i en vis Henseende meget ubeleiligt just nu, da den ovenberørte Sag staaer paa med de Engelske Actieieiere i den Engelske Presse. Det er ikke sagt, at en ny Mand sætter sig saa let ind i den og tager sig med samme Varme af den eller kan gjøre det med samme Kjendskab til Forholdene og deraf betinget Klogskab.

Det vil interessere mig meget at vide, om Hochschild, hvis han skal være Udenrigsminister, kommer til strax at bryde op fra London eller om det vil tage nogen Tid. Det sidste skulde jeg meget ønske.

Jeg veed ikke, om jeg kommer at skrive Dig endnu engang til, førend Du drager fra Stokholm, eller om dette Brev bliver mit sidste. Men jeg vil i ethvert Tilfælde jo faae Anledning til at see Dig her, efter hvad Du tidligere har sagt mig, paa din Reise til Moss. Jeg vil derfor ikke skriftlig tage Farvel med Dig som Collega. Kun dette vil jeg sige, at det er med et

tungt Hjerte, jeg tænker paa, at vort ti Aars gamle Embedsforhold skal afbrydes. [O.s.v.]

Just som forestaaende Brev skulde sendes paa Postcontoret, modtager jeg dine to venlige Breve af den 26de October og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Spørgsmaalet om at skride til Udnævnelse af Kjerulf uden videre Henstand har, i Betragtning af Udsættelsen med Kongens Ankomst hid, ogsaa faldet mig ind. Jeg skal betænke det yderligere. Maaskee skriver jeg imorgen derom til Kongen. I saa Fald skal Du faae Afskrift af Brevet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28de October 1871.

Kjære Ven,

Jeg har allerede telegraferet om Udfaldet af Statsraadet idag^[1]. Hans Majestæt yttrede selv i Anledning af Indstillingen om Besættelsen af Borgermester-Embedet i Drammen, at Han ønskede denne Sag udsat indtil Hans Ankomst til Christiania, og dette er vel ogsaa efter Omstændighederne det bedste, da Sagen da kan blive fuldstændigen belyst og overveiet.

Endnu har man ikke faaet nogen Krigsminister designeret. Jeg har hørt nævnes General-Intendant Sandels, men det er maaskee tvivlsomt om han er villig til at overtage denne for Tiden vanskelige Stilling. Næst efter ham skulde der, efter hvad jeg hører, kunne blive Spørgsmaal om Chefen for Commando-Expeditionen, Baron Leyonhufvud (Hofmarskalk hos Enke-Dronningen). Protocollerne sendes iaften.

Vi vare igaar paa en Middag, som vore Venner gave os. – Det var næsten alle de Colleger, som jeg har haft under min Embedstid, med deres Damer.

Vor Afreise kommer til at finde Sted en Dag i næste Uge.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de October 1871.

Kjære Ven! Jeg gjentager min Taksigelse for dine to venlige Breve af den 26de, som jeg modtog igaar, just som jeg skulde sende mit Brev til

[¹ Ikke funnet.]

Posten. Jeg seer af det ene af dem, at der allerede er telegraferet til Hochschild om at indfinde sig i Stokholm. Jeg skulde meget beklage, om han allerede var fra London, førend mit Brev til ham, der afgik herfra iforgaars, kommer did.

Jeg har, som jeg antydede i mit Brev af igaar, tænkt yderligere paa Spørgsmaalet om ikke at udsætte med Kjerulfs Udnævnelse til Kongens Ankomst hid, og jeg har ogsaa derom talt med Flere af mine her værende Colleger ligesom med Kjerulf selv. Resultatet af mine Overveielser vil Du erfare af den hoslagte Afskrift af min Skrivelse af idag til Hans Majestæt. Jeg gaar ud fra, at Kongen, efterat have modtaget mit Brev, bestemmer sig til at udnævne Kjerulf den 1ste Novbr. Før kan det ikke skee – Heliessen har bedet mig være opmærksom herpaa – thi ellers kommer det ikke i Orden med Gagen. Naar han først skal udnævnes den 1ste Novbr., faaer Du Intet paa officiel Vei med Sagen at gjøre; men da jeg dog nu har Pennen i Haand til Dig, beder jeg om Tilladelse til her at forklare mig om et Punct, der hører til Sagen, idet jeg anholder om, at Du vil meddele det til Meldahl og Broch. Som bemærket i mit Brev til Kongen, har Høistsamme lovet Kjerulf Tilladelse til at blive staaende som surnumeraire i Artilleriebrigaden. Jeg har talt med Irgens om Formen for en saadan Resolution fra militairt Synspunct, og han siger, at det bør hedde, at det tillades Kjerulf «at forblive staaende som surnumeraire Oberstlieutenant i Artilleriebrigaden». Min Mening er nu, at Resolutionen bør gives som en særskilt Resolution, men umiddelbart efter Resolutionen om Udnævnelsen, og at det bør hedde, at Tilladelsen gives efter Statsminister Kjerulfs derom udtalte Ønske. Der kan imidlertid opkastes det Spørgsmaal, om ikke den Norske Regjerings Betænkning herom bør indhentes. Dette skulde dog, efter min Formening, være et altfor stort Pedanterie, og Irgens er enig med mig heri. Skulde imidlertid Collegerne i Stokholm have nogen Scrupel i saa Henseende, saa faaer man indrette sig paa den Maade, at Kongen først udnævner Kjerulf og derpaa beslutter, at den Norske Regjerings Betænkning skal afgives, om Statsminister Kjerulf, efter hans derom udtalte Ønske, maa tillades at forblive staaende som surnumerair Oberst i Artilleriebrigaden.

Undskyld, Høistærede! at jeg bryder Dig med at gennemlæse alt dette, hvormed Du Intet vil faae at bestille. Men lad endelig Meldahl og Broch faae Anledning til at læse og overveie det. Bed tillige Meldahl telegrafere mig til, saasnart Udnævnelsen er foregaaet, og derved tillige

at underrette mig om Udfaldet af Sagen, forsaavidt angaaer Spørgsmaalet om Tilladelsen til at staae surnumeraire.

Som sagt i mit Brev af igaar, vil jeg ikke sige Dig Farvel, før Du kommer hid.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. October 1871.

Kjære Ven,

Jeg takker paa det bedste for Dine tvende sidste venlige Breve, det seneste modtaget igaar Aften og ledsaget af en Afskrift af Din und. Indberetning til H.M., hvori henstilles om ufortøvet Udnævnelse af min designerede Eftermand. Jeg har leveret saavel Brevet som Afskriften til Statsraad Meldahl, der herom vil overlægge med Statsraad Broch. Jeg tog Afsked med H.M. igaar, og idag er det den sidste Dag af min Functionstid. Imorgen skulde vi, efter vor første Plan, have reist; men jeg har maattet udsætte Afreisen, da min Kone til Følge af alle sine Anstrængelser med Flytningen er bleven saa svag og udmattet, at Lægen har paalagt hende nogle Dages fuldstændige Hvile. Det har været en ligesaa piinlig som besværlig Tid, og Skilsmissen fra kjære Venner og tilvante Omgivelser har gaaet os dybt til Hjærtet. Ved Afskeden paatrænger sig den Følelse mig end stærkere, at jeg har omfattet min Stilling med Sjæl og Hjærte. At bedømme min designerede Eftermands Egenskaber sømmer sig ikke for mig; jeg kjender dem ikke engang fra nogen nærmere Forbindelse, hvori jeg har staaet til ham, ligesom der aldrig har været givet mig Anledning til at udtale mig om Nogen af de Herrer, der have været foreslaaede til den Post jeg nu forlader; men eet Savn maa det være mig tilladt at yttre, det nemlig, at man har maattet tage min Eftermand fra en teknisk speciel Stilling, der efter Udseendet forefalder saa lidet egnet til at forberede en Mand til Statsminister-Posten, der dog efter sin Beskaffenhed forudsætter Tilstedeværelsen af politiske Egenskaber og Erfaringer som Betingelse for at bære op dens Betydning baade ligeoverfor vor egen Almeenhed og ligeoverfor den Svenske. Jeg beder denne Bemærkning venligen forstaaet; thi den fremtrænger sig af min Kjærlighed til Stillingen.

Jeg kan see ud over den Række af Aar, hvori vi have arbeidet sammen med den fulde Bevidsthed, at jeg, saavidt jeg har formaaet, har støttet Din Virken for vort Land og for Foreningen. Jeg skal derfor

bevare Erindringen om vor Samvirken, og takker Dig for den Tid vi have været sammen. Min Afskeds-Hilsen beder jeg Dig venligen frembære til mine Colleger i Regjeringen.

Af Statsraad Meldahl hører jeg, at han har talt med Kongen i Formiddag, og at Udnævnelsen af den nye Statsminister vil foregaae imorgen.

Det er mig sagt, at Baron Hochschild ventes iaften til Stockholm. Det er formodentlig ikke ganske afgjort, om han modtager Posten. Modtager han den, falder det sig i Sandhed ubeqvemt, at han just skal forlade London paa en Tid, hvori han for den omskrevne Sag kunde være til Nytte.

Jeg skal skrive Dig til, naar jeg kommer til Christiania, for at jeg kan være sikker paa at træffe Dig hjemme.

REGISTER

- Abelin, Gustaf Rudolf, 166, 236, 244, 245, 248, 250, 256f, 342,-350, 409, 451, 655, 658, 660, 694, 696, 702, 706, 708, 725-728.
- Abelin, Hjalmar August, 651.
- Abenius, sv.løytnant, 269f.
- Adelswård, Georg Nicolaus, 138, 148f, 167, 169, 175f, 179, 181-185, 187f, 189, 194, 236, 256, 258, 265, 281, 290, 295, 298-301, 303, 305, 312, 321, 336, 416, 428, 498.
- Adlercreutz, Axel, 46, 48, 70, 166, 198, 200-203, 207, 210, 215-217, 222, 236, 241, 243, 254, 359, 362f, 366, 368, 375, 380, 388-390, 392, 405, 426, 448, 464f, 467, 475, 485, 501, 517, 522f, 534, 536, 544, 546-550, 559, 563, 565, 570, 572, 587, 591, 598, 616f, 623f, 659, 666, 712-714, 719, 723.
- Aftenbladet, 70, 77, 103, 111, 114, 123, 148f, 155, 160, 306, 310, 438, 452, 454, 461, 472, 476, 519, 556, 560, 578, 583, 594, 599f, 606, 620f, 655.
- Aftonbladet, 131, 208, 309, 415f, 591, 663, 666f.
- Ahlströmer, Carl Jonas, 215, 222, 224.
- Alexander II, 379,667f.
- Alexanderson, Fredrik, 218.
- Alexis, rus. storfyrste, 207, 258, 306f.
- Almqvist, Ludvig Theodor, 133, 135, 518, 523, 549, 711, 717, 719f, 722-724.
- Amadeus. Se Aosta, hertug av.
- Amtmannsembeter, Christians, 12, 15, 18, Christiansand, 694f,-697f, Tromsø, 13.
- Andersen, Severin Christian, 693.
- Andrews, am. general, 48f.
- Annerstedt, Herman, 101, 106, 172-174, 180, 367.
- Aosta, hertug av, 328, 402.
- Arkangelsk, guvernøren, 209, 213, 219.
- Arnold, Carl, 386f, 390.
- Arntzen, Karelius August, 10, 12, 41, 365.
- Arntzen, ovennevntes hustru, 51f.
- Arup, Jens Lauritz, 9, 11, 13, 15, 74f, 78, 585.
- Aschehoug, Torkel Halvorsen, 77, 90f, 97, 102, 106, 111, 114, 126, 133, 165, 179, 183-185, 189, 192, 199, 208f, 220, 356, 419f, 438, 449f, 459, 462f, 474, 482, 503, 507, 513, 530f, 548f, 551-553, 560, 580, 583, 589, 591, 600, 654, 660, 671, 674, 685, 710.
- Aschehoug, Wilken Hornemann Heiberg, 48, 654, 656, 661, 671, 678.
- Aschjem, Hans Jacob Olsen, 314, 318, 321.
- Astore, it. diplomat, 251.
- Astrup, Hans Rasmus, 187, 193.
- Aubert, Ludvig Mariboe Benjamin, 30, 202.
- Aubert, Vilhelm Mariboe, 202, 208.
- August, sv.-no. prins, 154, 265, 609.
- Augusta, Marie Luise Katharina, 378.
- Aurette de Paladines, d',L.J.P., 387.
- Aall, Hans Jørgen Christian, 150, 152f, 155, 225.
- Aall, Jacob, 9f, 12, 109, 150, 155, 189, 286, 452, 508, 542, 590, 592.

- Bagge, S.H.O., 31.
von Balen, ty. diplomat, 686.
Bang, Thomas Cathinco, 10, 12, 38.
Barfoed, Ludvig Emanuel, 674, 685.
Barker, Henry, 302.
Bartlett, am. general, 35, 39, 49.
Bazaine, Franois Achille, 273, 276, 284, 286, 289, 325f, 332, 334, 336, 340, 352, 357, 359, 402.
Beck-Friis, Lave Gustaf, 194, 213, 226, 232, 307, 394.
Beichmann, Johan Diderik S., 146.
Beijer, Carl G., 59, 63, 132, 420, 541f, 664, 668.
Bellonet, Henri de, 240, 244, 254.
Benedetti, Vincent, 248-251, 256, 311.
Bennich, Nils Axel G., 59, 671, 679.
Benådningssaker, 639, 689.
Berg, Karl Johan, 359, 368, 370, 375, 380, 392, 689, 691.
Berghaus, Fr., 268-272, 274f, 279-281, 283, 288, 291f.
Bergslien, Brynjulf Larsen, 157, 364, 366.
Bergström, Per Axel, 200, 202f, 207, 210, 217, 405, 453, 465, 475, 487, 491f, 514-516, 523, 532-534, 536, 543f, 559, 587, 598, 623, 652, 661, 664f, 668, 671-675, 678f, 683, 685, 688-691, 709.
Berlin, N.J., 410, 412, 451f.
Bernier, Hagbart Emanuel, 641.
Bernhoft, Herman Severin, 9f.
Bernstorff, Albrecht greve av, 328.
Besche, Johan Gerhard de, 469.
Beust, Friederich Ferdinand von, 251, 377, 383, 424.
Beylegaard, William Lembach, 304.
Bildt, Didrik Anders Gillis, 131, 133, 196, 199f, 714.
Bille, Jens Fæster, 706.
Bing, Just Johan, 94.
Birch-Reichenwald, Christian, 83, 178, 192, 552.
Birkeland, Joakim Nikolai, 594.
Birkeland, Michael, 214f, 220.
Bismarck, Otto von, 231, 246, 248f, 251, 255, 289, 299, 302, 307f, 310f, 314, 317, 322, 325, 330, 336, 352, 354, 358, 368, 372, 403, 424, 501, 624, 657, 662, 666, 668f, 686f.
Bjørnsgaard, Peder Christian, 511.
Bjørnson, Bjørnstjerne, 159, 173f, 178, 219, 591.
Bjørnstjerna, Oscar Magnus, 239, 258, 291, 297, 304, 332, 341, 369, 376, 662-666, 668f, 673, 675, 677, 682, 697, 705, 714, 717, 722, 724-726, 729.
Blom, Hans, 323.
Bodøssaken, 127, 169.
Boeck, Wilhelm, 49.
Bonin, Eduard v., 622, 624.
Bonnevie, Jacob Krefting, 449, 640, 694f.
Bordrud, Jonas Kirsebom, 73, 81, 93, 96.
Borgerdådsmedaljen, 9, 11, 13, 74, 78f, 82f.
Borgermesterembete, Drammen, 730.
Bourbaki, Charles Denis, 325f, 352, 418, 424, 428.
Boyer, Napoléon, 352.
Braunerhielm, Ferdinand, 144, 146.
Braunerhielm, frøken, 98.
Breder, Paul P.W., 204-206, 211f, 214.
Brennevinsavgift, Sverige, 136, 154, 165.
Brenneviltvirkning, 652, 654, 656, 661.
Bretteville, Christian Zetlitz, 9-11, 13f, 18, 20-29, 33-35, 40f, 53, 60, 76, 81f, 118-124, 133, 144, 151, 158, 167, 169, 171, 180, 182, 184f, 187, 189, 193-195, 205f, 209, 219, 223, 261, 263, 297, 319, 322f, 328, 334, 339, 345, 362, 366, 370, 382, 387, 391f, 405f, 409, 411-413, 415, 418f, 421, 424, 428, 430f, 436, 449f, 484, 496, 498-500, 502-504, 506, 508, 510, 584, 605, 609f, 645, 651.
Bretteville, Jeanette Emilie, 502.

- van Brienen, Eugène, 161, 186.
- Broch, Ole Jacob, 8, 11, 15, 18, 22, 49, 62, 64, 67-69, 73, 85, 99, 150, 170, 229, 236, 238, 245f, 251, 260, 267, 318, 343, 346, 348, 389, 396, 413, 420, 426, 431, 508, 512, 519, 528, 541f, 609-613, 645f, 650, 652-654, 673, 708, 712, 714, 718, 731f.
- Broström, Carl Gustav, 343.
- Brunnow, Filip, 291, 384.
- Brändström, Pehr, 59f, 62-64.
- Burnside, Ambrose Everett, 332, 335, 340.
- Buchanan, Andrew, 376f.
- Budde, Christopher Peder, 468, 470, 474, 478, 482.
- Burenstam, Carl Johan R., 324.
- Bætzmann, Fredrik, 667.
- Bødtker, Bernt Anker, 507.
- Børs, Christian, 284, 367, 689.
- Börsenhalle, 495.
- Cadore, Marquis de, 256, 259.
- Canrobert, François C., 303.
- Carl Johan, 69, 156, 161, 201, 533, 599.
- Carl IX, fr. konge, 177.
- Carl Johanstatuen, 364, 366.
- Carlén, Richard Th. C., 522, 603, 617, 624.
- Carlson, Fredrik Ferdinand, 85, 116, 166, 197f, 200, 203, 210, 217-219.
- Cederström, Claes A.B., 577, 622, 624.
- Celsing, Lars Gustaf, 217.
- Chabrie, fr. embetsmann, 167.
- Chambord, H.C.F.M.D., greve av, 313, 332.
- Chanzy, Antoine E.A., 418, 424.
- Chardentier, Gustaf Reinhold, 200.
- Chaucier, eng. kaptein, 359.
- Chaudordy, Jean Baptiste A.M., 394.
- Chilian, 458.
- Christensen, Halvor Olaus, 423f, 431, 438.
- Christian, da. prins (Chr.X), 324.
- Christiansen, Christian, 296.
- Christie, Hartvig Caspar, 173, 178.
- Christophersen, Wilhelm, 712.
- Chronos, 402.
- Coburg, prinsen av, 226f.
- Cocquerel, eng. diplomat, 326f.
- Collett, Jonas, 159, 161, 186.
- Coreolan, 447.
- Crémieux, Isaac M., 297.
- Croneborg, sv. brukspatron, 672.
- Cronstedt, Rudolph, 671, 678, 684, 686, 688f.
- Crowe, John, Rice, 227, 288, 671.
- Dagbladet, 77, 160, 216, 416, 419.
- Dagens Nyheter, 259, 494f.
- Dagligt Allehanda, 70, 114, 309, 433, 459, 472, 516, 663, 666.
- Dahlfeldt, Carl Ludvig, 282, 288, 291, 297.
- Danmark, regjeringens sammensetning, 207, 216.
- Daru, Napoléon, 185.
- Daschkoff, Jacob von, 204, 207, 258, 266, 289, 309.
- De unges forbund, 102, 106, 110, 202.
- Deering, eng. Mrs., 326f.
- Demirgian, Ohan, 103f, 110f, 114, 117-119, 123, 130f, 134f, 138, 142, 160, 324.
- Den Fremsynte, 422, 428.
- Desideria, sv.-no. dronning, 569, 571, 574, 586f.
- Dessen, Jonas Severin, 13.
- Det unge Norge, 71.
- Dickson, Oscar, 388, 391.
- Dietrichson, Christian Lerche, 16.
- Diplomati. Se Unionen.
- Drammen, brann 1870, 204-206, 208-212, 214.
- Drammens Tidende, 160.
- Dronningen = Louise (Carl XV's hustru), 14, 34, 39, 41, 66, 68-70, 73, 88, 97, 101, 110, 118, 123, 129, 136, 144, 151, 260, 265, 333, 385, 392, 399, 403, 406, 475, 482, 545,

- 550f, 555, 557f, 563, 565f, 567-575, 581-583, 585, 592, 598, 606, 609, 613f, 618, 620. Kondolanser ved dronningens død, 574, 585, 587f, 590-592, 598, 603, 606-609, 616. Begravelsen, 617, 622.
- Due, Amélie, 59f, 64, 66.
- Due, Carl W.C., 295.
- Due, Frederik Gottschalk Haxthausen, 34, 251, 301, 303, 311, 326f, 494, 616, 657f, 662, 667, 686f, 695.
- Dunker, Bernhard, 97, 111, 165, 178, 183, 185, 192, 247, 552.
- Duperré, Victor Auguste, 326.
- Dybwad, Bertram, 268, 271f.
- Daa, Ludvig Kristensen, 71f, 83, 172, 174, 180.
- Daae, Ludvig, 76, 112f, 150, 152f, 159, 320, 450, 452, 513, 530, 562, 578.
- Ebbell, Joachim, 438, 442, 453, 460f, 529, 537, 545, 567, 594.
- Edholm, sv. postinspektør, 129.
- Edholm, Edvard Martin, 378, 566.
- Eger, Peter, 280.
- Ehrenheim, Per Jacob von, 164, 198, 200, 203, 210, 215, 217f.
- Ehrensward, Albert Carl A.L., 58, 60, 121, 137, 167, 484, 623.
- Eketrå, Johan Gabriel, 129f, 134.
- Ekteskapslovgivning, 438f. Vielsesrituale, 221, 223, 225. Sivilekteskap, 221, 439.
- Ekström, Carl Rudolf, 675, 679, 724.
- Ellefsen, Hans Peter, 93.
- Enge, Nils Nilsen, 68, 314, 318, 321.
- Engelstad, Jess Julius, 601, 671, 674, 685.
- Engeström, Lars von, 201.
- Enkedronningen = Josephina Maximiliana Henrietta, 118, 141, 148, 323, 475, 528, 570, 572, 574, 577, 582, 584, 586, 730.
- Ericson, John Philip, 458.
- Eugenia (dampskip), 273.
- Eugenie, sv.-no. prinsesse, 163, 172.
- Eugenie, keiserinne av Frankrike, 171, 290, 325f, 352, 358.
- Ewerlöf, Frans Anton E., 161.
- Fabius Maximus, 289.
- Faidherbe, Louis L.C., 409, 418, 424, 428.
- Falkenberg, Henrik Gabriel, 196.
- Falsen, John Collett, 32, 36-41, 43f, 52, 67f, 71-73, 80-83, 86-89, 95, 100, 102, 106, 142f, 145, 158, 163f, 170, 224, 247, 250, 257, 264, 267, 290, 292, 300, 323, 331, 363, 390, 394f, 397, 482, 511, 618, 631, 648, 652f, 663, 673, 700, 703f.
- Falsen, Henriette, 143.
- Farmakopé (nordisk), 450-452, 456.
- Fattiglov (Sverige), 654.
- Favre, Jules, 297-299, 301f, 305, 307f, 310f, 314, 416, 424, 432, 435, 501.
- Faye, Jørgen Breder, 296.
- Fenger, Carl Emil, 30f, 36.
- Fiskerigrense. Se Territorialgrensen.
- Fiskerioppsyn, 54, 76, 137, 167.
- Fleischer, Baltazar S., 213.
- Fleischer, Hans Kirkgaard, 145-147, 173, 209, 314, 320, 322, 333, 337f, 417-419, 470, 474, 543, 585-587, 595, 601f, 716, 718.
- Fleischer, Hans Seeberg, 16.
- Fleury, milie Felix, 304, 379.
- Fogedembeter, 157f.
- Folkebladet = Norske Folkeblad, 178.
- Forbes, Frank B, 101, 366.
- Formuesfellesskap, 710, 712.
- Forsvaret, Norge. Generelt, 316, 318, 338f, 363, 387, 426, 428, 433, 436f, 439, 446f, 594, 625f, 631f, 635, 638f. Militærkommisjon, 140-142, 147-150, 152-155, 159f, 170f. Arméen. Befordring, 11. Brigadeinndeling, 310. Garden, 295. Sanitet, 374, 377f, 381. Øvelser, 295, 387, 486, 490, 693. Marinen. Budsjett, 426. Hortenkommisjonen, 64f, 67, 69, 72f, 99. Sjøkadettinstituttet, 148, 150, 153. Øvelsestokt, 349f. Hånd-

- verkskorps, 390-392. Se også Unionen, Unionsforsvaret og Trontalen.
- Forsvaret, Sverige, 154, 165, 168, 174, 213, 316, 318, 333, 338f, 342, 350, 356f, 363, 408f, 413, 417, 425, 428, 451, 507, 516f, 550f, 615, 639, 643, 660, 668, 696-699, 701, 703, 705, 707-711. Herunder Inndelingsverket. Marinen, 101, 154.
- Fougstad, Carl Andreas, 296, 593, 597.
- Fourichon, Martin, 322.
- Fournier, Henri, 118-122, 124, 128, 134, 141, 144, 148, 151, 153, 167, 175f, 181, 185, 204, 222f, 239, 245, 248, 251-255, 261, 263, 266, 276, 278, 281, 290, 292, 298, 300, 302, 310, 312, 314, 319, 340, 355, 407, 418, 427, 432, 435, 450, 461, 484, 582, 653.
- Fransk-Tyske krig, 169f, 176f, 228-239, 241-315, 317, 321f, 325-337, 339f, 344, 350-355, 357-359, 368-370, 372, 384f, 387-389, 391, 393f, 401-404, 406-409, 415f, 418f, 421-424, 427f, 431f, 434f, 439, 445, 449, 451, 454, 461, 484, 498, 501f, 504, 567, 647, 659, 663, 667f. Sv.-n. beredskapstiltak, 235, 237f, 245f, 251-254, 257f, 260, 267, 316-318, 343. Beskyttelse av norske i Frankrike, 346-350, 354, 356. Brevhistorien (Carl XV's brev til fransk fange), 494-496, 499, 622f, 657f, 662, 664, 666-669, 673, 686-688, 691. Nøytralitet, 228, 231-235, 237-239, 241-250, 253f, 256, 258f, 264-269, 273f, 282f, 316, 318, 351, 379. Tysk frivillig marine, 276-279, 281, 284, 292f, 300, 302. Tyske klager på no-sv. pro-fransk holdning, 268-272, 274f, 279-281, 283, 285f, 288, 291f, 295, 302f, 306-309, 311f. Herunder synet på fransk og tysk politikk.
- Frederik, da. arveprins, 137f, 144, 148, 151, 566, 570, 577, 583, 586, 591, 638f, 727f.
- Frederik Carl, prøys. prins, 263, 317, 407.
- Frederik, Den store, 440f.
- Frederikke, hol. prinsesse, 385.
- Friederich Carl, tysk prins, 317, 407.
- Friis, Jens Andreas, 670, 672, 675f.
- Froissard, fr. general, 263.
- Funck, Fredrik Alexander, 215-217, 222.
- Fäderneslandet, 119, 122f.
- Fædrelandet, 35, 39, 76, 149, 155.
- Gade, Herman Andreas, 57f, 60f, 63, 76, 139.
- Gambetta, Léon, 322, 332, 352, 359, 403, 461.
- Garibaldi, Giuseppe, 336.
- Gasjeregulering, 413, 417f, 420.
- De Geer, Louis, 7, 11, 13, 15-18, 20, 26, 38, 45f, 48, 56, 70f, 76, 84f, 87, 90, 92f, 97-99, 105, 107, 114-117, 126, 130, 136, 164, 166, 182, 197-203, 207f, 210, 217f, 220, 222f, 242, 252, 359, 362, 418, 543, 552, 639, 644, 647, 649, 660, 717.
- Gelle (svensk korvett), 345f, 348.
- Geffroi, fransk publisist, 152.
- Genouilly, Charles Rigault de, 182, 320.
- Gjeldsarrest, 158.
- Gladstone, William Ewart, 367.
- Glickstad, Christen Mamen, 16.
- Gløersen, Jørgen Gustav, 16.
- Gortschakoff, Alexander M., 238, 369, 372, 376f, 385, 662.
- Gramont, Antoine Alfred Agénor, 256.
- Grant Duff (Gladstones sekretær), 327.
- Granville, George L.- G., 230, 258, 265f, 282, 291, 301, 305, 312, 328, 351-353, 377, 383-385.
- Gregersen, H.J., 34f, 49, 53.
- Grenserydding, Norge-Russland, 223, 225.
- Gripenberg, rus. konsul, 204.
- Gripenstedt, Johan August, 198, 226.

- Grundtvigianisme, 178.
 Grønn, Hans Chr. H., 247.
 Guizot, François, 177.
 Guldberg, Carl August, 375, 379.
 Gullfunn (Finnmark), 315f.
 Gumpert, Augustus C., 712.
 Gunnerberg, sv. ekspedisjonssjef, 215.
 Gunnerus, Johan Ernst, 221.
 Gustav, sv-no. prins, 650-653, 658, 722, 726f.
 Gyllenram, Henrik G.W., 550.
 Göteborgs Handels- och Sjöfarts Tidning, 110.
 Haffner, Wolfgang Wenzel, 59, 511.
 Hahr, Jacob E.M., 685, 688.
 Hall, Carl Christian, 207.
 Halls hårvann, 547, 560.
 Hamburgischer Correspondent, 672, 676.
 Hamilton, Henning, 151, 198f, 201f, 711f, 715, 717, 720, 722, 724.
 Hamilton Fish, am. statssekretær, 49.
 Hammarhjelm, Carl, 672.
 Hammerstad, Ole Larsen, 152f, 155, 159.
 Hannibal, 289.
 Hansen, C.A. (trolig J.A.), 207.
 Hansen, Fritz, 219.
 Hansteen, Christopher, 13.
 Handelstraktater, Japan, 341. Spania, 655.
 Harbitz, Georg Prahl, 10.
 Havets frihet, Fritt hav. Se Territorialgrensen.
 Hedin, Sven Adolf, 168, 431, 517, 564.
 Heftye, Thomas Johannesen, 227, 556, 566.
 Hegel, Frederik Vilhelm H., 398.
 Heiberg, Christen, 459.
 Heliessen, Henrik Laurentius, 21f, 26, 41, 63, 66-68, 73, 78, 81, 87, 92, 100f, 109, 128, 132, 135, 140, 143, 149f, 156, 159-162, 164, 173, 177f, 182, 188f, 210, 212, 214, 216f, 235, 242, 256f, 260, 264, 273, 290, 292, 300, 316, 320, 323, 334, 356, 364, 378, 382, 391f, 394-396, 399, 420, 499, 503-505, 508f, 512, 514, 521f, 567, 575, 606, 623, 671, 674, 685, 687, 691, 706, 710, 731.
 Heliessen, Thomine Charlotte, 52, 63, 164, 290, 321, 406.
 Henri IV, fr. konger, 177.
 Henri V, fr. pretendent, 313.
 Hepp, Albert, 125, 298, 311, 314.
 Hepp, fr. kaptein (Ordonans hos Ludv. Nap.), 311, 315.
 Heyerdahl, Stener Severin, 16.
 Hjerta, Hedda, 726.
 Hochschildt, Carl Fredrik Lotharius, 258, 264f, 277, 282f, 291, 299, 301, 304f, 312, 325f, 332f, 335f, 340, 351-353, 369, 377, 387, 415, 419, 724-726, 728f, 731, 733.
 Hohenzollern, Leopold, prins av, 229, 239, 246, 248, 256.
 Holland, Konge av = Wilhelm III, 577.
 Holm, Harald Hagerup, 48.
 Holst, Axel, 374, 377f, 381.
 Holst, Christian, 10, 12, 18, 71, 156, 162f, 178, 214, 307, 362f, 387, 450, 508, 592, 599, 606, 613f, 619f, 729.
 Holst Harald, 145, 292, 599.
 Holmboe, Jens, 204, 213, 694.
 Holstein-Holsteinborg, F.A., 207.
 Holtermann, Marcus Høyer, 726.
 Horats, 315f.
 Hågerflycht, Carl Henric, 196.
 Ibsen, Henrik, 418, 422.
 Ifvarsson, Carl, 708.
 Ignatieff, Nikolai Pavlovitsj, 376.
 Indépendance Belge, 302, 337.
 Ingegjerd (Sv. kanonslupp), 137, 139, 144.
 Interimsregjering. Se Regentstyre.
 Irgens, Niels Christian, 65, 69, 140, 144, 147-150, 152-155, 159, 163, 170f, 173, 209, 236, 238, 245f, 251, 255, 257, 260f, 267, 281, 295, 339,

- 374, 381, 392, 486, 490, 509, 512, 646, 654, 671, 685, 687, 689, 691, 708, 731.
- Jensen, Ole Andreas, 482.
- Jernbaner, Norge, 25, 99, 106, 435f, 444, 447, 501, 504, 526, 631, 635f, 639, 650, 653. Jernbaneaksjer, 648, 729. Transittgods, 715.
- Jernbaner, Sverige, 25, 131-133, 136-138, 142, 147f, 157, 160, 163-166, 405, 409, 413f, 417, 420, 615, 623.
- Jernbaner, Sv.-no. Mellomriksbaner, 88, 104, 131, 133, 135f, 165, 288, 419f, 514-518, 521-528, 532-534, 536f, 539-545, 547, 550, 555, 558f, 563, 577f, 585, 587, 594, 660, 662-665, 668f, 671-676, 678f, 683-691.
- Jerningham, Georg S.S., 401, 403.
- Journal de Debats, 237.
- Journal Officiel, 249.
- Jupiter, 575.
- Jørstad, Østen, 73, 81, 93, 96.
- Jåbæk, Søren, 154, 168, 315, 459, 461, 482, 511, 596f, 641.
- Jåbæks Tidende = Folketidende, 644.
- «Jåbæksk» (Tendenser, kandidater etc.), 174, 215, 300, 307, 318, 321, 529, 538, 641.
- Keiseren av Russland = Alexander II, 317.
- Keiserprinsen = Napoleon, Victor Jerome F., 263, 265, 325, 352.
- Keratry, mile de, 336, 384.
- van Kervell, Johan Henrik, 292, 343, 346.
- Key, Karl Fredrik E., 160, 431.
- Kielland, Jacob, 423.
- Kildal, Peter Daniel Baade Wind, 449f, 452.
- Kirken, Embetsbesetterser, 375, 379. Konfirmasjon, 404f. Landstads salmebok, 48, 55, 62.
- Kjellberg, Nils Gustaf, 721.
- Kjerschow, Christian Collett, 260.
- Kjerulf, Christian T., 30f, 36, 41, 43, 406, 409-414, 419, 450, 452, 456, 499.
- Kjerulf, Halfdan, 386.
- Kjerulf, Otto Richard, 30, 35, 419, 516, 527, 578, 602, 671, 674, 676, 684, 698, 716, 730f.
- Klaveness, Henrik, 314.
- Klint, Erik Magnus av, 166, 168.
- Knap, R.A., 346.
- Knorring, Oscar von, 103, 110, 114, 117, 123, 130f, 138, 142, 160.
- Kongen av Danmark = Christian IX, 57, 258, 577.
- Kolmodin, Gustaf, 522, 549.
- Konsulatvesen. Se Unionen.
- Kraby, Carl J., 49.
- Krogness, Johan Richard, 438.
- Krohn, Georg Herman, 202, 208.
- Kronprinsesse Louise (Dampskip), 236, 248.
- Kvegpestplakat, 308.
- Kölnische Zeitung, 283.
- Lagerbjelke, Gustaf, 136, 197, 200, 417, 693, 711-717.
- Lagerstråle, Henrik Gerhard, 672.
- Lambrechts, Morten Diderik E., 575, 606, 710.
- Landpolitiet, 275.
- Landstad, Magnus Brostrup, 48.
- Landstads salmebok. Se Kirken.
- Lange, Otto Vincent, 358f.
- Lantmannapartiet, 705.
- Lappesaken, 26, 359-363, 365f, 368-372, 375f, 380-383, 387-393, 396f, 405f, 448, 452f, 455f, 458f, 471f, 476, 504, 510f, 513f, 516f, 522f, 528, 534, 536, 546, 549, 559, 562-564, 578, 581, 587, 591, 598, 603, 606, 616-618, 620f, 623f, 659, 666.
- Lassen, Paul Brodal, 24.
- La Valette, Charles Jean Marie, 352.
- Leflo, Adolphe Charles, 300.
- Legat, 75.
- Lehmann, Orla, 149.

- Leijonancker, Fredrik Wilhelm E.C., 19, 114, 117, 131.
Leijonhufvud, Abraham, 101, 166, 221, 248, 250, 491, 726, 730.
Lie, Erika, 89.
Lie, Jonas, 422, 428.
Lieblein, Jens Dan. C., 19f, 24-26.
Lindemann, Ludvig Matthias, 386.
Lindstrand, Frans Theodor, 239.
Lindström, Julius, 479, 484f.
Lochmann, Ernst Ferdinand, 410-412.
Lofthus, Augustus, 251, 327, 331.
Lofthus (lady), 326.
Louise Augusta W.A., prinsesse av Prøyssen, 460.
Lovise, dansk kronprinsesse, 119, 137f, 144, 148, 151, 175, 221, 313, 566-568, 570f, 577, 583, 586, 638f, 728.
Ludvig XIII, 177.
Ludvig XIV, 177.
Ludvig XV, 177.
Ludvig XVI, 177.
Ludvig XVIII, 177.
Ludvig Philip, 177.
Lund, Tollef, 482f.
Lundberg, Dan Vincent, 175, 196, 422-426, 432, 455, 457, 461, 463, 465-471, 475f, 478, 481f, 485, 501f, 523, 537f, 547, 565, 568, 622, 707.
Lyons, Richard Bickerton, 305.
Løvenskiold, Elise W.J., 37, 39-42.
Løvenskiold, Otto, 27-29, 31-44, 502, 579, 583f, 596, 664.
Löwenhielm, Carl, 299.
Mac Mahon, hertug av Magenta, 261, 263, 273, 276, 284f, 289, 402.
Madvig, Johan Nicolai, 323, 329.
Malmsten, Pehr Henric, 7, 146, 225, 555, 560, 565, 568, 582, 719, 727.
Manderström, Christopher Rutger Magnus, 418.
Mankell, Julius, 458.
Manthey, August Christian, 10, 12, 22, 26, 87, 158, 322, 324, 331, 334, 363, 390, 394, 396, 504, 549, 652f, 690, 693, 696, 699f, 703f, 711f, 714-716, 718.
Marstrand, Otto Jacob, 203.
Mathiesen, J., 491, 498.
Mazarin, Jules, 177.
Meinich, Hans Thomas, 18-26, 28f.
Meklenburg, Storhertugen av = Fredric Wilhelm, 210.
Meldahl, Hans Gerhard K., 13, 18, 21, 31, 33, 35, 37, 44, 63, 66, 68, 71, 109, 154, 159, 163f, 214, 216-218, 224, 228f, 231-233, 235f, 247f, 250f, 257, 267, 275, 280, 307, 365, 453, 508f, 511f, 528, 579f, 586, 652, 685, 698-700, 703f, 710, 716, 724, 731-733.
Metternich, Richard, 305.
Meyer, Arnold, 404f.
Meyer, H, 217f.
Meyer, Thorwald, 227.
Michelet, Christian Frederik, 339, 343, 357, 363-365, 369-370, 373-375.
Middelthon, Julius Olavus, 157.
Mikkelsem = Michelsen, Jacob Andreas, 575.
Mistillitsvotum. Se Motivert dagsorden.
Mitchell, William, 38.
Moe, Jørgen, 375.
Monrad, Markus Jacob, 178.
Monroedoktrinen, 328.
Montan, Erik Vilhelm, 180f, 186.
Morgenbladet, 23, 61f, 70, 76f, 85, 97, 114, 152, 169, 173, 288, 291, 370, 418, 476, 537, 545, 578, 594f, 621, 655, 676f.
Morgenstjerne, C. F. von Munthe, 210.
Morgenstjerne, Oscar von Munthe, 222.
Morgenstjerne, Vilhelm von Munthe, 132, 226, 229, 233, 250, 260, 263, 409, 423, 431.

- Morgenstjerne, Wilhelmine, (ovennevntes hustru), 222.
- Morgenstjerne, Bredo, (ovennevntes sønn), 226, 233, 250, 266, 409.
- Morgenstjerne, Wilhelm, (ovennevntes bror) 226, 233.
- Mosling, Abraham D., 94.
- Moss Tilskuer, 228.
- Motivert dagsorden, 588f, 593f, 596f, 599-605, 607, 611, 614, 620, 653. Se også Parlamentarisme.
- Motzfeldt, Carl, 607, 611.
- Motzfeldt, Ernst, 219.
- Motzfeldt, Ketil, 64f, 67, 69, 72, 314f, 317f, 320f, 458, 463, 593, 606, 608, 641.
- Muller = Mller, Michel, 602, 671, 674, 684f.
- Munck af Rosenschöld, Thomas, 136, 138, 146, 426f, 590f, 597, 603, 607, 616.
- Myntsystem, internasjonalt, 117. Myntkomité (Sverige), 350.
- Møinichen, Erik Røring, 21, 23, 26-28, 30-33, 36f, 40f, 73, 80-83, 86-89, 93f, 96, 511.
- Möller, Peter von, 471f, 504, 511, 522, 549.
- Mørske, Fritz, 207.
- Målstrev, 71, 323, 329.
- Napoleon I, 177, 353, 440f.
- Napoleon, J.C.P.B. (keiseren), 176f, 187, 228, 232f, 239, 245, 251-253, 256, 263, 265, 282, 285f, 289, 292, 294, 301, 303f, 311, 325f, 330-332, 376, 402, 441.
- Nasjonalgalleriet, 172.
- Nicolaysen, Nicolai Ludvig, 10, 219.
- Nidaros (no. korvett), 349.
- Nielsen, Carsten Tank, 59, 133.
- Nordenskjöld, Nils Adolf Erik, 391, 479, 481, 483-485, 487, 491f, 497, 578, 670, 677f.
- Nordisk Tidsskrift, 455, 463, 472, 476.
- Nordstjernen (norsk fregatt), 8, 11, 20f, 23-25, 103.
- Nordström, Johan Jacob, 151.
- Nornen (no. korvett), 349f.
- Olafsen, Jørgen, 208.
- Ollivier, mile, 170, 176, 252, 402.
- Olsen, Olaus Benedictus, 16.
- Oppegaard, Svend Andreas, 157f.
- Oppmålingsbudsjettet, 476.
- Ordensvesen. Ordenskanselliet, 9f, 12, 15, 198. Ordensutnevnelser, 9, 11, 13, 15, 24, 30f, 35f, 41, 43, 49, 59f, 62-64, 73-75, 78f, 81-83, 86, 88f, 93f, 96, 103, 172-174, 180, 304, 386f, 390, 398, 409-414, 419, 674f, 683-686, 687-691, 693.
- Oscar I, 129, 473, 510, 585-587, 598.
- Oscar, H.K.H./prinsen, 8, 15, 18, 20, 34, 38, 57f, 61, 64, 102, 342f, 346, 348, 350f, 354, 415, 466-468, 476f, 497, 503, 508, 517, 523, 529, 531-533, 536f, 544, 550, 554-556, 559, 565, 568, 570f, 576-578, 584, 588, 598f, 601-603, 652, 658, 665, 713, 728.
- von Otter, Fredrik Wilhelm, 722.
- d'Otrante, Paul Athanase, 196, 582.
- Otway, brit. understatssekr., 277.
- Pall Mall Gazette, 299.
- Parlamentarisme, 127, 154f, 169f, 202, 333, 643, 694, 698, 718. Herunder: Regjeringens stilling til unionsforslagets skjebne, 508f, 511-513, 514, 518-522, 528, 535, 546, 560, 612f, 618-620, 622, 624, 626-631, 633, 636, 698.
- Paris, Louis Ph. A. d'Orléans, greve av, 353.
- Paristraktaten 1856. Se Russland.
- Pensjoner, 511.
- Pensjonsvesen (offentlig), 393, 395-400, 404f.
- Persigny, Jean Libert V.F., 352.
- Petersen, Claus Oluf, 7, 11, 81.
- Petersen, Sigvard Emil, 68, 79.

- Phyrrus, 641.
- Piétri (Ludv. Nap.s privatsekretær), 325.
- Pihl, Carl, 671.
- Pinthievre, Hertugen av, 226f.
- Piper, Carl Edvard Vilhelm, 265, 327.
- Platen, Baltzar Bogislaus von, 101.
- Plessen, Wulf Henrik B. Scheel- 141.
- Posse, Arvid, 171, 173, 178, 507, 651, 712.
- Post- och Inrikes-Tidningar, 101, 110f, 217, 236, 244f, 257-259, 295, 302, 306-309, 311, 315, 394, 431, 483, 569f, 581, 709, 726, 728.
- Postlov, 413.
- Postvesenet, Norge, 66, 68, 81. Fredrikshald, 706. Kristiansund, 706. Sarpsborg postmesterembete, 66, 68, 81.
- Postvesenet, Sverige, 129f, 134.
- Pragfreden, 247.
- Prim, Juan, 239, 402.
- Prinsen av Wales = Edvard VII, 236, 239.
- Prolongasjonssaken. Se Stortinget.
- Quanten, Emil von, 155f.
- Raab, A.C, 408, 598.
- Regalier (Dronningens), 585, 587, 592, 595f, 598, 601-603.
- Regentstyre/Interimsregjering, 34, 38, 46f, 55-57, 62f, 66, 340-343, 350, 354, 358, 464-467, 469f, 472f, 475, 477-479, 486, 489f, 496, 498-500, 502-504, 506, 508, 514, 521, 523, 529, 540, 544. Interimsregjeringens kompetanse, 470, 472f, 477f.
- Regjeringen, Norge. Ombytte/departementfordeling, 22-29, 31-34, 40f, 87, 158f, 163f, 224f, 303f, 415, 500, 503, 646, 651-655, 663, 673, 690, 699f, 703f, 711, 714f. Rekruttering/avskjed, 11, 14f, 17-34, 36-44, 47, 52, 67f, 71-73, 78, 80-83, 86-89, 94-96, 98, 100, 102, 105f, 500, 502f, 510, 514, 605, 609, 615, 618, 621f, 626, 629, 632f, 637, 640, 642-647, 649f, 655, 663f, 666, 692f, 706, 710-712, 716, 730-733. Gasjen til sekretæren ved regjeringspresidiet, 128f, 135, 140, 143, 156, 158, 160-164, 178f, 182, 185, 206, 214, 216, 218f, 307, 310, 312f, 345, 353, 363f, 366, 372f, 378, 382, 385, 389, 505f, 514, 557, 566. Regjeringsmiddag for stortinget, 338, 429, 437f, 458f, 462, 584, 609, 613f, 616f, 619-621. Møtetid, 400f.
- Regjeringen (Sverige). Ministerkriser, 154f, 166, 169, 173, 178, 197-204, 207f, 214-218, 220, 222, 224, 551, 653, 660, 698, 702, 705f, 709-720, 722-728, 730. Trontale, 84f, 90, 92, 125f, 135f, 197, 338, 423, 428f, 432, 434f, 439f, 551, 653-655, 658f, 693f, 713.
- Regjeringsadvokatembetet. Se Rettsvesen.
- Regnier, Victor E.V., 325.
- Rettsvesen. Høyesterettsassessorer, 56. Høyesteretts adresse ved dronningens død, 587. Høyesteretts seremoniell, 118f. Regjeringsadvokatembetet, 247. Sorensskrivere, 83.
- Retzius, Magnus Christian, 719.
- Revue de Deux Mondes, 152, 155.
- Ribbing, Sigurd, 510f, 514, 522, 546f, 549, 563.
- Richelieu, Armand Jean du Plessis, 177.
- Richter, Ole, 154, 450, 710, 712.
- Richthofen, Emil Carl Heinrich von, 266, 268-272, 274, 283, 289, 291, 295, 302, 306, 502, 657.
- Riddervold, Hans, 9, 24, 74f, 78f, 81, 83, 125, 229, 295, 304, 337, 375, 398, 509, 612, 685.
- Rigstidende, Den norske, 76, 581f.
- Riisnæs, Erik Arnesen, 561.
- Riksdagen. Åpning, 135. Eventuell oppløsning, 517, 551, 639, 642f,

- 646, 696, 698, 708f. Slutning, 197.
 Urtima riksdag, 253f, 616, 639,
 642f, 646, 653, 655, 658, 660.
- Rjukan (dampskip), 16.
- Robespierre, Maximilien, 177.
- Rode, Frederik, 585.
- Roll, Ferdinand, 270.
- Roll (fru, ovennevntes hustru), 273.
- Roos, Adolf Wilhelm, 59, 63, 129.
- Rooth, Carl Johan Frederik, 195.
- Rosenberg, Carl F.V.M., 152.
- Rosensvärd, Joh. Henr., 679, 722,
 727.
- Rosenørn-Lehn, Henrik Christian,
 237.
- Rouher, Eugène, 281, 352.
- Roxburg, Hertugen av, 288.
- Ruge, Carl Chr. C., 9.
- Rundgren, Claes Herman, 689.
- Russel, Odo, 377, 383, 501.
- Russland. Jernbanen Helsingfors-
 St.Petersburg, 282, 288, 291, 293f,
 297. Russisk eskadre i Finnmark,
 306f, 311. Marineekspedisjon, 207.
 Russlands oppsigelse av Paristrak-
 taten (1856), 369f, 372, 376-379,
 382-385.
- Rydin, Herman Ludvig, 98, 138, 455,
 457-459, 462f, 472.
- Rye, Nils Mathias, 12, 15, 18.
- Ræder, Ole Munch, 103, 131, 142,
 193, 224, 507.
- Rønneberg, næringsdrivende i Åle-
 sund, 137.
- Sakførerpartiet, 450, 461.
- Sandahl, Daniel Magnus, 458.
- Sandels, Samuel August, 730.
- Sandströmer, Carl Johan Albert, 34.
- Santesson, Carl Gustaf, 463, 465, 469,
 471, 475, 533, 536.
- Sartz (Sars), Johan Ernst, 178.
- Saxlund, Even, 595, 602.
- Schildt, sv. kab. kammerherre, 62.
- Schladermund, Johan Ldolph, 592f.
- Schlutow, Johan Wilhelm, 479.
- Schnitler, Diderik Th., 287.
- Schou, Halvor Arntzen, 227, 516,
 527f, 578, 602, 671, 674, 685.
- Schröder, Joh., 270, 275, 283.
- Schuman, no. agronom, 647f.
- Schwartz, Johan Jørgen, 11, 14f, 17f,
 112f, 450, 575, 608, 615.
- Schweigaard, Anton Martin, 142-149,
 155, 157, 159, 172f, 199.
- Schweigaard, Caroline Magnine, 142.
- Schweigaard, Christian Homann,
 594.
- Schweigaardmonumentet, 157, 159,
 163, 172, 186f, 193.
- Schwensen, J.H., 288, 292.
- Schaaning, Johan Jørgen Lange, 603.
- Sekvestrasjon, 183, 189.
- Selmer, Christian August, 606.
- Selskapet for Norges Vel, 60, 72, 171,
 199, 521, 551.
- Selskapet for pleie av syke og sårete i
 feltt, 264, 269f, 286-288, 292, 294f.
- Serrano, y Dominguez Francisco, 239.
- Sibbern, Carl, 12, 14, 81, 613, 619,
 662, 692.
- Sibbern, Maria, 20, 26, 257, 259f, 266,
 273, 359, 386, 586, 591, 595, 653,
 732.
- Sidorov, Mikhail Konstantinovitsch,
 663-665, 673, 682.
- Silfverstolpe, David August L., 129.
- Sivilekteskap. Se Ekteskapslovgiv-
 ning.
- Sivillisten (Sverige), 123.
- Sjørett, 276, 278f. Se også Territorial-
 grensen.
- Skandinavisme, 38, 231.
- Skattefogedembete (Trondheim), 217.
- Skjoldborg, Jan Greve, 76, 124, 322,
 405, 671, 674, 685.
- Skjöldebrand, August Frederik, 196.
- Skodsborghistorien, 229.
- Smith-Petersen, Morten, 606.
- Société internationale, 300, 312.
- Soelberg, Theodor Wilhelm, 706.
- Sommerfeldt, Hakon Adelsteen, 47f.

- Sophie W.M.H., arveprins Oscars hustru, 38, 102, 118, 570, 577, 722, 726.
- Sparre, Erik Josias, 79, 83, 423, 455f, 459, 471, 475, 510, 522f, 577, 603, 616f, 624.
- Sparre, Sophie, 569.
- Spitsbergen, norsk annekasjon av, 321, 323, 328f, 359, 388, 391, 393, 396f, 479-481, 483, 494, 496-498, 506, 509, 514, 521, 523, 531f, 535f, 560, 578, 621, 623f, 635, 638, 641f, 645, 652, 655f, 661-666, 668-670, 672f, 675-682, 686, 689.
- Spritsmugling, tiltak mot, 267, 274, 282f, 293, 297.
- Stang, Ole, 16.
- «Stangske system», 416, 419.
- Stanley, Edward Henry S., 331.
- Statholdersaken, 70, 112f, 128, 161f, 454, 461, 514, 518, 612, 724.
- Statsbudsjettet (Sverige), 142, 154, 165f, 168, 171, 179, 423.
- Statslån, 501f, 504, 526, 631, 636, 639, 648.
- Statsrevisor, 641.
- Stedingk, Eugène Frederik O.L., 394.
- Steen, Johannes, 450, 529, 600.
- Stemmerett, kommunal (Sverige), 70.
- Stemmerettssaken, 225, 453.
- Stenbock, Albert Magnus Otto, 387, 401.
- Stenersen, Oluf, 324.
- Stipendier, 14, 24.
- Stjernblad, Jules Edvard, 712f, 719, 724.
- Stockholms Dagblad («Dagbladet»), 103, 114, 130, 568, 672, 703, 705.
- Stockholmsposten, 225.
- Stokfleth, Harald Viggo, 30f.
- Stortinget. Valgene 1870, 192f, 199, 203, 208, 215f, 224-226, 296, 299f, 306, 309, 312, 314f, 317f, 321-323, 423f. Jåbæksk agitasjon, 215f, 300. Prolongasjonssaken, 425, 427, 524f, 529-533, 536f, 539-541, 548, 550, 554f, 557-559, 562f, 565, 575f, 578-580, 583, 585-589, 593f, 596f, 600, 604f, 611, 624-626, 630, 632, 634, 637, 643, 645, 650, 653. Sekretariatet, 502. Åpning og avslutning, 338, 448-450, 452, 455f, 458, 639.
- Straffarbeide, 256.
- Strand, frøken, 14.
- Strand, Reilulf Madsen, 483.
- Studentsamfunnet, 173f, 177f, 185, 215, 219f, 222.
- Suezkanalen. De forenede rikers representasjon ved åpningen, 8, 15, 19-25, 34, 103. Se også Demirgian.
- Sundberg, Anton Niclas, 197f, 712-717.
- Sverdrup, Georg Fr. W., 322f.
- Sverdrup, Johan, 69, 140, 147, 149f, 152-155, 160, 178, 199, 203, 224f, 318, 321, 449f, 452, 459, 472, 475, 511, 529, 538, 575, 583, 585f, 595f, 600, 605, 607, 609, 641, 644.
- von Sydow, Johan Fredrik, 522, 549.
- Sømme, Knud, 56.
- Sørensen, Aimar, 170, 450, 452.
- Sørensen (norsk grosserer i Stockholm), 172, 187, 292.
- Tandberg, Jørgen Johan, 375.
- von der Tann, ty. general, 336, 368, 384.
- Tegnér, sv. oberst, 196.
- Telegrafforbindelse med utlandet, 59.
- Tellefsen, Thomas, 386f.
- Territorialgrensen. Sunnmøre, 30, 35, 39f, 44-46, 48-51, 53-61, 63, 70, 75f, 84, 118-125, 127f, 137, 139, 141, 144, 148-151, 167, 169, 175f, 179-185, 187-189, 194, 196, 223, 240, 244, 249, 254f, 261, 263, 319-323, 328, 334, 435, 484, 623. Vestfjorden, 181, 183, 187, 240, 320. Herunder konflikt med Frankrike, Konflikt mellom redskapsgrupper, Fiskere fra Båhuslehn.
- Thaulow, Heinrich Arnold, 656.

- Therese, sv.-no. prinsesse, 577.
- v. Thiele, Karl Herman, 289, 302, 306, 494, 658, 662.
- Thiers, Adolphe, 297, 299, 305, 314, 332, 340, 350, 354, 358, 369, 379, 383, 388.
- Thomas & Brom, eng. handelshus, 480.
- Thulstrup, Carl Magnus, 20, 101.
- Times, 249, 495f, 657, 729.
- Tobakstoll, 408, 598, 606.
- Tolletaten. Rekruttering til, 7, 47f.
Overtollbetjent, i Fredrikshald 7, i Lillesand 7. Tollkassererembete, 158. Tollvisi-tasjon, 227.
- Tornérhielm, Rudolf, 57.
- Torp, Hakon, 685, 688.
- Tottie, Carl, 104.
- Tottie, Henry, 104, 193.
- Treschow, tysk general, 384.
- Treschow, norsk kandidat, 226.
- Trochu, Louis Jules, 288-290, 300, 312, 384, 416, 432.
- Troilius, Carl Oscar, 62f, 132f, 417, 419, 541f, 578, 598, 601, 603, 665, 671f, 674, 678f, 683, 685f, 690.
- Trontale, den norske, 388, 421, 425, 428-430, 433-448, 452, 454, 456f, 461f, 524f, 555, 625-627, 630-628, 641, 643, 647.
- Trontale, den svenske. Se regjeringen (Sverige).
- Truchsess-Wetzhausen, Friedrich, 222.
- Tättermann, Albert, 378f.
- Ueland, Ole Gabriel, 132f.
- Uggla, Evald Julius Ebbe, 672.
- Ugglas, Curt Gustaf af, 46, 85, 116, 129, 164, 166, 197-199.
- Universitetets etnografiske samling, 172f.
- Universitetsbiblioteket, 71f, 83.
- Ulrika Eleonora, sv. dronning, 577.
- Unionen. Diplomati, 35, 324, 329f, 334, 345, 353, 380. Konsulatvesen, 34f, 39, 47-49, 53, 65, 100-102, 104, 106, 193f, 201, 217, 224, 283, 297, 324, 329, 334, 343, 364, 366-368, 370, 479, 507, 513, 655, 689, 711f. Ministerielt kombinert statsråd, 183, 189f, 235, 237f, 241-244, 250, 264, 266f, 273f, 483f, 535f, 578. Riksaktens § 5, 127, 552. Unionsforslaget, 18, 20, 55, 70f, 73f, 76f, 84f, 87f, 90-93, 97-99, 102, 105-109, 111-118, 125-127, 132-134, 136, 138, 146, 151, 162, 165, 179, 183-185, 189, 192f, 199, 206, 208, 210, 241f, 250, 300, 338, 342, 356, 371f, 375f, 433, 438, 442, 448, 450, 453-455, 457-463, 468, 472, 474, 476, 482, 504, 506f, 510, 513-515, 517-520, 528, 531, 534-539, 543, 549, 551-554, 556-562, 564-567, 578, 580, 582f, 589-591, 594-598, 600, 602-609, 611f, 615f, 644, 655. 659. Unionsforslaget/fellesforsvaret, 209, 212, 338, 342, 356. Unionskokarde, 224. Se også Parlamentarisme.
- Utenriksbudsjettet, 19, 24, 26, 65f, 68f, 156, 161, 186, 188, 191f, 290, 334, 344f, 353f, 363, 367, 372f, 378, 380, 382, 385, 389, 392, 394f, 458, 479, 483, 489, 493f, 500f, 522, 696f, 701f, 707. Herunder Ministerkassen og Konsulatfondet. Se også Regjeringen, gasjen til sekretæren—.
- Valstad, Ole Christensen, 418.
- Vanadis (svensk fregatt), 8, 15, 19f.
- v. Vegeack, E.E.O., 196.
- Veier(mellomriks-), 133, 135.
- Velde, Jacob Staalesen, 170.
- Velde, Ole Sivert Mortensen, 133, 170, 450, 452, 576, 579.
- Verrier, fransk kaptein, 657.
- Veterinærinstitutt, det danske, 30.
- Vibe, Christopher Andreas, 585.
- Vinoy, Joseph, 289, 291, 300.
- Virgil, Vergil, 32, 186.

- Vogt, Carl Jacob, 687.
Vogt, Jørgen Herman, 13, 576, 593, 600.
Vogt, Nils, 18-21, 29f, 86, 88f, 94f, 98, 105, 155, 449f, 452, 458, 596, 605f, 610, 629, 632f, 635, 637, 640f, 643f, 646-650, 652, 654-656, 663, 666, 668f, 671, 674, 676, 685, 689-691, 698, 701, 707.
Voje, Peder Ellingsen, 483, 584.
Voss, Johan Heinrich, 221.
- Wachtmeister, Carl, 8, 19f, 24, 26, 34, 46, 48, 65, 100f, 103, 110, 117, 119-121, 124f, 127f, 130f, 134, 139, 141f, 144, 148, 150f, 153, 161f, 167, 175, 179-183, 185-189, 194f, 206, 209, 213f, 216, 218f, 221, 226, 228, 232, 236-238, 241-245, 250-252, 254, 256, 258f, 264-270, 273f, 276-279, 281, 283f, 286, 290f, 293, 298, 300f, 303, 309-311, 313, 317-321, 323-325, 328, 333-336, 340f, 343, 345f, 351, 353, 358f, 366-369, 372, 376, 378, 380, 382, 386-388, 391, 394, 397, 401, 408f, 412-416, 419, 427, 431f, 435, 450f, 456, 464, 476, 479, 481, 483-489, 491-498, 500f, 507, 513, 522, 531-534, 559, 566, 570, 577, 623, 635, 638, 641f, 647, 652, 657f, 662-664, 666, 668, 673, 675-687, 689, 696f, 701f, 720-724.
Walldén, Jonas Adolf, 130f.
- Wedel-Jarlsberg, Ferdinand, 641.
Wedel-Jarlsberg, Harald, 71.
Weide, baron (diplomat), 577.
Wennerberg, Gunnar, 210, 217, 501, 574, 598.
Wergeland, Harald Nicolai Storm, 145f.
Wergeland, Henrik, 174.
Werther, Karl, 230.
Westmann, russisk embedtsmann, 681.
Wetterstedt, Gustaf av, 159, 161, 186.
Wetterstedt, Nils Erik Wilhelm av, 324.
Wied, prinsesse av, 722.
Wied, enkefyrstinde av, 726.
Wieselgreen, Harald Ossian, 154.
Wijkander, Anders Theodor, 672, 697.
Wilhelm, konge av Prøyssen, 285, 289, 304f, 313, 355, 394, 401, 403, 502, 577, 622, 667.
Willerdig, Theodor, 193, 203, 273, 281.
With, Carl Georg, 292.
Wærn, Carl Fredrik, 142, 148, 164, 200, 202f, 207, 210, 217, 672, 674.
- Östrand, sv. fil dr., 726.
- Åkerhielm, Clas Edvard, 123, 568, 704.
Åkerman, Henrik, 194, 498.

INNHold

STANG TIL SIBBERN, 1) *brev* **1869**:

17/8, 20/8, 26/8, 4/9, 16/9, 7/10, 8/10, 9/10, 13/10, 14/10, 15/10, 18/10, 19-20/10, 25/10, 27/10, 2/11, 10/11, 11/11, 12/11, 15/11, 17/11, 20/11, 22/11, 23/11, 28/11, 1/12, 3/12, 5/12, 9/12, 15/12, 16/12, 20/12, 26/12, 31/12; **1870**: 6/1, 9/1, 14/1, 19/1, 26/1, 29/1, 1/2, 3/2, 15/2, 18/2, 24/2, 3/3, 11/3, 17/3, 19/3, 25/3, 29/3, 2/4, 6/4, 7/4, 19/5, 20/5, 23/5, 25/5, 30/5, 6/6, 16/6, 11/7, 18/7, 20/7, 25/7, 30/7, 1/8, 7/8, 8/8, 29/8, 31/8, 3/9, 4/9, 10/9, 12/9, 22/9, 26/9, 29/9, 6/10, 12/10, 17/10, 26/10, 31/10, 1/11, 5/11, 10/11, 12/11, 16/11, 18/11, 22/11, 24/11, 7/12, 10/12, 15/12, 20/12, 27/12; **1871**: 2/1, 4/1, 6/1, 7/1, 11/1, 15/1, 18/1, 24/1, 25/1, 26/1, 28/1, 1/2, 3/2, 7/2, 9/2, 13/2, 14/2, 19/2, 23/2, 24/2, 27/2, 2/3, 6/3, 8/3, 11/3, 15/3, 15/3, 17/3, 18/3, 21/3, 22/3, 23/3, 24/3, 25/3, 27/3, 30/3, 1/4, 2/4, 3/4, 6/4, 8/4, 9/4, 11/4, 12/4, 14-15/4, 16/4, 17/4, 19/4, 19/4, 23/4, 28/4, 4/5, 7/5, 9/5, 11/5, 16/5, 18/5, 20/5, 23/5, 27/5, 31/5, 3/6, 6/6, 9/6, 14/9, 15/9, 20/9, 23/9, 30/9, 4/10, 9/10, 12/10, 18/10, 28/10, 29/10; 2) *telegrammer* **1869**: 4/10, 8/10, 12/10, 13/10, 15/10, 6/11, 20/11; **1870**: 8/1, 1/2, 3/2, 30/3, 31/3, 25/5, 25/5, 26/5, 24/8, 30/9, 7/10, 3/11, 6/11, 24/11, 26/11, 14/12, 19/12; **1871**: 7/1, 28/1, 29/1, 30/1, 9/2, 10/2, 13/2, 17/2, 19/2, 19/2, 24/2, 25/2, 18/3, 20/3, 21/3, 25/3, 26/3, 26/3, 29/3, 10/4, 11/4, 12/4, 13/4, 14/4, 16/4, 18/4,

1/5, 1/5, 1/5, 2/5, 2/5, 3/5, 5/5, 6/5, 7/5, 11/5, 16/5, 2/6.

SIBBERN TIL STANG, 1) *brev* **1869**:

7/8, 12/8, 14/8, 23/8, 31/8, 7/9, 20/9, 30/9, 4/10, 8/10, 9/10, 10/10, 11/10, 12/10, 13/10, 15/10, 16/10, 18/10, 20/10, 21/10, 22/10, 25/10, 30/10, 4/11, 6/11, 11/11, 15/11, 18/11, 20/11, 21/11, 25/11, 26/11, 1/12, 6/12, 12/12, 13/12, 14/12, 19/12, 21/12, 22/12, 28/12; **1870**: 3/1, 5/1, 6/1, 10/1, 12/1, 15/1, 19/1, 20/1, 25/1, 29/1, 1/2, 3/2, 6/2, 12/2, 17/2, 21/2, 26/2, 3/3, 6/3, 7/3, 11/3, 12/3, 15/3, 16/3, 19/3, 22-23/3, 26/3, 30/3, 31/3, 1/4, 2/4, 6/4, 8/4, 9/4, 11/4, 14/5, 17/5, 18/5, 19/5, 20/5, 22/5, 23/5, 25/5, 26/5, 28/5, 30/5, 2/6, 3/6, 8/6, 11/6, 16/6, 19/6, 24/6, 7/7, 17/7, 21/7, 25/7, 26/7, 27/7, 28/7, 30/7, 1/8, 1/8, 2/8, 3/8, 4/8, 5/8, 10/8, 24/8, 25/8, 26/8, 27/8, 29/8, 30/8, 31/8, 2/9, 3/9, 5/9, 7/9, 9/9, 12/9, 13/9, 13/9, 14/9, 16/9, 17/9, 21/9, 22/9, 25/9, 28/9, 30/9, 3/10, 6/10, 11/10, 13/10, 14/10, 15/10, 20/10, 21/10, 24/10, 26/10, 27/10, 29/10, 31/10, 2/11, 3/11, 4/11, 5/11, 6/11, 7/11, 10/11, 12/11, 13/11, 15/11, 18/11, 19/11, 20/11, 21/11, 22/11, 24/11, 5/12, 9/12, 12/12, 13/12, 14/12, 17/12, 20/12, 22/12, 31/12; **1871**: 2/1, 3/1, 5/1, 9/1, 10/1, 12/1, 14/1, 15/1, 18/1, 20/1, 21/1, 22/1, 24/1, 26/1, 27/1, 29/1, 31/1, 1/2, 3/2, 4/2, 6/2, 7/2, 9/2, 10/2, 11/2, 11/2, 12/2, 13/2, 14/2, 15/2, 16/2, 17/2, 18/2, 19/2, 20/2, 22/2, 23/2, 24/2, 25/2, 27/2, 4/3, 6/3, 8/3, 9/3, 12/3, 13/3,

18/3, 19/3, 20/3, 20/3, 21/3, 22/3, 23/3, 24/3, 26/3, 27/3, 28/3, 29/3, 30/3, 31/3, 1/4, 2/4, 4/4, 5/4, 6/4, 8/4, 11/4, 12/4, 13/4, 14/4, 15/4, 19/4, 20/4, 22/4, 24/4, 26/4, 30/4, 2/5, 4/5, 7/5, 11/5, 12/5, 13/5, 14/5, 16/5, 19/5, 20/5, 22/5, 23/5, 25/5, 26/5, 27/5, 30/5, 31/5, 1/6, 2/6, 3/6, 5/6, 6/6, 9/6, 10/6, 12/6, 2/9, 11/9, 12/9, 16/9, 19/9, 20/9, 21/9, 25/9, 26/9, 27/9, 28/9, 30/9, 2/10, 3/10, 4/10, 5/10, 6/10, 7/10, 8/10, 9/10, 10/10, 11/10, 12/10, 13/10, 14/10, 16/10, 19/10, 22/10, 23/10, 24/10, 26/10, 26/10, 28/10, 31/10; 2) *telegrammer*
1869: 4/10, 5/10, 9/10, 11/10, 13/10, 16/10, 20/10, 21/10, 25/10, 1/11, 4/11, 5/11, 6/11, 18/11, 20/11, 26/11, 4/12, 13/12, 15/12, 18/12; **1870:** 3/1, 26/3,

31/3, 9/4, 21/4, 22/5, 27/5, 3/6, 8/6, 18/6, 25/7, 25/7, 28/7, 30/7, 3/8, 26/8, 26/8, 27/8, 1/9, 2/9, 17/9, 19/9, 24/9, 25/9, 1/10, 15/10, 25/10, 27/10, 3/11, 6/11, 8/11, 19/11, 21/11, 25/11, 13/12, 17/12, 19/12, 20/12, 23/12;
1871: 2/1, 14/1, 16/1, 21/1, 27/1, 29/1, 31/1, 4/2, 6/2, 7/2, 8/2, 9/2, 9/2, 10/2, 10/2, 11/2, 11/2, 13/2, 14/2, 18/2, 20/2, 21/2, 27/2, 4/3, 18/3, 23/3, 27/3, 30/3, 30/3, 30/3, 31/3, 1/4, 1/4, 2/4, 3/4, 7/4, 11/4, 13/4, 14/4, 24/4, 25/4, 29/4, 30/4, 1/5, 1/5, 2/5, 2/5, 3/5, 10/5, 13/5, 16/5, 27/5, 1/6, 3/6, 5/6, 10/6, 12/6, 16/9, 30/9, 2/10, 3/10, 14/10.
BRETTEVILLE TIL STANG,
1869: 21/8, 23/8, 27/8, 2/9, 18/9, 25/9.

